നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

ഖുദ്ദകനികായേ

ജാതക-അട്ഠകഥാ

(ഛട്ഠോ ഭാഗോ)

൨൨. മഹാനിപാതോ

[൫൩൮] ൧. മൂഗപക്ഖജാതകവണ്ണനാ

മാ പണ്ഡിച്ചയം വിഭാവയാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ മഹാഭിനിക്ഖമനം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകദിവസഞ്ഹി ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം സന്നിസിന്നാ ഭഗവതോ നേക്ഖമ്മപാരമിം വണ്ണയന്താ നിസീദിംസു. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ഭിക്ഖവേ, ഇദാനി മമ പൂരിതപാരമിസ്സ രജ്ജം ഛഡ്ഡേത്വാ മഹാഭിനിക്ഖമനം നാമ അനച്ഛരിയം. അഹഞ്ഹി പുബ്ബേ അപരിപക്കേ ഞാണേ പാരമിയോ പൂരേന്തോപി രജ്ജം ഛഡ്ഡേത്വാ നിക്ഖന്തോയേവാ''തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ കാസിരട്ഠേ ബാരാണസിയം കാസിരാജാ നാമ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേസി. തസ്സ സോളസസഹസ്സാ ഇത്ഥിയോ അഹേസും. താസു ഏകാപി പുത്തം വാ ധീതരം വാ ന ലഭി. നാഗരാ ''അമ്ഹാകം രഞ്ഞോ വംസാനുരക്ഖകോ ഏകോപി പുത്തോ നത്ഥീ''തി രാജങ്ഗണേ സന്നിപതിത്വാ **കുസജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൨൦.൧ ആദയോ) ആഗതനയേനേവ രാജാനം ഏവമാഹംസു ''ദേവ, പുത്തം പത്ഥേഥാ''തി. രാജാ തേസം വചനം സുത്വാ സോളസസഹസ്സാ ഇത്ഥിയോ ''തുമ്ഹേ പുത്തം പത്ഥേഥാ''തി ആണാപേസി. താ ചന്ദാദീനം ദേവതാനം ആയാചനഉപട്ഠാനാദീനി കത്വാ പത്ഥേന്തിയോപി പുത്തം വാ ധീതരം വാ ന ലഭിംസു. അഗ്ഗമഹേസീ പനസ്സ മദ്ദരാജധീതാ ചന്ദാദേവീ നാമ സീലസമ്പന്നാ അഹോസി. രാജാ ''ഭദ്ദേ, ത്വമ്പി പുത്തം പത്ഥേഹീ''തി ആഹ. സാ പുണ്ണമദിവസേ ഉപോസഥം സമാദിയിത്വാ ചൂളസയനേ നിപന്നാവ അത്തനോ സീലം ആവജ്ജേത്വാ ''സചാഹം അഖണ്ഡസീലാ ഇമിനാ മേ സച്ചേന പുത്തോ ഉപ്പജ്ജതൂ''തി സച്ചകിരിയം അകാസി.

തസ്സാ സീലതേജേന സക്കസ്സ ഭവനം ഉണ്ഹാകാരം ദസ്സേസി. സക്കോ ആവജ്ജേന്തോ തം കാരണം ഞത്വാ ''ചന്ദാദേവീ പുത്തം പത്ഥേതി, ഹന്ദാഹം പുത്തം ദസ്സാമീ''തി തസ്സാനുച്ഛവികം പുത്തം ഉപധാരേന്തോ ബോധിസത്തം പസ്സി. ബോധിസത്തോപി തദാ വീസതിവസ്സാനി ബാരാണസിയം രജ്ജം കാരേത്വാ തതോ ചുതോ ഉസ്സദനിരയേ നിബ്ബത്തിത്വാ അസീതിവസ്സസഹസ്സാനി തത്ഥ പച്ചിത്വാ തതോ ചവിത്വാ താവതിംസഭവനേ നിബ്ബത്തി. തത്ഥാപി യാവതായുകം ഠത്വാ തതോ ചവിത്വാ ഉപരിദേവലോകം ഗന്തുകാമോ അഹോസി. സക്കോ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ''മാരിസ, തയി മനുസ്സലോകേ ഉപ്പന്നേ പാരമിയോ ച തേ പൂരിസ്സന്തി, മഹാജനസ്സ വുഡ്ഢി ച ഭവിസ്സതി, അയം കാസിരഞ്ഞോ ചന്ദാദേവീ നാമ അഗ്ഗമഹേസീ പുത്തം പത്ഥേതി, തസ്സാ

കുച്ഛിയം ഉപ്പജ്ജാഹീ”തി വത്വാ അഞ്ഞേസഞ്ച ചവനധമ്മാനം പഞ്ചസതാനം ദേവപുത്താനം പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ സകട്ഠാനമേവ അഗമാസി. സോ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ പഞ്ചഹി ദേവപുത്തസതേഹി സദ്ധിം ദേവലോകതോ ചവിത്വാ സയം ചന്ദാദേവിയാ കുച്ഛിമ്ഹി പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. ഇതരേ പന ദേവപുത്താ അമച്ചഭരിയാനം കുച്ഛീസു പടിസന്ധിം ഗണ്ഹിംസു.

തദാ ചന്ദാദേവിയാ കുച്ഛി വജിരപുണ്ണാ വിയ അഹോസി. സാ ഗബ്ഭസ്സ പതിട്ഠിതഭാവം ഞത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസി. തം സുത്വാ രാജാ ഗബ്ഭസ്സ പരിഹാരം ദാപേസി. സാ പരിപുണ്ണഗബ്ഭാ ദസമാസച്ചയേന ധഞ്ഞപുഞ്ഞലക്ഖണസമ്പന്നം പുത്തം വിജായി. തം ദിവസമേവ അമച്ചഗേഹേസു പഞ്ച കുമാരസതാനി ജായിംസു. തസ്മിം ഖണേ രാജാ അമച്ചഗണപരിവുതോ മഹാതലേ നിസിന്നോ അഹോസി. അഥസ്സ “പുത്തോ, തേ ദേവ, ജാതോ”തി ആരോചയിംസു. തേസം വചനം സുത്വാ രഞ്ഞോ പുത്തപേമം ഉപ്പജ്ജിത്വാ ഛവിയാദീനി ഛിന്ദിത്വാ അട്ഠിമിഞ്ജം ആഹച്ച അട്ഠാസി, അബ്ഭന്തരേ പീതി ഉപ്പജ്ജി, ഹദയം സീതലം ജാതം. സോ അമച്ചേ പുച്ഛി “തുട്ഠാ നു ഖോ തുമ്ഹേ, മമ പുത്തോ ജാതോ”തി? “കിം കഥേഥ, ദേവ, മയം പുബ്ബേ അനാഥാ, ഇദാനി പന സനാഥാ ജാതാ, സാമികോ നോ ലദ്ധോ”തി ആഹംസു. രാജാ മഹാസേനഗുത്തം പക്കോസാപേത്വാ ആണാപേസി “മമ പുത്തസ്സ പരിവാരോ ലദ്ധും വട്ടതി, ഗച്ഛ ത്വം അമച്ചഗേഹേസു അജ്ജ ജാതാ ദാരകാ കിത്തകാ നാമാതി ഓലോകേഹീ”തി. സോ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ അമച്ചഗേഹാനി ഗന്ത്വാ ഓലോകേന്തോ പഞ്ച കുമാരസതാനി ദിസ്വാ പുനാഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസി.

രാജാ പഞ്ചന്നം ദാരകസതാനം കുമാരപസാധനാനി പേസേത്വാ പുന പഞ്ച ധാതിസതാനി ച ദാപേസി. മഹാസത്തസ്സ പന അതിദീഘാദിദോസവജ്ജിതാ അലമ്ബത്ഥനിയോ മധുരഥഞ്ഞായോ ചതുസട്ഠി ധാതിയോ അദാസി. അതിദീഘായ ഹി ഇത്ഥിയാ പസ്സേ നിസീദിത്വാ ഥഞ്ഞം പിവതോ ദാരകസ്സ ഗീവാ ദീഘാ ഹോതി, അതിരസ്സായ പസ്സേ നിസീദിത്വാ ഥഞ്ഞം പിവന്തോ ദാരകോ നിപ്പീളിതഖന്ധട്ഠികോ ഹോതി, അതികിസായ പസ്സേ നിസീദിത്വാ ഥഞ്ഞം പിവതോ ദാരകസ്സ ഊരൂ രുജ്ജന്തി, അതിഥൂലായ പസ്സേ നിസീദിത്വാ ഥഞ്ഞം പിവന്തോ ദാരകോ പക്ഖപാദോ ഹോതി, അതികാളികായ ഖീരം അതിസീതലം ഹോതി, അതിഓദാതായ ഖീരം അതിഉണ്ഹം ഹോതി, ലമ്ബത്ഥനിയാ പസ്സേ നിസീദിത്വാ ഥഞ്ഞം പിവന്തോ ദാരകോ നിപ്പീളിതനാസികോ ഹോതി. കാസാനഞ്ച പന ഇത്ഥീനം ഖീരം അതിഅമ്ബിലം ഹോതി, സാസാനഞ്ച പന ഇത്ഥീനം ഖീരം അതികടുകാദിഭേദം ഹോതി, തസ്മാ തേ സബ്ബേപി ദോസേ വിവജ്ജേത്വാ അലമ്ബത്ഥനിയോ മധുരഥഞ്ഞായോ ചതുസട്ഠി ധാതിയോ ദത്വാ മഹന്തം സക്കാരം കത്വാ ചന്ദാദേവിയാപി വരം അദാസി. സാപി ഗഹിതകം കത്വാ ഠപേസി.

രാജാ കുമാരസ്സ നാമഗ്ഗഹണദിവസേ ലക്ഖണപാഠകേ ബ്രാഹ്മണേ പക്കോസാപേത്വാ തേസം മഹന്തം സക്കാരം കത്വാ കുമാരസ്സ അന്തരായാഭാവം പുച്ഛി. തേ തസ്സ ലക്ഖണസമ്പത്തിം ദിസ്വാ “മഹാരാജ, ധഞ്ഞപുഞ്ഞലക്ഖണസമ്പന്നോ അയം കുമാരോ, തിട്ഠതു ഏകദീപോ, ദ്വിസഹസ്സപരിവാരാനം ചതുന്നമ്പി മഹാദീപാനം രജ്ജം കാരേതും സമത്ഥോ ഹോതി, നാസ്സ കോചി അന്തരായോ പഞ്ഞായതീ”തി വദിംസു. രാജാ തേസം വചനം സുത്വാ തുസ്സിത്വാ കുമാരസ്സ നാമം കരോന്തോ യസ്മാ കുമാരസ്സ

ജാതദിവസേ സകലകാസിരട്ഠേ ദേവോ വസ്സി, യസ്മാ ച രഞ്ഞോ ചേവ അമച്ചാനഞ്ച ഹദയം സീതലം ജാതം, യസ്മാ ച തേമയമാനോ ജാതോ, തസ്മാ "തേമിയകുമാരോ"തിസ്സ നാമം അകാസി. അഥ നം ധാതിയോ ഏകമാസികം അലങ്കരിത്വാ രഞ്ഞോ സന്തികം ആനയിംസു. രാജാ പിയപുത്തം ആലിങ്ഗിത്വാ സീസേ ചുമ്ബിത്വാ അങ്കേ നിസീദാപേത്വാ രമയമാനോ നിസീദി.

തസ്മിം ഖണേ ചത്താരോ ചോരാ ആനീതാ. രാജാ തേ ദിസ്വാ "തേസു ഏകസ്സ ചോരസ്സ സകണ്ടകാഹി കസാഹി പഹാരസഹസ്സം കരോഥ, ഏകസ്സ സങ്ഖലികായ ബന്ധിത്വാ ബന്ധനാഗാരപവേസനം കരോഥ, ഏകസ്സ സരീരേ സത്തിപഹാരം കരോഥ, ഏകസ്സ സൂലാരോപനം കരോഥാ"തി ആണാപേസി. അഥ മഹാസത്തോ പിതു വചനം സുത്വാ ഭീതതസിതോ ഹുത്വാ "അഹോ മമ പിതാ രജ്ജം നിസ്സായ അതിഭാരിയം നിരയഗാമികമ്മം അകാസീ"തി ചിന്തേസി. പുനദിവസേ പന തം സേതച്ഛത്തസ്സ ഹേട്ഠാ അലങ്കതസിരിസയനേ നിപജ്ജാപേസും. സോ ഥോകം നിദ്ദായിത്വാ പബുദ്ധോ അക്ഖീനി ഉമ്മീലേത്വാ സേതച്ഛത്തം ഓലോകേന്തോ മഹന്തം സിരിവിഭവം പസ്സി. അഥസ്സ പകതിയാപി ഭീതതസിതസ്സ അതിരേകതരം ഭയം ഉപ്പജ്ജി. സോ "കുതോ നു ഖോ അഹം ഇമം ചോരഗേഹം ആഗതോമ്ഹീ"തി ഉപധാരേന്തോ ജാതിസ്സരഞാണേന ദേവലോകതോ ആഗതഭാവം ഞത്വാ തതോ പരം ഓലോകേന്തോ ഉസ്സദനിരയേ പക്കഭാവം പസ്സി, തതോ പരം ഓലോകേന്തോ തസ്മിംയേവ നഗരേ രാജഭാവം അഞ്ഞാസി.

അഥസ്സ "അഹം വീസതിവസ്സാനി ബാരാണസിയം രജ്ജം കാരേത്വാ അസീതിവസ്സസഹസ്സാനി ഉസ്സദനിരയേ പച്ചിം, ഇദാനി പുനപി ഇമസ്മിംയേവ ചോരഗേഹേ നിബ്ബത്തോമ്ഹി, പിതാ മേ ഹിയ്യോ ചതൂസു ചോരേസു ആനീതേസു തഥാരൂപം ഫരുസം നിരയസംവത്തനികം കഥം കഥേസി, സചാഹം രജ്ജം കാരേസ്സാമി, പുനപി നിരയേ നിബ്ബത്തിത്വാ മഹാദുക്ഖം അനുഭവിസ്സാമീ"തി ആവജ്ജേന്തസ്സ മഹന്തം ഭയം ഉപ്പജ്ജി. ബോധിസത്തസ്സ കഞ്ചനവണ്ണം സരീരം ഹത്ഥേന പരിമദ്ദിതം പദുമം വിയ മിലാതം ദുബ്ബണ്ണം അഹോസി. സോ "കഥം നു ഖോ ഇമമ്ഹാ ചോരഗേഹാ മുച്ചേയ്യ"ന്തി ചിന്തേന്തോ നിപജ്ജി. അഥ നം ഏകസ്മിം അത്തഭാവേ മാതുഭൂതപുബ്ബാ ഛത്തേ അധിവത്ഥാ ദേവധീതാ അസ്സാസേത്വാ "താത തേമിയകുമാര, മാ ഭായി, മാ സോചി, മാ ചിന്തയി. സചേ ഇതോ മുച്ചിതുകാമോസി, ത്വം അപീഠസപ്പീപി പീഠസപ്പീ വിയ ഹോഹി, അബധിരോപി ബധിരോ വിയ ഹോഹി, അമൂഗോപി മൂഗോ വിയ ഹോഹി, ഇമാനി തീണി അങ്ഗാനി അധിട്ഠായ അത്തനോ പണ്ഡിതഭാവം മാ പകാസേഹീ"തി വത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧. "മാ പണ്ഡിച്ചയം വിഭാവയ, ബാലമതോ ഭവ സബ്ബപാണിനം;
സബ്ബോ തം ജനോ ഓചിനായതു, ഏവം തവ അത്ഥോ ഭവിസ്സതീ"തി.

തത്ഥ **പണ്ഡിച്ചയ**ന്തി പണ്ഡിച്ചം, അയമേവ വാ പാഠോ. **ബാലമതോതി** ബാലോ ഇതി സമ്മതോ. **സബ്ബോ ജനോതി** സകലോ അന്തോജനോ ചേവ ബഹിജനോ ച. **ഓചിനായതൂ**തി "നീഹരഥേതം കാളകണ്ണി"ന്തി അവമഞ്ഞതു, അവജാനാതൂതി അത്ഥോ.

സോ തസ്സാ വചനേന അസ്സാസം പടിലഭിത്വാ -

൨. “കരോമി തേ തം വചനം, യം മം ഭണസി ദേവതേ;
അത്ഥകാമാസി മേ അമ്മ, ഹിതകാമാസി ദേവതേ”തി. -

ഇമം ഗാഥം വത്വാ താനി തീണി അങ്ഗാനി അധിട്ഠാസി. സാ ച ദേവധീതാ അന്തരധായി. രാജാ പുത്തസ്സ അനുക്കണ്ഠനത്ഥായ താനി പഞ്ച കുമാരസതാനി തസ്സ സന്തികേയേവ ഠപേസി. തേ ദാരകാ ഥഞ്ഞത്ഥായ രോദന്തി പരിദേവന്തി. മഹാസത്തോ പന നിരയഭയതജ്ജിതോ “രജ്ജതോ മേ സുസ്സിത്വാ മതമേവ സേയ്യോ”തി ന രോദതി ന പരിദേവതി. അഥസ്സ ധാതിയോ തം പവത്തിം ഞത്വാ ചന്ദാദേവിയാ ആരോചയിംസു. സാപി രഞ്ഞോ ആരോചേസി. രാജാ നേമിത്തകേ ബ്രാഹ്മണേ പക്കോസാപേത്വാ പുച്ഛി. അഥ ബ്രാഹ്മണാ ആഹംസു “ദേവ, കുമാരസ്സ പകതിവേലം അതിക്കമിത്വാ ഥഞ്ഞം ദാതും വട്ടതി, ഏവം സോ രോദമാനോ ഥനം ദള്ഹം ഗഹേത്വാ സയമേവ പിവിസ്സതീ”തി. തതോ പട്ഠായ ധാതിയോ കുമാരസ്സ പകതിവേലം അതിക്കമിത്വാ ഥഞ്ഞം ദേന്തി. ദദമാനാ ച കദാചി ഏകവാരം അതിക്കമിത്വാ ദേന്തി, കദാചി സകലദിവസം ഖീരം ന ദേന്തി.

വീമംസനകണ്ഡം

സോ നിരയഭയതജ്ജിതോ സുസ്സന്തോപി ഥഞ്ഞത്ഥായ ന രോദതി, ന പരിദേവതി. അഥ നം അരോദന്തമ്പി ദിസ്വാ “പുത്തോ മേ ഛാതോ”തി മാതാ വാ ഥഞ്ഞം പായേതി, കദാചി ധാതിയോ വാ പായേന്തി. സേസദാരകാ ഥഞ്ഞം അലദ്ധവേലായമേവ രോദന്തി പരിദേവന്തി. മഹാസത്തോ പന നിരയഭയതജ്ജിതോ ന രോദതി, ന പരിദേവതി, ന നിദ്ദായതി, ന ഹത്ഥപാദേ സമിഞ്ജതി, ന സദ്ദം കരോതി. അഥസ്സ ധാതിയോ “പീഠസപ്പീനം ഹത്ഥപാദാ നാമ ന ഏവരൂപാ ഹോന്തി, മൂഗാനം ഹനുകപരിയോസാനം നാമ ന ഏവരൂപം ഹോതി, ബധിരാനം കണ്ണസോതാനി നാമ ന ഏവരൂപാനി ഹോന്തി, ഭവിതബ്ബമേത്ഥ കാരണേന, വീമംസിസ്സാമ ന”ന്തി ചിന്തേത്വാ “ഖീരേന താവ നം വീമംസിസ്സാമാ”തി സകലദിവസം ഖീരം ന ദേന്തി. സോ സുസ്സന്തോപി ഖീരത്ഥായ സദ്ദം ന കരോതി. അഥസ്സ മാതാ “പുത്തോ മേ ഛാതോ”തി സയമേവ ഥഞ്ഞം പായേതി. ഏവം അന്തരന്തരാ ഖീരം അദത്വാ ഏകസംവച്ഛരം വീമംസന്താപിസ്സ അന്തരം ന പസ്സിംസു.

തതോ അമച്ചാദയോ രഞ്ഞോ ആരോചേസും “ഏകവസ്സികദാരകാ നാമ പൂവഖജ്ജകം പിയായന്തി, തേന നം വീമംസിസ്സാമാ”തി പഞ്ച കുമാരസതാനി തസ്സ സന്തികേയേവ നിസീദാപേത്വാ നാനാപൂവഖജ്ജകാനി ഉപനാമേത്വാ ബോധിസത്തസ്സ അവിദൂരേ ഠപേത്വാ “യഥാരുചി താനി പൂവഖജ്ജകാനി ഗണ്ഹഥാ”തി പടിച്ഛന്നട്ഠാനേ തിട്ഠന്തി. സേസദാരകാ കലഹം കരോന്താ അഞ്ഞമഞ്ഞം പഹരന്താ തം തം ഗഹേത്വാ ഖാദന്തി. മഹാസത്തോ പന അത്താനം ഓവദിത്വാ “താത തേമിയകുമാര, നിരയഭയം ഇച്ഛന്തോ പൂവഖജ്ജകം ഇച്ഛാഹീ”തി നിരയഭയതജ്ജിതോ പൂവഖജ്ജകം ന ഓലോകേസി. ഏവം പൂവഖജ്ജകേനപി ഏകസംവച്ഛരം അന്തരന്തരാ വീമംസന്താപിസ്സ നേവ അന്തരം പസ്സിംസു.

തതോ “ദ്വിവസ്സികദാരകാ നാമ ഫലാഫലം പിയായന്തി, തേന നം വീമംസിസ്സാമാ”തി നാനാഫലാനി ഉപനാമേത്വാ ബോധിസത്തസ്സ അവിദൂരേ ഠപേത്വാ വീമംസിംസു. സേസദാരകാ കലഹം കത്വാ യുജ്ഝന്താ തം തം

ഗഹേത്വാ ഖാദന്തി. സോ നിരയഭയതജ്ജിതോ തമ്പി ന ഓലോകേസി. ഏവം ഫലാഫലേനപി ഏകസംവച്ഛരം അന്തരന്തരാ വീമംസന്താപിസ്സ നേവ അന്തരം പസ്സിംസു.

തതോ "തിവസ്സികദാരകാ നാമ കീളനഭണ്ഡകം പിയായന്തി, തേന നം വീമംസിസ്സാമാ"തി നാനാസുവണ്ണമയാനി ഹത്ഥിഅസ്സരൂപകാദീനി കാരാപേത്വാ ബോധിസത്തസ്സ അവിദൂരേ ഠപേസും. സേസദാരകാ അഞ്ഞമഞ്ഞം വിലുമ്പന്താ ഗണ്ഹിംസു. മഹാസത്തോ പന ന കിഞ്ചി ഓലോകേസി. ഏവം കീളനഭണ്ഡകേനപി ഏകസംവച്ഛരം അന്തരന്തരാ വീമംസന്താപിസ്സ നേവ അന്തരം പസ്സിംസു.

തതോ "ചതുവസ്സികദാരകാ നാമ ഭോജനം പിയായന്തി, തേന നം വീമംസിസ്സാമാ"തി നാനാഭോജനാനി ഉപനാമേസും. സേസദാരകാ തം പിണ്ഡം പിണ്ഡം കത്വാ ഭുഞ്ജന്തി. മഹാസത്തോ പന അത്താനം ഓവദിത്വാ "താത തേമിയകുമാര, അലദ്ധഭോജനാനം തേ അത്തഭാവാനം ഗണനാ നാമ നത്ഥീ"തി നിരയഭയതജ്ജിതോ തമ്പി ന ഓലോകേസി. അഥസ്സ മാതാ സയമേവ ഹദയേന ഭിജ്ജമാനേന വിയ അസഹന്തേന സഹത്ഥേന ഭോജനം ഭോജേസി. ഏവം ഭോജനേനപി ഏകസംവച്ഛരം അന്തരന്തരാ വീമംസന്താപിസ്സ നേവ അന്തരം പസ്സിംസു.

തതോ "പഞ്ചവസ്സികദാരകാ നാമ അഗ്ഗിനോ ഭായന്തി, തേന നം വീമംസിസ്സാമാ"തി രാജങ്ഗണേ അനേകദ്വാരയുത്തം മഹന്തം ഗേഹം കാരേത്വാ താലപണ്ണേഹി ഛാദേത്വാ തം സേസദാരകേഹി പരിവുതം തസ്സ മജ്ഝേ നിസീദാപേത്വാ അഗ്ഗിം ദേന്തി. സേസദാരകാ അഗ്ഗിം ദിസ്വാ വിരവന്താ പലായിംസു. മഹാസത്തോ പന ചിന്തേസി "നിരയഅഗ്ഗിസന്താപനതോ ഇദമേവ അഗ്ഗിസന്താപനം സതഗുണേന സഹസ്സഗുണേന സതസഹസ്സഗുണേന വരതര"ന്തി നിരോധസമാപന്നോ മഹാഥേരോ വിയ നിച്ചലോവ അഹോസി. അഥ നം അഗ്ഗിമ്ഹി ആഗച്ഛന്തേ ഗഹേത്വാ അപനേന്തി. ഏവം അഗ്ഗിനാപി ഏകസംവച്ഛരം അന്തരന്തരാ വീമംസന്താപിസ്സ നേവ അന്തരം പസ്സിംസു.

തതോ "ഛവസ്സികദാരകാ നാമ മത്തഹത്ഥിനോ ഭായന്തി, തേന നം വീമംസിസ്സാമാ"തി ഏകം ഹത്ഥിം സുസിക്ഖിതം സിക്ഖാപേത്വാ ബോധിസത്തം സേസദാരകേഹി പരിവുതം രാജങ്ഗണേ നിസീദാപേത്വാ തം ഹത്ഥിം മുഞ്ചന്തി. സോ കോഞ്ചനാദം നദന്തോ സോണ്ഡായ ഭൂമിയം പോഥേന്തോ ഭയം ദസ്സേന്തോ ആഗച്ഛതി. സേസദാരകാ തം ദിസ്വാ മരണഭയഭീതാ ദിസാവിദിസാസു പലായിംസു. മഹാസത്തോ പന മത്തഹത്ഥിം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ ചിന്തേസി "ചണ്ഡനിരയേ പച്ചനതോ ചണ്ഡഹത്ഥിനോ ഹത്ഥേ മരണമേവ സേയ്യോ"തി നിരയഭയതജ്ജിതോ തത്ഥേവ നിസീദി. സുസിക്ഖിതോ ഹത്ഥീ മഹാസത്തം പുപ്ഫകലാപം വിയ ഉക്ഖിപിത്വാ അപരാപരം കത്വാ അകിലമേത്വാവ ഗച്ഛതി. ഏവം ഹത്ഥിനാപി ഏകസംവച്ഛരം അന്തരന്തരാ വീമംസന്താപിസ്സ നേവ അന്തരം പസ്സിംസു.

തതോ "സത്തവസ്സികദാരകാ നാമ സപ്പസ്സ ഭായന്തി, തേന നം വീമംസിസ്സാമാ"തി ബോധിസത്തം സേസദാരകേഹി സദ്ധിം രാജങ്ഗണേ നിസീദാപേത്വാ ഉദ്ധടദാഠേ കതമുഖബന്ധേ സപ്പേ വിസ്സജ്ജേസും. സേസദാരകാ തേ ദിസ്വാ വിരവന്താ പലായിംസു. മഹാസത്തോ പന നിരയഭയം

ആവജ്ജേത്വാ "ചണ്ഡസപ്പസ്സ മുഖേ വിനാസമേവ വരതര"ന്തി നിരോധസമാപന്നോ മഹാഥേരോ വിയ നിച്ചലോവ അഹോസി. അഥസ്സ സപ്പോ സകലസരീരം വേഠേത്വാ മത്ഥകേ ഫണം കത്വാ അച്ഛി. തദാപി സോ നിച്ചലോവ അഹോസി. ഏവം സപ്പേനപി ഏകസംവച്ഛരം അന്തരന്തരാ വീമംസന്താപിസ്സ നേവ അന്തരം പസ്സിംസു .

തതോ "അട്ഠവസ്സികദാരകാ നാമ നടസമജ്ജം പിയായന്തി, തേന നം വീമംസിസ്സാമാ"തി തം പഞ്ചദാരകസതേഹി സദ്ധിം രാജങ്ഗണേ നിസീദാപേത്വാ നടസമജ്ജം കാരാപേസും. സേസദാരകാ തം നടസമജ്ജം ദിസ്വാ "സാധു സാധൂ"തി വദന്താ മഹാഹസിതം ഹസന്തി. മഹാസത്തോ പന "നിരയേ നിബ്ബത്തകാലേ തവ ഖണമത്തമ്പി ഹാസോ വാ സോമനസ്സം വാ നത്ഥീ"തി നിരയഭയം ആവജ്ജേത്വാ നിച്ചലോവ അഹോസി, തം ന ഓലോകേസി. ഏവം നടസമജ്ജേനപി ഏകസംവച്ഛരം അന്തരന്തരാ വീമംസന്താപിസ്സ നേവ അന്തരം പസ്സിംസു.

തതോ "നവവസ്സികദാരകാ നാമ അസിനോ ഭായന്തി, തേന നം വീമംസിസ്സാമാ"തി തം പഞ്ചദാരകസതേഹി സദ്ധിം രാജങ്ഗണേ നിസീദാപേത്വാ ദാരകാനം കീളനകാലേ ഏകോ പുരിസോ ഫലികവണ്ണം അസിം ഗഹേത്വാ പരിബ്ഭമന്തോ നദന്തോ വഗ്ഗന്തോ താസേന്തോ ലങ്ഘന്തോ അപ്ഫോടേന്തോ മഹാസദ്ദം കരോന്തോ "കാസിരഞ്ഞോ കിര കാളകണ്ണീ ഏകോ പുത്തോ അത്ഥി, സോ കുഹിം, സീസമസ്സ ഛിന്ദിസ്സാമീ"തി അഭിധാവതി. തം പുരിസം ദിസ്വാ സേസദാരകാ ഭീതതസിതാ ഹുത്വാ വിരവന്താ ദിസാവിദിസാസു പലായിംസു. മഹാസത്തോ പന നിരയഭയം ആവജ്ജേത്വാ അജാനന്തോ വിയ നിസീദി. അഥ നം സോ പുരിസോ അസിനാ സീസേ പരാമസിത്വാ "സീസം തേ ഛിന്ദിസ്സാമീ"തി താസേന്തോപി താസേതും അസക്കോന്തോ അപഗമി. ഏവം ഖഗ്ഗേനപി ഏകസംവച്ഛരം അന്തരന്തരാ വീമംസന്താപിസ്സ നേവ അന്തരം പസ്സിംസു.

തതോ ദസവസ്സികകാലേ പനസ്സ ബധിരഭാവവീമംസനത്ഥം സിരിസയനേ നിസീദാപേത്വാ സാണിയാ പരിക്ഖിപാപേത്വാ ചതൂസു പസ്സേസു ഛിദ്ദാനി കത്വാ തസ്സ അദസ്സേത്വാ ഹേട്ഠാസയനേ സങ്ഖധമകേ നിസീദാപേത്വാ ഏകപ്പഹാരേനേവ സങ്ഖേ ധമാപേന്തി, ഏകനിന്നാദം അഹോസി. അമച്ചാ ചതൂസു പസ്സേസു ഠത്വാ സാണിയാ ഛിദ്ദേഹി ഓലോകേന്താപി മഹാസത്തസ്സ ഏകദിവസമ്പി സതിസമ്മോസം വാ ഹത്ഥപാദവികാരം വാ ഫന്ദനമത്തം വാ ന പസ്സിംസു. ഏവം ഏകസംവച്ഛരം സങ്ഖസദ്ദേനപി അന്തരന്തരാ വീമംസന്താപിസ്സ നേവ അന്തരം പസ്സിംസു.

തതോ പരമ്പി ഏകാദസവസ്സികകാലേ ഏകസംവച്ഛരം തഥേവ ഭേരിസദ്ദേന വീമംസന്താപിസ്സ നേവ അന്തരം പസ്സിംസു.

തതോ ദ്വാദസവസ്സികകാലേ "ദീപേന നം വീമംസിസ്സാമാ"തി "രത്തിഭാഗേ അന്ധകാരേ ഹത്ഥം വാ പാദം വാ ഫന്ദാപേതി നു ഖോ, നോ"തി ഘടേസു ദീപേ ജാലേത്വാ സേസദീപേ നിബ്ബാപേത്വാ ഥോകം അന്ധകാരേ സയാപേത്വാ ഘടേഹി ദീപേ ഉക്ഖിപിത്വാ ഏകപ്പഹാരേനേവ ആലോകം കത്വാ ഇരിയാപഥം ഉപധാരേന്തി. ഏവം ദീപേനപി ഏകസംവച്ഛരം അന്തരന്തരാ വീമംസന്താപിസ്സ കിഞ്ചി ഫന്ദനമത്തമ്പി ന പസ്സിംസു.

തതോ തേരസവസ്സികകാലേ "ഫാണിതേന നം വീമംസിസ്സാമാ"തി സകലസരീരം ഫാണിതേന മക്ഖേത്വാ ബഹുമക്ഖികേ ഠാനേ നിപജ്ജാപേസും. മക്ഖികാ ഉട്ഠഹന്തി, താ തസ്സ സകലസരീരം പരിവാരേത്വാ സൂചീഹി വിജ്ഝമാനാ വിയ ഖാദന്തി. സോ നിരോധസമാപന്നോ മഹാഥേരോ വിയ നിച്ചലോവ അഹോസി. ഏവം ഫാണിതേനപി ഏകസംവച്ഛരം അന്തരന്തരാ വീമംസന്താപിസ്സ കിഞ്ചി ഫന്ദനമത്തമ്പി ന പസ്സിംസു.

അഥസ്സ ചുദ്ദസവസ്സികകാലേ "ഇദാനി പനേസ മഹല്ലകോ ജാതോ സുചികാമോ അസുചിജിഗുച്ഛകോ, അസുചിനാ നം വീമംസിസ്സാമാ"തി തതോ പട്ഠായ നം നേവ ന്ഹാപേന്തി ന ച ആചമാപേന്തി. സോ ഉച്ചാരപസ്സാവം കത്വാ തത്ഥേവ പലിപന്നോ സയതി. ദുഗ്ഗന്ധഭാവേന പനസ്സ അന്തരുധീനം നിക്ഖമനകാലോ വിയ അഹോസി, അസുചിഗന്ധേന മക്ഖികാ ഖാദന്തി. സോ നിച്ചലോവ അഹോസി . അഥ നം പരിവാരേത്വാ ഠിതാ ധാതിയോ ആഹംസു "താത തേമിയകുമാര, ത്വം മഹല്ലകോ ജാതോ, കോ തം സബ്ബദാ പടിജഗ്ഗിസ്സതി, കിം ന ലജ്ജസി, കസ്മാ നിപന്നോസി, ഉട്ഠായ തേ സരീരം പടിജഗ്ഗാഹീ"തി അക്കോസന്തി പരിഭാസന്തി. സോ തഥാരൂപേ പടികൂലേ ഗൂഥരാസിമ്ഹി നിമുഗ്ഗോപി ദുഗ്ഗന്ധഭാവേന യോജനസതമത്ഥകേ ഠിതാനമ്പി ഹദയുപ്പത്തനസമത്ഥസ്സ ഗൂഥനിരയസ്സ ദുഗ്ഗന്ധഭാവം ആവജ്ജേത്വാ നിച്ചലോവ അഹോസി. ഏവം അസുചിനാപി ഏകസംവച്ഛരം അന്തരന്തരാ വീമംസന്താപിസ്സ നേവ അന്തരം പസ്സിംസു.

തതോ പന്നരസവസ്സികകാലേ "അങ്ഗാരേന നം വീമംസിസ്സാമാ"തി അഥസ്സ ഹേട്ഠാമഞ്ചകേ അഗ്ഗികപല്ലാനി ഠപയിംസു "അപ്പേവ നാമ ഉണ്ഹേന പീളിതോ ദുക്ഖവേദനം അസഹന്തോ വിപ്ഫന്ദനാകാരം ദസ്സേയ്യാ"തി. അഥസ്സ സരീരേ ഫോടാനി ഉട്ഠഹന്തി. മഹാസത്തോ "അവീചിനിരയസന്താപോ യോജനസതമത്ഥകേ ഫരതി, തമ്ഹാ ദുക്ഖതോ ഇദം ദുക്ഖം സതഗുണേന സഹസ്സഗുണേന സതസഹസ്സഗുണേന വരതര"ന്തി അധിവാസേത്വാ നിച്ചലോവ അഹോസി. അഥസ്സ മാതാപിതരോ ഭിജ്ജമാനഹദയാ വിയ മനുസ്സേ പടിക്കമാപേത്വാ തം തതോ അഗ്ഗിസന്താപനതോ അപനേത്വാ "താത തേമിയകുമാര, മയം തവ അപീഠസപ്പിആദിഭാവം ജാനാമ. ന ഹി ഏതേസം ഏവരൂപാനി ഹത്ഥപാദകണ്ണസോതാനി ഹോന്തി, ത്വം അമ്ഹേഹി പത്ഥേത്വാ ലദ്ധപുത്തകോ, മാ നോ നാസേഹി, സകലജമ്ബുദീപേ വസന്താനം രാജൂനം സന്തികേ ഗരഹതോ നോ മോചേഹീ"തി യാചിംസു. ഏവം സോ തേഹി യാചിതോപി അസുണന്തോ വിയ ഹുത്വാ നിച്ചലോവ നിപജ്ജി. അഥസ്സ മാതാപിതരോ രോദമാനാ പരിദേവമാനാ പടിക്കമന്തി . ഏകദാ മാതാ ഏകികാ ഉപസങ്കമിത്വാ യാചതി, ഏകദാ പിതാ ഏകകോവ ഉപസങ്കമിത്വാ യാചതി. ഏവം ഏകസംവച്ഛരം അന്തരന്തരാ വീമംസന്താപിസ്സ നേവ അന്തരം പസ്സിംസു.

അഥസ്സ സോളസവസ്സികകാലേ അമച്ചബ്രാഹ്മണാദയോ ചിന്തയിംസു "പീഠസപ്പി വാ ഹോതു, മൂഗോ വാ ബധിരോ വാ ഹോതു, വയേ പരിണതേ രജനീയേ അരജ്ജന്താ നാമ നത്ഥി, ദുസ്സനീയേ അദുസ്സന്താ നാമ നത്ഥി, സമയേ സമ്പത്തേ പുപ്ഫവികസനം വിയ ഹി ധമ്മതാ ഏസാ, നാടകാനമ്പിസ്സ പച്ചുപട്ഠാപേത്വാ താഹി നം വീമംസിസ്സാമാ"തി. തതോ ഉത്തമരൂപധരാ ദേവകഞ്ഞായോ വിയ വിലാസസമ്പന്നാ നാടകിത്ഥിയോ പക്കോസാപേത്വാ "യാ കുമാരം ഹസാപേതും വാ കിലേസേഹി ബന്ധിതും വാ സക്കോതി, സാ തസ്സ

അഗ്ഗമഹേസീ ഭവിസ്സതീ''തി വത്വാ കുമാരം ഗന്ധോദകേന ന്ഹാപേത്വാ ദേവപുത്തം വിയ അലങ്കരിത്വാ ദേവവിമാനസദിസേ സിരിഗബ്ഭേ സുപഞ്ഞത്തേ സിരിസയനേ ആരോപേത്വാ ഗന്ധദാമപുപ്ഫദാമധൂമവാസചുണ്ണാദീഹി അന്തോഗബ്ഭം ഏകഗന്ധസമോദകം കത്വാ പടിക്കമിംസു. അഥ നം താ ഇത്ഥിയോ പരിവാരേത്വാ നച്ചഗീതേഹി ചേവ മധുരവചനാദീഹി ച നാനപ്പകാരേഹി അഭിരമാപേതും വായമിംസു. സോ ബുദ്ധിസമ്പന്നതായ താ ഇത്ഥിയോ അനോലോകേത്വാ ''ഇമാ ഇത്ഥിയോ മമ സരീരസമ്ഫസ്സം മാ വിന്ദന്തൂ''തി അധിട്ഠഹിത്വാ അസ്സാസപസ്സാസേ സന്നിരുമ്ഭി, അഥസ്സ സരീരം ഥദ്ധം അഹോസി. താ തസ്സ സരീരസമ്ഫസ്സം അവിന്ദന്തിയോ ഹുത്വാ ''ഥദ്ധസരീരോ ഏസ, നായം മനുസ്സോ, യക്ഖോ ഭവിസ്സതീ''തി ഭീതതസിതാ ഹുത്വാ അത്താനം സന്ധാരേതും അസക്കോന്തിയോ പലായിംസു. ഏവം നാടകേനപി ഏകസംവച്ഛരം അന്തരന്തരാ വീമംസന്താപിസ്സ നേവ അന്തരം പസ്സിംസു.

ഏവം സോളസ സംവച്ഛരാനി സോളസഹി മഹാവീമംസാഹി ചേവ അനേകാഹി ഖുദ്ദകവീമംസാഹി ച വീമംസമാനാപി തസ്സ ചിത്തം പരിഗ്ഗണ്ഹിതും നാസക്ഖിംസു.

വീമംസനകണ്ഡം നിട്ഠിതം.

രജ്ജയാചനകണ്ഡം

തതോ രാജാ വിപ്പടിസാരീ ഹുത്വാ ലക്ഖണപാഠകേ ബ്രാഹ്മണേ പക്കോസാപേത്വാ ''തുമ്ഹേ കുമാരസ്സ ജാതകാലേ 'ധഞ്ഞപുഞ്ഞലക്ഖണസമ്പന്നോ അയം കുമാരോ, നാസ്സ കോചി അന്തരായോ പഞ്ഞായതീ'തി മേ കഥയിത്ഥ, ഇദാനി പന സോ പീഠസപ്പീ മൂഗബധിരോ ജാതോ, കഥാ വോ ന സമേതീ''തി ആഹ. ബ്രാഹ്മണാ വദിംസു ''മഹാരാജ, ആചരിയേഹി അദിട്ഠകം നാമ നത്ഥി, അപിച ഖോ പന, ദേവ, 'രാജകുലേഹി പത്ഥേത്വാ ലദ്ധപുത്തകോ കാളകണ്ണീ'തി വുത്തേ 'തുമ്ഹാകം ദോമനസ്സം സിയാ'തി ന കഥയിമ്ഹാ''തി. അഥ നേ രാജാ ഏവമാഹ ''ഇദാനി പന കിം കാതും വട്ടതീ''തി? ''മഹാരാജ, ഇമസ്മിം കുമാരേ ഇമസ്മിം ഗേഹേ വസന്തേ തയോ അന്തരായാ പഞ്ഞായിസ്സന്തി - ജീവിതസ്സ വാ അന്തരായോ, സേതച്ഛത്തസ്സ വാ അന്തരായോ, അഗ്ഗമഹേസിയാ വാ അന്തരായോ''തി. ''തസ്മാ, ദേവ, പപഞ്ചം അകത്വാ അവമങ്ഗലരഥേ അവമങ്ഗലഅസ്സേ യോജേത്വാ തത്ഥ നം നിപജ്ജാപേത്വാ പച്ഛിമദ്വാരേന നീഹരിത്വാ ആമകസുസാനേ ചതുബ്ഭിത്തികം ആവാടം ഖണിത്വാ നിഖണിതും വട്ടതീ''തി. രാജാ അന്തരായഭയേന ഭീതോ തേസം വചനം ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛി.

തദാ ചന്ദാദേവീ തം പവത്തിം സുത്വാ തുരിതതുരിതാവ ഏകികാ രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ''ദേവ, തുമ്ഹേഹി മയ്ഹം വരോ ദിന്നോ, മയാ ച ഗഹിതകോ കത്വാ ഠപിതോ, ഇദാനി തം മേ ദേഥാ''തി യാചി. ''ഗണ്ഹാഹി, ദേവീ''തി. ''ദേവ, പുത്തസ്സ മേ രജ്ജം ദേഥാ''തി. ''ന സക്കാ, ദേവീ''തി. ''കിംകാരണാ, ദേവാ''തി. ''പുത്തോ, തേ ദേവി, കാളകണ്ണീ''തി. ''തേന ഹി, ദേവ, യാവജീവം അദദന്താപി സത്ത വസ്സാനി ദേഥാ''തി. ''ന സക്കാ, ദേവീ''തി. ''തേന ഹി, ദേവ, ഛ വസ്സാനി ദേഥാ''തി. ''ന സക്കാ, ദേവീ''തി. ''തേന ഹി, ദേവ, പഞ്ച വസ്സാനി ദേഥാ''തി. ''ന സക്കാ, ദേവീ''തി. ''തേന ഹി, ദേവ, ചത്താരി

വസ്സാനി ദേഥാ”തി. “ന സക്കാ, ദേവീ”തി. “തേന ഹി, ദേവ, തീണി വസ്സാനി ദേഥാ”തി. “ന സക്കാ, ദേവീ”തി. “തേന ഹി, ദേവ, ദ്വേ വസ്സാനി ദേഥാ”തി. “ന സക്കാ, ദേവീ”തി. “തേന ഹി, ദേവ, ഏകവസ്സം രജ്ജം ദേഥാ”തി. “ന സക്കാ, ദേവീ”തി. “തേന ഹി, ദേവ, സത്ത മാസാനി രജ്ജം ദേഥാ”തി. “ന സക്കാ, ദേവീ”തി. “തേന ഹി, ദേവ, ഛ മാസാനി രജ്ജം ദേഥാ”തി. “ന സക്കാ, ദേവീ”തി. “തേന ഹി, ദേവ, പഞ്ച മാസാനി രജ്ജം ദേഥാ”തി. “ന സക്കാ, ദേവീ”തി. “തേന ഹി, ദേവ, ചത്താരി മാസാനി രജ്ജം ദേഥാ”തി. “ന സക്കാ, ദേവീ”തി. “തേന ഹി, ദേവ, തീണി മാസാനി രജ്ജം ദേഥാ”തി. “ന സക്കാ, ദേവീ”തി. “തേന ഹി, ദേവ, ദ്വേ മാസാനി രജ്ജം ദേഥാ”തി. “ന സക്കാ, ദേവീ”തി. “തേന ഹി, ദേവ, ഏകമാസം രജ്ജം ദേഥാ”തി. “ന സക്കാ, ദേവീ”തി. “തേന ഹി, ദേവ, അഡ്ഢമാസം രജ്ജം ദേഥാ”തി. “ന സക്കാ, ദേവീ”തി. “തേന ഹി, ദേവ, സത്ത ദിവസാനി രജ്ജം ദേഥാ”തി. രാജാ “സാധു, ദേവി, ഗണ്ഹാഹീ”തി ആഹ. സാ തസ്മിം ഖണേ പുത്തം അലങ്കാരാപേത്വാ “തേമിയകുമാരസ്സ ഇദം രജ്ജ”ന്തി നഗരേ ഭേരിം ചരാപേത്വാ സകലനഗരം അലങ്കാരാപേത്വാ പുത്തം ഹത്ഥിക്ഖന്ധം ആരോപേത്വാ സേതച്ഛത്തം തസ്സ മത്ഥകേ കാരാപേത്വാ നഗരം പദക്ഖിണം കത്വാ പുന ആഗന്ത്വാ അന്തോനഗരം പവേസേത്വാ തം സിരിസയനേ നിപജ്ജാപേത്വാ പിയപുത്തം സബ്ബരത്തിം യാചി “താത തേമിയകുമാര, തം നിസ്സായ സോളസ വസ്സാനി നിദ്ദം അലഭിത്വാ രോദമാനായ മേ അക്ഖീനി ഉപക്കാനി, സോകേന മേ ഹദയം ഭിജ്ജമാനം വിയ അഹോസി, അഹം തവ അപീഠസപ്പിആദിഭാവം ജാനാമി, മാ മം അനാഥം കരീ”തി. സാ ഇമിനാ ഉപായേനേവ പുനദിവസേപി പുനദിവസേപീതി പഞ്ച ദിവസാനി യാചി.

രജ്ജയാചനകണ്ഡം നിട്ഠിതം.

അഥ ഛട്ഠേ ദിവസേ രാജാ സുനന്ദം നാമ സാരഥിം പക്കോസാപേത്വാ “താത, സുനന്ദസാരഥി സ്വേ പാതോവ അവമങ്ഗലരഥേ അവമങ്ഗലഅസ്സേ യോജേത്വാ കുമാരം തത്ഥ നിപജ്ജാപേത്വാ പച്ഛിമദ്വാരേന നീഹരിത്വാ ആമകസുസാനേ ചതുബ്ഭിത്തികം ആവാടം ഖണിത്വാ തത്ഥ നം പക്ഖിപിത്വാ കുദ്ദാലപിട്ഠേന മത്ഥകം ഭിന്ദിത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേത്വാ ഉപരി പംസും ദത്വാ പഥവിവഡ്ഢനകമ്മം കത്വാ ന്ഹത്വാ ഏഹീ”തി ആണാപേസി. സോ “സാധു, ദേവാ”തി സമ്പടിച്ഛി. അഥ ഛട്ഠമ്പി രത്തിം ദേവീ കുമാരം യാചിത്വാ “താത തേമിയകുമാര, തവ പിതാ കാസിരാജാ തം സ്വേ പാതോവ ആമകസുസാനേ നിഖണിതും ആണാപേസി, സ്വേ പാതോവ മരണം പാപുണിസ്സസി പുത്താ”തി ആഹ. തം സുത്വാ മഹാസത്തസ്സ “താത തേമിയകുമാര, സോളസ വസ്സാനി തയാ കതോ വായാമോ ഇദാനി മത്ഥകം പക്കോ”തി ചിന്തേന്തസ്സ അബ്ഭന്തരേ പീതി ഉപ്പജ്ജി. മാതുയാ പനസ്സ ഹദയം ഭിജ്ജമാനം വിയ അഹോസി, ഏവം സന്തേപി “മനോരഥോ മത്ഥകം പാപുണിസ്സതീ”തി മാതുയാ സദ്ധിം നാലപി.

അഥസ്സാ രത്തിയാ അച്ചയേന പാതോവ സുനന്ദോ സാരഥി രഥം യോജേന്തോ ദേവതാനുഭാവേന മഹാസത്തസ്സ പാരമിതാനുഭാവേന ച മങ്ഗലരഥേ മങ്ഗലഅസ്സേ യോജേത്വാ രഥം രാജദ്വാരേ ഠപേത്വാ മഹാതലം അഭിരുഹിത്വാ സിരിഗബ്ഭം പവിസിത്വാ ദേവിം വന്ദിത്വാ ഏവമാഹ - “ദേവി, മയ്ഹം മാ കുജ്ഝ, രഞ്ഞോ ആണാ”തി വത്വാ പുത്തം ആലിങ്ഗിത്വാ നിപന്നം ദേവിം പിട്ഠിഹത്ഥേന അപനേത്വാ പുപ്ഫകലാപം വിയ കുമാരം

ഉക്ഖിപിത്വാ പാസാദാ ഓതരി. തദാ ചന്ദാദേവീ ഉരം പഹരിത്വാ മഹന്തേന സദ്ദേന പരിദേവിത്വാ മഹാതലേ ഓഹീയി. അഥ നം മഹാസത്തോ ഓലോകേത്വാ "മയി അകഥേന്തേ മാതാ ഹദയേന ഫലിതേന മരിസ്സതീ"തി കഥേതുകാമോ ഹുത്വാപി "സചേ അഹം കഥേസ്സാമി, സോളസ വസ്സാനി കതോ വായാമോ മേ മോഘോ ഭവിസ്സതി, അകഥേന്തോ പനാഹം അത്തനോ ച മാതാപിതൂനഞ്ച മഹാജനസ്സ ച പച്ചയോ ഭവിസ്സാമീ"തി അധിവാസേസി.

അഥ നം സാരഥി രഥം ആരോപേത്വാ "പച്ഛിമദ്വാരാഭിമുഖം രഥം പേസേസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ രഥം പേസേസി. തദാ മഹാസത്തസ്സ പാരമിതാനുഭാവേന ദേവതാവിഗ്ഗഹിതോ ഹുത്വാ രഥം നിവത്താപേത്വാ പാചീനദ്വാരാഭിമുഖം രഥം പേസേസി, അഥ രഥചക്കം ഉമ്മാരേ പതിഹഞ്ഞി. മഹാസത്തോപി തസ്സ സദ്ദം സുത്വാ "മനോരഥോ മേ മത്ഥകം പത്തോ"തി സുട്ഠുതരം തുട്ഠചിത്തോ അഹോസി. രഥോ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ ദേവതാനുഭാവേന തിയോജനികം ഠാനം ഗതോ. തത്ഥ വനഘടം സാരഥിസ്സ ആമകസുസാനം വിയ ഉപട്ഠാസി. സോ "ഇദം ഠാനം ഫാസുക"ന്തി സല്ലക്ഖേത്വാ രഥം മഗ്ഗാ ഓക്കമാപേത്വാ മഗ്ഗപസ്സേ ഠപേത്വാ രഥാ ഓരുയ്ഹ മഹാസത്തസ്സ ആഭരണഭണ്ഡം ഓമുഞ്ചിത്വാ ഭണ്ഡികം കത്വാ ഏകമന്തം ഠപേത്വാ കുദ്ദാലം ആദായ രഥസ്സ അവിദൂരേ ഠാനേ ചതുബ്ഭിത്തികം ആവാടം ഖണിതും ആരഭി.

തതോ ബോധിസത്തോ ചിന്തേസി "അയം മേ വായാമകാലോ, അഹഞ്ഹി സോളസ വസ്സാനി ഹത്ഥപാദേ ന ചാലേസിം, കിം നു ഖോ മേ ബലം അത്ഥി, ഉദാഹു നോ"തി. സോ ഉട്ഠായ വാമഹത്ഥേന ദക്ഖിണഹത്ഥം, ദക്ഖിണഹത്ഥേന വാമഹത്ഥം പരാമസന്തോ ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി പാദേ സമ്ബാഹിത്വാ രഥാ ഓതരിതും ചിത്തം ഉപ്പാദേസി. താവദേവസ്സ പാദപതിതട്ഠാനേ വാതപുണ്ണഭസ്തചമ്മം വിയ മഹാപഥവീ അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ രഥസ്സ പച്ഛിമന്തം ആഹച്ച അട്ഠാസി. മഹാസത്തോ രഥാ ഓതരിത്വാ കതിപയേ വാരേ അപരാപരം ചങ്കമിത്വാ "ഇമിനാവ നിയാമേന ഏകദിവസം യോജനസതമ്പി മേ ഗന്തും ബലം അത്ഥീ"തി ഞത്വാ "സചേ, സാരഥി, മയാ സദ്ധിം വിരുജ്ഝേയ്യ, അത്ഥി നു ഖോ മേ തേന സഹ പടിവിരുജ്ഝിതും ബല"ന്തി ഉപധാരേന്തോ രഥസ്സ പച്ഛിമന്തം ഗഹേത്വാ കുമാരകാനം കീളനയാനകം വിയ ഉക്ഖിപിത്വാ രഥം പരിബ്ഭമേന്തോ അട്ഠാസി. അഥസ്സ "അത്ഥി മേ തേന സഹ പടിവിരുജ്ഝിതും ബല"ന്തി സല്ലക്ഖേത്വാ പസാധനത്ഥായ ചിത്തം ഉപ്പജ്ജി.

തംഖണഞ്ഞേവ സക്കസ്സ ഭവനം ഉണ്ഹാകാരം ദസ്സേസി. സക്കോ ആവജ്ജേന്തോ തം കാരണം ഞത്വാ "തേമിയകുമാരസ്സ മനോരഥോ മത്ഥകം പത്തോ, ഇദാനി പസാധനത്ഥായ ചിത്തം ഉപ്പന്നം, കിം ഏതസ്സ മാനുസകേന പസാധനേനാ"തി ദിബ്ബപസാധനം ഗാഹാപേത്വാ വിസ്സകമ്മദേവപുത്തം പക്കോസാപേത്വാ "താത വിസ്സകമ്മ ദേവപുത്ത, ത്വം ഗച്ഛ, കാസിരാജസ്സ പുത്തം തേമിയകുമാരം അലങ്കരോഹീ"തി ആണാപേസി. സോ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ താവതിംസഭവനതോ ഓതരിത്വാ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ദസഹി ദുസ്സസഹസ്സേഹി വേഠനം കത്വാ ദിബ്ബേഹി ചേവ മാനുസകേഹി ച അലങ്കാരേഹി സക്കം വിയ തം അലങ്കരിത്വാ സകട്ഠാനമേവ ഗതോ. സോ ദേവരാജലീലായ സാരഥിസ്സ ഖണനോകാസം ഗന്ത്വാ ആവാടതീരേ ഠത്വാ പുച്ഛന്തോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൩. “കിം നു സന്തരമാനോവ, കാസും ഖണസി സാരഥി;
പുട്ഠോ മേ സമ്മ അക്ഖാഹി, കിം കാസുയാ കരിസ്സസീ”തി.

തത്ഥ **കാസു**ന്തി ആവാടം.

തം സുത്വാ സാരഥി ആവാടം ഖണന്തോ ഉദ്ധം അനോലോകേത്വാവ ചതുത്ഥം ഗാഥാമാഹ -

൪. “രഞ്ഞോ മൂഗോ ച പക്ഖോ ച, പുത്തോ ജാതോ അചേതസോ;
സോമ്ഹി രഞ്ഞാ സമജ്ഝിട്ഠോ, പുത്തം മേ നിഖണം വനേ”തി.

തത്ഥ **പക്ഖോ**തി പീഠസപ്പീ. **“മൂഗോ”**തി വചനേനേവ പനസ്സ ബധിരഭാവോപി സിജ്ഝതി ബധിരസ്സ ഹി പടിവചനം കഥേതും അസക്കുണേയ്യത്താ. **അചേതസോ**തി അചിത്തകോ വിയ ജാതോ. സോളസ വസ്സാനി അകഥിതത്താ ഏവമാഹ . **സമജ്ഝിട്ഠോ**തി ആണത്തോ, പേസിതോതി അത്ഥോ. **നിഖണം വനേ**തി വനേ നിഖണേയ്യാസി.

അഥ നം മഹാസത്തോ ആഹ -

൫. “ന ബധിരോ ന മൂഗോസ്മി, ന പക്ഖോ ന ച വീകലോ;
അധമ്മം സാരഥി കയിരാ, മം ചേ ത്വം നിഖണം വനേ.

൬. “ഊരൂ ബാഹുഞ്ച മേ പസ്സ, ഭാസിതഞ്ച സുണോഹി മേ;
അധമ്മം സാരഥി കയിരാ, മം ചേ ത്വം നിഖണം വനേ”തി.

തത്ഥ **ന ബധിരോ**തി സമ്മ സാരഥി, സചേ തം രാജാ ഏവരൂപം പുത്തം മാരാപേതും ആണാപേസി, അഹം പന ഏവരൂപോ ന ഭവാമീതി ദീപേതും ഏവമാഹ. **മം ചേ ത്വം നിഖണം വനേ**തി സചേ ബധിരഭാവാദിവിരഹിതം ഏവരൂപം മം വനേ നിഖണേയ്യാസി, അധമ്മം കമ്മം കരേയ്യാസീതി അത്ഥോ. **“ഊരൂ”**തി ഇദം സോ പുരിമഗാഥം സുത്വാപി നം അനോലോകേന്തമേവ ദിസ്വാ “അലങ്കതസരീരമസ്സ ദസ്സേസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ ആഹ. തസ്സത്ഥോ - സമ്മ സാരഥി, ഇമേ കഞ്ചനകദലിക്ഖന്ധസദിസേ ഊരൂ, കനകച്ഛവിം ബാഹുഞ്ച മേ പസ്സ, മധുരവചനഞ്ച മേ സുണാഹീതി.

തതോ സാരഥി ഏവം ചിന്തേസി “കോ നു ഖോ ഏസ, ആഗതകാലതോ പട്ഠായ അത്താനമേവ വണ്ണേതീ”തി. സോ ആവാടഖണനം പഹായ ഉദ്ധം ഓലോകേന്തോ തസ്സ രൂപസമ്പത്തിം ദിസ്വാ “അയം പുരിസോ കോ നു ഖോ, മനുസ്സോ വാ ദേവോ വാ”തി അജാനന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൭. “ദേവതാ നുസി ഗന്ധബ്ബോ, അദു സക്കോ പുരിന്ദദോ;
കോ വാ ത്വം കസ്സ വാ പുത്തോ, കഥം ജാനേമു തം മയ”ന്തി.

അഥസ്സ മഹാസത്തോ അത്താനം ആചിക്ഖിത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ആഹ -

൮. “നമ്ഹി ദേവോ ന ഗന്ധബ്ബോ, നമ്ഹി സക്കോ പുരിന്ദദോ;
കാസിരഞ്ഞോ അഹം പുത്തോ, യം കാസുയാ നിഹഞ്ഞസി.

൯. “തസ്സ രഞ്ഞോ അഹം പുത്തോ, യം ത്വം സമ്മൂപജീവസി;
അധമ്മം സാരഥി കയിരാ, മം ചേ ത്വം നിഖണം വനേ.

൧൦.“യസ്സ രുക്ഖസ്സ ഛായായ, നിസീദേയ്യ സയേയ്യ വാ;
ന തസ്സ സാഖം ഭഞ്ജേയ്യ, മിത്തദുബ്ഭോ ഹി പാപകോ.

൧൧.“യഥാ രുക്ഖോ തഥാ രാജാ, യഥാ സാഖാ തഥാ അഹം;
യഥാ ഛായൂപഗോ പോസോ, ഏവം ത്വമസി സാരഥി;
അധമ്മം സാരഥി കയിരാ, മം ചേ ത്വം നിഖണം വനേ”തി.

തത്ഥ **നിഹഞ്ഞസീ**തി നിഹനിസ്സസി. യം ത്വം ഏത്ഥ നിഹനിസ്സാമീതി സഞ്ഞായ കാസും ഖണസി, സോ അഹന്തി ദീപേതി. സോ “രാജപുത്തോ അഹ”ന്തി വുത്തേപി ന സദ്ദഹതിയേവ, മധുരകഥായ പനസ്സ ബജ്ഝിത്വാ ധമ്മം സുണന്തോ അട്ഠാസി. **മിത്തദുബ്ഭോ**തി പരിഭുത്തഛായസ്സ രുക്ഖസ്സ പത്തം വാ സാഖം വാ അങ്കുരം വാ ഭഞ്ജന്തോ മിത്തഘാതകോ ഹോതി ലാമകപുരിസോ, കിമങ്ഗം പന സാമിപുത്തഘാതകോ. **ഛായൂപഗോ**തി പരിഭോഗത്ഥായ ഛായം ഉപഗതോ പുരിസോ വിയ രാജാനം നിസ്സായ ജീവമാനോ ത്വന്തി വദതി.

സോ ഏവം കഥേന്തേപി ബോധിസത്തേ ന സദ്ദഹതിയേവ. അഥ മഹാസത്തോ “സദ്ദഹാപേസ്സാമി ന”ന്തി ദേവതാനം സാധുകാരേന ചേവ അത്തനോ ഘോസേന ച വനഘടം ഉന്നാദേന്തോ ദസ മിത്തപൂജഗാഥാ നാമ ആരഭി -

൧൨.“പഹൂതഭക്ഖോ ഭവതി, വിപ്പവുട്ഠോ സകംഘരാ;
ബഹൂ നം ഉപജീവന്തി, യോ മിത്താനം ന ദുബ്ഭതി.

൧൩.“യം യം ജനപദം യാതി, നിഗമേ രാജധാനിയോ;
സബ്ബത്ഥ പൂജിതോ ഹോതി, യോ മിത്താനം ന ദുബ്ഭതി.

൧൪.“നാസ്സ ചോരാ പസാഹന്തി, നാതിമഞ്ഞന്തി ഖത്തിയാ;
സബ്ബേ അമിത്തേ തരതി, യോ മിത്താനം ന ദുബ്ഭതി.

൧൫.“അക്കുദ്ധോ സഘരം ഏതി, സഭായം പടിനന്ദിതോ;
ഞാതീനം ഉത്തമോ ഹോതി, യോ മിത്താനം ന ദുബ്ഭതി.

൧൬.“സക്കത്വാ സക്കതോ ഹോതി, ഗരു ഹോതി സഗാരവോ;
വണ്ണകിത്തിഭതോ ഹോതി, യോ മിത്താനം ന ദുബ്ഭതി.

൧൭.“പൂജകോ ലഭതേ പൂജം, വന്ദകോ പടിവന്ദനം;
യസോകിത്തിഞ്ച പപ്പോതി, യോ മിത്താനം ന ദുബ്ഭതി.

൧൮.“അഗ്ഗി യഥാ പജ്ജലതി, ദേവതാവ വിരോചതി;
സിരിയാ അജഹിതോ ഹോതി, യോ മിത്താനം ന ദുബ്ഭതി.

൧൯.“ഗാവോ തസ്സ പജായന്തി, ഖേത്തേ വുത്തം വിരൂഹതി;
വുത്താനം ഫലമസ്നാതി, യോ മിത്താനം ന ദുബ്ഭതി.

൨൦.“ദരിതോ പബ്ബതാതോ വാ, രുക്ഖതോ പതിതോ നരോ;
ചുതോ പതിട്ഠം ലഭതി, യോ മിത്താനം ന ദുബ്ഭതി.

൨൧.“വിരൂള്ഹമൂലസന്താനം, നിഗ്രോധമിവ മാലുതോ;
അമിത്താ നപ്പസാഹന്തി, യോ മിത്താനം ന ദുബ്ഭതീ”തി.

തത്ഥ **സകം ഘരാ**തി സകഘരാ, അയമേവ വാ പാഠോ. **ന ദുബ്ഭതീ**തി ന ദുസ്സതി. **മിത്താനന്തി** ബുദ്ധാദീനം കല്യാണമിത്താനം ന ദുബ്ഭതി. **"സബ്ബത്ഥ പൂജിതോ ഹോതീ"**തി ഇദം സീവലിവത്ഥുനാ വണ്ണേതബ്ബം. **ന പസാഹന്തീ**തി പസയ്ഹകാരം കാതും ന സക്കോന്തി. ഇദം സംകിച്ചസാമണേരവത്ഥുനാ ദീപേതബ്ബം. **"നാതിമഞ്ഞന്തി ഖത്തിയാ"**തി ഇദം ജോതികസേട്ഠിവത്ഥുനാ ദീപേതബ്ബം. **തരതീ**തി അതിക്കമതി. **സഘര**ന്തി അത്തഘരം. മിത്താനം ദുബ്ഭന്തോ അത്തനോ ഘരം ആഗച്ഛന്തോപി ഘട്ടിതചിത്തോ കുദ്ധോവ ആഗച്ഛതി, അയം പന അകുദ്ധോവ സകഘരം ഏതി. **പടിനന്ദിതോ**തി ബഹൂനം സന്നിപാതട്ഠാനേ അമിത്തദുബ്ഭിനോ ഗുണകഥം കഥേന്തി, തായ സോ പടിനന്ദിതോ ഹോതി പമുദിതചിത്തോ.

സക്കത്വാ സക്കതോ ഹോതീതി പരം സക്കത്വാ സയമ്പി പരേഹി സക്കതോ ഹോതി. **ഗരു ഹോതി സഗാരവോ**തി പരേസു സഗാരവോ സയമ്പി പരേഹി ഗരുകോ ഹോതി. **വണ്ണകിത്തിഭതോ**തി ഭതവണ്ണകിത്തി, ഗുണഞ്ചേവ കിത്തിസദ്ദഞ്ച ഉക്ഖിപിത്വാ ചരന്തോ നാമ ഹോതീതി അത്ഥോ. **പൂജകോ**തി മിത്താനം പൂജകോ ഹുത്വാ സയമ്പി പൂജം ലഭതി. **വന്ദകോ**തി ബുദ്ധാദീനം കല്യാണമിത്താനം വന്ദകോ ഹുത്വാ പുനബ്ഭവേ പടിവന്ദനം ലഭതി. **യസോകിത്തിഞ്ചാ**തി ഇസ്സരിയപരിവാരഞ്ചേവ ഗുണകിത്തിഞ്ച പപ്പോതി. ഇമായ ഗാഥായ ചിത്തഗഹപതിനോ വത്ഥു (ധ॰ പ॰ ൭൩-൭൪) കഥേതബ്ബം.

പജ്ജലതീതി ഇസ്സരിയപരിവാരേന പജ്ജലതി. **സിരിയാ അജഹിതോ ഹോതീ**തി ഏത്ഥ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ വത്ഥു (ധ॰ പ॰ ൱൯-൱൨) കഥേതബ്ബം. **അസ്നാതീ**തി പരിഭുഞ്ജതി. **"പതിട്ഠം ലഭതീ"**തി ഇദം **ചൂളപദുമജാതകേന** (ജാ॰ ൱.൨.൮൫-൯൩) ദീപേതബ്ബം. **വിരൂള്ഹമൂലസന്താന**ന്തി വഡ്ഢിതമൂലപാരോഹം. **അമിത്താ നപ്പസാഹന്തീ**തി ഏത്ഥ കുരരഘരിയസോണത്ഥേരസ്സ മാതു ഗേഹം പവിട്ഠചോരവത്ഥു കഥേതബ്ബം.

സുനന്ദോ സാരഥി ഏത്തകാഹി ഗാഥാഹി ധമ്മം ദേസേന്തമ്പി തം അസഞ്ജാനിത്വാ ''കോ നു ഖോ അയ''ന്തി ആവാടഖണനം പഹായ രഥസമീപം ഗന്ത്വാ തത്ഥ തഞ്ച പസാധനഭണ്ഡഞ്ച ഉഭയം അദിസ്വാ പുന ആഗന്ത്വാ ഓലോകേന്തോ തം സഞ്ജാനിത്വാ തസ്സ പാദേസു പതിത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ യാചന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൨.''ഏഹി തം പടിനേസ്സാമി, രാജപുത്ത സകം ഘരം;
രജ്ജം കാരേഹി ഭദ്ദന്തേ, കിം അരഞ്ഞേ കരിസ്സസീ''തി.

അഥ നം മഹാസത്തോ ആഹ -

൨൩.''അലം മേ തേന രജ്ജേന, ഞാതകേഹി ധനേന വാ;
യം മേ അധമ്മചരിയായ, രജ്ജം ലബ്ഭേഥ സാരഥീ''തി.

തത്ഥ **അല**ന്തി പടിക്ഖേപവചനം.

സാരഥി ആഹ -

൨൪.''പുണ്ണപത്തം മം ലാഭേഹി, രാജപുത്ത ഇതോ ഗതോ;
പിതാ മാതാ ച മേ ദജ്ജും, രാജപുത്ത തയീ ഗതേ.

൨൫.“ഓരോധാ ച കുമാരാ ച, വേസിയാനാ ച ബ്രാഹ്മണാ;
തേപി അത്തമനാ ദജ്ജും, രാജപുത്ത തയീ ഗതേ.

൨൬.“ഹത്ഥാരോഹാ അനീകട്ഠാ, രഥികാ പത്തികാരകാ;
തേപി അത്തമനാ ദജ്ജും, രാജപുത്ത തയീ ഗതേ.

൨൭.“ബഹുധഞ്ഞാ ജാനപദാ, നേഗമാ ച സമാഗതാ;
ഉപായനാനി മേ ദജ്ജും, രാജപുത്ത തയീ ഗതേ”തി.

തത്ഥ **പുണ്ണപത്ത**ന്തി തുട്ഠിദായം. **ദജ്ജു**ന്തി സത്തരതനവസ്സം വസ്സന്താ വിയ മമ അജ്ഝാസയപൂരണം തുട്ഠിദായം ദദേയ്യും. ഇദം സോ “അപ്പേവ നാമ മയി അനുകമ്പായ ഗച്ഛേയ്യാ”തി ചിന്തേത്വാ ആഹ. **വേസിയാനാ ചാ**തി വേസ്സാ ച. **ഉപായനാനീ**തി പണ്ണാകാരാനി.

അഥ നം മഹാസത്തോ ആഹ -

൨൮.“പിതു മാതു ചഹം ചത്തോ, രട്ഠസ്സ നിഗമസ്സ ച;
അഥോ സബ്ബകുമാരാനം, നത്ഥി മയ്ഹം സകം ഘരം.

൨൯.“അനുഞ്ഞാതോ അഹം മത്യാ, സഞ്ചത്തോ പിതരാ മഹം;
ഏകോരഞ്ഞേ പബ്ബജിതോ, ന കാമേ അഭിപത്ഥയേ”തി.

തത്ഥ **പിതു മാതു ചാ**തി പിതരാ ച മാതരാ ച അഹം ചത്തോ. ഇതരേസുപി ഏസേവ നയോ. **മത്യാ**തി സമ്മ സാരഥി, അഹം സത്താഹം രജ്ജം പരിച്ഛിന്ദിത്വാ വരം ഗണ്ഹന്തിയാ മാതരാ അനുഞ്ഞാതോ നാമ. **സഞ്ചത്തോ**തി സുട്ഠു ചത്തോ. **പബ്ബജിതോ**തി പബ്ബജിത്വാ അരഞ്ഞേ വസനത്ഥായ നിക്ഖന്തോതി അത്ഥോ.

ഏവം മഹാസത്തസ്സ അത്തനോ ഗുണേ കഥേന്തസ്സ പീതി ഉപ്പജ്ജി, തതോ പീതിവേഗേന ഉദാനം ഉദാനേന്തോ ആഹ -

൩൦.“അപി അതരമാനാനം, ഫലാസാവ സമിജ്ഝതി;
വിപക്കബ്രഹ്മചരിയോസ്മി, ഏവം ജാനാഹി സാരഥി.

൩൧.“അപി അതരമാനാനം, സമ്മദത്ഥോ വിപച്ചതി;
വിപക്കബ്രഹ്മചരിയോസ്മി, നിക്ഖന്തോ അകുതോഭയോ”തി.

തത്ഥ **ഫലാസാവാ**തി അതരമാനസ്സ മമ സോളസവസ്സേഹി കതവായാമസ്സ സമിദ്ധം അജ്ഝാസയഫലം ദസ്സേതും ഏവമാഹ. **വിപക്കബ്രഹ്മചരിയോസ്മീ**തി നിട്ഠപ്പത്തമനോരഥോ. **സമ്മദത്ഥോ വിപച്ചതീ**തി സമ്മാ ഉപായേന കാരണേന കത്തബ്ബകിച്ചം സമ്പജ്ജതി.

സാരഥി ആഹ -

൩൨.“ഏവം വഗ്ഗുകഥോ സന്തോ, വിസട്ഠവചനോ ചസി;
കസ്മാ പിതു ച മാതുച്ച, സന്തികേ ന ഭണീ തദാ”തി.

തത്ഥ **വഗ്ഗുകഥോ**തി സഖിലകഥോ.

തതോ മഹാസത്തോ ആഹ -

൩൩.“നാഹം അസന്ധിതാ പക്ഖോ, ന ബധിരോ അസോതതാ;
നാഹം അജിവ്ഹതാ മൂഗോ, മാ മം മൂഗമധാരയി.

൩൪.“പുരിമം സരാമഹം ജാതിം, യത്ഥ രജ്ജമകാരയിം;
കാരയിത്വാ തഹിം രജ്ജം, പാപത്ഥം നിരയം ഭുസം.

൩൫.“വീസതിഞ്ചേവ വസ്സാനി, തഹിം രജ്ജമകാരയിം;
അസീതിവസ്സസഹസ്സാനി, നിരയമ്ഹി അപച്ചിസം.

൩൬.“തസ്സ രജ്ജസ്സഹം ഭീതോ, മാ മം രജ്ജാഭിസേചയും;
തസ്മാ പിതു ച മാതുച്ച, സന്തികേ ന ഭണിം തദാ.

൩൭.“ഉച്ഛങ്ഗേ മം നിസാദേത്വാ, പിതാ അത്ഥാനുസാസതി;
ഏകം ഹനഥ ബന്ധഥ, ഏകം ഖാരാപതച്ഛികം;
ഏകം സൂലസ്മിം ഉപ്പേഥ, ഇച്ചസ്സ മനുസാസതി.

൩൮.“തായാഹം ഫരുസം സുത്വാ, വാചായോ സമുദീരിതാ;
അമൂഗോ മൂഗവണ്ണേന, അപക്ഖോ പക്ഖസമ്മതോ;
സകേ മുത്തകരീസസ്മിം, അച്ഛാഹം സമ്പരിപ്ലുതോ.

൩൯.“കസിരഞ്ച പരിത്തഞ്ച, തഞ്ച ദുക്ഖേന സംയുതം;
കോമം ജീവിതമാഗമ്മ, വേരം കയിരാഥ കേനചി.

൪൦. “പഞ്ഞായ ച അലാഭേന, ധമ്മസ്സ ച അദസ്സനാ;
കോമം ജീവിതമാഗമ്മ, വേരം കയിരാഥ കേനചി.

൪൧.“അപി അതരമാനാനം, ഫലാസാവ സമിജ്ഝതി;
വിപക്കബ്രഹ്മചരിയോസ്മി, ഏവം ജാനാഹി സാരഥി.

൪൨.“അപി അതരമാനാനം, സമ്മദത്ഥോ വിപച്ചതി;
വിപക്കബ്രഹ്മചരിയോസ്മി, നിക്ഖന്തോ അകുതോഭയോ”തി.

തത്ഥ **അസന്ധിതാ**തി സന്ധീനം അഭാവേന. **അസോതതാ**തി സോതാനം അഭാവേന. **അജിവ്ഹതാ**തി സമ്പരിവത്തനജിവ്ഹായ അഭാവേന മൂഗോ അഹം ന ഭവാമി. **യത്ഥാ**തി യായ ജാതിയാ ബാരാണസിനഗരേ രജ്ജം അകാരയിം. **പാപത്ഥ**ന്തി പാപതം. പതിതോ അസ്മീതി വദതി. **രജ്ജാഭിസേചയു**ന്തി രജ്ജേ അഭിസേചയും. **നിസാദേത്വാ**തി നിസീദാപേത്വാ. **അത്ഥാനുസാസതീ**തി അത്ഥം അനുസാസതി. **ഖാരാപതച്ഛിക**ന്തി സത്തിഹി പഹരിത്വാ ഖാരാഹി പതച്ഛികം കരോഥ. **ഉപ്പേഥാ**തി ആവുനഥ. **ഇച്ചസ്സ മനുസാസതീ**തി ഏവമസ്സ അത്ഥം അനുസാസതി. **തായാഹ**ന്തി തായോ വാചായോ അഹം. **പക്ഖസമ്മതോ**തി പക്ഖോ ഇതി സമ്മതോ അഹോസിം. **അച്ഛാഹ**ന്തി അച്ഛിം അഹം, അവസിന്തി അത്ഥോ. **സമ്പരിപ്ലുതോ**തി സമ്പരികിണ്ണോ, നിമുഗ്ഗോ ഹുത്വാതി അത്ഥോ.

കസിരന്തി ദുക്ഖം. **പരിത്ത**ന്തി അപ്പം. ഇദം വുത്തം ഹോതി - സമ്മസാരഥി, സചേപി സത്താനം ജീവിതം ദുക്ഖമ്പി സമാനം ബഹുചിരട്ഠിതികം ഭവേയ്യ, പത്ഥേയ്യ, പരിത്തമ്പി സമാനം സചേ സുഖം

ഭവേയ്യ, പഥേയ്യ, ഇദം പന കസിരഞ്ച പരിത്തഞ്ച സകലേന വട്ടദുക്ഖേന സംയുത്തം സന്നിഹിതം ഓമട്ടിതം. **കോമ**ന്തി കോ ഇമം. **വേര**ന്തി പാണാതിപാതാദിപഞ്ചവിധം വേരം. **കേനചീ**തി കേനചി കാരണേന . **പഞ്ഞായാ**തി വിപസ്സനാപഞ്ഞായ അലാഭേന. **ധമ്മസ്സാ**തി സോതാപത്തിമഗ്ഗസ്സ അദസ്സനേന. പുന ഉദാനഗാഥായോ അഗന്തുകാമതായ ഥിരഭാവദസ്സനത്ഥം കഥേസി.

തം സുത്വാ സുനന്ദോ സാരഥി "അയം കുമാരോ ഏവരൂപം രജ്ജസിരിം കുണപം വിയ ഛഡ്ഡേത്വാ അത്തനോ അധിട്ഠാനം അഭിന്ദിത്വാ "പബ്ബജിസ്സാമീതി അരഞ്ഞം പവിട്ഠോ, മമ ഇമിനാ ദുജ്ജീവിതേന കോ അത്ഥോ, അഹമ്പി തേന സദ്ധിം പബ്ബജിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൪൩."അഹമ്പി പബ്ബജിസ്സാമി, രാജപുത്ത തവന്തികേ;
അവ്ഹായസ്സു മം ഭദ്ദന്തേ, പബ്ബജ്ജാ മമ രുച്ചതീ"തി.

തത്ഥ **തവന്തികേ**തി തവ സന്തികേ. **അവ്ഹായസ്സൂതി** "ഏഹി പബ്ബജാഹീ"തി പക്കോസസ്സു.

ഏവം തേന യാചിതോപി മഹാസത്തോ "സചാഹം ഇദാനേവ തം പബ്ബാജേസ്സാമി, മാതാപിതരോ ഇധ നാഗച്ഛിസ്സന്തി, അഥ നേസം പരിഹാനി ഭവിസ്സതി, ഇമേ അസ്സാ ച രഥോ ച പസാധനഭണ്ഡഞ്ച ഇധേവ നസ്സിസ്സന്തി, 'യക്ഖോ സോ, ഖാദിതോ നു ഖോ തേന സാരഥീ'തി ഗരഹാപി മേ ഉപ്പജ്ജിസ്സതീ"തി ചിന്തേത്വാ അത്തനോ ച ഗരഹാമോചനത്ഥം മാതാപിതൂനഞ്ച വുഡ്ഢിം സമ്പസ്സന്തോ അസ്സേ ച രഥഞ്ച പസാധനഭണ്ഡഞ്ച തസ്സ ഇണം കത്വാ ദസ്സേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൪൪."രഥം നിയ്യാദയിത്വാന, അനണോ ഏഹി സാരഥി;
അനണസ്സ ഹി പബ്ബജ്ജാ, ഏതം ഇസീഹി വണ്ണിത"ന്തി.

തത്ഥ **ഏത**ന്തി ഏതം പബ്ബജ്ജാകരണം ബുദ്ധാദീഹി ഇസീഹി വണ്ണിതം പസത്ഥം ഥോമിതം.

തം സുത്വാ സാരഥി "സചേ മയി നഗരം ഗതേ ഏസ അഞ്ഞത്ഥ ഗച്ഛേയ്യ, പിതാ ചസ്സ ഇമം പവത്തിം സുത്വാ 'പുത്തം മേ ദസ്സേഹീ'തി പുന ആഗതോ ഇമം ന പസ്സേയ്യ, രാജദണ്ഡം മേ കരേയ്യ, തസ്മാ അഹം അത്തനോ ഗുണം കഥേത്വാ അഞ്ഞത്ഥാഗമനത്ഥായ പടിഞ്ഞം ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി ചിന്തേന്തോ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൪൫."യദേവ ത്യാഹം വചനം, അകരം ഭദ്ദമത്ഥു തേ;
തദേവ മേ ത്വം വചനം, യാചിതോ കത്തുമരഹസി.

൪൬."ഇധേവ താവ അച്ഛസ്സു, യാവ രാജാനമാനയേ;
അപ്പേവ തേ പിതാ ദിസ്വാ, പതീതോ സുമനോ സിയാ"തി.

തതോ മഹാസത്തോ ആഹ -

൪൭."കരോമി തേ തം വചനം, യം മം ഭണസി സാരഥി;
അഹമ്പി ദട്ഠുകാമോസ്മി, പിതരം മേ ഇധാഗതം.

൪൮. “ഏഹി സമ്മ നിവത്തസ്സു, കുസലം വജ്ജാസി ഞാതിനം;
മാതരം പിതരം മയ്ഹം, വുത്തോ വജ്ജാസി വന്ദന”ന്തി.

തത്ഥ **കരോമി തേതന്തി** കരോമി തേ ഏതം വചനം. **ഏഹി സമ്മ നിവത്തസ്സൂ**തി സമ്മ സാരഥി, തത്ഥ ഗന്ത്വാ ഏഹി, ഏത്തോവ ഖിപ്പമേവ നിവത്തസ്സു. **വുത്തോ വജ്ജാസീ**തി മയാ വുത്തോ ഹുത്വാ “പുത്തോ വോ തേമിയകുമാരോ വന്ദതീ”തി വന്ദനം വദേയ്യാസീതി അത്ഥോ.

ഇതി വത്വാ മഹാസത്തോ സുവണ്ണകദലി വിയ ഓനമിത്വാ പഞ്ചപതിട്ഠിതേന ബാരാണസിനഗരാഭിമുഖോ മാതാപിതരോ വന്ദിത്വാ സാരഥിസ്സ സാസനം അദാസി. സോ സാസനം ഗഹേത്വാ കുമാരം പദക്ഖിണം കത്വാ രഥമാരുയ്ഹ നഗരാഭിമുഖോ പായാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൪൯. “തസ്സ പാദേ ഗഹേത്വാന, കത്വാ ച നം പദക്ഖിണം;
സാരഥി രഥമാരുയ്ഹ, രാജദ്വാരം ഉപാഗമീ”തി.

തസ്സത്ഥോ - ഭിക്ഖവേ, ഏവം വുത്തോ സോ സാരഥി, തസ്സ കുമാരസ്സ പാദേ ഗഹേത്വാ തം പദക്ഖിണം കത്വാ രഥം ആരുയ്ഹ രാജദ്വാരം ഉപാഗമീതി.

തസ്മിം ഖണേ ചന്ദാദേവീ സീഹപഞ്ജരം വിവരിത്വാ “കാ നു ഖോ മേ പുത്തസ്സ പവത്തീ”തി സാരഥിസ്സ ആഗമനമഗ്ഗം ഓലോകേന്തീ തം ഏകകം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ ഉരം പഹരിത്വാ പരിദേവി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൫൦. “സുഞ്ഞം മാതാ രഥം ദിസ്വാ, ഏകം സാരഥിമാഗതം;
അസ്സുപുണ്ണേഹി നേത്തേഹി, രോദന്തീ നം ഉദിക്ഖതി.

൫൧. “അയം സോ സാരഥി ഏതി, നിഹന്ത്വാ മമ അത്രജം;
നിഹതോ നൂന മേ പുത്തോ, പഥബ്യാ ഭൂമിവഡ്ഢനോ.

൫൨. “അമിത്താ നൂന നന്ദന്തി, പതീതാ നൂന വേരിനോ;
ആഗതം സാരഥിം ദിസ്വാ, നിഹന്ത്വാ മമ അത്രജം.

൫൩. “സുഞ്ഞം മാതാ രഥം ദിസ്വാ, ഏകം സാരഥിമാഗതം;
അസ്സുപുണ്ണേഹി നേത്തേഹി, രോദന്തീ പരിപുച്ഛി നം.

൫൪. “കിം നു മൂഗോ കിംനു പക്ഖോ, കിംനു സോ വിലപീ തദാ;
നിഹഞ്ഞമാനോ ഭൂമിയാ, തം മേ അക്ഖാഹി സാരഥി.

൫൫. “കഥം ഹത്ഥേഹി പാദേഹി, മൂഗപക്ഖോ വിവജ്ജയി;
നിഹഞ്ഞമാനോ ഭൂമിയാ, തം മേ അക്ഖാഹി പുച്ഛിതോ”തി.

തത്ഥ **മാതാതി** തേമിയകുമാരസ്സ മാതാ. **പഥബ്യാ ഭൂമിവഡ്ഢനോതി** സോ മമ പുത്തോ ഭൂമിവഡ്ഢനോ ഹുത്വാ പഥബ്യാ നിഹതോ നൂന. **രോദന്തീ പരിപുച്ഛി നന്തി** തം രഥം ഏകമന്തം ഠപേത്വാ മഹാതലം അഭിരുയ്ഹ ചന്ദാദേവിം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തേ ഠിതം സാരഥിം പരിപുച്ഛി. **കിന്നൂ**തി കിം നു സോ മമ പുത്തോ മൂഗോ ഏവ പക്ഖോ ഏവ. **തദാതി** യദാ നം ത്വം

കാസുയം പക്ഖിപിത്വാ കുദ്ദാലേന മത്ഥകേ പഹരി, തദാ. **നിഹഞ്ഞമാനോ ഭൂമിയാ**തി തയാ ഭൂമിയം നിഹഞ്ഞമാനോ കിം നു വിലപി. **തം മേ**തി തം സബ്ബം അപരിഹാപേത്വാ മേ അക്ഖാഹി. **വിവജ്ജയീ**തി "അപേഹി സാരഥി, മാ മം മാരേഹീ"തി കഥം ഹത്ഥേഹി പാദേഹി ച ഫന്ദന്തോ തം അപനുദി, തം മേ കഥേഹീതി അത്ഥോ.

തതോ സാരഥി ആഹ -

൧൯."അക്ഖേയ്യം തേ അഹം അയ്യേ, ദജ്ജാസി അഭയം മമ;
യം മേ സുതം വാ ദിട്ഠം വാ, രാജപുത്തസ്സ സന്തികേ"തി.

തത്ഥ **ദജ്ജാസീ**തി സചേ അഭയം ദദേയ്യാസി, സോ ഇദം "സചാഹം 'തവ പുത്തോ നേവ മൂഗോ ന പക്ഖോ മധുരകഥോ ധമ്മകഥികോ'തി വക്ഖാമി, അഥ 'കസ്മാ തം ഗഹേത്വാ നാഗതോസീ'തി രാജാ കുദ്ധോ രാജദണ്ഡമ്പി മേ കരേയ്യ, അഭയം താവ യാചിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ ആഹ.

അഥ നം ചന്ദാദേവീ ആഹ -

൨൦."അഭയം സമ്മ തേ ദമ്മി, അഭീതോ ഭണ സാരഥി;
യം തേ സുതം വാ ദിട്ഠം വാ, രാജപുത്തസ്സ സന്തികേ"തി.

തതോ സാരഥി ആഹ -

൨൧."ന സോ മൂഗോ ന സോ പക്ഖോ, വിസട്ഠവചനോ ച സോ;
രജ്ജസ്സ കിര സോ ഭീതോ, അകരാ ആലയേ ബഹൂ.

൨൨."പുരിമം സരതി സോ ജാതിം, യത്ഥ രജ്ജമകാരയി;
കാരയിത്വാ തഹിം രജ്ജം, പാപത്ഥ നിരയം ഭുസം.

൨൩."വീസതിഞ്ചേവ വസ്സാനി, തഹിം രജ്ജമകാരയി;
അസീതിവസ്സസഹസ്സാനി, നിരയമ്ഹി അപച്ചി സോ.

൨൪."തസ്സ രജ്ജസ്സ സോ ഭീതോ, മാ മം രജ്ജാഭിസേചയും;
തസ്മാ പിതു ച മാതുച്ച, സന്തികേ ന ഭണീ തദാ.

൨൫."അങ്ഗപച്ചങ്ഗസമ്പന്നോ , ആരോഹപരിണാഹവാ;
വിസട്ഠവചനോ പഞ്ഞോ, മഗ്ഗേ സഗ്ഗസ്സ തിട്ഠതി.

൨൬."സചേ ത്വം ദട്ഠുകാമാസി, രാജപുത്തം തവത്രജം;
ഏഹി തം പാപയിസ്സാമി, യത്ഥ സമ്മതി തേമിയോ"തി.

തത്ഥ **വിസട്ഠവചനോ**തി അപലിബുദ്ധകഥോ. **അകരാ ആലയേ ബഹൂ**തി തുമ്ഹാകം വഞ്ചനാനി ബഹൂനി അകാസി. **പഞ്ഞോ**തി പഞ്ഞവാ. **സചേ ത്വ**ന്തി രാജാനം ധുരം കത്വാ ഉഭോപി തേ ഏവമാഹ. **യത്ഥ സമ്മതി തേമിയോ**തി യത്ഥ വോ പുത്തോ മയാ ഗഹിതപടിഞ്ഞോ ഹുത്വാ അച്ഛതി, തത്ഥ പാപയിസ്സാമി, ഇദാനി പപഞ്ചം അകത്വാ ലഹും ഗന്തും വട്ടതീതി ആഹ.

കുമാരോ പന സാരഥിം പേസേത്വാ പബ്ബജിതുകാമോ അഹോസി. തദാ സക്കോ തസ്സ മനം ഞത്വാ തസ്മിം ഖണേ വിസ്സകമ്മദേവപുത്തം

പക്കോസാപേത്വാ “താത വിസ്സകമ്മദേവപുത്ത, തേമിയകുമാരോ പബ്ബജിതുകാമോ, ത്വം തസ്സ പണ്ണസാലഞ്ച പബ്ബജിതപരിക്ഖാരഞ്ച മാപേത്വാ ഏഹീ”തി പേസേസി. സോ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ വേഗേന ഗന്ത്വാ തിയോജനികേ വനസണ്ഡേ അത്തനോ ഇദ്ധിബലേന രമണീയം അസ്സമം മാപേത്വാ രത്തിട്ഠാനദിവാട്ഠാനഞ്ച പോക്ഖരണിഞ്ച ആവാടഞ്ച അകാലഫലസമ്പന്നം രുക്ഖഞ്ച കത്വാ പണ്ണസാലസമീപേ ചതുവീസതിഹത്ഥപ്പമാണം ചങ്കമം മാപേത്വാ അന്തോചങ്കമേ ച ഫലികവണ്ണം രുചിരം വാലുകം ഓകിരിത്വാ സബ്ബേ പബ്ബജിതപരിക്ഖാരേ മാപേത്വാ “യേ പബ്ബജിതുകാമാ, തേ ഇമേ ഗഹേത്വാ പബ്ബജന്തൂ”തി ഭിത്തിയം അക്ഖരാനി ലിഖിത്വാ ചണ്ഡവാളേ ച അമനാപസദ്ദേ സബ്ബേ മിഗപക്ഖിനോ ച പലാപേത്വാ സകട്ഠാനമേവ ഗതോ.

തസ്മിം ഖണേ മഹാസത്തോ തം ദിസ്വാ സക്കദത്തിയഭാവം ഞത്വാ, പണ്ണസാലം പവിസിത്വാ വത്ഥാനി അപനേത്വാ, രത്തവാകചീരം നിവാസേത്വാ ഏകം പാരുപിത്വാ അജിനചമ്മം ഏകംസേ കത്വാ ജടാമണ്ഡലം ബന്ധിത്വാ കാജം അംസേ കത്വാ കത്തരദണ്ഡമാദായ പണ്ണസാലതോ നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജിതസിരിം സമുബ്ബഹന്തോ അപരാപരം ചങ്കമിത്വാ “അഹോ സുഖം, അഹോ സുഖ”ന്തി ഉദാനം ഉദാനേന്തോ പണ്ണസാലം പവിസിത്വാ കട്ഠത്ഥരണേ നിസിന്നോ പഞ്ച അഭിഞ്ഞാ അട്ഠ സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ സായന്ഹസമയേ പണ്ണസാലതോ നിക്ഖമിത്വാ ചങ്കമനകോടിയം ഠിതകാരരുക്ഖതോ പണ്ണാനി ഗഹേത്വാ , സക്കദത്തിയഭാജനേ അലോണകേ അതക്കേ നിധൂപനേ ഉദകേ സേദേത്വാ അമതം വിയ പരിഭുഞ്ജിത്വാ ചത്താരോ ബ്രഹ്മവിഹാരേ ഭാവേത്വാ തത്ഥ വാസം കപ്പേസി.

കാസിരാജാപി സുനന്ദസാരഥിസ്സ വചനം സുത്വാ മഹാസേനഗുത്തം പക്കോസാപേത്വാ തരമാനരൂപോവ ഗമനസജ്ജം കാരേതും ആഹ -

൯൪. “യോജയന്തു രഥേ അസ്സേ, കച്ഛം നാഗാന ബന്ധഥ;
ഉദീരയന്തു സങ്ഖപണവാ, വാദന്തു ഏകപോക്ഖരാ.

൯൫. “വാദന്തു ഭേരീ സന്നദ്ധാ, വഗ്ഗൂ വാദന്തു ദുന്ദുഭീ;
നേഗമാ ച മം അന്വേന്തു, ഗച്ഛം പുത്തനിവേദകോ.

൯൬. “ഓരോധാ ച കുമാരാ ച, വേസിയാനാ ച ബ്രാഹ്മണാ;
ഖിപ്പം യാനാനി യോജേന്തു, ഗച്ഛം പുത്തനിവേദകോ.

൯൭. “ഹത്ഥാരോഹാ അനീകട്ഠാ, രഥികാ പത്തികാരകാ;
ഖിപ്പം യാനാനി യോജേന്തു, ഗച്ഛം പുത്തനിവേദകോ.

൯൮. “സമാഗതാ ജാനപദാ, നേഗമാ ച സമാഗതാ;
ഖിപ്പം യാനാനി യോജേന്തു, ഗച്ഛം പുത്തനിവേദകോ”തി.

തത്ഥ **ഉദീരയന്തൂ**തി സദ്ദം മുഞ്ചന്തു. **വാദന്തൂ**തി വജ്ജന്തു. **ഏകപോക്ഖരാ**തി ഏകമുഖഭേരിയോ. **സന്നദ്ധാ**തി സുട്ഠു നദ്ധാ. **വഗ്ഗൂ**തി മധുരസ്സരാ. **ഗച്ഛ**ന്തി ഗമിസ്സാമി. **പുത്തനിവേദകോ**തി പുത്തസ്സ നിവേദകോ ഓവാദകോ ഹുത്വാ ഗച്ഛാമി. തം ഓവദിത്വാ മമ വചനം ഗാഹാപേത്വാ തത്ഥേവ തം രതനരാസിമ്ഹി ഠപേത്വാ അഭിസിഞ്ചിത്വാ ആനേതും ഗച്ഛാമീതി

അധിപ്പായേനേവമാഹ. **നേഗമാ**തി കുടുമ്ബികജനാ. **സമാഗതാ**തി സന്നിപതിതാ ഹുത്വാ.

ഏവം രഞ്ഞോ ആണത്താ സാരഥിനോ അസ്സേ യോജേത്വാ രഥേ രാജദ്വാരേ ഠപേത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസും. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൨൯."അസ്സേ ച സാരഥീ യുത്തേ, സിന്ധവേ സീഘവാഹനേ;
രാജദ്വാരം ഉപാഗച്ഛും, യുത്താ ദേവ ഇമേ ഹയാ"തി.

തത്ഥ **അസ്സേ**തി സിന്ധവേ സിന്ധവജാതികേ സീഘവാഹനേ ജവസമ്പന്നേ അസ്സേ ആദായ. **സാരഥീ**തി സാരഥിനോ. **യുത്തേ**തി രഥേസു യോജിതേ. **ഉപാഗച്ഛു**ന്തി തേ രഥേസു യുത്തേ അസ്സേ ആദായ ആഗമംസു, ആഗന്ത്വാ ച പന "യുത്താ, ദേവ, ഇമേ ഹയാ"തി ആരോചേസും.

തതോ സാരഥീനം വചനം സുത്വാ രാജാ ഉപഡ്ഢഗാഥമാഹ -

൩൦. "ഥൂലാ ജവേന ഹായന്തി, കിസാ ഹായന്തി ഥാമുനാ"തി.
തം സുത്വാ സാരഥിനോപി ഉപഡ്ഢഗാഥമാഹംസു -

"കിസേ ഥൂലേ വിവജ്ജേത്വാ, സംസട്ഠാ യോജിതാ ഹയാ"തി.

തസ്സത്ഥോ - ദേവ, കിസേ ച ഥൂലേ ച ഏവരൂപേ അസ്സേ അഗ്ഗണ്ഹിത്വാ വയേന വണ്ണേന ജവേന ബലേന സദിസാ ഹയാ യോജിതാതി.

അഥ രാജാ പുത്തസ്സ സന്തികം ഗച്ഛന്തോ ചത്താരോ വണ്ണേ അട്ഠാരസ സേനിയോ സബ്ബഞ്ച ബലകായം സന്നിപാതാപേസി. തസ്സ സന്നിപാതേന്തസ്സേവ തയോ ദിവസാ അതിക്കന്താ. അഥ ചതുത്ഥേ ദിവസേ കാസിരാജാ നഗരതോ നിക്ഖമിത്വാ ഗഹേതബ്ബയുത്തകം ഗാഹാപേത്വാ അസ്സമപദം ഗന്ത്വാ പുത്തേന സദ്ധിം പടിനന്ദിതോ പടിസന്ഥാരമകാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൩൧."തതോ രാജാ തരമാനോ, യുത്തമാരുയ്ഹ സന്ദനം;
ഇത്ഥാഗാരം അജ്ഝഭാസി, സബ്ബാവ അനുയാഥ മം.

൩൨."വാളബീജനിമുണ്ഹീസം, ഖഗ്ഗം ഛത്തഞ്ച പണ്ഡരം;
ഉപാധീ രഥമാരുയ്ഹ, സുവണ്ണേഹി അലങ്കതാ.

൩൩."തതോ സ രാജാ പായാസി, പുരക്ഖത്വാന സാരഥിം;
ഖിപ്പമേവ ഉപാഗച്ഛി, യത്ഥ സമ്മതി തേമിയോ.

൩൪."തഞ്ച ദിസ്വാന ആയന്തം, ജലന്തമിവ തേജസാ;
ഖത്തസങ്ഘപരിബ്യൂള്ഹം, തേമിയോ ഏതദബ്രവി.

൩൫."കച്ചി നു താത കുസലം, കച്ചി താത അനാമയം;
സബ്ബാ ച രാജകഞ്ഞായോ, അരോഗാ മയ്ഹ മാതരോ.

൩൬."കുസലഞ്ചേവ മേ പുത്ത, അഥോ പുത്ത അനാമയം;
സബ്ബാ ച രാജകഞ്ഞായോ, അരോഗാ തുയ്ഹ മാതരോ.

൩൭."കച്ചി അമജ്ജപോ താത, കച്ചി തേ സുരമപ്പിയം;

കച്ചി സച്ചേ ച ധമ്മേ ച, ദാനേ തേ രമതേ മനോ.

൭൮.“അമജ്ജപോ അഹം പുത്ത, അഥോ മേ സുരമപ്പിയം;
അഥോ സച്ചേ ച ധമ്മേ ച, ദാനേ മേ രമതേ മനോ.

൭൯.“കച്ചി അരോഗം യോഗ്ഗം തേ, കച്ചി വഹതി വാഹനം;
കച്ചി തേ ബ്യാധയോ നത്ഥി, സരീരസ്സുപതാപനാ.

൮൦.“അഥോ അരോഗം യോഗ്ഗം മേ, അഥോ വഹതി വാഹനം;
അഥോ മേ ബ്യാധയോ നത്ഥി, സരീരസ്സുപതാപനാ.

൮൧.“കച്ചി അന്താ ച തേ ഫീതാ, മജ്ഝേ ച ബഹലാ തവ;
കോട്ഠാഗാരഞ്ച കോസഞ്ച, കച്ചി തേ പടിസന്ഥതം.

൮൨.“അഥോ അന്താ ച മേ ഫീതാ, മജ്ഝേ ച ബഹലാ മമ;
കോട്ഠാഗാരഞ്ച കോസഞ്ച, സബ്ബം മേ പടിസന്ഥതം.

൮൩.“സ്വാഗതം തേ മഹാരാജ, അഥോ തേ അദുരാഗതം;
പതിട്ഠപേന്തു പല്ലങ്കം, യത്ഥ രാജാ നിസക്കതീ”തി.

തത്ഥ **ഉപാധീ രഥമാരുയ്ഹാ**തി സുവണ്ണപാദുകാ ച രഥം ആരോപേന്തൂതി അത്ഥോ. ഇമേ തയോ പാദേ പുത്തസ്സ തത്ഥേവ അഭിസേകകരണത്ഥായ “പഞ്ച രാജകകുധഭണ്ഡാനി ഗണ്ഹഥാ”തി ആണാപേന്തോ രാജാ ആഹ. **സുവണ്ണേഹി അലങ്കതാ**തി ഇദം പാദുകം സന്ധായാഹ. **ഉപാഗച്ഛീ**തി ഉപാഗതോ അഹോസി. കായ വേലായാതി? മഹാസത്തസ്സ കാരപണ്ണാനി പചിത്വാ നിബ്ബാപേന്തസ്സ നിസിന്നവേലായ. **ജലന്തമിവ തേജസാ**തി രാജതേജേന ജലന്തം വിയ. **ഖത്തസങ്ഘപരിബ്ബ്യൂള്ഹ**ന്തി കഥാഫാസുകേന അമച്ചസങ്ഘേന പരിവുതം, ഖത്തിയസമൂഹേഹി വാ പരിവാരിതം. **ഏതദബ്രവീ**തി കാസിരാജാനം ബഹി ഖന്ധാവാരം നിവാസാപേത്വാ പദസാവ പണ്ണസാലം ആഗന്ത്വാ തം വന്ദിത്വാ നിസിന്നം പടിസന്ഥാരം കരോന്തോ ഏതം വചനം അബ്രവി.

കുസലം അനാമയന്തി ഉഭയേനപി പദേന ആരോഗ്യമേവ പുച്ഛതി. **കച്ചി അമജ്ജപോ**തി കച്ചി മജ്ജം ന പിവസീതി പുച്ഛതി. **“അപ്പമത്തോ”**തിപി പാഠോ, കുസലധമ്മേസു നപ്പമജ്ജസീതി അത്ഥോ. **സുരമപ്പിയ**ന്തി സുരാപാനം അപ്പിയം. “സുരമപ്പിയാ”തിപി പാഠോ, സുരാ അപ്പിയാതി അത്ഥോ. **ധമ്മേ**തി ദസവിധേ രാജധമ്മേ. **യോഗ്ഗ**ന്തി യുഗേ യുഞ്ജിതബ്ബം **തേ** തവ അസ്സഗോണാദികം. **കച്ചി വഹതീ**തി കച്ചി അരോഗം ഹുത്വാ വഹതി. **വാഹന**ന്തി ഹത്ഥിഅസ്സാദി സബ്ബം വാഹനം. **സരീരസ്സുപതാപനാ**തി സരീരസ്സ ഉപതാപകരാ. **അന്താ**തി പച്ചന്തജനപദാ. **ഫീതാ**തി ഇദ്ധാ സുഭിക്ഖാ, വത്ഥാഭരണേഹി വാ അന്നപാനേഹി വാ പരിപുണ്ണാ ഗാള്ഹവാസാ. **മജ്ഝേ ചാ**തി രട്ഠസ്സ മജ്ഝേ. **ബഹലാ**തി ഗാമനിഗമാ ഘനവാസാ. **പടിസന്ഥത**ന്തി പടിച്ഛാദിതം ഗുത്തം, പരിപുണ്ണം വാ. **യത്ഥ രാജാ നിസക്കതീ**തി യസ്മിം പല്ലങ്കേ രാജാ നിസീദിസ്സതി, തം പഞ്ഞാപേന്തൂതി വദതി.

രാജാ മഹാസത്തേ ഗാരവേന പല്ലങ്കേ ന നിസീദതി. അഥ മഹാസത്തോ “സചേ പല്ലങ്കേ ന നിസീദതി, പണ്ണസന്ഥാരം പഞ്ഞാപേഥാ”തി വത്വാ തസ്മിം പഞ്ഞത്തേ നിസീദനത്ഥായ രാജാനം നിമന്തേന്തോ ഗാഥമാഹ -

൨൪.“ഇധേവ തേ നിസീദസ്സു, നിയതേ പണ്ണസന്ഥരേ;
ഏത്തോ ഉദകമാദായ, പാദേ പക്ഖാലയസ്സു തേ”തി.

തത്ഥ **നിയതേ**തി സുസന്ഥതേ. **ഏത്തോ**തി പരിഭോഗഉദകം ദസ്സേന്തോ ആഹ.

രാജാ മഹാസത്തേ ഗാരവേന പണ്ണസന്ഥാരേപി അനിസീദിത്വാ ഭൂമിയം ഏവ നിസീദി. മഹാസത്തോപി പണ്ണസാലം പവിസിത്വാ തം കാരപണ്ണകം നീഹരിത്വാ രാജാനം തേന നിമന്തേന്തോ ഗാഥമാഹ -

൨൫.“ഇദമ്പി പണ്ണകം മയ്ഹം, രന്ധം രാജ അലോണകം;
പരിഭുഞ്ജ മഹാരാജ, പാഹുനോ മേസിധാഗതോ”തി.

അഥ നം രാജാ ആഹ -

൨൬.“ന ചാഹം പണ്ണം ഭുഞ്ജാമി, ന ഹേതം മയ്ഹ ഭോജനം;
സാലീനം ഓദനം ഭുഞ്ജേ, സുചിം മംസൂപസേചന”ന്തി.

തത്ഥ **ന ചാഹ**ന്തി പടിക്ഖേപവചനം.

രാജാ തഥാരൂപം അത്തനോ രാജഭോജനം വണ്ണേത്വാ തസ്മിം മഹാസത്തേ ഗാരവേന ഥോകം പണ്ണകം ഹത്ഥതലേ ഠപേത്വാ “താത, ത്വം ഏവരൂപം ഭോജനം ഭുഞ്ജസീ”തി പുത്തേന സദ്ധിം പിയകഥം കഥേന്തോ നിസീദി. തസ്മിം ഖണേ ചന്ദാദേവീ ഓരോധേന പരിവുതാ ഏകമഗ്ഗേന ആഗന്ത്വാ ബോധിസത്തസ്സ അസ്സമപദം പത്വാ പിയപുത്തം ദിസ്വാ തത്ഥേവ പതിത്വാ വിസഞ്ഞീ അഹോസി. തതോ പടിലദ്ധസ്സാസാ പതിതട്ഠാനതോ ഉട്ഠഹിത്വാ ആഗന്ത്വാ ബോധിസത്തസ്സ പാദേ ദള്ഹം ഗഹേത്വാ വന്ദിത്വാ അസ്സുപുണ്ണേഹി നേത്തേഹി രോദിത്വാ വന്ദനട്ഠാനതോ ഉട്ഠായ ഏകമന്തം നിസീദി. അഥ നം രാജാ “ഭദ്ദേ, തവ പുത്തസ്സ ഭോജനം പസ്സാഹീ”തി വത്വാ ഥോകം പണ്ണകം തസ്സാ ഹത്ഥേ ഠപേത്വാ സേസഇത്ഥീനമ്പി ഥോകം ഥോകം അദാസി. താ സബ്ബാപി “സാമി, ഏവരൂപം ഭോജനം ഭുഞ്ജസീ”തി വദന്തിയോ തം ഗഹേത്വാ അത്തനോ അത്തനോ സീസേ കത്വാ “അതിദുക്കരം കരോസി, സാമീ”തി വത്വാ നമസ്സമാനാ നിസീദിംസു. രാജാ പുന “താത, ഇദം മയ്ഹം അച്ഛരിയം ഹുത്വാ ഉപട്ഠാതീ”തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൭.“അച്ഛേരകം മം പടിഭാതി, ഏകകമ്പി രഹോഗതം;
ഏദിസം ഭുഞ്ജമാനാനം, കേന വണ്ണോ പസീദതീ”തി.

തത്ഥ **ഏകക**ന്തി താത, തം ഏകകമ്പി രഹോഗതം ഇമിനാ ഭോജനേന യാപേന്തം ദിസ്വാ മമ അച്ഛരിയം ഹുത്വാ ഉപട്ഠാതി. **ഏദിസ**ന്തി ഏവരൂപം അലോണകം അതക്കം നിധൂപനം രന്ധം പത്തം ഭുഞ്ജന്താനം കേന കാരണേന വണ്ണോ പസീദതീതി നം പുച്ഛി.

അഥസ്സ സോ ആചിക്ഖന്തോ ആഹ -

൨൮.“ഏകോ രാജ നിപജ്ജാമി, നിയതേ പണ്ണസന്ഥരേ;
തായ മേ ഏകസേയ്യായ, രാജ വണ്ണോ പസീദതി.

൨൯.“ന ച നേത്തിംസബന്ധാ മേ, രാജരക്ഖാ ഉപട്ഠിതാ;

താయ മേ സുഖസേയ്യായ, രാജവണ്ണോ പസീദതി.

൯൦.“അതീതം നാനുസോചാമി, നപ്പജപ്പാമിനാഗതം;
പച്ചുപ്പന്നേന യാപേമി, തേന വണ്ണോ പസീദതി.

൯൧.“അനാഗതപ്പജപ്പായ, അതീതസ്സാനുസോചനാ;
ഏതേന ബാലാ സുസ്സന്തി, നളോവ ഹരിതോ ലുതോ”തി.

തത്ഥ **നേത്തിംസബന്ധാ**തി ഖഗ്ഗബന്ധാ. **രാജരക്ഖാ**തി രാജാനം രക്ഖിതാ. **നപ്പജപ്പാമീ**തി ന പത്ഥേമി. **ഹരിതോ**തി ഹരിതവണ്ണോ. **ലുതോ**തി ലുഞ്ചിത്വാ ആതപേ ഖിത്തനളോ വിയ.

അഥ രാജാ “ഇധേവ നം അഭിസിഞ്ചിത്വാ ആദായ ഗമിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ രജ്ജേന നിമന്തേന്തോ ആഹ -

൯൨.“ഹത്ഥാനീകം രഥാനീകം, അസ്സേ പത്തീ ച വമ്മിനോ;
നിവേസനാനി രമ്മാനി, അഹം പുത്ത ദദാമി തേ.

൯൩.“ഇത്ഥാഗാരമ്പി തേ ദമ്മി, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതം;
താ പുത്ത പടിപജ്ജസ്സു, ത്വം നോ രാജാ ഭവിസ്സസി.

൯൪.“കുസലാ നച്ചഗീതസ്സ, സിക്ഖിതാ ചാതുരിത്ഥിയോ;
കാമേ തം രമയിസ്സന്തി, കിം അരഞ്ഞേ കരിസ്സസി.

൯൫.“പടിരാജൂഹി തേ കഞ്ഞാ, ആനയിസ്സം അലങ്കതാ;
താസു പുത്തേ ജനേത്വാന, അഥ പച്ഛാ പബ്ബജിസ്സസി.

൯൬.“യുവാ ച ദഹരോ ചാസി, പഠമുപ്പത്തികോ സുസു;
രജ്ജം കാരേഹി ഭദ്ദന്തേ, കിം അരഞ്ഞേ കരിസ്സസീ”തി.

തത്ഥ **ഹത്ഥാനീക**ന്തി ദസഹത്ഥിതോ പട്ഠായ ഹത്ഥാനീകം നാമ, തഥാ **രഥാനീകം. വമ്മിനോ**തി വമ്മബദ്ധസൂരയോധേ. **കുസലാ**തി ഛേകാ. **സിക്ഖിതാ**തി അഞ്ഞേസുപി ഇത്ഥികിച്ചേസു സിക്ഖിതാ. **ചാതുരിത്ഥിയോ**തി ചതുരാ വിലാസാ ഇത്ഥിയോ, അഥ വാ ചതുരാ നാഗരാ ഇത്ഥിയോ, അഥ വാ ചതുരാ നാമ നാടകിത്ഥിയോ. **പടിരാജൂഹി തേ കഞ്ഞാ**തി അഞ്ഞേഹി രാജൂഹി തവ രാജകഞ്ഞായോ ആനയിസ്സാമി. **യുവാ**തി യോബ്ബനപ്പത്തോ. **ദഹരോ**തി തരുണോ. **പഠമുപ്പത്തികോ**തി പഠമവയേന ഉപ്പത്തിതോ സമുഗ്ഗതോ. **സുസൂ**തി അതിതരുണോ.

ഇതോ പട്ഠായ ബോധിസത്തസ്സ ധമ്മകഥാ ഹോതി -

൯൭.“യുവാ ചരേ ബ്രഹ്മചരിയം, ബ്രഹ്മചാരീ യുവാ സിയാ;
ദഹരസ്സ ഹി പബ്ബജ്ജാ, ഏതം ഇസീഹി വണ്ണിതം.

൯൮.“യുവാ ചരേ ബ്രഹ്മചരിയം, ബ്രഹ്മചാരീ യുവാ സിയാ;
ബ്രഹ്മചരിയം ചരിസ്സാമി, നാഹം രജ്ജേന മത്ഥികോ.

൯൯.“പസ്സാമി വോഹം ദഹരം, അമ്മ താത വദന്തരം;
കിച്ഛാലദ്ധം പിയം പുത്തം, അപ്പത്വാവ ജരം മതം.

൫൦൦. “പസ്സാമി വോഹം ദഹരിം, കുമാരിം ചാരുദസ്സനിം;
നവവംസകളീരംവ, പലുഗ്ഗം ജീവിതക്ഖയം.

൫൦൧. “ദഹരാപി ഹി മീയന്തി, നരാ ച അഥ നാരിയോ;
തത്ഥ കോ വിസ്സസേ പോസോ, ‘ദഹരോമ്ഹീ’തി ജീവിതേ.

൫൦൨. “യസ്സ രത്യാ വിവസാനേ, ആയു അപ്പതരം സിയാ;
അപ്പോദകേവ മച്ഛാനം, കിം നു കോമാരകം തഹിം.

൫൦൩. “നിച്ചമബ്ഭാഹതോ ലോകോ, നിച്ചഞ്ച പരിവാരിതോ;
അമോഘാസു വജന്തീസു, കിം മം രജ്ജേഭിസിഞ്ചസീ”തി.

കാസിരാജാ ആഹ -

൫൦൪. “കേന മബ്ഭാഹതോ ലോകോ, കേന ച പരിവാരിതോ;
കായോ അമോഘാ ഗച്ഛന്തി, തം മേ അക്ഖാഹി പുച്ഛിതോ”തി.

ബോധിസത്തോ ആഹ -

൫൦൫. “മച്ചുനാബ്ഭാഹതോ ലോകോ, ജരായ പരിവാരിതോ;
രത്യോ അമോഘാ ഗച്ഛന്തി, ഏവം ജാനാഹി ഖത്തിയ.

൫൦൬. “യഥാപി തന്തേ വിതതേ, യം യദേവൂപവീയതി;
അപ്പകം ഹോതി വേതബ്ബം, ഏവം മച്ചാന ജീവിതം.

൫൦൭. “യഥാ വാരിവഹോ പൂരോ, ഗച്ഛം നുപനിവത്തതി;
ഏവമായു മനുസ്സാനം, ഗച്ഛം നുപനിവത്തതി.

൫൦൮. “യഥാ വാരിവഹോ പൂരോ, വഹേ രുക്ഖേപകൂലജേ;
ഏവം ജരാമരണേന, വുയ്ഹന്തേ സബ്ബപാണിനോ”തി.

തത്ഥ **ബ്രഹ്മചാരീ യുവാ സിയാ**തി ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തോ യുവാ ഭവേയ്യ. **ഇസീഹി വണ്ണിത**ന്തി ബുദ്ധാദീഹി ഇസീഹി ഥോമിതം പസത്ഥം. **നാഹം രജ്ജേന മത്ഥികോ**തി അഹം രജ്ജേന അത്ഥികോ ന ഹോമി. **അമ്മ താത വദന്തര**ന്തി “അമ്മ, താതാ”തി വദന്തം. **പലുഗ്ഗ**ന്തി മച്ചുനാ ലുഞ്ചിത്വാ ഗഹിതം. **യസ്സ രത്യാ വിവസാനേ**തി മഹാരാജ, യസ്സ മാതുകുച്ഛിമ്ഹി പടിസന്ധിഗ്ഗഹണകാലതോ പട്ഠായ രത്തിദിവാതിക്കമേന അപ്പതരം ആയു ഹോതി. **കോമാരകം തഹി**ന്തി തസ്മിം വയേ തരുണഭാവോ കിം കരിസ്സതി.

കേന മബ്ഭാഹതോതി കേന അബ്ഭാഹതോ. ഇദം രാജാ സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ അത്ഥം അജാനന്തോവ പുച്ഛതി. **രത്യോ**തി രത്തിയോ. താ ഹി ഇമേസം സത്താനം ആയുഞ്ച വണ്ണഞ്ച ബലഞ്ച ഖേപേന്തിയോ ഏവ ഗച്ഛന്തീതി അമോഘാ ഗച്ഛന്തി നാമാതി വേദിതബ്ബം . **യം യദേവൂപവീയതീ**തി യം യം തന്തം ഉപവീയതി. **വേതബ്ബ**ന്തി തന്തസ്മിം വീതേ സേസം വേതബ്ബം യഥാ അപ്പകം ഹോതി, ഏവം സത്താനം ജീവിതം. **നുപനിവത്തതീ**തി തസ്മിം തസ്മിം ഖണേ ഗതം ഗതമേവ ഹോതി, ന ഉപനിവത്തതി. **വഹേ രുക്ഖേപകൂലജേ**തി ഉപകൂലജേ രുക്ഖേ വഹേയ്യ.

രാജാ മഹാസത്തസ്സ ധമ്മകഥം സുത്വാ “കിം മേ ഘരാവാസേനാ”തി അതിവിയ ഉക്കണ്ഠിതോ പബ്ബജിതുകാമോ ഹുത്വാ “നാഹം താവ പുന നഗരം ഗമിസ്സാമി, ഇധേവ പബ്ബജിസ്സാമി. സചേ പന മേ പുത്തോ നഗരം ഗച്ഛേയ്യ, സേതച്ഛത്തമസ്സ ദദേയ്യ”ന്തി ചിന്തേത്വാ തം വീമംസിതും പുന രജ്ജേന നിമന്തേന്തോ ആഹ -

൨൧൯. “ഹത്ഥാനീകം രഥാനീകം, അസ്സേ പത്തീ ച വമ്മിനോ;
നിവേസനാനി രമ്മാനി, അഹം പുത്ത ദദാമി തേ.

൨൨൦. “ഇത്ഥാഗാരമ്പി തേ ദമ്മി, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതം;
താ പുത്ത പടിപജ്ജസ്സു, ത്വം നോ രാജാ ഭവിസ്സസി.

൨൨൧. “കുസലാ നച്ചഗീതസ്സ, സിക്ഖിതാ ചാതുരിത്ഥിയോ;
കാമേ തം രമയിസ്സന്തി, കിം അരഞ്ഞേ കരിസ്സസി.

൨൨൨. “പടിരാജൂഹി തേ കഞ്ഞാ, ആനയിസ്സം അലങ്കതാ;
താസു പുത്തേ ജനേത്വാന, അഥ പച്ഛാ പബ്ബജിസ്സസി.

൨൨൩. “യുവാ ച ദഹരോ ചാസി, പഠമുപ്പത്തികോ സുസു;
രജ്ജം കാരേഹി ഭദ്ദന്തേ, കിം അരഞ്ഞേ കരിസ്സസി.

൨൨൪. “കോട്ഠാഗാരഞ്ച കോസഞ്ച, വാഹനാനി ബലാനി ച;
നിവേസനാനി രമ്മാനി, അഹം പുത്ത ദദാമി തേ.

൨൨൫. “ഗോമണ്ഡലപരിബ്ബ്യൂള്ഹോ, ദാസിസങ്ഘപുരക്ഖതോ;
രജ്ജം കാരേഹി ഭദ്ദന്തേ, കിം അരഞ്ഞേ കരിസ്സസീ”തി.

തത്ഥ **ഗോമണ്ഡലപരിബ്ബ്യൂള്ഹോ**തി സുഭങ്ഗീനം രാജകഞ്ഞാനം മണ്ഡലേന പുരക്ഖതോ.

അഥ മഹാസത്തോ രജ്ജേന അനത്ഥികഭാവം പകാസേന്തോ ആഹ -

൨൨൬. “കിം ധനേന യം ഖീയേഥ, കിം ഭരിയായ മരിസ്സതി;
കിം യോബ്ബനേന ജിണ്ണേന, യം ജരായാഭിഭുയ്യതി.

൨൨൭. “തത്ഥ കാ നന്ദി കാ ഖിഡ്ഡാ, കാ രതീ കാ ധനേസനാ;
കിം മേ പുത്തേഹി ദാരേഹി, രാജ മുത്തോസ്മി ബന്ധനാ.

൨൨൮. “യോഹം ഏവം പജാനാമി, മച്ചു മേ നപ്പമജ്ജതി;
അന്തകേനാധിപന്നസ്സ, കാ രതീ കാ ധനേസനാ.

൨൨൯. “ഫലാനമിവ പക്കാനം, നിച്ചം പതനതോ ഭയം;
ഏവം ജാതാന മച്ചാനം, നിച്ചം മരണതോ ഭയം.

൨൩൦. “സായമേകേ ന ദിസ്സന്തി, പാതോ ദിട്ഠാ ബഹൂ ജനാ;
പാതോ ഏകേ ന ദിസ്സന്തി, സായം ദിട്ഠാ ബഹൂ ജനാ.

൨൩൧. “അജ്ജേവ കിച്ചം ആതപ്പം, കോ ജഞ്ഞാ മരണം സുവേ;
ന ഹി നോ സങ്ഗരം തേന, മഹാസേനേന മച്ചുനാ.

൨൩൨. “ചോരാ ധനസ്സ പത്ഥേന്തി, രാജ മുത്തോസ്മി ബന്ധനാ;

ഏഹി രാജ നിവത്തസ്സു, നാഹം രജ്ജേന മത്ഥികോ”തി.

തത്ഥ **യം ഖീയേഥാ**തി മഹാരാജ, കിം ത്വം മം ധനേന നിമന്തേസി, യം ഖീയേഥ ഖയം ഗച്ഛേയ്യ. ധനം വാ ഹി പുരിസം ചജതി, പുരിസോ വാ തം ധനം ചജിത്വാ ഗച്ഛതീതി സബ്ബഥാപി ഖയഗാമീയേവ ഹോതി, കിം ത്വം മം തേന ധനേന നിമന്തേസി. **കിം ഭരിയായാ**തി ഭരിയായ കിം കരിസ്സാമി, യാ മയി ഠിതേയേവ മരിസ്സതി. **ജിണ്ണേനാ**തി ജരായ അനുപരിതേന അനുഭൂതേന. **അഭിഭുയ്യതീ**തി അഭിഭവിയ്യതി. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം ഏവം ജരാമരണധമ്മേ ലോകസന്നിവാസേ. **കാ നന്ദീ**തി കാ നാമ തുട്ഠി. **ഖിഡ്ഡാ**തി കീളാ. **രതീ**തി പഞ്ചകാമഗുണരതി. **ബന്ധനാ**തി കാമബന്ധനാ മുത്തോ അസ്മി, മഹാരാജാതി ഝാനേന വിക്ഖമ്ഭിതത്താ ഏവമാഹ. **മച്ചു മേ**തി മമ മച്ചു നപ്പമജ്ജതി, നിച്ചം മമ വധായ അപ്പമത്തോയേവാതി. യോ അഹം ഏവം പജാനാമി, തസ്സ മമ അന്തകേന അധിപന്നസ്സ വധിതസ്സ കാ നാമ രതി, കാ ധനേസനാതി. **നിച്ച**ന്തി ജാതകാലതോ പട്ഠായ സദാ ജരാമരണതോ ഭയമേവ ഉപ്പജ്ജതി.

ആതപന്തി കുസലകമ്മവീരിയം. **കിച്ച**ന്തി കത്തബ്ബം. **കോ ജഞ്ഞാ മരണം സുവേ**തി സുവേ വാ പരസുവേ വാ മരണം വാ ജീവിതം വാ കോ ജാനേയ്യ. **സങ്ഗര**ന്തി സങ്കേതം. **മഹാസേനേനാ**തി പഞ്ചവീസതിഭയബാത്തിംസകമ്മകരണഛന്നവുതിരോഗപ്പമുഖാദിവസേന പുഥുസേനേന. **ചോരാ ധനസ്സാ**തി ധനത്ഥായ ജീവിതം ചജന്താ ചോരാ ധനസ്സ പത്ഥേന്തി നാമ, അഹം പന ധനപത്ഥനാസങ്ഖാതാ ബന്ധനാ മുത്തോ അസ്മി, ന മേ ധനേനത്ഥോതി അത്ഥോ. **നിവത്തസ്സൂ**തി മമ വചനേന സമ്മാ നിവത്തസ്സു, രജ്ജം പഹായ നേക്ഖമ്മം പടിസരണം കത്വാ പബ്ബജസ്സു. യം പന ചിന്തേസി “ഇമം രജ്ജേ പതിട്ഠാപേസ്സാമീ”തി, തം മാ ചിന്തയി, നാഹം രജ്ജേന അത്ഥികോതി. ഇതി മഹാസത്തസ്സ ധമ്മദേസനാ സഹാനുസന്ധിനാ മത്ഥകം പത്താ.

തം സുത്വാ രാജാനഞ്ച ചന്ദാദേവിഞ്ച ആദിം കത്വാ സോളസസഹസ്സാ ഓരോധാ ച അമച്ചാദയോ ച സബ്ബേ പബ്ബജിതുകാമാ അഹേസും. രാജാപി നഗരേ ഭേരിം ചരാപേസി “യേ മമ പുത്തസ്സ സന്തികേ പബ്ബജിതും ഇച്ഛന്തി, തേ പബ്ബജന്തൂ”തി . സബ്ബേസഞ്ച സുവണ്ണകോട്ഠാഗാരാദീനം ദ്വാരാനി വിവരാപേത്വാ “അസുകട്ഠാനേ ച മഹാനിധികുമ്ഭിയോ അത്ഥി, അത്ഥികാ ഗണ്ഹന്തൂ”തി സുവണ്ണപട്ടേ അക്ഖരാനി ലിഖാപേത്വാ മഹാഥമ്ഭേ ബന്ധാപേസി. തേ നാഗരാ യഥാപസാരിതേ ആപണേ ച വിവടദ്വാരാനി ഗേഹാനി ച പഹായ നഗരതോ നിക്ഖമിത്വാ രഞ്ഞോ സന്തികം ആഗമിംസു. രാജാ മഹാജനേന സദ്ധിം മഹാസത്തസ്സ സന്തികേ പബ്ബജി. സക്കദത്തിയം തിയോജനികം അസ്സമപദം പരിപുണ്ണം അഹോസി. മഹാസത്തോ പണ്ണസാലായോ വിചാരേസി, മജ്ഝേ ഠിതാ പണ്ണസാലായോ ഇത്ഥീനം ദാപേസി. കിംകാരണാ? ഭീരുകജാതികാ ഏതാതി. പുരിസാനം പന ബഹിപണ്ണസാലായോ ദാപേസി. താ സബ്ബാപി പണ്ണസാലായോ വിസ്സകമ്മദേവപുത്തോവ മാപേസി. തേ ച ഫലധരരുക്ഖേ വിസ്സകമ്മദേവപുത്തോയേവ അത്തനോ ഇദ്ധിയാ മാപേസി. തേ സബ്ബേ വിസ്സകമ്മേന നിമ്മിതേസു ഫലധരരുക്ഖേസു ഉപോസഥദിവസേ ഭൂമിയം പതിതപതിതാനി ഫലാനി ഗഹേത്വാ പരിഭുഞ്ജിത്വാ സമണധമ്മം കരോന്തി. തേസു യോ കാമവിതക്കം വാ ബ്യാപാദവിതക്കം വാ വിഹിംസാവിതക്കം വാ വിതക്കേതി, തസ്സ മനം ജാനിത്വാ മഹാസത്തോ ആകാസേ നിസീദിത്വാ

മധുരധമ്മം കഥേസി. തേ ജനാ ബോധിസത്തസ്സ മധുരധമ്മം സുത്വാ ഏകഗ്ഗചിത്താ ഹുത്വാ ഖിപ്പമേവ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേസും.

തദാ ഏകോ സാമന്തരാജാ ‘‘കാസിരാജാ കിര ബാരാണസിനഗരതോ നിക്ഖമിത്വാ വനം പവിസിത്വാ പബ്ബജിതോ’’തി സുത്വാ ‘‘ബാരാണസിം ഗണ്ഹിസ്സാമീ’’തി നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ ബാരാണസിം പത്വാ നഗരം പവിസിത്വാ അലങ്കതനഗരം ദിസ്വാ രാജനിവേസനം ആരുയ്ഹ സത്തവിധം വരരതനം ഓലോകേത്വാ ‘‘കാസിരഞ്ഞോ ഇമം ധനം നിസ്സായ ഏകേന ഭയേന ഭവിതബ്ബ’’ന്തി ചിന്തേന്തോ സുരാസോണ്ഡേ പക്കോസാപേത്വാ പുച്ഛി ‘‘തുമ്ഹാകം രഞ്ഞോ ഇധ നഗരേ ഭയം ഉപ്പന്നം അത്ഥീ’’തി? ‘‘നത്ഥി, ദേവാ’’തി. ‘‘കിം കാരണാ’’തി. ‘‘അമ്ഹാകം രഞ്ഞോ പുത്തോ തേമിയകുമാരോ ‘ബാരാണസിം രജ്ജം ന കരിസ്സാമീ’തി അമൂഗോപി മൂഗോ വിയ ഹുത്വാ ഇമമ്ഹാ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ വനം പവിസിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജി, തേന കാരണേന അമ്ഹാകം രാജാ മഹാജനേന സദ്ധിം ഇമമ്ഹാ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ തേമിയകുമാരസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ പബ്ബജിതോ’’തി ആരോചേസും. സാമന്തരാജാ തേസം വചനം സുത്വാ തുസ്സിത്വാ ‘‘അഹമ്പി പബ്ബജിസ്സാമീ’’തി ചിന്തേത്വാ ‘‘താത, തുമ്ഹാകം രാജാ കതരദ്വാരേന നിക്ഖന്തോ’’തി പുച്ഛി. ‘‘ദേവ, പാചീനദ്വാരേനാ’’തി വുത്തേ അത്തനോ പരിസായ സദ്ധിം തേനേവ പാചീനദ്വാരേന നിക്ഖമിത്വാ നദീതീരേന പായാസി.

മഹാസത്തോപി തസ്സ ആഗമനം ഞത്വാ വനന്തരം ആഗന്ത്വാ ആകാസേ നിസീദിത്വാ മധുരധമ്മം ദേസേസി. സോ പരിസായ സദ്ധിം തസ്സ സന്തികേയേവ പബ്ബജി. ഏവം അപരേപി സത്ത രാജാനോ ‘‘ബാരാണസിനഗരം ഗണ്ഹിസ്സാമീ’’തി ആഗതാ. തേപി രാജാനോ സത്ത രജ്ജാനി ഛഡ്ഡേത്വാ ബോധിസത്തസ്സ സന്തികേയേവ പബ്ബജിംസു. ഹത്ഥീപി അരഞ്ഞഹത്ഥീ ജാതാ, അസ്സാപി അരഞ്ഞഅസ്സാ ജാതാ, രഥാപി അരഞ്ഞേയേവ വിനട്ഠാ, ഭണ്ഡാഗാരേസു കഹാപണേ അസ്സമപദേ വാലുകം കത്വാ വികിരിംസു. സബ്ബേപി അഭിഞ്ഞാസമാപത്തിയോ നിബ്ബത്തേത്വാ ജീവിതപരിയോസാനേ ബ്രഹ്മലോകപരായണാ അഹേസും. തിരച്ഛാനഗതാ ഹത്ഥിഅസ്സാപി ഇസിഗണേ ചിത്തം പസാദേത്വാ ഛകാമാവചരലോകേസു നിബ്ബത്തിംസു.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി രജ്ജം പഹായ നിക്ഖന്തോയേവാ’’തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി – ‘‘തദാ ഛത്തേ അധിവത്ഥാ ദേവധീതാ ഉപ്പലവണ്ണാ അഹോസി, സുനന്ദോ സാരഥി സാരിപുത്തോ, മാതാപിതരോ മഹാരാജകുലാനി, സേസപരിസാ ബുദ്ധപരിസാ, മൂഗപക്ഖപണ്ഡിതോ പന അഹമേവ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ അഹോസി’’ന്തി.

മൂഗപക്ഖജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൫൩൯] ൨. മഹാജനകജാതകവണ്ണനാ

കോയം മജ്ഝേ **സമുദ്ദസ്മി**ന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ മഹാഭിനിക്ഖമനം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകദിവസഞ്ഹി ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം സന്നിസിന്നാ തഥാഗതസ്സ മഹാഭിനിക്ഖമനം വണ്ണയന്താ നിസീദിംസു. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ‘‘കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ’’തി

പുച്ഛിത്വാ “ഇമായ നാമാ”തി വുത്തേ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി തഥാഗതോ മഹാഭിനിക്ഖമനം നിക്ഖന്തോയേവാ”തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ വിദേഹരട്ഠേ മിഥിലായം മഹാജനകോ നാമ രാജാ രജ്ജം കാരേസി. തസ്സ ദ്വേ പുത്താ അഹേസും അരിട്ഠജനകോ ച പോലജനകോ ചാതി. തേസു രാജാ ജേട്ഠപുത്തസ്സ ഉപരജ്ജം അദാസി, കനിട്ഠസ്സ സേനാപതിട്ഠാനം അദാസി. അപരഭാഗേ മഹാജനകോ കാലമകാസി. തസ്സ സരീരകിച്ചം കത്വാ രഞ്ഞോ അച്ചയേന അരിട്ഠജനകോ രാജാ ഹുത്വാ ഇതരസ്സ ഉപരജ്ജം അദാസി. തസ്സേകോ പാദമൂലികോ അമച്ചോ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ “ദേവ, ഉപരാജാ തുമ്ഹേ ഘാതേതുകാമോ”തി ആഹ. രാജാ തസ്സ പുനപ്പുനം കഥം സുത്വാ കനിട്ഠസ്സ സിനേഹം ഭിന്ദിത്വാ പോലജനകം സങ്ഖലികാഹി ബന്ധാപേത്വാ രാജനിവേസനതോ അവിദൂരേ ഏകസ്മിം ഗേഹേ വസാപേത്വാ ആരക്ഖം ഠപേസി. കുമാരോ “സചാഹം ഭാതു വേരീമ്ഹി, സങ്ഖലികാപി മേ ഹത്ഥപാദാ മാ മുച്ചന്തു, ദ്വാരമ്പി മാ വിവരീയതു, സചേ നോ വേരീമ്ഹി, സങ്ഖലികാപി മേ ഹത്ഥപാദാ മുച്ചന്തു, ദ്വാരമ്പി വിവരീയതൂ”തി സച്ചകിരിയമകാസി. താവദേവ സങ്ഖലികാപി ഖണ്ഡാഖണ്ഡം ഛിജ്ജിംസു, ദ്വാരമ്പി വിവടം. സോ നിക്ഖമിത്വാ ഏകം പച്ചന്തഗാമം ഗന്ത്വാ വാസം കപ്പേസി.

പച്ചന്തഗാമവാസിനോ തം സഞ്ജാനിത്വാ ഉപട്ഠഹിംസു. രാജാപി തം ഗാഹാപേതും നാസക്ഖി. സോ അനുപുബ്ബേന പച്ചന്തജനപദം ഹത്ഥഗതം കത്വാ മഹാപരിവാരോ ഹുത്വാ “അഹം പുബ്ബേ ഭാതു ന വേരീ, ഇദാനി പന വേരീമ്ഹീ”തി മഹാജനപരിവുതോ മിഥിലം ഗന്ത്വാ ബഹിനഗരേ ഖന്ധാവാരം കത്വാ വാസം കപ്പേസി. നഗരവാസിനോ യോധാ “കുമാരോ കിര ആഗതോ”തി സുത്വാ യേഭുയ്യേന ഹത്ഥിഅസ്സവാഹനാദീനി ഗഹേത്വാ തസ്സേവ സന്തികം ആഗമിംസു, അഞ്ഞേപി നാഗരാ ആഗമിംസു. സോ ഭാതു സാസനം പേസേസി “നാഹം പുബ്ബേ തുമ്ഹാകം വേരീ, ഇദാനി പന വേരീമ്ഹി, ഛത്തം വാ മേ ദേഥ, യുദ്ധം വാ”തി. രാജാ തം സുത്വാ യുദ്ധം കാതും ഇച്ഛന്തോ അഗ്ഗമഹേസിം ആമന്തേത്വാ “ഭദ്ദേ, യുദ്ധേ ജയപരാജയോ നാമ ന സക്കാ ഞാതും, സചേ മമ അന്തരായോ ഹോതി, ത്വം ഗബ്ഭം രക്ഖേയ്യാസീ”തി വത്വാ മഹതിയാ സേനായ പരിവുതോ നഗരാ നിക്ഖമി.

അഥ നം യുദ്ധേ പോലജനകസ്സ യോധാ ജീവിതക്ഖയം പാപേസും. തദാ “രാജാ മതോ”തി സകലനഗരേ ഏകകോലാഹലം ജാതം. ദേവീപി തസ്സ മതഭാവം ഞത്വാ സീഘം സീഘം സുവണ്ണസാരാദീനി ഗഹേത്വാ പച്ഛിയം പക്ഖിപിത്വാ മത്ഥകേ കിലിട്ഠപിലോതികം അത്ഥരിത്വാ ഉപരി തണ്ഡുലേ ഓകിരിത്വാ കിലിട്ഠപിലോതികം നിവാസേത്വാ സരീരം വിരൂപം കത്വാ പച്ഛിം സീസേ ഠപേത്വാ ദിവാ ദിവസ്സേവ നിക്ഖമി, ന കോചി നം സഞ്ജാനി. സാ ഉത്തരദ്വാരേന നിക്ഖമിത്വാ കത്ഥചി അഗതപുബ്ബത്താ മഗ്ഗം അജാനന്തീ ദിസം വവത്ഥാപേതും അസക്കോന്തീ കേവലം “കാലചമ്പാനഗരം നാമ അത്ഥീ”തി സുതത്താ “കാലചമ്പാനഗരം ഗമികാ നാമ അത്ഥീ”തി പുച്ഛമാനാ ഏകികാ സാലായം നിസീദി. കുച്ഛിമ്ഹി പനസ്സാ നിബ്ബത്തസത്തോ ന യോ വാ സോ വാ, പൂരിതപാരമീ മഹാസത്തോ നിബ്ബത്തി.

തസ്സ തേജേന സക്കസ്സ ഭവനം കമ്പി. സക്കോ ആവജ്ജേന്തോ തം കാരണം ഞത്വാ "തസ്സാ കുച്ഛിയം നിബ്ബത്തസത്തോ മഹാപുഞ്ഞോ, മയാ ഗന്തും വട്ടതീ"തി ചിന്തേത്വാ പടിച്ഛന്നയോഗ്ഗം മാപേത്വാ തത്ഥ മഞ്ചം പഞ്ഞാപേത്വാ മഹല്ലകപുരിസോ വിയ യോഗ്ഗം പാജേന്തോ തായ നിസിന്നസാലായ ദ്വാരേ ഠത്വാ "കാലചമ്പാനഗരം ഗമികാ നാമ അത്ഥീ"തി പുച്ഛി. "അഹം, താത, ഗമിസ്സാമീ"തി. "തേന ഹി യോഗ്ഗം ആരുയ്ഹ നിസീദ, അമ്മാ"തി. "താത, അഹം പരിപുണ്ണഗബ്ഭാ, ന സക്കാ മയാ യോഗ്ഗം അഭിരുഹിതും, പച്ഛതോ പച്ഛതോ ഗമിസ്സാമി, ഇമിസ്സാ പന മേ പച്ഛിയാ ഓകാസം ദേഹീ"തി. "അമ്മ, കിം വദേസി, യോഗ്ഗം പാജേതും ജാനനസമത്ഥോ നാമ മയാ സദിസോ നത്ഥി. അമ്മ, മാ ഭായി, ആരുയ്ഹ നിസീദാ"തി. സാ "താത, സാധൂ"തി വദതി. സോ തസ്സാ ആരോഹനകാലേ അത്തനോ ആനുഭാവേന വാതപുണ്ണഭസ്തചമ്മം വിയ പഥവിം ഉന്നാമേത്വാ യോഗ്ഗസ്സ പച്ഛിമന്തേ പഹരാപേസി. സാ അഭിരുയ്ഹ സയനേ നിപജ്ജിത്വാവ "അയം ദേവതാ ഭവിസ്സതീ"തി അഞ്ഞാസി. സാ ദിബ്ബസയനേ നിപന്നമത്താവ നിദ്ദം ഓക്കമി.

അഥ നം സക്കോ തിംസയോജനമത്ഥകേ ഏകം നദിം പത്വാ പബോധേത്വാ "അമ്മ, ഓതരിത്വാ നദിയം ന്ഹായിത്വാ ഉസ്സീസകേ സാടകയുഗം അത്ഥി, തം നിവാസേഹി, അന്തോയോഗ്ഗേ പുടഭത്തം അത്ഥി, തം ഭുഞ്ജാഹീ"തി ആഹ. സാ തഥാ കത്വാ പുന നിപജ്ജിത്വാ സായന്ഹസമയേ കാലചമ്പാനഗരം പത്വാ ദ്വാരട്ടാലകപാകാരേ ദിസ്വാ "താത, കിം നാമ നഗരമേത"ന്തി പുച്ഛി. "കാലചമ്പാനഗരം, അമ്മാ"തി. "കിം വദേസി, താത, നനു അമ്ഹാകം നഗരതോ കാലചമ്പാനഗരം സട്ഠിയോജനമത്ഥകേ ഹോതീ"തി? "ഏവം, അമ്മ, അഹം പന ഉജുമഗ്ഗം ജാനാമീ"തി. അഥ നം ദക്ഖിണദ്വാരസമീപേ ഓതാരേത്വാ "അമ്മ, അമ്ഹാകം ഗാമോ പുരതോ അത്ഥി, ത്വം ഗന്ത്വാ നഗരം പവിസാഹീ"തി വത്വാ പുരതോ ഗന്ത്വാ വിയ സക്കോ അന്തരധായിത്വാ സകട്ഠാനമേവ ഗതോ.

ദേവീപി ഏകികാവ സാലായം നിസീദി. തസ്മിം ഖണേ ഏകോ ദിസാപാമോക്ഖോ ആചരിയോ കാലചമ്പാനഗരവാസീ മന്തജ്ഝായകോ ബ്രാഹ്മണോ പഞ്ചഹി മാണവകസതേഹി പരിവുതോ ന്ഹാനത്ഥായ ഗച്ഛന്തോ ദൂരതോവ ഓലോകേത്വാ തം അഭിരൂപം സോഭഗ്ഗപ്പത്തം തത്ഥ നിസിന്നം ദിസ്വാ തസ്സാ കുച്ഛിയം മഹാസത്തസ്സാനുഭാവേന സഹ ദസ്സനേനേവ കനിട്ഠഭഗിനിസിനേഹം ഉപ്പാദേത്വാ മാണവകേ ബഹി ഠപേത്വാ ഏകകോവ സാലം പവിസിത്വാ "ഭഗിനി, കതരഗാമവാസികാ ത്വ"ന്തി പുച്ഛി. "താത, മിഥിലായം അരിട്ഠജനകരഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസീമ്ഹീ"തി. "അമ്മ, ഇധ കസ്മാ ആഗതാസീ"തി? "താത, പോലജനകേന രാജാ മാരിതോ, അഥാഹം ഭീതാ 'ഗബ്ഭം അനുരക്ഖിസ്സാമീ'തി ആഗതാ"തി. "അമ്മ, ഇമസ്മിം പന തേ നഗരേ കോചി ഞാതകോ അത്ഥീ"തി? "നത്ഥി, താതാ"തി. തേന ഹി മാ ചിന്തയി, അഹം ഉദിച്ചബ്രാഹ്മണോ മഹാസാലോ ദിസാപാമോക്ഖആചരിയോ, അഹം തം ഭഗിനിട്ഠാനേ ഠപേത്വാ പടിജഗ്ഗിസ്സാമി, ത്വം "ഭാതികാ"തി മം വത്വാ പാദേസു ഗഹേത്വാ പരിദേവാഹി. സാ മഹാസദ്ദം കത്വാ തസ്സ പാദേസു ഗഹേത്വാ പരിദേവി. തേ ദ്വേപി അഞ്ഞമഞ്ഞം പരിദേവിംസു.

അഥസ്സ അന്തേവാസികാ മഹാസദ്ദം സുത്വാ ഖിപ്പം ഉപധാവിത്വാ "ആചരിയ, കിം തേ ഹോതീ"തി പുച്ഛിംസു. സോ ആഹ - "കനിട്ഠഭഗിനീ മേ ഏസാ, അസുകകാലേ നാമ മയാ വിനാ ജാതാ"തി. അഥ മാണവാ "തവ ഭഗിനിം ദിട്ഠകാലതോ പട്ഠായ മാ ചിന്തയിത്ഥ ആചരിയാ"തി ആഹംസു.

സോ മാണവേ പടിച്ഛന്നയോഗ്ഗം ആഹരാപേത്വാ തം തത്ഥ നിസീദാപേത്വാ “താതാ, വോ ഗന്ത്വാ ബ്രാഹ്മണിയാ മമ കനിട്ഠഭഗിനിഭാവം കഥേത്വാ സബ്ബകിച്ചാനി കാതും വദേഥാ”തി വത്വാ ഗേഹം പേസേസി. തേ ഗന്ത്വാ ബ്രാഹ്മണിയാ കഥേസും. അഥ നം ബ്രാഹ്മണീപി ഉണ്ഹോദകേന ന്ഹാപേത്വാ സയനം പഞ്ഞാപേത്വാ നിപജ്ജാപേസി. അഥ ബ്രാഹ്മണോപി ന്ഹാത്വാ ആഗതോ ഭോജനകാലേ “ഭഗിനിം മേ പക്കോസഥാ”തി പക്കോസാപേത്വാ തായ സദ്ധിം ഏകതോ ഭുഞ്ജിത്വാ അന്തോനിവേസനേയേവ തം പടിജഗ്ഗി.

സാ ന ചിരസ്സേവ സുവണ്ണവണ്ണം പുത്തം വിജായി, “മഹാജനകകുമാരോ”തിസ്സ അയ്യകസന്തകം നാമമകാസി. സോ വഡ്ഢമാനോ ദാരകേഹി സദ്ധിം കീളന്തോ യേ തം രോസേന്തി, തേ അസമ്ഭിന്നഖത്തിയകുലേ ജാതത്താ മഹാബലവതായ ചേവ മാനഥദ്ധതായ ച ദള്ഹം ഗഹേത്വാ പഹരതി. തദാ തേ മഹാസദ്ദേന രോദന്താ “കേന പഹടാ”തി വുത്തേ “വിധവാപുത്തേനാ”തി വദന്തി. അഥ കുമാരോ ചിന്തേസി “ഇമേ മം ‘വിധവാപുത്തോ’തി അഭിണ്ഹം വദന്തി, ഹോതു, മമ മാതരം പുച്ഛിസ്സാമീ”തി. സോ ഏകദിവസം മാതരം പുച്ഛി “അമ്മ, കോ മയ്ഹം പിതാ”തി? അഥ നം മാതാ “താത, ബ്രാഹ്മണോ തേ പിതാ”തി വഞ്ചേസി. സോ പുനദിവസേപി ദാരകേ പഹരന്തോ “വിധവാപുത്തോ”തി വുത്തേ “നനു ബ്രാഹ്മണോ മേ പിതാ”തി വത്വാ “ബ്രാഹ്മണോ കിം തേ ഹോതീ”തി വുത്തേ ചിന്തേസി “ഇമേ മം, ബ്രാഹ്മണോ തേ കിം ഹോതീ’തി അഭിണ്ഹം വദന്തി, മാതാ മേ ഇദം കാരണം യഥാഭൂതം ന കഥേസി, സാ അത്തനോ മനേന മേ ന കഥേസ്സതി, ഹോതു, കഥാപേസ്സാമി ന”ന്തി. സോ ഥഞ്ഞം പിവന്തോ ഥനം ദന്തേഹി ഡംസിത്വാ “അമ്മ, മേ പിതരം കഥേഹി, സചേ ന കഥേസ്സസി, ഥനം തേ ഛിന്ദിസ്സാമീ”തി ആഹ. സാ പുത്തം വഞ്ചേതും അസക്കോന്തീ “താത, ത്വം മിഥിലായം അരിട്ഠജനകരഞ്ഞോ പുത്തോ, പിതാ തേ പോലജനകേന മാരിതോ, അഹം തം അനുരക്ഖന്തീ ഇമം നഗരം ആഗതാ, അയം ബ്രാഹ്മണോ മം ഭഗിനിട്ഠാനേ ഠപേത്വാ പടിജഗ്ഗതീ”തി കഥേസി. സോ തം സുത്വാ തതോ പട്ഠായ “വിധവാപുത്തോ”തി വുത്തേപി ന കുജ്ഝി.

സോ സോളസവസ്സബ്ഭന്തരേയേവ തയോ വേദേ ച സബ്ബസിപ്പാനി ച ഉഗ്ഗണ്ഹി , സോളസവസ്സികകാലേ പന ഉത്തമരൂപധരോ അഹോസി. അഥ സോ “പിതു സന്തകം രജ്ജം ഗണ്ഹിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ മാതരം പുച്ഛി “അമ്മ, കിഞ്ചി ധനം തേ ഹത്ഥേ അത്ഥി, ഉദാഹു നോ, അഹം വോഹാരം കത്വാ ധനം ഉപ്പാദേത്വാ പിതു സന്തകം രജ്ജം ഗണ്ഹിസ്സാമീ”തി. അഥ നം മാതാ ആഹ - “താത, നാഹം തുച്ഛഹത്ഥാ ആഗതാ, തയോ മേ ഹത്ഥേ ധനസാരാ അത്ഥി, മുത്തസാരോ, മണിസാരോ, വജിരസാരോതി, തേസു ഏകേകോ രജ്ജഗ്ഗഹണപ്പമാണോ, തം ഗഹേത്വാ രജ്ജം ഗണ്ഹ, മാ വോഹാരം കരീ”തി. “അമ്മ, ഇദമ്പി ധനം മയ്ഹമേവ ഉപഡ്ഢം കത്വാ ദേഹി, തം പന ഗഹേത്വാ സുവണ്ണഭൂമിം ഗന്ത്വാ ബഹും ധനം ആഹരിത്വാ രജ്ജം ഗണ്ഹിസ്സാമീ”തി. സോ ഉപഡ്ഢം ആഹരാപേത്വാ ഭണ്ഡികം കത്വാ സുവണ്ണഭൂമിം ഗമികേഹി വാണിജേഹി സദ്ധിം നാവായ ഭണ്ഡം ആരോപേത്വാ പുന നിവത്തിത്വാ മാതരം വന്ദിത്വാ “അമ്മ, അഹം സുവണ്ണഭൂമിം ഗമിസ്സാമീ”തി ആഹ. അഥ നം മാതാ ആഹ - “താത, സമുദ്ദോ നാമ അപ്പസിദ്ധികോ ബഹുഅന്തരായോ, മാ ഗച്ഛ, രജ്ജഗ്ഗഹണായ തേ ധനം

ബഹൂ”തി. സോ “ഗച്ഛിസ്സാമേവ അമ്മാ”തി മാതരം വന്ദിത്വാ ഗേഹാ നിക്ഖമ്മ നാവം അഭിരുഹി.

തം ദിവസമേവ പോലജനകസ്സ സരീരേ രോഗോ ഉപ്പജ്ജി, അനുട്ഠാനസേയ്യം സയി. തദാ സത്ത ജങ്ഘസതാനി നാവം അഭിരുഹിംസു. നാവാ സത്തദിവസേഹി സത്ത യോജനസതാനി ഗതാ. സാ അതിചണ്ഡവേഗേന ഗന്ത്വാ അത്താനം വഹിതും നാസക്ഖി, ഫലകാനി ഭിന്നാനി, തതോ തതോ ഉദകം ഉഗ്ഗതം, നാവാ സമുദ്ദമജ്ഝേ നിമുഗ്ഗാ. മഹാജനാ രോദന്തി പരിദേവന്തി, നാനാദേവതായോ നമസ്സന്തി. മഹാസത്തോ പന നേവ രോദതി ന പരിദേവതി, ന ദേവതായോ നമസ്സതി, നാവായ പന നിമുജ്ജനഭാവം ഞത്വാ സപ്പിനാ സക്ഖരം ഓമദ്ദിത്വാ കുച്ഛിപൂരം ഖാദിത്വാ ദ്വേ മട്ഠകസാടകേ തേലേന തേമേത്വാ ദള്ഹം നിവാസേത്വാ കൂപകം നിസ്സായ ഠിതോ നാവായ നിമുജ്ജനസമയേ കൂപകം അഭിരുഹി. മഹാജനാ മച്ഛകച്ഛപഭക്ഖാ ജാതാ, സമന്താ ഉദകം അഡ്ഢൂസഭമത്തം ലോഹിതം അഹോസി. മഹാസത്തോ കൂപകമത്ഥകേ ഠിതോവ “ഇമായ നാമ ദിസായ മിഥിലനഗര”ന്തി ദിസം വവത്ഥപേത്വാ കൂപകമത്ഥകാ ഉപ്പതിത്വാ മച്ഛകച്ഛപേ അതിക്കമ്മ മഹാബലവതായ ഉസഭമത്ഥകേ പതി. തം ദിവസമേവ പോലജനകോ കാലമകാസി. തതോ പട്ഠായ മഹാസത്തോ മണിവണ്ണാസു ഊമീസു പരിവത്തന്തോ സുവണ്ണക്ഖന്ധോ വിയ സമുദ്ദം തരതി. സോ യഥാ ഏകദിവസം, ഏവം സത്താഹം തരതി, “ഇദാനി പുണ്ണമീദിവസോ”തി വേലം പന ഓലോകേത്വാ ലോണോദകേന മുഖം വിക്ഖാലേത്വാ ഉപോസഥികോ ഹോതി.

തദാ ച “യേ മാതുപട്ഠാനാദിഗുണയുത്താ സമുദ്ദേ മരിതും അനനുച്ഛവികാ സത്താ, തേ ഉദ്ധാരേഹീ”തി ചതൂഹി ലോകപാലേഹി മണിമേഖലാ നാമ ദേവധീതാ സമുദ്ദരക്ഖികാ ഠപിതാ ഹോതി. സാ സത്ത ദിവസാനി സമുദ്ദം ന ഓലോകേസി, ദിബ്ബസമ്പത്തിം അനുഭവന്തിയാ കിരസ്സാ സതി പമുട്ഠാ. “ദേവസമാഗമം ഗതാ”തിപി വദന്തി. അഥ സാ “അജ്ജ മേ സത്തമോ ദിവസോ സമുദ്ദം അനോലോകേന്തിയാ, കാ നു ഖോ പവത്തീ”തി ഓലോകേന്തീ മഹാസത്തം ദിസ്വാ “സചേ മഹാജനകകുമാരോ സമുദ്ദേ നസ്സിസ്സ, ദേവസമാഗമപവേസനം ന ലഭിസ്സ”ന്തി ചിന്തേത്വാ മഹാസത്തസ്സ അവിദൂരേ അലങ്കതേന സരീരേന ആകാസേ ഠത്വാ മഹാസത്തം വീമംസമാനാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൨൩. “കോയം മജ്ഝേ സമുദ്ദസ്മിം, അപസ്സം തീരമായുഹേ;
കം ത്വം അത്ഥവസം ഞത്വാ, ഏവം വായമസേ ഭുസ”ന്തി.

തത്ഥ **അപസ്സം തീരമായുഹേ**തി തീരം അപസ്സന്തോവ ആയൂഹതി വീരിയം കരോതി.

അഥ മഹാസത്തോ തസ്സാ വചനം സുത്വാ “അജ്ജ മേ സത്തമോ ദിവസോ സമുദ്ദം തരന്തസ്സ, ന മേ ദുതിയോ സത്തോ ദിട്ഠപുബ്ബോ, കോ നു മം വദതീ”തി ആകാസം ഓലോകേന്തോ തം ദിസ്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൨൪. “നിസമ്മ വത്തം ലോകസ്സ, വായാമസ്സ ച ദേവതേ;
തസ്മാ മജ്ഝേ സമുദ്ദസ്മിം, അപസ്സം തീരമായുഹേ”തി.

തത്ഥ **നിസമ്മ വത്തം ലോകസ്സാ**തി അഹം ലോകസ്സ വത്തകിരിയം ദിസ്വാ ഉപധാരേത്വാ വിഹരാമീതി അത്ഥോ. **വായാമസ്സ ചാ**തി വായാമസ്സ ച ആനിസംസം നിസാമേത്വാ വിഹരാമീതി ദീപേതി. **തസ്മാ**തി യസ്മാ നിസമ്മ വിഹരാമി, ''പുരിസകാരോ നാമ ന നസ്സതി, സുഖേ പതിട്ഠാപേതീ''തി ജാനാമി, തസ്മാ തീരം അപസ്സന്തോപി ആയൂഹാമി വീരിയം കരോമി, ന ഉക്കണ്ഠാമീതി.

സാ തസ്സ ധമ്മകഥം സുത്വാ ഉത്തരി സോതുകാമാ ഹുത്വാ പുന ഗാഥമാഹ -

൧൨൪. ''ഗമ്ഭീരേ അപ്പമേയ്യസ്മിം, തീരം യസ്സ ന ദിസ്സതി;
മോഘോ തേ പുരിസവായാമോ, അപ്പത്വാവ മരിസ്സസീ''തി.

തത്ഥ **അപ്പത്വാ**തി തീരം അപ്പത്വായേവ.

അഥ നം മഹാസത്തോ ''ദേവതേ, കിം നാമേതം കഥേസി, വായാമം കത്വാ മരന്തോപി ഗരഹതോ മുച്ചിസ്സാമീ''തി വത്വാ ഗാഥമാഹ -

൧൨൫. ''അനണോ ഞാതിനം ഹോതി, ദേവാനം പിതുനഞ്ച സോ;
കരം പുരിസകിച്ചാനി, ന ച പച്ഛാനുതപ്പതീ''തി.

തത്ഥ **അനണോ**തി വായാമം കരോന്തോ ഞാതീനഞ്ചേവ ദേവതാനഞ്ച ബ്രഹ്മാനഞ്ച അന്തരേ അനണോ ഹോതി അഗരഹിതോ അനിന്ദിതോ. **കരം പുരിസകിച്ചാനീ**തി യഥാ സോ പുഗ്ഗലോ പുരിസേഹി കത്തബ്ബാനി കമ്മാനി കരം പച്ഛാകാലേ ന ച അനുതപ്പതി, യഥാ നാനുസോചതി, ഏവാഹമ്പി വീരിയം കരോന്തോ പച്ഛാകാലേ നാനുതപ്പാമി നാനുസോചാമീതി അത്ഥോ.

അഥ നം ദേവധീതാ ഗാഥമാഹ -

൧൨൬. ''അപാരനേയ്യം യം കമ്മം, അഫലം കിലമഥുദ്ദയം;
തത്ഥ കോ വായാമേനത്ഥോ, മച്ചു യസ്സാഭിനിപ്പത''ന്തി.

തത്ഥ **അപാരനേയ്യ**ന്തി വായാമേന മത്ഥകം അപാപേതബ്ബം. **മച്ചു യസ്സാഭിനിപ്പത**ന്തി യസ്സ അട്ഠാനേ വായാമകരണസ്സ മരണമേവ നിപ്ഫന്നം, തത്ഥ കോ വായാമേനത്ഥോതി.

ഏവം ദേവധീതായ വുത്തേ തം അപ്പടിഭാനം കരോന്തോ മഹാസത്തോ ഉത്തരി ഗാഥാ ആഹ -

൧൨൭. ''അപാരനേയ്യമച്ചന്തം , യോ വിദിത്വാന ദേവതേ;
ന രക്ഖേ അത്തനോ പാണം, ജഞ്ഞാ സോ യദി ഹാപയേ.

൧൨൮. ''അധിപ്പായഫലം ഏകേ, അസ്മിം ലോകസ്മി ദേവതേ;
പയോജയന്തി കമ്മാനി, താനി ഇജ്ഝന്തി വാ ന വാ.

൧൩൦. ''സന്ദിട്ഠികം കമ്മഫലം, നനു പസ്സസി ദേവതേ;
സന്നാ അഞ്ഞേ തരാമഹം, തഞ്ച പസ്സാമി സന്തികേ.

൧൩൧. ''സോ അഹം വായമിസ്സാമി, യഥാസത്തി യഥാബലം;

ഗച്ഛം പാരം സമുദ്ദസ്സ, കസ്സം പുരിസകാരിയ''ന്തി.

തത്ഥ **അച്ചന്ത**ന്തി യോ ''ഇദം കമ്മം വീരിയം കത്വാ നിപ്ഫാദേതും ന സക്കാ, അച്ചന്തമേവ അപാരനേയ്യ''ന്തി വിദിത്വാ ഛന്ദഹത്ഥിആദയോ അപരിഹരന്തോ അത്തനോ പാണം ന രക്ഖതി. **ഞത്വാ സോ യദി ഹാപയേ**തി സോ യദി താദിസേസു ഠാനേസു വീരിയം ഹാപേയ്യ, ജാനേയ്യ തസ്സ കുസീതഭാവസ്സ ഫലം. ത്വം യം വാ തം വാ നിരത്ഥകം വദസീതി ദീപേതി. പാളിയം പന ''ഞത്വാ സോ യദി ഹാപയ''ന്തി ലിഖിതം, തം അട്ഠകഥാസു നത്ഥി. **അധിപ്പായഫല**ന്തി അത്തനോ അധിപ്പായഫലം സമ്പസ്സമാനാ ഏകച്ചേ പുരിസാ കസിവണിജ്ജാദീനി കമ്മാനി പയോജയന്തി, താനി ഇജ്ഝന്തി വാ ന വാ ഇജ്ഝന്തി. ''ഏത്ഥ ഗമിസ്സാമി, ഇദം ഉഗ്ഗഹേസ്സാമീ''തി പന കായികചേതസികവീരിയം കരോന്തസ്സ തം ഇജ്ഝതേവ, തസ്മാ തം കാതും വട്ടതിയേവാതി ദസ്സേതി. **സന്നാ അഞ്ഞേ തരാമഹ**ന്തി അഞ്ഞേ ജനാ മഹാസമുദ്ദേ സന്നാ നിമുഗ്ഗാ വീരിയം അകരോന്താ മച്ഛകച്ഛപഭക്ഖാ ജാതാ, അഹം പന ഏകകോവ തരാമി. **തഞ്ച പസ്സാമി സന്തികേ**തി ഇദം മേ വീരിയഫലം പസ്സ, മയാ ഇമിനാ അത്തഭാവേന ദേവതാ നാമ ന ദിട്ഠപുബ്ബാ, സോഹം തഞ്ച ഇമിനാ ദിബ്ബരൂപേന മമ സന്തികേ ഠിതം പസ്സാമി. **യഥാസത്തി യഥാബല**ന്തി അത്തനോ സത്തിയാ ച ബലസ്സ ച അനുരൂപം. **കസ്സ**ന്തി കരിസ്സാമി.

തതോ ദേവതാ തസ്സ തം ദള്ഹവചനം സുത്വാ ഥുതിം കരോന്തീ ഗാഥമാഹ

–

[illegible]''യോ ത്വം ഏവം ഗതേ ഓഘേ, അപ്പമേയ്യേ മഹണ്ണവേ;
ധമ്മവായാമസമ്പന്നോ, കമ്മുനാ നാവസീദസി;
സോ ത്വം തത്ഥേവ ഗച്ഛാഹി, യത്ഥ തേ നിരതോ മനോ''തി.

തത്ഥ **ഏവം ഗതേ**തി ഏവരൂപേ ഗമ്ഭീരേ വിത്ഥതേ മഹാസമുദ്ദേ. **ധമ്മവായാമസമ്പന്നോ**തി ധമ്മവായാമേന സമന്നാഗതോ. **കമ്മുനാ**തി അത്തനോ പുരിസകാരകമ്മേന. **നാവസീദസീ**തി ന അവസീദസി. **യത്ഥ തേ**തി യസ്മിം ഠാനേ തവ മനോ നിരതോ, തത്ഥേവ ഗച്ഛാഹീതി.

സാ ഏവഞ്ച പന വത്വാ ''പണ്ഡിത മഹാപരക്കമ, കുഹിം തം നേമീ''തി പുച്ഛി. ''മിഥിലനഗര''ന്തി വുത്തേ സാ മഹാസത്തം പുപ്ഫകലാപം വിയ ഉക്ഖിപിത്വാ ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി പരിഗ്ഗയ്ഹ ഉരേ നിപജ്ജാപേത്വാ പിയപുത്തം ആദായ ഗച്ഛന്തീ വിയ ആകാസേ പക്ഖന്ദി. മഹാസത്തോ സത്താഹം ലോണോദകേന ഉപക്കസരീരോ ഹുത്വാ ദിബ്ബഫസ്സേന ഫുട്ഠോ നിദ്ദം ഓക്കമി. അഥ നം സാ മിഥിലം നേത്വാ അമ്ബവനുയ്യാനേ മങ്ഗലസിലാപട്ടേ ദക്ഖിണപസ്സേന നിപജ്ജാപേത്വാ ഉയ്യാനദേവതാഹി തസ്സ ആരക്ഖം ഗാഹാപേത്വാ സകട്ഠാനമേവ ഗതാ.

തദാ പോലജനകസ്സ പുത്തോ നത്ഥി. ഏകാ പനസ്സ ധീതാ അഹോസി, സാ സീവലിദേവീ നാമ പണ്ഡിതാ ബ്യത്താ. അമച്ചാ തമേനം മരണമഞ്ചേ നിപന്നം പുച്ഛിംസു ''മഹാരാജ, തുമ്ഹേസു ദിവങ്ഗതേസു രജ്ജം കസ്സ ദസ്സാമാ''തി? അഥ നേ രാജാ ''താതാ, മമ ധീതരം സീവലിദേവിം ആരാധേതും സമത്ഥസ്സ രജ്ജം ദേഥ, യോ വാ പന ചതുരസ്സപല്ലങ്കസ്സ ഉസ്സീസകം ജാനാതി, യോ വാ പന സഹസ്സഥാമധനും ആരോപേതും സക്കോതി, യോ വാ പന സോളസ

മഹാനിധീ നീഹരിതും സക്കോതി, തസ്സ രജ്ജം ദേഥാ''തി ആഹ. അമച്ചാ ''ദേവ, തേസം നോ നിധീനം ഉദ്ദാനം കഥേഥാ''തി ആഹംസു. അഥ രാജാ -

''സൂരിയുഗ്ഗമനേ നിധി, അഥോ ഓക്കമനേ നിധി;
അന്തോ നിധി ബഹി നിധി, ന അന്തോ ന ബഹി നിധി.

''ആരോഹനേ മഹാനിധി, അഥോ ഓരോഹനേ നിധി;
ചതൂസു മഹാസാലേസു, സമന്താ യോജനേ നിധി.

''ദന്തഗ്ഗേസു മഹാനിധി, വാലഗ്ഗേസു ച കേപുകേ;
രുക്ഖഗ്ഗേസു മഹാനിധി, സോളസേതേ മഹാനിധീ.

''സഹസ്സഥാമോ പല്ലങ്കോ, സീവലിആരാധനേന ചാ''തി. - മഹാനിധീഹി സദ്ധിം ഇതരേസമ്പി ഉദ്ദാനം കഥേസി. രാജാ ഇമം കഥം വത്വാ കാലമകാസി.

അമച്ചാ രഞ്ഞോ അച്ചയേന തസ്സ മതകിച്ചം കത്വാ സത്തമേ ദിവസേ സന്നിപതിത്വാ മന്തയിംസു ''അമ്ഭോ രഞ്ഞാ 'അത്തനോ ധീതരം ആരാധേതും സമത്ഥസ്സ രജ്ജം ദാതബ്ബ'ന്തി വുത്തം, കോ തം ആരാധേതും സക്ഖിസ്സതീ''തി. തേ ''സേനാപതി വല്ലഭോ''തി വത്വാ തസ്സ സാസനം പേസേസും. സോ സാസനം സുത്വാ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ രജ്ജത്ഥായ രാജദ്വാരം ഗന്ത്വാ അത്തനോ ആഗതഭാവം രാജധീതായ ആരോചാപേസി. സാ തസ്സ ആഗതഭാവം ഞത്വാ ''അത്ഥി നു ഖ്വസ്സ സേതച്ഛത്തസിരിം ധാരേതും ധിതീ''തി തസ്സ വീമംസനത്ഥായ ''ഖിപ്പം ആഗച്ഛതൂ''തി ആഹ. സോ തസ്സാ സാസനം സുത്വാ തം ആരാധേതുകാമോ സോപാനപാദമൂലതോ പട്ഠായ ജവേനാഗന്ത്വാ തസ്സാ സന്തികേ അട്ഠാസി. അഥ നം സാ വീമംസമാനാ ''മഹാതലേ ജവേന ധാവാ''തി ആഹ. സോ ''രാജധീതരം തോസേസ്സാമീ''തി വേഗേന പക്ഖന്ദി. അഥ നം ''പുന ഏഹീ''തി ആഹ. സോ പുന വേഗേന ആഗതോ. സാ തസ്സ ധിതിയാ വിരഹിതഭാവം ഞത്വാ ''ഏഹി സമ്മ, പാദേ മേ സമ്ബാഹാ''തി ആഹ. സോ തസ്സാ ആരാധനത്ഥം നിസീദിത്വാ പാദേ സമ്ബാഹി. അഥ നം സാ ഉരേ പാദേന പഹരിത്വാ ഉത്താനകം പാതേത്വാ ''ഇമം അന്ധബാലപുരിസം ധിതിവിരഹിതം പോഥേത്വാ ഗീവായം ഗഹേത്വാ നീഹരഥാ''തി ദാസീനം സഞ്ഞം അദാസി. താ തഥാ കരിംസു. സോ തേഹി ''കിം സേനാപതീ''തി പുട്ഠോ ''മാ കഥേഥ, സാ നേവ മനുസ്സിത്ഥീ, യക്ഖിനീ''തി ആഹ. തതോ ഭണ്ഡാഗാരികോ ഗതോ, തമ്പി തഥേവ ലജ്ജാപേസി. തഥാ സേട്ഠിം, ഛത്തഗ്ഗാഹം, അസിഗ്ഗാഹന്തി സബ്ബേപി തേ ലജ്ജാപേസിയേവ.

അഥ അമച്ചാ സന്നിപതിത്വാ ''രാജധീതരം ആരാധേതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി, സഹസ്സഥാമധനും ആരോപേതും സമത്ഥസ്സ രജ്ജം ദേഥാ''തി ആഹ, തമ്പി കോചി ആരോപേതും നാസക്ഖി. തതോ ''ചതുരസ്സപല്ലങ്കസ്സ ഉസ്സീസകം ജാനന്തസ്സ രജ്ജം ദേഥാ''തി ആഹ, തമ്പി കോചി ന ജാനാതി. തതോ സോളസ മഹാനിധീ നീഹരിതും സമത്ഥസ്സ രജ്ജം ദേഥാ''തി ആഹ, തേപി കോചി നീഹരിതും നാസക്ഖി. തതോ ''അമ്ഭോ അരാജികം നാമ രട്ഠം പാലേതും ന സക്കാ, കിം നു ഖോ കാതബ്ബ''ന്തി മന്തയിംസു. അഥ നേ പുരോഹിതോ ആഹ - ''ഭോ തുമ്ഹേ മാ ചിന്തയിത്ഥ, ഫുസ്സരഥം നാമ വിസ്സജ്ജേതും വട്ടതി, ഫുസ്സരഥേന ഹി ലദ്ധരാജാ സകലജമ്ബുദീപേ രജ്ജം കാരേതും സമത്ഥോ

ഹോതീ"തി. തേ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ നഗരം അലങ്കാരാപേത്വാ മങ്ഗലരഥേ ചത്താരോ കുമുദവണ്ണേ അസ്സേ യോജേത്വാ ഉത്തമപച്ചത്ഥരണം അത്ഥരിത്വാ പഞ്ച രാജകകുധഭണ്ഡാനി ആരോപേത്വാ ചതുരങ്ഗിനിയാ സേനായ പരിവാരേസും. "സസാമികസ്സ രഥസ്സ പുരതോ തൂരിയാനി വജ്ജന്തി, അസാമികസ്സ പച്ഛതോ വജ്ജന്തി, തസ്മാ സബ്ബതൂരിയാനി പച്ഛതോ വാദേഥാ"തി വത്വാ സുവണ്ണഭിങ്കാരേന രഥധുരഞ്ച പതോദഞ്ച അഭിസിഞ്ചിത്വാ "യസ്സ രജ്ജം കാരേതും പുഞ്ഞം അത്ഥി, തസ്സ സന്തികം ഗച്ഛതൂ"തി രഥം വിസ്സജ്ജേസും. അഥ രഥോ രാജഗേഹം പദക്ഖിണം കത്വാ വേഗേന മഹാവീഥിം അഭിരുഹി.

സേനാപതിആദയോ "ഫുസ്സരഥോ മമ സന്തികം ആഗച്ഛതൂ"തി ചിന്തയിംസു. സോ സബ്ബേസം ഗേഹാനി അതിക്കമിത്വാ നഗരം പദക്ഖിണം കത്വാ പാചീനദ്വാരേന നിക്ഖമിത്വാ ഉയ്യാനാഭിമുഖോ പായാസി. അഥ നം വേഗേന ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ "നിവത്തേഥാ"തി ആഹംസു. പുരോഹിതോ "മാ നിവത്തയിത്ഥ, ഇച്ഛന്തോ യോജനസതമ്പി ഗച്ഛതു, മാ നിവാരേഥാ"തി ആഹ. രഥോ ഉയ്യാനം പവിസിത്വാ മങ്ഗലസിലാപട്ടം പദക്ഖിണം കത്വാ ആരോഹനസജ്ജോ ഹുത്വാ അട്ഠാസി. പുരോഹിതോ മഹാസത്തം നിപന്നകം ദിസ്വാ അമച്ചേ ആമന്തേത്വാ "അമ്ഭോ ഏകോ സിലാപട്ടേ നിപന്നകോ പുരിസോ ദിസ്സതി, സേതച്ഛത്താനുച്ഛവികാ പനസ്സ ധിതി അത്ഥീതി വാ നത്ഥീതി വാ ന ജാനാമ, സചേ ഏസ പുഞ്ഞവാ ഭവിസ്സതി, അമ്ഹേ ന ഓലോകേസ്സതി, കാളകണ്ണിസത്തോ സചേ ഭവിസ്സതി, ഭീതതസിതോ ഉട്ഠായ കമ്പമാനോ ഓലോകേസ്സതി, തസ്മാ ഖിപ്പം സബ്ബതൂരിയാനി പഗ്ഗണ്ഹഥാ"തി ആഹ. താവദേവ അനേകസതാനി തൂരിയാനി പഗ്ഗണ്ഹിംസു. തദാ തൂരിയസദ്ദോ സാഗരഘോസോ വിയ അഹോസി.

മഹാസത്തോ തേന സദ്ദേന പബുജ്ഝിത്വാ സീസം വിവരിത്വാ ഓലോകേന്തോ മഹാജനം ദിസ്വാ "സേതച്ഛത്തേന മേ ആഗതേന ഭവിതബ്ബ"ന്തി ചിന്തേത്വാ പുന സീസം പാരുപിത്വാ പരിവത്തിത്വാ വാമപസ്സേന നിപജ്ജി. പുരോഹിതോ തസ്സ പാദേ വിവരിത്വാ ലക്ഖണാനി ഓലോകേന്തോ "തിട്ഠതു അയം ഏകോ ദീപോ, ചതുന്നമ്പി മഹാദീപാനം രജ്ജം കാരേതും സമത്ഥോ ഹോതീ"തി പുന തൂരിയാനി പഗ്ഗണ്ഹാപേസി. അഥ മഹാസത്തോ മുഖം വിവരിത്വാ പരിവത്തിത്വാ ദക്ഖിണപസ്സേന നിപജ്ജിത്വാ മഹാജനം ഓലോകേസി. തദാ പുരോഹിതോ പരിസം ഉസ്സാരേത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ അവകുജ്ജോ ഹുത്വാ "ഉട്ഠേഹി, ദേവ, രജ്ജം തേ പാപുണാതീ"തി ആഹ. അഥ നം മഹാസത്തോ "രാജാ വോ കുഹി"ന്തി പുച്ഛിത്വാ "കാലകതോ ദേവാ"തി വുത്തേ "തസ്സ പുത്തോ വാ ഭാതാ വാ നത്ഥീ"തി പുച്ഛിത്വാ "നത്ഥി ദേവാ"തി വുത്തേ "തേന ഹി സാധു രജ്ജം കാരേസ്സാമീ"തി വത്വാ ഉട്ഠായ സിലാപട്ടേ പല്ലങ്കേന നിസീദി. അഥ നം തത്ഥേവ അഭിസിഞ്ചിംസു. സോ മഹാജനകോ നാമ രാജാ അഹോസി. സോ രഥവരം അഭിരുയ്ഹ മഹന്തേന സിരിവിഭവേന നഗരം പവിസിത്വാ രാജനിവേസനം അഭിരുഹന്തോ "സേനാപതിആദീനം താനേവ ഠാനാനി ഹോന്തൂ"തി വിചാരേത്വാ മഹാതലം അഭിരുഹി.

രാജധീതാ പന പുരിമസഞ്ഞായ ഏവ തസ്സ വീമംസനത്ഥം ഏകം പുരിസം ആണാപേസി "താത, ത്വം ഗച്ഛ, രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവം വദേഹി 'ദേവ, സീവലിദേവീ തുമ്ഹേ പക്കോസതി, ഖിപ്പം കിരാഗച്ഛതൂ'"തി. സോ ഗന്ത്വാ തഥാ ആരോചേസി. രാജാ പണ്ഡിതോ തസ്സ വചനം സുത്വാപി അസ്സുണന്തോ വിയ

“അഹോ സോഭനോ വതായം പാസാദോ”തി പാസാദമേവ വണ്ണേതി. സോ തം സാവേതും അസക്കോന്തോ ഗന്ത്വാ രാജധീതായ തം പവത്തിം ആരോചേസി “അയ്യേ, രാജാ തുമ്ഹാകം വചനം ന സുണാതി, പാസാദമേവ വണ്ണേതി, തുമ്ഹാകം വചനം തിണം വിയ ന ഗണേതീ”തി. സാ തസ്സ വചനം സുത്വാ “സോ മഹജ്ഝാസയോ പുരിസോ ഭവിസ്സതീ”തി ചിന്തേത്വാ ദുതിയമ്പി തതിയമ്പി പേസേസി. രാജാപി അത്തനോ രുചിയാ പകതിഗമനേന സീഹോ വിയ വിജമ്ഭമാനോ പാസാദം അഭിരുഹി. തസ്മിം ഉപസങ്കമന്തേ രാജധീതാ തസ്സ തേജേന സകഭാവേന സണ്ഠാതും അസക്കോന്തീ ആഗന്ത്വാ ഹത്ഥാലമ്ബകം അദാസി.

സോ തസ്സാ ഹത്ഥം ഓലമ്ബിത്വാ മഹാതലം അഭിരുഹിത്വാ സമുസ്സിതസേതച്ഛത്തേ രാജപല്ലങ്കേ നിസീദിത്വാ അമച്ചേ ആമന്തേത്വാ “അമ്ഭോ, അത്ഥി പന വോ രഞ്ഞാ കാലം കരോന്തേന കോചി ഓവാദോ ദിന്നോ”തി പുച്ഛിത്വാ “ആമ, ദേവാ”തി വുത്തേ “തേന ഹി വദേഥാ”തി ആഹ. ദേവ “സീവലിദേവിം ആരാധേതും സമത്ഥസ്സ രജ്ജം ദേഥാ”തി തേന വുത്തന്തി. സീവലിദേവിയാ ആഗന്ത്വാ ഹത്ഥാലമ്ബകോ ദിന്നോ, അയം താവ ആരാധിതാ നാമ, അഞ്ഞം വദേഥാതി. ദേവ “ചതുരസ്സപല്ലങ്കസ്സ ഉസ്സീസകം ജാനിതും സമത്ഥസ്സ രജ്ജം ദേഥാ”തി തേന വുത്തന്തി. രാജാ “ഇദം ദുജ്ജാനം, ഉപായേന സക്കാ ജാനിതു”ന്തി ചിന്തേത്വാ സീസതോ സുവണ്ണസൂചിം നീഹരിത്വാ സീവലിദേവിയാ ഹത്ഥേ ഠപേസി “ഇമം ഠപേഹീ”തി . സാ തം ഗഹേത്വാ പല്ലങ്കസ്സ ഉസ്സീസകേ ഠപേസി. “ഖഗ്ഗം അദാസീ”തിപി വദന്തിയേവ. സോ തായ സഞ്ഞായ “ഇദം ഉസ്സീസക”ന്തി ഞത്വാ തേസം കഥം അസ്സുണന്തോ വിയ “കിം കഥേഥാ”തി വത്വാ പുന തേഹി തഥാ വുത്തേ “ഇദം ജാനിതും ന ഗരു, ഏതം ഉസ്സീസക”ന്തി വത്വാ “അഞ്ഞം വദേഥാ”തി ആഹ. ദേവ, “സഹസ്സഥാമധനും ആരോപേതും സമത്ഥസ്സ രജ്ജം ദേഥാ”തി തേന വുത്തന്തി. “തേന ഹി ആഹരഥ ന”ന്തി ആഹരാപേത്വാ സോ ധനും പല്ലങ്കേ യഥാനിസിന്നോവ ഇത്ഥീനം കപ്പാസഫോടനധനും വിയ ആരോപേത്വാ “അഞ്ഞം വദേഥാ”തി ആഹ. “ദേവ, സോളസ മഹാനിധീ നീഹരിതും സമത്ഥസ്സ രജ്ജം ദേഥാ”തി തേന വുത്തന്തി. “തേസം കിഞ്ചി ഉദ്ദാനം അത്ഥീ”തി പുച്ഛിത്വാ “ആമ, ദേവാ”തി വുത്തേ “തേന ഹി നം കഥേഥാ”തി ആഹ. തേ “സൂരിയുഗ്ഗമനേ നിധീ”തി ഉദ്ദാനം കഥയിംസു. തസ്സ തം സുണന്തസ്സേവ ഗഗനതലേ പുണ്ണചന്ദോ വിയ സോ അത്ഥോ പാകടോ അഹോസി.

അഥ നേ രാജാ ആഹ - “അജ്ജ, ഭണേ, വേലാ നത്ഥി, സ്വേ നിധീ ഗണ്ഹിസ്സാമീ”തി. സോ പുനദിവസേ അമച്ചേ സന്നിപാതേത്വാ പുച്ഛി “തുമ്ഹാകം രാജാ പച്ചേകബുദ്ധേ ഭോജേസീ”തി? “ആമ, ദേവാ”തി. സോ ചിന്തേസി “സൂരിയോതി നായം സൂരിയോ, സൂരിയസദിസത്താ പന പച്ചേകബുദ്ധാ സൂരിയാ നാമ, തേസം പച്ചുഗ്ഗമനട്ഠാനേ നിധിനാ ഭവിതബ്ബ”ന്തി. തതോ രാജാ “തേസു പച്ചേകബുദ്ധേസു ആഗച്ഛന്തേസു പച്ചുഗ്ഗമനം കരോന്തോ കതരം ഠാനം ഗച്ഛതീ”തി പുച്ഛിത്വാ “അസുകട്ഠാനം നാമ ദേവാ”തി വുത്തേ “തം ഠാനം ഖണിത്വാ നിധിം നീഹരഥാ”തി നിധിം നീഹരാപേസി. “ഗമനകാലേ അനുഗച്ഛന്തോ കത്ഥ ഠത്വാ ഉയ്യോജേസീ”തി പുച്ഛിത്വാ “അസുകട്ഠാനേ നാമാ”തി വുത്തേ “തതോപി നിധിം നീഹരഥാ”തി നിധിം നീഹരാപേസി. അഥ മഹാജനാ ഉക്കുട്ഠിസഹസ്സാനി പവത്തേന്താ **“സൂരിയുഗ്ഗമനേ നിധീ”**തി വുത്തത്താ സൂരിയുഗ്ഗമനദിസായം ഖണന്താ വിചരിംസു. അഥോ **“ഓക്കമനേ നിധീ”**തി

വുത്തത്താ സൂരിയത്ഥങ്ഗമനദിസായം ഖണന്താ വിചരിംസു. “ഇദം പന ധനം ഇധേവ ഹോതി, അഹോ അച്ഛരിയ”ന്തി പീതിസോമനസ്സം പവത്തയിംസു. **അന്തോനിധീ**തി രാജഗേഹേ മഹാദ്വാരസ്സ അന്തോഉമ്മാരാ നിധിം നീഹരാപേസി. **ബഹി നിധീ**തി ബഹിഉമ്മാരാ നിധിം നീഹരാപേസി. **ന അന്തോ ന ബഹി നിധീ**തി ഹേട്ഠാഉമ്മാരതോ നിധിം നീഹരാപേസി . **ആരോഹനേ നിധീ**തി മങ്ഗലഹത്ഥിം ആരോഹനകാലേ സുവണ്ണനിസ്സേണിയാ അത്ഥരണട്ഠാനതോ നിധിം നീഹരാപേസി. അഥോ **ഓരോഹനേ നിധീ**തി ഹത്ഥിക്ഖന്ധതോ ഓരോഹനട്ഠാനതോ നിധിം നീഹരാപേസി. **ചതൂസു മഹാസാലേസൂ**തി ഭൂമിയം കതഉപട്ഠാനട്ഠാനേ സിരിസയനസ്സ ചത്താരോ മഞ്ചപാദാ സാലമയാ, തേസം ഹേട്ഠാ ചതസ്സോ നിധികുമ്ഭിയോ നീഹരാപേസി. **സമന്തായോജനേ നിധീ**തി യോജനം നാമ രഥയുഗപമാണം, സിരിസയനസ്സ സമന്താ രഥയുഗപ്പമാണതോ നിധിം നീഹരാപേസി. **ദന്തഗ്ഗേസു മഹാനിധീ**തി മങ്ഗലഹത്ഥിട്ഠാനേ തസ്സ ദ്വിന്നം ദന്താനം അഭിമുഖട്ഠാനതോ നിധിം നീഹരാപേസി. **വാലഗ്ഗേസൂ**തി മങ്ഗലഹത്ഥിട്ഠാനേ തസ്സ വാലധിസമ്മുഖട്ഠാനതോ നിധിം നീഹരാപേസി. **കേപുകേ**തി കേപുകം വുച്ചതി ഉദകം, മങ്ഗലപോക്ഖരണിതോ ഉദകം നീഹരാപേത്വാ നിധിം ദസ്സേസി. **രുക്ഖഗ്ഗേസു മഹാനിധീ**തി ഉയ്യാനേ മഹാസാലരുക്ഖമൂലേ ഠിതമജ്ഝന്ഹികസമയേ പരിമണ്ഡലായ രുക്ഖച്ഛായായ അന്തോ നിധിം നീഹരാപേസി. ഏവം സോളസ മഹാനിധയോ നീഹരാപേത്വാ “അഞ്ഞം കിഞ്ചി അത്ഥീ”തി പുച്ഛി. “നത്ഥി ദേവാ”തി വദിംസു. മഹാജനോ ഹട്ഠതുട്ഠോ അഹോസി.

അഥ രാജാ “ഇദം ധനം ദാനമുഖേ വികിരിസ്സാമീ”തി നഗരമജ്ഝേ ചേവ ചതൂസു നഗരദ്വാരേസു ചാതി പഞ്ചസു ഠാനേസു പഞ്ച ദാനസാലായോ കാരാപേത്വാ മഹാദാനം പട്ഠപേസി, കാലചമ്പാനഗരതോ അത്തനോ മാതരഞ്ച ബ്രാഹ്മണഞ്ച പക്കോസാപേത്വാ മഹന്തം സക്കാരം അകാസി. തസ്സ തരുണരജ്ജേയേവ സകലം വിദേഹരട്ഠം “അരിട്ഠജനകരഞ്ഞോ കിര പുത്തോ മഹാജനകോ നാമ രാജാ രജ്ജം കാരേതി, സോ കിര പണ്ഡിതോ ഉപായകുസലോ, പസ്സിസ്സാമ ന”ന്തി ദസ്സനത്ഥായ സങ്ഖുഭിതം അഹോസി. തതോ തതോ ബഹും പണ്ണാകാരം ഗഹേത്വാ ആഗമിംസു, നാഗരാപി മഹാഛണം സജ്ജയിംസു. രാജനിവേസനേ അത്ഥരണാദീനി സന്ഥരിത്വാ ഗന്ധദാമമാലാദാമാദീനി ഓസാരേത്വാ വിപ്പകിണ്ണലാജാകുസുമവാസധൂമഗന്ധാകാരം കാരേത്വാ നാനപ്പകാരം പാനഭോജനം ഉപട്ഠാപേസും. രഞ്ഞോ പണ്ണാകാരത്ഥായ രജതസുവണ്ണഭാജനാദീസു അനേകപ്പകാരാനി ഖാദനീയഭോജനീയമധുഫാണിതഫലാദീനി ഗഹേത്വാ തത്ഥ തത്ഥ പരിവാരേത്വാ അട്ഠംസു. ഏകതോ അമച്ചമണ്ഡലം നിസീദി, ഏകതോ ബ്രാഹ്മണഗണോ, ഏകതോ സേട്ഠിആദയോ നിസീദിംസു, ഏകതോ ഉത്തമരൂപധരാ നാടകിത്ഥിയോ നിസീദിംസു, ബ്രാഹ്മണാപി സോത്ഥികാരേന മുഖമങ്ഗലികാനി കഥേന്തി, നച്ചഗീതാദീസു കുസലാ നച്ചഗീതാദീനി പവത്തയിംസു, അനേകസതാനി തൂരിയാനി പവജ്ജിംസൂ. തദാ രാജനിവേസനം യുഗന്ധരവാതവേഗേന പഹടാ സാഗരകുച്ഛി വിയ ഏകനിന്നാദം അഹോസി. ഓലോകിതോലോകിതട്ഠാനം കമ്പതി.

അഥ മഹാസത്തോ സേതച്ഛത്തസ്സ ഹേട്ഠാ രാജാസനേ നിസിന്നോവ സക്കസിരിസദിസം മഹന്തം സിരിവിലാസം ഓലോകേത്വാ അത്തനോ

മഹാസമുദ്ദേ കതവായാമം അനുസ്സരി. തസ്സ ‘‘വീരിയം നാമ കത്തബ്ബയുത്തകം, സചാഹം മഹാസമുദ്ദേ വീരിയം നാകരിസ്സം, ന ഇമം സമ്പത്തിം അലഭിസ്സ’’ന്തി തം വായാമം അനുസ്സരന്തസ്സ പീതി ഉപ്പജ്ജി. സോ പീതിവേഗേന ഉദാനം ഉദാനേന്തോ ആഹ -

൧൩൬൭. ‘‘ആസീസേഥേവ പുരിസോ, ന നിബ്ബിന്ദേയ്യ പണ്ഡിതോ;
പസ്സാമി വോഹം അത്താനം, യഥാ ഇച്ഛിം തഥാ അഹു.

൧൩൬൮. ‘‘ആസീസേഥേവ പുരിസോ, ന നിബ്ബിന്ദേയ്യ പണ്ഡിതോ;
പസ്സാമി വോഹം അത്താനം, ഉദകാ ഥലമുബ്ഭതം.

൧൩൬൯. ‘‘വായമേഥേവ പുരിസോ, ന നിബ്ബിന്ദേയ്യ പണ്ഡിതോ;
പസ്സാമി വോഹം അത്താനം, യഥാ ഇച്ഛിം തഥാ അഹു.

൧൩൭൦. ‘‘വായമേഥേവ പുരിസോ, ന നിബ്ബിന്ദേയ്യ പണ്ഡിതോ;
പസ്സാമി വോഹം അത്താനം, ഉദകാ ഥലമുബ്ഭതം.

൧൩൭൧. ‘‘ദുക്ഖൂപനീതോപി നരോ സപഞ്ഞോ, ആസം ന ഛിന്ദേയ്യ സുഖാഗമായ;
ബഹൂ ഹി ഫസ്സാ അഹിതാ ഹിതാ ച, അവിതക്കിതാ മച്ചുമുപബ്ബജന്തി.

൧൩൭൨. ‘‘അചിന്തിതമ്പി ഭവതി, ചിന്തിതമ്പി വിനസ്സതി;
ന ഹി ചിന്താമയാ ഭോഗാ, ഇത്ഥിയാ പുരിസസ്സ വാ’’തി.

തത്ഥ **ആസീസേഥേവാ**തി ആസാഛേദകമ്മം അകത്വാ അത്തനോ കമ്മം ആസം കരോഥേവ. **ന നിബ്ബിന്ദേയ്യാ**തി വീരിയം കരോന്തോ ന നിബ്ബിന്ദേയ്യ ന അലസേയ്യ. **യഥാ ഇച്ഛി**ന്തി യഥാ രാജഭാവം ഇച്ഛിം, തഥേവ രാജാ ജാതോമ്ഹി. **ഉബ്ഭത**ന്തി നീഹടം. **ദുക്ഖൂപനീതോ**തി കായികചേതസികദുക്ഖേന ഫുട്ഠോപീതി അത്ഥോ. **അഹിതാ ഹിതാ ചാ**തി ദുക്ഖഫസ്സാ അഹിതാ, സുഖഫസ്സാ ഹിതാ. **അവിതക്കിതാ**തി അവിതക്കിതാരോ അചിന്തിതാരോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - തേസു ഫസ്സേസു അഹിതഫസ്സേന ഫുട്ഠാ സത്താ ‘‘ഹിതഫസ്സോപി അത്ഥീതി വീരിയം കരോന്താ തം പാപുണന്തീ’’തി അചിന്തേത്വാ വീരിയം ന കരോന്തി, തേ ഇമസ്സ അത്ഥസ്സ അവിതക്കിതാരോ ഹിതഫസ്സം അലഭിത്വാവ **മച്ചുമുപബ്ബജന്തി** മരണം പാപുണന്തി, തസ്മാ വീരിയം കത്തബ്ബമേവാതി.

അചിന്തിതമ്പീതി ഇമേസം സത്താനം അചിന്തിതമ്പി ഹോതി, ചിന്തിതമ്പി വിനസ്സതി. മയാപി ഹി ‘‘അയുജ്ഝിത്വാവ രജ്ജം ലഭിസ്സാമീ’’തി ഇദം അചിന്തിതം, ‘‘സുവണ്ണഭൂമിതോ ധനം ആഹരിത്വാ യുജ്ഝിത്വാ പിതു സന്തകം രജ്ജം ഗണ്ഹിസ്സാമീ’’തി പന ചിന്തിതം, ഇദാനി മേ ചിന്തിതം നട്ഠം, അചിന്തിതം ജാതം. **ന ഹി ചിന്താമയാ ഭോഗാ**തി ഇമേസം സത്താനഞ്ഹി ഭോഗാ ചിന്തായ അനിപ്ഫജ്ജനതോ ചിന്താമയാ നാമ ന ഹോന്തി, തസ്മാ വീരിയമേവ കത്തബ്ബം. വീരിയവതോ ഹി അചിന്തിതമ്പി ഹോതീതി.

സോ തതോ പട്ഠായ ദസ രാജധമ്മേ അകോപേത്വാ ധമ്മേന സമേന രജ്ജം കാരേസി, പച്ചേകബുദ്ധേ ച ഉപട്ഠാസി. അപരഭാഗേ സീവലിദേവീ ധഞ്ഞപുഞ്ഞലക്ഖണസമ്പന്നം പുത്തം വിജായി, ‘‘ദീഘാവുകുമാരോ’’തിസ്സ നാമം

കരിംസു. തസ്സ വയപ്പത്തസ്സ രാജാ ഉപരജ്ജം ദത്വാ സത്തവസ്സസഹസ്സാനി രജ്ജം കാരേസി. സോ ഏകദിവസം ഉയ്യാനപാലേന ഫലാഫലേസു ചേവ നാനാപുപ്ഫേസു ച ആഭതേസു താനി ദിസ്വാ തുട്ഠോ ഹുത്വാ തസ്സ സമ്മാനം കാരേത്വാ “സമ്മ ഉയ്യാനപാല, അഹം ഉയ്യാനം പസ്സിസ്സാമി, ത്വം അലങ്കരോഹി ന”ന്തി ആഹ. സോ “സാധു, ദേവാ”തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തഥാ കത്വാ രഞ്ഞോ പടിവേദേസി. സോ ഹത്ഥിക്ഖന്ധവരഗതോ മഹന്തേന പരിവാരേന നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ ഉയ്യാനദ്വാരം പാപുണി. തത്ര ച ദ്വേ അമ്ബാ അത്ഥി നീലോഭാസാ. ഏകോ അഫലോ, ഏകോ ഫലധരോ. സോ പന അതിമധുരോ, രഞ്ഞാ അഗ്ഗഫലസ്സ അപരിഭുത്തത്താ തതോ കോചി ഫലം ഗഹേതും ന ഉസ്സഹതി. രാജാ ഹത്ഥിക്ഖന്ധവരഗതോവ തതോ ഏകം ഫലം ഗഹേത്വാ പരിഭുഞ്ജി, തസ്സ തം ജിവ്ഹഗ്ഗേ ഠപിതമത്തമേവ ദിബ്ബോജം വിയ ഉപട്ഠാസി. സോ “നിവത്തനകാലേ ബഹൂ ഖാദിസ്സാമീ”തി ചിന്തേസി. “രഞ്ഞാ അഗ്ഗഫലം പരിഭുത്ത”ന്തി ഞത്വാ ഉപരാജാനം ആദിം കത്വാ അന്തമസോ ഹത്ഥിമേണ്ഡഅസ്സമേണ്ഡാദയോപി ഫലം ഗഹേത്വാ പരിഭുഞ്ജിംസു. അഞ്ഞേ ഫലം അലഭന്താ ദണ്ഡേഹി സാഖം ഭിന്ദിത്വാ നിപണ്ണമകംസു. രുക്ഖോ ഓഭഗ്ഗവിഭഗ്ഗോ അട്ഠാസി, ഇതരോ പന മണിപബ്ബതോ വിയ വിലാസമാനോ ഠിതോ.

രാജാ ഉയ്യാനാ നിക്ഖന്തോ തം ദിസ്വാ “ഇദം കി”ന്തി അമച്ചേ പുച്ഛതി. “ദേവേന അഗ്ഗഫലം പരിഭുത്തന്തി മഹാജനേന വിലുമ്പിതോ ദേവാ”തി ആഹംസു. “കിം നു ഖോ ഭണേ, ഇമസ്സ പന നേവ പത്തം, ന വണ്ണോ ഖീണോ”തി? “നിപ്ഫലതായ ന ഖീണോ, ദേവാ”തി. തം സുത്വാ രാജാ സംവേഗം പടിലഭിത്വാ “അയം രുക്ഖോ നിപ്ഫലതായ നീലോഭാസോ ഠിതോ, അയം പന സഫലതായ ഓഭഗ്ഗവിഭഗ്ഗോ ഠിതോ. ഇദമ്പി രജ്ജം സഫലരുക്ഖസദിസം, പബ്ബജ്ജാ പന നിപ്ഫലരുക്ഖസദിസാ. സകിഞ്ചനസ്സേവ ഭയം, നാകിഞ്ചനസ്സ. തസ്മാ അഹം ഫലരുക്ഖോ വിയ അഹുത്വാ നിപ്ഫലരുക്ഖസദിസോ ഭവിസ്സാമി, ഇമം സമ്പത്തിം ചജിത്വാ നിക്ഖമ്മ പബ്ബജിസ്സാമീ”തി ദള്ഹം സമാദാനം കത്വാ മനം അധിട്ഠഹിത്വാ നഗരം പവിസിത്വാ പാസാദദ്വാരേ ഠിതോവ സേനാപതിം പക്കോസാപേത്വാ “മഹാസേനാപതി, അജ്ജ മേ പട്ഠായ ഭത്തഹാരകഞ്ചേവ മുഖോദകദന്തകട്ഠദായകഞ്ച ഏകം ഉപട്ഠാകം ഠപേത്വാ അഞ്ഞേ മം ദട്ഠും മാ ലഭന്തു, പോരാണകവിനിച്ഛയാമച്ചേ ഗഹേത്വാ രജ്ജം അനുസാസഥ, അഹം ഇതോ പട്ഠായ ഉപരിപാസാദതലേ സമണധമ്മം കരിസ്സാമീ”തി വത്വാ പാസാദമാരുയ്ഹ ഏകകോവ സമണധമ്മം അകാസി. ഏവം ഗതേ കാലേ മഹാജനോ രാജങ്ഗണേ സന്നിപതിത്വാ മഹാസത്തം അദിസ്വാ “ന നോ രാജാ പോരാണകോ വിയ ഹോതീ”തി വത്വാ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൧൬൯. “അപോരാണം വത ഭോ രാജാ, സബ്ബഭുമ്മോ ദിസമ്പതി;
നജ്ജ നച്ചേ നിസാമേതി, ന ഗീതേ കുരുതേ മനോ.

൧൭൦. “ന മിഗേ നപി ഉയ്യാനേ, നപി ഹംസേ ഉദിക്ഖതി;
മൂഗോവ തുണ്ഹിമാസീനോ, ന അത്ഥമനുസാസതീ”തി.

തത്ഥ **മിഗേതി** സബ്ബസങ്ഗാഹികവചനം, പുബ്ബേ ഹത്ഥീ യുജ്ഝാപേതി, മേണ്ഡേ യുജ്ഝാപേതി, അജ്ജ തേപി ന ഓലോകേതീതി അത്ഥോ. **ഉയ്യാനേതി** ഉയ്യാനകീളമ്പി നാനുഭോതി. **ഹംസേതി** പഞ്ചപദുമസഞ്ഛന്നാസു

ഉയ്യാനപോക്ഖരണീസു ഹംസഗണം ന ഓലോകേതി. **മൂഗോവാ**തി ഭത്തഹാരകഞ്ച ഉപട്ഠാകഞ്ച പുച്ഛിംസു ‘‘ഭോ രാജാ, തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം കിഞ്ചി അത്ഥം മന്തേതീ’’തി. തേ ‘‘ന മന്തേതീ’’തി വദിംസു. തസ്മാ ഏവമാഹംസു.

രാജാ കാമേസു അനല്ലീയന്തേന വിവേകനിന്നേന ചിത്തേന അത്തനോ കുലൂപകപച്ചേകബുദ്ധേ അനുസ്സരിത്വാ ‘‘കോ നു ഖോ മേ തേസം സീലാദിഗുണയുത്താനം അകിഞ്ചനാനം വസനട്ഠാനം ആചിക്ഖിസ്സതീ’’തി തീഹി ഗാഥാഹി ഉദാനം ഉദാനേസി -

൫൪൫. ‘‘സുഖകാമാ രഹോസീലാ, വധബന്ധാ ഉപാരതാ;
കസ്സ നു അജ്ജ ആരാമേ, ദഹരാ വുദ്ധാ ച അച്ഛരേ.

൫൪൬. ‘‘അതിക്കന്തവനഥാ ധീരാ, നമോ തേസം മഹേസിനം;
യേ ഉസ്സുകമ്ഹി ലോകമ്ഹി, വിഹരന്തി മനുസ്സുകാ.

൫൪൭. ‘‘തേ ഛേത്വാ മച്ചുനോ ജാലം, തതം മായാവിനോ ദള്ഹം;
ഛിന്നാലയത്താ ഗച്ഛന്തി, കോ തേസം ഗതിമാപയേ’’തി.

തത്ഥ **സുഖകാമാ**തി നിബ്ബാനസുഖകാമാ. **രഹോസീലാ**തി പടിച്ഛന്നസീലാ ന അത്തനോ ഗുണപ്പകാസനാ. **ദഹരാ വുഡ്ഢാ ചാ**തി ദഹരാ ചേവ മഹല്ലകാ ച. **അച്ഛരേ**തി വസന്തി.

തസ്സേവം തേസം ഗുണേ അനുസ്സരന്തസ്സ മഹതീ പീതി ഉപ്പജ്ജി. അഥ മഹാസയനതോ പല്ലങ്കതോ ഉട്ഠായ ഉത്തരസീഹപഞ്ജരം വിവരിത്വാ ഉത്തരദിസാഭിമുഖോ സിരസി അഞ്ജലിം പതിട്ഠാപേത്വാ ‘‘ഏവരൂപേഹി ഗുണേഹി സമന്നാഗതാ പച്ചേകബുദ്ധാ’’തി നമസ്സമാനോ **‘‘അതിക്കന്തവനഥാ’’**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **അതിക്കന്തവനഥാ**തി പഹീനതണ്ഹാ. **മഹേസിന**ന്തി മഹന്തേ സീലക്ഖന്ധാദയോ ഗുണേ ഏസിത്വാ ഠിതാനം. **ഉസ്സുകമ്ഹീ**തി രാഗാദീഹി ഉസ്സുക്കം ആപന്നേ ലോകസ്മിം. **മച്ചുനോ ജാല**ന്തി കിലേസമാരേന പസാരിതം തണ്ഹാജാലം. **തതം മായാവിനോ**തി അതിമായാവിനോ. **കോ തേസം ഗതിമാപയേ**തി കോ മം തേസം പച്ചേകബുദ്ധാനം നിവാസട്ഠാനം പാപേയ്യ, ഗഹേത്വാ ഗച്ഛേയ്യാതി അത്ഥോ.

തസ്സ പാസാദേയേവ സമണധമ്മം കരോന്തസ്സ ചത്താരോ മാസാ അതീതാ. അഥസ്സ അതിവിയ പബ്ബജ്ജായ ചിത്തം നമി, അഗാരം ലോകന്തരികനിരയോ വിയ ഖായി, തയോ ഭവാ ആദിത്താ വിയ ഉപട്ഠഹിംസു. സോ പബ്ബജ്ജാഭിമുഖേന ചിത്തേന ‘‘കദാ നു ഖോ ഇമം സക്കഭവനം വിയ അലങ്കതപ്പടിയത്തം മിഥിലം പഹായ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ പബ്ബജിതവേസഗഹണകാലോ മയ്ഹം ഭവിസ്സതീ’’തി ചിന്തേത്വാ മിഥിലവണ്ണനം നാമ ആരഭി -

൫൪൮. ‘‘കദാഹം മിഥിലം ഫീതം, വിഭത്തം ഭാഗസോ മിതം;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൫൪൯. ‘‘കദാഹം മിഥിലം ഫീതം, വിസാലം സബ്ബതോപഭം;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

ഫർന്ദ. “കദാഹം മിഥിലം ഫീതം, ബഹുപാകാരതോരണം;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

ഫർ്ഗ. “കദാഹം മിഥിലം ഫീതം, ദള്ഹമട്ടാലകോട്ഠകം;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

ഫർ്വ്ര. “കദാഹം മിഥിലം ഫീതം, സുവിഭത്തം മഹാപഥം;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

ഫർ്ന്ധ. “കദാഹം മിഥിലം ഫീതം, സുവിഭത്തന്തരാപണം;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

ഫൈം. “കദാഹം മിഥിലം ഫീതം, ഗവാസ്സരഥപീളിതം;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

ഫൈഫ. “കദാഹം മിഥിലം ഫീതം, ആരാമവനമാലിനിം;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

ഫൈറ്റ. “കദാഹം മിഥിലം ഫീതം, ഉയ്യാനവനമാലിനിം;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

ഫൈന്ന. “കദാഹം മിഥിലം ഫീതം, പാസാദവനമാലിനിം;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

ഫൈർ. “കദാഹം മിഥിലം ഫീതം, തിപുരം രാജബന്ധുനിം;
മാപിതം സോമനസ്സേന, വേദേഹേന യസസ്സിനാ;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

ഫൈ്ഗ. “കദാഹം വേദേഹേ ഫീതേ, നിചിതേ ധമ്മരക്ഖിതേ;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

ഫൈന്ദ. “കദാഹം വേദേഹേ ഫീതേ, അജേയ്യേ ധമ്മരക്ഖിതേ;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

ഫൈ്ഗ. “കദാഹം അന്തേപുരം രമ്മം, വിഭത്തം ഭാഗസോ മിതം;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

ഫൈ്വ്ര. “കദാഹം അന്തേപുരം രമ്മം, സുധാമത്തികലേപനം;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

ഫൈ്ന്ധ. “കദാഹം അന്തേപുരം രമ്മം, സുചിഗന്ധം മനോരമം;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

ഫന്ദം. “കദാഹം കൂടാഗാരേ ച, വിഭത്തേ ഭാഗസോ മിതേ;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

ഫന്ദഫ. “കദാഹം കൂടാഗാരേ ച, സുധാമത്തികലേപനേ;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

ഫന്ദറ്റ. “കദാഹം കൂടാഗാരേ ച, സുചിഗന്ധേ മനോരമേ;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൧൬൨. ‘‘കദാഹം കൂടാഗാരേ ച, ലിത്തേ ചന്ദനഫോസിതേ;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൧൬൩. ‘‘കദാഹം സോണ്ണപല്ലങ്കേ, ഗോനകേ ചിത്തസന്ഥതേ;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൧൬൪. ‘‘കദാഹം മണിപല്ലങ്കേ, ഗോനകേ ചിത്തസന്ഥതേ;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൧൬൫. ‘‘കദാഹം കപ്പാസകോസേയ്യം, ഖോമകോടുമ്ബരാനി ച;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൧൬൬. ‘‘കദാഹം പോക്ഖരണീ രമ്മാ, ചക്കവാകപകൂജിതാ;
മന്ദാലകേഹി സഞ്ഛന്നാ, പദുമുപ്പലകേഹി ച;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൧൬൭. ‘‘കദാഹം ഹത്ഥിഗുമ്ബേ ച, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതേ;
സുവണ്ണകച്ഛേ മാതങ്ഗേ, ഹേമകപ്പനവാസസേ.

൧൬൮. ‘‘ആരൂള്ഹേ ഗാമണീയേഹി, തോമരങ്കുസപാണിഭി;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൧൬൯. ‘‘കദാഹം അസ്സഗുമ്ബേ ച, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതേ;
ആജാനീയേവ ജാതിയാ, സിന്ധവേ സീഘവാഹനേ.

൧൭൦. ‘‘ആരൂള്ഹേ ഗാമണീയേഹി, ഇല്ലിയാചാപധാരിഭി;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൧൭൧. ‘‘കദാഹം രഥസേനിയോ, സന്നദ്ധേ ഉസ്സിതദ്ധജേ;
ദീപേ അഥോപി വേയ്യഗ്ഘേ, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതേ.

൧൭൨. ‘‘ആരൂള്ഹേ ഗാമണീയേഹി, ചാപഹത്ഥേഹി വമ്മിഭി;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൧൭൩. ‘‘കദാഹം സോവണ്ണരഥേ, സന്നദ്ധേ ഉസ്സിതദ്ധജേ;
ദീപേ അഥോപി വേയ്യഗ്ഘേ, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതേ.

൧൭൪. ‘‘ആരൂള്ഹേ ഗാമണീയേഹി, ചാപഹത്ഥേഹി വമ്മിഭി;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൧൭൫. ‘‘കദാഹം സജ്ഝുരഥേ ച, സന്നദ്ധേ ഉസ്സിതദ്ധജേ;
ദീപേ അഥോപി വേയ്യഗ്ഘേ, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതേ.

൧൭൬. ‘‘ആരൂള്ഹേ ഗാമണീയേഹി, ചാപഹത്ഥേഹി വമ്മിഭി;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൧൭൭. ‘‘കദാഹം അസ്സരഥേ ച, സന്നദ്ധേ ഉസ്സിതദ്ധജേ;
ദീപേ അഥോപി വേയ്യഗ്ഘേ, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതേ.

൧൭൮. ‘‘ആരൂള്ഹേ ഗാമണീയേഹി, ചാപഹത്ഥേഹി വമ്മിഭി;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൪൯൦. “കദാഹം ഓട്ഠരഥേ ച, സന്നദ്ധേ ഉസ്സിതദ്ധജേ;
ദീപേ അഥോപി വേയ്യഗ്ഘേ, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതേ.

൪൯൧. “ആരൂള്ഹേ ഗാമണീയേഹി, ചാപഹത്ഥേഹി വമ്മിഭി;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൪൯൨. “കദാഹം ഗോണരഥേ ച, സന്നദ്ധേ ഉസ്സിതദ്ധജേ;
ദീപേ അഥോപി വേയ്യഗ്ഘേ, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതേ.

൪൯൩. “ആരൂള്ഹേ ഗാമണീയേഹി, ചാപഹത്ഥേഹി വമ്മിഭി;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൪൯൪. “കദാഹം അജരഥേ ച, സന്നദ്ധേ ഉസ്സിതദ്ധജേ;
ദീപേ അഥോപി വേയ്യഗ്ഘേ, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതേ.

൪൯൫. “ആരൂള്ഹേ ഗാമണീയേഹി, ചാപഹത്ഥേഹി വമ്മിഭി;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൪൯൬. “കദാഹം മേണ്ഡരഥേ ച, സന്നദ്ധേ ഉസ്സിതദ്ധജേ;
ദീപേ അഥോപി വേയ്യഗ്ഘേ, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതേ.

൪൯൭. “ആരൂള്ഹേ ഗാമണീയേഹി, ചാപഹത്ഥേഹി വമ്മിഭി;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൪൯൮. “കദാഹം മിഗരഥേ ച, സന്നദ്ധേ ഉസ്സിതദ്ധജേ;
ദീപേ അഥോപി വേയ്യഗ്ഘേ, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതേ.

൪൯൯. “ആരൂള്ഹേ ഗാമണീയേഹി, ചാപഹത്ഥേഹി വമ്മിഭി;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൫൦൦. “കദാഹം ഹത്ഥാരോഹേ ച, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതേ;
നീലവമ്മധരേ സൂരേ, തോമരങ്കുസപാണിനേ;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൫൦൧. “കദാഹം അസ്സാരോഹേ ച, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതേ;
നീലവമ്മധരേ സൂരേ, ഇല്ലിയാചാപധാരിനേ;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൫൦൨. “കദാഹം രഥാരോഹേ ച, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതേ;
നീലവമ്മധരേ സൂരേ, ചാപഹത്ഥേ കലാപിനേ;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൫൦൩. “കദാഹം ധനുഗ്ഗഹേ ച, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതേ;
നീലവമ്മധരേ സൂരേ, ചാപഹത്ഥേ കലാപിനേ;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൫൦൪. “കദാഹം രാജപുത്തേ ച, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതേ;
ചിത്രവമ്മധരേ സൂരേ, കഞ്ചനാവേളധാരിനേ;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൫൦൫. “കദാഹം അരിയഗണേ ച, വതവന്തേ അലങ്കതേ;

ഹരിചന്ദനലിത്തങ്ഗേ, കാസികുത്തമധാരിനേ;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൯൬. “കദാഹം അമച്ചഗണേ ച, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതേ;
പീതവമ്മധരേ സൂരേ, പുരതോ ഗച്ഛമാലിനേ;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൯൭. “കദാഹം സത്തസതാ ഭരിയാ, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതാ;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൯൮. “കദാഹം സത്തസതാ ഭരിയാ, സുസഞ്ഞാ തനുമജ്ഝിമാ;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൯൯. “കദാഹം സത്തസതാ ഭരിയാ, അസ്സവാ പിയഭാണിനീ;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൧൦൦. “കദാഹം സതപലം കംസം, സോവണ്ണം സതരാജികം;
പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൧൦൧. “കദാസ്സു മം ഹത്ഥിഗുമ്ബാ, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതാ;
സുവണ്ണകച്ഛാ മാതങ്ഗാ, ഹേമകപ്പനവാസസാ.

൧൦൨. “ആരൂള്ഹാ ഗാമണീയേഹി, തോമരങ്കുസപാണിഭി;
യന്തം മം നാനുയിസ്സന്തി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൧൦൩. “കദാസ്സു മം അസ്സഗുമ്ബാ, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതാ;
ആജാനീയാവ ജാതിയാ, സിന്ധവാ സീഘവാഹനാ.

൧൦൪. “ആരൂള്ഹാ ഗാമണീയേഹി, ഇല്ലിയാചാപധാരിഭി;
യന്തം മം നാനുയിസ്സന്തി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൧൦൫. “കദാസ്സു മം രഥസേനീ, സന്നദ്ധാ ഉസ്സിതദ്ധജാ;
ദീപാ അഥോപി വേയ്യഗ്ഘാ, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതാ.

൧൦൬. “ആരൂള്ഹാ ഗാമണീയേഹി, ചാപഹത്ഥേഹി വമ്മിഭി;
യന്തം മം നാനുയിസ്സന്തി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൧൦൭. “കദാസ്സു മം സോണ്ണരഥാ, സന്നദ്ധാ ഉസ്സിതദ്ധജാ;
ദീപാ അഥോപി വേയ്യഗ്ഘാ, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതാ.

൧൦൮. “ആരൂള്ഹാ ഗാമണീയേഹി, ചാപഹത്ഥേഹി വമ്മിഭി;
യന്തം മം നാനുയിസ്സന്തി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൧൦൯. “കദാസ്സു മം സജ്ഝുരഥാ, സന്നദ്ധാ ഉസ്സിതദ്ധജാ;
ദീപാ അഥോപി വേയ്യഗ്ഘാ, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതാ.

൧൧൦. “ആരൂള്ഹാ ഗാമണീയേഹി, ചാപഹത്ഥേഹി വമ്മിഭി;
യന്തം മം നാനുയിസ്സന്തി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൧൧൧. “കദാസ്സു മം അസ്സരഥാ, സന്നദ്ധാ ഉസ്സിതദ്ധജാ;
ദീപാ അഥോപി വേയ്യഗ്ഘാ, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതാ.

൨൧൨. “ആരൂള്ഹാ ഗാമണീയേഹി, ചാപഹത്ഥേഹി വമ്മിഭി;
യന്തം മം നാനുയിസ്സന്തി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൨൧൩. “കുദാസ്സു മം ഓട്ഠരഥാ, സന്നദ്ധാ ഉസ്സിതദ്ധജാ;
ദീപാ അഥോപി വേയ്യഗ്ഘാ, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതാ.

൨൧൪. “ആരൂള്ഹാ ഗാമണീയേഹി, ചാപഹത്ഥേഹി വമ്മിഭി;
യന്തം മം നാനുയിസ്സന്തി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൨൧൫. “കുദാസ്സു മം ഗോണരഥാ, സന്നദ്ധാ ഉസ്സിതദ്ധജാ;
ദീപാ അഥോപി വേയ്യഗ്ഘാ, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതാ.

൨൧൬. “ആരൂള്ഹാ ഗാമണീയേഹി, ചാപഹത്ഥേഹി വമ്മിഭി;
യന്തം മം നാനുയിസ്സന്തി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൨൧൭. “കുദാസ്സു മം അജരഥാ, സന്നദ്ധാ ഉസ്സിതദ്ധജാ;
ദീപാ അഥോപി വേയ്യഗ്ഘാ, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതാ.

൨൧൮. “ആരൂള്ഹാ ഗാമണീയേഹി, ചാപഹത്ഥേഹി വമ്മിഭി;
യന്തം മം നാനുയിസ്സന്തി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൨൧൯. “കുദാസ്സു മം മേണ്ഡരഥാ, സന്നദ്ധാ ഉസ്സിതദ്ധജാ;
ദീപാ അഥോപി വേയ്യഗ്ഘാ, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതാ.

൨൨൦. “ആരൂള്ഹാ ഗാമണീയേഹി, ചാപഹത്ഥേഹി വമ്മിഭി;
യന്തം മം നാനുയിസ്സന്തി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൨൨൧. “കുദാസ്സു മം മിഗരഥാ, സന്നദ്ധാ ഉസ്സിതദ്ധജാ;
ദീപാ അഥോപി വേയ്യഗ്ഘാ, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതാ.

൨൨൨. “ആരൂള്ഹാ ഗാമണീയേഹി, ചാപഹത്ഥേഹി വമ്മിഭി;
യന്തം മം നാനുയിസ്സന്തി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൨൨൩. “കുദാസ്സു മം ഹത്ഥാരോഹാ, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതാ;
നീലവമ്മധരാ സൂരാ, തോമരങ്കുസപാണിനോ;
യന്തം മം നാനുയിസ്സന്തി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൨൨൪. “കുദാസ്സു മം അസ്സാരോഹാ, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതാ;
നീലവമ്മധരാ സൂരാ, ഇല്ലിയാചാപധാരിനോ;
യന്തം മം നാനുയിസ്സന്തി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൨൨൫. “കുദാസ്സു മം രഥാരോഹാ, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതാ;
നീലവമ്മധരാ സൂരാ, ചാപഹത്ഥാ കലാപിനോ;
യന്തം മം നാനുയിസ്സന്തി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൨൨൬. “കുദാസ്സു മം ധനുഗ്ഗഹാ, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതാ;
നീലവമ്മധരാ സൂരാ, ചാപഹത്ഥാ കലാപിനോ;
യന്തം മം നാനുയിസ്സന്തി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൨൨൭. “കുദാസ്സു മം രാജപുത്താ, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതാ;
ചിത്രവമ്മധരാ സൂരാ, കഞ്ചനാവേളധാരിനോ;

യന്തം മം നാനുയിസ്സന്തി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൧൨൮. “കുദാസ്സു മം അരിയഗണാ, വതവന്താ അലങ്കതാ;
ഹരിചന്ദനലിത്തങ്ഗാ, കാസികുത്തമധാരിനോ;
യന്തം മം നാനുയിസ്സന്തി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൧൨൯. “കുദാസ്സു മം അമച്ചഗണാ, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതാ;
പീതവമ്മധരാ സൂരാ, പുരതോ ഗച്ഛമാലിനോ;
യന്തം മം നാനുയിസ്സന്തി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൧൩൦. “കുദാസ്സു മം സത്തസതാ ഭരിയാ, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതാ;
യന്തം മം നാനുയിസ്സന്തി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൧൩൧. “കുദാസ്സു മം സത്തസതാ ഭരിയാ, സുസഞ്ഞാ തനുമജ്ഝിമാ;
യന്തം മം നാനുയിസ്സന്തി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൧൩൨. “കുദാസ്സു മം സത്തസതാ ഭരിയാ, അസ്സവാ പിയഭാണിനീ;
യന്തം മം നാനുയിസ്സന്തി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൧൩൩. “കുദാഹം പത്തം ഗഹേത്വാന, മുണ്ഡോ സങ്ഘാടിപാരുതോ;
പിണ്ഡികായ ചരിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൧൩൪. “കുദാഹം പംസുകൂലാനം, ഉജ്ഝിതാനം മഹാപഥേ;
സങ്ഘാടിം ധാരയിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൧൩൫. “കുദാഹം സത്താഹസമ്മേഘേ, ഓവട്ഠോ അല്ലചീവരോ;
പിണ്ഡികായ ചരിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൧൩൬. “കുദാഹം സബ്ബത്ഥ ഗന്ത്വാ, രുക്ഖാ രുക്ഖം വനാ വനം;
അനപേക്ഖോ ഗമിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൧൩൭. “കുദാഹം ഗിരിദുഗ്ഗേസു, പഹീനഭയഭേരവോ;
അദുതിയോ ഗമിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൧൩൮. “കുദാഹം വീണംവ രുജ്ജകോ, സത്തതന്തിം മനോരമം;
ചിത്തം ഉജും കരിസ്സാമി, തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതി.

൧൩൯. “കുദാഹം രഥകാരോവ, പരികന്തം ഉപാഹനം;
കാമസഞ്ഞോജനേ ഛേച്ഛം, യേ ദിബ്ബേ യേ ച മാനുസേ”തി.

തത്ഥ **കദാ**തി കാലപരിവിതക്കോ. **ഫീത**ന്തി വത്ഥാലങ്കാരാദീഹി സുപുപ്ഫിതം. **വിഭത്തം ഭാഗസോ മിത**ന്തി ഛേകേഹി നഗരമാപകേഹി രാജനിവേസനാദീനം വസേന വിഭത്തം ദ്വാരവീഥീനം വസേന കോട്ഠാസതോ മിതം. **തം കുദാസ്സു ഭവിസ്സതീ**തി തം ഏവരൂപം നഗരം പഹായ പബ്ബജനം കുദാ നാമ മേ ഭവിസ്സതി . **സബ്ബതോപഭ**ന്തി സമന്തതോ അലങ്കാരോഭാസേന യുത്തം. **ബഹുപാകാരതോരണ**ന്തി ബഹലേന പുഥുലേന പാകാരേന ചേവ ദ്വാരതോരണേഹി ച സമന്നാഗതം. **ദള്ഹമട്ടാലകോട്ഠക**ന്തി ദള്ഹേഹി അട്ടാലകേഹി ദ്വാരകോട്ഠകേഹി ച സമന്നാഗതം. **പീളിത**ന്തി സമാകിണ്ണം. **തിപുര**ന്തി തീഹി പുരേഹി സമന്നാഗതം, തിപാകാരന്തി അത്ഥോ. അഥ വാ

തിപുരന്തി തിക്ഖത്തും പുണ്ണം. **രാജബന്ധുനീന്തി** രാജഞ്ഞതകേഹേവ പുണ്ണം. **സോമനസ്സേനാതി** ഏവംനാമകേന വിദേഹരാജേന.

നിചിതേതി ധനധഞ്ഞനിചയാദിനാ സമ്പന്നേ. **അജേയ്യേതി** പച്ചാമിത്തേഹി അജേതബ്ബേ. **ചന്ദനഫോസിതേതി** ലോഹിതചന്ദനേന പരിപ്ഫോസിതേ. **കോടുമ്ബരാനീതി** കോടുമ്ബരരട്ഠേ ഉട്ഠിതവത്ഥാനി. **ഹത്ഥിഗുമ്ബേതി** ഹത്ഥിഘടായോ. **ഹേമകപ്പനവാസസേതി** ഹേമമയേന സീസാലങ്കാരസങ്ഖാതേന കപ്പനേന ച ഹേമജാലേന ച സമന്നാഗതേ. **ഗാമണീയേഹീതി** ഹത്ഥാചരിയേഹി. **ആജാനീയേവ ജാതിയാതി** ജാതിയാ കാരണാകാരണജാനനതായ ആജാനീയേവ, താദിസാനം അസ്സാനം ഗുമ്ബേ. **ഗാമണീയേഹീതി** അസ്സാചരിയേഹി. **ഇല്ലിയാചാപധാരിഭീതി** ഇല്ലിയഞ്ച ചാപഞ്ച ധാരേന്തേഹി. **രഥസേനിയോതി** രഥഘടായോ. **സന്നദ്ധേതി** സുട്ഠു നദ്ധേ. **ദീപേ അഥോപി വേയ്യഗ്ഘേതി** ദീപിബ്യഗ്ഘചമ്മപരിക്ഖിത്തേ. **ഗാമണീയേഹീതി** രഥാചരിയേഹി. **സജ്ഝുരഥേതി** രജതരഥേ. അജരഥമേണ്ഡരഥമിഗരഥേ സോഭനത്ഥായ യോജേന്തി.

അരിയഗണേതി ബ്രാഹ്മണഗണേ. തേ കിര തദാ അരിയാചാരാ അഹേസും, തേന തേ ഏവമാഹ. **ഹരിചന്ദനലിത്തങ്ഗേതി** കഞ്ചനവണ്ണേന ചന്ദനേന ലിത്തസരീരേ. **സത്തസതാ ഭരിയാതി** പിയഭരിയായേവ സന്ധായാഹ. **സുസഞ്ഞാതി** സുട്ഠു സഞ്ഞിതാ. **അസ്സവാതി** സാമികസ്സ വചനകാരികാ. **സതപലന്തി** പലസതേന സുവണ്ണേന കാരിതം. **കംസന്തി** പാതിം. **സതരാജികന്തി** പിട്ഠിപസ്സേ രാജിസതേന സമന്നാഗതം. **യന്തം മന്തി** അനിത്ഥിഗന്ധവനസണ്ഡേ ഏകമേവ ഗച്ഛന്തം മം കദാ നു തേ നാനുയിസ്സന്തി. **സത്താഹസമ്മേഘേതി** സത്താഹം സമുട്ഠിതേ മഹാമേഘേ, സത്താഹവദ്ദലികേതി അത്ഥോ. **ഓവട്ഠോതി** ഓനതസീസോ. **സബ്ബത്ഥാതി** സബ്ബദിസം. **രുജ്ജകോതി** വീണാവാദകോ. **കാമസംയോജനേതി** കാമസംയോജനം. **ദിബ്ബേതി** ദിബ്ബം. **മാനുസേതി** മാനുസം.

സോ കിര ദസവസ്സസഹസ്സായുകകാലേ നിബ്ബത്തോ സത്തവസ്സസഹസ്സാനി രജ്ജം കാരേത്വാ തിവസ്സസഹസ്സാവസിട്ഠേ ആയുമ്ഹി പബ്ബജിതോ. പബ്ബജന്തോ പനേസ ഉയ്യാനദ്വാരേ അമ്ബരുക്ഖസ്സ ദിട്ഠകാലതോ പട്ഠായ ചത്താരോ മാസേ അഗാരേ വസിത്വാ "ഇമമ്ഹാ രാജവേസാ പബ്ബജിതവേസോ വരതരോ, പബ്ബജിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ ഉപട്ഠാകം രഹസ്സേന ആണാപേസി "താത, കഞ്ചി അജാനാപേത്വാ അന്തരാപണതോ കാസായവത്ഥാനി ചേവ മത്തികാപത്തഞ്ച കിണിത്വാ ആഹരാ"തി. സോ തഥാ അകാസി. രാജാ കപ്പകം പക്കോസാപേത്വാ കേസമസ്സും ഓഹാരാപേത്വാ കപ്പകസ്സ ഗാമവരം ദത്വാ കപ്പകം ഉയ്യോജേത്വാ ഏകം കാസാവം നിവാസേത്വാ ഏകം പാരുപിത്വാ ഏകം അംസേ കത്വാ മത്തികാപത്തമ്പി ഥവികായ ഓസാരേത്വാ അംസേ ലഗ്ഗേസി. തതോ കത്തരദണ്ഡം ഗഹേത്വാ മഹാതലേ കതിപയേ വാരേ പച്ചേകബുദ്ധലീലായ അപരാപരം ചങ്കമി. സോ തം ദിവസം തത്ഥേവ വസിത്വാ പുനദിവസേ സൂരിയുഗ്ഗമനവേലായ പാസാദാ ഓതരിതും ആരഭി.

തദാ സീവലിദേവീ താ സത്തസതാ വല്ലഭിത്ഥിയോ പക്കോസാപേത്വാ "ചിരം ദിട്ഠോ നോ രാജാ, ചത്താരോ മാസാ അതീതാ, അജ്ജ നം പസ്സിസ്സാമ, സബ്ബാലങ്കാരേഹി അലങ്കരിത്വാ യഥാബലം ഇത്ഥികുത്തഹാസവിലാസേ ദസ്സേത്വാ കിലേസബന്ധനേന ബന്ധിതും വായമേയ്യാഥാ"തി വത്വാ അലങ്കതപ്പടിയത്താഹി

താഹി സദ്ധിം “രാജാനം പസ്സിസ്സാമാ”തി പാസാദം അഭിരുഹന്തീ തം ഓതരന്തം ദിസ്വാപി ന സഞ്ജാനി. “രഞ്ഞോ ഓവാദം ദാതും ആഗതോ പച്ചേകബുദ്ധോ ഭവിസ്സതീ”തി സഞ്ഞായ വന്ദിത്വാ എകമന്തം അട്ഠാസി. മഹാസത്തോപി പാസാദാ ഓതരി. ഇതരാപി പാസാദം അഭിരുഹിത്വാ സിരിസയനപിട്ഠേ ഭമരവണ്ണകേസേ ച പസാധനഭണ്ഡഞ്ച ദിസ്വാ “ന സോ പച്ചേകബുദ്ധോ, അമ്ഹാകം പിയസാമികോ ഭവിസ്സതി, എഥ നം യാചിത്വാ നിവത്താപേസ്സാമീ”തി മഹാതലാ ഓതരിത്വാ രാജങ്ഗണം സമ്പാപുണി. പാപുണിത്വാ ച പന സബ്ബാഹി താഹി സദ്ധിം കേസേ മോചേത്വാ പിട്ഠിയം വികിരിത്വാ ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി ഉരം സംസുമ്ഭിത്വാ “കസ്മാ എവരൂപം കമ്മം കരോഥ, മഹാരാജാ”തി അതികരുണം പരിദേവമാനാ രാജാനം അനുബന്ധി, സകലനഗരം സങ്ഖുഭിതം അഹോസി. തേപി “രാജാ കിര നോ പബ്ബജിതോ, കുതോ പന എവരൂപം ധമ്മികരാജാനം ലഭിസ്സാമാ”തി രോദമാനാ രാജാനം അനുബന്ധിംസു. തത്ര താസം ഇത്ഥീനം പരിദേവനഞ്ചേവ പരിദേവന്തിയോപി താ പഹായ രഞ്ഞോ ഗമനഞ്ച ആവികരോന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൪൦. “ഏതാ ച സത്തസതാ ഭരിയാ, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതാ;
ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ പക്കന്ദും, കസ്മാ നോ വിജഹിസ്സസി.

൧൪൧. “ഏതാ ച സത്തസതാ ഭരിയാ, സുസഞ്ഞാ തനുമജ്ഝിമാ;
ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ പക്കന്ദും, കസ്മാ നോ വിജഹിസ്സസി.

൧൪൨. “ഏതാ ച സത്തസതാ ഭരിയാ, അസ്സവാ പിയഭാണിനീ;
ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ പക്കന്ദും, കസ്മാ നോ വിജഹിസ്സസി.

൧൪൩. “ഏതാ ച സത്തസതാ ഭരിയാ, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതാ;
ഹിത്വാ സമ്പദ്ദവീ രാജാ, പബ്ബജ്ജായ പുരക്ഖതോ.

൧൪൪. “ഏതാ ച സത്തസതാ ഭരിയാ, സുസഞ്ഞാ തനുമജ്ഝിമാ;
ഹിത്വാ സമ്പദ്ദവീ രാജാ, പബ്ബജ്ജായ പുരക്ഖതോ.

൧൪൫. “ഏതാ ച സത്തസതാ ഭരിയാ, അസ്സവാ പിയഭാണിനീ;
ഹിത്വാ സമ്പദ്ദവീ രാജാ, പബ്ബജ്ജായ പുരക്ഖതോ.

൧൪൬. “ഹിത്വാ സതപലം കംസം, സോവണ്ണം സതരാജികം;
അഗ്ഗഹീ മത്തികം പത്തം, തം ദുതിയാഭിസേചന”ന്തി.

തത്ഥ **ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹാ**തി ബാഹാ ഉക്ഖിപിത്വാ. **സമ്പദ്ദവീ**തി ഭിക്ഖവേ, സോ മഹാജനകോ രാജാ, താ ച സത്തസതാ ഭരിയാ “കിം നോ, ദേവ, പഹായ ഗച്ഛസി, കോ അമ്ഹാകം ദോസോ”തി വിലപന്തിയോവ ഛഡ്ഡേത്വാ സമ്പദ്ദവീ ഗതോ, “പബ്ബജ്ജായ യാഹീ”തി ചോദിയമാനോ വിയ പുരക്ഖതോ ഹുത്വാ ഗതോതി അത്ഥോ. **തം ദുതിയാഭിസേചന**ന്തി ഭിക്ഖവേ, തം മത്തികാപത്തഗ്ഗഹണം ദുതിയാഭിസേചനം കത്വാ സോ രാജാ നിക്ഖന്തോതി.

സീവലിദേവീപി പരിദേവമാനാ രാജാനം നിവത്തേതും അസക്കോന്തീ “അത്ഥേസോ ഉപായോ”തി ചിന്തേത്വാ മഹാസേനഗുത്തം പക്കോസാപേത്വാ “താത, രഞ്ഞോ പുരതോ ഗമനദിസാഭാഗേ ജിണ്ണഘരജിണ്ണസാലാദീസു അഗ്ഗിം ദേഹി, തിണപണ്ണാനി സംഹരിത്വാ തസ്മിം തസ്മിം ഠാനേ ധൂമം കാരേഹീ”തി

ആണാപേസി. സോ തഥാ കാരേസി. സാ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ പാദേസു പതിത്വാ മിഥിലായ ആദിത്തഭാവം ആരോചേന്തീ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൧൨൭. ''ഭേസ്മാ അഗ്ഗിസമാ ജാലാ, കോസാ ഡയ്ഹന്തി ഭാഗസോ;
രജതം ജാതരൂപഞ്ച, മുത്താ വേളുരിയാ ബഹൂ.

൧൨൮. ''മണയോ സങ്ഖമുത്താ ച, വത്ഥികം ഹരിചന്ദനം;
അജിനം ദന്തഭണ്ഡഞ്ച, ലോഹം കാളായസം ബഹൂ;
ഏഹി രാജ നിവത്തസ്സു, മാ തേതം വിനസാ ധന''ന്തി.

തത്ഥ **ഭേസ്മാ**തി ഭയാനകാ. **അഗ്ഗിസമാ ജാലാ**തി തേസം തേസം മനുസ്സാനം ഗേഹാനി അഗ്ഗി ഗണ്ഹി, സോ ഏസ മഹാജാലോതി അത്ഥോ. **കോസാ**തി സുവണ്ണരജതകോട്ഠാഗാരാദീനി. **ഭാഗസോ**തി കോട്ഠാസതോ സുവിഭത്താപി നോ ഏതേ അഗ്ഗിനാ ഡയ്ഹന്തി, ദേവാതി. **ലോഹ**ന്തി തമ്ബലോഹാദികം. **മാ തേതം വിനസാ ധന**ന്തി മാ തേ ഏതം ധനം വിനസ്സതു, ഏഹി നം നിബ്ബാപേതി, പച്ഛാ ഗമിസ്സസി, ''മഹാജനകോ നഗരം ഡയ്ഹമാനം അനോലോകേത്വാവ നിക്ഖന്തോ''തി തുമ്ഹാകം ഗരഹാ ഭവിസ്സതി, തായ തേ ലജ്ജാപി വിപ്പടിസാരോപി ഭവിസ്സതി, ഏഹി അമച്ചേ ആണാപേത്വാ അഗ്ഗിം നിബ്ബാപേഹി, ദേവാതി.

അഥ മഹാസത്തോ ''ദേവി, കിം കഥേസി, യേസം കിഞ്ചനം അത്ഥി, തേസം തം ഡയ്ഹതി, മയം പന അകിഞ്ചനാ''തി ദീപേന്തോ ഗാഥമാഹ -

൧൨൯. ''സുസുഖം വത ജീവാമ, യേസം നോ നത്ഥി കിഞ്ചനം;
മിഥിലാ ഡയ്ഹമാനായ, ന മേ കിഞ്ചി അഡയ്ഹഥാ''തി.

തത്ഥ **കിഞ്ചന**ന്തി യേസം അമ്ഹാകം പലിബുദ്ധകിലേസസങ്ഖാതം കിഞ്ചനം നത്ഥി, തേ മയം തേന അകിഞ്ചനഭാവേന സുസുഖം വത ജീവാമ. തേനേവ കാരണേന മിഥിലായ ഡയ്ഹമാനായ ന മേ കിഞ്ചി അഡയ്ഹഥ, അപ്പമത്തകമ്പി അത്തനോ ഭണ്ഡകം ഡയ്ഹമാനം ന പസ്സാമീതി വദതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ മഹാസത്തോ ഉത്തരദ്വാരേന നിക്ഖമി. താപിസ്സ സത്തസതാ ഭരിയാ നിക്ഖമിംസു. പുന സീവലിദേവീ ഏകം ഉപായം ചിന്തേത്വാ ''ഗാമഘാതരട്ഠവിലുമ്പനാകാരം വിയ ദസ്സേഥാ''തി അമച്ചേ ആണാപേസി. തംഖണംയേവ ആവുധഹത്ഥേ പുരിസേ തതോ തതോ ആധാവന്തേ പരിധാവന്തേ വിലുമ്പന്തേ വിയ സരീരേ ലാഖാരസം സിഞ്ചിത്വാ ലദ്ധപ്പഹാരേ വിയ ഫലകേ നിപജ്ജാപേത്വാ വുയ്ഹന്തേ മതേ വിയ ച രഞ്ഞോ ദസ്സേസും. മഹാജനോ ഉപക്കോസി ''മഹാരാജ, തുമ്ഹേസു ധരന്തേസുയേവ രട്ഠം വിലുമ്പന്തി, മഹാജനം ഘാതേന്തീ''തി. അഥ ദേവീപി രാജാനം വന്ദിത്വാ നിവത്തനത്ഥായ ഗാഥമാഹ -

൧൩൦. ''അടവിയോ സമുപ്പന്നാ, രട്ഠം വിദ്ധംസയന്തി തം;
ഏഹി രാജ നിവത്തസ്സു, മാ രട്ഠം വിനസാ ഇദ''ന്തി.

തത്ഥ **അടവിയോ**തി മഹാരാജ, തുമ്ഹേസു ധരന്തേസുയേവ അടവിചോരാ സമുപ്പന്നാ സമുട്ഠിതാ, തം തയാ ധമ്മരക്ഖിതം തവ രട്ഠം വിദ്ധംസേന്തി.

തം സുത്വാ രാജാ “മയി ധരന്തേയേവ ചോരാ ഉട്ഠായ രട്ഠം വിദ്ധംസേന്താ നാമ നത്ഥി, സീവലിദേവിയാ കിരിയാ ഏസാ ഭവിസ്സതീ”തി ചിന്തേത്വാ തം അപ്പടിഭാനം കരോന്തോ ആഹ -

൧൨൫. “സുസുഖം വത ജീവാമ, യേസം നോ നത്ഥി കിഞ്ചനം;
രട്ഠേ വിലുമ്പമാനമ്ഹി, ന മേ കിഞ്ചി അഹീരഥ.

൧൨൬. “സുസുഖം വത ജീവാമ, യേസം നോ നത്ഥി കിഞ്ചനം;
പീതിഭക്ഖാ ഭവിസ്സാമ, ദേവാ ആഭസ്സരാ യഥാ”തി.

തത്ഥ **വിലുമ്പമാനമ്ഹീ**തി വിലുപ്പമാനേ. **ആഭസ്സരാ യഥാ**തി യഥാ തേ ബ്രഹ്മാനോ പീതിഭക്ഖാ ഹുത്വാ സമാപത്തിസുഖേന വീതിനാമേന്തി, തഥാ വീതിനാമേസ്സാമാതി.

ഏവം വുത്തേപി മഹാജനോ രാജാനം അനുബന്ധിയേവ. അഥസ്സ ഏതദഹോസി “അയം മഹാജനോ നിവത്തിതും ന ഇച്ഛതി, നിവത്തേസ്സാമി ന”ന്തി. സോ അഡ്ഢഗാവുതമത്തം ഗതകാലേ നിവത്തിത്വാ മഹാമഗ്ഗേ ഠിതോവ അമച്ചേ “കസ്സിദം രജ്ജ”ന്തി പുച്ഛിത്വാ “തുമ്ഹാകം , ദേവാ”തി വുത്തേ “തേന ഹി ഇമം ലേഖം അന്തരം കരോന്തസ്സ രാജദണ്ഡം കരോഥാ”തി കത്തരദണ്ഡേന തിരിയം ലേഖം ആകഡ്ഢി. തേന തേജവതാ രഞ്ഞാ കതം ലേഖം കോചി അന്തരം കാതും നാസക്ഖി. മഹാജനോ ലേഖം ഉസ്സീസകേ കത്വാ ബാള്ഹപരിദേവം പരിദേവി. ദേവീപി തം ലേഖം അന്തരം കാതും അസക്കോന്തീ രാജാനം പിട്ഠിം ദത്വാ ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ സോകം സന്ധാരേതും അസക്കോന്തീ ഉരം പഹരിത്വാ മഹാമഗ്ഗേ തിരിയം പതിത്വാ പരിവത്തമാനാ അഗമാസി. മഹാജനോ “ലേഖസാമികേഹി ലേഖാ ഭിന്നാ”തി വത്വാ ദേവിയാ ഗതമഗ്ഗേനേവ ഗതോ. അഥ മഹാസത്തോപി ഉത്തരഹിമവന്താഭിമുഖോ അഗമാസി. ദേവീപി സബ്ബം സേനാവാഹനം ആദായ തേന സദ്ധിംയേവ ഗതാ. രാജാ മഹാജനം നിവത്തേതും അസക്കോന്തോയേവ സട്ഠിയോജനമഗ്ഗം ഗതോ.

തദാ നാരദോ നാമ താപസോ ഹിമവന്തേ സുവണ്ണഗുഹായം വസിത്വാ പഞ്ചാഭിഞ്ഞോ ഝാനസുഖേന വീതിനാമേത്വാ സത്താഹം അതിക്കാമേത്വാ ഝാനസുഖതോ വുട്ഠായ “അഹോ സുഖം, അഹോ സുഖ”ന്തി ഉദാനം ഉദാനേസി. സോ “അത്ഥി നു ഖോ കോചി ജമ്ബുദീപതലേ ഇദം സുഖം പരിയേസന്തോ”തി ദിബ്ബചക്ഖുനാ ഓലോകേന്തോ മഹാജനകബുദ്ധങ്കുരം ദിസ്വാ “രാജാ മഹാഭിനിക്ഖമനം നിക്ഖന്തോപി സീവലിദേവിപ്പമുഖം മഹാജനം നിവത്തേതും ന സക്കോതി, അന്തരായമ്പിസ്സ കരേയ്യ, ഇദാനി ഗന്ത്വാ ഭിയ്യോസോ മത്തായ ദള്ഹസമാദാനത്ഥം ഓവാദം ദസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ ഇദ്ധിബലേന ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ പുരതോ ആകാസേ ഠിതോവ തസ്സ ഉസ്സാഹം ജനേതും ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൨൭. “കിമ്ഹേസോ മഹതോ ഘോസോ, കാ നു ഗാമേവ കീളിയാ;
സമണ തേവ പുച്ഛാമ, കത്ഥേസോ അഭിസടോ ജനോ”തി.

തസ്സ തം സുത്വാ രാജാ ആഹ -

൧൨൮. “മമം ഓഹായ ഗച്ഛന്തം, ഏത്ഥേസോ അഭിസടോ ജനോ;
സീമാതിക്കമനം യന്തം, മുനിമോനസ്സ പത്തിയാ;

മിസ്സം നന്ദീഹി ഗച്ഛന്തം, കിം ജാനമനുപുച്ഛസീ’’തി.

തത്ഥ **കിമ്ഹേസോതി** കിമ്ഹി കേന കാരണേന ഏസോ ഹത്ഥികായാദിവസേന മഹതോ സമൂഹസ്സ ഘോസോ. **കാ നു ഗാമേവ കീളിയാതി** കാ നു ഏസാ തയാ സദ്ധിം ആഗച്ഛന്താനം ഗാമേ വിയ കീളി. **കത്ഥേസോതി** കിമത്ഥം ഏസ മഹാജനോ **അഭിസടോ** സന്നിപതിതോ, തം പരിവാരേത്വാ ആഗച്ഛതീതി പുച്ഛി. **മമന്തി** യോ അഹം ഏതം ജനം ഓഹായ ഗച്ഛാമി, തം മം ഓഹായ ഗച്ഛന്തം. **ഏത്ഥാതി** ഏതസ്മിം ഠാനേ ഏസോ മഹാജനോ അഭിസടോ അനുബന്ധന്തോ ആഗതോ. **സീമാതിക്കമനം യന്തന്തി** ത്വം പന തം മം കിലേസസീമം അതിക്കമ്മ അനഗാരിയമുനിഞാണസങ്ഖാതസ്സ മോനസ്സ പത്തിയാ യന്തം, ‘‘പബ്ബജിതോ വതമ്ഹീ’’തി നന്ദിം അവിജഹിത്വാ ഖണേ ഖണേ ഉപ്പജ്ജമാനാഹി നന്ദീഹി മിസ്സമേവ ഗച്ഛന്തം കിം ജാനന്തോ പുച്ഛസി, ഉദാഹു അജാനന്തോ. മഹാജനകോ കിര വിദേഹരട്ഠം ഛഡ്ഡേത്വാ പബ്ബജിതോതി കിം ന സുതം തയാതി.

അഥസ്സ സോ ദള്ഹസമാദാനത്ഥായ പുന ഗാഥമാഹ -

൨൩൭. ‘‘മാസ്സു തിണ്ണോ അമഞ്ഞിത്ഥ, സരീരം ധാരയം ഇമം;
അതീരണേയ്യ യമിദം, ബഹൂ ഹി പരിപന്ഥയോ’’തി.

തത്ഥ **മാസ്സു തിണ്ണോ അമഞ്ഞിത്ഥാതി** ഇമം ഭണ്ഡുകാസാവനിവത്ഥം സരീരം ധാരേന്തോ ‘‘ഇമിനാ പബ്ബജിതലിങ്ഗഗ്ഗഹണമത്തേനേവ കിലേസസീമം തിണ്ണോ അതിക്കന്തോസ്മീ’’തി മാ അമഞ്ഞിത്ഥ. **അതീരണേയ്യ യമിദന്തി** ഇദം കിലേസജാതം നാമ ന ഏത്തകേന തീരേതബ്ബം. **ബഹൂ ഹി പരിപന്ഥയോതി** സഗ്ഗമഗ്ഗം ആവരിത്വാ ഠിതാ തവ ബഹൂ കിലേസപരിപന്ഥാതി.

തതോ മഹാസത്തോ തസ്സ വചനം സുത്വാ പരിപന്ഥേ പുച്ഛന്തോ ആഹ -

൨൩൮. ‘‘കോ നു മേ പരിപന്ഥസ്സ, മമം ഏവംവിഹാരിനോ;
യോ നേവ ദിട്ഠേ നാദിട്ഠേ, കാമാനമഭിപത്ഥയേ’’തി.

തത്ഥ **യോ നേവ ദിട്ഠേ നാദിട്ഠേതി** യോ അഹം നേവ ദിട്ഠേ മനുസ്സലോകേ, നാദിട്ഠേ ദേവലോകേ കാമാനം അഭിപത്ഥേമി, തസ്സ മമ ഏവം ഏകവിഹാരിനോ കോ നു പരിപന്ഥോ അസ്സാതി വദതി.

അഥസ്സ സോ പരിപന്ഥേ ദസ്സേന്തോ ഗാഥമാഹ -

൨൩൯. ‘‘നിദ്ദാ തന്ദീ വിജമ്ഭിതാ, അരതീ ഭത്തസമ്മദോ;
ആവസന്തി സരീരട്ഠാ, ബഹൂ ഹി പരിപന്ഥയോ’’തി.

തത്ഥ **നിദ്ദാതി** കപിനിദ്ദാ. **തന്ദീതി** ആലസിയം. **അരതീതി** ഉക്കണ്ഠിതാ. **ഭത്തസമ്മദോതി** ഭത്തപരിളാഹോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ‘‘സമണ, ത്വം പാസാദികോ സുവണ്ണവണ്ണോ രജ്ജം പഹായ പബ്ബജിതോ’’തി വുത്തേ തുയ്ഹം പണീതം ഓജവന്തം പിണ്ഡപാതം ദസ്സന്തി, സോ ത്വം പത്തപൂരം ആദായ യാവദത്ഥം പരിഭുഞ്ജിത്വാ പണ്ണസാലം പവിസിത്വാ കട്ഠത്ഥരണേ നിപജ്ജിത്വാ കാകച്ഛമാനോ നിദ്ദം ഓക്കമിത്വാ അന്തരാ പബുദ്ധോ അപരാപരം പരിവത്തിത്വാ ഹത്ഥപാദേ പസാരേത്വാ ഉട്ഠായ ചീവരവംസം ഗഹേത്വാ

ലഗ്ഗചീവരം നിവാസേത്വാ ആലസിയോ ഹുത്വാ നേവ സമ്മജ്ജനിം ആദായ സമ്മജ്ജിസ്സസി, ന പാനീയം ആഹരിസ്സസി, പുന നിപജ്ജിത്വാ നിദ്ദായിസ്സസി , കാമവിതക്കം വിതക്കേസ്സസി, തദാ പബ്ബജ്ജായ ഉക്കണ്ഠിസ്സസി, ഭത്തപരിളാഹോ തേ ഭവിസ്സതീതി. **ആവസന്തി സരീരട്ഠാ**തി ഇമേ ഏത്തകാ പരിപന്ഥാ തവ സരീരട്ഠകാ ഹുത്വാ നിവസന്തി, സരീരേയേവ തേ നിബ്ബത്തന്തീതി ദസ്സേതി.

അഥസ്സ മഹാസത്തോ ഥുതിം കരോന്തോ ഗാഥമാഹ -

൨൫൮. “കല്യാണം വത മം ഭവം, ബ്രാഹ്മണ മനുസാസതി;
ബ്രാഹ്മണ തേവ പുച്ഛാമി, കോ നു ത്വമസി മാരിസാ”തി.

തത്ഥ **ബ്രാഹ്മണ മനുസാസതീ**തി ബ്രാഹ്മണ, കല്യാണം വത മം ഭവം അനുസാസതി.

തതോ താപസോ ആഹ -

൨൫൯. “നാരദോ ഇതി മേ നാമം, കസ്സപോ ഇതി മം വിദൂ;
ഭോതോ സകാസമാഗച്ഛിം, സാധു സബ്ഭി സമാഗമോ.

൨൬൦. “തസ്സ തേ സബ്ബോ ആനന്ദോ, വിഹാരോ ഉപവത്തതു;
യം ഊനം തം പരിപൂരേഹി, ഖന്തിയാ ഉപസമേന ച.

൨൬൧. “പസാരയ സന്നതഞ്ച, ഉന്നതഞ്ച പസാരയ;
കമ്മം വിജ്ജഞ്ച ധമ്മഞ്ച, സക്കത്വാന പരിബ്ബജാ”തി.

തത്ഥ **വിദൂ**തി ഗോത്തേന മം “കസ്സപോ”തി ജാനന്തി. **സബ്ഭീ**തി പണ്ഡിതേഹി സദ്ധിം സമാഗമോ നാമ സാധു ഹോതീതി ആഗതോമ്ഹി. **ആനന്ദോ**തി തസ്സ തവ ഇമിസ്സാ പബ്ബജ്ജായ ആനന്ദോ തുട്ഠി സോമനസ്സമേവ ഹോതു മാ ഉക്കണ്ഠി. **വിഹാരോ**തി ചതുബ്ബിധോ ബ്രഹ്മവിഹാരോ. **ഉപവത്തതൂ**തി നിബ്ബത്തതു. **യം ഊനം ത**ന്തി യം തേ സീലേന കസിണപരികമ്മേന ഝാനേന ച ഊനം, തം ഏതേഹി സീലാദീഹി പൂരയ. **ഖന്തിയാ ഉപസമേന ചാ**തി “അഹം രാജപബ്ബജിതോ”തി മാനം അകത്വാ അധിവാസനഖന്തിയാ ച കിലേസൂപസമേന ച സമന്നാഗതോ ഹോഹി. **പസാരയാ**തി മാ ഉക്ഖിപ മാ പത്ഥര, പജഹാതി അത്ഥോ. **സന്നതഞ്ച ഉന്നതഞ്ചാ**തി “കോ നാമാഹ”ന്തിആദിനാ നയേന പവത്തം ഓമാനഞ്ച “അഹമസ്മി ജാതിസമ്പന്നോ”തിആദിനാ നയേന പവത്തം അതിമാനഞ്ച. **കമ്മ**ന്തി ദസകുസലകമ്മപഥം. **വിജ്ജ**ന്തി പഞ്ചഅഭിഞ്ഞാ-അട്ഠസമാപത്തിഞാണം. **ധമ്മ**ന്തി കസിണപരികമ്മസങ്ഖാതം സമണധമ്മം. **സക്കത്വാന പരിബ്ബജാ**തി ഏതേ ഗുണേ സക്കത്വാ വത്തസ്സു, ഏതേ വാ ഗുണേ സക്കത്വാ ദള്ഹം സമാദായ പരിബ്ബജ, പബ്ബജ്ജം പാലേഹി, മാ ഉക്കണ്ഠീതി അത്ഥോ.

ഏവം സോ മഹാസത്തം ഓവദിത്വാ ആകാസേന സകട്ഠാനമേവ ഗതോ. തസ്മിം ഗതേ അപരോപി മിഗാജിനോ നാമ താപസോ തഥേവ സമാപത്തിതോ വുട്ഠായ ഓലോകേന്തോ ബോധിസത്തം ദിസ്വാ “മഹാജനം നിവത്തനത്ഥായ തസ്സ ഓവാദം ദസ്സാമീ”തി തത്ഥേവാഗന്ത്വാ ആകാസേ അത്താനം ദസ്സേന്തോ ആഹ -

വന്ന് ബഹൂ ഹത്ഥീ ച അസ്സേ ച, നഗരേ ജനപദാനി ച;
ഹിത്വാ ജനക പബ്ബജിതോ, കപാലേ രതിമജ്ഝഗാ.

വന്ന് ''കച്ചി നു തേ ജാനപദാ, മിത്താമച്ചാ ച ഞാതകാ;
ദുബ്ഭിമകംസു ജനക, കസ്മാ തേതം അരുച്ചഥാ''തി.

തത്ഥ **കപാലേ**തി മത്തികാപത്തം സന്ധായാഹ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - മഹാരാജ, ത്വം ഏവരൂപം ഇസ്സരിയാധിപച്ചം ഛഡ്ഡേത്വാ പബ്ബജിതോ ഇമസ്മിം കപാലേ രതിം അജ്ഝഗാ അധിഗതോതി പബ്ബജ്ജാകാരണം പുച്ഛന്തോ ഏവമാഹ. **ദുബ്ഭി**ന്തി കിം നു ഏതേ തവ അന്തരേ കിഞ്ചി അപരാധം കരിംസു, കസ്മാ തവ ഏവരൂപം ഇസ്സരിയസുഖം പഹായ ഏതം കപാലമേവ അരുച്ചിത്ഥാതി.

തതോ മഹാസത്തോ ആഹ -

വന്ന്. ''ന മിഗാജിന ജാതുച്ഛേ, അഹം കഞ്ചി കുദാചനം;
അധമ്മേന ജിനേ ഞാതിം, ന ചാപി ഞാതയോ മമ''ന്തി.

തത്ഥ **ന മിഗാജിനാ**തി അമ്ഭോ മിഗാജിന **ജാതുച്ഛേ** ഏകംസേനേവ അഹം **കഞ്ചി** ഞാതിം **കുദാചനം** കിസ്മിഞ്ചി കാലേ അധമ്മേന ന ജിനാമി. തേപി ച ഞാതയോ മം അധമ്മേന ന ജിനന്തേവ, ഇതി ന കോചി മയി ദുബ്ഭിം നാമ അകാസീതി അത്ഥോ.

ഏവമസ്സ പഞ്ഹം പടിക്ഖിപിത്വാ ഇദാനി യേന കാരണേന പബ്ബജിതോ, തം ദസ്സേന്തോ ആഹ -

വന്ന്. ''ദിസ്വാന ലോകവത്തന്തം, ഖജ്ജന്തം കദ്ദമീകതം;
ഹഞ്ഞരേ ബജ്ഝരേ ചേത്ഥ, യത്ഥ സന്നോ പുഥുജ്ജനോ;
ഏതാഹം ഉപമം കത്വാ, ഭിക്ഖകോസ്മി മിഗാജിനാ''തി.

തത്ഥ **ദിസ്വാന ലോകവത്തന്ത**ന്തി വട്ടാനുഗതസ്സ ബാലലോകസ്സ വത്തം തന്തിം പവേണിം അഹമദ്ദസം, തം ദിസ്വാ പബ്ബജിതോമ്ഹീതി ദീപേതി. **ഖജ്ജന്തം കദ്ദമീകത**ന്തി കിലേസേഹി ഖജ്ജന്തം തേഹേവ ച കദ്ദമീകതം ലോകം ദിസ്വാ. **യത്ഥ സന്നോ പുഥുജ്ജനോ**തി യമ്ഹി കിലേസവത്ഥുമ്ഹി സന്നോ ലഗ്ഗോ പുഥുജ്ജനോ, തത്ഥ ലഗ്ഗാ ബഹൂ സത്താ ഹഞ്ഞന്തി ചേവ അന്ദുബന്ധനാദീഹി ച ബജ്ഝന്തി. **ഏതാഹ**ന്തി അഹമ്പി സചേ ഏത്ഥ ബജ്ഝിസ്സാമി, ഇമേ സത്താ വിയ ഹഞ്ഞിസ്സാമി ചേവ ബജ്ഝിസ്സാമി ചാതി ഏവം ഏതദേവ കാരണം അത്തനോ ഉപമം കത്വാ കദ്ദമീകതം ലോകം ദിസ്വാ ഭിക്ഖകോ ജാതോതി അത്ഥോ. **മിഗാജിനാ**തി തം നാമേന ആലപതി. കഥം പന തേന തസ്സ നാമം ഞാതന്തി? പടിസന്ഥാരകാലേ പഠമമേവ പുച്ഛിതത്താ.

താപസോ തം കാരണം വിത്ഥാരതോ സോതുകാമോ ഹുത്വാ ഗാഥമാഹ -

വന്ന് ''കോ നു തേ ഭഗവാ സത്ഥാ, കസ്സേതം വചനം സുചി;
ന ഹി കപ്പം വാ വിജ്ജം വാ, പച്ചക്ഖായ രഥേസഭ;
സമണം ആഹു വത്തന്തം, യഥാ ദുക്ഖസ്സതിക്കമോ''തി.

തത്ഥ **കസ്സേതന്തി** ഏതം തയാ വുത്തം സുചിവചനം കസ്സ വചനം നാമ. **കപ്പന്തി** കപ്പേത്വാ കപ്പേത്വാ പവത്തിതാനം അഭിഞ്ഞാസമാപത്തീനം ലാഭിം കമ്മവാദിം താപസം. **വിജ്ജന്തി** ആസവക്ഖയഞാണവിജ്ജായ സമന്നാഗതം പച്ചേകബുദ്ധം. ഇദം വുത്തം ഹോതി - രഥേസഭ മഹാരാജ, ന ഹി കപ്പസമണം വാ വിജ്ജാസമണം വാ പച്ചക്ഖായ തസ്സോവാദം വിനാ ഏവം പടിപജ്ജിതും സക്കാ. യഥാ ദുക്ഖസ്സ അതിക്കമോ ഹോതി, ഏവം വത്തന്തം സമണം ആഹു. തേസം പന വചനം സുത്വാ സക്കാ ഏവം പടിപജ്ജിതും, തസ്മാ വദേഹി, കോ നു തേ ഭഗവാ സത്ഥാതി.

മഹാസത്തോ ആഹ -

൨൯൭. ‘‘മിഗാജിന ജാതുച്ഛേ, അഹം കഞ്ചി കുദാചനം;
സമണം ബ്രാഹ്മണം വാപി, സക്കത്വാ അനുപാവിസി’’ന്തി.

തത്ഥ **സക്കത്വാതി** പബ്ബജ്ജായ ഗുണപുച്ഛനത്ഥായ പൂജേത്വാ. **അനുപാവിസിന്തി** ന കഞ്ചി അനുപവിട്ഠപുബ്ബോസ്മി, ന മയാ അഞ്ഞോ കോചി സമണോ പുച്ഛിതപുബ്ബോതി വദതി. ഇമിനാ ഹി പച്ചേകബുദ്ധാനം സന്തികേ ധമ്മം സുണന്തേനപി ന കദാചി ഓദിസ്സകവസേന പബ്ബജ്ജായ ഗുണോ പുച്ഛിതപുബ്ബോ, തസ്മാ ഏവമാഹ.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ യേന കാരണേന പബ്ബജിതോ, തം ആദിതോ പട്ഠായ ദീപേന്തോ ആഹ -

൨൯൮. ‘‘ഊഹതാ ചാനുഭാവേന, ഗച്ഛന്തോ സിരിയാ ജലം;
ഗീയമാനേസു ഗീതേസു, വജ്ജമാനേസു വഗ്ഗുസു.

൨൯൯. ‘‘തൂരിയതാളസങ്ഘുട്ഠേ, സമ്മതാലസമാഹിതേ;
സ മിഗാജിന മദ്ദക്ഖിം, ഫലിം അമ്ബം തിരോച്ഛദം;
ഹഞ്ഞമാനം മനുസ്സേഹി, ഫലകാമേഹി ജന്തുഭി.

൩൦൦. ‘‘സോ ഖോഹം തം സിരിം ഹിത്വാ, ഓരോഹിത്വാ മിഗാജിന;
മൂലം അമ്ബസ്സുപാഗച്ഛിം, ഫലിനോ നിപ്ഫലസ്സ ച.

൩൦൧. ‘‘ഫലിം അമ്ബം ഹതം ദിസ്വാ, വിദ്ധസ്തം വിനളീകതം;
അഥേകം ഇതരം അമ്ബം, നീലോഭാസം മനോരമം.

൩൦൨. ‘‘ഏവമേവ നൂനമ്ഹേപി, ഇസ്സരേ ബഹുകണ്ടകേ;
അമിത്താ നോ വധിസ്സന്തി, യഥാ അമ്ബോ ഫലീ ഹതോ.

൩൦൩. ‘‘അജിനമ്ഹി ഹഞ്ഞതേ ദീപി, നാഗോ ദന്തേഹി ഹഞ്ഞതേ;
ധനമ്ഹി ധനിനോ ഹന്തി, അനികേതമസന്ഥവം;
ഫലീ അമ്ബോ അഫലോ ച, തേ സത്ഥാരോ ഉഭോ മമാ’’തി.

തത്ഥ **വഗ്ഗുസൂതി** മധുരസ്സരേസു തൂരിയേസു വജ്ജമാനേസു. **തൂരിയതാളസങ്ഘുട്ഠേതി** തൂരിയാനം താളിതേഹി സങ്ഘുട്ഠേ ഉയ്യാനേ. **സമ്മതാലസമാഹിതേതി** സമ്മേഹി ച താലേഹി ച സമന്നാഗതേ. **സ മിഗാജിനാതി** മിഗാജിന, സോ അഹം അദക്ഖിം. **ഫലിം അമ്ബന്തി** ഫലിതം അമ്ബരുക്ഖന്തി അത്ഥോ. **തിരോച്ഛദന്തി** തിരോപാകാരം ഉയ്യാനസ്സ അന്തോഠിതം ബഹിപാകാരം നിസ്സായ ജാതം അമ്ബരുക്ഖം. **ഹഞ്ഞമാനന്തി**

പോഥിയമാനം. **ഓരോഹിത്വാ**തി ഹത്ഥിക്ഖന്ധാ ഓതരിത്വാ. **വിനളീകത**ന്തി നിപത്തനളം കതം.

ഏവമേവാതി ഏവം ഏവ. **ഫലീ**തി ഫലസമ്പന്നോ. **അജിനമ്ഹീ**തി ചമ്മത്ഥായ ചമ്മകാരണാ. **ദന്തേഹീ**തി അത്തനോ ദന്തേഹി, **ഹഞ്ഞതേ** ദന്തനിമിത്തം ഹഞ്ഞതേതി അത്ഥോ. **ഹന്തീ**തി ഹഞ്ഞതി. **അനികേതമസന്ഥവ**ന്തി യോ പന നികേതം പഹായ പബ്ബജിതത്താ അനികേതോ നാമ സത്തസങ്ഖാരവത്ഥുകസ്സ തണ്ഹാസന്ഥവസ്സ അഭാവാ അസന്ഥവോ നാമ, തം അനികേതം അസന്ഥവം കോ ഹനിസ്സതീതി അധിപ്പായോ. **തേ സത്ഥാരോ**തി തേ ദ്വേ രുക്ഖാ മമ സത്ഥാരോ അഹേസുന്തി വദതി.

തം സുത്വാ മിഗാജിനോ "അപ്പമത്തോ ഹോഹീ"തി രഞ്ഞോ ഓവാദം ദത്വാ സകട്ഠാനമേവ ഗതോ. തസ്മിം ഗതേ സീവലിദേവീ രഞ്ഞോ പാദമൂലേ പതിത്വാ ആഹ -

൨൩[illegible]. "സബ്ബോ ജനോ പബ്യഥിതോ, രാജാ പബ്ബജിതോ ഇതി;
ഹത്ഥാരോഹാ അനീകട്ഠാ, രഥികാ പത്തികാരകാ.

൨൩[illegible]. "അസ്സാസയിത്വാ ജനതം, ഠപയിത്വാ പടിച്ഛദം;
പുത്തം രജ്ജേ ഠപേത്വാന, അഥ പച്ഛാ പബ്ബജിസ്സസീ"തി.

തത്ഥ **പബ്യഥിതോ**തി ഭീതോ ഉത്രസ്തോ. **പടിച്ഛദ**ന്തി അമ്ഹേ ഡയ്ഹമാനേപി വിലുപ്പമാനേപി രാജാ ന ഓലോകേതീതി പബ്യഥിതസ്സ മഹാജനസ്സ ആവരണം രക്ഖം ഠപേത്വാ പുത്തം ദീഘാവുകുമാരം രജ്ജേ ഠപേത്വാ അഭിസിഞ്ചിത്വാ പച്ഛാ പബ്ബജിസ്സസീതി അത്ഥോ.

തതോ ബോധിസത്തോ ആഹ -

൨൩[illegible]. "വുത്താ മയാ ജാനപദാ, മിത്താമച്ചാ ച ഞാതകാ;
സന്തി പുത്താ വിദേഹാനം, ദീഘാവു രട്ഠവഡ്ഢനോ;
തേ രജ്ജം കാരയിസ്സന്തി, മിഥിലായം പജാപതീ"തി.

തത്ഥ **സന്തി പുത്താ**തി സീവലി സമണാനം പുത്താ നാമ നത്ഥി, വിദേഹരട്ഠവാസീനം പന പുത്താ ദീഘാവു അത്ഥി, തേ രജ്ജം കാരയിസ്സന്തി. **പജാപതീ**തി ദേവിം ആലപതി.

ദേവീ ആഹ "ദേവ, തുമ്ഹേസു താവ പബ്ബജിതേസു അഹം കിം കരോമീ"തി. അഥ നം സോ "ഭദ്ദേ, അഹം തം അനുസിക്ഖാമി, വചനം മേ കരോഹീ"തി വത്വാ ഗാഥമാഹ -

൨൩[illegible]. "ഏഹി തം അനുസിക്ഖാമി, യം വാക്യം മമ രുച്ചതി;
രജ്ജം തുവം കാരയസി, പാപം ദുച്ചരിതം ബഹും;
കായേന വാചാ മനസാ, യേന ഗച്ഛസി ദുഗ്ഗതിം.

൨൩[illegible]. "പരദിന്നകേന പരനിട്ഠിതേന, പിണ്ഡേന യാപേഹി സ ധീരധമ്മോ"തി.
തത്ഥ **തുവ**ന്തി ത്വം പുത്തസ്സ ഛത്തം ഉസ്സാപേത്വാ "മമ പുത്തസ്സ രജ്ജ"ന്തി രജ്ജം അനുസാസമാനാ ബഹും പാപം കരിസ്സസി. **ഗച്ഛസീ**തി യേന കായാദീഹി

കതേന ബഹുപാപേന ദുഗ്ഗതിം ഗമിസ്സസി. **സ ധീരധമ്മോ**തി പിണ്ഡിയാലോപേന യാപേതബ്ബം, ഏസ പണ്ഡിതാനം ധമ്മോതി.

ഏവം മഹാസത്തോ തസ്സാ ഓവാദം അദാസി. തേസം അഞ്ഞമഞ്ഞം സല്ലപന്താനം ഗച്ഛന്താനഞ്ഞേവ സൂരിയോ അത്ഥങ്ഗതോ. ദേവീ പതിരൂപേ ഠാനേ ഖന്ധാവാരം നിവാസാപേസി. മഹാസത്തോപി ഏകം രുക്ഖമൂലം ഉപഗതോ. സോ തത്ഥ രത്തിം വസിത്വാ പുനദിവസേ സരീരപടിജഗ്ഗനം കത്വാ മഗ്ഗം പടിപജ്ജി. ദേവീപി ‘‘സേനാ പച്ഛതോവ ആഗച്ഛതൂ’’തി വത്വാ തസ്സ പച്ഛതോവ അഹോസി. തേ ഭിക്ഖാചാരവേലായം ഥൂണം നാമ നഗരം പാപുണിംസു. തസ്മിം ഖണേ അന്തോനഗരേ ഏകോ പുരിസോ സൂണതോ മഹന്തം മംസഖണ്ഡം കിണിത്വാ സൂലേന അങ്ഗാരേസു പചാപേത്വാ നിബ്ബാപനത്ഥായ ഫലകകോടിയം ഠപേത്വാ അട്ഠാസി. തസ്സ അഞ്ഞവിഹിതസ്സ ഏകോ സുനഖോ തം ആദായ പലായി. സോ ഞത്വാ തം അനുബന്ധന്തോ യാവ ബഹിദക്ഖിണദ്വാരം ഗന്ത്വാ നിബ്ബിന്ദോ നിവത്തി. രാജാ ച ദേവീ ച സുനഖസ്സ പുരതോ ഗച്ഛന്താ ദ്വിധാ അഹേസും . സോ ഭയേന മംസഖണ്ഡം ഛഡ്ഡേത്വാ പലായി.

മഹാസത്തോ തം ദിസ്വാ ചിന്തേസി ‘‘അയം സുനഖോ ഛഡ്ഡേത്വാ അനപേക്ഖോ പലാതോ, അഞ്ഞോപിസ്സ സാമികോ ന പഞ്ഞായതി, ഏവരൂപോ അനവജ്ജോ പംസുകൂലപിണ്ഡപാതോ നാമ നത്ഥി, പരിഭുഞ്ജിസ്സാമി ന’’ന്തി. സോ മത്തികാപത്തം നീഹരിത്വാ തം മംസഖണ്ഡം ആദായ പുഞ്ഛിത്വാ പത്തേ പക്ഖിപിത്വാ ഉദകഫാസുകട്ഠാനം ഗന്ത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും ആരഭി. തതോ ദേവീ ‘‘സചേ ഏസ രജ്ജേനത്ഥികോ ഭവേയ്യ, ഏവരൂപം ജേഗുച്ഛം പംസുമക്ഖിതം സുനഖുച്ഛിട്ഠകം ന ഖാദേയ്യ. സചേ ഖാദേയ്യ, ഇദാനേസ അമ്ഹാകം സാമികോ ന ഭവിസ്സതീ’’തി ചിന്തേത്വാ ‘‘മഹാരാജ, ഏവരൂപം ജേഗുച്ഛം ഖാദസീ’’തി ആഹ. ‘‘ദേവി, ത്വം അന്ധബാലതായ ഇമസ്സ പിണ്ഡപാതസ്സ വിസേസം ന ജാനാസീ’’തി വത്വാ തസ്സേവ പതിതട്ഠാനം പച്ചവേക്ഖിത്വാ അമതം വിയ പരിഭുഞ്ജിത്വാ മുഖം വിക്ഖാലേത്വാ ഹത്ഥേ ധോവതി. തസ്മിം ഖണേ ദേവീ നിന്ദമാനാ ആഹ -

൨൩. ‘‘ഭിയ്യോപി ചതുത്ഥേ ഭത്തകാലേ ന ഭുഞ്ജേ, അജുട്ഠമാരീവ ഖുദായ മിയ്യേ;
ന ത്വേവ പിണ്ഡം ലുളിതം അനരിയം, കുലപുത്തരൂപോ സപ്പുരിസോ ന സേവേ;
തയിദം ന സാധു തയിദം ന സുട്ഠു, സുനഖുച്ഛിട്ഠകം ജനക ഭുഞ്ജസേ തുവ’’ന്തി.

തത്ഥ **അജുട്ഠമാരീവാ**തി അനാഥമരണമേവ. **ലുളിത**ന്തി പംസുമക്ഖിതം. **അനരിയ**ന്തി അസുന്ദരം. **ന സേവേതി ന**-കാരോ പരിപുച്ഛനത്ഥേ നിപാതോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - സചേ ചതുത്ഥേപി ഭത്തകാലേ ന ഭുഞ്ജേയ്യ, ഖുദായ മരേയ്യ, നനു ഏവം സന്തേപി കുലപുത്തരൂപോ സപ്പുരിസോ ഏവരൂപം പിണ്ഡം ന ത്വേവ സേവേയ്യാതി. **തയിദ**ന്തി തം ഇദം.

മഹാസത്തോ ആഹ -

൨൪. ‘‘ന ചാപി മേ സീവലി സോ അഭക്ഖോ, യം ഹോതി ചത്തം ഗിഹിനോ സുനസ്സ വാ;

യേ കേചി ഭോഗാ ഇധ ധമ്മലദ്ധാ, സബ്ബോ സോ ഭക്ഖോ
അനവയോതി വുത്തോ''തി.

തത്ഥ **അഭക്ഖോ**തി സോ പിണ്ഡപാതോ മമ അഭക്ഖോ നാമ ന ഹോതി. **യം ഹോതീ**തി യം ഗിഹിനോ വാ സുനസ്സ വാ ഛത്തം ഹോതി, തം പംസുകൂലം നാമ അസാമികത്താ അനവജ്ജമേവ ഹോതി. **യേ കേചീ**തി തസ്മാ അഞ്ഞേപി യേ കേചി ധമ്മേന ലദ്ധാ ഭോഗാ, സബ്ബോ സോ ഭക്ഖോ. **അനവയോ**തി അനുഅവയോ, അനുപുനപ്പുനം ഓലോകിയമാനോപി അവയോ പരിപുണ്ണഗുണോ അനവജ്ജോ, അധമ്മലദ്ധം പന സഹസ്സഗ്ഘനകമ്പി ജിഗുച്ഛനീയമേവാതി.

ഏവം തേ അഞ്ഞമഞ്ഞം കഥേന്താവ ഥൂണനഗരദ്വാരം സമ്പാപുണിംസു. തത്ര ദാരികാസു കീളന്തീസു ഏകാ കുമാരികാ ഖുദ്ദകകുല്ലകേന വാലുകം പപ്ഫോടേതി. തസ്സാ ഏകസ്മിം ഹത്ഥേ ഏകം വലയം, ഏകസ്മിം ദ്വേ വലയാനി. താനി അഞ്ഞമഞ്ഞം സങ്ഘട്ടേന്തി, ഇതരം നിസ്സദ്ദം. രാജാ തം കാരണം ഞത്വാ ''സീവലിദേവീ മമ പച്ഛതോ ചരതി, ഇത്ഥീ ച നാമ പബ്ബജിതസ്സ മലം, 'അയം പബ്ബജിത്വാപി ഭരിയം ജഹിതും ന സക്കോതീ'തി ഗരഹിസ്സന്തി മം. സചായം കുമാരികാ പണ്ഡിതാ ഭവിസ്സതി, സീവലിദേവിയാ നിവത്തനകാരണം കഥേസ്സതി, ഇമിസ്സാ കഥം സുത്വാ സീവലിദേവിം ഉയ്യോജേസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ ആഹ -

ഉവ്വ്. ''കുമാരികേ ഉപസേനിയേ, നിച്ചം നിഗ്ഗളമണ്ഡിതേ;
കസ്മാ തേ ഏകോ ഭുജോ ജനതി, ഏകോ തേ ന ജനതീ ഭുജോ''തി.

തത്ഥ **ഉപസേനിയേ**തി മാതരം ഉപഗന്ത്വാ സേനികേ. **നിഗ്ഗളമണ്ഡിതേ**തി അഗലിതമണ്ഡനേന മണ്ഡനസീലികേതി വദതി. **ജനതീ**തി സദ്ദം കരോതി.

കുമാരികാ ആഹ -

ഉവ്വ്. ''ഇമസ്മിം മേ സമണ ഹത്ഥേ, പടിമുക്കാ ദുനീവരാ;
സങ്ഘാതാ ജായതേ സദ്ദോ, ദുതിയസ്സേവ സാ ഗതി.

ഉവ്വ്. ''ഇമസ്മിം മേ സമണ ഹത്ഥേ, പടിമുക്കോ ഏകനീവരോ;
സോ അദുതിയോ ന ജനതി, മുനിഭൂതോവ തിട്ഠതി.

ഉവ്വ്. ''വിവാദപ്പത്തോ ദുതിയോ, കേനേകോ വിവദിസ്സതി;
തസ്സ തേ സഗ്ഗകാമസ്സ, ഏകത്തമുപരോചത''ന്തി.

തത്ഥ **ദുനീവരാ**തി ദ്വേ വലയാനി. **സങ്ഘാതാ**തി സംഹനനതോ സങ്ഘട്ടനതോതി അത്ഥോ. **ഗതീ**തി നിബ്ബത്തി. ദുതിയസ്സേവ ഹി ഏവരൂപാ നിബ്ബത്തി ഹോതീതി അത്ഥോ. **സോ**തി സോ നീവരോ. **മുനിഭൂതോവാ**തി പഹീനസബ്ബകിലേസോ അരിയപുഗ്ഗലോ വിയ തിട്ഠതി. **വിവാദപ്പത്തോ**തി സമണ ദുതിയകോ നാമ വിവാദമാപന്നോ ഹോതി, കലഹം കരോതി, നാനാഗാഹം ഗണ്ഹാതി. **കേനേകോ**തി ഏകകോ പന കേന സദ്ധിം വിവദിസ്സതി. **ഏകത്തമുപരോചത**ന്തി ഏകീഭാവോ തേ രുച്ചതു. സമണാ നാമ ഭഗിനിമ്പി ആദായ ന ചരന്തി, കിം പന ത്വം ഏവരൂപം ഉത്തമരൂപധരം ഭരിയം ആദായ വിചരസി, അയം തേ അന്തരായം കരിസ്സതി, ഇമം നീഹരിത്വാ ഏകകോവ സമണകമ്മം കരോഹീതി നം ഓവദതി.

സോ തസ്സാ കുമാരികായ വചനം സുത്വാ പച്ചയം ലഭിത്വാ ദേവിയാ സദ്ധിം കഥേന്തോ ആഹ -

ഉവ്വ്ര. “സുണാസി സീവലി കഥാ, കുമാരിയാ പവേദിതാ;
പേസിയാ മം ഗരഹിത്ഥോ, ദുതിയസ്സേവ സാ ഗതി.

ഉവ്വ്ന്ന. “അയം ദ്വേധാപഥോ ഭദ്ദേ, അനുചിണ്ണോ പഥാവിഹി;
തേസം ത്വം ഏകം ഗണ്ഹാഹി, അഹമേകം പുനാപരം.

ഉവ്വ്ര. “മാവച മം ത്വം ‘പതി മേ’തി, നാഹം ‘ഭരിയാ’തി വാ പുനാ”തി.

തത്ഥ **കുമാരിയാ പവേദിതാ**തി കുമാരികായ കഥിതാ. **പേസിയാ**തി സചാഹം രജ്ജം കാരേയ്യം, ഏസാ മേ പേസിയാ വചനകാരികാ ഭവേയ്യ, ഓലോകേതുമ്പി മം ന വിസഹേയ്യ. ഇദാനി പന അത്തനോ പേസിയം വിയ ച മഞ്ഞതി, “ദുതിയസ്സേവ സാ ഗതീ”തി മം ഓവദതി. **അനുചിണ്ണോ**തി അനുസഞ്ചരിതോ. **പഥാവിഹീ**തി പഥികേഹി. **ഏകന്**തി തവ രുച്ചനകം ഏകം മഗ്ഗം ഗണ്ഹ, അഹം പന തയാ ഗഹിതാവസേസം അപരം ഗണ്ഹിസ്സാമി. **മാവച മം ത്വന്**തി സീവലി ഇതോ പട്ഠായ പുന മം “പതി മേ”തി മാ അവച, അഹം വാ ത്വം “ഭരിയാ മേ”തി നാവചം.

സാ തസ്സ വചനം സുത്വാ “ദേവ, തുമ്ഹേ ഉത്തമാ, ദക്ഖിണമഗ്ഗം ഗണ്ഹഥ, അഹം വാമമഗ്ഗം ഗണ്ഹിസ്സാമീ”തി വത്വാ ഥോകം ഗന്ത്വാ സോകം സന്ധാരേതും അസക്കോന്തീ പുനാഗന്ത്വാ രഞ്ഞാ സദ്ധിം കഥേന്തീ ഏകതോവ നഗരം പാവിസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ഉപഡ്ഢഗാഥമാഹ -

“ഇമമേവ കഥയന്താ, ഥൂണം നഗരുപാഗമു”ന്തി.

തത്ഥ **നഗരുപാഗമുന്**തി നഗരം പവിട്ഠാ.

പവിസിത്വാ ച പന മഹാസത്തോ പിണ്ഡത്ഥായ ചരന്തോ ഉസുകാരസ്സ ഗേഹദ്വാരം പത്തോ. സീവലിദേവീപി ഏകമന്തം അട്ഠാസി. തസ്മിം സമയേ ഉസുകാരോ അങ്ഗാരകപല്ലേ ഉസും താപേത്വാ കഞ്ജിയേന തേമേത്വാ ഏകം അക്ഖിം നിമീലേത്വാ ഏകേന അക്ഖിനാ ഓലോകേന്തോ ഉജും കരോതി. തം ദിസ്വാ മഹാസത്തോ ചിന്തേസി “സചായം പണ്ഡിതോ ഭവിസ്സതി, മയ്ഹം ഏകം കാരണം കഥേസ്സതി, പുച്ഛിസ്സാമി ന”ന്തി. സോ ഉപസങ്കമിത്വാ പുച്ഛതി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

ഉവ്വ്ള. “കോട്ഠകേ ഉസുകാരസ്സ, ഭത്തകാലേ ഉപട്ഠിതേ;
തത്രാ ച സോ ഉസുകാരോ, ഏകം ദണ്ഡം ഉജും കതം;
ഏകഞ്ച ചക്ഖും നിഗ്ഗയ്ഹ, ജിമ്ഹമേകേന പേക്ഖതീ”തി.

തത്ഥ **കോട്ഠകേ**തി ഭിക്ഖവേ, സോ രാജാ അത്തനോ ഭത്തകാലേ ഉപട്ഠിതേ ഉസുകാരസ്സ കോട്ഠകേ അട്ഠാസി. **തത്രാ ചാ**തി തസ്മിഞ്ച കോട്ഠകേ. **നിഗ്ഗയ്ഹാ**തി നിമീലേത്വാ. **ജിമ്ഹമേകേനാ**തി ഏകേന അക്ഖിനാ വങ്കം സരം പേക്ഖതി.

അഥ നം മഹാസത്തോ ആഹ -

ഉവ്വ്ഷ. “ഏവം നോ സാധു പസ്സസി, ഉസുകാര സുണോഹി മേ;

യദേകം ചക്ഖും നിഗ്ഗയ്ഹ, ജിമ്ഹമേകേന പേക്ഖസീ”തി.

തസ്സത്ഥോ - സമ്മ ഉസുകാര, ഏവം നു ത്വം സാധു പസ്സസി, യം ഏകം ചക്ഖും നിമീലേത്വാ ഏകേന ചക്ഖുനാ വങ്കം സരം പേക്ഖസീതി.

അഥസ്സ സോ കഥേന്തോ ആഹ -

വൻ. “ദ്ദീഹി സമണ ചക്ഖൂഹി, വിസാലം വിയ ഖായതി;
അസമ്പത്വാ പരമം ലിങ്ഗം, നുജുഭാവായ കപ്പതി.

വൻ. “ഏകഞ്ച ചക്ഖും നിഗ്ഗയ്ഹ, ജിമ്ഹമേകേന പേക്ഖതോ;
സമ്പത്വാ പരമം ലിങ്ഗം, ഉജുഭാവായ കപ്പതി.

വൻ. “വിവാദപ്പത്തോ ദുതിയോ, കേനേകോ വിവദിസ്സതി;
തസ്സ തേ സഗ്ഗകാമസ്സ, ഏകത്തമുപരോചത”ന്തി.

തത്ഥ **വിസാലം വിയാ**തി വിത്ഥിണ്ണം വിയ ഹുത്വാ ഖായതി. **അസമ്പത്വാ പരമം ലിങ്ഗ**ന്തി പരതോ വങ്കട്ഠാനം അപ്പത്വാ. **നുജുഭാവായാ**തി ന ഉജുഭാവായ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - വിസാലേ ഖായമാനേ പരതോ ഉജുട്ഠാനം വാ വങ്കട്ഠാനം വാ ന പാപുണേയ്യ, തസ്മിം അസമ്പത്തേ അദിസ്സമാനേ ഉജുഭാവായ കിച്ചം ന കപ്പതി ന സമ്പജ്ജതീതി. **സമ്പത്വാ**തി ചക്ഖുനാ പത്വാ , ദിസ്വാതി അത്ഥോ. **വിവാദപ്പത്തോ**തി യഥാ ദുതിയേ അക്ഖിമ്ഹി ഉമ്മീലിതേ ലിങ്ഗം ന പഞ്ഞായതി, വങ്കട്ഠാനമ്പി ഉജുകം പഞ്ഞായതി, ഉജുട്ഠാനമ്പി വങ്കം പഞ്ഞായതീതി വിവാദോ ഹോതി, ഏവം സമണസ്സപി ദുതിയോ നാമ വിവാദമാപന്നോ ഹോതി, കലഹം കരോതി, നാനാഗാഹം ഗണ്ഹാതി. **കേനേകോ**തി ഏകോ പന കേന സദ്ധിം വിവദിസ്സതി. **ഏകത്തമുപരോചത**ന്തി ഏകീഭാവോ തേ രുച്ചതു. സമണാ നാമ ഭഗിനിമ്പി ആദായ ന ചരന്തി, കിം പന ത്വം ഏവരൂപം ഉത്തമരൂപധരം ഭരിയം ആദായ വിചരസി. അയം തേ അന്തരായം കരിസ്സതി, ഇമം നീഹരിത്വാ ഏകകോവ സമണധമ്മം കരോഹീതി സോ തം ഓവദതി.

ഏവമസ്സ സോ ഓവാദം ദത്വാ തുണ്ഹീ അഹോസി. മഹാസത്തോപി പിണ്ഡായ ചരിത്വാ മിസ്സകഭത്തം സംകഡ്ഢിത്വാ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ ഉദകഫാസുകട്ഠാനേ നിസീദിത്വാ കതഭത്തകിച്ചോ മുഖം വിക്ഖാലേത്വാ പത്തം ഥവികായ ഓസാരേത്വാ സീവലിദേവിം ആമന്തേത്വാ ആഹ -

വൻ. “സുണാസി സീവലി കഥാ, ഉസുകാരേന വേദിതാ;
പേസിയാ മം ഗരഹിത്ഥോ, ദുതിയസ്സേവ സാ ഗതി.

വൻ. “അയം ദ്വേധാപഥോ ഭദ്ദേ, അനുചിണ്ണോ പഥാവിഹി;
തേസം ത്വം ഏകം ഗണ്ഹാഹി, അഹമേകം പുനാപരം.

വൻ. “മാവച മം ത്വം ‘പതി മേ’തി, നാഹം ‘ഭരിയാ’തി വാ പുനാ”തി.
തത്ഥ **സുണാസീ**തി സുണ, ത്വം കഥാ. **“പേസിയാ മ”**ന്തി ഇദം പന കുമാരികായ ഓവാദമേവ സന്ധായാഹ.

സാ കിര “മാവച മം ത്വം ‘പതി മേ’തി” വുത്താപി മഹാസത്തം അനുബന്ധിയേവ. രാജാ നം നിവത്തേതും ന സക്കോതി. മഹാജനോപി

അനുബന്ധി. തതോ പന അടവീ അവിദൂരേ ഹോതി. മഹാസത്തോ നീലവനരാജിം ദിസ്വാ തം നിവത്തേതുകാമോ ഹുത്വാ ഗച്ഛന്തോയേവ മഗ്ഗസമീപേ മുഞ്ജതിണം അദ്ദസ. സോ തതോ ഈസികം ലുഞ്ചിത്വാ ''പസ്സസി സീവലി, അയം ഇധ പുന ഘടേതും ന സക്കാ, ഏവമേവ പുന മയ്ഹം തയാ സദ്ധിം സംവാസോ നാമ ഘടേതും ന സക്കാ''തി വത്വാ ഇമം ഉപഡ്ഢഗാഥമാഹ -

''മുഞ്ജാവേസികാ പവാള്ഹാ, ഏകാ വിഹര സീവലീ''തി.

തത്ഥ **ഏകാ വിഹരാ**തി അഹം ഏകീഭാവേന വിഹരിസ്സാമി, ത്വമ്പി ഏകാ വിഹരാഹീതി തസ്സാ ഓവാദമദാസി.

തം സുത്വാ സീവലിദേവീ ''ഇതോദാനി പട്ഠായ നത്ഥി മയ്ഹം മഹാജനകനരിന്ദേന സദ്ധിം സംവാസോ''തി സോകം സന്ധാരേതും അസക്കോന്തീ ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി ഉരം പഹരിത്വാ മഹാമഗ്ഗേ പതി. മഹാസത്തോ തസ്സാ വിസഞ്ഞിഭാവം ഞത്വാ പദം വികോപേത്വാ അരഞ്ഞം പാവിസി. അമച്ചാ ആഗന്ത്വാ തസ്സാ സരീരം ഉദകേന സിഞ്ചിത്വാ ഹത്ഥപാദേ പരിമജ്ജിത്വാ സഞ്ഞം ലഭാപേസും. സാ ''താതാ, കുഹിം രാജാ''തി പുച്ഛി. ''നനു തുമ്ഹേവ ജാനാഥാ''തി? ''ഉപധാരേഥ താതാ''തി. തേ ഇതോ ചിതോ ധാവിത്വാ വിചിനന്താപി മഹാസത്തം ന പസ്സിംസു. ദേവീ മഹാപരിദേവം പരിദേവിത്വാ രഞ്ഞോ ഠിതട്ഠാനേ ചേതിയം കാരേത്വാ ഗന്ധമാലാദീഹി പൂജേത്വാ നിവത്തി. മഹാസത്തോപി ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ സത്താഹബ്ഭന്തരേയേവ പഞ്ച അഭിഞ്ഞാ ച, അട്ഠ സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ പുന മനുസ്സപഥം നാഗമി. ദേവീപി ഉസുകാരേന സദ്ധിം കഥിതട്ഠാനേ, കുമാരികായ സദ്ധിം കഥിതട്ഠാനേ, മംസപരിഭോഗട്ഠാനേ, മിഗാജിനേന സദ്ധിം കഥിതട്ഠാനേ, നാരദേന സദ്ധിം കഥിതട്ഠാനേ ചാതി സബ്ബട്ഠാനേസു ചേതിയാനി കാരേത്വാ ഗന്ധമാലാദീഹി പൂജേത്വാ സേനങ്ഗപരിവുതാ മിഥിലം പത്വാ അമ്ബവനുയ്യാനേ പുത്തസ്സ അഭിസേകം കാരേത്വാ തം സേനങ്ഗപരിവുതം നഗരം പേസേത്വാ സയം ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ തത്ഥേവ ഉയ്യാനേ വസന്തീ കസിണപരികമ്മം കത്വാ ഝാനം നിബ്ബത്തേത്വാ ബ്രഹ്മലോകപരായണാ അഹോസി. മഹാസത്തോപി അപരിഹീനജ്ഝാനോ ഹുത്വാ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി തഥാഗതോ മഹാഭിനിക്ഖമനം നിക്ഖന്തോയേവാ''തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ സമുദ്ദരക്ഖികാ ദേവധീതാ ഉപ്പലവണ്ണാ അഹോസി, നാരദോ സാരിപുത്തോ, മിഗാജിനോ മോഗ്ഗല്ലാനോ, കുമാരികാ ഖേമാ ഭിക്ഖുനീ, ഉസുകാരോ ആനന്ദോ, സീവലിദേവീ രാഹുലമാതാ, ദീഘാവുകുമാരോ രാഹുലോ, മാതാപിതരോ മഹാരാജകുലാനി, മഹാജനകനരിന്ദോ പന അഹമേവ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ അഹോസി''ന്തി.

മഹാജനകജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൫൪൦] ൩. സുവണ്ണസാമജാതകവണ്ണനാ

കോ നു മം ഉസുനാ വിജ്ഝീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം മാതുപോസകഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. സാവത്ഥിയം കിര

അട്ഠാരസകോടിവിഭവസ്സ ഏകസ്സ സേട്ഠികുലസ്സ ഏകപുത്തകോ അഹോസി മാതാപിതൂനം പിയോ മനാപോ. സോ ഏകദിവസം പാസാദവരഗതോ സീഹപഞ്ജരം ഉഗ്ഘാടേത്വാ വീഥിം ഓലോകേന്തോ ഗന്ധമാലാദിഹത്ഥം മഹാജനം ധമ്മസ്സവനത്ഥായ ജേതവനം ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ "അഹമ്പി ധമ്മം സുണിസ്സാമീ"തി മാതാപിതരോ വന്ദിത്വാ ഗന്ധമാലാദീനി ഗാഹാപേത്വാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ വത്ഥഭേസജ്ജപാനകാദീനി ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ദാപേത്വാ ഗന്ധമാലാദീഹി ച ഭഗവന്തം പൂജേത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നോ ധമ്മം സുത്വാ കാമേസു ആദീനവം ദിസ്വാ പബ്ബജ്ജായ ച ആനിസംസം സല്ലക്ഖേത്വാ പരിസായ വുട്ഠിതായ ഭഗവന്തം പബ്ബജ്ജം യാചിത്വാ "മാതാപിതൂഹി അനനുഞ്ഞാതം പുത്തം തഥാഗതാ നാമ ന പബ്ബാജേന്തീ"തി സുത്വാ ഭഗവന്തം വന്ദിത്വാ പുന ഗേഹം ഗന്ത്വാ സഗാരവേന മാതാപിതരോ വന്ദിത്വാ ഏവമാഹ - "അമ്മതാതാ, അഹം തഥാഗതസ്സ സന്തികേ പബ്ബജിസ്സാമീ"തി. അഥസ്സ മാതാപിതരോ തസ്സ വചനം സുത്വാ ഏകപുത്തകഭാവേന സത്തധാ ഭിജ്ജമാനഹദയാ വിയ പുത്തസിനേഹേന കമ്പമാനാ ഏവമാഹംസു "താത പിയപുത്തക, താത കുലങ്കുര, താത നയന, താത ഹദയ, താത പാണസദിസ, തയാ വിനാ കഥം ജീവാമ, തയി പടിബദ്ധം നോ ജീവിതം. മയഞ്ഹി താത, ജരാജിണ്ണാ വുഡ്ഢാ മഹല്ലകാ, അജ്ജ വാ സുവേ വാ പരസുവേ വാ മരണം പാപുണിസ്സാമ, തസ്മാ മാ അമ്ഹേ ഓഹായ ഗച്ഛസി. താത, പബ്ബജ്ജാ നാമ അതിദുക്കരാ, സീതേന അത്ഥേ സതി ഉണ്ഹം ലഭതി, ഉണ്ഹേന അത്ഥേ സതി സീതം ലഭതി, തസ്മാ താത, മാ പബ്ബജാഹീ"തി.

തം സുത്വാ കുലപുത്തോ ദുക്ഖീ ദുമ്മനോ ഓനതസീസോ പജ്ഝായന്തോവ നിസീദി സത്താഹം നിരാഹാരോ. അഥസ്സ മാതാപിതരോ ഏവം ചിന്തേസും "സചേ നോ പുത്തോ അനനുഞ്ഞാതോ, അദ്ധാ മരിസ്സതി, പുന ന പസ്സിസ്സാമ, പബ്ബജ്ജായ ജീവമാനം പുന നം പസ്സിസ്സാമാ"തി. ചിന്തേത്വാ ച പന "താത പിയപുത്തക, തം പബ്ബജ്ജായ അനുജാനാമ, പബ്ബജാഹീ"തി അനുജാനിംസു. തം സുത്വാ കുലപുത്തോ തുട്ഠമാനസോ ഹുത്വാ അത്തനോ സകലസരീരം ഓണാമേത്വാ മാതാപിതരോ വന്ദിത്വാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ഭഗവന്തം പബ്ബജ്ജം യാചി. സത്ഥാ ഏകം ഭിക്ഖും പക്കോസാപേത്വാ "ഇമം കുമാരം പബ്ബാജേഹീ"തി ആണാപേസി. സോ തം പബ്ബാജേസി. തസ്സ പബ്ബജിതകാലതോ പട്ഠായ മഹാലാഭസക്കാരോ നിബ്ബത്തി. സോ ആചരിയുപജ്ഝായേ ആരാധേത്വാ ലദ്ധൂപസമ്പദോ പഞ്ച വസ്സാനി ധമ്മം പരിയാപുണിത്വാ "അഹം ഇധ ആകിണ്ണോ വിഹരാമി, ന മേ ഇദം പതിരൂപ"ന്തി വിപസ്സനാധുരം പൂരേതുകാമോ ഹുത്വാ ഉപജ്ഝായസ്സ സന്തികേ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ ഉപജ്ഝായം വന്ദിത്വാ ജേതവനാ നിക്ഖമിത്വാ ഏകം പച്ചന്തഗാമം നിസ്സായ അരഞ്ഞേ വിഹാസി. സോ തത്ഥ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ ദ്വാദസ വസ്സാനി ഘടേന്തോ വായമന്തോപി വിസേസം നിബ്ബത്തേതും നാസക്ഖി. മാതാപിതരോപിസ്സ ഗച്ഛന്തേ ഗച്ഛന്തേ കാലേ ദുഗ്ഗതാ അഹേസും. യേ ഹി തേസം ഖേത്തം വാ വണിജ്ജം വാ പയോജേസും, തേ "ഇമസ്മിം കുലേ പുത്തോ വാ ഭാതാ വാ ഇണം ചോദേത്വാ ഗണ്ഹന്തോ നാമ നത്ഥീ"തി അത്തനോ അത്തനോ ഹത്ഥഗതം ഗഹേത്വാ യഥാരുചി പലായിംസു. ഗേഹേ ദാസകമ്മകരാദയോപി ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണാദീനി ഗഹേത്വാ പലായിംസു.

അപരഭാഗേ ദ്വേ ജനാ കപണാ ഹുത്വാ ഹത്ഥേ ഉദകസിഞ്ചനമ്പി അലഭിത്വാ ഗേഹം വിക്കിണിത്വാ അഘരാ ഹുത്വാ കാരുഞ്ഞഭാവം പത്താ പിലോതികം

നിവാസേത്വാ കപാലഹത്ഥാ ഭിക്ഖായ ചരിംസു. തസ്മിം കാലേ ഏകോ ഭിക്ഖു ജേതവനതോ നിക്ഖമിത്വാ അനുപുബ്ബേന തസ്സ വസനട്ഠാനം അഗമാസി. സോ തസ്സ ആഗന്തുകവത്തം കത്വാ സുഖനിസിന്നകാലേ "ഭന്തേ, കുതോ ആഗതത്ഥാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ജേതവനാ ആഗതോ ആവുസോ"തി വുത്തേ സത്ഥുനോ ചേവ മഹാസാവകാദീനഞ്ച ആരോഗ്യം പുച്ഛിത്വാ മാതാപിതൂനഞ്ച പവത്തിം പുച്ഛി "കിം, ഭന്തേ, സാവത്ഥിയം അസുകസ്സ നാമ സേട്ഠികുലസ്സ ആരോഗ്യ"ന്തി? "ആവുസോ, മാ തസ്സ കുലസ്സ പവത്തിം പുച്ഛാ"തി. "കിം ഭന്തേ"തി. "ആവുസോ, തസ്സ കിര കുലസ്സ ഏകോ പുത്തോ അത്ഥി, സോ ബുദ്ധസാസനേ പബ്ബജിതോ, തസ്സ പബ്ബജിതകാലതോ പട്ഠായ ഏതം കുലം പരിക്ഖീണം, ഇദാനി ദ്വേ ജനാ പരമകാരുഞ്ഞഭാവം പത്താ ഭിക്ഖായ ചരന്തീ"തി. സോ തസ്സ വചനം സുത്വാ സകഭാവേന സണ്ഠാതും അസക്കോന്തോ അസ്സുപുണ്ണേഹി നേത്തേഹി രോദിതും ആരഭി. "ആവുസോ, കിം രോദസീ"തി? "ഭന്തേ, തേ മയ്ഹം മാതാപിതരോ, അഹം തേസം പുത്തോ"തി. "ആവുസോ, തവ മാതാപിതരോ തം നിസ്സായ വിനാസം പത്താ, ഗച്ഛ, തേ പടിജഗ്ഗാഹീ"തി.

സോ "അഹം ദ്വാദസ വസ്സാനി ഘടേന്തോ വായമന്തോപി മഗ്ഗം വാ ഫലം വാ നിബ്ബത്തേതും നാസക്ഖിം , അഭബ്ബോ ഭവിസ്സാമി, കിം മേ പബ്ബജ്ജായ, ഗിഹീ ഹുത്വാ മാതാപിതരോ പോസേത്വാ ദാനം ദത്വാ സഗ്ഗപരായണോ ഭവിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ അരഞ്ഞാവാസം തസ്സ ഥേരസ്സ നിയ്യാദേത്വാ പുനദിവസേ അരഞ്ഞാ നിക്ഖമിത്വാ അനുപുബ്ബേന ഗച്ഛന്തോ സാവത്ഥിതോ അവിദൂരേ ജേതവനപിട്ഠിവിഹാരം പാപുണി. തത്ഥ ദ്വേ മഗ്ഗാ അഹേസും. തേസു ഏകോ മഗ്ഗോ ജേതവനം ഗച്ഛതി, ഏകോ സാവത്ഥിം. സോ തത്ഥേവ ഠത്വാ "കിം നു ഖോ പഠമം മാതാപിതരോ പസ്സാമി, ഉദാഹു ദസബല"ന്തി ചിന്തേത്വാ "മയാ മാതാപിതരോ ചിരം ദിട്ഠപുബ്ബാ, ഇതോ പട്ഠായ പന മേ ബുദ്ധദസ്സനം ദുല്ലഭം ഭവിസ്സതി, തസ്മാ അജ്ജമേവ സമ്മാസമ്ബുദ്ധം ദിസ്വാ ധമ്മം സുത്വാ സ്വേ പാതോവ മാതാപിതരോ പസ്സിസ്സാമീ"തി സാവത്ഥിമഗ്ഗം പഹായ സായന്ഹസമയേ ജേതവനം പാവിസി. തം ദിവസം പന സത്ഥാ പച്ചൂസകാലേ ലോകം ഓലോകേന്തോ ഇമസ്സ കുലപുത്തസ്സ ഉപനിസ്സയസമ്പത്തിം അദ്ദസ. സോ തസ്സാഗമനകാലേ **മാതുപോസകസുത്തേന** (സം॰ നി॰ ൧.൨൦൯) മാതാപിതൂനം ഗുണം വണ്ണേസി. സോ പന ഭിക്ഖു പരിസപരിയന്തേ ഠത്വാ സത്ഥുസ്സ ധമ്മകഥം സുണന്തോ ചിന്തേസി "അഹം ഗിഹീ ഹുത്വാ മാതാപിതരോ പടിജഗ്ഗിതും സക്കോമീതി ചിന്തേസിം, സത്ഥാ പന 'പബ്ബജിതോവ സമാനോ പടിജഗ്ഗിതോ ഉപകാരകോ മാതാപിതൂന'ന്തി വദതി. സചാഹം സത്ഥാരം അദിസ്വാ ഗതോ, ഏവരൂപായ പബ്ബജ്ജായ പരിഹീനോ ഭവേയ്യം. ഇദാനി പന ഗിഹീ അഹുത്വാ പബ്ബജിതോവ സമാനോ മാതാപിതരോ പോസേസ്സാമീ"തി.

സോ സലാകഗ്ഗം ഗന്ത്വാ സലാകഭത്തഞ്ചേവ സലാകയാഗുഞ്ച ഗണ്ഹിത്വാ ദ്വാദസ വസ്സാനി അരഞ്ഞേ വുത്ഥഭിക്ഖു പാരാജികപ്പത്തോ വിയ അഹോസി. സോ പാതോവ സാവത്ഥിയം പവിസിത്വാ "കിം നു ഖോ പഠമം യാഗും ഗണ്ഹിസ്സാമി, ഉദാഹു മാതാപിതരോ പസ്സിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ "കപണാനം മാതാപിതൂനം സന്തികം തുച്ഛഹത്ഥേന ഗന്തും അയുത്ത"ന്തി ചിന്തേത്വാ യാഗും ഗഹേത്വാ ഏതേസം പോരാണകഗേഹദ്വാരം ഗതോ. മാതാപിതരോപിസ്സ യാഗുഭിക്ഖം ചരിത്വാ പരഭിത്തിം നിസ്സായ വിഹരന്തി. സോ ഉപഗന്ത്വാ നിസിന്നകേ ദിസ്വാ ഉപ്പന്നസോകോ അസ്സുപുണ്ണേഹി നേത്തേഹി തേസം അവിദൂരേ അട്ഠാസി. തേ തം ദിസ്വാപി ന സഞ്ജാനിംസു. അഥ മാതാ

“ഭിക്ഖത്ഥായ ഠിതോ ഭവിസ്സതീ”തി സഞ്ഞായ “ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം ദാതബ്ബയുത്തകം നത്ഥി, അതിച്ഛഥാ”തി ആഹ. സോ തസ്സാ കഥം സുത്വാ ഹദയപൂരം സോകം ഗഹേത്വാ അസ്സുപുണ്ണേഹി നേത്തേഹി തത്ഥേവ അട്ഠാസി. ദുതിയമ്പി തതിയമ്പി “അതിച്ഛഥാ”തി വുച്ചമാനോപി അട്ഠാസിയേവ. അഥസ്സ പിതാ മാതരം ആഹ - “ഗച്ഛ, ഭദ്ദേ, ജാനാഹി, പുത്തോ നു ഖോ നോ ഏസോ”തി. സാ ഉട്ഠായ ഉപഗന്ത്വാ ഓലോകേന്തീ സഞ്ജാനിത്വാ പാദമൂലേ പതിത്വാ പരിദേവി, പിതാപിസ്സ തഥേവ അകാസി, മഹന്തം കാരുഞ്ഞം അഹോസി.

സോപി മാതാപിതരോ ദിസ്വാ സകഭാവേന സണ്ഠാതും അസക്കോന്തോ അസ്സൂനി പവത്തേസി. സോ സോകം അധിവാസേത്വാ “അമ്മതാതാ, മാ ചിന്തയിത്ഥ, അഹം വോ പോസേസ്സാമീ”തി മാതാപിതരോ അസ്സാസേത്വാ യാഗും പായേത്വാ ഏകമന്തേ നിസീദാപേത്വാ പുന ഭിക്ഖം ആഹരിത്വാ തേ ഭോജേത്വാ അത്തനോ അത്ഥായ ഭിക്ഖം പരിയേസിത്വാ തേസം സന്തികം ഗന്ത്വാ പുന ഭത്തേനാപുച്ഛിത്വാ പച്ഛാ സയം പരിഭുഞ്ജതി. സോ തതോ പട്ഠായ ഇമിനാ നിയാമേന മാതാപിതരോ പടിജഗ്ഗതി. അത്തനാ ലദ്ധാനി പക്ഖികഭത്താദീനി തേസംയേവ ദത്വാ സയം പിണ്ഡായ ചരിത്വാ ലഭമാനോ ഭുഞ്ജതി, അലഭമാനോ ന ഭുഞ്ജതി, വസ്സാവാസികമ്പി അഞ്ഞമ്പി യം കിഞ്ചി ലഭിത്വാ തേസംയേവ ദേതി. തേഹി പരിഭുത്തം ജിണ്ണപിലോതികം ഗഹേത്വാ അഗ്ഗളം ദത്വാ രജിത്വാ സയം പരിഭുഞ്ജതി. ഭിക്ഖലഭനദിവസേഹി പനസ്സ അലഭനദിവസാ ബഹൂ അഹേസും. അഥസ്സ നിവാസനപാരുപനം അതിലൂഖം ഹോതി.

ഇതി സോ മാതാപിതരോ പടിജഗ്ഗന്തോയേവ അപരഭാഗേ കിസോ ഉപ്പണ്ഡുപ്പണ്ഡുകജാതോ ധമനിസന്ഥതഗത്തോ അഹോസി. അഥ നം സന്ദിട്ഠസമ്ഭത്താ ഭിക്ഖൂ പുച്ഛിംസു “ആവുസോ, പുബ്ബേ തവ സരീരവണ്ണോ സോഭതി, ഇദാനി പന കിസോ ഉപ്പണ്ഡുപ്പണ്ഡുകജാതോ ധമനിസന്ഥതഗത്തോ, ബ്യാധി തേ നു ഖോ ഉപ്പന്നോ”തി. സോ “നത്ഥി മേ, ആവുസോ, ബ്യാധി, അപിച പന പലിബോധോ മേ അത്ഥീ”തി തം പവത്തിം ആരോചേസി. അഥ നം തേ ഭിക്ഖൂ ആഹംസു “ആവുസോ, ഭഗവാ സദ്ധാദേയ്യം വിനിപാതേതും ന ദേതി, ത്വം പന സദ്ധാദേയ്യം ഗഹേത്വാ ഗിഹീനം ദദമാനോ അയുത്തം കരോസീ”തി. സോ തേസം കഥം സുത്വാ ലജ്ജിതോ ഓലീയി. തേ ഏത്തകേനപി അസന്തുട്ഠാ ഭഗവതോ സന്തികം ഗന്ത്വാ “ഭന്തേ, അസുകോ നാമ ഭിക്ഖു സദ്ധാദേയ്യം വിനിപാതേത്വാ ഗിഹീ പോസേതീ”തി സത്ഥു ആരോചേസും. സത്ഥാ തം ഭിക്ഖും പക്കോസാപേത്വാ “സച്ചം കിര ത്വം ഭിക്ഖു സദ്ധാദേയ്യം ഗഹേത്വാ ഗിഹീ പോസേസീ”തി പുച്ഛിത്വാ “സച്ചം, ഭന്തേ”തി വുത്തേ തം കിരിയം വണ്ണേതുകാമോ അത്തനോ ച പുബ്ബചരിയം പകാസേതുകാമോ “ഭിക്ഖു, ഗിഹീ പോസേന്തോ കേ പോസേസീ”തി പുച്ഛി. “മാതാപിതരോ മേ, ഭന്തേ”തി വുത്തേ സത്ഥാ തസ്സ ഉസ്സാഹം ജനേതും “സാധു സാധു, ഭിക്ഖൂ”തി തിക്ഖത്തും സാധുകാരം ദത്വാ “ത്വം മമ ഗതമഗ്ഗേ ഠിതോ, അഹമ്പി പുബ്ബചരിയം ചരന്തോ മാതാപിതരോ പോസേസി”ന്തി ആഹ. സോ അസ്സാസം പടിലഭി. സത്ഥാ തായ പുബ്ബചരിയായ ആവികരണത്ഥം തേഹി ഭിക്ഖൂഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിനഗരതോ അവിദൂരേ നദിയാ ഓരിമതീരേ ഏകോ നേസാദഗാമോ അഹോസി, പാരിമതീരേ ഏകോ നേസാദഗാമോ. ഏകേകസ്മിം

ഗാമേ പഞ്ച പഞ്ച കുലസതാനി വസന്തി. ദ്വീസുപി ഗാമേസു ദ്വേ നേസാദജേട്ഠകാ സഹായകാ അഹേസും. തേ ദഹരകാലേയേവ കതികവത്തം കരിംസു "സചേ അമ്ഹേസു ഏകസ്സ ധീതാ ഹോതി, ഏകസ്സ പുത്തോ ഹോതി, തേസം ആവാഹവിവാഹം കരിസ്സാമാ"തി. അഥ ഓരിമതീരേ ഗാമജേട്ഠകസ്സ ഗേഹേ പുത്തോ ജായി, ജാതക്ഖണേയേവ ദുകൂലേന പടിഗ്ഗഹിതത്താ "ദുകൂലോ"ത്വേവസ്സ നാമം കരിംസു. ഇതരസ്സ ഗേഹേ ധീതാ ജായി, തസ്സാ പരതീരേ ജാതത്താ "പാരികാ"തി നാമം കരിംസു. തേ ഉഭോപി അഭിരൂപാ പാസാദികാ അഹേസും സുവണ്ണവണ്ണാ. തേ നേസാദകുലേ ജാതാപി പാണാതിപാതം നാമ ന കരിംസു.

അപരഭാഗേ സോളസവസ്സുദ്ദേസികം ദുകൂലകുമാരം മാതാപിതരോ ആഹംസു "പുത്ത, കുമാരികം തേ ആനയിസ്സാമാ"തി. സോ പന ബ്രഹ്മലോകതോ ആഗതോ സുദ്ധസത്തോ ഉഭോ കണ്ണേ പിധായ "ന മേ ഘരാവാസേനത്ഥോ അമ്മതാതാ, മാ ഏവരൂപം അവചുത്ഥാ"തി വത്വാ യാവതതിയം വുച്ചമാനോപി ന ഇച്ഛിയേവ. പാരികാപി മാതാപിതൂഹി "അമ്മ, അമ്ഹാകം സഹായകസ്സ പുത്തോ അത്ഥി, സോ അഭിരൂപോ സുവണ്ണവണ്ണോ, തസ്സ തം ദസ്സാമാ"തി വുത്താ തഥേവ വത്വാ ഉഭോ കണ്ണേ പിദഹി. സാപി ബ്രഹ്മലോകതോ ആഗതാ ഘരാവാസം ന ഇച്ഛി. ദുകൂലകുമാരോ പന തസ്സാ രഹസ്സേന സാസനം പഹിണി "സചേ പാരികേ മേഥുനധമ്മേന അത്ഥികാ, അഞ്ഞസ്സ ഗേഹം ഗച്ഛതു, മയ്ഹം മേഥുനധമ്മേ ഛന്ദോ നത്ഥീ"തി. സാപി തസ്സ തഥേവ സാസനം പേസേസി.

അഥ മാതാപിതരോ തേസം അനിച്ഛമാനാനഞ്ഞേവ ആവാഹവിവാഹം കരിംസു. തേ ഉഭോപി കിലേസസമുദ്ദം അനോതരിത്വാ ദ്വേ മഹാബ്രഹ്മാനോ വിയ ഏകതോവ വസിംസു. ദുകൂലകുമാരോ പന മച്ഛം വാ മിഗം വാ ന മാരേതി, അന്തമസോ ആഹടമംസമ്പി ന വിക്കിണാതി. അഥ നം മാതാപിതരോ വദിംസു "താത, ത്വം നേസാദകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാപി നേവ ഘരാവാസം ഇച്ഛസി, ന പാണവധം കരോസി, കിം നാമ കമ്മം കരിസ്സസീ"തി? "അമ്മതാതാ, തുമ്ഹേസു അനുജാനന്തേസു മയം പബ്ബജിസ്സാമാ"തി. തം സുത്വാ മാതാപിതരോ "തേന ഹി പബ്ബജഥാ"തി ദ്വേ ജനേ അനുജാനിംസു. തേ തുട്ഠഹട്ഠാ മാതാപിതരോ വന്ദിത്വാ ഗാമതോ നിക്ഖമിത്വാ അനുപുബ്ബേന ഗങ്ഗാതീരേന ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ യസ്മിം ഠാനേ മിഗസമ്മതാ നാമ നദീ ഹിമവന്തതോ ഓതരിത്വാ ഗങ്ഗം പത്താ, തം ഠാനം ഗന്ത്വാ ഗങ്ഗം പഹായ മിഗസമ്മതാഭിമുഖാ അഭിരുഹിംസു.

തസ്മിം ഖണേ സക്കസ്സ ഭവനം ഉണ്ഹാകാരം ദസ്സേസി. സക്കോ ഓലോകേന്തോ തം കാരണം ഞത്വാ വിസ്സകമ്മം ആമന്തേത്വാ "താത വിസ്സകമ്മ, ദ്വേ മഹാപുരിസാ ഗാമാ നിക്ഖമിത്വാ ഹിമവന്തം പവിട്ഠാ, തേസം നിവാസട്ഠാനം ലദ്ധും വട്ടതി, മിഗസമ്മതാനദിയാ അഡ്ഢകോസന്തരേ ഏതേസം പണ്ണസാലഞ്ച പബ്ബജിതപരിക്ഖാരേ ച മാപേത്വാ ഏഹീ"തി ആഹ. സോ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ **മൂഗപക്ഖജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൨൨.൧ ആദയോ) വുത്തനയേനേവ സബ്ബം സംവിദഹിത്വാ അമനാപസദ്ദേ മിഗപക്ഖിനോ പലാപേത്വാ ഏകപദികം ജങ്ഘമഗ്ഗം മാപേത്വാ സകട്ഠാനമേവ ഗതോ. തേപി തം മഗ്ഗം ദിസ്വാ തേന മഗ്ഗേന ഗന്ത്വാ തം അസ്സമപദം പാപുണിംസു. ദുകൂലപണ്ഡിതോ പണ്ണസാലം പവിസിത്വാ പബ്ബജിതപരിക്ഖാരേ ദിസ്വാ

“സക്കേന മയ്ഹം ദിന്നാ”തി സക്കദത്തിയഭാവം ഞത്വാ സാടകം ഓമുഞ്ചിത്വാ രത്തവാകചീരം നിവാസേത്വാ ഏകം പാരുപിത്വാ അജിനചമ്മം അംസേ കത്വാ ജടാമണ്ഡലം ബന്ധിത്വാ ഇസിവേസം ഗഹേത്വാ പാരികായപി പബ്ബജ്ജം അദാസി. ഉഭോപി കാമാവചരമേത്തം ഭാവേത്വാ തത്ഥ വസിംസു. തേസം മേത്താനുഭാവേന സബ്ബേപി മിഗപക്ഖിനോ അഞ്ഞമഞ്ഞം മേത്തചിത്തമേവ പടിലഭിംസു, ന കോചി കഞ്ചി വിഹേഠേസി. പാരികാ തതോ പട്ഠായ പാനീയം പരിഭോജനീയം ആഹരതി, അസ്സമപദം സമ്മജ്ജതി, സബ്ബകിച്ചാനി കരോതി. ഉഭോപി ഫലാഫലാനി ആഹരിത്വാ പരിഭുഞ്ജിത്വാ അത്തനോ അത്തനോ പണ്ണസാലം പവിസിത്വാ സമണധമ്മം കരോന്താ തത്ഥ വാസം കപ്പയിംസു.

സക്കോ തേസം ഉപട്ഠാനം ആഗച്ഛതി. സോ ഏകദിവസം അനുഓലോകേന്തോ “ഇമേസം ചക്ഖൂനി പരിഹായിസ്സന്തീ”തി അന്തരായം ദിസ്വാ ദുകൂലപണ്ഡിതം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിത്വാ ഏവമാഹ - “ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം അന്തരായോ പഞ്ഞായതി, പടിജഗ്ഗനകം പുത്തം ലദ്ധും വട്ടതി, ലോകധമ്മം പടിസേവഥാ”തി. അഥ നം ദുകൂലപണ്ഡിതോ ആഹ - “സക്ക, കിന്നാമേതം കഥേസി, മയം അഗാരമജ്ഝേ വസന്താപി ഏതം ലോകധമ്മം പുളവകഗൂഥരാസിം വിയ ജിഗുച്ഛിമ്ഹാ, ഇദാനി പന അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ കഥം ഏവരൂപം കരിസ്സാമാ”തി. അഥ സക്കോ തം ആഹ - “ഭന്തേ, സചേ ഏവം ന കരോഥ, പാരികായ താപസിയാ ഉതുനികാലേ നാഭിം ഹത്ഥേന പരാമസേയ്യാഥാ”തി. ദുകൂലപണ്ഡിതോ “ഇദം സക്കാ കാതു”ന്തി സമ്പടിച്ഛി. സക്കോ തം വന്ദിത്വാ സകട്ഠാനമേവ ഗതോ.

ദുകൂലപണ്ഡിതോപി തം കാരണം പാരികായ ആചിക്ഖിത്വാ അസ്സാ ഉതുനികാലേ നാഭിം ഹത്ഥേന പരാമസി. തദാ ബോധിസത്തോ ദേവലോകതോ ചവിത്വാ തസ്സാ കുച്ഛിമ്ഹി പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. സാ ദസമാസച്ചയേന സുവണ്ണവണ്ണം പുത്തം വിജായി, തേനേവസ്സ “സുവണ്ണസാമോ”തി നാമം കരിംസു. പാരികായ ഫലാഫലത്ഥായ വനം ഗതകാലേ പബ്ബതന്തരേ കിന്നരിയോ ധാതികിച്ചം കരിംസു. തേ ഉഭോപി ബോധിസത്തം ന്ഹാപേത്വാ പണ്ണസാലായം നിപജ്ജാപേത്വാ ഫലാഫലത്ഥായ അരഞ്ഞം ഗച്ഛന്തി. തസ്മിം ഖണേ കിന്നരാ കുമാരം ഗഹേത്വാ ഗിരികന്ദരാദീസു ന്ഹാപേത്വാ പബ്ബതമത്ഥകം ആരുയ്ഹ നാനാപുപ്ഫേഹി അലങ്കരിത്വാ ഹരിതാലമനോസിലാദീനി സിലായം ഘംസിത്വാ നലാടേ തിലകേ കത്വാ പുന ആനേത്വാ പണ്ണസാലായം നിപജ്ജാപേസും. പാരികാപി ആഗന്ത്വാ പുത്തം ഥഞ്ഞം പായേസി. തം അപരഭാഗേ വഡ്ഢിത്വാ സോളസവസ്സുദ്ദേസികമ്പി അനുരക്ഖന്താ മാതാപിതരോ പണ്ണസാലായം നിസീദാപേത്വാ സയമേവ വനമൂലഫലാഫലത്ഥായ വനം ഗച്ഛന്തി. മഹാസത്തോ “മമ മാതാപിതൂനം കദാചി കോചിദേവ അന്തരായോ ഭവേയ്യാ”തി ചിന്തേത്വാ തേസം ഗതമഗ്ഗം സല്ലക്ഖേസി.

അഥേകദിവസം തേസം വനമൂലഫലാഫലം ആദായ സായന്ഹസമയേ നിവത്തന്താനം അസ്സമപദതോ അവിദൂരേ മഹാമേഘോ ഉട്ഠഹി. തേ ഏകം രുക്ഖമൂലം പവിസിത്വാ വമ്മികമത്ഥകേ അട്ഠംസു. തസ്സ ച അബ്ഭന്തരേ ആസീവിസോ അത്ഥി. തേസം സരീരതോ സേദഗന്ധമിസ്സകം ഉദകം ഓതരിത്വാ തസ്സ നാസാപുടം പാവിസി. സോ കുജ്ഝിത്വാ നാസാവാതേന പഹരി. ദ്വേപി അന്ധാ ഹുത്വാ അഞ്ഞമഞ്ഞം ന പസ്സിംസു. ദുകൂലപണ്ഡിതോ പാരികം

ആമന്തേത്വാ ‘‘പാരികേ മമ ചക്ഖൂനി പരിഹീനാനി, അഹം തം ന പസ്സാമീ’’തി ആഹ. സാപി തഥേവ ആഹ. തേ ‘‘നത്ഥി നോ ഇദാനി ജീവിത’’ന്തി മഗ്ഗം അപസ്സന്താ പരിദേവമാനാ അട്ഠംസു. ‘‘കിം പന തേസം പുബ്ബകമ്മ’’ന്തി? തേ കിര പുബ്ബേ വേജ്ജകുലേ അഹേസും. അഥ സോ വേജ്ജോ ഏകസ്സ മഹാധനസ്സ പുരിസസ്സ അക്ഖിരോഗം പടിജഗ്ഗി. സോ തസ്സ കിഞ്ചി ധനം ന അദാസി. അഥ വേജ്ജോ കുജ്ഝിത്വാ അത്തനോ ഗേഹം ഗന്ത്വാ ഭരിയായ ആരോചേത്വാ ‘‘ഭദ്ദേ, അഹം തസ്സ അക്ഖിരോഗം പടിജഗ്ഗാമി, ഇദാനി മയ്ഹം ധനം ന ദേതി, കിം കരോമാ’’തി ആഹ . സാപി കുജ്ഝിത്വാ ‘‘ന നോ തസ്സ സന്തകേനത്ഥോ, ഭേസജ്ജം തസ്സ ഏകയോഗം ദത്വാ അക്ഖീനി കാണാനി കരോഹീ’’തി ആഹ. സോ ‘‘സാധൂ’’തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ തഥാ അകാസി. സോ നചിരസ്സേവ അന്ധോ ഹോതി. തേസം ഉഭിന്നമ്പി ഇമിനാ കമ്മേന ചക്ഖൂനി അന്ധാനി ജായിംസു.

അഥ മഹാസത്തോ ‘‘മമ മാതാപിതരോ അഞ്ഞേസു ദിവസേസു ഇമായ വേലായ ആഗച്ഛന്തി, ഇദാനി തേസം പവത്തിം ന ജാനാമി, പടിമഗ്ഗം ഗമിസ്സാമീ’’തി ചിന്തേത്വാ മഗ്ഗം ഗന്ത്വാ സദ്ദമകാസി. തേ തസ്സ സദ്ദം സഞ്ജാനിത്വാ പടിസദ്ദം കരിത്വാ പുത്തസിനേഹേന ‘‘താത സുവണ്ണസാമ, ഇധ പരിപന്ഥോ അത്ഥി, മാ ആഗമീ’’തി വദിംസു. അഥ നേസം ‘‘തേന ഹി ഇമം ലട്ഠികോടിം ഗഹേത്വാ മമ സന്തികം ഏഥാ’’തി ദീഘലട്ഠിം അദാസി. തേ ലട്ഠികോടിം ഗഹേത്വാ തസ്സ സന്തികം ആഗമിംസു. അഥ നേ ‘‘കേന കാരണേന വോ ചക്ഖൂനി വിനട്ഠാനീ’’തി പുച്ഛി. അഥ നം മാതാപിതരോ ആഹംസു ‘‘താത, മയം ദേവേ വസ്സന്തേ ഇധ രുക്ഖമൂലേ വമ്മികമത്ഥകേ ഠിതാ, തേന കാരണേനാ’’തി. സോ മാതാപിതൂനം കഥം സുത്വാവ അഞ്ഞാസി ‘‘തത്ഥ ആസീവിസേന ഭവിതബ്ബം, തേന കുദ്ധേന നാസാവാതോ വിസ്സട്ഠോ ഭവിസ്സതീ’’തി. സോ മാതാപിതരോ ദിസ്വാ രോദി ചേവ ഹസി ച. അഥ നം തേ പുച്ഛിംസു ‘‘കസ്മാ, താത, രോദസി ചേവ ഹസസി ചാ’’തി? അമ്മതാതാ, ‘‘തുമ്ഹാകം ദഹരകാലേയേവ ഏവം ചക്ഖൂനി വിനട്ഠാനീ’’തി രോദിം, ‘‘ഇദാനി പടിജഗ്ഗിതും ലഭിസ്സാമീ’’തി ഹസിം. അമ്മതാതാ, തുമ്ഹേ മാ ചിന്തയിത്ഥ, അഹം വോ പടിജഗ്ഗിസ്സാമീതി.

സോ മാതാപിതരോ അസ്സാസേത്വാ അസ്സമപദം ആനേത്വാ തേസം രത്തിട്ഠാനദിവാട്ഠാനേസു ചങ്കമേ പണ്ണസാലായം വച്ചട്ഠാനേ പസ്സാവട്ഠാനേ ചാതി സബ്ബട്ഠാനേസു രജ്ജുകേ ബന്ധി, തതോ പട്ഠായ തേ അസ്സമപദേ ഠപേത്വാ സയം വനമൂലഫലാദീനി ആഹരിത്വാ പണ്ണസാലായം ഠപേത്വാ പാതോവ തേസം വസനട്ഠാനം സമ്മജ്ജിത്വാ മാതാപിതരോ വന്ദിത്വാ ഘടം ആദായ മിഗസമ്മതാനദിം ഗന്ത്വാ പാനീയപരിഭോജനീയം ആഹരിത്വാ ഉപട്ഠാപേതി, ദന്തകട്ഠമുഖോദകാദീനി ദത്വാ മധുരഫലാഫലം ദേതി, തേഹി ഭുഞ്ജിത്വാ മുഖേ വിക്ഖാലിതേ സയം ഖാദിത്വാ മാതാപിതരോ വന്ദിത്വാ മിഗഗണപരിവുതോ ഫലാഫലത്ഥായ അരഞ്ഞം പാവിസി. പബ്ബതപാദേ കിന്നരപരിവാരോ ഫലാഫലം ഗഹേത്വാ സായന്ഹസമയേ ആഗന്ത്വാ ഘടേന ഉദകം ആഹരിത്വാ ഉണ്ഹോദകേന തേസം യഥാരുചി ന്ഹാപനം പാദധോവനം വാ കത്വാ അങ്ഗാരകപല്ലം ഉപനേത്വാ ഹത്ഥപാദേ സേദേത്വാ തേസം നിസിന്നാനം ഫലാഫലം ദത്വാ ഖാദാപേത്വാ പരിയോസാനേ സയം ഖാദിത്വാ സേസകം ഠപേസി. ഇമിനാ നിയാമേനേവ മാതാപിതരോ പടിജഗ്ഗി.

തസ്മിം സമയേ ബാരാണസിയം പീളിയക്ഖോ നാമ രാജാ രജ്ജം കാരേസി. സോ മിഗമംസലോഭേന മാതരം രജ്ജം പടിച്ഛാപേത്വാ സന്നദ്ധപഞ്ചാവുധോ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ മിഗേ വധിത്വാ മംസം ഖാദന്തോ മിഗസമ്മതാനദിം പത്വാ അനുപുബ്ബേന സാമസ്സ പാനീയഗ്ഗഹണതിത്ഥം സമ്പത്തോ മിഗപദവലഞ്ജം ദിസ്വാ മണിവണ്ണാഹി സാഖാഹി കോട്ഠകം കത്വാ ധനും ആദായ വിസപീതം സരം സന്നഹിത്വാ നിലീനോവ അച്ഛി. മഹാസത്തോപി സായന്ഹസമയേ ഫലാഫലം ആഹരിത്വാ അസ്സമപദേ ഠപേത്വാ മാതാപിതരോ വന്ദിത്വാ ‘‘പാനീയം ആഹരിസ്സാമീ’’തി ഘടം ഗഹേത്വാ മിഗഗണപരിവുതോ ദ്വേപി മിഗേ ഏകതോ കത്വാ തേസം പിട്ഠിയം പാനീയഘടം ഠപേത്വാ ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ നദീതിത്ഥം അഗമാസി. രാജാ കോട്ഠകേ ഠിതോവ തം തഥാ ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ ‘‘മയാ ഏത്തകം കാലം ഏവം വിചരന്തേനപി മനുസ്സോ നാമ ന ദിട്ഠപുബ്ബോ, ദേവോ നു ഖോ ഏസ നാഗോ നു ഖോ, സചേ പനാഹം ഏതം ഉപസങ്കമിത്വാ പുച്ഛിസ്സാമി. ദേവോ ചേ ഭവിസ്സതി, ആകാസം ഉപ്പതിസ്സതി. നാഗോ ചേ, ഭൂമിയം പവിസിസ്സതി. ന ഖോ പനാഹം സബ്ബകാലം ഹിമവന്തേയേവ വിചരിസ്സാമി, ബാരാണസിം ഗമിസ്സാമി. തത്ര മം പുച്ഛിസ്സന്തി ‘അപി നു ഖോ തേ, മഹാരാജ, ഹിമവന്തേ വസന്തേന കിഞ്ചി അഛരിയം ദിട്ഠപുബ്ബ’ന്തി? തത്രാഹം ‘ഏവരൂപോ മേ സത്തോ ദിട്ഠപുബ്ബോ’തി വക്ഖാമി. ‘കോ നാമേസോ’തി വുത്തേ സചേ ‘ന ജാനാമീ’തി വക്ഖാമി , അഥ ഗരഹിസ്സന്തി മം, തസ്മാ ഏതം വിജ്ഝിത്വാ ദുബ്ബലം കത്വാ പുച്ഛിസ്സാമീ’’തി ചിന്തേസി.

അഥ തേസു മിഗേസു പഠമമേവ ഓതരിത്വാ പാനീയം പിവിത്വാ ഉത്തിണ്ണേസു ബോധിസത്തോ ഉഗ്ഗഹിതവത്തോ മഹാഥേരോ വിയ സണികം ഓതരിത്വാ പസ്സദ്ധദരഥോ പച്ചുത്തരിത്വാ രത്തവാകചീരം നിവാസേത്വാ ഏകം പാരുപിത്വാ അജിനചമ്മം അംസേ കത്വാ പാനീയഘടം ഉക്ഖിപിത്വാ ഉദകം പുഞ്ഛിത്വാ വാമഅംസകൂടേ ഠപേസി. തസ്മിം കാലേ ‘‘ഇദാനി വിജ്ഝിതും സമയോ’’തി രാജാ വിസപീതം സരം ഉക്ഖിപിത്വാ മഹാസത്തം ദക്ഖിണപസ്സേ വിജ്ഝി, സരോ വാമപസ്സേന നിക്ഖമി. തസ്സ വിദ്ധഭാവം ഞത്വാ മിഗഗണാ ഭീതാ പലായിംസു. സുവണ്ണസാമപണ്ഡിതോ പന വിദ്ധോപി പാനീയഘടം യഥാ വാ തഥാ വാ അനവസുമ്ഭിത്വാ സതിം പച്ചുപട്ഠാപേത്വാ സണികം ഓതാരേത്വാ വാലുകം വിയൂഹിത്വാ ഠപേത്വാ ദിസം വവത്ഥപേത്വാ മാതാപിതൂനം വസനട്ഠാനദിസാഭാഗേന സീസം കത്വാ രജതപട്ടവണ്ണായ വാലുകായ സുവണ്ണപടിമാ വിയ നിപജ്ജിത്വാ സതിം പച്ചുപട്ഠാപേത്വാ ‘‘ഇമസ്മിം ഹിമവന്തപ്പദേസേ മമ വേരീ നാമ നത്ഥി, മയ്ഹം മാതാപിതൂനഞ്ച വേരീ നാമ നത്ഥീ’’തി മുഖേന ലോഹിതം ഛഡ്ഡേത്വാ രാജാനം അദിസ്വാവ പഠമം ഗാഥമാഹ -

വൺന്ന്. ‘‘കോ നു മം ഉസുനാ വിജ്ഝി, പമത്തം ഉദഹാരകം;
ഖത്തിയോ ബ്രാഹ്മണോ വേസ്സോ, കോ മം വിദ്ധാ നിലീയസീ’’തി.

തത്ഥ **പമത്ത**ന്തി മേത്താഭാവനായ അനുപട്ഠിതസതിം. ഇദഞ്ഹി സോ സന്ധായ തസ്മിം ഖണേ അത്താനം പമത്തം നാമ അകാസി. **വിദ്ധാ**തി വിജ്ഝിത്വാ.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ പുന അത്തനോ സരീരമംസസ്സ അഭക്ഖസമ്മതഭാവം ദസ്സേതും ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൯൭. മേ മംസാനി ഖജ്ജാനി, ചമ്മേനത്ഥോ ന വിജ്ജതി;
അഥ കേന നു വണ്ണേന, വിദ്ധേയ്യം മം അമഞ്ഞഥാ''തി.

ദുതിയഗാഥം വത്വാ തമേവ നാമാദിവസേന പുച്ഛന്തോ ആഹ -

൯൮. ''കോ വാ ത്വം കസ്സ വാ പുത്തോ, കഥം ജാനേമു തം മയം;
പുട്ഠോ മേ സമ്മ അക്ഖാഹി, കിം മം വിദ്ധാ നിലീയസീ''തി.

തത്ഥ **അമഞ്ഞഥാ**തി അയം പുരിസോ കേന കാരണേന മം വിജ്ഝിതബ്ബന്തി അമഞ്ഞിത്ഥാതി അത്ഥോ.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ തുണ്ഹീ അഹോസി. തം സുത്വാ രാജാ ''അയം മയാ വിസപീതേന സല്ലേന വിജ്ഝിത്വാ പാതിതോപി നേവ മം അക്കോസതി ന പരിഭാസതി, മമ ഹദയം സമ്ബാഹന്തോ വിയ പിയവചനേന സമുദാചരതി, ഗച്ഛിസ്സാമിസ്സ സന്തിക''ന്തി ചിന്തേത്വാ ഗന്ത്വാ തസ്സ സന്തികേ ഠിതോവ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൯൯. ''രാജാഹമസ്മി കാസീനം, പീളിയക്ഖോതി മം വിദൂ;
ലോഭാ രട്ഠം പഹിത്വാന, മിഗമേസം ചരാമഹം.

൧൦൦. ''ഇസ്സത്ഥേ ചസ്മി കുസലോ, ദള്ഹധമ്മോതി വിസ്സുതോ;
നാഗോപി മേ ന മുച്ചേയ്യ, ആഗതോ ഉസുപാതന''ന്തി.

തത്ഥ **രാജാഹമസ്മീ**തി ഏവം കിരസ്സ വിതക്കോ അഹോസി ''ദേവാപി നാഗാപി മനുസ്സഭാസായ കഥേന്തിയേവ, അഹമേതം ദേവോതി വാ നാഗോതി വാ മനുസ്സോതി വാ ന ജാനാമി. സചേ കുജ്ഝേയ്യ, നാസേയ്യ മം, 'രാജാ'തി വുത്തേ പന അഭായന്തോ നാമ നത്ഥീ''തി. തസ്മാ അത്തനോ രാജഭാവം ജാനാപേതും പഠമം ''രാജാഹമസ്മീ''തി ആഹ. **ലോഭാ**തി മിഗമംസലോഭേന. **മിഗമേസ**ന്തി മിഗം ഏസന്തോ. **ചരാമഹ**ന്തി ചരാമി അഹം. ദുതിയം ഗാഥം പന അത്തനോ ബലം ദീപേതുകാമോ ഏവമാഹ. തത്ഥ **ഇസ്സത്ഥേ**തി ധനുസിപ്പേ. **ദള്ഹധമ്മോ**തി ദള്ഹധനും സഹസ്സത്ഥാമധനും ഓരോപേതുഞ്ച ആരോപേതുഞ്ച സമത്ഥോ.

ഇതി രാജാ അത്തനോ ബലം വണ്ണേത്വാ തസ്സ നാമഗോത്തം പുച്ഛന്തോ ആഹ -

൧൦൧. ''കോ വാ ത്വം കസ്സ വാ പുത്തോ, കഥം ജാനേമു തം മയം;
പിതുനോ അത്തനോ ചാപി, നാമഗോത്തം പവേദയാ''തി.

തത്ഥ **പവേദയാ**തി കഥയ.

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ ''സചാഹം 'ദേവനാഗകിന്നരഖത്തിയാദീസു അഞ്ഞതരോഹമസ്മീ'തി കഥേയ്യം, സദ്ദഹേയ്യേവ ഏസ, സച്ചമേവ പനസ്സ കഥേതും വട്ടതീ''തി ചിന്തേത്വാ ഏവമാഹ -

൧൦൨. ''നേസാദപുത്തോ ഭദ്ദന്തേ, സാമോ ഇതി മം ഞാതയോ;
ആമന്തയിംസു ജീവന്തം, സ്വാജ്ജേവാഹം ഗതോ സയേ.

നം. ൩൩ "വിദ്ധോസ്മി പുഥുസല്ലേന, സവിസേന യഥാ മിഗോ;
സകമ്ഹി ലോഹിതേ രാജ, പസ്സ സേമി പരിപ്ലുതോ.

നം. ൩൪ "പടിവാമഗതം സല്ലം, പസ്സ ധിമ്ഹാമി ലോഹിതം;
ആതുരോ ത്യാനുപുച്ഛാമി, കിം മം വിദ്ധാ നിലീയസി.

നം. ൩൫ "അജിനമ്ഹി ഹഞ്ഞതേ ദീപി, നാഗോ ദന്തേഹി ഹഞ്ഞതേ;
അഥ കേന നു വണ്ണേന, വിദ്ധേയ്യം മം അമഞ്ഞഥാ"തി.

തത്ഥ **ജീവന്ത**ന്തി മം ഇതോ പുബ്ബേ ജീവമാനം "ഏഹി സാമ, യാഹി സാമാ"തി ഞാതയോ ആമന്തയിംസു. **സ്വജ്ജേവാഹം ഗതോ**തി സോ അഹം അജ്ജ ഏവം ഗതോ മരണമുഖേ സമ്പത്തോ, പവിട്ഠോതി അത്ഥോ . **സയേ**തി സയാമി. **പരിപ്ലുതോ**തി നിമുഗ്ഗോ. **പടിവാമഗത**ന്തി ദക്ഖിണപസ്സേന പവിസിത്വാ വാമപസ്സേന നിഗ്ഗതന്തി അത്ഥോ. **പസ്സാ**തി ഓലോകേഹി മം. **ധിമ്ഹാമീ**തി നിട്ഠുഭാമി, ഇദം സോ സതിം പച്ചുപട്ഠാപേത്വാ അവികമ്പമാനോവ ലോഹിതം മുഖേന ഛഡ്ഡേത്വാ ആഹ. **ആതുരോ ത്യാനുപുച്ഛാമീ**"തി ബാള്ഹഗിലാനോ ഹുത്വാ അഹം തം അനുപുച്ഛാമി. **നിലീയസീ**തി ഏതസ്മിം വനഗുമ്ബേ നിലീനോ അച്ഛസി. വിദ്ധേയ്യന്തി വിജ്ഝിതബ്ബം. **അമഞ്ഞഥാ**തി അമഞ്ഞിത്ഥ.

രാജാ തസ്സ വചനം സുത്വാ യഥാഭൂതം അനാചിക്ഖിത്വാ മുസാവാദം കഥേന്തോ ആഹ -

നം. ൩൬ "മിഗോ ഉപട്ഠിതോ ആസി, ആഗതോ ഉസുപാതനം;
തം ദിസ്വാ ഉബ്ബിജീ സാമ, തേന കോധോ മമാവിസീ"തി.

തത്ഥ **ആവിസീ**തി അജ്ഝോത്ഥരി. തേന കാരണേന മേ കോധോ ഉപ്പന്നോതി ദീപേതി.

അഥ നം മഹാസത്തോ "കിം വദേസി, മഹാരാജ, ഇമസ്മിം ഹിമവന്തേ മം ദിസ്വാ പലായനമിഗോ നാമ നത്ഥീ"തി വത്വാ ആഹ -

നം. ൩൭ "യതോ സരാമി അത്താനം, യതോ പത്തോസ്മി വിഞ്ഞുതം;
ന മം മിഗാ ഉത്തസന്തി, അരഞ്ഞേ സാപദാനിപി.

നം. ൩൮ "യതോ നിധിം പരിഹരിം, യതോ പത്തോസ്മി യോബ്ബനം;
ന മം മിഗാ ഉത്തസന്തി, അരഞ്ഞേ സാപദാനിപി.

നം. ൩൯ "ഭീരൂ കിമ്പുരിസാ രാജ, പബ്ബതേ ഗന്ധമാദനേ;
സമ്മോദമാനാ ഗച്ഛാമ, പബ്ബതാനി വനാനി ച.

നം. ൪൦ "ന മം മിഗാ ഉത്തസന്തി, അരഞ്ഞേ സാപദാനിപി;
അഥ കേന നു വണ്ണേന, ഉത്രാസന്തി മിഗാ മമ"ന്തി.

തത്ഥ **ന മം മിഗാ**തി ഭോ മഹാരാജ, യതോ കാലതോ പട്ഠായ അഹം അത്താനം സരാമി, യതോ കാലതോ പട്ഠായ അഹം വിഞ്ഞുഭാവം പത്തോ അസ്മി ഭവാമി, തതോ കാലതോ പട്ഠായ മം ദിസ്വാ മിഗാ നാമ ന ഉത്തസന്തി. **സാപദാനിപീ**തി വാളമിഗാപി. **യതോ നിധി**ന്തി യതോ കാലതോ പട്ഠായ അഹം വാകചീരം പരിഹരിം. **ഭീരൂ കിമ്പുരിസാ**തി മഹാരാജ, മിഗാ

താവ തിട്ഠന്തു, കിമ്പുരിസാ നാമ അതിഭീരുകാ ഹോന്തി. യേ ഇമസ്മിം ഗന്ധമാദനപബ്ബതേ വിഹരന്തി, തേപി മം ദിസ്വാ ന ഉത്തസന്തി, അഥ ഖോ മയം അഞ്ഞമഞ്ഞം സമ്മോദമാനാ ഗച്ഛാമ. **ഉത്രാസന്തി മിഗാ മമ**ന്തി മമം ദിസ്വാ മിഗാ ഉത്രാസേയ്യും, കേന കാരണേന ത്വം മം സദ്ദഹാപേസ്സസീതി ദീപേതി.

തം സുത്വാ രാജാ "മയാ ഇമം നിരപരാധം വിജ്ഝിത്വാ മുസാവാദോ കഥിതോ, സച്ചമേവ കഥയിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ ആഹ -

൩൧൧. "ന തം തസ മിഗോ സാമ, കിം താഹം അലികം ഭണേ;
കോധലോഭാഭിഭൂതാഹം, ഉസും തേ തം അവസ്സജി"ന്തി.

തത്ഥ **ന തം തസാ**തി ന തം ദിസ്വാ മിഗോ തസ, ന ഭീതോതി അത്ഥോ. **കിം താഹ**ന്തി കിം തേ ഏവം കല്യാണദസ്സനസ്സ സന്തികേ അഹം അലികം ഭണിസ്സാമി . **കോധലോഭാഭിഭൂതാഹ**ന്തി കോധേന ച ലോഭേന ച അഭിഭൂതോ ഹുത്വാ അഹം. സോ ഹി പഠമമേവ മിഗേസു ഉപ്പന്നേന കോധേന "മിഗേ വിജ്ഝിസ്സാമീ"തി ധനും ആരോപേത്വാ ഠിതോ പച്ഛാ ബോധിസത്തം ദിസ്വാ തസ്സ ദേവതാദീസു അഞ്ഞതരഭാവം അജാനന്തോ "പുച്ഛിസ്സാമി ന"ന്തി ലോഭം ഉപ്പാദേസി, തസ്മാ ഏവമാഹ.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ "നായം സുവണ്ണസാമോ ഇമസ്മിം അരഞ്ഞേ ഏകകോവ വസിസ്സതി, ഞാതകേഹിപിസ്സ ഭവിതബ്ബം, പുച്ഛിസ്സാമി ന"ന്തി ചിന്തേത്വാ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

൩൧൨. "കുതോ നു സാമ ആഗമ്മ, കസ്സ വാ പഹിതോ തുവം;
'ഉദഹാരോ നദിം ഗച്ഛ', ആഗതോ മിഗസമ്മത"ന്തി.

തത്ഥ **സാമാ**തി മഹാസത്തം ആലപതി. **ആഗമ്മാ**തി കുതോ ദേസാ ഇമം വനം ആഗമിത്വാ "അമ്ഹാകം ഉദഹാരോ ഉദകം ആഹരിതും നദിം ഗച്ഛാ"തി **കസ്സ വാ പഹിതോ**കേന പുഗ്ഗലേന പേസിതോ ഹുത്വാ തുവം ഇമം മിഗസമ്മതം ആഗതോതി അത്ഥോ.

സോ തസ്സ കഥം സുത്വാ മഹന്തം ദുക്ഖവേദനം അധിവാസേത്വാ മുഖേന ലോഹിതം ഛഡ്ഡേത്വാ ഗാഥമാഹ -

൩൧൩. "അന്ധാ മാതാപിതാ മയ്ഹം, തേ ഭരാമി ബ്രഹാവനേ;
തേസാഹം ഉദകാഹാരോ, ആഗതോ മിഗസമ്മത"ന്തി.

തത്ഥ **ഭരാമീ**തി മൂലഫലാദീനി ആഹരിത്വാ പോസേമി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ മഹാസത്തോ മാതാപിതരോ ആരബ്ഭ വിലപന്തോ ആഹ -

൩൧൪. "അത്ഥി നേസം ഉസാമത്തം, അഥ സാഹസ്സ ജീവിതം;
ഉദകസ്സ അലാഭേന, മഞ്ഞേ അന്ധാ മരിസ്സരേ.

൩൧൫. "ന മേ ഇദം തഥാ ദുക്ഖം, ലബ്ഭാ ഹി പുമുനാ ഇദം;
യഞ്ച അമ്മം ന പസ്സാമി, തം മേ ദുക്ഖതരം ഇതോ.

൩൮൬. മേ ഇദം തഥാ ദുക്ഖം, ലബ്ഭാ ഹി പുമുനാ ഇദം;
യഞ്ച താതം ന പസ്സാമി, തം മേ ദുക്ഖതരം ഇതോ.

൩൮൭. “സാ നൂന കപണാ അമ്മാ, ചിരരത്തായ രുച്ഛതി;
അഡ്ഢരത്തേവ രത്തേ വാ, നദീവ അവസുച്ഛതി.

൩൮൮. “സോ നൂന കപണോ താതോ, ചിരരത്തായ രുച്ഛതി;
അഡ്ഢരത്തേവ രത്തേ വാ, നദീവ അവസുച്ഛതി.

൩൮൯. “ഉട്ഠാനപാദചരിയായ, പാദസമ്ബാഹനസ്സ ച;
സാമ താതവിലപന്താ, ഹിണ്ഡിസ്സന്തി ബ്രഹാവനേ.

൩൯൦. ഇദമ്പി ദുതിയം സല്ലം, കമ്പേതി ഹദയം മമം;
യഞ്ച അന്ധേ ന പസ്സാമി, മഞ്ഞേ ഹിസ്സാമി ജീവിത”ന്തി.

തത്ഥ **ഉസാമത്ത**ന്തി ഭോജനമത്തം. **“ഉസാ”**തി ഹി ഭോജനസ്സ നാമം തസ്സ ച അത്ഥിതായ. **സാഹസ്സ ജീവിത**ന്തി ഛദിവസമത്തം ജീവിതന്തി അത്ഥോ. ഇദം ആഹരിത്വാ ഠപിതം ഫലാഫലം സന്ധായാഹ . അഥ വാ **ഉസാ**തി ഉസ്മാ. തേനേതം ദസ്സേതി - തേസം സരീരേ ഉസ്മാമത്തം അത്ഥി, അഥ മയാ ആഭതേന ഫലാഫലേന സാഹസ്സ ജീവിതം അത്ഥീതി. **മരിസ്സരേ**തി മരിസ്സന്തീതി മഞ്ഞാമി. **പുമുനാ**തി പുരിസേന, ഏവരൂപഞ്ഹി ദുക്ഖം പുരിസേന ലഭിതബ്ബമേവാതി അത്ഥോ. **ചിരരത്തായ രുച്ഛതീ**തി ചിരരത്തം രോദിസ്സതി. **അഡ്ഢരത്തേ വാ**തി മജ്ഝിമരത്തേ വാ. **രത്തേ വാ**തി പച്ഛിമരത്തേ വാ. **അവസുച്ഛതീ**തി കുന്നദീ വിയ സുസ്സിസ്സതീതി അത്ഥോ. **ഉട്ഠാനപാദചരിയായാ**തി മഹാരാജ, അഹം രത്തിമ്പി ദിവാപി ദ്വേ തയോ വാരേ ഉട്ഠായ അത്തനോ ഉട്ഠാനവീരിയേന തേസം പാദചരിയം കരോമി, ഹത്ഥപാദേ സമ്ബാഹാമി, ഇദാനി മം അദിസ്വാ മമത്ഥായ തേ പരിഹീനചക്ഖുകാ “സാമതാതാ”തി വിലപന്താ കണ്ടകേഹി വിജ്ഝിയമാനാ വിയ ഇമസ്മിം വനപ്പദേസേ **ഹിണ്ഡിസ്സന്തി** വിചരിസ്സന്തീതി അത്ഥോ. **ദുതിയം സല്ല**ന്തി പഠമവിദ്ധവിസപീതസല്ലതോ സതഗുണേന സഹസ്സഗുണേന സതസഹസ്സഗുണേന ദുക്ഖതരം ഇദം ദുതിയം തേസം അദസ്സനസോകസല്ലം.

രാജാ തസ്സ വിലാപം സുത്വാ “അയം അച്ചന്തം ബ്രഹ്മചാരീ ധമ്മേ ഠിതോ മാതാപിതരോ ഭരതി, ഇദാനി ഏവം ദുക്ഖപ്പത്തോപി തേസംയേവ വിലപതി, ഏവം ഗുണസമ്പന്നേ നാമ മയാ അപരാധോ കതോ, കഥം നു ഖോ ഇമം സമസ്സാസേയ്യ”ന്തി ചിന്തേത്വാ “നിരയേ പച്ചനകാലേ രജ്ജം കിം കരിസ്സതി, ഇമിനാ പടിജഗ്ഗിതനിയാമേനേവസ്സ മാതാപിതരോ പടിജഗ്ഗിസ്സാമി, ഇമസ്സ മരണമ്പി അമരണം വിയ ഭവിസ്സതീ”തി സന്നിട്ഠാനം കത്വാ ആഹ -

൩൯൧. “മാ ബാള്ഹം പരിദേവേസി, സാമ കല്യാണദസ്സന;
അഹം കമ്മകരോ ഹുത്വാ, ഭരിസ്സം തേ ബ്രഹാവനേ.

൩൯൨. “ഇസ്സത്ഥേ ചസ്മി കുസലോ, ദള്ഹധമ്മോതി വിസ്സുതോ;
അഹം കമ്മകരോ ഹുത്വാ, ഭരിസ്സം തേ ബ്രഹാവനേ.

൩൯൩. “മിഗാനം വിഘാസമന്വേസം, വനമൂലഫലാനി ച;
അഹം കമ്മകരോ ഹുത്വാ, ഭരിസ്സം തേ ബ്രഹാവനേ.

൩൨൪. “കതമം തം വനം സാമ, യത്ഥ മാതാപിതാ തവ;
അഹം തേ തഥാ ഭരിസ്സം, യഥാ തേ അഭരീ തുവ”ന്തി.

തത്ഥ **ഭരിസ്സം തേ**തി തേ തവ മാതാപിതരോ ഭരിസ്സാമി. **മിഗാന**ന്തി സീഹാദീനം മിഗാനം വിഘാസം അന്വേസന്തോ. ഇദം സോ “ഇസ്സത്ഥേ ചസ്മി കുസലോതി ഥൂലഥൂലേ മിഗേ വധിത്വാ മധുരമംസേന തവ മാതാപിതരോ ഭരിസ്സാമീ”തി വത്വാ “മാ, മഹാരാജ, അമ്ഹേ നിസ്സായ പാണവധം കരീ”തി വുത്തേ ഏവമാഹ. **യഥാ തേ**തി യഥാ ത്വം തേ അഭരി, തഥേവാഹമ്പി ഭരിസ്സാമീതി.

അഥസ്സ മഹാസത്തോ “സാധു, മഹാരാജ, തേന ഹി മേ മാതാപിതരോ ഭരസ്സൂ”തി വത്വാ മഗ്ഗം ആചിക്ഖന്തോ ആഹ -

൩൨൫. “അയം ഏകപദീ രാജ, യോയം ഉസ്സീസകേ മമ;
ഇതോ ഗന്ത്വാ അഡ്ഢകോസം, തത്ഥ നേസം അഗാരകം;
യത്ഥ മാതാപിതാ മയ്ഹം, തേ ഭരസ്സു ഇതോ ഗതോ”തി.

തത്ഥ **ഏകപദീ**തി ഏകപദമഗ്ഗോ. **ഉസ്സീസകേ**തി യോ ഏസ മമ മത്ഥകട്ഠാനേ. **അഡ്ഢകോസ**ന്തി അഡ്ഢകോസന്തരേ.

ഏവം സോ തസ്സ മഗ്ഗം ആചിക്ഖിത്വാ മാതാപിതൂസു ബലവസിനേഹേന തഥാരൂപം വേദനം അധിവാസേത്വാ തേസം ഭരണത്ഥായ അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ യാചന്തോ പുന ഏവമാഹ -

൩൨൬. “നമോ തേ കാസിരാജത്ഥു, നമോ തേ കാസിവഡ്ഢന;
അന്ധാ മാതാപിതാ മയ്ഹം, തേ ഭരസ്സു ബ്രഹാവനേ.

൩൨൭. “അഞ്ജലിം തേ പഗ്ഗണ്ഹാമി, കാസിരാജ നമത്ഥു തേ;
മാതരം പിതരം മയ്ഹം, വുത്തോ വജ്ജാസി വന്ദന”ന്തി.

തത്ഥ **വുത്തോ വജ്ജാസീ**തി “പുത്തോ വോ സുവണ്ണസാമോ നദീതീരേവിസപീതേന സല്ലേന വിദ്ധോ രജതപട്ടസദിസേ വാലുകാപുലിനേ ദക്ഖിണപസ്സേന നിപന്നോ അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ തുമ്ഹാകം പാദേ വന്ദതീ”തി ഏവം മഹാരാജ, മയാ വുത്തോ ഹുത്വാ മാതാപിതൂനം മേ വന്ദനം വദേയ്യാസീതി അത്ഥോ.

രാജാ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛി. മഹാസത്തോപി മാതാപിതൂനം വന്ദനം പേസേത്വാ വിസഞ്ഞിതം പാപുണി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൩൨൮. “ഇദം വത്വാന സോ സാമോ, യുവാ കല്യാണദസ്സനോ;
മുച്ഛിതോ വിസവേഗേന, വിസഞ്ഞീ സമപജ്ജഥാ”തി.

തത്ഥ **സമപജ്ജഥാ**തി വിസഞ്ഞീ ജാതോ.

സോ ഹി ഹേട്ഠാ ഏത്തകം കഥേന്തോ നിരസ്സാസോ വിയ അഹോസി. ഇദാനി പനസ്സ വിസവേഗേന മദ്ദിതാ ഭവങ്ഗചിത്തസന്തതി ഹദയരൂപം നിസ്സായ പവത്തി, കഥാ പച്ഛിജ്ജി, മുഖം പിഹിതം, അക്ഖീനി നിമീലിതാനി, ഹത്ഥപാദാ ഥദ്ധഭാവം പത്താ, സകലസരീരം ലോഹിതേന മക്ഖിതം. രാജാ

“അയം ഇദാനേവ മയാ സദ്ധിം കഥേസി, കിം നു ഖോ”തി തസ്സ അസ്സാസപസ്സാസേ ഉപധാരേസി. തേ പന നിരുദ്ധാ, സരീരം ഥദ്ധം ജാതം. സോ തം ദിസ്വാ “നിരുദ്ധോ ദാനി സാമോ”തി സോകം സന്ധാരേതും അസക്കോന്തോ ഉഭോ ഹത്ഥേ മത്ഥകേ ഠപേത്വാ മഹാസദ്ദേന പരിദേവി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൩൨൯. “സ രാജാ പരിദേവേസി, ബഹും കാരുഞ്ഞസഞ്ഹിതം;
അജരാമരോഹം ആസിം, അജ്ജേതം ഞാമി നോ പുരേ;
സാമം കാലങ്കതം ദിസ്വാ, നത്ഥി മച്ചുസ്സ നാഗമോ.

൩൩൦. “യസ്സു മം പടിമന്തേതി, സവിസേന സമപ്പിതോ;
സ്വജ്ജ ഏവം ഗതേ കാലേ, ന കിഞ്ചി മഭിഭാസതി.

൩൩൧. “നിരയം നൂന ഗച്ഛാമി, ഏത്ഥ മേ നത്ഥി സംസയോ;
തദാ ഹി പകതം പാപം, ചിരരത്തായ കിബ്ബിസം.

൩൩൨. “ഭവന്തി തസ്സ വത്താരോ, ഗാമേ കിബ്ബിസകാരകോ;
അരഞ്ഞേ നിമ്മനുസ്സമ്ഹി, കോ മം വത്തുമരഹതി.

൩൩൩. “സാരയന്തി ഹി കമ്മാനി, ഗാമേ സംഗച്ഛ മാണവാ;
അരഞ്ഞേ നിമ്മനുസ്സമ്ഹി, കോ നു മം സാരയിസ്സതീ”തി.

തത്ഥ **ആസി**ന്തി അഹം ഏത്തകം കാലം അജരാമരോമ്ഹീതി സഞ്ഞീ അഹോസിം. **അജ്ജേത**ന്തി അജ്ജ അഹം ഇമം സാമം കാലകതം ദിസ്വാ മമഞ്ചേവ അഞ്ഞേസഞ്ച നത്ഥി മച്ചുസ്സ നാഗമോതി തം മച്ചുസ്സ ആഗമനം അജ്ജ ജാനാമി, ഇതോ പുബ്ബേ ന ജാനാമീതി വിലപതി. **സ്വജ്ജ ഏവം ഗതേ കാലേ**തി യോ സവിസേന സല്ലേന സമപ്പിതോ ഇദാനേവ മം പടിമന്തേതി, സോ അജ്ജ ഏവം ഗതേ കാലേ ഏവം മരണകാലേ സമ്പത്തേ കിഞ്ചി അപ്പമത്തകമ്പി ന ഭാസതി. **തദാ ഹീ**തി തസ്മിം ഖണേ സാമം വിജ്ഝന്തേന മയാ പാപം കതം. **ചിരരത്തായ കിബ്ബിസ**ന്തി തം പന ചിരരത്തം വിപച്ചനസമത്ഥം ദാരുണം ഫരുസം.

തസ്സാതി തസ്സ ഏവരൂപം പാപകമ്മം കത്വാ വിചരന്തസ്സ. **വത്താരോ**തി നിന്ദിതാരോ ഭവന്തി “കുഹിം ഗാമേ കിന്തി കിബ്ബിസകാരകോ”തി. ഇമസ്മിം പന അരഞ്ഞേ നിമ്മനുസ്സമ്ഹി കോ മം വത്തുമരഹതി, സചേ ഹി ഭവേയ്യ, വദേയ്യാതി വിലപതി. **സാരയന്തീ**തി ഗാമേ വാ നിഗമാദീസു വാ **സംഗച്ഛ മാണവാ** തത്ഥ തത്ഥ ബഹൂ പുരിസാ സന്നിപതിത്വാ “അമ്ഭോ പുരിസഘാതക, ദാരുണം തേ കമ്മം കതം, അസുകദണ്ഡം പത്തോ നാമ ത്വ”ന്തി ഏവം കമ്മാനി സാരേന്തി ചോദേന്തി. ഇമസ്മിം പന നിമ്മനുസ്സേ അരഞ്ഞേ മം കോ സാരയിസ്സതീതി അത്താനം ചോദേന്തോ വിലപതി.

തദാ ബഹുസുന്ദരീ നാമ ദേവധീതാ ഗന്ധമാദനവാസിനീ മഹാസത്തസ്സ സത്തമേ അത്തഭാവേ മാതുഭൂതപുബ്ബാ. സാ പുത്തസിനേഹേന ബോധിസത്തം നിച്ചം ആവജ്ജേതി, തം ദിവസം പന ദിബ്ബസമ്പത്തിം അനുഭവമാനാ ന തം ആവജ്ജേതി. “ദേവസമാഗമം ഗതാ”തിപി വദന്തിയേവ. സാ തസ്സ വിസഞ്ഞിഭൂതകാലേ “കിം നു ഖോ മേ പുത്തസ്സ പവത്തീ”തി ആവജ്ജമാനാ അദ്ദസ “അയം പീളിയക്ഖോ നാമ രാജാ മമ പുത്തം വിസപീതേന സല്ലേന വിജ്ഝിത്വാ മിഗസമ്മതാനദീതീരേ വാലുകാപുലിനേ ഘാതേത്വാ മഹന്തേന

സദ്ദേന പരിദേവതി. സചാഹം ന ഗമിസ്സാമി, മമ പുത്തോ സുവണ്ണസാമോ ഏത്ഥേവ മരിസ്സതി, രഞ്ഞോപി ഹദയം ഫലിസ്സതി, സാമസ്സ മാതാപിതരോപി നിരാഹാരാ പാനീയമ്പി അലഭന്താ സുസ്സിത്വാ മരിസ്സന്തി. മയി പന ഗതായ രാജാ പാനീയഘടം ആദായ തസ്സ മാതാപിതൂനം സന്തികം ഗമിസ്സതി, ഗന്ത്വാ ച പന "പുത്തോ വോ മയാ ഹതോ'തി കഥേസ്സതി. ഏവഞ്ച വത്വാ തേസം വചനം സുത്വാ തേ പുത്തസ്സ സന്തികം ആനയിസ്സതി. അഥ ഖോ തേ ച അഹഞ്ച സച്ചകിരിയം കരിസ്സാമ, സച്ചബലേന സാമസ്സ വിസം വിനസ്സിസ്സതി. ഏവം മേ പുത്തോ ജീവിതം ലഭിസ്സതി, മാതാപിതരോ ച ചക്ഖൂനി ലഭിസ്സന്തി, രാജാ ച സാമസ്സ ധമ്മദേസനം സുത്വാ നഗരം ഗന്ത്വാ മഹാദാനം ദത്വാ സഗ്ഗപരായണോ ഭവിസ്സതി, തസ്മാ ഗച്ഛാമഹം തത്ഥാ"തി. സാ ഗന്ത്വാ മിഗസമ്മതാനദീതീരേ അദിസ്സമാനേന കായേന ആകാസേ ഠത്വാ രഞ്ഞാ സദ്ധിം കഥേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൩൩൭. "സാ ദേവതാ അന്തരഹിതാ, പബ്ബതേ ഗന്ധമാദനേ;
രഞ്ഞോവ അനുകമ്പായ, ഇമാ ഗാഥാ അഭാസഥ.

൩൩൮. "ആഗും കിര മഹാരാജ, അകരി കമ്മദുക്കടം;
അദൂസകാ പിതാപുത്താ, തയോ ഏകൂസുനാ ഹതാ.

൩൩൯. "ഏഹി തം അനുസിക്ഖാമി, യഥാ തേ സുഗതീ സിയാ;
ധമ്മേനന്ധേ വനേ പോസ, മഞ്ഞേഹം സുഗതീ തയാ"തി.

തത്ഥ **രഞ്ഞോവാ**തി രഞ്ഞോയേവ. **ആഗും കിരാ**തി മഹാരാജ, ത്വം മഹാപരാധം മഹാപാപം അകരി. **ദുക്കട**ന്തി യം കതം ദുക്കടം ഹോതി, തം ലാമകകമ്മം അകരി. **അദൂസകാ**തി നിദ്ദോസാ. **പിതാപുത്താ**തി മാതാ ച പിതാ ച പുത്തോ ച ഇമേ തയോ ജനാ ഏകഉസുനാ ഹതാ. തസ്മിഞ്ഹി ഹതേ തപ്പടിബദ്ധാ തസ്സ മാതാപിതരോപി ഹതാവ ഹോന്തി. **അനുസിക്ഖാമീ**തി സിക്ഖാപേമി അനുസാസാമി. **പോസാ**തി സാമസ്സ ഠാനേ ഠത്വാ സിനേഹം പച്ചുപട്ഠാപേത്വാ സാമോ വിയ തേ ഉഭോ അന്ധേ പോസേഹി. **മഞ്ഞേഹം സുഗതീ തയാ**തി ഏവം തയാ സുഗതിയേവ ഗന്തബ്ബാ ഭവിസ്സതീതി അഹം മഞ്ഞാമി.

സോ ദേവതായ വചനം സുത്വാ "അഹം കിര തസ്സ മാതാപിതരോ പോസേത്വാ സഗ്ഗം ഗമിസ്സാമീ"തി സദ്ദഹിത്വാ "കിം മേ രജ്ജേന, തേയേവ പോസേസ്സാമീ"തി ദള്ഹം അധിട്ഠായ ബലവപരിദേവം പരിദേവന്തോ സോകം തനുകം കത്വാ "സുവണ്ണസാമോ മതോ ഭവിസ്സതീ"തി നാനാപുപ്ഫേഹി തസ്സ സരീരം പൂജേത്വാ ഉദകേന സിഞ്ചിത്വാ തിക്ഖത്തും പദക്ഖിണം കത്വാ ചതൂസു ഠാനേസു വന്ദിത്വാ തേന പൂരിതം ഉദകഘടം ആദായ ദോമനസ്സപ്പത്തോ ദക്ഖിണദിസാഭിമുഖോ അഗമാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൩൪൦. "സ രാജാ പരിദേവിത്വാ, ബഹും കാരുഞ്ഞസഞ്ഹിതം;
ഉദകകുമ്ഭമാദായ, പക്കാമി ദക്ഖിണാമുഖോ"തി.

പകതിയാപി മഹാഥാമോ രാജാ പാനീയഘടം ആദായ ഗച്ഛന്തോ അസ്സമപദം കോട്ടേന്തോ വിയ പവിസിത്വാ ദുകൂലപണ്ഡിതസ്സ പണ്ണസാലാദ്വാരം സമ്പാപുണി. ദുകൂലപണ്ഡിതോ അന്തോ നിസിന്നോവ തസ്സ പദസദ്ദം സുത്വാ "നായം സാമസ്സ പദസദ്ദോ, കസ്സ നു ഖോ"തി പുച്ഛന്തോ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൧൭൮. “കസ്സ നു ഏസോ പദസദ്ദോ, മനുസ്സസ്സേവ ആഗതോ;
നേസോ സാമസ്സ നിഗ്ഘോസോ, കോ നു ത്വമസി മാരിസ.

൧൭൯. “സന്തഞ്ഹി സാമോ വജതി, സന്തം പാദാനി നേയതി;
നേസോ സാമസ്സ നിഗ്ഘോസോ, കോ നു ത്വമസി മാരിസാ”തി.

തത്ഥ **മനുസ്സസ്സേവാ**തി നായം സീഹബ്യഗ്ഘദീപിയക്ഖനാഗകിന്നരാനം, ആഗച്ഛതോ പന മനുസ്സസ്സേവായം പദസദ്ദോ, നേസോ സാമസ്സാതി. **സന്തം ഹീ**തി ഉപസമയുത്തം ഏവ. **വജതീ**തി ചങ്കമതി. **നേയതീ**തി പതിട്ഠാപേതി.

തം സുത്വാ രാജാ “സചാഹം അത്തനോ രാജഭാവം അകഥേത്വാ ‘മയാ തുമ്ഹാകം പുത്തോ മാരിതോ’തി വക്ഖാമി, ഇമേ കുജ്ഝിത്വാ മയാ സദ്ധിം ഫരുസം കഥേസ്സന്തി. ഏവം മേ തേസു കോധോ ഉപ്പജ്ജിസ്സതി, അഥ നേ വിഹേഠേസ്സാമി, തം മമ അകുസലം ഭവിസ്സതി, ‘രാജാ’തി പന വുത്തേ അഭായന്താ നാമ നത്ഥി, തസ്മാ രാജഭാവം താവ കഥേസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ പാനീയമാളകേ പാനീയഘടം ഠപേത്വാ പണ്ണസാലാദ്വാരേ ഠത്വാ ആഹ -

൧൮൦. “രാജാഹമസ്മി കാസീനം, പീളിയക്ഖോതി മം വിദൂ;
ലോഭാ രട്ഠം പഹിത്വാന, മിഗമേസം ചരാമഹം.

൧൮൧. “ഇസ്സത്ഥേ ചസ്മി കുസലോ, ദള്ഹധമ്മോതി വിസ്സുതോ;
നാഗോപി മേ ന മുച്ചേയ്യ, ആഗതോ ഉസുപാതന”ന്തി.

ദുകൂലപണ്ഡിതോപി തേന സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കരോന്തോ ആഹ -

൧൮൨. “സ്വാഗതം തേ മഹാരാജ, അഥോ തേ അദുരാഗതം;
ഇസ്സരോസി അനുപ്പത്തോ, യം ഇധത്ഥി പവേദയ.

൧൮൩. “തിന്ദുകാനി പിയാലാനി, മധുകേ കാസുമാരിയോ;
ഫലാനി ഖുദ്ദകപ്പാനി, ഭുഞ്ജ രാജ വരം വരം.

൧൮൪. “ഇദമ്പി പാനീയം സീതം, ആഭതം ഗിരിഗബ്ഭരാ;
തതോ പിവ മഹാരാജ, സചേ ത്വം അഭികങ്ഖസീ”തി;

തസ്സത്ഥോ **സത്തിഗുമ്ബജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧൬.൧൮൬ ആദയോ) കഥിതോ. ഇധ പന **“ഗിരിഗബ്ഭരാ”**തി മിഗസമ്മതം സന്ധായ വുത്തം. സാ ഹി നദീ ഗിരിഗബ്ഭരാ നിക്ഖന്തത്താ “ഗിരിഗബ്ഭരാ” ത്വേവ ജാതാ.

ഏവം തേന പടിസന്ഥാരേ കതേ രാജാ “പുത്തോ വോ മയാ മാരിതോ”തി പഠമമേവ വത്തും അയുത്തം, അജാനന്തോ വിയ കഥം സമുട്ഠാപേത്വാ കഥേസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ ആഹ -

൧൮൫. “നാലം അന്ധാ വനേ ദട്ഠും, കോ നു വോ ഫലമാഹരി;
അനന്ധസ്സേവയം സമ്മാ, നിവാപോ മയ്ഹ ഖായതീ”തി.

തത്ഥ **നാല**ന്തി തുമ്ഹേ അന്ധാ ഇമസ്മിം വനേ കിഞ്ചി ദട്ഠും ന സമത്ഥാ. **കോ നു വോ ഫലമാഹരീ**തി കോ നു തുമ്ഹാകം ഇമാനി ഫലാഫലാനി ആഹരി. **നിവാപോ**തി അയം സമ്മാ നയേന ഉപായേന കാരണേന കതോ

ഖാദിതബ്ബയുത്തകാനം പരിസുദ്ധാനം ഫലാഫലാനം നിവാപോ സന്നിചയോ അനന്ധസ്സ വിയ മയ്ഹം ഖായതി പഞ്ഞായതി ഉപട്ഠാതി.

തം സുത്വാ ദുകൂലപണ്ഡിതോ “മഹാരാജ, ന മയം ഫലാഫലാനി ആഹരാമ, പുത്തോ പന നോ ആഹരതീ”തി ദസ്സേന്തോ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൩൮൬. “ദഹരോ യുവാ നാതിബ്രഹാ, സാമോ കല്യാണദസ്സനോ;
ദീഘസ്സ കേസാ അസിതാ, അഥോ സൂനഗ്ഗവേല്ലിതാ.

൩൮൭. “സോ ഹവേ ഫലമാഹരിത്വാ, ഇതോ ആദായ കമണ്ഡലും;
നദിം ഗതോ ഉദഹാരോ, മഞ്ഞേ ന ദൂരമാഗതോ”തി.

തത്ഥ **നാതിബ്രഹാ**തി നാതിദീഘോ നാതിരസ്സോ. **സൂനഗ്ഗവേല്ലിതാ**തി സൂനസങ്ഖാതായ മംസകോട്ടനപോത്ഥനിയാ അഗ്ഗം വിയ വിനതാ. **കമണ്ഡലു**ന്തി ഘടം. **ന ദൂരമാഗതോ**തി ഇദാനി ന ദൂരം ആഗതോ, ആസന്നട്ഠാനം ആഗതോ ഭവിസ്സതീതി മഞ്ഞാമീതി അത്ഥോ.

തം സുത്വാ രാജാ ആഹ -

൩൮൮. “അഹം തം അവധിം സാമം, യോ തുയ്ഹം പരിചാരകോ;
യം കുമാരം പവേദേഥ, സാമം കല്യാണദസ്സനം.

൩൮൯. “ദീഘസ്സ കേസാ അസിതാ, അഥോ സൂനഗ്ഗവേല്ലിതാ;
തേസു ലോഹിതലിത്തേസു, സേതി സാമോ മയാ ഹതോ”തി.

തത്ഥ **അവധി**ന്തി വിസപീതേന സരേന വിജ്ഝിത്വാ മാരേസിം. **പവേദേഥാ**തി കഥേഥ. **സേതീ**തി മിഗസമ്മതാനദീതീരേ വാലുകാപുലിനേ സയതി.

ദുകൂലപണ്ഡിതസ്സ പന അവിദൂരേ പാരികായ പണ്ണസാലാ ഹോതി. സാ തത്ഥ നിസിന്നാവ രഞ്ഞോ വചനം സുത്വാ തം പവത്തിം സോതുകാമാ അത്തനോ പണ്ണസാലതോ നിക്ഖമിത്വാ രജ്ജുകസഞ്ഞായ ദുകൂലപണ്ഡിതസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ആഹ -

൩൯൦. “കേന ദുകൂല മന്തേസി, ‘ഹതോ സാമോ’തി വാദിനാ;
‘ഹതോ സാമോ’തി സുത്വാന, ഹദയം മേ പവേധതി.

൩൯൧. “അസ്സത്ഥസ്സേവ തരുണം, പവാളം മാലുതേരിതം;
‘ഹതോ സാമോ’തി സുത്വാന, ഹദയം മേ പവേധതീ”തി.

തത്ഥ **വാദിനാ**തി “മയാ സാമോ ഹതോ”തി വദന്തേന. **പവാള**ന്തി പല്ലവം. **മാലുതേരിത**ന്തി വാതേന പഹടം.

ദുകൂലപണ്ഡിതോ ഓവദന്തോ ആഹ -

൩൯൨. “പാരികേ കാസിരാജായം, സോ സാമം മിഗസമ്മതേ;
കോധസാ ഉസുനാ വിജ്ഝി, തസ്സ മാ പാപമിച്ഛിമ്ഹാ”തി.

തത്ഥ **മിഗസമ്മതേ**തി മിഗസമ്മതാനദീതീരേ. **കോധസാ**തി മിഗേസു ഉപ്പന്നേന കോധേന. **മാ പാപമിച്ഛിമ്ഹാ**തി തസ്സ മയം ഉഭോപി പാപം മാ ഇച്ഛിമ്ഹാ.

പുന പാരികാ ആഹ -

൧൦൩. ‘‘കിച്ഛാ ലദ്ധോ പിയോ പുത്തോ, യോ അന്ധേ അഭരീ വനേ;
തം ഏകപുത്തം ഘാതിമ്ഹി, കഥം ചിത്തം ന കോപയേ’’തി.

തത്ഥ **ഘാതിമ്ഹീ**തി ഘാതകേ.

ദുകൂലപണ്ഡിതോ ആഹ -

൧൦൪. ‘‘കിച്ഛാ ലദ്ധോ പിയോ പുത്തോ, യോ അന്ധേ അഭരീ വനേ;
തം ഏകപുത്തം ഘാതിമ്ഹി, അക്കോധം ആഹു പണ്ഡിതാ’’തി.

തത്ഥ **അക്കോധ**ന്തി കോധോ നാമ നിരയസംവത്തനികോ, തസ്മാ തം കോധം അകത്വാ പുത്തഘാതകമ്ഹി അക്കോധോ ഏവ കത്തബ്ബോതി പണ്ഡിതാ ആഹു കഥേന്തി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ തേ ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി ഉരം പഹരിത്വാ മഹാസത്തസ്സ ഗുണേ വണ്ണേത്വാ ഭുസം പരിദേവിംസു. അഥ നേ രാജാ സമസ്സാസേന്തോ ആഹ -

൧൦൫. ‘‘മാ ബാള്ഹം പരിദേവേഥ, ‘ഹതോ സാമോ’തി വാദിനാ;
അഹം കമ്മകരോ ഹുത്വാ, ഭരിസ്സാമി ബ്രഹാവനേ.

൧൦൬. ‘‘ഇസ്സത്ഥേ ചസ്മി കുസലോ, ദള്ഹധമ്മോതി വിസ്സുതോ;
അഹം കമ്മകരോ ഹുത്വാ, ഭരിസ്സാമി ബ്രഹാവനേ.

൧൦൭. ‘‘മിഗാനം വിഘാസമന്വേസം, വനമൂലഫലാനി ച;
അഹം കമ്മകരോ ഹുത്വാ, ഭരിസ്സാമി ബ്രഹാവനേ’’തി.

തത്ഥ **വാദിനാ**തി തുമ്ഹേ ‘‘സാമോ ഹതോ’’തി വദന്തേന മയാ സദ്ധിം ‘‘തയാ നോ ഏവം ഗുണസമ്പന്നോ പുത്തോ മാരിതോ, ഇദാനി കോ അമ്ഹേ ഭരിസ്സതീ’’തിആദീനി വത്വാ മാ ബാള്ഹം പരിദേവേഥ, അഹം തുമ്ഹാകം കമ്മകരോ ഹുത്വാ സാമോ വിയ തുമ്ഹേ ഭരിസ്സാമീതി.

ഏവം രാജാ ‘‘തുമ്ഹേ മാ ചിന്തയിത്ഥ, ന മയ്ഹം രജ്ജേനത്ഥോ, അഹം വോ യാവജീവം ഭരിസ്സാമീ’’തി തേ അസ്സാസേസി. തേ തേന സദ്ധിം സല്ലപന്താ ആഹംസു -

൧൦൮. ‘‘നേസ ധമ്മോ മഹാരാജ, നേതം അമ്ഹേസു കപ്പതി;
രാജാ ത്വമസി അമ്ഹാകം, പാദേ വന്ദാമ തേ മയ’’ന്തി.

തത്ഥ **ധമ്മോ**തി സഭാവോ കാരണം വാ. **നേതം അമ്ഹേസു കപ്പതീ**തി ഏതം തവ കമ്മകരണം അമ്ഹേസു ന കപ്പതി ന സോഭതി. **‘‘പാദേ വന്ദാമ തേ മയ’’**ന്തി ഇദം പന തേ പബ്ബജിതലിങ്ഗേ ഠിതാപി പുത്തസോകേന സമബ്ഭാഹതായ ചേവ നിഹതമാനതായ ച വദിംസു. ‘‘രഞ്ഞോ വിസ്സാസം ഉപ്പാദേതും ഏവമാഹംസൂ’’തിപി വദന്തി.

തം സുത്വാ രാജാ അതിവിയ തുസ്സിത്വാ ‘‘അഹോ അച്ഛരിയം, ഏവം ദോസകാരകേ നാമ മയി ഫരുസവചനമത്തമ്പി നത്ഥി, പഗ്ഗണ്ഹന്തിയേവ

മമ''ന്തി ചിന്തേത്വാ ഗാഥമാഹ -

൱. ''ധമ്മം നേസാദാ ഭണഥ, കതാ അപചിതീ തയാ;
പിതാ ത്വമസി അമ്ഹാകം, മാതാ ത്വമസി പാരികേ''തി.

തത്ഥ **തയാ**തി ഏകേകം വദന്തോ ഏവമാഹ. **പിതാ**തി ദുകൂലപണ്ഡിത, അജ്ജ പട്ഠായ ത്വം മയ്ഹം പിതുട്ഠാനേ തിട്ഠ, അമ്മ പാരികേ, ത്വമ്പി മേ മാതുട്ഠാനേ തിട്ഠ, അഹം പന വോ പുത്തസ്സ സാമസ്സ ഠാനേ ഠത്വാ പാദധോവനാദീനി സബ്ബകിച്ചാനി കരിസ്സാമി, മം രാജാതി അസല്ലക്ഖേത്വാ സാമോതി സല്ലക്ഖേഥാതി.

തേ അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ വന്ദിത്വാ ''മഹാരാജ, തവ അമ്ഹാകം കമ്മകരണകിച്ചം നത്ഥി, അപിച ഖോ പന ലട്ഠികോടിയാ നോ ഗഹേത്വാ ആനേത്വാ സാമം ദസ്സേഹീ''തി യാചന്താ ഗാഥാദ്വയമാഹംസു -

൱൧. ''ണമോ തേ കാസിരാജത്ഥു, നമോ തേ കാസിവഡ്ഢന;
അഞ്ജലിം തേ പഗ്ഗണ്ഹാമ, യാവ സാമാനുപാപയ.

൱൨. ''തസ്സ പാദേ സമജ്ജന്താ, മുഖഞ്ച ഭുജദസ്സനം;
സംസുമ്ഭമാനാ അത്താനം, കാലമാഗമയാമസേ''തി.

തത്ഥ **യാവ സാമാനുപാപയാ**തി യാവ സാമോ യത്ഥ, തത്ഥ അമ്ഹേ അനുപാപയ. **ഭുജദസ്സന**ന്തി കല്യാണദസ്സനം അഭിരൂപം. **സംസുമ്ഭമാനാ**തി പോഥേന്താ. **കാലമാഗമയാമസേ**തി കാലകിരിയം ആഗമേസ്സാമ.

തേസം ഏവം കഥേന്താനഞ്ഞേവ സൂരിയോ അത്ഥങ്ഗതോ. അഥ രാജാ ''സചാഹം ഇദാനേവ ഇമേ തത്ഥ നേസ്സാമി, തം ദിസ്വാവ നേസം ഹദയം ഫലിസ്സതി, ഇതി തിണ്ണമ്പി ഏതേസം മതകാലേ അഹം നിരയേ ഉപ്പജ്ജന്തോയേവ നാമ, തസ്മാ തേസം ഗന്തും ന ദസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ ചതസ്സോ ഗാഥായോ അജ്ഝഭാസി -

൱൩. ''ബ്രഹാ വാളമിഗാകിണ്ണം, ആകാസന്തംവ ദിസ്സതി;
യത്ഥ സാമോ ഹതോ സേതി, ചന്ദോവ പതിതോ ഛമാ.

൱൪. ''ബ്രഹാ വാളമിഗാകിണ്ണം, ആകാസന്തംവ ദിസ്സതി;
യത്ഥ സാമോ ഹതോ സേതി, സൂരിയോവ പതിതോ ഛമാ.

൱൫. ''ബ്രഹാ വാളമിഗാകിണ്ണം, ആകാസന്തംവ ദിസ്സതി;
യത്ഥ സാമോ ഹതോ സേതി, പംസുനാ പതികുന്ഥിതോ.

൱൬. ''ബ്രഹാ വാളമിഗാകിണ്ണം, ആകാസന്തംവ ദിസ്സതി;
യത്ഥ സാമോ ഹതോ സേതി, ഇധേവ വസഥസ്സമേ''തി.

തത്ഥ **ബ്രഹാ**തി അച്ചുഗ്ഗതം. **ആകാസന്തംവാ**തി ഏതം വനം ആകാസസ്സ അന്തോ വിയ ഹുത്വാ ദിസ്സതി. **അഥ വാ ആകാസന്ത**ന്തി ആകാസമാനം, പകാസമാനന്തി അത്ഥോ. **ഛമാ**തി ഛമായം, പഥവിയന്തി അത്ഥോ. ''ഛമ''ന്തിപി പാഠോ, പഥവിം പതിതോ വിയാതി അത്ഥോ. **പതികുന്ഥിതോ**തി പരികിണ്ണോ, പലിവേഠിതോതി അത്ഥോ.

അഥ തേ അത്തനോ വാളമിഗഭയാഭാവം ദസ്സേതും ഗാഥമാഹംസു -

൧൫൬. ‘‘ഞ്ഞദി തത്ഥ സഹസ്സാനി, സതാനി നിയുതാനി ച;
നേവമ്ഹാകം ഭയം കോചി, വനേ വാളേസു വിജ്ജതീ’’തി.

തത്ഥ **കോചീ**തി ഇമസ്മിം വനേ കത്ഥചി ഏകസ്മിം പദേസേപി അമ്ഹാകം വാളേസു ഭയം നാമ നത്ഥി.

രാജാ തേ പടിബാഹിതും അസക്കോന്തോ ഹത്ഥേസു ഗഹേത്വാ തത്ഥ നേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൫൭. ‘‘തതോ അന്ധാനമാദായ, കാസിരാജാ ബ്രഹാവനേ;
ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാ പക്കാമി, യത്ഥ സാമോ ഹതോ അഹൂ’’തി.

തത്ഥ **തതോ**തി തദാ. **അന്ധാനന്**തി അന്ധേ. **അഹൂ**തി അഹോസി. **യത്ഥാ**തി യസ്മിം ഠാനേ സോ നിപന്നോ, തത്ഥ നേസീതി അത്ഥോ.

സോ ആനേത്വാ ച പന സാമസ്സ സന്തികേ ഠപേത്വാ ‘‘അയം വോ പുത്തോ’’തി ആചിക്ഖി. അഥസ്സ പിതാ സീസം ഉക്ഖിപിത്വാ മാതാ പാദേ ഗഹേത്വാ ഊരൂസു ഠപേത്വാ നിസീദിത്വാ വിലപിംസു. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൫൮. ‘‘ദിസ്വാന പതിതം സാമം, പുത്തകം പംസുകുന്ഥിതം;
അപവിദ്ധം ബ്രഹാരഞ്ഞേ, ചന്ദംവ പതിതം ഛമാ.

൧൫൯. ‘‘ദിസ്വാന പതിതം സാമം, പുത്തകം പംസുകുന്ഥിതം;
അപവിദ്ധം ബ്രഹാരഞ്ഞേ, സൂരിയംവ പതിതം ഛമാ.

൧൬൦. ‘‘ദിസ്വാന പതിതം സാമം, പുത്തകം പംസുകുന്ഥിതം;
അപവിദ്ധം ബ്രഹാരഞ്ഞേ, കലൂനം പരിദേവയും.

൧൬൧. ‘‘ദിസ്വാന പതിതം സാമം, പുത്തകം പംസുകുന്ഥിതം;
ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ പക്കന്ദും, ‘അധമ്മോ കിര ഭോ’ഇതി.

൧൬൨. ‘‘ബാള്ഹം ഖോ ത്വം പമത്തോസി, സാമ കല്യാണദസ്സന;
യോ അജ്ജേവം ഗതേ കാലേ, ന കിഞ്ചി മഭിഭാസസി.

൧൬൩. ‘‘ബാള്ഹം ഖോ ത്വം പദിത്തോസി, സാമ കല്യാണദസ്സന;
യോ അജ്ജേവം ഗതേ കാലേ, ന കിഞ്ചി മഭിഭാസസി.

൧൬൪. ‘‘ബാള്ഹം ഖോ ത്വം പകുദ്ധോസി, സാമ കല്യാണദസ്സന;
യോ അജ്ജേവം ഗതേ കാലേ, ന കിഞ്ചി മഭിഭാസതി.

൧൬൫. ‘‘ബാള്ഹം ഖോ ത്വം പസുത്തോസി, സാമ കല്യാണദസ്സന;
യോ അജ്ജേവം ഗതേ കാലേ, ന കിഞ്ചി മഭിഭാസസി.

൧൬൬. ‘‘ബാള്ഹം ഖോ ത്വം വിമനോസി, സാമ കല്യാണദസ്സന;
യോ അജ്ജേവം ഗതേ കാലേ, ന കിഞ്ചി മഭിഭാസസി.

൧൬൭. ‘‘ജടം വലിനം പംസുഗതം, കോദാനി സണ്ഠപേസ്സതി;
സാമോ അയം കാലകതോ, അന്ധാനം പരിചാരകോ.

൩൭൮. “കോ മേ സമ്മജ്ജമാദായ, സമ്മജ്ജിസ്സതി അസ്സമം;
സാമോ അയം കാലകതോ, അന്ധാനം പരിചാരകോ.

൩൭൯. “കോദാനി ന്ഹാപയിസ്സതി, സീതേനുണ്ഹോദകേന ച;
സാമോ അയം കാലകതോ, അന്ധാനം പരിചാരകോ.

൩൮൦. “കോദാനി ഭോജയിസ്സതി, വനമൂലഫലാനി ച;
സാമോ അയം കാലകതോ, അന്ധാനം പരിചാരകോ”തി.

തത്ഥ **അപവിദ്ധ**ന്തി രഞ്ഞാ നിരത്ഥകം ഛഡ്ഡിതം. **അധമ്മോ കിര ഭോ ഇതീ**തി അയുത്തം കിര ഭോ, അജ്ജ ഇമസ്മിം ലോകേ വത്തതി. **പമത്തോ**തി തിഖിണസുരം പിവിത്വാ വിയ മത്തോ പമത്തോ പമാദം ആപന്നോ. **പദിത്തോ**തി ദപ്പിതോ. **“പകുദ്ധോസി വിമനോസീ”**തി സബ്ബം വിലാപവസേന ഭണന്തി. **ജട**ന്തി താത , അമ്ഹാകം ജടാമണ്ഡലം. **വലിനം പംസുഗത**ന്തി യദാ ആകുലം മലഗ്ഗഹിതം ഭവിസ്സതി. **കോദാനീ**തി ഇദാനി കോ സണ്ഠപേസ്സതി, സോധേത്വാ ഉജും കരിസ്സതീതി.

അഥസ്സ മാതാ ബഹും വിലപിത്വാ തസ്സ ഉരേ ഹത്ഥം ഠപേത്വാ സന്താപം ഉപധാരേന്തീ “പുത്തസ്സ മേ സന്താപോ പവത്തതിയേവ, വിസവേഗേന വിസഞ്ഞിതം ആപന്നോ ഭവിസ്സതി, നിബ്ബിസഭാവത്ഥായ ചസ്സ സച്ചകിരിയം കരിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ സച്ചകിരിയമകാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൩൮൧. “ദിസ്വാന പതിതം സാമം, പുത്തകം പംസുകുന്ഥിതം;
അട്ടിതാ പുത്തസോകേന, മാതാ സച്ചം അഭാസഥ.

൩൮൨. “യേന സച്ചേനയം സാമോ, ധമ്മചാരീ പുരേ അഹു;
ഏതേന സച്ചവജ്ജേന, വിസം സാമസ്സ ഹഞ്ഞതു.

൩൮൩. “യേന സച്ചേനയം സാമോ, ബ്രഹ്മചാരീ പുരേ അഹു;
ഏതേന സച്ചവജ്ജേന, വിസം സാമസ്സ ഹഞ്ഞതു.

൩൮൪. “യേന സച്ചേനയം സാമോ, സച്ചവാദീ പുരേ അഹു;
ഏതേന സച്ചവജ്ജേന, വിസം സാമസ്സ ഹഞ്ഞതു.

൩൮൫. “യേന സച്ചേനയം സാമോ, മാതാപേത്തിഭരോ അഹു;
ഏതേന സച്ചവജ്ജേന, വിസം സാമസ്സ ഹഞ്ഞതു.

൩൮൬. “യേന സച്ചേനയം സാമോ, കുലേ ജേട്ഠാപചായികോ;
ഏതേന സച്ചവജ്ജേന, വിസം സാമസ്സ ഹഞ്ഞതു.

൩൮൭. “യേന സച്ചേനയം സാമോ, പാണാ പിയതരോ മമ;
ഏതേന സച്ചവജ്ജേന, വിസം സാമസ്സ ഹഞ്ഞതു.

൩൮൮. “യം കിഞ്ചിത്ഥി കതം പുഞ്ഞം, മയ്ഹഞ്ചേവ പിതുച്ച തേ;
സബ്ബേന തേന കുസലേന, വിസം സാമസ്സ ഹഞ്ഞതൂ”തി.

തത്ഥ **യേന സച്ചേനാ**തി യേന ഭൂതേന സഭാവേന. **ധമ്മചാരീ**തി ദസകുസലകമ്മപഥധമ്മചാരീ. **സച്ചവാദീ**തി ഹസിതവസേനപി മുസാവാദം ന വദതി. **മാതാപേത്തിഭരോ**തി അനലസോ ഹുത്വാ രത്തിന്ദിവം മാതാപിതരോ

ഭരി. **കുലേ ജേട്ഠാപചായികോ**തി ജേട്ഠാനം മാതാപിതൂനം സക്കാരകാരകോ ഹോതി.

ഏവം മാതരാ സത്തഹി ഗാഥാഹി സച്ചകിരിയായ കതായ സാമോ പരിവത്തിത്വാ നിപജ്ജി. അഥസ്സ പിതാ ''ജീവതി മേ പുത്തോ, അഹമ്പിസ്സ സച്ചകിരിയം കരിസ്സാമീ''തി തഥേവ സച്ചകിരിയമകാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൩൮൯. ''ദിസ്വാന പതിതം സാമം, പുത്തകം പംസുകുന്ഥിതം;
അട്ടിതോ പുത്തസോകേന, പിതാ സച്ചം അഭാസഥ.

൩൯൦. ''യേന സച്ചേനയം സാമോ, ധമ്മചാരീ പുരേ അഹു;
ഏതേന സച്ചവജ്ജേന, വിസം സാമസ്സ ഹഞ്ഞതു.

൩൯൧. ''യേന സച്ചേനയം സാമോ, ബ്രഹ്മചാരീ പുരേ അഹു;
ഏതേന സച്ചവജ്ജേന, വിസം സാമസ്സ ഹഞ്ഞതു.

൩൯൨. ''യേന സച്ചേനയം സാമോ, സച്ചവാദീ പുരേ അഹു;
ഏതേന സച്ചവജ്ജേന, വിസം സാമസ്സ ഹഞ്ഞതു.

൩൯൩. ''യേന സച്ചേനയം സാമോ, മാതാപേത്തിഭരോ അഹു;
ഏതേന സച്ചവജ്ജേന, വിസം സാമസ്സ ഹഞ്ഞതു.

൩൯൪. ''യേന സച്ചേനയം സാമോ, കുലേ ജേട്ഠാപചായികോ;
ഏതേന സച്ചവജ്ജേന, വിസം സാമസ്സ ഹഞ്ഞതു.

൩൯൫. ''യേന സച്ചേനയം സാമോ, പാണാ പിയതരോ മമ;
ഏതേന സച്ചവജ്ജേന, വിസം സാമസ്സ ഹഞ്ഞതു.

൩൯൬. ''യം കിഞ്ചിത്ഥി കതം പുഞ്ഞം, മയ്ഹഞ്ചേവ മാതുച്ച തേ;
സബ്ബേന തേന കുസലേന, വിസം സാമസ്സ ഹഞ്ഞതൂ''തി.

ഏവം പിതരി സച്ചകിരിയം കരോന്തേ മഹാസത്തോ പരിവത്തിത്വാ ഇതരേന പസ്സേന നിപജ്ജി. അഥസ്സ തതിയം സച്ചകിരിയം ദേവതാ അകാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ അഹ -

൩൯൭. ''സാ ദേവതാ അന്തരഹിതാ, പബ്ബതേ ഗന്ധമാദനേ;
സാമസ്സ അനുകമ്പായ, ഇമം സച്ചം അഭാസഥ.

൩൯൮. ''പബ്ബത്യാഹം ഗന്ധമാദനേ, ചിരരത്തനിവാസിനീ;
ന മേ പിയതരോ കോചി, അഞ്ഞോ സാമേന വിജ്ജതി;
ഏതേന സച്ചവജ്ജേന, വിസം സാമസ്സ ഹഞ്ഞതു.

൩൯൯. ''സബ്ബേ വനാ ഗന്ധമയാ, പബ്ബതേ ഗന്ധമാദനേ;
ഏതേന സച്ചവജ്ജേന, വിസം സാമസ്സ ഹഞ്ഞതു.

൪൦൦. ''തേസം ലാലപ്പമാനാനം, ബഹും കാരുഞ്ഞസഞ്ഹിതം;
ഖിപ്പം സാമോ സമുട്ഠാസി, യുവാ കല്യാണദസ്സനോ''തി.

തത്ഥ **പബ്ബത്യാഹ**ന്തി പബ്ബതേ അഹം. **സബ്ബേ വനാ ഗന്ധമയാ**തി സബ്ബേ രുക്ഖാ ഗന്ധമയാ. ന ഹി തത്ഥ അഗന്ധോ നാമ കോചി രുക്ഖോ അത്ഥി. **തേസ**ന്തി ഭിക്ഖവേ, തേസം ഉഭിന്നം ലാലപ്പമാനാനഞ്ഞേവ ദേവതായ സച്ചകിരിയായ പരിയോസാനേ ഖിപ്പം സാമോ ഉട്ഠാസി, പദുമപത്തതോ ഉദകം വിയസ്സ വിസം വിനിവത്തേത്വാ ആബാധോ വിഗതോ, ഇധ നു ഖോ വിദ്ധോ, ഏത്ഥ നു ഖോ വിദ്ധോതി വിദ്ധട്ഠാനമ്പി ന പഞ്ഞായി.

ഇതി മഹാസത്തസ്സ നിരോഗഭാവോ, മാതാപിതൂനഞ്ച ചക്ഖുപടിലാഭോ, അരുണുഗ്ഗമനഞ്ച, ദേവതാനുഭാവേന തേസം ചതുന്നം അസ്സമേയേവ പാകടഭാവോ ചാതി സബ്ബം ഏകക്ഖണേയേവ അഹോസി. മാതാപിതരോ ''ചക്ഖൂനി നോ ലദ്ധാനി, സുവണ്ണസാമോ ച അരോഗോ ജാതോ''തി അതിരേകതരം തുസ്സിംസു. അഥ നേ സാമപണ്ഡിതോ ഗാഥം അഭാസി -

൪൦൧. ''സാമോഹമസ്മി ഭദ്ദം വോ, സോത്ഥിനാമ്ഹി സമുട്ഠിതോ;
മാ ബാള്ഹം പരിദേവേഥ, മഞ്ജുനാഭിവദേഥ മ''ന്തി.

തത്ഥ **സോത്ഥിനാമ്ഹി സമുട്ഠിതോ**തി സോത്ഥിനാ സുഖേന ഉട്ഠിതോ അമ്ഹി ഭവാമി. **മഞ്ജുനാ**തി മധുരസ്സരേന മം അഭിവദേഥ.

അഥ സോ രാജാനം ദിസ്വാ പടിസന്ഥാരം കരോന്തോ ആഹ -

൪൦൨. ''സ്വാഗതം തേ മഹാരാജ, അഥോ തേ അദുരാഗതം;
ഇസ്സരോസി അനുപ്പത്തോ, യം ഇധത്ഥി പവേദയ.

൪൦൩. ''തിന്ദുകാനി പിയാലാനി, മധുകേ കാസുമാരിയോ;
ഫലാനി ഖുദ്ദകപ്പാനി, ഭുഞ്ജ രാജ വരം വരം.

൪൦൪. ''അത്ഥി മേ പാനീയം സീതം, ആഭതം ഗിരിഗബ്ഭരാ;
തതോ പിവ മഹാരാജ, സചേ ത്വം അഭികങ്ഖസീ''തി.

രാജാപി തം അച്ഛരിയം ദിസ്വാ ആഹ -

൪൦൫. ''സമ്മുയ്ഹാമി പമുയ്ഹാമി, സബ്ബാ മുയ്ഹന്തി മേ ദിസാ;
പേതം തം സാമ മദ്ദക്ഖിം, കോ നു ത്വം സാമ ജീവസീ''തി.

തത്ഥ **പേത**ന്തി സാമ അഹം തം മതം അദ്ദസം. **കോ നു ത്വ**ന്തി കഥം നു ത്വം ജീവിതം പടിലഭസീതി പുച്ഛി.

മഹാസത്തോ ''അയം രാജാ മം 'മതോ'തി സല്ലക്ഖേസി, അമതഭാവമസ്സ പകാസേസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ ആഹ -

൪൦൬. ''അപി ജീവം മഹാരാജ, പുരിസം ഗാള്ഹവേദനം;
ഉപനീതമനസങ്കപ്പം, ജീവന്തം മഞ്ഞതേ മതം.

൪൦൭. ''അപി ജീവം മഹാരാജ, പുരിസം ഗാള്ഹവേദനം;
തം നിരോധഗതം സന്തം, ജീവന്തം മഞ്ഞതേ മത''ന്തി.

തത്ഥ **അപി ജീവ**ന്തി ജീവമാനം അപി. **ഉപനീതമനസങ്കപ്പ**ന്തി ഭവങ്ഗഓതിണ്ണചിത്താചാരം. **ജീവന്ത**ന്തി ജീവമാനമേവ ''ഏസോ മതോ''തി

മഞ്ഞതി. **നിരോധഗത**ന്തി അസ്സാസപസ്സാസനിരോധം സമാപന്നം സന്തം വിജ്ജമാനം മം ഏവം ലോകോ മതം വിയ ജീവന്തമേവ മഞ്ഞതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ മഹാസത്തോ രാജാനം അത്ഥേ യോജേതുകാമോ ധമ്മം ദേസേന്തോ പുന ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

ർംപ്വ. ''യോ മാതരം പിതരം വാ, മച്ചോ ധമ്മേന പോസതി;
ദേവാപി നം തികിച്ഛന്തി, മാതാപേത്തിഭരം നരം.

ർംൻ. ''യോ മാതരം പിതരം വാ, മച്ചോ ധമ്മേന പോസതി;
ഇധേവ നം പസംസന്തി, പേച്ച സഗ്ഗേ പമോദതീ''തി.

തം സുത്വാ രാജാ ''അച്ഛരിയം വത, ഭോ, മാതാപേത്തിഭരസ്സ ജന്തുനോ ഉപ്പന്നരോഗം ദേവതാപി തികിച്ഛന്തി, അതിവിയ അയം സാമോ സോഭതീ''തി അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ യാചന്തോ ആഹ -

ർഫം. ''ഏസ ഭിയ്യോ പമുയ്ഹാമി, സബ്ബാ മുയ്ഹന്തി മേ ദിസാ;
സരണം തം സാമ ഗച്ഛാമി, ത്വഞ്ച മേ സരണം ഭവാ''തി.

തത്ഥ **ഭിയ്യോ**തി യസ്മാ താദിസേ പരിസുദ്ധസീലഗുണസമ്പന്നേ തയി അപരജ്ഝിം, തസ്മാ അതിരേകതരം സമ്മുയ്ഹാമി. **ത്വഞ്ച മേ സരണം ഭവാ**തി സരണം ഗച്ഛന്തസ്സ മേ ത്വം സരണം ഭവ, പതിട്ഠാ ഹോഹി, ദേവലോകഗാമിമഗ്ഗം കരോഹീതി.

അഥ നം മഹാസത്തോ ''സചേപി, മഹാരാജ, ദേവലോകം ഗന്തുകാമോസി, മഹന്തം ദിബ്ബസമ്പത്തിം പരിഭുഞ്ജിതുകാമോസി, ഇമാസു ദസരാജധമ്മചരിയാസു വത്തസ്സൂ''തി തസ്സ ധമ്മം ദേസേന്തോ ദസ രാജധമ്മചരിയഗാഥാ അഭാസി -

ർഫ്ഫ. ''ധമ്മം ചര മഹാരാജ, മാതാപിതൂസു ഖത്തിയ;
ഇധ ധമ്മം ചരിത്വാന, രാജ സഗ്ഗം ഗമിസ്സസി.

ർഫ്വ. ''ധമ്മം ചര മഹാരാജ, പുത്തദാരേസു ഖത്തിയ;
ഇധ ധമ്മം ചരിത്വാന, രാജ സഗ്ഗം ഗമിസ്സസി.

ർഫ്സ. ''ധമ്മം ചര മഹാരാജ, മിത്താമച്ചേസു ഖത്തിയ;
ഇധ ധമ്മം ചരിത്വാന, രാജ സഗ്ഗം ഗമിസ്സസി.

ർഫർ. ''ധമ്മം ചര മഹാരാജ, വാഹനേസു ബലേസു ച;
ഇധ ധമ്മം ചരിത്വാന, രാജ സഗ്ഗം ഗമിസ്സസി.

ർഫ്ദ. ''ധമ്മം ചര മഹാരാജ, ഗാമേസു നിഗമേസു ച;
ഇധ ധമ്മം ചരിത്വാന, രാജ സഗ്ഗം ഗമിസ്സസി.

ർഫ്ന്ത്ര. ''ധമ്മം ചര മഹാരാജ, രട്ഠേസു ജനപദേസു ച;
ഇധ ധമ്മം ചരിത്വാന, രാജ സഗ്ഗം ഗമിസ്സസി.

ർഫ്ത്ര. ''ധമ്മം ചര മഹാരാജ, സമണബ്രാഹ്മണേസു ച;
ഇധ ധമ്മം ചരിത്വാന, രാജ സഗ്ഗം ഗമിസ്സസി.

ർ൨൯“ധമ്മം ചര മഹാരാജ, മിഗപക്ഖീസു ഖത്തിയ;
ഇധ ധമ്മം ചരിത്വാന, രാജ സഗ്ഗം ഗമിസ്സസി.

ർ൨ൻ.“ധമ്മം ചര മഹാരാജ, ധമ്മോ ചിണ്ണോ സുഖാവഹോ;
ഇധ ധമ്മം ചരിത്വാന, രാജ സഗ്ഗം ഗമിസ്സസി.

ർവ൦.“ധമ്മം ചര മഹാരാജ, സഇന്ദാ ദേവാ സബ്രഹ്മകാ;
സുചിണ്ണേന ദിവം പത്താ, മാ ധമ്മം രാജ പാമദോ”തി.

താസം അത്ഥോ **തേസകുണജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൭൯.൨ ആദയോ) വിത്ഥാരിതോവ. ഏവം മഹാസത്തോ തസ്സ ദസ രാജധമ്മേ ദേസേത്വാ ഉത്തരിപി ഓവദിത്വാ പഞ്ച സീലാനി അദാസി. സോ തസ്സ ഓവാദം സിരസാ സമ്പടിച്ഛിത്വാ മഹാസത്തം വന്ദിത്വാ ഖമാപേത്വാ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ സഗ്ഗപരായണോ അഹോസി. ബോധിസത്തോപി യാവജീവം മാതാപിതരോ പരിചരിത്വാ മാതാപിതൂഹി സദ്ധിം പഞ്ച അഭിഞ്ഞാ ച അട്ഠ സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ ബ്രഹ്മലോകൂപഗോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇദം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ “ഭിക്ഖവേ, മാതാപിതൂനം പോസനം നാമ പണ്ഡിതാനം വംസോ”തി വത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ മാതുപോസകഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലം പാപുണി.

തദാ രാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, ദേവധീതാ ഉപ്പലവണ്ണാ, സക്കോ അനുരുദ്ധോ, ദുകൂലപണ്ഡിതോ മഹാകസ്സപോ, പാരികാ ഭദ്ദകാപിലാനീ ഭിക്ഖുനീ, സുവണ്ണസാമപണ്ഡിതോ പന അഹമേവ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ അഹോസിന്തി.

സുവണ്ണസാമജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[ര്൨] ർ. നിമിജാതകവണ്ണനാ

അച്ഛേരം വത ലോകസ്മിന്തി ഇദം സത്ഥാ മിഥിലം ഉപനിസ്സായ മഘദേവഅമ്ബവനേ വിഹരന്തോ സിതപാതുകമ്മം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകദിവസഞ്ഹി സത്ഥാ സായന്ഹസമയേ സമ്ബഹുലേഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം തസ്മിം അമ്ബവനേ ചാരികം ചരമാനോ ഏകം രമണീയം ഭൂമിപ്പദേസം ദിസ്വാ അത്തനോ പുബ്ബചരിയം കഥേതുകാമോ ഹുത്വാ സിതപാതുകമ്മം കത്വാ ആയസ്മതാ ആനന്ദത്ഥേരേന സിതപാതുകമ്മകാരണം പുട്ഠോ “ആനന്ദ, അയം ഭൂമിപ്പദേസോ പുബ്ബേ മയാ മഘദേവരാജകാലേ ഝാനകീള്ഹം കീളന്തേന അജ്ഝാവുട്ഠപുബ്ബോ”തി വത്വാ തേന യാചിതോ പഞ്ഞത്താസനേ നിസീദിത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ വിദേഹരട്ഠേ മിഥിലനഗരേ മഘദേവോ നാമ രാജാ രജ്ജം കാരേസി. സോ ചതുരാസീതിവസ്സസഹസ്സാനി കുമാരകീള്ഹം കീളി, ചതുരാസീതിവസ്സസഹസ്സാനി ഉപരജ്ജം കാരേസി, ചതുരാസീതിവസ്സസഹസ്സാനി രജ്ജം കാരേന്തോ “യദാ മേ സമ്മ കപ്പക, സിരസ്മിം പലിതാനി പസ്സേയ്യാസി, തദാ മേ ആരോചേയ്യാസീ”തി ആഹ. അപരഭാഗേ കപ്പകോ പലിതാനി ദിസ്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസി. രാജാ പലിതം സുവണ്ണസണ്ഡാസേന ഉദ്ധരാപേത്വാ

ഹത്ഥതലേ പതിട്ഠാപേത്വാ പലിതം ഓലോകേത്വാ മച്ചുരാജേന ആഗന്ത്വാ നലാടേ ലഗ്ഗം വിയ മരണം സമ്പത്തമാനോ "ഇദാനി മേ പബ്ബജിതകാലോ"തി കപ്പകസ്സ ഗാമവരം ദത്വാ ജേട്ഠപുത്തം പക്കോസാപേത്വാ "താത, രജ്ജം പടിച്ഛ, അഹം പബ്ബജിസ്സാമീ"തി വത്വാ "കിം കാരണാ ദേവാ"തി വുത്തേ -

> "ഉത്തമങ്ഗരുഹാ മയ്ഹം, ഇമേ ജാതാ വയോഹരാ;
> പാതുഭൂതാ ദേവദൂതാ, പബ്ബജ്ജാസമയോ മമാ"തി. -

വത്വാ പുത്തം രജ്ജേ അഭിസിഞ്ചിത്വാ "താത, ത്വമ്പി ഏവരൂപം പലിതം ദിസ്വാവ പബ്ബജേയ്യാസീ"തി തം ഓവദിത്വാ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ അമ്ബവനേ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ചതുരാസീതിവസ്സസഹസ്സാനി ചത്താരോ ബ്രഹ്മവിഹാരേ ഭാവേത്വാ ബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തി. പുത്തോപിസ്സ ഏതേനേവ ഉപായേന പബ്ബജിത്വാ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ അഹോസി. തഥാ തസ്സ പുത്തോ, തഥാ തസ്സ പുത്തോതി ഏവം ദ്വീഹി ഊനാനി ചതുരാസീതിഖത്തിയസഹസ്സാനി സീസേ പലിതം ദിസ്വാവ ഇമസ്മിം അമ്ബവനേ പബ്ബജിത്വാ ചത്താരോ ബ്രഹ്മവിഹാരേ ഭാവേത്വാ ബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തിംസു.

തേസം സബ്ബപഠമം നിബ്ബത്തോ മഘദേവരാജാ ബ്രഹ്മലോകേ ഠിതോവ അത്തനോ വംസം ഓലോകേന്തോ ദ്വീഹി ഊനാനി ചതുരാസീതിഖത്തിയസഹസ്സാനി പബ്ബജിതാനി ദിസ്വാ തുട്ഠമാനസോ ഹുത്വാ "ഇതോ നു ഖോ പരം പവത്തിസ്സതി, ന പവത്തിസ്സതീ"തി ഓലോകേന്തോ അപ്പവത്തനഭാവം ഞത്വാ "മമ വംസം അഹമേവ ഘടേസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ തതോ ചവിത്വാ മിഥിലനഗരേ രഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി പടിസന്ധിം ഗണ്ഹിത്വാ ദസമാസച്ചയേന മാതു കുച്ഛിതോ നിക്ഖമി. രാജാ തസ്സ നാമഗ്ഗഹണദിവസേ നേമിത്തകേ ബ്രാഹ്മണേ പക്കോസാപേത്വാ പുച്ഛി. തേ തസ്സ ലക്ഖണാനി ഓലോകേത്വാ "മഹാരാജ, അയം കുമാരോ തുമ്ഹാകം വംസം ഘടേന്തോ ഉപ്പന്നോ. തുമ്ഹാകഞ്ഹി വംസോ പബ്ബജിതവംസോ, ഇമസ്സ പരതോ നാഗമിസ്സതീ"തി വദിംസു. തം സുത്വാ രാജാ "അയം കുമാരോ രഥചക്കനേമി വിയ മമ വംസം ഘടേന്തോ ജാതോ, തസ്മാ തസ്സ 'നിമികുമാരോ'തി നാമം കരിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ "നിമികുമാരോ"തിസ്സ നാമം അകാസി.

സോ ദഹരകാലതോ പട്ഠായ ദാനേ സീലേ ഉപോസഥകമ്മേ ച അഭിരതോ അഹോസി. അഥസ്സ പിതാ പുരിമനയേനേവ പലിതം ദിസ്വാ കപ്പകസ്സ ഗാമവരം ദത്വാ പുത്തസ്സ രജ്ജം നിയ്യാദേത്വാ അമ്ബവനേ പബ്ബജിത്വാ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ അഹോസി. നിമിരാജാ പന ദാനജ്ഝാസയതായ ചതൂസു നഗരദ്വാരേസു നഗരമജ്ഝേ ചാതി പഞ്ചസു ഠാനേസു പഞ്ച ദാനസാലായോ കാരാപേത്വാ മഹാദാനം പവത്തേസി. ഏകേകായ ദാനസാലായ സതസഹസ്സം സതസഹസ്സം കത്വാ ദേവസികം പഞ്ച പഞ്ച കഹാപണസതസഹസ്സാനി പരിച്ചജി, നിച്ചം പഞ്ച സീലാനി രക്ഖി, പക്ഖദിവസേസു ഉപോസഥം സമാദിയി, മഹാജനമ്പി ദാനാദീസു പുഞ്ഞേസു സമാദപേസി, സഗ്ഗമഗ്ഗം ആചിക്ഖിത്വാ നിരയഭയേന തജ്ജേത്വാ ധമ്മം ദേസേസി. തസ്സ ഓവാദേ ഠിതാ മനുസ്സാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ തതോ ചുതാ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തിംസു, ദേവലോകോ പരിപൂരി, നിരയോ തുച്ഛോ വിയ അഹോസി. തദാ താവതിംസഭവനേ ദേവസങ്ഘാ സുധമ്മായം ദേവസഭായം സന്നിപതിത്വാ "അഹോ, വത അമ്ഹാകം ആചരിയോ നിമിരാജാ, തം നിസ്സായ

മയം ഇമം ബുദ്ധഞ്ഞണേനപി അപരിച്ഛിന്ദനീയം ദിബ്ബസമ്പത്തിം അനുഭവാമാ”തി വത്വാ മഹാസത്തസ്സ ഗുണേ വണ്ണയിംസു . മനുസ്സലോകേപി മഹാസമുദ്ദപിട്ഠേ ആസിത്തതേലം വിയ മഹാസത്തസ്സ ഗുണകഥാ പത്ഥരി. സത്ഥാ തമത്ഥം ആവിഭൂതം കത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ കഥേന്തോ ആഹ -

ർവ. “അച്ഛേരം വത ലോകസ്മിം, ഉപ്പജ്ജന്തി വിചക്ഖണാ;
യദാ അഹു നിമിരാജാ, പണ്ഡിതോ കുസലത്ഥികോ.

ർവ. “രാജാ സബ്ബവിദേഹാനം, അദാ ദാനം അരിന്ദമോ;
തസ്സ തം ദദതോ ദാനം, സങ്കപ്പോ ഉദപജ്ജഥ;
ദാനം വാ ബ്രഹ്മചരിയം വാ, കതമം സു മഹപ്ഫല”ന്തി.

തത്ഥ **യദാ അഹൂ**തി ഭിക്ഖവേ, യദാ പണ്ഡിതോ അത്തനോ ച പരേസഞ്ച കുസലത്ഥികോ നിമിരാജാ അഹോസി, തദാ ദേവമനുസ്സാ “അച്ഛേരം വത, ഭോ, ഏവരൂപാപി നാമ അനുപ്പന്നേ ബുദ്ധഞാണേ മഹാജനസ്സ ബുദ്ധകിച്ചം സാധയമാനാ ലോകസ്മിം വിചക്ഖണാ ഉപ്പജ്ജന്തീ”തി ഏവം തസ്സ ഗുണകഥം കഥേസുന്തി അത്ഥോ. “യഥാ അഹൂ”തിപി പാഠോ. തസ്സത്ഥോ - യഥാ അഹു നിമിരാജാ പണ്ഡിതോ കുസലത്ഥികോയേവ, തഥാരൂപാ മഹാജനസ്സ ബുദ്ധകിച്ചം സാധയമാനാ ഉപ്പജ്ജന്തി വിചക്ഖണാ. യം തേസം ഉപ്പന്നം, തം അച്ഛേരം വത ലോകസ്മിന്തി. ഇതി സത്ഥാ സയമേവ അച്ഛരിയജാതോ ഏവമാഹ. **സബ്ബവിദേഹാന**ന്തി സബ്ബവിദേഹരട്ഠവാസീനം. **കതമം സൂ**തി ഏതേസു ദ്വീസു കതമം നു ഖോ മഹപ്ഫലന്തി അത്ഥോ.

സോ കിര പന്നരസീഉപോസഥദിവസേ ഉപോസഥികോ ഹുത്വാ സബ്ബാഭരണാനി ഓമുഞ്ചിത്വാ സിരിസയനപിട്ഠേ നിപന്നോവ ദ്വേ യാമേ നിദ്ദം ഓക്കമിത്വാ പച്ഛിമയാമേ പബുദ്ധോ പല്ലങ്കം ആഭുജിത്വാ “അഹം മഹാജനസ്സ അപരിമാണം ദാനമ്പി ദേമി, സീലമ്പി രക്ഖാമി, ദാനസ്സ നു ഖോ മഹന്തം ഫലം, ഉദാഹു ബ്രഹ്മചരിയസ്സാ”തി ചിന്തേത്വാ അത്തനോ കങ്ഖം ഛിന്ദിതും നാസക്ഖി. തസ്മിം ഖണേ സക്കസ്സ ഭവനം ഉണ്ഹാകാരം ദസ്സേസി. സക്കോ ആവജ്ജേന്തോ തം തഥാ വിതക്കേന്തം ദിസ്വാ “കങ്ഖമസ്സ ഛിന്ദിസ്സാമീ”തി ഏകകോവ സീഘം ആഗന്ത്വാ സകലനിവേസനം ഏകോഭാസം കത്വാ സിരിഗബ്ഭം പവിസിത്വാ ഓഭാസം ഫരിത്വാ ആകാസേ ഠത്വാ തേന പുട്ഠോ ബ്യാകാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

ർവ. “തസ്സ സങ്കപ്പമഞ്ഞായ, മഘവാ ദേവകുഞ്ജരോ;
സഹസ്സനേത്തോ പാതുരഹു, വണ്ണേന വിഹനം തമം.

ർവ. “സലോമഹട്ഠോ മനുജിന്ദോ, വാസവം അവചാ നിമി;
ദേവതാ നുസി ഗന്ധബ്ബോ, അദു സക്കോ പുരിന്ദദോ.

ർവ. “ന ച മേ താദിസോ വണ്ണോ, ദിട്ഠോ വാ യദി വാ സുതോ;
ആചിക്ഖ മേ ത്വം ഭദ്ദന്തേ, കഥം ജാനേമു തം മയം.

ർവ. “സലോമഹട്ഠം ഞത്വാന, വാസവോ അവചാ നിമിം;
സക്കോഹമസ്മി ദേവിന്ദോ, ആഗതോസ്മി തവന്തികേ;
അലോമഹട്ഠോ മനുജിന്ദ, പുച്ഛ പഞ്ഹം യമിച്ഛസി.

ർവ. “സോ ച തേന കതോകാസോ, വാസവം അവചാ നിമി;

പുച്ഛാമി തം മഹാരാജ, സബ്ബഭൂതാനമിസ്സര;
‘ദാനം വാ ബ്രഹ്മചരിയം വാ, കതമംസു മഹപ്ഫലം’.

ർവ. “ഏസോ പുട്ഠോ നരദേവേന, വാസവോ അവചാ നിമിം;
വിപാകം ബ്രഹ്മചരിയസ്സ, ജാനം അക്ഖാസിജാനതോ.

ർവ. “ഹീനേന ബ്രഹ്മചരിയേന, ഖത്തിയേ ഉപപജ്ജതി;
മജ്ഝിമേന ച ദേവത്തം, ഉത്തമേന വിസുജ്ഝതി.

ർനം. “ന ഹേതേ സുലഭാ കായാ, യാചയോഗേന കേനചി;
യേ കായേ ഉപപജ്ജന്തി, അനാഗാരാ തപസ്സിനോ”തി.

തത്ഥ **സലോമഹട്ഠോ**തി ഭിക്ഖവേ, സോ നിമിരാജാ ഓഭാസം ദിസ്വാ ആകാസം ഓലോകേന്തോ തം ദിബ്ബാഭരണപടിമണ്ഡിതം ദിസ്വാവ ഭയേന ലോമഹട്ഠോ ഹുത്വാ **“ദേവതാ നുസി ഗന്ധബ്ബോ”**തിആദിനാ പുച്ഛി. **അലോമഹട്ഠോ**തി നിബ്ഭയോ അഹട്ഠലോമോ ഹുത്വാ പുച്ഛ, മഹാരാജാതി. **വാസവം അവചാ**തി തുട്ഠമാനസോ ഹുത്വാ സക്കം അവോച. **ജാനം അക്ഖാസിജാനതോ**തി ഭിക്ഖവേ, സോ സക്കോ അതീതേ അത്തനാ പച്ചക്ഖതോ ദിട്ഠപുബ്ബം ബ്രഹ്മചരിയസ്സ വിപാകം ജാനന്തോ തസ്സ അജാനതോ അക്ഖാസി.

ഹീനേനാതിആദീസു പുഥുതിത്ഥായതനേ മേഥുനവിരതിമത്തം സീലം ഹീനം നാമ, തേന ഖത്തിയകുലേ ഉപപജ്ജതി. ഝാനസ്സ ഉപചാരമത്തം മജ്ഝിമം നാമ, തേന ദേവത്തം ഉപപജ്ജതി. അട്ഠസമാപത്തിനിബ്ബത്തനം പന ഉത്തമം നാമ, തേന ബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തതി, തം ബാഹിരകാ നിബ്ബാനന്തി കഥേന്തി. തേനാഹ “വിസുജ്ഝതീ”തി. ഇമസ്മിം പന ബുദ്ധസാസനേ പരിസുദ്ധസീലസ്സ ഭിക്ഖുനോ അഞ്ഞതരം ദേവനികായം പത്ഥേന്തസ്സ ബ്രഹ്മചരിയചേതനാ ഹീനതായ ഹീനം നാമ, തേന യഥാപത്ഥിതേ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തതി. പരിസുദ്ധസീലസ്സ ഭിക്ഖുനോ അട്ഠസമാപത്തിനിബ്ബത്തനം മജ്ഝിമം നാമ, തേന ബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തതി . പരിസുദ്ധസീലസ്സ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ അരഹത്തുപ്പത്തി ഉത്തമം നാമ, തേന വിസുജ്ഝതീതി . ഇതി സക്കോ “മഹാരാജ, ദാനതോ സതഗുണേന സഹസ്സഗുണേന സതസഹസ്സഗുണേന ബ്രഹ്മചരിയവാസോവ മഹപ്ഫലോ”തി വണ്ണേതി. **കായാ**തി ബ്രഹ്മഘടാ. **യാചയോഗേനാ**തി യാചനയുത്തകേന യഞ്ഞയുത്തകേന വാതി ഉഭയത്ഥാപി ദായകസ്സേവേതം നാമം. **തപസ്സിനോ**തി തപനിസ്സിതകാ.

ഇമായ ഗാഥായ ബ്രഹ്മചരിയവാസസ്സേവ മഹപ്ഫലഭാവം ദീപേത്വാ ഇദാനി യേ അതീതേ മഹാദാനം ദത്വാ കാമാവചരം അതിക്കമിതും നാസക്ഖിംസു, തേ രാജാനോ ദസ്സേന്തോ ആഹ -

ർന. “ദുദീപോ സാഗരോ സേലോ, മുജകിന്ദോ ഭഗീരസോ;
ഉസിന്ദരോ കസ്സപോ ച, അസകോ ച പുഥുജ്ജനോ.

ർന. “ഏതേ ചഞ്ഞേ ച രാജാനോ, ഖത്തിയാ ബ്രാഹ്മണാ ബഹൂ;
പുഥുയഞ്ഞം യജിത്വാന, പേതത്തം നാതിവത്തിസു”ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - മഹാരാജ, പുബ്ബേ ബാരാണസിയം ദുദീപോ നാമ രാജാ ദാനം ദത്വാ മരണചക്കേന ഛിന്നോ കാമാവചരേയേവ നിബ്ബത്തി. തഥാ സാഗരാദയോ

അട്ഠാതി ഏതേ ച അഞ്ഞേ ച ബഹൂ രാജാനോ ചേവ ഖത്തിയാ ബ്രാഹ്മണാ ച പുഥുയഞ്ഞം യജിത്വാന അനേകപ്പകാരം ദാനം ദത്വാ കാമാവചരഭൂമിസങ്ഖാതം പേതത്തം നാതിവത്തിംസൂതി അത്ഥോ. കാമാവചരദേവതാ ഹി രൂപാദിനോ കിലേസവത്ഥുസ്സ കാരണാ പരം പച്ചാസീസനതോ കപണതായ "പേതാ"തി വുച്ചന്തി. വുത്തമ്പി ചേതം -

"യേ അദുതിയാ ന രമന്തി ഏകികാ, വിവേകജം യേ ന ലഭന്തി പീതിം;
കിഞ്ചാപി തേ ഇന്ദസമാനഭോഗാ, തേ വേ പരാധീനസുഖാ വരാകാ"തി.

ഏവമ്പി ദാനഫലതോ ബ്രഹ്മചരിയഫലസ്സേവ മഹന്തഭാവം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി ബ്രഹ്മചരിയവാസേന പേതഭവനം അതിക്കമിത്വാ ബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തതാപസേ ദസ്സേന്തോ ആഹ -

ർ൩ൻ. "അഥ യീമേ അവത്തിംസു, അനാഗാരാ തപസ്സിനോ;
സത്തിസയോ യാമഹനു, സോമയാമോ മനോജവോ.

ർ൩ർ. "സമുദ്ദോ മാഘോ ഭരതോ ച, ഇസി കാലപുരക്ഖതോ;
അങ്ഗീരസോ കസ്സപോ ച, കിസവച്ഛോ അകത്തി ചാ"തി.

തത്ഥ **അവത്തിംസൂ**തി കാമാവചരം അതിക്കമിംസു. **തപസ്സിനോ**തി സീലതപഞ്ചേവ സമാപത്തിതപഞ്ച നിസ്സിതാ. **സത്തിസയോ**തി യാമഹനുആദയോ സത്ത ഭാതരോവ സന്ധായാഹ. അങ്ഗീരസാദീഹി ചതൂഹി സദ്ധിം ഏകാദസേതേ അവത്തിംസു അതിക്കമിംസൂതി അത്ഥോ.

ഏവം താവ സുതവസേനേവ ദാനഫലതോ ബ്രഹ്മചരിയവാസസ്സേവ മഹപ്ഫലതം വണ്ണേത്വാ ഇദാനി അത്തനാ ദിട്ഠപുബ്ബം ആഹരന്തോ ആഹ -

ർ൩ൿ. "ഉത്തരേന നദീ സീദാ, ഗമ്ഭീരാ ദുരതിക്കമാ;
നളഗ്ഗിവണ്ണാ ജോതന്തി, സദാ കഞ്ചനപബ്ബതാ.

ർ൩൯. "പരൂള്ഹകച്ഛാ തഗരാ, രൂള്ഹകച്ഛാ വനാ നഗാ;
തത്രാസും ദസസഹസ്സാ, പോരാണാ ഇസയോ പുരേ.

ർ൩൭. "അഹം സേട്ഠോസ്മി ദാനേന, സംയമേന ദമേന ച;
അനുത്തരം വതം കത്വാ, പകിരചാരീ സമാഹിതേ.

ർ൩൮. "ജാതിമന്തം അജച്ചഞ്ച, അഹം ഉജുഗതം നരം;
അതിവേലം നമസ്സിസ്സം, കമ്മബന്ധൂ ഹി മാണവാ.

ർ൩൯. "സബ്ബേ വണ്ണാ അധമ്മട്ഠാ, പതന്തി നിരയം അധോ;
സബ്ബേ വണ്ണാ വിസുജ്ഝന്തി, ചരിത്വാ ധമ്മമുത്തമ"ന്തി.

തത്ഥ **ഉത്തരേനാ**തി മഹാരാജ, അതീതേ ഉത്തരഹിമവന്തേ ദ്വിന്നം സുവണ്ണപബ്ബതാനം അന്തരേ പവത്താ സീദാ നാമ നദീ ഗമ്ഭീരാ നാവാഹിപി ദുരതിക്കമാ അഹോസി. കിം കാരണാ? സാ ഹി അതിസുഖുമോദകാ, സുഖുമത്താ ഉദകസ്സ അന്തമസോ മോരപിഞ്ഛ-മത്തമ്പി തത്ഥ പതിതം നം സണ്ഠാതി, ഓസീദിത്വാ ഹേട്ഠാതലമേവ ഗച്ഛതി. തേനേവ സാ സീദാ നാമ അഹോസി. തേ പന തസ്സാ തീരേസു കഞ്ചനപബ്ബതാ സദാ നളഗ്ഗിവണ്ണാ ഹുത്വാ ജോതന്തി ഓഭാസന്തി. **പരൂള്ഹകച്ഛാ തഗരാ**തി തസ്സാ പന നദിയാ തീരേ കച്ഛാ

പരൂള്ഹതഗരാ അഹേസും തഗരഗന്ധസുഗന്ധിനോ. **രൂള്ഹകച്ഛാ വനാ നഗാതി** യേ തത്ഥ അഞ്ഞേപി പബ്ബതാ, തേസമ്പി അന്തരേ കച്ഛാ രൂള്ഹവനാ അഹേസും, പുപ്ഫഫലൂപഗരുക്ഖസഞ്ഛന്നാതി അത്ഥോ. **തത്രാസുന്തി** തസ്മിം ഏവം രമണീയേ ഭൂമിഭാഗേ ദസസഹസ്സാ ഇസയോ അഹേസും. തേ സബ്ബേപി അഭിഞ്ഞാസമാപത്തിലാഭിനോവ. തേസു ഭിക്ഖാചാരവേലായ കേചി ഉത്തരകുരും ഗച്ഛന്തി, കേചി മഹാജമ്ബുദീപേ ജമ്ബുഫലം ആഹരന്തി, കേചി ഹിമവന്തേയേവ മധുരഫലാഫലാനി ആഹരിത്വാ ഖാദന്തി, കേചി ജമ്ബുദീപതലേ തം തം നഗരം ഗച്ഛന്തി. ഏകോപി രസതണ്ഹാഭിഭൂതോ നത്ഥി, ഝാനസുഖേനേവ വീതിനാമേന്തി. തദാ ഏകോ താപസോ ആകാസേന ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ സുനിവത്ഥോ സുപാരുതോ പിണ്ഡായ ചരന്തോ പുരോഹിതസ്സ ഗേഹദ്വാരം പാപുണി. സോ തസ്സ ഉപസമേ പസീദിത്വാ അന്തോനിവേസനം ആനേത്വാ ഭോജേത്വാ കതിപാഹം പടിജഗ്ഗന്തോ വിസ്സാസേ ഉപ്പന്നേ "ഭന്തേ, തുമ്ഹേ കുഹിം വസഥാ"തി പുച്ഛി. "അസുകട്ഠാനേ നാമാവുസോ"തി. "കിം പന തുമ്ഹേ ഏകകോവ തത്ഥ വസഥ, ഉദാഹു അഞ്ഞേപി അത്ഥീ"തി? "കിം വദേസി, ആവുസോ, തസ്മിം പദേസേ ദസസഹസ്സാ ഇസയോ വസന്തി, സബ്ബേവ അഭിഞ്ഞാസമാപത്തിലാഭിനോ"തി. തസ്സ തേസം ഗുണം സുത്വാ പബ്ബജ്ജായ ചിത്തം നമി. അഥ നം സോ ആഹ - "ഭന്തേ, മമ്പി തത്ഥ നേത്വാ പബ്ബാജേഥാ"തി. "ആവുസോ, ത്വം രാജപുരിസോ, ന തം സക്കാ പബ്ബാജേതു"ന്തി. "തേന ഹി, ഭന്തേ, അജ്ജാഹം രാജാനം ആപുച്ഛിസ്സാമി, തുമ്ഹേ സ്വേപി ആഗച്ഛേയ്യാഥാ"തി. സോ അധിവാസേസി.

ഇതരോപി ഭുത്തപാതരാസോ രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ "ഇച്ഛാമഹം, ദേവ , പബ്ബജിതു"ന്തി ആഹ. "കിം കാരണാ പബ്ബജിസ്സസീ"തി? "കാമേസു ദോസം നേക്ഖമ്മേ ച ആനിസംസം ദിസ്വാ"തി. "തേന ഹി പബ്ബജാഹി, പബ്ബജിതോപി മം ദസ്സേയ്യാസീ"തി. സോ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ അത്തനോ ഗേഹം ഗന്ത്വാ പുത്തദാരം അനുസാസിത്വാ സബ്ബം സാപതേയ്യം ദസ്സേത്വാ അത്തനോ പബ്ബജിതപരിക്ഖാരം ഗഹേത്വാ താപസസ്സ ആഗമനമഗ്ഗം ഓലോകേന്തോവ നിസീദി. താപസോപി തഥേവ ആകാസേനാഗന്ത്വാ അന്തോനഗരം പവിസിത്വാ തസ്സ ഗേഹം പാവിസി. സോ തം സക്കച്ചം പരിവിസിത്വാ "ഭന്തേ, മയാ കഥം കാതബ്ബ"ന്തി ആഹ. സോ തം ബഹിനഗരം നേത്വാ ഹത്ഥേ ആദായ അത്തനോ ആനുഭാവേന തത്ഥ നേത്വാ പബ്ബാജേത്വാ പുനദിവസേ തം തത്ഥേവ ഠപേത്വാ ഭത്തം ആഹരിത്വാ ദത്വാ കസിണപരികമ്മം ആചിക്ഖി. സോ കതിപാഹേനേവ അഭിഞ്ഞാസമാപത്തിയോ നിബ്ബത്തേത്വാ സയമേവ പിണ്ഡായ ചരതി.

സോ അപരഭാഗേ "അഹം രഞ്ഞോ അത്താനം ദസ്സേതും പടിഞ്ഞം അദാസിം, ദസ്സേസ്സാമസ്സ അത്താന"ന്തി ചിന്തേത്വാ താപസേ വന്ദിത്വാ ആകാസേന ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ ഭിക്ഖം ചരന്തോ രാജദ്വാരം പാപുണി. രാജാ തം ദിസ്വാ സഞ്ജാനിത്വാ അന്തോനിവേസനം പവേസേത്വാ സക്കാരം കത്വാ "ഭന്തേ, കുഹിം വസഥാ"തി പുച്ഛി. "ഉത്തരഹിമവന്തപദേസേ കഞ്ചനപബ്ബതന്തരേ പവത്തായ സീദാനദിയാ തീരേ, മഹാരാജാ"തി. "കിം പന, ഭന്തേ, ഏകകോവ തത്ഥ വസഥ, ഉദാഹു അഞ്ഞേപി അത്ഥീ"തി. "കിം വദേസി, മഹാരാജ, തത്ഥ ദസസഹസ്സാ ഇസയോ വസന്തി, സബ്ബേവ അഭിഞ്ഞാസമാപത്തിലാഭിനോ"തി? രാജാ തേസം ഗുണം സുത്വാ സബ്ബേസം ഭിക്ഖം ദാതുകാമോ അഹോസി. അഥ നം രാജാ ആഹ - "ഭന്തേ, അഹം തേസം ഇസീനം ഭിക്ഖം ദാതുകാമോമ്ഹി, കിം കരോമീ"തി? "മഹാരാജ, തേ ഇസയോ ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യരസേ അഗിദ്ധാ,

ന സക്കാ ഇധാനേതു''ന്തി. ''ഭന്തേ, തുമ്ഹേ നിസ്സായ തേ ഭോജേസ്സാമി, ഉപായം മേ ആചിക്ഖഥാ''തി. ''തേന ഹി, മഹാരാജ, സചേ തേസം ദാനം ദാതുകാമോസി, ഇതോ നിക്ഖമിത്വാ സീദാനദീതീരേ വസന്തോ തേസം ദാനം ദേഹീ''തി.

സോ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ സബ്ബൂപകരണാനി ഗാഹാപേത്വാ ചതുരങ്ഗിനിയാ സേനായ സദ്ധിം നിക്ഖമിത്വാ അത്തനോ രജ്ജസീമം പാപുണി. അഥ നം താപസോ അത്തനോ ആനുഭാവേന സദ്ധിം സേനായ സീദാനദീതീരം നേത്വാ നദീതീരേ ഖന്ധാവാരം കാരാപേത്വാ ആകാസേന അത്തനോ വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ പുനദിവസേ പച്ചാഗമി. അഥ നം രാജാ സക്കച്ചം ഭോജേത്വാ ''സ്വേ, ഭന്തേ, ദസസഹസ്സേ ഇസയോ ആദായ ഇധേവ ആഗച്ഛഥാ''തി ആഹ. സോ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ ഗന്ത്വാ പുനദിവസേ ഭിക്ഖാചാരവേലായ തേസം ഇസീനം ആരോചേസി ''മാരിസാ, ബാരാണസിരാജാ 'തുമ്ഹാകം ഭിക്ഖം ദസ്സാമീ'തി ആഗന്ത്വാ സീദാനദീതീരേ നിസിന്നോ സ്വേ വോ നിമന്തേതി, തസ്സാനുകമ്പായ ഖന്ധാവാരം ഗന്ത്വാ ഭിക്ഖം ഗണ്ഹഥാ''തി. തേ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ ആകാസേന ഗന്ത്വാ ഖന്ധാവാരസ്സ അവിദൂരേ ഓതരിംസു. രാജാ തേ ദിസ്വാ പച്ചുഗ്ഗമനം കത്വാ ഖന്ധാവാരം പവേസേത്വാ പഞ്ഞത്താസനേസു നിസീദാപേത്വാ ഇസിഗണം പണീതേനാഹാരേന സന്തപ്പേത്വാ തേസം ഇരിയാപഥേ പസന്നോ സ്വാതനായപി നിമന്തേസി. ഏതേനുപായേന ദസന്നം താപസസഹസ്സാനം ദസവസ്സസഹസ്സാനി ദാനം അദാസി. ദദന്തോ ച തസ്മിംയേവ പദേസേ നഗരം മാപേത്വാ സസ്സകമ്മം കാരേസി. ന ഖോ പന, മഹാരാജ, തദാ സോ രാജാ അഞ്ഞോ അഹോസി, അഥ ഖോ **അഹം സേട്ഠോസ്മി ദാനേന,** അഹമേവ ഹി തദാ ദാനേന സേട്ഠോ ഹുത്വാ തം മഹാദാനം ദത്വാ ഇമം പേതലോകം അതിക്കമിത്വാ ബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തിതും നാസക്ഖിം. മയാ ദിന്നം പന ദാനം ഭുഞ്ജിത്വാ സബ്ബേവ തേ താപസാ കാമാവചരം അതിക്കമിത്വാ ബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്താ, ഇമിനാപേതം വേദിതബ്ബം ''ബ്രഹ്മചരിയവാസോവ മഹപ്ഫലോ''തി.

ഏവം ദാനേന അത്തനോ സേട്ഠഭാവം പകാസേത്വാ ഇതരേഹി തീഹി പദേഹി തേസം ഇസീനം ഗുണം പകാസേതി. തത്ഥ **സംയമേനാ**തി സീലേന. **ദമേനാ**തി ഇന്ദ്രിയദമേന. **അനുത്തര**ന്തി ഏതേഹി ഗുണേഹി നിരന്തരം ഉത്തമം വതം സമാദാനം ചരിത്വാ. **പകിരചാരീ**തി ഗണം പകിരിത്വാ പടിക്ഖിപിത്വാ പഹായ ഏകചാരികേ, ഏകീഭാവം ഗതേതി അത്ഥോ. **സമാഹിതേ**തി ഉപചാരപ്പനാസമാധീഹി സമാഹിതചിത്തേ. ഏവരൂപേ അഹം തപസ്സിനോ ഉപട്ഠഹിന്തി ദസ്സേതി. **അഹം ഉജുഗത**ന്തി അഹം, മഹാരാജ, തേസം ദസസഹസ്സാനം ഇസീനം അന്തരേ കായവങ്കാദീനം അഭാവേന ഉജുഗതം ഏകമ്പി നരം ഹീനജച്ചോ വാ ഹോതു ജാതിസമ്പന്നോ വാ, ജാതിം അവിചാരേത്വാ തേസം ഗുണേസു പസന്നമാനസോ ഹുത്വാ സബ്ബമേവ അതിവേലം നമസ്സിസ്സം, നിച്ചകാലമേവ നമസ്സിസ്സന്തി വദതി. കിം കാരണാ? **കമ്മബന്ധൂ ഹി മാണവാ**തി, സത്താ ഹി നാമേതേ കമ്മബന്ധൂ കമ്മപടിസരണാ, തേനേവ കാരണേന സബ്ബേ വണ്ണാതി വേദിതബ്ബാ.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ ''കിഞ്ചാപി, മഹാരാജ, ദാനതോ ബ്രഹ്മചരിയമേവ മഹപ്ഫലം, ദ്വേപി പനേതേ മഹാപുരിസവിതക്കാവ, തസ്മാ ദ്വീസുപി അപ്പമത്തോവ ഹുത്വാ ദാനഞ്ച ദേഹി, സീലഞ്ച രക്ഖാഹീ''തി തം ഓവദിത്വാ സകട്ഠാനമേവ ഗതോ. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

ർർം.“ഇദം വത്വാന മഘവാ, ദേവരാജാ സുജമ്പതി;
വേദേഹമനുസാസിത്വാ, സഗ്ഗകായം അപക്കമീ”തി.

തത്ഥ **അപക്കമീ**തി പക്കമി, സുധമ്മാദേവസഭായം നിസിന്നമേവ അത്താനം ദസ്സേസീതി അത്ഥോ.

അഥ നം ദേവഗണാ ആഹംസു “മഹാരാജ, നനു ന പഞ്ഞായിത്ഥ, കുഹിം ഗതത്ഥാ”തി? “മാരിസാ മിഥിലായം നിമിരഞ്ഞോ ഏകാ കങ്ഖാ ഉപ്പജ്ജി, തസ്സ പഞ്ഹം കഥേത്വാ തം രാജാനം നിക്കങ്ഖം കത്വാ ആഗതോമ്ഹീ”തി വത്വാ പുന തം കാരണം ഗാഥായ കഥേതും ആഹ -

ർർൣ.“ഇമം ഭോന്തോ നിസാമേഥ, യാവന്തേത്ഥ സമാഗതാ;
ധമ്മികാനം മനുസ്സാനം, വണ്ണം ഉച്ചാവചം ബഹും.

ർർവ്.“യഥാ അയം നിമിരാജാ, പണ്ഡിതോ കുസലത്ഥികോ;
രാജാ സബ്ബവിദേഹാനം, അദാ ദാനം അരിന്ദമോ.

ർർന്.“തസ്സ തം ദദതോ ദാനം, സങ്കപ്പോ ഉദപജ്ജഥ;
ദാനം വാ ബ്രഹ്മചരിയം വാ, കതമം സു മഹപ്ഫല”ന്തി.

തത്ഥ **ഇമ**ന്തി ധമ്മികാനം കല്യാണധമ്മാനം മനുസ്സാനം മയാ വുച്ചമാനം സീലവസേന ഉച്ചം ദാനവസേന അവചം ബഹും ഇമം വണ്ണം നിസാമേഥ സുണാഥാതി അത്ഥോ. **യഥാ അയ**ന്തി അയം നിമിരാജാ യഥാ അതിവിയ പണ്ഡിതോതി.

ഇതി സോ അപരിഹാപേത്വാ രഞ്ഞോ വണ്ണം കഥേസി. തം സുത്വാ ദേവസങ്ഘാ രാജാനം ദട്ഠുകാമാ ഹുത്വാ “അമ്ഹാകം നിമിരാജാ ആചരിയോ, തസ്സോവാദേ ഠത്വാ തം നിസ്സായ അമ്ഹേഹി അയം ദിബ്ബസമ്പത്തി ലദ്ധാ, മയം ദട്ഠുകാമമ്ഹാ, തം പക്കോസാപേഹി, മഹാരാജാ”തി വദിംസു. സക്കോ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ മാതലിം പക്കോസാപേത്വാ “സമ്മ മാതലി, വേജയന്തരഥം യോജേത്വാ മിഥിലം ഗന്ത്വാ നിമിരാജാനം ദിബ്ബയാനേ ആരോപേത്വാ ആനേഹീ”തി ആഹ. സോ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ രഥം യോജേത്വാ പായാസി. സക്കസ്സ പന ദേവേഹി സദ്ധിം കഥേന്തസ്സ മാതലിം ആണാപേന്തസ്സ ച രഥം യോജേന്തസ്സ ച മനുസ്സഗണനായ മാസോ അതിക്കന്തോ. ഇതി നിമിരഞ്ഞോ പുണ്ണമായം ഉപോസഥികസ്സ പാചീനസീഹപഞ്ജരം വിവരിത്വാ മഹാതലേ നിസീദിത്വാ അമച്ചഗണപരിവുതസ്സ സീലം പച്ചവേക്ഖന്തസ്സ പാചീനലോകധാതുതോ ഉഗ്ഗച്ഛന്തേന ചന്ദമണ്ഡലേന സദ്ധിംയേവ സോ രഥോ പഞ്ഞായതി. മനുസ്സാ ഭുത്തസായമാസാ ഘരദ്വാരേസു നിസീദിത്വാ സുഖകഥം കഥേന്താ “അജ്ജ ദ്വേ ചന്ദാ ഉഗ്ഗതാ”തി ആഹംസു. അഥ നേസം സല്ലപന്താനഞ്ഞേവ രഥോ പാകടോ അഹോസി. മഹാജനോ “നായം, ചന്ദോ, രഥോ”തി വത്വാ അനുക്കമേന സിന്ധവസഹസ്സയുത്തേ മാതലിസങ്ഗാഹകേ വേജയന്തരഥേ ച പാകടേ ജാതേ “കസ്സ നു ഖോ ഇദം ദിബ്ബയാനം ആഗച്ഛതീ”തി ചിന്തേത്വാ “ന കസ്സചി അഞ്ഞസ്സ, അമ്ഹാകം രാജാ ധമ്മികോ, സക്കേന വേജയന്തരഥോ പേസിതോ ഭവിസ്സതി, അമ്ഹാകം രഞ്ഞോവ അനുച്ഛവികോ”തി തുട്ഠപ്പഹട്ഠോ ഗാഥമാഹ -

ർർർ.“അബ്ഭുതോ വത ലോകസ്മിം, ഉപ്പജ്ജി ലോമഹംസനോ;

ദിബ്ബോ രഥോ പാതുരഹു, വേദേഹസ്സ യസസ്സിനോ''തി.

തത്ഥ **അബ്ഭുതോ**തി അഭൂതപുബ്ബോ. അച്ഛരിയോതി തേ വിമ്ഹയവസേനേവമാഹംസു.

തസ്സ പന മഹാജനസ്സ ഏവം കഥേന്തസ്സേവ മാതലി വാതവേഗേന ആഗന്ത്വാ രഥം നിവത്തേത്വാ സീഹപഞ്ജരഉമ്മാരേ പച്ഛാഭാഗേന ഠപേത്വാ ആരോഹണസജ്ജം കത്വാ ആരോഹണത്ഥായ രാജാനം നിമന്തേസി . തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

ർർ൬. ''ദേവപുത്തോ മഹിദ്ധികോ, മാതലി ദേവസാരഥി;
നിമന്തയിത്ഥ രാജാനം, വേദേഹം മിഥിലഗ്ഗഹം.

ർർന്ന. ''ഏഹിമം രഥമാരുയ്ഹ, രാജസേട്ഠ ദിസമ്പതി;
ദേവാ ദസ്സനകാമാ തേ, താവതിംസാ സഇന്ദകാ;
സരമാനാ ഹി തേ ദേവാ, സുധമ്മായം സമച്ഛരേ''തി.

തത്ഥ **മിഥിലഗ്ഗഹ**ന്തി മിഥിലായം പതിട്ഠിതഗേഹം, ചതൂഹി വാ സങ്ഗഹവത്ഥൂഹി മിഥിലായം സങ്ഗാഹകം. **സമച്ഛരേ**തി തവേവ ഗുണകഥം കഥേന്താ നിസിന്നാതി.

തം സുത്വാ രാജാ ''അദിട്ഠപുബ്ബം ദേവലോകഞ്ച പസ്സിസ്സാമി, മാതലിസ്സ ച മേ സങ്ഗഹോ കതോ ഭവിസ്സതി, ഗച്ഛിസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ അന്തേപുരഞ്ച മഹാജനഞ്ച ആമന്തേത്വാ ''അഹം നചിരസ്സേവ ആഗമിസ്സാമി, തുമ്ഹേ അപ്പമത്താ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കരോഥാ''തി വത്വാ രഥം അഭിരുഹി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

ർർ൭. ''തതോ രാജാ തരമാനോ, വേദേഹോ മിഥിലഗ്ഗഹോ;
ആസനാ വുട്ഠഹിത്വാന, പമുഖോ രഥമാരുഹി.

ർർവ്വ. ''അഭിരൂള്ഹം രഥം ദിബ്ബം, മാതലി ഏതദബ്രവി;
കേന തം നേമി മഗ്ഗേന, രാജസേട്ഠ ദിസമ്പതി;
യേന വാ പാപകമ്മന്താ, പുഞ്ഞകമ്മാ ച യേ നരാ''തി.

തത്ഥ **പമുഖോ**തി ഉത്തമോ, അഭിമുഖോ വാ, മഹാജനസ്സ പിട്ഠിം ദത്വാ ആരൂള്ഹോതി അത്ഥോ. **യേന വാ**തി യേന മഗ്ഗേന ഗന്ത്വാ യത്ഥ പാപകമ്മന്താ വസന്തി, തം ഠാനം സക്കാ ദട്ഠും, യേന വാ ഗന്ത്വാ യേ പുഞ്ഞകമ്മാ നരാ വസന്തി, തേസം ഠാനം സക്കാ ദട്ഠും, ഏതേസു ദ്വീസു കേന മഗ്ഗേന തം നേമി. ഇദം സോ സക്കേന അനാണത്തോപി അത്തനോ ദൂതവിസേസദസ്സനത്ഥം ആഹ.

അഥ നം രാജാ ''മയാ ദ്വേ ഠാനാനി അദിട്ഠപുബ്ബാനി, ദ്വേപി പസ്സിസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ ആഹ -

ർർൻ. ''ഉഭയേനേവ മം നേഹി, മാതലി ദേവസാരഥി;
യേന വാ പാപകമ്മന്താ, പുഞ്ഞകമ്മാ ച യേ നരാ''തി.

തതോ മാതലി ''ദ്വേപി ഏകപഹാരേനേവ ന സക്കാ ദസ്സേതും, പുച്ഛിസ്സാമി ന''ന്തി പുച്ഛന്തോ പുന ഗാഥമാഹ -

ർ൫ം.“കേന തം പഠമം നേമി, രാജസേട്ഠ ദിസമ്പതി;
യേന വാ പാപകമ്മന്താ, പുഞ്ഞകമ്മാ ച യേ നരാ”തി.

നിരയകണ്ഡം

തതോ രാജാ “അഹം അവസ്സം ദേവലോകം ഗമിസ്സാമി, നിരയം താവ പസ്സിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ അനന്തരം ഗാഥമാഹ -

ർ൫ഫ.“നിരയേ താവ പസ്സാമി, ആവാസേ പാപകമ്മിനം;
ഠാനാനി ലുദ്ദകമ്മാനം, ദുസ്സീലാനഞ്ച യാ ഗതീ”തി.

തത്ഥ **യാ ഗതീ**തി യാ ഏതേസം നിബ്ബത്തി, തഞ്ച പസ്സാമീതി.

അഥസ്സ വേതരണിം നദിം താവ ദസ്സേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

ർ൫റ.“ദസ്സേസി മാതലി രഞ്ഞോ, ദുഗ്ഗം വേതരണിം നദിം;
കുഥിതം ഖാരസംയുത്തം, തത്തം അഗ്ഗിസിഖൂപമ”ന്തി.

തത്ഥ **വേതരണി**ന്തി ഭിക്ഖവേ, മാതലി രഞ്ഞോ കഥം സുത്വാ നിരയാഭിമുഖം രഥം പേസേത്വാ കമ്മപച്ചയേ ഉതുനാ സമുട്ഠിതം വേതരണിം നദിം താവ ദസ്സേസി. തത്ഥ നിരയപാലാ ജലിതാനി അസിസത്തിതോമരഭിന്ദിവാലമുഗ്ഗരാദീനി ആവുധാനി ഗഹേത്വാ നേരയികസത്തേ പഹരന്തി വിജ്ഝന്തി വിഹേഠേന്തി. തേ തം ദുക്ഖം അസഹന്താ വേതരണിയം പതന്തി. സാ ഉപരി ഭിന്ദിവാലപ്പമാണാഹി സകണ്ടകാഹി വേത്തലതാഹി സഞ്ഛന്നാ. തേ തത്ഥ ബഹൂനി വസ്സസഹസ്സാനി പച്ചിംസു. തേസു പജ്ജലന്തേസു ഖുരധാരാതിഖിണേസു കണ്ടകേസു ഖണ്ഡാഖണ്ഡികാ ഹോന്തി. തേസം ഹേട്ഠാ താലക്ഖന്ധപ്പമാണാനി പജ്ജലിതഅയസൂലാനി ഉട്ഠഹന്തി. നേരയികസത്താ ബഹും അദ്ധാനം വീതിനാമേത്വാ വേത്തലതാഹി ഗളിത്വാ സൂലേസു പതിത്വാ വിദ്ധസരീരാ സൂലേസു ആവുണിതമച്ഛാ വിയ ചിരം പച്ചന്തി. താനി സൂലാനിപി പജ്ജലന്തി, നേരയികസത്താപി പജ്ജലന്തി. സൂലാനം ഹേട്ഠാ ഉദകപിട്ഠേ ജലിതാനി ഖുരധാരാസദിസാനി തിഖിണാനി അയോപോക്ഖരപത്താനി ഹോന്തി. തേ സൂലേഹി ഗളിത്വാ അയപോക്ഖരപത്തേസു പതിത്വാ ചിരം ദുക്ഖവേദനം അനുഭവന്തി. തതോ ഖാരോദകേ പതന്തി, ഉദകം പജ്ജലതി, നേരയികസത്താപി പജ്ജലന്തി, ധൂമോപി ഉട്ഠഹതി. ഉദകസ്സ പന ഹേട്ഠാ നദീതലം ഖുരധാരാഹി സഞ്ഛന്നം. തേ “ഹേട്ഠാ നു ഖോ കീദിസ”ന്തി ഉദകേ നിമുജ്ജിത്വാ ഖുരധാരാസു ഖണ്ഡാഖണ്ഡികാ ഹോന്തി. തേ തം മഹാദുക്ഖം അധിവാസേതും അസക്കോന്താ മഹന്തം ഭേരവം വിരവന്താ വിചരന്തി. കദാചി അനുസോതം വുയ്ഹന്തി, കദാചി പടിസോതം. അഥ നേ തീരേ ഠിതാ നിരയപാലാ ഉസുസത്തിതോമരാദീനി ഉക്ഖിപിത്വാ മച്ഛേ വിയ വിജ്ഝന്തി. തേ ദുക്ഖവേദനാപ്പത്താ മഹാവിരവം രവന്തി. അഥ നേ പജ്ജലിതേഹി അയബളിസേഹി ഉദ്ധരിത്വാ പരികഡ്ഢിത്വാ പജ്ജലിതഅയപഥവിയം നിപജ്ജാപേത്വാ തേസം മുഖേ തത്തം അയോഗുള്ഹം പക്ഖിപന്തി.

ഇതി നിമിരാജാ വേതരണിയം മഹാദുക്ഖപീളിതേ നേരയികസത്തേ ദിസ്വാ ഭീതതസിതോ സങ്കമ്പിതഹദയോ ഹുത്വാ “കിം നാമേതേ സത്താ പാപകമ്മം

അകംസൂ''തി മാതലിം പുച്ഛി. സോപിസ്സ ബ്യാകാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ ആഹ -

ർഒന്.''നിമീ ഹവേ മാതലിമജ്ഝഭാസഥ, ദിസ്വാ ജനം പതമാനം വിദുഗ്ഗേ;
ഭയഞ്ഹി മം വിന്ദതി സൂത ദിസ്വാ, പുച്ഛാമി തം മാതലി ദേവസാരഥി;
ഇമേ നു മച്ചാ കിമകംസു പാപം, യേമേ ജനാ വേതരണിം പതന്തി.

ർഒർ.''തസ്സ പുട്ഠോ വിയാകാസി, മാതലി ദേവസാരഥി;
വിപാകം പാപകമ്മാനം, ജാനം അക്ഖാസിജാനതോ.

ർഒ്.''യേ ദുബ്ബലേ ബലവന്താ ജീവലോകേ, ഹിം സന്തി രോസേന്തി സുപാപധമ്മാ;
തേ ലുദ്ദകമ്മാ പസവേത്വ പാപം, തേമേ ജനാ വേതരണിം പതന്തീ''തി.

തത്ഥ **വിന്ദതീ**തി അഹം അത്തനോ അനിസ്സരോ ഹുത്വാ ഭയസന്തകോ വിയ ജാതോ. **ദിസ്വാ**തി പതമാനം ദിസ്വാ. **ജാനന്തി** ഭിക്ഖവേ, സോ മാതലി സയം ജാനന്തോ തസ്സ അജാനതോ അക്ഖാസി. **ദുബ്ബലേ**തി സരീരബലഭോഗബലആണാബലവിരഹിതേ. **ബലവന്താ**തി തേഹി ബലേഹി സമന്നാഗതാ. **ഹിംസന്തീ**തി പാണിപ്പഹാരാദീഹി കിലമേന്തി. **രോസേന്തീ**തി നാനപ്പകാരേഹി അക്കോസവത്ഥൂഹി അക്കോസന്തി ഘട്ടേന്തി. **പസവേത്വാ**തി ജനേത്വാ, കത്വാതി അത്ഥോ.

ഏവം മാതലി തസ്സ പഞ്ഹം ബ്യാകരിത്വാ രഞ്ഞാ വേതരണിനിരയേ ദിട്ഠേ തം പദേസം അന്തരധാപേത്വാ പുരതോ രഥം പേസേത്വാ സുനഖാദീഹി ഖാദനട്ഠാനം ദസ്സേത്വാ തം ദിസ്വാ ഭീതേന രഞ്ഞാ പഞ്ഹം പുട്ഠോ ബ്യാകാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

ർഒന്ന്.''സാമാ ച സോണാ സബലാ ച ഗിജ്ഝാ, കാകോലസങ്ഘാ അദന്തി ഭേരവാ;
ഭയഞ്ഹി മം വിന്ദതി സൂത ദിസ്വാ, പുച്ഛാമി തം മാതലി ദേവസാരഥി;
ഇമേ നു മച്ചാ കിംമകംസു പാപം, യേമേ ജനേ കാകോലസങ്ഘാ അദന്തി.

ർഒ്.''തസ്സ പുട്ഠോ വിയാകാസി, മാതലി ദേവസാരഥി;
വിപാകം പാപകമ്മാനം, ജാനം അക്ഖാസിജാനതോ.

ർഒ്വ്.''യേ കേചിമേ മച്ഛരിനോ കദരിയാ, പരിഭാസകാ സമണബ്രാഹ്മണാനം;
ഹിം സന്തി രോസേന്തി സുപാപധമ്മാ, തേ ലുദ്ദകമ്മാ പസവേത്വ പാപം;
തേമേ ജനേ കാകോലസങ്ഘാ അദന്തീ''തി.

ഇതോ പരേസു പഞ്ഹേസു ചേവ ബ്യാകരണേസു ച ഏസേവ നയോ. തത്ഥ **സാമാ**തി രത്തവണ്ണാ. **സോണാ**തി സുനഖാ. **സബലാ ചാ**തി കബരവണ്ണാ ച, സേതകാളപീതലോഹിതവണ്ണാ ചാതി ഏവം പഞ്ചവണ്ണസുനഖേ ദസ്സേതി. തേ കിര മഹാഹത്ഥിപ്പമാണാ ജലിതഅയപഥവിയം നേരയികസത്തേ മിഗേ വിയ അനുബന്ധിത്വാ പിണ്ഡികമംസേസു ഡംസിത്വാ തേസം തിഗാവുതപ്പമാണം സരീരം ജലിതഅയപഥവിയം പാതേത്വാ മഹാരവം രവന്താനം ദ്വീഹി പുരിമപാദേഹി ഉരം അക്കമിത്വാ അട്ഠിമേവ സേസേത്വാ മംസം ലുഞ്ചിത്വാ

ഖാദന്തി. **ഗിജ്ഝാ**തി മഹാഭണ്ഡസകടപ്പമാണാ ലോഹതുണ്ഡാ ഗിജ്ഝാ. ഏതേ തേസം കണയസദിസേഹി തുണ്ഡേഹി അട്ഠീനി ഭിന്ദിത്വാ അട്ഠിമിഞ്ജം ഖാദന്തി. **കാകോലസങ്ഘാ**തി ലോഹതുണ്ഡകാകഗണാ. തേ അതിവിയ ഭയാനകാ ദിട്ഠേ ദിട്ഠേ ഖാദന്തി. **യേമേ ജനേ**തി യേ ഇമേ നേരയികസത്തേ കാകോലസങ്ഘാ ഖാദന്തി, ഇമേ നു മച്ചാ കിം നാമ പാപം അകംസൂതി പുച്ഛി. **മച്ഛരിനോ**തി അഞ്ഞേസം അദായകാ. **കദരിയാ**തി പരേ ദേന്തേപി പടിസേധകാ ഥദ്ധമച്ഛരിനോ. **സമണബ്രാഹ്മണാനന്തി** സമിതബാഹിതപാപാനം.

ർ൬൯. “സജോതിഭൂതാ പഥവിം കമന്തി, തത്തേഹി ഖന്ധേഹി ച പോഥയന്തി;
ഭയഞ്ഹി മം വിന്ദതി സൂത ദിസ്വാ, പുച്ഛാമി തം മാതലി ദേവസാരഥി;
ഇമേ നു മച്ചാ കിമകംസു പാപം, യേമേ ജനാ ഖന്ധഹതാ സയന്തി.

ർ൱ം. “തസ്സ പുട്ഠോ വിയാകാസി, മാതലി ദേവസാരഥി;
വിപാകം പാപകമ്മാനം, ജാനം അക്ഖാസിജാനതോ.

ർ൱൧. “യേ ജീവലോകസ്മി സുപാപധമ്മിനോ, നരഞ്ച നാരിഞ്ച അപാപധമ്മം;
ഹിം സന്തി രോസേന്തി സുപാപധമ്മാ, തേ ലുദ്ദകമ്മാ പസവേത്വ പാപം;
തേമേ ജനാ ഖന്ധഹതാ സയന്തീ”തി.

തത്ഥ **സജോതിഭൂതാ**തി പജ്ജലിതസരീരാ. **പഥവി**ന്തി പജ്ജലിതം നവയോജനബഹലം അയപഥവിം. **കമന്തീ**തി അക്കമന്തി. **ഖന്ധേഹി ച പോഥയന്തീ**തി നിരയപാലാ അനുബന്ധിത്വാ താലപ്പമാണേഹി ജലിതഅയക്ഖന്ധേഹി ജങ്ഘാദീസു പഹരിത്വാ പാതേത്വാ തേഹേവ ഖന്ധേഹി പോഥയന്തി, ചുണ്ണവിചുണ്ണം കരോന്തി. **സുപാപധമ്മിനോ**തി അത്തനാ സുട്ഠു പാപധമ്മാ ഹുത്വാ. **അപാപധമ്മ**ന്തി സീലാചാരാദിസമ്പന്നം, നിരപരാധം വാ.

ർ൱൨. “അങ്ഗാരകാസും അപരേ ഫുണന്തി, നരാ രുദന്താ പരിദഡ്ഢഗത്താ;
ഭയഞ്ഹി മം വിന്ദതി സൂത ദിസ്വാ, പുച്ഛാമി തം മാതലി ദേവസാരഥി;
ഇമേ നു മച്ചാ കിം മകംസു പാപം, യേമേ ജനാ അങ്ഗാരകാസും ഫുണന്തി.

ർ൱൩. “തസ്സ പുട്ഠോ വിയാകാസി, മാതലി ദേവസാരഥി;
വിപാകം പാപകമ്മാനം, ജാനം അക്ഖാസിജാനതോ.

ർ൱൪. “യേ കേചി പൂഗായ ധനസ്സ ഹേതു, സക്ഖിം കരിത്വാ ഇണം ജാപയന്തി;
തേ ജാപയിത്വാ ജനതം ജനിന്ദ, തേ ലുദ്ദകമ്മാ പസവേത്വ പാപം;
തേമേ ജനാ അങ്ഗാരകാസും ഫുണന്തീ”തി.

തത്ഥ **അങ്ഗാരകാസു**ന്തി സമ്മ മാതലി, കേ നാമേതേ അപരേ വജം അപവിസന്തിയോ ഗാവോ വിയ സമ്പരിവാരേത്വാ നിരയപാലേഹി ജലിതഅയഗുളേഹി പോഥിയമാനാ അങ്ഗാരകാസും പതന്തി. തത്ര ച നേസം യാവ കടിപ്പമാണാ നിമുഗ്ഗാനം മഹതീഹി അയപച്ഛീഹി ആദായ ഉപരിഅങ്ഗാരേ ഓകിരന്തി, അഥ നേ അങ്ഗാരേ സമ്പടിച്ഛിതും അസക്കോന്താ രോദന്താ ദഡ്ഢഗത്താ ഫുണന്തി വിധുനന്തി, കമ്മബലേന വാ അത്തനോ സീസേ അങ്ഗാരേ ഫുണന്തി ഓകിരന്തീതി അത്ഥോ. **പൂഗായ ധനസ്സാ**തി ഓകാസേ സതി ദാനം വാ ദസ്സാമ, പൂജം വാ പവത്തേസ്സാമ, വിഹാരം വാ

കരിസ്സാമാതി സംകഡ്ഢിത്വാ ഠപിതസ്സ പൂഗസന്തകസ്സ ധനസ്സ ഹേതു. **ജാപയന്തീ**തി തം ധനം യഥാരുചി ഖാദിത്വാ ഗണജേട്ഠകാനം ലഞ്ജം ദത്വാ ‘‘അസുകട്ഠാനേ എത്തകം വയകരണം ഗതം, അസുകട്ഠാനേ അമ്ഹേഹി എത്തകം ദിന്ന’’ന്തി കൂടസക്ഖിം കരിത്വാ തം ഇണം ജാപയന്തി വിനാസേന്തി.

൪൬൫. ‘‘സജോതിഭൂതാ ജലിതാ പദിത്താ, പദിസ്സതി മഹതീ ലോഹകുമ്ഭീ;
ഭയഞ്ഹി മം വിന്ദതി സൂത ദിസ്വാ, പുച്ഛാമി തം മാതലി ദേവസാരഥി;
ഇമേ നു മച്ചാ കിമകംസു പാപം, യേമേ ജനാ അവംസിരാ
ലോഹകുമ്ഭിം പതന്തി.

൪൬൬. ‘‘തസ്സ പുട്ഠോ വിയാകാസി, മാതലി ദേവസാരഥി;
വിപാകം പാപകമ്മാനം, ജാനം അക്ഖാസിജാനതോ.

൪൬൭. ‘‘യേ സീലവന്തം സമണം ബ്രാഹ്മണം വാ, ഹിംസന്തി രോസേന്തി
സുപാപധമ്മാ;
തേ ലുദ്ദകമ്മാ പസവേത്വ പാപം, തേമേ ജനാ അവംസിരാ
ലോഹകുമ്ഭിം പതന്തീ’’തി.

തത്ഥ **പദിത്താ**തിആദിത്താ. **മഹതീ**തി പബ്ബതപ്പമാണാ കപ്പേന സണ്ഠിതലോഹരസേന സമ്പുണ്ണാ. **അവംസിരാ**തി ഭയാനകേഹി നിരയപാലേഹി ഉദ്ധംപാദേ അധോസിരേ കത്വാ ഖിപിയമാനാ തം ലോഹകുമ്ഭിം പതന്തി. **സീലവന്ത**ന്തി സീലആചാരഗുണസമ്പന്നം.

൪൬൮. ‘‘ലുഞ്ചന്തി ഗീവം അഥ വേഠയിത്വാ, ഉണ്ഹോദകസ്മിം പകിലേദയിത്വാ;
ഭയഞ്ഹി മം വിന്ദതി സൂത ദിസ്വാ, പുച്ഛാമി തം മാതലി ദേവസാരഥി;
ഇമേ നു മച്ചാ കിമകംസു പാപം, യേമേ ജനാ ലുത്തസിരാ സയന്തി.

൪൬൯. ‘‘തസ്സ പുട്ഠോ വിയാകാസി, മാതലി ദേവസാരഥി;
വിപാകം പാപകമ്മാനം, ജാനം അക്ഖാസിജാനതോ.

൪൭൦. ‘‘യേ ജീവലോകസ്മി സുപാപധമ്മിനോ, പക്ഖീ ഗഹേത്വാന
വിഹേഠയന്തി തേ;
വിഹേഠയിത്വാ സകുണം ജനിന്ദ, തേ ലുദ്ദകമ്മാ പസവേത്വ പാപം;
തേമേ ജനാ ലുത്തസിരാ സയ’’ന്തി.

തത്ഥ **ലുഞ്ചന്തീ**തി ഉപ്പാടേന്തി. **അഥ വേഠയിത്വാ**തി ജലിതലോഹയോത്തേഹി അധോമുഖം വേഠയിത്വാ. **ഉണ്ഹോദകസ്മി**ന്തി കപ്പേന സണ്ഠിതലോഹഉദകസ്മിം. **പകിലേദയിത്വാ**തി തേമേത്വാ ഖിപിത്വാ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - സമ്മ മാതലി, യേസം ഇമേ നിരയപാലാ ജലിതലോഹയോത്തേഹി ഗീവം വേഠേത്വാ തിഗാവുതപ്പമാണം സരീരം ഓനാമേത്വാ തം ഗീവം സമ്പരിവത്തകം ലുഞ്ചിത്വാ ജലിതഅയദണ്ഡേഹി ആദായ ഏകസ്മിം ജലിതലോഹരസേ പക്ഖിപിത്വാ തുട്ഠഹട്ഠാ ഹോന്തി, തായ ച ഗീവായ ലുഞ്ചിതായ പുന സീസേന സദ്ധിം ഗീവാ ഉപ്പജ്ജതിയേവ. കിം നാമേതേ കമ്മം കരിംസു? ഏതേ ഹി മേ ദിസ്വാ ഭയം ഉപ്പജ്ജതീതി. **പക്ഖീ ഗഹേത്വാന വിഹേഠയന്തീ**തി മഹാരാജ, യേ ജീവലോകസ്മിം സകുണേ ഗഹേത്വാ പക്ഖേ ലുഞ്ചിത്വാ ഗീവം വേഠേത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേത്വാ ഖാദന്തി വാ വിക്കിണന്തി വാ, തേ ഇമേ ലുത്തസിരാ സയന്തീതി.

൪൭൩. “പഹൂതതോയാ അനിഗാധകൂലാ, നദീ അയം സന്ദതി സുപ്പതിത്ഥാ;
ഘമ്മാഭിതത്താ മനുജാ പിവന്തി, പീതഞ്ച തേസം ഭുസ ഹോതി പാനി.

൪൭൪. “ഭയഞ്ഹി മം വിന്ദതി സൂത ദിസ്വാ, പുച്ഛാമി തം മാതലി ദേവസാരഥി;
ഇമേ നു മച്ചാ കിമകംസു പാപം, പീതഞ്ച തേസം ഭുസ ഹോതി പാനി.

൪൭൫. “തസ്സ പുട്ഠോ വിയാകാസി, മാതലി ദേവസാരഥി;
വിപാകം പാപകമ്മാനം, ജാനം അക്ഖാസിജാനതോ.

൪൭൬. “യേ സുദ്ധധഞ്ഞം പലാസേന മിസ്സം, അസുദ്ധകമ്മാ കയിനോ ദദന്തി;
ഘമ്മാഭിതത്താന പിപാസിതാനം, പീതഞ്ച തേസം ഭുസ ഹോതി പാനീ”തി.

തത്ഥ **അനിഗാധകൂലാ**തി അഗമ്ഭീരതീരാ. **സുപ്പതിത്ഥാ**തി സോഭനേഹി തിത്ഥേഹി ഉപേതാ. **ഭുസ ഹോതീ**തി വീഹിഭുസം സമ്പജ്ജതി. **പാനീ**തി പാനീയം. തസ്മിം കിര പദേസേ പഹൂതസലിലാ രമണീയാ നദീ സന്ദതി, നേരയികസത്താ അഗ്ഗിസന്താപേന തത്താ പിപാസം സന്ധാരേതും അസക്കോന്താ ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ ജലിതലോഹപഥവിം മദ്ദന്താ തം നദിം ഓതരന്തി, തങ്ഖണഞ്ഞേവ തീരാ പജ്ജലന്തി, പാനീയം ഭുസപലാസഭാവം ആപജ്ജിത്വാ പജ്ജലതി. തേ പിപാസം സന്ധാരേതും അസക്കോന്താ തം ജലിതം ഭുസപലാസം ഖാദന്തി. തം തേസം സകലസരീരം ഝാപേത്വാ അധോഭാഗേന നിക്ഖമതി. തേ തം ദുക്ഖം അധിവാസേതും അസക്കോന്താ ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ കന്ദന്തി. **സുദ്ധധഞ്ഞ**ന്തി വീഹിആദിസത്തവിധം പരിസുദ്ധധഞ്ഞം. **പലാസേന മിസ്സ**ന്തി പലാസേന വാ ഭുസേന വാ വാലുകാമത്തികാദീഹി വാ മിസ്സകം കത്വാ . **അസുദ്ധകമ്മാ**തി കിലിട്ഠകായവചീമനോകമ്മാ. **കയിനോ**തി “സുദ്ധധഞ്ഞം ദസ്സാമീ”തി കയികസ്സ ഹത്ഥതോ മൂലം ഗഹേത്വാ തഥാരൂപം അസുദ്ധധഞ്ഞം ദദന്തി.

൪൭൭. “ഉസൂഹി സത്തീഹി ച തോമരേഹി, ദുഭയാനി പസ്സാനി തുദന്തി കന്ദതം;
ഭയഞ്ഹി മം വിന്ദതി സൂത ദിസ്വാ, പുച്ഛാമി തം മാതലി ദേവസാരഥി;
ഇമേ നു മച്ചാ കിമകംസു പാപം, യേമേ ജനാ സത്തിഹതാ സയന്തി.

൪൭൮. “തസ്സ പുട്ഠോ വിയാകാസി, മാതലി ദേവസാരഥി;
വിപാകം പാപകമ്മാനം, ജാനം അക്ഖാസിജാനതോ.

൪൭൯. “യേ ജീവലോകസ്മിം അസാധുകമ്മിനോ, അദിന്നമാദായ കരോന്തി ജീവികം;
ധഞ്ഞം ധനം രജതം ജാതരൂപം, അജേളകഞ്ചാപി പസും മഹിംസം;
തേ ലുദ്ദകമ്മാ പസവേത്വ പാപം, തേമേ ജനാ സത്തിഹതാ സയന്തീ”തി.

തത്ഥ **ദുഭയാനീ**തി ഉഭയാനി. **തുദന്തീ**തി വിജ്ഝന്തി. **കന്ദത**ന്തി കന്ദന്താനം. ഫരുസാ നിരയപാലാ അരഞ്ഞേ ലുദ്ദാ മിഗം വിയ സമ്പരിവാരേത്വാ ഉസുആദീഹി നാനാവുധേഹി ദ്വേ പസ്സാനി തുദന്തി, സരീരം ഛിദ്ദാവഛിദ്ദം പുരാണപണ്ണം വിയ ഖായതി. **അദിന്നമാദായാതി**പരസന്തകം

സവിഞ്ഞാണകാവിഞ്ഞാണകം സന്ധിച്ഛേദാദീഹി ചേവ വഞ്ചനായ ച ഗഹേത്വാ ജീവികം കപ്പേന്തി.

൪൭൮. “ഗീവായ ബദ്ധാ കിസ്സ ഇമേ പുനേകേ, അഞ്ഞേ വികന്താ ബിലകതാ സയന്തി;
ഭയഞ്ഹി മം വിന്ദതി സൂത ദിസ്വാ, പുച്ഛാമി തം മാതലി ദേവസാരഥി;
ഇമേ നു മച്ചാ കിമകംസു പാപം, യേമേ ജനാ ബിലകതാ സയന്തി.

൪൭൯. “തസ്സ പുട്ഠോ വിയാകാസി, മാതലി ദേവസാരഥി;
വിപാകം പാപകമ്മാനം, ജാനം അക്ഖാസിജാനതോ.

൪൮൦. “ഓരബ്ഭികാ സൂകരികാ ച മച്ഛികാ, പസും മഹിംസഞ്ച അജേളകഞ്ച;
ഹന്ത്വാന സൂനേസു പസാരയിംസു, തേ ലുദ്ദകമ്മാ പസവേത്വ പാപം;
തേമേ ജനാ ബിലകതാ സയന്തീ”തി.

തത്ഥ **ഗീവായ ബദ്ധാ**തി മഹന്തേഹി ജലിതലോഹയോത്തേഹി ഗീവായ ബന്ധിത്വാ ആകഡ്ഢിത്വാ അയപഥവിയം പാതേത്വാ നാനാവുധേഹി കോട്ടിയമാനേ ദിസ്വാ പുച്ഛി. **അഞ്ഞേ വികന്താ**തി അഞ്ഞേ പന ഖണ്ഡാഖണ്ഡികം ഛിന്നാ. **ബിലകതാ**തി ജലിതേസു അയഫലകേസു ഠപേത്വാ മംസം വിയ പോത്ഥനിയാ കോട്ടേത്വാ പുഞ്ജകതാ ഹുത്വാ സയന്തി. **മച്ഛികാ**തി മച്ഛഘാതകാ. **പസുന്തി** ഗാവിം. **സൂനേസു പസാരയിംസൂ**തി മംസം വിക്കിണിത്വാ ജീവികകപ്പനത്ഥം സൂനാപണേസു ഠപേസും.

൪൮൧. “ഹദോ അയം മുത്തകരീസപൂരോ, ദുഗ്ഗന്ധരൂപോ അസുചി പൂതി വാതി;
ഖുദാപരേതാ മനുജാ അദന്തി, ഭയഞ്ഹി മം വിന്ദതി സൂത ദിസ്വാ;
പുച്ഛാമി തം മാതലി ദേവസാരഥി, ഇമേ നു മച്ചാ കിമകംസു പാപം;
യേമേ ജനാ മുത്തകരീസഭക്ഖാ.

൪൮൨. “തസ്സ പുട്ഠോ വിയാകാസി, മാതലി ദേവസാരഥി;
വിപാകം പാപകമ്മാനം, ജാനം അക്ഖാസി ജാനതോ.

൪൮൩. “യേ കേചിമേ കാരണികാ വിരോസകാ, പരേസം ഹിംസായ സദാ നിവിട്ഠാ;
തേ ലുദ്ദകമ്മാ പസവേത്വ പാപം, മിത്തദ്ദുനോ മീള്ഹമദന്തി ബാലാ”തി;

തത്ഥ **ഖുദാപരേതാ മനുജാ അദന്തീ**തി ഏതേ നേരയികാ സത്താ ഛാതകേന ഫുട്ഠാ ഖുദം സഹിതും അസക്കോന്താ പക്കുഥിതം ധൂമായന്തം പജ്ജലന്തം കപ്പേന സണ്ഠിതം പുരാണമീള്ഹം പിണ്ഡം പിണ്ഡം കത്വാ അദന്തി ഖാദന്തി. **കാരണികാ**തി കാരണകാരകാ. **വിരോസകാ**തി മിത്തസുഹജ്ജാനമ്പി വിഹേഠകാ. **മിത്തദ്ദുനോ**തി യേ തേസഞ്ഞേവ ഗേഹേ ഖാദിത്വാ ഭുഞ്ജിത്വാ പഞ്ഞത്താസനേ നിസീദിത്വാ സയിത്വാ പുന മാസകഹാപണം നാമ ആഹരാപേന്തി, ലഞ്ജം ഗണ്ഹന്തി, തേ മിത്തദൂസകാ ബാലാ ഏവരൂപം മീള്ഹം ഖാദന്തി, മഹാരാജാതി.

൪൮൪. “ഹദോ അയം ലോഹിതപുബ്ബപൂരോ, ദുഗ്ഗന്ധരൂപോ അസുചി പൂതി വാതി;
ഘമ്മാഭിതത്താ മനുജാ പിവന്തി, ഭയഞ്ഹി മം വിന്ദതി സൂത ദിസ്വാ;

പുച്ഛാമി തം മാതലി ദേവസാരഥി, ഇമേ നു മച്ചാ കിമകംസു പാപം;
യേമേ ജനാ ലോഹിതപുബ്ബഭക്ഖാ.

ർവൃഭ. ‘‘തസ്സ പുട്ഠോ വിയാകാസി, മാതലി ദേവസാരഥി;
വിപാകം പാപകമ്മാനം, ജാനം അക്ഖാസിജാനതോ.

ർവൃന്ന. ‘‘യേ മാതരം വാ പിതരം വാ ജീവലോകേ, പാരാജികാ അരഹന്തേ ഹനന്തി;
തേ ലുദ്ദകമ്മാ പസവേത്വ പാപം, തേമേ ജനാ ലോഹിതപുബ്ബഭക്ഖാ’’തി.

തത്ഥ **ഘമ്മാഭിതത്താ**തി സന്താപേന പീളിതാ. **പാരാജികാ**തി പരാജിതാ ജരാജിണ്ണേ മാതാപിതരോ ഘാതേത്വാ ഗിഹിഭാവേയേവ പാരാജികം പത്താ. **അരഹന്തേ**തി പൂജാവിസേസസ്സ അനുച്ഛവികേ. **ഹനന്തീ**തി ദുക്കരകാരകേ മാതാപിതരോ മാരേന്തി. അപിച ‘‘അരഹന്തേ’’തി പദേന ബുദ്ധസാവകേപി സങ്ഗണ്ഹാതി.

അപരസ്മിമ്പി ഉസ്സദനിരയേ നിരയപാലാ നേരയികാനം താലപ്പമാണേന ജലിതഅയബളിസേന ജിവ്ഹം വിജ്ഝിത്വാ ആകഡ്ഢിത്വാ തേ സത്തേ ജലിതഅയപഥവിയം പാതേത്വാ ഉസഭചമ്മം വിയ പത്ഥരിത്വാ സങ്കുസതേന ഹനന്തി. തേ ഥലേ ഖിത്തമച്ഛാ വിയ ഫന്ദന്തി, തഞ്ച ദുക്ഖം സഹിതും അസക്കോന്താ രോദന്താ പരിദേവന്താ മുഖേന ഖേളം മുഞ്ചന്തി. തസ്മിം രാജാ മാതലിനാ ദസ്സിതേ ആഹ -

ർവൃ൫. ‘‘ജിവ്ഹ ച പസ്സ ബളിസേന വിദ്ധം, വിഹതം യഥാ സങ്കുസതേന ചമ്മം;
ഫന്ദന്തി മച്ഛാവ ഥലമ്ഹി ഖിത്താ, മുഞ്ചന്തി ഖേളം രുദമാനാ കിമേതേ.

ർവൃന്ദ. ‘‘ഭയഞ്ഹി മം വിന്ദതി സൂത ദിസ്വാ, പുച്ഛാമി തം മാതലി ദേവസാരഥി;
ഇമേ നു മച്ചാ കിമകംസു പാപം, യേമേ ജനാ വങ്കഘസ്താ സയന്തീ’’തി.

ർവൃന്ന. ‘‘തസ്സ പുട്ഠോ വിയാകാസി, മാതലി ദേവസാരഥി;
വിപാകം പാപകമ്മാനം, ജാനം അക്ഖാസിജാനതോ.

ർൻ൦. ‘‘യേ കേചി സന്ധാനഗതാ മനുസ്സാ, അഗ്ഘേന അഗ്ഘം കയം ഹാപയന്തി;
കൂടേന കൂടം ധനലോഭഹേതു, ഛന്നം യഥാ വാരിചരം വധായ.

ർൻ൧. ‘‘ന ഹി കൂടകാരിസ്സ ഭവന്തി താണാ, സകേഹി കമ്മേഹി പുരക്ഖതസ്സ;
തേ ലുദ്ദകമ്മാ പസവേത്വ പാപം, തേമേ ജനാ വങ്കഘസ്താ സയന്തീ’’തി.

തത്ഥ **കിമേതേ**തി കിംകാരണാ ഏതേ. **വങ്കഘസ്താ**തി ഗിലിതബളിസാ. **സന്ധാനഗതാ**തി സന്ധാനം മരിയാദം ഗതാ, അഗ്ഘാപനകട്ഠാനേ ഠിതാതി അത്ഥോ. **അഗ്ഘേന അഗ്ഘ**ന്തി തം തം അഗ്ഘം ലഞ്ജം ഗഹേത്വാ ഹത്ഥിഅസ്സാദീനം വാ ജാതരൂപരജതാദീനം വാ തേസം തേസം സവിഞ്ഞാണകാവിഞ്ഞാണകാനം അഗ്ഘം ഹാപേന്തി. **കയ**ന്തി തം ഹാപേന്താ കായികാനം കയം ഹാപേന്തി, സതേ ദാതബ്ബേ പണ്ണാസം ദാപേന്തി, ഇതരം

തേഹി സദ്ധിം വിഭജിത്വാ ഗണ്ഹന്തി. **കൂടേന കൂട**ന്തി തുലാകൂടാദീസു തം തം കൂടം. **ധനലോഭഹേതൂ**തി ധനലോഭേന ഏതം കൂടകമ്മം കരോന്തി. **ഛന്നം യഥാ വാരിചരം വധായാ**തി തം പന കമ്മം കരോന്താപി മധുരവാചായ തഥാ കതഭാവം പടിച്ഛന്നം കത്വാ യഥാ വാരിചരം മച്ഛം വധായ ഉപഗച്ഛന്താ ബളിസം ആമിസേന പടിച്ഛന്നം കത്വാ തം വധേന്തി, ഏവം പടിച്ഛന്നം കത്വാ തം കമ്മം കരോന്തി. **ന ഹി കൂടകാരിസ്സാ**തി പടിച്ഛന്നം മമ കമ്മം, ന തം കോചി ജാനാതീതി മഞ്ഞമാനസ്സ ഹി കൂടകാരിസ്സ താണാ നാമ ന ഹോന്തി. സോ തേഹി കമ്മേഹി പുരക്ഖതോ പതിട്ഠം ന ലഭതി.

൪൭൨. ''നാരീ ഇമാ സമ്ഭിന്നഗത്താ, പഗ്ഗയ്ഹ കന്ദന്തി ഭുജേ ദുജച്ചാ;
സമ്മക്ഖിതാ ലോഹിതപുബ്ബലിത്താ, ഗാവോ യഥാ ആഘാതനേ വികന്താ;
താ ഭൂമിഭാഗസ്മിം സദാ നിഖാതാ, ഖന്ധാതിവത്തന്തി സജോതിഭൂതാ.

൪൭൩. ''ഭയഞ്ഹി മം വിന്ദതി സൂത ദിസ്വാ, പുച്ഛാമി തം മാതലി ദേവസാരഥി;
ഇമാ നു നാരിയോ കിമകംസു പാപം, യാ ഭൂമിഭാഗസ്മിം സദാ നിഖാതാ;
ഖന്ധാതിവത്തന്തി സജോതിഭൂതാ.

൪൭൪. ''തസ്സ പുട്ഠോ വിയാകാസി, മാതലി ദേവസാരഥി;
വിപാകം പാപകമ്മാനം, ജാനം അക്ഖാസിജാനതോ.

൪൭൫. ''കോലിത്ഥിയായോ ഇധ ജീവലോകേ, അസുദ്ധകമ്മാ അസതം അചാരും;
താ ദിത്തരൂപാ പതി വിപ്പഹായ, അഞ്ഞം അചാരും രതിഖിഡ്ഡഹേതു;
താ ജീവലോകസ്മിം രമാപയിത്വാ, ഖന്ധാതിവത്തന്തി സജോതിഭൂതാ''തി.

തത്ഥ **നാരീ**തി ഇത്ഥിയോ. **സമ്പരിഭിന്നഗത്താ**തി സുട്ഠു സമന്തതോ ഭിന്നസരീരാ. **ദുജച്ചാ**തി ദുജ്ജാതികാ വിരൂപാ ജേഗുച്ഛാ. **ആഘാതനേ**തി ഗാവഘാതട്ഠാനേ. **വികന്താ**തി ഛിന്നസീസാ ഗാവോ വിയ പുബ്ബലോഹിതലിത്താ ഹുത്വാ . **സദാ നിഖാതാ**തി നിച്ചം ജലിതഅയപഥവിയം കടിമത്തം പവേസേത്വാ നിഖണിത്വാ ഠപിതാ വിയ ഠിതാ. **ഖന്ധാതിവത്തന്തീ**തി സമ്മ മാതലി, താ നാരിയോ ഏതേ പബ്ബതക്ഖന്ധാ അതിക്കമന്തി. താസം കിര ഏവം കടിപ്പമാണം പവിസിത്വാ ഠിതകാലേ പുരത്ഥിമായ ദിസായ ജലിതഅയപബ്ബതോ സമുട്ഠഹിത്വാ അസനി വിയ വിരവന്തോ ആഗന്ത്വാ സരീരം സണ്ഹകരണീ വിയ പിസന്തോ ഗച്ഛതി. തസ്മിം അതിവത്തിത്വാ പച്ഛിമപസ്സേ ഠിതേ പുന ച താസം സരീരം പാതു ഭവതി. താ ദുക്ഖം അധിവാസേതും അസക്കോന്തിയോ ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ കന്ദന്തി. സേസദിസാസു വുട്ഠിതേസു ജലിതപബ്ബതേസുപി ഏസേവ നയോ. ദ്വേ പബ്ബതാ സമുട്ഠായ ഉച്ഛുഘടികം വിയ പീളേന്തി, ലോഹിതം പക്കുഥിതം സന്ദതി. കദാചി തയോ പബ്ബതാ സമുട്ഠായ പീളേന്തി. കദാചി ചത്താരോ പബ്ബതാ സമുട്ഠായ താസം സരീരം പീളേന്തി. തേനാഹ ''ഖന്ധാതിവത്തന്തീ''തി.

കോലിത്ഥിയായോതി കുലേ പതിട്ഠിതാ കുലധീതരോ. **അസതം അചാരു**ന്തി അസഞ്ഞതകമ്മം കരിംസു. **ദിത്തരൂപാ**തി സഠരൂപാ ധുത്തജാതികാ ഹുത്വാ. **പതി വിപ്പഹായാ**തി അത്തനോ പതിം പജഹിത്വാ. **അചാരു**ന്തി അഗമംസു. **രതിഖിഡ്ഡഹേതൂ**തി കാമരതിഹേതു ചേവ ഖിഡ്ഡാഹേതു ച. **രമാപയിത്വാ**തി

പരപുരിസേഹി സദ്ധിം അത്തനോ ചിത്തം രമാപയിത്വാ ഇധ ഉപപന്നാ. അഥ താസം സരീരം ഇമേ ഖന്ധാതിവത്തന്തി സജോതിഭൂതാതി.

൯൬. ‘‘പാദേ ഗഹേത്വാ കിസ്സ ഇമേ പുനേകേ, അവംസിരാ നരകേ പാതയന്തി;
ഭയഞ്ഹി മം വിന്ദതി സൂത ദിസ്വാ, പുച്ഛാമി തം മാതലി ദേവസാരഥി;
ഇമേ നു മച്ചാ കിമകംസു പാപം, യേമേ ജനാ അവംസിരാ നരകേ
പാതയന്തി.

൯൭. ‘‘തസ്സ പുട്ഠോ വിയാകാസി, മാതലി ദേവസാരഥി;
വിപാകം പാപകമ്മാനം, ജാനം അക്ഖാസിജാനതോ.

൯൮. ‘‘യേ ജീവലോകസ്മിം അസാധുകമ്മിനോ, പരസ്സ ദാരാനി അതിക്കമന്തി;
തേ താദിസാ ഉത്തമഭണ്ഡഥേനാ, തേമേ ജനാ അവംസിരാ നരകേ
പാതയന്തി.

൯൯. ‘‘തേ വസ്സപൂഗാനി ബഹൂനി തത്ഥ, നിരയേസു ദുക്ഖം വേദനം
വേദയന്തി;
ന ഹി പാപകാരിസ്സ ഭവന്തി താണാ, സകേഹി കമ്മേഹി പുരക്ഖതസ്സ;
തേ ലുദ്ദകമ്മാ പസവേത്വ പാപം, തേമേ ജനാ അവംസിരാ നരകേ
പാതയന്തീ’’തി.

തത്ഥ **നരകേ**തി ജലിതഅങ്ഗാരപുണ്ണേ മഹാആവാടേ. തേ കിര വജം അപവിസന്തിയോ ഗാവോ വിയ നിരയപാലേഹി നാനാവുധാനി ഗഹേത്വാ വിജ്ഝിയമാനാ പോഥിയമാനാ യദാ തം നരകം ഉപഗച്ഛന്തി, അഥ തേ നിരയപാലാ ഉദ്ധംപാദേ കത്വാ തത്ഥ പാതയന്തി ഖിപന്തി. ഏവം തേ പാതിയമാനേ ദിസ്വാ പുച്ഛന്തോ ഏവമാഹ. **ഉത്തമഭണ്ഡഥേനാ**തി മനുസ്സേഹി പിയായിതസ്സ വരഭണ്ഡസ്സ ഥേനകാ.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ മാതലിസങ്ഗാഹകോ തം നിരയം അന്തരധാപേത്വാ രഥം പുരതോ പേസേത്വാ മിച്ഛാദിട്ഠികാനം പച്ചനട്ഠാനം നിരയം ദസ്സേസി. തേന പുട്ഠോ ചസ്സ വിയാകാസി.

൧൦൦. ‘‘ഉച്ചാവചാമേ വിവിധാ ഉപക്കമാ, നിരയേസു ദിസ്സന്തി സുഘോരരൂപാ;
ഭയഞ്ഹി മം വിന്ദതി സൂത ദിസ്വാ, പുച്ഛാമി തം മാതലി ദേവസാരഥി;
ഇമേ നു മച്ചാ കിമകംസു പാപം, യേമേ ജനാ അധിമത്താ ദുക്ഖാ
തിബ്ബാ;
ഖരാ കടുകാ വേദനാ വേദയന്തി.

൧൦൧. ‘‘തസ്സ പുട്ഠോ വിയാകാസി, മാതലി ദേവസാരഥി;
വിപാകം പാപകമ്മാനം, ജാനം അക്ഖാസിജാനതോ.

൧൦൨. ‘‘യേ ജീവലോകസ്മിം സുപാപദിട്ഠിനോ, വിസ്സാസകമ്മാനി കരോന്തി
മോഹാ;
പരഞ്ച ദിട്ഠീസു സമാദപേന്തി, തേ പാപദിട്ഠിം പസവേത്വ പാപം;
തേമേ ജനാ അധിമത്താ ദുക്ഖാ തിബ്ബാ, ഖരാ കടുകാ വേദനാ
വേദയന്തീ’’തി.

തത്ഥ **ഉച്ചാവചാമേ**തി ഉച്ചാ അവചാ ഇമേ, ഖുദ്ദകാ ച മഹന്താ ചാതി അത്ഥോ. **ഉപക്കമാ**തി കാരണപ്പയോഗാ. **സുപാപദിട്ഠിനോ**തി ''നത്ഥി ദിന്ന''ന്തിആദികായ ദസവത്ഥുകായ മിച്ഛാദിട്ഠിയാ സുട്ഠു പാപദിട്ഠിനോ. **വിസ്സാസകമ്മാനീ**തി തായ ദിട്ഠിയാ വിസ്സാസേന തന്നിസ്സിതാ ഹുത്വാ നാനാവിധാനി പാപകമ്മാനി കരോന്തി. **തേമേ**തി തേ ഇമേ ജനാ ഏവരൂപം ദുക്ഖം അനുഭവന്തി.

ഇതി രഞ്ഞോ മിച്ഛാദിട്ഠികാനം പച്ചനനിരയം ആചിക്ഖി. ദേവലോകേപി ദേവഗണാ രഞ്ഞോ ആഗമനമഗ്ഗം ഓലോകയമാനാ സുധമ്മായം ദേവസഭായം നിസീദിംസുയേവ. സക്കോപി ''കിം നു ഖോ, മാതലി, ചിരായതീ''തി ഉപധാരേന്തോ തം കാരണം ഞത്വാ ''മാതലി, അത്തനോ ദൂതവിസേസം ദസ്സേതും 'മഹാരാജ, അസുകകമ്മം കത്വാ അസുകനിരയേ നാമ പച്ചന്തീ'തി നിരയേ ദസ്സേന്തോ വിചരതി, നിമിരഞ്ഞോ പന അപ്പമേവ ആയു ഖീയേഥ, നിരയദസ്സനം നാസ്സ പരിയന്തം ഗച്ഛേയ്യാ''തി ഏകം മഹാജവം ദേവപുത്തം പേസേസി ''ത്വം 'സീഘം രാജാനം ഗഹേത്വാ ആഗച്ഛതൂ'തി മാതലിസ്സ വദേഹീ''തി. സോ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ ജവേന ഗന്ത്വാ ആരോചേസി. മാതലി, തസ്സ വചനം സുത്വാ ''ന സക്കാ ചിരായിതു''ന്തി രഞ്ഞോ ഏകപഹാരേനേവ ചതൂസു ദിസാസു ബഹൂ നിരയേ ദസ്സേത്വാ ഗാഥമാഹ -

൫൦൩. ''വിദിതാനി തേ മഹാരാജ, ആവാസം പാപകമ്മിനം;
ഠാനാനി ലുദ്ദകമ്മാനം, ദുസ്സീലാനഞ്ച യാ ഗതി;
ഉയ്യാഹി ദാനി രാജീസി, ദേവരാജസ്സ സന്തികേ''തി.

തസ്സത്ഥോ - മഹാരാജ, ഇമം പാപകമ്മീനം സത്താനം ആവാസം ദിസ്വാ ലുദ്ദകമ്മാനഞ്ച ഠാനാനി തയാ വിദിതാനി. ദുസ്സീലാനഞ്ച യാ ഗതി നിബ്ബത്തി, സാപി തേ വിദിതാ. ഇദാനി ദേവരാജസ്സ സന്തികേ ദിബ്ബസമ്പത്തിം ദസ്സനത്ഥം ഉയ്യാഹി ഗച്ഛാഹി, മഹാരാജാതി.

നിരയകണ്ഡം നിട്ഠിതം.

സഗ്ഗകണ്ഡം

ഏവഞ്ച പന വത്വാ മാതലി ദേവലോകാഭിമുഖം രഥം പേസേസി. രാജാ ദേവലോകം ഗച്ഛന്തോ ദ്വാദസയോജനികം മണിമയം പഞ്ചഥൂപികം സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതം ഉയ്യാനപോക്ഖരണിസമ്പന്നം കപ്പരുക്ഖപരിവുതം ബീരണിയാ ദേവധീതായ ആകാസട്ഠകവിമാനം ദിസ്വാ, തഞ്ച ദേവധീതരം അന്തോകൂടാഗാരേ സയനപിട്ഠേ നിസിന്നം അച്ഛരാസഹസ്സപരിവുതം മണിസീഹപഞ്ജരം വിവരിത്വാ ഓലോകേന്തിം ദിസ്വാ മാതലിം പുച്ഛന്തോ ഗാഥമാഹ. ഇതരോപിസ്സ ബ്യാകാസി.

൫൦൪. ''പഞ്ചഥൂപം ദിസ്സതിദം വിമാനം, മാലാപിളന്ധാ സയനസ്സ മജ്ഝേ;
തത്ഥച്ഛതി നാരീ മഹാനുഭാവാ, ഉച്ചാവചം ഇദ്ധി വികുബ്ബമാനാ.

൫൦൫. ''വിത്തീ ഹി മം വിന്ദതി സൂത ദിസ്വാ, പുച്ഛാമി തം മാതലി ദേവസാരഥി;
അയം നു നാരീ കിമകാസി സാധും, യാ മോദതി സഗ്ഗപത്താ വിമാനേ.

൬൦൩."തസ്സ പുട്ഠോ വിയാകാസി, മാതലി ദേവസാരഥി;
വിപാകം പുഞ്ഞകമ്മാനം, ജാനം അക്ഖാസിജാനതോ.

൬൦൪."യദി തേ സുതാ ബീരണീ ജീവലോകേ, ആമായദാസീ അഹു ബ്രാഹ്മണസ്സ;
സാ പത്തകാലം അതിഥിം വിദിത്വാ, മാതാവ പുത്തം സകിമാഭിനന്ദീ;
സംയമാ സംവിഭാഗാ ച, സാ വിമാനസ്മി മോദതീ"തി.

തത്ഥ **പഞ്ചഥൂപ**ന്തി പഞ്ചഹി കൂടാഗാരേഹി സമന്നാഗതം. **മാലാപിളന്ധാ**തി മാലാദീഹി സബ്ബാഭരണേഹി പടിമണ്ഡിതാതി അത്ഥോ. **തത്ഥച്ഛതീ**തി തസ്മിം വിമാനേ അച്ഛതി. **ഉച്ചാവചം ഇദ്ധി വികുബ്ബമാനാ**തി നാനപ്പകാരം ദേവിദ്ധിം ദസ്സയമാനാ. **ദിസ്വാ**തി ഏവ്തം ദിസ്വാ ഠിതം മം വിത്തി വിന്ദതി പടിലഭതി, വിത്തിസന്തകോ വിയ ഹോമി തുട്ഠിയാ അതിഭൂതത്താതി അത്ഥോ. **ആമായദാസീ**തി ഗേഹദാസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി ജാതദാസീ. **അഹു ബ്രാഹ്മണസ്സാ**തി സാ കിര കസ്സപദസബലസ്സ കാലേ ഏകസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ ദാസീ അഹോസി. **സാ പത്തകാല**ന്തി തേന ബ്രാഹ്മണേന അട്ഠ സലാകഭത്താനി സങ്ഘസ്സ പരിച്ചത്താനി അഹേസും. സോ ഗേഹം ഗന്ത്വാ "സ്വേ പട്ഠായ ഏകേകസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ ഏകേകം കഹാപണഗ്ഘനകം കത്വാ അട്ഠ സലാകഭത്താനി സമ്പാദേയ്യാസീ"തി ബ്രാഹ്മണിം ആഹ. സാ "സാമി, ഭിക്ഖു നാമ ധുത്തോ, നാഹം സക്ഖിസ്സാമീ"തി പടിക്ഖിപി. ധീതരോപിസ്സ പടിക്ഖിപിംസു. സോ ദാസിം "സക്ഖിസ്സസി അമ്മാ"തി ആഹ. സാ "സക്ഖിസ്സാമി അയ്യാ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ സക്കച്ചം യാഗുഖജ്ജകഭത്താദീനി സമ്പാദേത്വാ സലാകം ലഭിത്വാ ആഗതം പത്തകാലം അതിഥിം വിദിത്വാ ഹരിതഗോമയുപലിത്തേ കതപുപ്ഫുപഹാരേ സുപഞ്ഞത്താസനേ നിസീദാപേത്വാ യഥാ നാമ വിപ്പവാസാ ആഗതം പുത്തം മാതാ സകിം അഭിനന്ദതി, തഥാ നിച്ചകാലം അഭിനന്ദതി, സക്കച്ചം പരിവിസതി, അത്തനോ സന്തകമ്പി കിഞ്ചി ദേതി. **സംയമാ സംവിഭാഗാ ചാ**തി സാ സീലവതീ അഹോസി ചാഗവതീ ച, തസ്മാ തേന സീലേന ചേവ ചാഗേന ച ഇമസ്മിം വിമാനേ മോദതി. അഥ വാ **സംയമാ**തി ഇന്ദ്രിയദമനാ.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ മാതലി പുരതോ രഥം പേസേത്വാ സോണദിന്നദേവപുത്തസ്സ സത്ത കനകവിമാനാനി ദസ്സേസി. സോ താനി ച തസ്സ ച സിരിസമ്പത്തിം ദിസ്വാ തേന കതകമ്മം പുച്ഛി. ഇതരോപിസ്സ ബ്യാകാസി.

൬൦൮."ദദ്ദല്ലമാനാ ആഭേന്തി, വിമാനാ സത്ത നിമ്മിതാ;
തത്ഥ യക്ഖോ മഹിദ്ധികോ, സബ്ബാഭരണഭൂസിതോ;
സമന്താ അനുപരിയാതി, നാരീഗണപുരക്ഖതോ.

൬൦൯."വിത്തീ ഹി മം വിന്ദതി സൂത ദിസ്വാ, പുച്ഛാമി തം മാതലി ദേവസാരഥി;
അയം നു മച്ചോ കിമകാസി സാധും, യോ മോദതി സഗ്ഗപത്തോ വിമാനേ.

൬൧൦."തസ്സ പുട്ഠോ വിയാകാസി, മാതലി ദേവസാരഥി;
വിപാകം പുഞ്ഞകമ്മാനം, ജാനം അക്ഖാസിജാനതോ.

൬൧൧."സോണദിന്നോ ഗഹപതി, ഏസ ദാനപതീ അഹു;

ഏസ പബ്ബജിതുദ്ദിസ്സ, വിഹാരേ സത്ത കാരയി.

൫൧൨. ‘‘സക്കച്ചം തേ ഉപട്ഠാസി, ഭിക്ഖവോ തത്ഥ വാസികേ;
അച്ഛാദനഞ്ച ഭത്തഞ്ച, സേനാസനം പദീപിയം;
അദാസി ഉജുഭൂതേസു, വിപ്പസന്നേന ചേതസാ.

൫൧൩. ‘‘ചാതുദ്ദസിം പഞ്ചദസിം, യാ ച പക്ഖസ്സ അട്ഠമീ;
പാടിഹാരിയപക്ഖഞ്ച, അട്ഠങ്ഗസുസമാഗതം.

൫൧൪. ‘‘ഉപോസഥം ഉപവസീ, സദാ സീലേസു സംവുതോ;
സംയമാ സംവിഭാഗാ ച, സോ വിമാനസ്മി മോദതീ’’തി.

തത്ഥ **ദദ്ദല്ലമാനാ**തി ജലമാനാ. **ആഭേന്തീ**തി തരുണസൂരിയോ വിയ ഓഭാസന്തി. **തത്ഥാ**തി തേസു പടിപാടിയാ ഠിതേസു സത്തസു വിമാനേസു. **യക്ഖോ**തി ഏകോ ദേവപുത്തോ. **സോണദിന്നോ**തി മഹാരാജ, അയം പുബ്ബേ കസ്സപദസബലസ്സ കാലേ കാസിരട്ഠേ അഞ്ഞതരസ്മിം നിഗമേ സോണദിന്നോ നാമ ഗഹപതി ദാനപതി അഹോസി. സോ പബ്ബജിതേ ഉദ്ദിസ്സ സത്ത വിഹാരകുടിയോ കാരേത്വാ തത്ഥ വാസികേ ഭിക്ഖൂ ചതൂഹി പച്ചയേഹി സക്കച്ചം ഉപട്ഠാസി, ഉപോസഥഞ്ച ഉപവസി, നിച്ചം സീലേസു ച സംവുതോ അഹോസി. സോ തതോ ചവിത്വാ ഇധൂപപന്നോ മോദതീതി അത്ഥോ. ഏത്ഥ ച **പാടിഹാരിയപക്ഖ**ന്തി ഇദം പന അട്ഠമീഉപോസഥസ്സ പച്ചുഗ്ഗമനാനുഗമനവസേന സത്തമിനവമിയോ, ചാതുദ്ദസീപന്നരസീനം പച്ചുഗ്ഗമനാനുഗമനവസേന തേരസീപാടിപദേ ച സന്ധായ വുത്തം.

ഏവം സോണദിന്നസ്സ കതകമ്മം കഥേത്വാ പുരതോ രഥം പേസേത്വാ ഫലികവിമാനം ദസ്സേസി. തം ഉബ്ബേധതോ പഞ്ചവീസതിയോജനം അനേകസതേഹി സത്തരതനമയത്ഥമ്ഭേഹി സമന്നാഗതം, അനേകസതകൂടാഗാരപടിമണ്ഡിതം , കിങ്കിണികജാലാപരിക്ഖിത്തം, സമുസ്സിതസുവണ്ണരജതമയധജം, നാനാപുപ്ഫവിചിത്തഉയ്യാനവനവിഭൂസിതം, രമണീയപോക്ഖരണിസമന്നാഗതം, നച്ചഗീതവാദിതാദീസു ഛേകാഹി അച്ഛരാഹി സമ്പരികിണ്ണം. തം ദിസ്വാ രാജാ താസം അച്ഛരാനം കതകമ്മം പുച്ഛി, ഇതരോപിസ്സ ബ്യാകാസി.

൫൧൫. ‘‘പഭാസതി മിദം ബ്യമ്ഹം, ഫലികാസു സുനിമ്മിതം;
നാരീവരഗണാകിണ്ണം, കൂടാഗാരവരോചിതം;
ഉപേതം അന്നപാനേഹി, നച്ചഗീതേഹി ചൂഭയം.

൫൧൬. ‘‘വിത്തീ ഹി മം വിന്ദതി സൂത ദിസ്വാ, പുച്ഛാമി തം മാതലി ദേവസാരഥി;
ഇമേ നു മച്ചാ കിമകംസു സാധും, യാ മോദരേ സഗ്ഗപത്താ വിമാനേ.

൫൧൭. ‘‘തസ്സ പുട്ഠോ വിയാകാസി, മാതലി ദേവസാരഥി;
വിപാകം പുഞ്ഞകമ്മാനം, ജാനം അക്ഖാസിജാനതോ.

൫൧൮. ‘‘യാ കാചി നാരിയോ ഇധ ജീവലോകേ, സീലവന്തിയോ ഉപാസികാ;
ദാനേ രതാ നിച്ചം പസന്നചിത്താ, സച്ചേ ഠിതാ ഉപോസഥേ അപ്പമത്താ;
സംയമാ സംവിഭാഗാ ച, താ വിമാനസ്മി മോദരേ’’തി.

തത്ഥ **ബ്യമ്ഹ**ന്തി വിമാനം, പാസാദോതി വുത്തം ഹോതി. **ഫലികാസൂ**തി ഫലികഭിത്തീസു. **നാരീവരഗണാകിണ്ണ**ന്തി വരനാരിഗണേഹി ആകിണ്ണം. **കൂടാഗാരവരോചിത**ന്തി വരകൂടാഗാരേഹി ഓചിതം സമോചിതം, വഡ്ഢിതന്തി അത്ഥോ. **ഉഭയ**ന്തി ഉഭയേഹി. **"യാ കാചീ"**തി ഇദം കിഞ്ചാപി അനിയമേത്വാ വുത്തം, താ പന കസ്സപബുദ്ധസാസനേ ബാരാണസിയം ഉപാസികാ ഹുത്വാ ഗണബന്ധനേന ഏതാനി വുത്തപ്പകാരാനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ തം ദിബ്ബസമ്പത്തിം പത്താതി വേദിതബ്ബാ.

അഥസ്സ സോ പുരതോ രഥം പേസേത്വാ ഏകം രമണീയം മണിവിമാനം ദസ്സേസി. തം സമേ ഭൂമിഭാഗേ പതിട്ഠിതം ഉബ്ബേധസമ്പന്നം മണിപബ്ബതോ വിയ ഓഭാസമാനം തിട്ഠതി, ദിബ്ബഗീതവാദിതനിന്നാദിതം ബഹൂഹി ദേവപുത്തേഹി സമ്പരികിണ്ണം. തം ദിസ്വാ രാജാ തേസം ദേവപുത്താനം കതകമ്മം പുച്ഛി, ഇതരോപിസ്സ ബ്യാകാസി.

൧൧൯. "പഭാസതി മിദം ബ്യമ്ഹം, വേളുരിയാസു നിമ്മിതം;
ഉപേതം ഭൂമിഭാഗേഹി, വിഭത്തം ഭാഗസോ മിതം.

൧൨൦. "ആളമ്ബരാ മുദിങ്ഗാ ച, നച്ചഗീതാ സുവാദിതാ;
ദിബ്ബാ സദ്ദാ നിച്ഛരന്തി, സവനീയാ മനോരമാ.

൧൨൧. "നാഹം ഏവംഗതം ജാതു, ഏവംസുരുചിരം പുരേ;
സദ്ദം സമഭിജാനാമി, ദിട്ഠം വാ യദി വാ സുതം.

൧൨൨. "വിത്തീ ഹി മം വിന്ദതി സൂത ദിസ്വാ, പുച്ഛാമി തം മാതലി ദേവസാരഥി;
ഇമേ നു മച്ചാ കിമകംസു സാധും, യേ മോദരേ സഗ്ഗപത്താ വിമാനേ.

൧൨൩. "തസ്സ പുട്ഠോ വിയാകാസി, മാതലി ദേവസാരഥി;
വിപാകം പുഞ്ഞകമ്മാനം, ജാനം അക്ഖാസിജാനതോ.

൧൨൪. "യേ കേചി മച്ചാ ഇധ ജീവലോകേ, സീലവന്താ ഉപാസകാ;
ആരാമേ ഉദപാനേ ച, പപാ സങ്കമനാനി ച;
അരഹന്തേ സീതിഭൂതേ, സക്കച്ചം പടിപാദയും.

൧൨൫. "ചീവരം പിണ്ഡപാതഞ്ച, പച്ചയം സയനാസനം;
അദംസു ഉജുഭൂതേസു, വിപ്പസന്നേന ചേതസാ.

൧൨൬. "ചാതുദ്ദസിം പഞ്ചദസിം, യാ ച പക്ഖസ്സ അട്ഠമീ;
പാടിഹാരിയപക്ഖഞ്ച, അട്ഠങ്ഗസുസമാഗതം.

൧൨൭. "ഉപോസഥം ഉപവസും, സദാ സീലേസു സംവുതാ;
സംയമാ സംവിഭാഗാ ച, തേ വിമാനസ്മി മോദരേ"തി.

തത്ഥ **വേളുരിയാസൂ**തി വേളുരിയഭിത്തീസു. **ഭൂമിഭാഗേഹീ**തി രമണീയേഹി ഭൂമിഭാഗേഹി ഉപേതം. **ആളമ്ബരാ മുദിങ്ഗാ ചാ**തി ഏതേ ദ്വേ ഏത്ഥ വജ്ജന്തി. **നച്ചഗീതാ സുവാദിതാ**തി നാനപ്പകാരാനി നച്ചാനി ചേവ ഗീതാനി ച അപരേസമ്പി തൂരിയാനം സുവാദിതാനി ചേത്ഥ പവത്തന്തി. **ഏവംഗത**ന്തി ഏവം മനോരമഭാവം ഗതം. **"യേ കേചീ"**തി ഇദമ്പി കാമം അനിയമേത്വാ വുത്തം, തേ പന കസ്സപബുദ്ധകാലേ ബാരാണസിവാസിനോ ഉപാസകാ ഹുത്വാ

ഗണബന്ധനേന ഏതാനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ തം സമ്പത്തിം പത്താതി വേദിതബ്ബാ. തത്ഥ **പടിപാദയു**ന്തി പടിപാദയിംസു, തേസം അദംസൂതി അത്ഥോ. **പച്ചയ**ന്തി ഗിലാനപച്ചയം. **അദംസൂ**തി ഏവം നാനപ്പകാരകം ദാനം അദംസൂതി.

ഇതിസ്സ സോ തേസം കതകമ്മം ആചിക്ഖിത്വാ പുരതോ രഥം പേസേത്വാ അപരമ്പി ഫലികവിമാനം ദസ്സേസി. തം അനേകകൂടാഗാരപടിമണ്ഡിതം, നാനാകുസുമസഞ്ഛന്നദിബ്ബതരുണവനപടിമണ്ഡിതതീരായ, വിവിധവിഹങ്ഗമനിന്നാദിതായ നിമ്മലസലിലായ നദിയാ പരിക്ഖിത്തം , അച്ഛരാഗണപരിവുതസ്സേകസ്സ പുഞ്ഞവതോ നിവാസഭൂതം. തം ദിസ്വാ രാജാ തസ്സ കതകമ്മം പുച്ഛി, ഇതരോപിസ്സ ബ്യാകാസി.

൧൨൮. “പഭാസതി മിദം ബ്യമ്ഹം, ഫലികാസു സുനിമ്മിതം;
നാരീവരഗണാകിണ്ണം, കൂടാഗാരവരോചിതം.

൧൨൯. “ഉപേതം അന്നപാനേഹി, നച്ചഗീതേഹി ചൂഭയം;
നജ്ജോ ചാനുപരിയാതി, നാനാപുപ്ഫദുമായുതാ.

൧൩൦. “വിത്തീ ഹി മം വിന്ദതി സൂത ദിസ്വാ, പുച്ഛാമി തം മാതലി ദേവസാരഥി;
അയം നു മച്ചോ കിംമകാസി സാധും, യോ മോദതീ സഗ്ഗപത്തോ വിമാനേ.

൧൩൧. “തസ്സ പുട്ഠോ വിയാകാസി, മാതലി ദേവസാരഥി;
വിപാകം പുഞ്ഞകമ്മാനം, ജാനം അക്ഖാസിജാനതോ.

൧൩൨. “മിഥിലായം ഗഹപതി, ഏസ ദാനപതീ അഹു;
ആരാമേ ഉദപാനേ ച, പപാ സങ്കമനാനി ച;
അരഹന്തേ സീതിഭൂതേ, സക്കച്ചം പടിപാദയി.

൧൩൩. “ചീവരം പിണ്ഡപാതഞ്ച, പച്ചയം സയനാസനം;
അദാസി ഉജുഭൂതേസു, വിപ്പസന്നേന ചേതസാ.

൧൩൪. “ചാതുദ്ദസിം പഞ്ചദസിം, യാ ച പക്ഖസ്സ അട്ഠമീ;
പാടിഹാരിയപക്ഖഞ്ച, അട്ഠങ്ഗസുസമാഗതം.

൧൩൫. “ഉപോസഥം ഉപവസീ, സദാ സീലേസു സംവുതോ;
സംയമാ സംവിഭാഗാ ച, സോ വിമാനസ്മി മോദതീ”തി.

തത്ഥ **നജ്ജോ**തി വചനവിപല്ലാസോ, ഏകാ നദീ തം വിമാനം പരിക്ഖിപിത്വാ ഗതാതി അത്ഥോ. **നാനാപുപ്ഫദുമായുതാ**തി സാ നദീ നാനാപുപ്ഫേഹി ദുമേഹി ആയുതാ. **മിഥിലായ**ന്തി ഏസ മഹാരാജ, കസ്സപബുദ്ധകാലേ മിഥിലനഗരേ ഏകോ ഗഹപതി ദാനപതി അഹോസി. സോ ഏതാനി ആരാമരോപനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ ഇമം സമ്പത്തിം പത്തോതി.

ഏവമസ്സ തേന കതകമ്മം ആചിക്ഖിത്വാ പുരതോ രഥം പേസേത്വാ അപരമ്പി ഫലികവിമാനം ദസ്സേസി. തം പുരിമവിമാനതോ അതിരേകായ നാനാപുപ്ഫഫലസഞ്ഛന്നായ തരുണവനഘടായ സമന്നാഗതം. തം ദിസ്വാ രാജാ തായ സമ്പത്തിയാ സമന്നാഗതസ്സ ദേവപുത്തസ്സ കതകമ്മം പുച്ഛി, ഇതരോപിസ്സ ബ്യാകാസി.

൧൮൬. “പഭാസതി മിദം ബ്യമ്ഹം, ഫലികാസു സുനിമ്മിതം;
നാരീവരഗണാകിണ്ണം, കൂടാഗാരവരോചിതം.

൧൮൭. “ഉപേതം അന്നപാനേഹി, നച്ചഗീതേഹി ചൂഭയം;
നജ്ജോ ചാനുപരിയാതി, നാനാപുപ്ഫദുമായുതാ.

൧൮൮. “രാജായതനാ കപിത്ഥാ ച, അമ്ബാ സാലാ ച ജമ്ബുയോ;
തിന്ദുകാ ച പിയാലാ ച, ദുമാ നിച്ചഫലാ ബഹൂ.

൧൮൯. “വിത്തീ ഹി മം വിന്ദതി സൂത ദിസ്വാ, പുച്ഛാമി തം മാതലി ദേവസാരഥി;
അയം നു മച്ചോ കിമകാസി സാധും, യോ മോദതീ സഗ്ഗപത്തോ വിമാനേ.

൧൯൦. “തസ്സ പുട്ഠോ വിയാകാസി, മാതലി ദേവസാരഥി;
വിപാകം പുഞ്ഞകമ്മാനം, ജാനം അക്ഖാസിജാനതോ.

൧൯൧. “മിഥിലായം ഗഹപതി, ഏസ ദാനപതീ അഹു;
ആരാമേ ഉദപാനേ ച, പപാ സങ്കമനാനി ച;
അരഹന്തേ സീതിഭൂതേ, സക്കച്ചം പടിപാദയി.

൧൯൨. “ചീവരം പിണ്ഡപാതഞ്ച, പച്ചയം സയനാസനം;
അദാസി ഉജുഭൂതേസു, വിപ്പസന്നേന ചേതസാ.

൧൯൩. “ചാതുദ്ദസിം പഞ്ചദസിം, യാ ച പക്ഖസ്സ അട്ഠമീ;
പാടിഹാരിയപക്ഖഞ്ച, അട്ഠങ്ഗസുസമാഗതം.

൧൯൪. “ഉപോസഥം ഉപവസീ, സദാ സീലേസു സംവുതോ;
സംയമാ സംവിഭാഗാ ച, സോ വിമാനസ്മി മോദതീ”തി.

തത്ഥ **മിഥിലായ**ന്തി ഏസ, മഹാരാജ, കസ്സപബുദ്ധകാലേ വിദേഹരട്ഠേ മിഥിലനഗരേ ഏകോ ഗഹപതി ദാനപതി അഹോസി. സോ ഏതാനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ ഇമം സമ്പത്തിം പത്തോതി.

ഏവമസ്സ തേന കതകമ്മം ആചിക്ഖിത്വാ പുരതോ രഥം പേസേത്വാ പുരിമസദിസമേവ അപരമ്പി വേളുരിയവിമാനം ദസ്സേത്വാ തത്ഥ സമ്പത്തിം അനുഭവന്തസ്സ ദേവപുത്തസ്സ കതകമ്മം പുട്ഠോ ആചിക്ഖി.

൧൯൫. “പഭാസതി മിദം ബ്യമ്ഹം, വേളുരിയാസു നിമ്മിതം;
ഉപേതം ഭൂമിഭാഗേഹി, വിഭത്തം ഭാഗസോ മിതം.

൧൯൬. “ആളമ്ബരാ മുദിങ്ഗാ ച, നച്ചഗീതാ സുവാദിതാ;
ദിബ്യാ സദ്ദാ നിച്ഛരന്തി, സവനീയാ മനോരമാ.

൧൯൭. “നാഹം ഏവംഗതം ജാതു, ഏവംസുരുചിരം പുരേ;
സദ്ദം സമഭിജാനാമി, ദിട്ഠം വാ യദി വാ സുതം.

൧൯൮. “വിത്തീ ഹി മം വിന്ദതി സൂത ദിസ്വാ, പുച്ഛാമി തം മാതലി ദേവസാരഥി;

അയം നു മച്ചോ കിമകാസി സാധും, യോ മോദതീ സഗ്ഗപത്തോ
വിമാനേ.

൧൦൯. ‘‘തസ്സ പുട്ഠോ വിയാകാസി, മാതലി ദേവസാരഥി;
വിപാകം പുഞ്ഞകമ്മാനം, ജാനം അക്ഖാസിജാനതോ.

൧൧൦. ‘‘ബാരാണസിയം ഗഹപതി, ഏസ ദാനപതീ അഹു;
ആരാമേ ഉദപാനേ ച, പപാ സങ്കമനാനി ച;
അരഹന്തേ സീതിഭൂതേ, സക്കച്ചം പടിപാദയി.

൧൧൧. ‘‘ചീവരം പിണ്ഡപാതഞ്ച, പച്ചയം സയനാസനം;
അദാസി ഉജുഭൂതേസു, വിപ്പസന്നേന ചേതസാ.

൧൧൨. ‘‘ചാതുദ്ദസിം പഞ്ചദസിം, യാ ച പക്ഖസ്സ അട്ഠമീ;
പാടിഹാരിയപക്ഖഞ്ച, അട്ഠങ്ഗസുസമാഗതം.

൧൧൩. ‘‘ഉപോസഥം ഉപവസീ, സദാ സീലേസു സംവുതോ;
സംയമാ സംവിഭാഗാ ച, സോ വിമാനസ്മി മോദതീ’’തി.

അഥസ്സ പുരതോ രഥം പേസേത്വാ ബാലസൂരിയസന്നിഭം കനകവിമാനം ദസ്സേത്വാ തത്ഥ നിവാസിനോ ദേവപുത്തസ്സ സമ്പത്തിം പുട്ഠോ ആചിക്ഖി.

൧൧൪. ‘‘യഥാ ഉദയമാദിച്ചോ, ഹോതി ലോഹിതകോ മഹാ;
തഥൂപമം ഇദം ബ്യമ്ഹം, ജാതരൂപസ്സ നിമ്മിതം.

൧൧൫. ‘‘വിത്തീ ഹി മം വിന്ദതി സൂത ദിസ്വാ, പുച്ഛാമി തം മാതലി
ദേവസാരഥി;
അയം നു മച്ചോ കിമകാസി സാധും, യോ മോദതീ സഗ്ഗപത്തോ
വിമാനേ.

൧൧൬. ‘‘തസ്സ പുട്ഠോ വിയാകാസി, മാതലി ദേവസാരഥി;
വിപാകം പുഞ്ഞകമ്മാനം, ജാനം അക്ഖാസിജാനതോ.

൧൧൭. ‘‘സാവത്ഥിയം ഗഹപതി, ഏസ ദാനപതീ അഹു;
ആരാമേ ഉദപാനേ ച, പപാ സങ്കമനാനി ച;
അരഹന്തേ സീതിഭൂതേ, സക്കച്ചം പടിപാദയി.

൧൧൮. ‘‘ചീവരം പിണ്ഡപാതഞ്ച, പച്ചയം സയനാസനം;
അദാസി ഉജുഭൂതേസു, വിപ്പസന്നേന ചേതസാ.

൧൧൯. ‘‘ചാതുദ്ദസിം പഞ്ചദസിം, യാ ച പക്ഖസ്സ അട്ഠമീ;
പാടിഹാരിയപക്ഖഞ്ച, അട്ഠങ്ഗസുസമാഗതം.

൧൨൦. ‘‘ഉപോസഥം ഉപവസീ, സദാ സീലേസു സംവുതോ;
സംയമാ സംവിഭാഗാ ച, സോ വിമാനസ്മി മോദതീ’’തി.

തത്ഥ **ഉദയമാദിച്ചോ**തി ഉഗ്ഗച്ഛന്തോ ആദിച്ചോ. **സാവത്ഥിയ**ന്തി കസ്സപബുദ്ധകാലേ സാവത്ഥിനഗരേ ഏകോ ഗഹപതി ദാനപതി അഹോസി. സോ ഏതാനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ ഇമം സമ്പത്തിം പത്തോതി.

ഏവം തേന ഇമേസം അട്ഠന്നം വിമാനാനം കഥിതകാലേ സക്കോ ദേവരാജാ "മാതലി, അതിവിയ ചിരായതീ"തി അപരമ്പി ജവനദേവപുത്തം പേസേസി. സോ വേഗേന ഗന്ത്വാ ആരോചേസി. സോ തസ്സ വചനം സുത്വാ "ന സക്കാ ഇദാനി ചിരായിതു"ന്തി ചതൂസു ദിസാസു ഏകപ്പഹാരേനേവ ബഹൂനി വിമാനാനി ദസ്സേസി. രഞ്ഞാ ച തത്ഥ സമ്പത്തിം അനുഭവന്താനം ദേവപുത്താനം കതകമ്മം പുട്ഠോ ആചിക്ഖി.

൧൱൨. "വേഹായസാമേ ബഹുകാ, ജാതരൂപസ്സ നിമ്മിതാ;
ദദ്ദല്ലമാനാ ആഭേന്തി, വിജ്ജുവബ്ഭഘനന്തരേ.

൧൱൩. "വിത്തീ ഹി മം വിന്ദതി സൂത ദിസ്വാ, പുച്ഛാമി തം മാതലി ദേവസാരഥി;
ഇമേ നു മച്ചാ കിമകംസു സാധും, യേ മോദരേ സഗ്ഗപത്താ വിമാനേ.

൧൱൪. "തസ്സ പുട്ഠോ വിയാകാസി, മാതലി ദേവസാരഥി;
വിപാകം പുഞ്ഞകമ്മാനം, ജാനം അക്ഖാസിജാനതോ.

൧൱൫. "സദ്ധായ സുനിവിട്ഠായ, സദ്ധമ്മേ സുപ്പവേദിതേ;
അകംസു സത്ഥു വചനം, സമ്മാസമ്ബുദ്ധസാസനേ;
തേസം ഏതാനി ഠാനാനി, യാനി ത്വം രാജ പസ്സസീ"തി.

തത്ഥ **വേഹായസാമേ**തി വേഹായസാ ഇമേ ആകാസേയേവ സണ്ഠിതാ. ആകാസട്ഠകവിമാനാ ഇമേതി വദതി. **വിജ്ജുവബ്ഭഘനന്തരേ**തി ഘനവലാഹകന്തരേ ജലമാനാ വിജ്ജു വിയ. **സുനിവിട്ഠായാ**തി മഗ്ഗേന ആഗതത്താ സുപ്പതിട്ഠിതായ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - മഹാരാജ, ഏതേ പുരേ നിയ്യാനികേ കസ്സപബുദ്ധസാസനേ പബ്ബജിത്വാ പരിസുദ്ധസീലാ സമണധമ്മം കരോന്താ സോതാപത്തിഫലം സച്ഛികത്വാ അരഹത്തം നിബ്ബത്തേതും അസക്കോന്താ തതോ ചുതാ ഇമേസു കനകവിമാനേസു ഉപ്പന്നാ. ഏതേസം കസ്സപബുദ്ധസാവകാനം താനി ഠാനാനി, യാനി ത്വം, മഹാരാജ, പസ്സസീതി.

ഏവമസ്സ ആകാസട്ഠകവിമാനാനി ദസ്സേത്വാ സക്കസ്സ സന്തികം ഗമനത്ഥായ ഉസ്സാഹം കരോന്തോ ആഹ -

൧൱൬. "വിദിതാനി തേ മഹാരാജ, ആവാസം പാപകമ്മിനം;
അഥോ കല്യാണകമ്മാനം, ഠാനാനി വിദിതാനി തേ;
ഉയ്യാഹി ദാനി രാജീസി, ദേവരാജസ്സ സന്തികേ"തി.

തത്ഥ **ആവാസ**ന്തി മഹാരാജ, തയാ പഠമമേവ നേരയികാനം ആവാസം ദിസ്വാ പാപകമ്മാനം ഠാനാനി വിദിതാനി, ഇദാനി പന ആകാസട്ഠകവിമാനാനി പസ്സന്തേന അഥോ കല്യാണകമ്മാനം ഠാനാനി വിദിതാനി, ഇദാനി ദേവരാജസ്സ സന്തികേ സമ്പത്തിം ദട്ഠും ഉയ്യാഹി ഗച്ഛാഹീതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ പുരതോ രഥം പേസേത്വാ സിനേരും പരിവാരേത്വാ ഠിതേ സത്ത പരിഭണ്ഡപബ്ബതേ ദസ്സേസി. തേ ദിസ്വാ രഞ്ഞാ മാതലിസ്സ പുട്ഠഭാവം ആവികരോന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൱൭. "സഹസ്സയുത്തം ഹയവാഹിം, ദിബ്ബയാനമധിട്ഠിതോ;

യായമാനോ മഹാരാജാ, അദ്ദാ സീദന്തരേ നഗേ;
ദിസ്വാനാമന്തയീ സൂതം, ഇമേ കേ നാമ പബ്ബതാ”തി.

തത്ഥ **ഹയവാഹി**ന്തി ഹയേഹി വാഹിയമാനം. **ദിബ്ബയാനമധിട്ഠിതോ**തി ദിബ്ബയാനേ ഠിതോ ഹുത്വാ. **അദ്ദാ**തി അദ്ദസ. **സീദന്തരേ**തി സീദാമഹാസമുദ്ദസ്സ അന്തരേ. തസ്മിം കിര മഹാസമുദ്ദേ ഉദകം സുഖുമം, മോരപിഞ്ഛമത്തമ്പി പക്ഖിത്തം പതിട്ഠാതും ന സക്കോതി സീദതേവ, തസ്മാ സോ “സീദാമഹാസമുദ്ദോ”തി വുച്ചതി. തസ്സ അന്തരേ. **നഗേ**തി പബ്ബതേ. **കേ നാമാ**തി കേ നാമ നാമേന ഇമേ പബ്ബതാതി.

ഏവം നിമിരഞ്ഞാ പുട്ഠോ മാതലി ദേവപുത്തോ ആഹ -

൧൬൮. “സുദസ്സനോ കരവീകോ, ഈസധരോ യുഗന്ധരോ;
നേമിന്ധരോ വിനതകോ, അസ്സകണ്ണോ ഗിരീ ബ്രഹാ.

൧൬൯. “ഏതേ സീദന്തരേ നഗാ, അനുപുബ്ബസമുഗ്ഗതാ;
മഹാരാജാനമാവാസാ, യാനി ത്വം രാജ പസ്സസീ”തി.

തത്ഥ **സുദസ്സനോ**തി അയം, മഹാരാജ, ഏതേസം സബ്ബബാഹിരോ സുദസ്സനോ പബ്ബതോ നാമ, തദനന്തരേ കരവീകോ നാമ, സോ സുദസ്സനതോ ഉച്ചതരോ . ഉഭിന്നമ്പി പന തേസം അന്തരേ ഏകോപി സീദന്തരമഹാസമുദ്ദോ. കരവീകസ്സ അനന്തരേ ഈസധരോ നാമ, സോ കരവീകതോ ഉച്ചതരോ. തേസമ്പി അന്തരേ ഏകോ സീദന്തരമഹാസമുദ്ദോ. ഈസധരസ്സ അനന്തരേ യുഗന്ധരോ നാമ, സോ ഈസധരതോ ഉച്ചതരോ. തേസമ്പി അന്തരേ ഏകോ സീദന്തരമഹാസമുദ്ദോ. യുഗന്ധരസ്സ അനന്തരേ നേമിന്ധരോ നാമ, സോ യുഗന്ധരതോ ഉച്ചതരോ. തേസമ്പി അന്തരേ ഏകോ സീദന്തരമഹാസമുദ്ദോ. നേമിന്ധരസ്സ അനന്തരേ വിനതകോ നാമ, സോ നേമിന്ധരതോ ഉച്ചതരോ. തേസമ്പി അന്തരേ ഏകോ സീദന്തരമഹാസമുദ്ദോ. വിനതകസ്സ അനന്തരേ അസ്സകണ്ണോ നാമ, സോ വിനതകതോ ഉച്ചതരോ. തേസമ്പി അന്തരേ ഏകോ സീദന്തരമഹാസമുദ്ദോ. **അനുപുബ്ബസമുഗ്ഗതാ**തി ഏതേ സീദന്തരമഹാസമുദ്ദേ സത്ത പബ്ബതാ അനുപടിപാടിയാ സമുഗ്ഗതാ സോപാനസദിസാ ഹുത്വാ ഠിതാ. **യാനീ**തി യേ ത്വം, മഹാരാജ, ഇമേ പബ്ബതേ പസ്സസി, ഏതേ ചതുണ്ണം മഹാരാജാനം ആവാസാതി.

ഏവമസ്സ ചാതുമഹാരാജികദേവലോകം ദസ്സേത്വാ പുരതോ രഥം പേസേത്വാ താവതിംസഭവനസ്സ ചിത്തകൂടദ്വാരകോട്ഠകം പരിവാരേത്വാ ഠിതാ ഇന്ദപടിമാ ദസ്സേസി. തം ദിസ്വാ രാജാ പുച്ഛി, ഇതരോപിസ്സ ബ്യാകാസി.

൧൭൦. “അനേകരൂപം രുചിരം, നാനാചിത്രം പകാസതി;
ആകിണ്ണം ഇന്ദസദിസേഹി, ബ്യഗ്ഘേഹേവ സുരക്ഖിതം.

൧൭൧. “വിത്തീ ഹി മം വിന്ദതി സൂത ദിസ്വാ, പുച്ഛാമി തം മാതലി ദേവസാരഥി;
ഇമം നു ദ്വാരം കിമഭഞ്ഞമാഹു, മനോരമം ദിസ്സതി ദൂരതോവ.

൧൭൨. “തസ്സ പുട്ഠോ വിയാകാസി, മാതലി ദേവസാരഥി;
വിപാകം പുഞ്ഞകമ്മാനം, ജാനം അക്ഖാസിജാനതോ.

൧൩൩. ‘‘ചിത്രകൂടോ’തി യം ആഹു, ദേവരാജപവേസനം;
സുദസ്സനസ്സ ഗിരിനോ, ദ്വാരഞ്ഹേതം പകാസതി.

൧൩൪. ‘‘അനേകരൂപം രുചിരം, നാനാചിത്രം പകാസതി;
ആകിണ്ണം ഇന്ദസദിസേഹി, ബ്യഗ്ഘേഹേവ സുരക്ഖിതം;
പവിസേതേന രാജീസി, അരജം ഭൂമിമക്കമാ’’തി.

തത്ഥ **അനേകരൂപ**ന്തി അനേകജാതികം. **നാനാചിത്ര**ന്തി നാനാരതനചിത്രം. **പകാസതീ**തി കിം നാമ ഏതം പഞ്ഞായതി. **ആകിണ്ണ**ന്തി സമ്പരിപുണ്ണം. **ബ്യഗ്ഘേഹേവ സുരക്ഖിത**ന്തി യഥാ നാമ ബ്യഗ്ഘേഹി വാ സീഹേഹി വാ മഹാവനം, ഏവം ഇന്ദസദിസേഹേവ സുരക്ഖിതം. താസഞ്ച പന ഇന്ദപടിമാനം ആരക്ഖണത്ഥായ ഠപിതഭാവോ ഏകകനിപാതേ **കുലാവകജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧.൩൧) വുത്തനയേന ഗഹേതബ്ബോ. **കിംമഭഞ്ഞമാഹൂ**തി കിന്നാമം വദന്തി. **പവേസന**ന്തി നിക്ഖമനപ്പവേസനത്ഥായ നിമ്മിതം. **സുദസ്സനസ്സാ**തി സോഭനദസ്സനസ്സ സിനേരുഗിരിനോ. **ദ്വാരം ഹേത**ന്തി ഏതം സിനേരുമത്ഥകേ പതിട്ഠിതസ്സ ദസസഹസ്സയോജനികസ്സ ദേവനഗരസ്സ ദ്വാരം പകാസതി, ദ്വാരകോട്ഠകോ പഞ്ഞായതീതി അത്ഥോ. **പവിസേതേനാ**തി ഏതേന ദ്വാരേന ദേവനഗരം പവിസ. **അരജം ഭൂമിമക്കമാ**തി അരജം സുവണ്ണരജതമണിമയം നാനാപുപ്ഫേഹി സമാകിണ്ണം ദിബ്ബഭൂമിം ദിബ്ബയാനേന അക്കമ, മഹാരാജാതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ മാതലി രാജാനം ദേവനഗരം പവേസേസി. തേന വുത്തം -

൧൩൫. ‘‘സഹസ്സയുത്തം ഹയവാഹിം, ദിബ്ബയാനമധിട്ഠിതോ;
യായമാനോ മഹാരാജാ, അദ്ദാ ദേവസഭം ഇദ’’ന്തി.

സോ ദിബ്ബയാനേ ഠിതോവ ഗച്ഛന്തോ സുധമ്മാദേവസഭം ദിസ്വാ മാതലിം പുച്ഛി, സോപിസ്സ ആചിക്ഖി.

൧൩൬. ‘‘യഥാ സരദേ ആകാസേ, നീലോഭാസോ പദിസ്സതി;
തഥൂപമം ഇദം ബ്യമ്ഹം, വേളുരിയാസു നിമ്മിതം.

൧൩൭. ‘‘വിത്തീ ഹി മം വിന്ദതി സൂത ദിസ്വാ, പുച്ഛാമി തം മാതലി ദേവസാരഥി;
ഇമം നു ബ്യമ്ഹം കിമഭഞ്ഞമാഹു, മനോരമം ദിസ്സതി ദൂരതോവ.

൧൩൮. ‘‘ഏസ്സ പുട്ഠോ വിയാകാസി, മാതലി ദേവസാരഥി;
വിപാകം പുഞ്ഞകമ്മാനം, ജാനം അക്ഖാസിജാനതോ.

൧൩൯. ‘‘‘സുധമ്മാ’ ഇതി യം ആഹു, പസ്സേസാ ദിസ്സതേ സഭാ;
വേളുരിയാരുചിരാ ചിത്രാ, ധാരയന്തി സുനിമ്മിതാ.

൧൪൦. ‘‘അട്ഠംസാ സുകതാ ഥമ്ഭാ, സബ്ബേ വേളുരിയാമയാ;
യത്ഥ ദേവാ താവതിംസാ, സബ്ബേ ഇന്ദപുരോഹിതാ.

൧൪൧. ‘‘അത്ഥം ദേവമനുസ്സാനം, ചിന്തയന്താ സമച്ഛരേ;
പവിസേതേന രാജീസി, ദേവാനം അനുമോദനന്തി.

തത്ഥ **ഇദന്തി** നിപാതമത്തം, ദേവസഭം അദ്ദസാതി അത്ഥോ. **പസ്സേസാതി** പസ്സ ഏസാ. **വേളുരിയാ രുചിരാ**തി രുചിരവേളുരിയാ. **ചിത്രാതി** നാനാരതനവിചിത്രാ. **ധാരയന്തീ**തി ഇമം സഭം ഏതേ അട്ഠംസാദിഭേദാ സുകതാ ഥമ്ഭാ ധാരയന്തി. **ഇന്ദപുരോഹിതാ**തി ഇന്ദം പുരോഹിതം പുരേചാരികം കത്വാ പരിവാരേത്വാ ഠിതാ ദേവമനുസ്സാനം അത്ഥം ചിന്തയന്താ അച്ഛന്തി. **പവിസേതേനാ**തി ഇമിനാ മഗ്ഗേന യത്ഥ ദേവാ അഞ്ഞമഞ്ഞം അനുമോദന്താ അച്ഛന്തി, തം ഠാനം ദേവാനം അനുമോദനം പവിസ.

ദേവാപി ഖോ തസ്സാഗമനമഗ്ഗം ഓലോകേന്താവ നിസീദിംസു. തേ ''രാജാ ആഗതോ''തി സുത്വാ ദിബ്ബഗന്ധവാസപുപ്ഫഹത്ഥാ യാവ ചിത്തകൂടദ്വാരകോട്ഠകാ പടിമഗ്ഗം ഗന്ത്വാ മഹാസത്തം ദിബ്ബഗന്ധമാലാദീഹി പൂജയന്താ സുധമ്മാദേവസഭം ആനയിംസു. രാജാ രഥാ ഓതരിത്വാ ദേവസഭം പാവിസി. ദേവാ ആസനേന നിമന്തയിംസു. സക്കോപി ആസനേന ചേവ കാമേഹി ച നിമന്തേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

ഒവ്വ്ൻ. ''തം ദേവാ പടിനന്ദിംസു, ദിസ്വാ രാജാനമാഗതം;
സ്വാഗതം തേ മഹാരാജ, അഥോ തേ അദുരാഗതം;
നിസീദ ദാനി രാജീസി, ദേവരാജസ്സ സന്തികേ.

ഒവ്വ്ന്ന. ''സക്കോപി പടിനന്ദിത്ഥ, വേദേഹം മിഥിലഗ്ഗഹം;
നിമന്തയിത്ഥ കാമേഹി, ആസനേന ച വാസവോ.

ഒവ്വ്ർ. ''സാധു ഖോസി അനുപ്പത്തോ, ആവാസം വസവത്തിനം;
വസ ദേവേസു രാജീസി, സബ്ബകാമസമിദ്ധിസു;
താവതിംസേസു ദേവേസു, ഭുഞ്ജ കാമേ അമാനുസേ''തി.

തത്ഥ **പടിനന്ദിംസൂ**തി സമ്പിയായിംസു, ഹട്ഠതുട്ഠാവ ഹുത്വാ സമ്പടിച്ഛിംസു. **സബ്ബകാമസമിദ്ധിസൂ**തി സബ്ബേസം കാമാനം സമിദ്ധിയുത്തേസു.

ഏവം സക്കേന ദിബ്ബകാമേഹി ചേവ ആസനേന ച നിമന്തിതോ രാജാ പടിക്ഖിപന്തോ ആഹ -

ഒവ്വ്ദ. ''യഥാ യാചിതകം യാനം, യഥാ യാചിതകം ധനം;
ഏവം സമ്പദമേവേതം, യം പരതോ ദാനപച്ചയാ.

ഒവ്വ്ന്ന. ''ന ചാഹമേതമിച്ഛാമി, യം പരതോ ദാനപച്ചയാ;
സയംകതാനി പുഞ്ഞാനി, തം മേ ആവേണികം ധനം.

ഒവ്വ്ഴ. ''സോഹം ഗന്ത്വാ മനുസ്സേസു, കാഹാമി കുസലം ബഹും;
ദാനേന സമചരിയായ, സംയമേന ദമേന ച;
യം കത്വാ സുഖിതോ ഹോതി, ന ച പച്ഛാനുതപ്പതീ''തി.

തത്ഥ **യം പരതോ ദാനപച്ചയാ**തി യം പരതോ തസ്സ പരസ്സ ദാനപച്ചയാ തേന ദിന്നത്താ ലബ്ഭതി, തം യാചിതകസദിസം ഹോതി, തസ്മാ നാഹം ഏതം ഇച്ഛാമി. **സയംകതാനീ**തി യാനി പന മയാ അത്തനാ കതാനി പുഞ്ഞാനി, തമേവ മമ പരേഹി അസാധാരണത്താ ആവേണികം ധനം അനുഗാമിയധനം. **സമചരിയായാ**തി തീഹി ദ്വാരേഹി സമചരിയായ. **സംയമേനാ**തി സീലരക്ഖണേന. **ദമേനാ**തി ഇന്ദ്രിയദമേന.

ഏവം മഹാസത്തോ ദേവാനം മധുരസദ്ദേന ധമ്മം ദേസേസി. ധമ്മം ദേസേന്തോയേവ മനുസ്സഗണനായ സത്ത ദിവസാനി ഠത്വാ ദേവഗണം കോസേത്വാ ദേവഗണമജ്ഝേ ഠിതോവ മാതലിസ്സ ഗുണം കഥേന്തോ ആഹ -

ദേവ്യ ‘‘ബഹൂപകാരോ നോ ഭവം, മാതലി ദേവസാരഥി;
യോ മേ കല്യാണകമ്മാനം, പാപാനം പടിദസ്സയീ’’തി.

തത്ഥ **യോ മേ കല്യാണകമ്മാനം, പാപാനം പടിദസ്സയീ**തി യോ ഏസ മയ്ഹം കല്യാണകമ്മാനം ദേവാനഞ്ച ഠാനാനി പാപകമ്മാനം നേരയികാനഞ്ച പാപാനി ഠാനാനി ദസ്സേസീതി അത്ഥോ.

സഗ്ഗകണ്ഡം നിട്ഠിതം.

അഥ രാജാ സക്കം ആമന്തേത്വാ ‘‘ഇച്ഛാമഹം, മഹാരാജ, മനുസ്സലോകം ഗന്തു’’ന്തി ആഹ. സക്കോ ‘‘തേന ഹി, സമ്മ മാതലി, നിമിരാജാനം തത്ഥേവ മിഥിലം നേഹീ’’തി ആഹ. സോ ‘‘സാധൂ’’തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ രഥം ഉപട്ഠാപേസി. രാജാ ദേവഗണേഹി സദ്ധിം സമ്മോദിത്വാ ദേവേ നിവത്താപേത്വാ രഥം അഭിരുഹി. മാതലി രഥം പേസേന്തോ പാചീനദിസാഭാഗേന മിഥിലം പാപുണി. മഹാജനോ ദിബ്ബരഥം ദിസ്വാ ‘‘രാജാ നോ ആഗതോ’’തി പമുദിതോ അഹോസി. മാതലി മിഥിലം പദക്ഖിണം കത്വാ തസ്മിംയേവ സീഹപഞ്ജരേ മഹാസത്തം ഓതാരേത്വാ ‘‘ഗച്ഛാമഹം, മഹാരാജാ’’തി ആപുച്ഛിത്വാ സകട്ഠാനമേവ ഗതോ. മഹാജനോപി രാജാനം പരിവാരേത്വാ ‘‘കീദിസോ, ദേവ, ദേവലോകോ’’തി പുച്ഛി. രാജാ ദേവതാനഞ്ച സക്കസ്സ ച ദേവരഞ്ഞോ സമ്പത്തിം വണ്ണേത്വാ ‘‘തുമ്ഹേപി ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കരോഥ, ഏവം തസ്മിം ദേവലോകേ നിബ്ബത്തിസ്സഥാ’’തി മഹാജനസ്സ ധമ്മം ദേസേസി.

സോ അപരഭാഗേ കപ്പകേന പലിതസ്സ ജാതഭാവേ ആരോചിതേ പലിതം സുവണ്ണസണ്ഡാസേന ഉദ്ധരാപേത്വാ ഹത്ഥേ ഠപേത്വാ കപ്പകസ്സ ഗാമവരം ദത്വാ പബ്ബജിതുകാമോ ഹുത്വാ പുത്തസ്സ രജ്ജം പടിച്ഛാപേസി. തേന ച ‘‘കസ്മാ, ദേവ, പബ്ബജിസ്സസീ’’തി വുത്തേ -

‘‘ഉത്തമങ്ഗരുഹാ മയ്ഹം, ഇമേ ജാതാ വയോഹരാ;
പാതുഭൂതാ ദേവദൂതാ, പബ്ബജ്ജാസമയോ മമാ’’തി. -

ഗാഥം വത്വാ പുരിമരാജാനോ വിയ പബ്ബജിത്വാ തസ്മിംയേവ അമ്ബവനേ വിഹരന്തോ ചത്താരോ ബ്രഹ്മവിഹാരേ ഭാവേത്വാ ബ്രഹ്മലോകൂപഗോ അഹോസി. തസ്സേവം പബ്ബജിതഭാവം ആവികരോന്തോ സത്ഥാ ഓസാനഗാഥമാഹ -

ദേവ്ന ‘‘ഇദം വത്വാ നിമിരാജാ, വേദേഹോ മിഥിലഗ്ഗഹോ;
പുഥുയഞ്ഞം യജിത്വാന, സംയമം അജ്ഝുപാഗമീ’’തി.

തത്ഥ **ഇദം വത്വാ**തി ‘‘ഉത്തമങ്ഗരുഹാ മയ്ഹ’’ന്തി ഇമം ഗാഥം വത്വാ. **പുഥുയഞ്ഞം യജിത്വാനാ**തി മഹാദാനം ദത്വാ. **സംയമം അജ്ഝുപാഗമീ**തി സീലസംയമം ഉപഗതോ.

പുത്തോ പനസ്സ കാളാരജനകോ നാമ തം വംസം ഉപച്ഛിന്ദി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി തഥാഗതോ മഹാഭിനിക്ഖമനം നിക്ഖന്തോയേവാ''തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി ''തദാ സക്കോ അനുരുദ്ധോ അഹോസി, മാതലി ആനന്ദോ, ചതുരാസീതി ഖത്തിയസഹസ്സാനി ബുദ്ധപരിസാ, നിമിരാജാ പന അഹമേവ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ അഹോസി''ന്തി.

നിമിജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൫൪൨] ൫. ഉമങ്ഗജാതകവണ്ണനാ

പഞ്ചാലോ സബ്ബസേനായാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പഞ്ഞാപാരമിം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകദിവസഞ്ഹി ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം സന്നിസിന്നാ തഥാഗതസ്സ പഞ്ഞാപാരമിം വണ്ണയന്താ നിസീദിംസു ''മഹാപഞ്ഞോ, ആവുസോ, തഥാഗതോ പുഥുപഞ്ഞോ ഗമ്ഭീരപഞ്ഞോ ഹാസപഞ്ഞോ ജവനപഞ്ഞോ തിക്ഖപഞ്ഞോ നിബ്ബേധികപഞ്ഞോ പരപ്പവാദമദ്ദനോ, അത്തനോ പഞ്ഞാനുഭാവേന കൂടദന്താദയോ ബ്രാഹ്മണേ, സഭിയാദയോ പരിബ്ബാജകേ, അങ്ഗുലിമാലാദയോ ചോരേ, ആളവകാദയോ യക്ഖേ, സക്കാദയോ ദേവേ, ബകാദയോ ബ്രഹ്മാനോ ച ദമേത്വാ നിബ്ബിസേവനേ അകാസി, ബഹുജനകായേ പബ്ബജ്ജം ദത്വാ മഗ്ഗഫലേസു പതിട്ഠാപേസി, ഏവം മഹാപഞ്ഞോ, ആവുസോ, സത്ഥാ''തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ ഇദാനേവ പഞ്ഞവാ, അതീതേപി അപരിപക്കേ ഞാണേ ബോധിഞാണത്ഥായ ചരിയം ചരന്തോപി പഞ്ഞവായേവാ''തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ വിദേഹരട്ഠേ മിഥിലായം വേദേഹോ നാമ രാജാ രജ്ജം കാരേസി. തസ്സ അത്ഥധമ്മാനുസാസകാ ചത്താരോ പണ്ഡിതാ അഹേസും സേനകോ, പുക്കുസോ, കാമിന്ദോ, ദേവിന്ദോ ചാതി. തദാ രാജാ ബോധിസത്തസ്സ പടിസന്ധിഗ്ഗഹണദിവസേ പച്ചൂസകാലേ ഏവരൂപം സുപിനം അദ്ദസ - രാജങ്ഗണേ ചതൂസു കോണേസു ചത്താരോ അഗ്ഗിക്ഖന്ധാ മഹാപാകാരപ്പമാണാ ഉട്ഠായ പജ്ജലന്തി. തേസം മജ്ഝേ ഖജ്ജോപനകപ്പമാണോ അഗ്ഗിക്ഖന്ധോ ഉട്ഠഹിത്വാ തങ്ഖണഞ്ഞേവ ചത്താരോ അഗ്ഗിക്ഖന്ധേ അതിക്കമിത്വാ യാവ ബ്രഹ്മലോകാ ഉട്ഠായ സകലചക്കവാളം ഓഭാസേത്വാ ഠിതോ, ഭൂമിയം പതിതോ സാസപബീജമത്തമ്പി പഞ്ഞായതി. തം സദേവകാ ലോകാ സമാരകാ സബ്രഹ്മകാ ഗന്ധമാലാദീഹി പൂജേന്തി, മഹാജനോ ജാലന്തരേനേവ ചരതി, ലോമകൂപമത്തമ്പി ഉണ്ഹം ന ഗണ്ഹാതി. രാജാ ഇമം സുപിനം ദിസ്വാ ഭീതതസിതോ ഉട്ഠായ ''കിം നു ഖോ മേ ഭവിസ്സതീ''തി ചിന്തേന്തോ നിസിന്നകോവ അരുണം ഉട്ഠാപേസി.

ചത്താരോപി പണ്ഡിതാ പാതോവാഗന്ത്വാ ''കച്ചി, ദേവ, സുഖം സയിത്ഥാ''തി സുഖസേയ്യം പുച്ഛിംസു. സോ ''കുതോ മേ സുഖസേയ്യം ലദ്ധ''ന്തി വത്വാ ''ഏവരൂപോ മേ സുപിനോ ദിട്ഠോ''തി സബ്ബം കഥേസി. അഥ നം സേനകപണ്ഡിതോ ''മാ ഭായി, മഹാരാജ, മങ്ഗലസുപിനോ ഏസ, വുദ്ധി വോ ഭവിസ്സതീ''തി വത്വാ ''കിം കാരണാ ആചരിയാ''തി വുത്തേ ''മഹാരാജ, അമ്ഹേ ചത്താരോ പണ്ഡിതേ അഭിഭവിത്വാ അഞ്ഞോ വോ പഞ്ചമോ പണ്ഡിതോ ഉപ്പജ്ജിസ്സതി, മയഞ്ഹി ചത്താരോ പണ്ഡിതാ ചത്താരോ അഗ്ഗിക്ഖന്ധാ വിയ, തേസം മജ്ഝേ ഉപ്പന്നോ അഗ്ഗിക്ഖന്ധോ വിയ അഞ്ഞോ

പഞ്ചമോ പണ്ഡിതോ ഉപ്പജ്ജിസ്സതി, സോ സദേവകേ ലോകേ അസദിസോ ഭവിസ്സതീ''തി വത്വാ ''ഇദാനി പനേസ കുഹി''ന്തി വുത്തേ ''മഹാരാജ, അജ്ജ തസ്സ പടിസന്ധിഗ്ഗഹണേന വാ മാതുകുച്ഛിതോ നിക്ഖമനേന വാ ഭവിതബ്ബ''ന്തി അത്തനോ സിപ്പബലേന ദിബ്ബചക്ഖുനാ ദിട്ഠോ വിയ ബ്യാകാസി. രാജാപി തതോ പട്ഠായ തം വചനം അനുസ്സരി.

മിഥിലായം പന ചതൂസു ദ്വാരേസു പാചീനയവമജ്ഝകോ, ദക്ഖിണയവമജ്ഝകോ, പച്ഛിമയവമജ്ഝകോ, ഉത്തരയവമജ്ഝകോതി ചത്താരോ ഗാമാ അഹേസും. തേസു പാചീനയവമജ്ഝകേ സിരിവഡ്ഢനോ നാമ സേട്ഠി പടിവസതി, സുമനദേവീ നാമസ്സ ഭരിയാ അഹോസി. മഹാസത്തോ തം ദിവസം രഞ്ഞോ സുപിനസ്സ ദിട്ഠവേലായ താവതിംസഭവനതോ ചവിത്വാ തസ്സാ കുച്ഛിമ്ഹി പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. തസ്മിംയേവ കാലേ അപരേപി ദേവപുത്തസഹസ്സാ താവതിംസഭവനതോ ചവിത്വാ തസ്മിംയേവ ഗാമേ സേട്ഠാനുസേട്ഠീനം കുലേസു പടിസന്ധിം ഗണ്ഹിംസു. സുമനദേവീപി ദസമാസച്ചയേന സുവണ്ണവണ്ണം പുത്തം വിജായി. തസ്മിം ഖണേ സക്കോ മനുസ്സലോകം ഓലോകേന്തോ മഹാസത്തസ്സ മാതുകുച്ഛിതോ നിക്ഖമനഭാവം ഞത്വാ ''ഇമം ബുദ്ധങ്കുരം സദേവകേ ലോകേ പാകടം കാതും വട്ടതീ''തി മഹാസത്തസ്സ മാതുകുച്ഛിതോ നിക്ഖന്തക്ഖണേ അദിസ്സമാനകായേന ഗന്ത്വാ തസ്സ ഹത്ഥേ ഏകം ഓസധഘടികം ഠപേത്വാ സകട്ഠാനമേവ ഗതോ. മഹാസത്തോ തം മുട്ഠിം കത്വാ ഗണ്ഹി. തസ്മിം പന മാതുകുച്ഛിതോ നിക്ഖന്തേ മാതു അപ്പമത്തകമ്പി ദുക്ഖം നാഹോസി, ധമകരണതോ ഉദകമിവ സുഖേന നിക്ഖമി.

സാ തസ്സ ഹത്ഥേ ഓസധഘടികം ദിസ്വാ ''താത, കിം തേ ലദ്ധ''ന്തി ആഹ. ''ഓസധം, അമ്മാ''തി ദിബ്ബോസധം മാതു ഹത്ഥേ ഠപേസി. ഠപേത്വാ ച പന ''അമ്മ, ഇദം ഓസധം യേന കേനചി ആബാധേന ആബാധികാനം ദേഥാ''തി ആഹ. സാ തുട്ഠപഹട്ഠാ സിരിവഡ്ഢനസേട്ഠിനോ ആരോചേസി. തസ്സ പന സത്തവസ്സികോ സീസാബാധോ അത്ഥി. സോ തുട്ഠപഹട്ഠോ ഹുത്വാ ''അയം മാതുകുച്ഛിതോ ജായമാനോ ഓസധം ഗഹേത്വാ ആഗതോ, ജാതക്ഖണേയേവ മാതരാ സദ്ധിം കഥേസി, ഏവരൂപേന പുഞ്ഞവതാ ദിന്നം ഓസധം മഹാനുഭാവം ഭവിസ്സതീ''തി ചിന്തേത്വാ തം ഓസധം ഗഹേത്വാ നിസദായം ഘംസിത്വാ ഥോകം നലാടേ മക്ഖേസി. തസ്മിം ഖണേ തസ്സ സത്തവസ്സികോ സീസാബാധോ പദുമപത്തതോ ഉദകം വിയ നിവത്തിത്വാ ഗതോ. സോ ''മഹാനുഭാവം ഓസധ''ന്തി സോമനസ്സപ്പത്തോ അഹോസി. മഹാസത്തസ്സ ഓസധം ഗഹേത്വാ ആഗതഭാവോ സബ്ബത്ഥ പാകടോ ജാതോ. യേ കേചി ആബാധികാ, സബ്ബേ സേട്ഠിസ്സ ഗേഹം ഗന്ത്വാ ഓസധം യാചന്തി. സബ്ബേസം നിസദായം ഘംസിത്വാ ഥോകം ഗഹേത്വാ ഉദകേന ആളോലേത്വാ ദേതി . ദിബ്ബോസധേന സരീരേ മക്ഖിതമത്തേയേവ സബ്ബാബാധാ വൂപസമ്മന്തി. സുഖിതാ മനുസ്സാ ''സിരിവഡ്ഢനസേട്ഠിനോ ഗേഹേ ഓസധസ്സ മഹന്തോ ആനുഭാവോ''തി വണ്ണയന്താ പക്കമിംസു. മഹാസത്തസ്സ പന നാമഗ്ഗഹണദിവസേ മഹാസേട്ഠി ''മമ പുത്തസ്സ അയ്യകാദീനം ന നാമേന അത്ഥോ അത്ഥി, ജായമാനസ്സ ഓസധം ഗഹേത്വാ ആഗതത്താ ഓസധനാമകോവ ഹോതൂ''തി വത്വാ ''മഹോസധകുമാരോ''ത്വേവസ്സ നാമമകാസി.

ഇദഞ്ചസ്സ അഹോസി ''മമ പുത്തോ മഹാപുഞ്ഞോ, ന ഏകകോവ നിബ്ബത്തിസ്സതി, ഇമിനാ സദ്ധിം ജാതദാരകേഹി ഭവിതബ്ബ''ന്തി. സോ

ഓലോകാപേന്തോ ദാരകസഹസ്സാനം നിബ്ബത്തഭാവം സുത്വാ സബ്ബേസമ്പി കുമാരകാനം പിളന്ധനാനി ദത്വാ ധാതിയോ ദാപേസി "പുത്തസ്സ മേ ഉപട്ഠാകാ ഭവിസ്സന്തീ"തി. ബോധിസത്തേന സദ്ധിംയേവ തേസം മങ്ഗലട്ഠാനേ മങ്ഗലം കാരേസി. ദാരകേ അലങ്കരിത്വാ മഹാസത്തസ്സ ഉപട്ഠാതും ആനേന്തി. ബോധിസത്തോ തേഹി സദ്ധിം കീളന്തോ വഡ്ഢിത്വാ സത്തവസ്സികകാലേ സുവണ്ണപടിമാ വിയ അഭിരൂപോ അഹോസി. അഥസ്സ ഗാമമജ്ഝേ തേഹി സദ്ധിം കീളന്തസ്സ ഹത്ഥിഅസ്സാദീസു ആഗച്ഛന്തേസു കീളാമണ്ഡലം ഭിജ്ജതി. വാതാതപപഹരണകാലേ ദാരകാ കിലമന്തി. ഏകദിവസഞ്ച തേസം കീളന്താനംയേവ അകാലമേഘോ ഉട്ഠഹി. തം ദിസ്വാ നാഗബലോ ബോധിസത്തോ ധാവിത്വാ ഏകസാലം പാവിസി. ഇതരേ ദാരകാ പച്ഛതോ ധാവന്താ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ പാദേസു പഹരിത്വാ ഉപക്ഖലിത്വാ പതിതാ ജണ്ണുകഭേദാദീനി പാപുണിംസു. ബോധിസത്തോപി "ഇമസ്മിം ഠാനേ കീളാസാലം കാതും വട്ടതി, ഏവം വാതേ വാ വസ്സേ വാ ആതപേ വാ ആഗതേ ന കിലമിസ്സാമാ"തി ചിന്തേത്വാ തേ ദാരകേ ആഹ - "സമ്മാ, ഇമസ്മിം ഠാനേ വാതേ വാ വസ്സേ വാ ആതപേ വാ ആഗതേ ഠാനനിസജ്ജസയനക്ഖമം ഏകം സാലം കാരേസ്സാമ, ഏകേകം കഹാപണം ആഹരഥാ"തി. തേ തഥാ കരിംസു.

മഹാസത്തോ മഹാവഡ്ഢകിം പക്കോസാപേത്വാ "ഇമസ്മിം ഠാനേ സാലം കരോഹീ"തി സഹസ്സം അദാസി. സോ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ സഹസ്സം ഗഹേത്വാ ഖാണുകണ്ടകേ കോട്ടേത്വാ ഭൂമിം സമം കാരേത്വാ സുത്തം പസാരേസി. മഹാസത്തോ തസ്സ സുത്തപസാരണവിധാനം അനാരാധേന്തോ "ആചരിയ, ഏവം അപസാരേത്വാ സാധുകം പസാരേഹീ"തി ആഹ. സാമി, അഹം അത്തനോ സിപ്പാനുരൂപേന പസാരേസിം, ഇതോ അഞ്ഞം ന ജാനാമീതി. 'ഏത്തകം അജാനന്തോ ത്വം അമ്ഹാകം ധനം ഗഹേത്വാ സാലം കഥം കരിസ്സസി, ആഹര, സുത്തം പസാരേത്വാ തേ ദസ്സാമീ"തി ആഹരാപേത്വാ സയം സുത്തം പസാരേസി. തം വിസ്സകമ്മദേവപുത്തസ്സ പസാരിതം വിയ അഹോസി. തതോ വഡ്ഢകിം ആഹ "ഏവം പസാരേതും സക്ഖിസ്സസീ"തി? "ന സക്ഖിസ്സാമീ"തി. "മമ വിചാരണായ പന കാതും സക്ഖിസ്സസീ"തി. "സക്ഖിസ്സാമി, സാമീ"തി. മഹാസത്തോ യഥാ തസ്സാ സാലായ ഏകസ്മിം പദേസേ അനാഥാനം വസനട്ഠാനം ഹോതി, ഏകസ്മിം അനാഥാനം ഇത്ഥീനം വിജായനട്ഠാനം, ഏകസ്മിം ആഗന്തുകസമണബ്രാഹ്മണാനം വസനട്ഠാനം, ഏകസ്മിം ആഗന്തുകമനുസ്സാനം വസനട്ഠാനം, ഏകസ്മിം ആഗന്തുകവാണിജാനം ഭണ്ഡട്ഠപനട്ഠാനം ഹോതി, തഥാ സബ്ബാനി ഠാനാനി ബഹിമുഖാനി കത്വാ സാലം വിചാരേസി. തത്ഥേവ കീളാമണ്ഡലം, തത്ഥേവ വിനിച്ഛയം, തത്ഥേവ ധമ്മസഭം കാരേസി. കതിപാഹേനേവ നിട്ഠിതായ സാലായ ചിത്തകാരേ പക്കോസാപേത്വാ സയം വിചാരേത്വാ രമണീയം ചിത്തകമ്മം കാരേസി. സാലാ സുധമ്മാദേവസഭാപടിഭാഗാ അഹോസി.

തതോ "ന ഏത്തകേന സാലാ സോഭതി, പോക്ഖരണിം പന കാരേതും വട്ടതീ"തി പോക്ഖരണിം ഖണാപേത്വാ ഇട്ഠകവഡ്ഢകിം പക്കോസാപേത്വാ സയം വിചാരേത്വാ സഹസ്സവങ്കം സതതിത്ഥം പോക്ഖരണിം കാരേസി. സാ പഞ്ചവിധപദുമസഞ്ഛന്നാ നന്ദാപോക്ഖരണീ വിയ അഹോസി. തസ്സാ തീരേ പുപ്ഫഫലധരേ നാനാരുക്ഖേ രോപാപേത്വാ നന്ദനവനകപ്പം ഉയ്യാനം കാരേസി. തമേവ ച സാലം നിസ്സായ ധമ്മികസമണബ്രാഹ്മണാനഞ്ചേവ

ആഗന്തുകഗമികാദീനഞ്ച ദാനവത്തം പട്ഠപേസി. തസ്സ സാ കിരിയാ സബ്ബത്ഥ പാകടാ അഹോസി . ബഹൂ മനുസ്സാ ഓസരന്തി. മഹാസത്തോ സാലായ നിസീദിത്വാ സമ്പത്തസമ്പത്താനം കാരണാകാരണം യുത്തായുത്തം കഥേസി, വിനിച്ഛയം ഠപേസി, ബുദ്ധുപ്പാദകാലോ വിയ അഹോസി.

വേദേഹരാജാപി സത്തവസ്സച്ചയേന "ചത്താരോ പണ്ഡിതാ 'അമ്ഹേ അഭിഭവിത്വാ പഞ്ചമോ പണ്ഡിതോ ഉപ്പജ്ജിസ്സതീ'തി മേ കഥയിംസു, കത്ഥ സോ ഏതരഹീ"തി സരിത്വാ "തസ്സ വസനട്ഠാനം ജാനാഥാ"തി ചതൂഹി ദ്വാരേഹി ചത്താരോ അമച്ചേ പേസേസി. സേസദ്വാരേഹി നിക്ഖന്താ അമച്ചാ മഹാസത്തം ന പസ്സിംസു. പാചീനദ്വാരേന നിക്ഖന്തോ അമച്ചോ പന സാലാദീനി ദിസ്വാ "പണ്ഡിതേന നാമ ഇമിസ്സാ സാലായ കാരകേന വാ കാരാപകേന വാ ഭവിതബ്ബ"ന്തി ചിന്തേത്വാ മനുസ്സേ പുച്ഛി "അയം സാലാ കതരവഡ്ഢകിനാ കതാ"തി? മനുസ്സാ "നായം വഡ്ഢകിനാ കതാ, സിരിവഡ്ഢനസേട്ഠിപുത്തേന മഹോസധപണ്ഡിതേന അത്തനോ പഞ്ഞാബലേന വിചാരേത്വാ കതാ"തി വദിംസു. "കതിവസ്സോ പന പണ്ഡിതോ"തി? "പരിപുണ്ണസത്തവസ്സോ"തി. അമച്ചോ രഞ്ഞോ ദിട്ഠസുപിനദിവസതോ പട്ഠായ വസ്സം ഗണേത്വാ "രഞ്ഞോ ദിട്ഠസുപിനേന സമേതി, അയമേവ സോ പണ്ഡിതോ"തി രഞ്ഞോ ദൂതം പേസേസി "ദേവ, പാചീനയവമജ്ഝകഗാമേ സിരിവഡ്ഢനസേട്ഠിപുത്തോ മഹോസധപണ്ഡിതോ നാമ സത്തവസ്സികോവ സമാനോ ഏവരൂപം നാമ സാലം വിചാരേസി, പോക്ഖരണിം ഉയ്യാനഞ്ച കാരേസി, ഇമം പണ്ഡിതം ഗഹേത്വാ ആനേമീ"തി. രാജാ തം കഥം സുത്വാവ തുട്ഠചിത്തോ ഹുത്വാ സേനകം പക്കോസാപേത്വാ തമത്ഥം ആരോചേത്വാ "കിം, ആചരിയ, ആനേമ പണ്ഡിത"ന്തി പുച്ഛി. സോ ലാഭം മച്ഛരായന്തോ "മഹാരാജ, സാലാദീനം കാരാപിതമത്തേന പണ്ഡിതോ നാമ ന ഹോതി, യോ കോചി ഏതാനി കാരേതി, അപ്പമത്തകം ഏത"ന്തി ആഹ. സോ തസ്സ കഥം സുത്വാ "ഭവിതബ്ബമേത്ഥ കാരണേനാ"തി തുണ്ഹീ ഹുത്വാ "തത്ഥേവ വസന്തോ പണ്ഡിതം വീമംസതൂ"തി അമച്ചസ്സ ദൂതം പടിപേസേസി. തം സുത്വാ അമച്ചോ തത്ഥേവ വസന്തോ പണ്ഡിതം വീമംസി.

സത്തദാരകപഞ്ഹോ

തത്രിദം വീമംസനുദ്ദാനം -

> "മംസം ഗോണോ ഗന്ഥി സുത്തം, പുത്തോ ഗോതോ രഥേന ച;
> ദണ്ഡോ സീസം അഹീ ചേവ, കുക്കുടോ മണി വിജായനം;
> ഓദനം വാലുകഞ്ചാപി, തളാകുയ്യാനം ഗദ്രഭോ മണീ"തി.

തത്ഥ **മംസ**ന്തി ഏകദിവസം ബോധിസത്തേ കീളാമണ്ഡലം ഗച്ഛന്തേ ഏകോ സേനോ സൂനഫലകതോ മംസപേസിം ഗഹേത്വാ ആകാസം പക്ഖന്ദി. തം ദിസ്വാ ദാരകാ "മംസപേസിം ഛഡ്ഡാപേസ്സാമാ"തി സേനം അനുബന്ധിംസു. സേനോ ഇതോ ചിതോ ച ധാവതി. തേ ഉദ്ധം ഓലോകേത്വാ തസ്സ പച്ഛതോ പച്ഛതോ ഗച്ഛന്താ പാസാണാദീസു ഉപക്ഖലിത്വാ കിലമന്തി. അഥ നേ പണ്ഡിതോ ആഹ "ഛഡ്ഡാപേസ്സാമി ന"ന്തി. "ഛഡ്ഡാപേഹി സാമീ"തി. "തേന ഹി പസ്സഥാ"തി സോ ഉദ്ധം അനോലോകേത്വാവ വാതവേഗേന ധാവിത്വാ സേനസ്സ ഛായം അക്കമിത്വാ പാണിം പഹരിത്വാ മഹാരവം രവി. തസ്സ തേജേന സോ സദ്ദോ സേനസ്സ കുച്ഛിയം വിനിവിജ്ഝിത്വാ നിച്ഛാരിതോ വിയ അഹോസി.

സോ ഭീതോ മംസം ഛഡ്ഡേസി. മഹാസത്തോ ഛഡ്ഡിതഭാവം ഞത്വാ ഛായം ഓലോകേന്തോവ ഭൂമിയം പതിതും അദത്വാ ആകാസേയേവ സമ്പടിച്ഛി. തം അച്ഛരിയം ദിസ്വാ മഹാജനോ നദന്തോ വഗ്ഗന്തോ അപ്ഫോടേന്തോ മഹാസദ്ദം അകാസി. അമച്ചോ തം പവത്തിം ഞത്വാ രഞ്ഞോ ദൂതം പേസേസി "പണ്ഡിതോ ഇമിനാ ഉപായേന മംസപേസിം ഛഡ്ഡാപേസി, ഇദം ദേവോ ജാനാതൂ"തി. തം സുത്വാ രാജാ സേനകം പുച്ഛി "കിം, സേനക, ആനേമ പണ്ഡിത"ന്തി? സോ ചിന്തേസി "തസ്സ ഇധാഗതകാലതോ പട്ഠായ മയം നിപ്പഭാ ഭവിസ്സാമ, അത്ഥിഭാവമ്പി നോ രാജാ ന ജാനിസ്സതി, ന തം ആനേതും വട്ടതീ"തി. സോ ബലവലാഭമച്ഛരിയതായ "മഹാരാജ, എത്തകേന പണ്ഡിതോ നാമ ന ഹോതി, അപ്പമത്തകം കിഞ്ചി എത"ന്തി ആഹ. രാജാ മജ്ഝത്തോവ ഹുത്വാ "തത്ഥേവ നം വീമംസതൂ"തി പുന പേസേസി.

ഗോണോതി എകോ പാചീനയവമജ്ഝകഗാമവാസീ പുരിസോ "വസ്സേ പതിതേ കസിസ്സാമീ"തി ഗാമന്തരതോ ഗോണേ കിണിത്വാ ആനേത്വാ ഗേഹേ വസാപേത്വാ പുനദിവസേ ഗോചരത്ഥായ തിണഭൂമിം ആനേത്വാ ഗോണപിട്ഠേ നിസിന്നോ കിലന്തരൂപോ ഓതരിത്വാ രുക്ഖമൂലേ നിപന്നോവ നിദ്ദം ഓക്കമി. തസ്മിം ഖണേ എകോ ചോരോ ഗോണേ ഗഹേത്വാ പലായി. സോ പബുജ്ഝിത്വാ ഗോണേ അപസ്സന്തോ ഇതോ ചിതോ ച ഓലോകേത്വാ ഗോണേ ഗഹേത്വാ പലായന്തം ചോരം ദിസ്വാ വേഗേന പക്ഖന്ദിത്വാ "കുഹിം മേ ഗോണേ നേസീ"തി ആഹ. "മമ ഗോണേ അത്തനോ ഇച്ഛിതട്ഠാനം നേമീ"തി. തേസം വിവാദം സുത്വാ മഹാജനോ സന്നിപതി. പണ്ഡിതോ തേസം സാലാദ്വാരേന ഗച്ഛന്താനം സദ്ദം സുത്വാ ഉഭോപി പക്കോസാപേത്വാ തേസം കിരിയം ദിസ്വാവ "അയം ചോരോ, അയം ഗോണസാമികോ"തി ജാനാതി. ജാനന്തോപി "കസ്മാ വിവദഥാ"തി പുച്ഛി. ഗോണസാമികോ ആഹ - "സാമി, ഇമേ അഹം അസുകഗാമതോ അസുകസ്സ നാമ ഹത്ഥതോ കിണിത്വാ ആനേത്വാ ഗേഹേ വസാപേത്വാ ഗോചരത്ഥായ തിണഭൂമിം നേസിം, തത്ഥ മമ പമാദം ദിസ്വാ അയം ഗോണേ ഗഹേത്വാ പലായി. സ്വാഹം ഇതോ ചിതോ ച ഓലോകേന്തോ ഇമം ദിസ്വാ അനുബന്ധിത്വാ ഗണ്ഹിം, അസുകഗാമവാസിനോ മയാ എതേസം കിണിത്വാ ഗഹിതഭാവം ജാനന്തീ"തി. ചോരോ പന "മമേതേ ഘരജാതികാ, അയം മുസാ ഭണതീ"തി ആഹ.

അഥ നേ പണ്ഡിതോ "അഹം വോ അഡ്ഡം ധമ്മേന വിനിച്ഛിനിസ്സാമി, ഠസ്സഥ മേ വിനിച്ഛയേ"തി പുച്ഛിത്വാ "ആമ, സാമി, ഠസ്സാമാ"തി വുത്തേ "മഹാജനസ്സ മനം ഗണ്ഹിതും വട്ടതീ"തി പഠമം ചോരം പുച്ഛി "തയാ ഇമേ ഗോണാ കിം ഖാദാപിതാ കിം പായിതാ"തി? "യാഗും പായിതാ തിലപിട്ഠഞ്ച മാസേ ച ഖാദാപിതാ"തി. തതോ ഗോണസാമികം പുച്ഛി. സോ ആഹ - "സാമി, കുതോ മേ ദുഗ്ഗതസ്സ യാഗുആദീനി ലദ്ധാനി, തിണമേവ ഖാദാപിതാ"തി. പണ്ഡിതോ തേസം കഥം പരിസം ഗാഹാപേത്വാ പിയങ്ഗുപത്താനി ആഹരാപേത്വാ കോട്ടാപേത്വാ ഉദകേന മദ്ദാപേത്വാ ഗോണേ പായേസി. ഗോണാ തിണമേവ ഛഡ്ഡയിംസു. പണ്ഡിതോ "പസ്സഥേത"ന്തി മഹാജനസ്സ ദസ്സേത്വാ ചോരം പുച്ഛി "ത്വം ചോരോസി, ന ചോരോസീ"തി? സോ "ചോരോമ്ഹീ"തി ആഹ. "തേന ഹി ത്വം ഇതോ പട്ഠായ മാ എവരൂപമകാസീ"തി ഓവദി. ബോധിസത്തസ്സ പരിസാ പന തം ഹത്ഥപാദേഹി കോട്ടേത്വാ ദുബ്ബലമകാസി. അഥ നം പണ്ഡിതോ "ദിട്ഠധമ്മേയേവ താവ ഇമം ദുക്ഖം ലഭസി, സമ്പരായേ പന നിരയാദീസു മഹാദുക്ഖം അനുഭവിസ്സസി, സമ്മ, ത്വം ഇതോ പട്ഠായ

പജഹേതം കമ്മ”ന്തി വത്വാ തസ്സ പഞ്ച സീലാനി അദാസി. അമച്ചോ തം പവത്തിം യഥാഭൂതം രഞ്ഞോ ആരോചാപേസി. രാജാ സേനകം പുച്ഛി “കിം, സേനക, ആനേമ പണ്ഡിത”ന്തി. “ഗോണഅട്ടം നാമ, മഹാരാജ, യേ കേചി വിനിച്ഛിനന്തി, ആഗമേഹി താവാ”തി വുത്തേ രാജാ മജ്ഝത്തോ ഹുത്വാ പുന തഥേവ സാസനം പേസേസി. സബ്ബട്ഠാനേസുപി ഏവം വേദിതബ്ബം. ഇതോ പരം പന ഉദ്ദാനമത്തമേവ വിഭജിത്വാ ദസ്സയിസ്സാമാതി.

ഗന്ഥീതി ഏകാ ദുഗ്ഗതിത്ഥീ നാനാവണ്ണേഹി സുത്തേഹി ഗന്ഥികേ ബന്ധിത്വാ കതം സുത്തഗന്ഥിതപിളന്ധനം ഗീവതോ മോചേത്വാ സാടകസ്സ ഉപരി ഠപേത്വാ ന്ഹായിതും പണ്ഡിതേന കാരിതപോക്ഖരണിം ഓതരി. അപരാ തരുണിത്ഥീ തം ദിസ്വാ ലോഭം ഉപ്പാദേത്വാ ഉക്ഖിപിത്വാ “അമ്മ, അതിവിയ സോഭനം ഇദം കിത്തകേന തേ കതം, അഹമ്പി അത്തനോ ഏവരൂപം കരിസ്സാമി, ഗീവായ പിളന്ധിത്വാ പമാണം താവസ്സ ഉപധാരേമീ”തി വത്വാ തായ ഉജുചിത്തതായ “ഉപധാരേഹീ”തി വുത്തേ ഗീവായ പിളന്ധിത്വാ പക്കാമി. ഇതരാ തം ദിസ്വാ സീഘം ഉത്തരിത്വാ സാടകം നിവാസേത്വാ ഉപധാവിത്വാ “കഹം മേ പിളന്ധനം ഗഹേത്വാ പലായിസ്സസീ”തി സാടകേ ഗണ്ഹി. ഇതരാ “നാഹം തവ സന്തകം ഗണ്ഹാമി, മമ ഗീവായമേവ പിളന്ധന”ന്തി ആഹ. മഹാജനോ തം സുത്വാ സന്നിപതി. പണ്ഡിതോ ദാരകേഹി സദ്ധിം കീളന്തോ താസം കലഹം കത്വാ സാലാദ്വാരേന ഗച്ഛന്തീനം സദ്ദം സുത്വാ “കിം സദ്ദോ ഏസോ”തി പുച്ഛിത്വാ ഉഭിന്നം കലഹകാരണം സുത്വാ പക്കോസാപേത്വാ ആകാരേനേവ ചോരിഞ്ച അചോരിഞ്ച ഞത്വാപി തമത്ഥം പുച്ഛിത്വാ “അഹം വോ ധമ്മേന വിനിച്ഛിനിസ്സാമി, മമ വിനിച്ഛയേ ഠസ്സഥാ”തി വത്വാ “ആമ, ഠസ്സാമ, സാമീ”തി വുത്തേ പഠമം ചോരിം പുച്ഛി “ത്വം ഇമം പിളന്ധനം പിളന്ധന്തീ കതരഗന്ധം വിലിമ്പസീ”തി? “അഹം നിച്ചം സബ്ബസംഹാരകം വിലിമ്പാമീ”തി. സബ്ബസംഹാരകോ നാമ സബ്ബഗന്ധേഹി യോജേത്വാ കതഗന്ധോ. തതോ ഇതരം പുച്ഛി. സാ ആഹ “കുതോ, സാമി, ലദ്ധോ ദുഗ്ഗതായ മയ്ഹം സബ്ബസംഹാരകോ, അഹം നിച്ചം പിയങ്ഗുപുപ്ഫഗന്ധമേവ വിലിമ്പാമീ”തി. പണ്ഡിതോ ഉദകപാതിം ആഹരാപേത്വാ തം പിളന്ധനം തത്ഥ പക്ഖിപാപേത്വാ ഗന്ധികം പക്കോസാപേത്വാ “ഏതം ഗന്ധം ഉപസിങ്ഘിത്വാ അസുകഗന്ധഭാവം ജാനാഹീ”തി ആഹ. സോ ഉപസിങ്ഘന്തോ പിയങ്ഗുപുപ്ഫഭാവം ഞത്വാ ഇമം ഏകകനിപാതേ ഗാഥമാഹ -

> “സബ്ബസംഹാരകോ നത്ഥി, സുദ്ധം കങ്ഗു പവായതി;
> അലികം ഭാസതിയം ധുത്തീ, സച്ചമാഹു മഹല്ലികാ”തി. (ജാ॰ ൧.൧.൧൧൦);

തത്ഥ **ധുത്തീ**തി ധുത്തികാ. **ആഹൂ**തി ആഹ, അയമേവ വാ പാഠോ.

ഏവം മഹാസത്തോ തം കാരണം മഹാജനം ജാനാപേത്വാ “ത്വം ചോരീസി, ന ചോരീസീ”തി പുച്ഛിത്വാ ചോരിഭാവം പടിജാനാപേസി. തതോ പട്ഠായ മഹാസത്തസ്സ പണ്ഡിതഭാവോ പാകടോ ജാതോ.

സുത്തന്തി ഏകാ കപ്പാസക്ഖേത്തരക്ഖികാ ഇത്ഥീ കപ്പാസക്ഖേത്തം രക്ഖന്തീ തത്ഥേവ പരിസുദ്ധം കപ്പാസം ഗഹേത്വാ സുഖുമസുത്തം കന്തിത്വാ ഗുളം കത്വാ ഉച്ഛങ്ഗേ ഠപേത്വാ ഗാമം ആഗച്ഛന്തീ “പണ്ഡിതസ്സ പോക്ഖരണിയം ന്ഹായിസ്സാമീ”തി തീരം ഗന്ത്വാ സാടകം മുഞ്ചിത്വാ സാടകസ്സ ഉപരി സുത്തഗുളം ഠപേത്വാ ഓതരിത്വാ പോക്ഖരണിയം ന്ഹായതി. അപരാ തം

ദിസ്വാ ലുദ്ധചിത്തതായ തം ഗഹേത്വാ “അഹോ മനാപം സുത്തം, അമ്മ, തയാ കത”ന്തി അച്ഛരം പഹരിത്വാ ഓലോകേന്തീ വിയ ഉച്ചങ്ഗേ കത്വാ പക്കാമി. സേസം പുരിമനയേനേവ വിത്ഥാരേതബ്ബം. പണ്ഡിതോ പഠമം ചോരിം പുച്ഛി “ത്വം ഗുളം കരോന്തീ അന്തോ കിം പക്ഖിപിത്വാ അകാസീ”തി? “കപ്പാസഫലട്ഠിമേവ സാമീ”തി. തതോ ഇതരം പുച്ഛി. സാ “സാമി തിമ്ബരുഅട്ഠി”ന്തി ആഹ. സോ ഉഭിന്നം വചനം പരിസം ഗാഹാപേത്വാ സുത്തഗുളം നിബ്ബേഠാപേത്വാ തിമ്ബരുഅട്ഠിം ദിസ്വാ തം ചോരിഭാവം സംപടിച്ഛാപേസി. മഹാജനോ ഹട്ഠതുട്ഠോ “സുവിനിച്ഛിതോ അഡ്ഡോ”തി സാധുകാരസഹസ്സാനി പവത്തേസി.

പുത്തോതി ഏകദിവസം ഏകാ ഇത്ഥീ പുത്തം ആദായ മുഖധോവനത്ഥായ പണ്ഡിതസ്സ പോക്ഖരണിം ഗന്ത്വാ പുത്തം ന്ഹാപേത്വാ അത്തനോ സാടകേ നിസീദാപേത്വാ അത്തനോ മുഖം ധോവിതും ഓതരി. തസ്മിം ഖണേ ഏകാ യക്ഖിനീ തം ദാരകം ദിസ്വാ ഖാദിതുകാമാ ഹുത്വാ ഇത്ഥിവേസം ഗഹേത്വാ “സഹായികേ, സോഭതി വതായം ദാരകോ, തവേസോ പുത്തോ”തി പുച്ഛിത്വാ “ആമാ”തി വുത്തേ “പായേമി ന”ന്തി വത്വാ “പായേഹീ”തി വുത്താ തം ഗഹേത്വാ ഥോകം കീളാപേത്വാ ആദായ പലായി. ഇതരാ തം ദിസ്വാ ധാവിത്വാ “കുഹിം മേ പുത്തം നേസീ”തി ഗണ്ഹി. യക്ഖിനീ “കുതോ തയാ പുത്തോ ലദ്ധോ, മമേസോ പുത്തോ”തി ആഹ. താ കലഹം കരോന്തിയോ സാലാദ്വാരേന ഗച്ഛന്തി. പണ്ഡിതോ തം കലഹസദ്ദം സുത്വാ പക്കോസാപേത്വാ “കിമേത”ന്തി പുച്ഛി. താ തസ്സ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും. തം സുത്വാ മഹാസത്തോ അക്ഖീനം അനിമിസതായ ചേവ രത്തതായ ച നിരാസങ്കതായ ച ഛായായ അഭാവതായ ച “അയം യക്ഖിനീ”തി ഞത്വാപി “മമ വിനിച്ഛയേ ഠസ്സഥാ”തി വത്വാ “ആമ, ഠസ്സാമാ”തി വുത്തേ ഭൂമിയം ലേഖം കഡ്ഢയിത്വാ ലേഖാമജ്ഝേ ദാരകം നിപജ്ജാപേത്വാ യക്ഖിനിം ഹത്ഥേസു, മാതരം പാദേസു ഗാഹാപേത്വാ “ദ്വേപി കഡ്ഢിത്വാ ഗണ്ഹഥ, കഡ്ഢിതും സക്കോന്തിയാ ഏവ പുത്തോ”തി ആഹ.

താ ഉഭോപി കഡ്ഢിംസു. ദാരകോ കഡ്ഢിയമാനോ ദുക്ഖപ്പത്തോ ഹുത്വാ വിരവി. മാതാ ഹദയേന ഫലിതേന വിയ ഹുത്വാ പുത്തം മുഞ്ചിത്വാ രോദമാനാ അട്ഠാസി. പണ്ഡിതോ മഹാജനം പുച്ഛി “അമ്ഭോ, ദാരകേ, മാതു ഹദയം മുദുകം ഹോതി, ഉദാഹു അമാതൂ”തി. “മാതു ഹദയം മുദുകം ഹോതീ”തി. “കിം ദാനി ദാരകം ഗഹേത്വാ ഠിതാ മാതാ ഹോതി, ഉദാഹു വിസ്സജ്ജേത്വാ ഠിതാ”തി? “വിസ്സജ്ജേത്വാ ഠിതാ പണ്ഡിതാ”തി. “ഇമം പന ദാരകചോരിം തുമ്ഹേ ജാനാഥാ”തി? “ന ജാനാമ, പണ്ഡിതാ”തി. അഥ നേ പണ്ഡിതോ ആഹ - “യക്ഖിനീ ഏസാ, ഏതം ഖാദിതും ഗണ്ഹീ”തി. “കഥം ജാനാസി, പണ്ഡിതാ”തി. “അക്ഖീനം അനിമിസതായ ചേവ രത്തതായ ച നിരാസങ്കതായ ച ഛായായ അഭാവേന ച നിക്കരുണതായ ചാ”തി. അഥ നം പുച്ഛി “കാസി ത്വ”ന്തി? “യക്ഖിനീമ്ഹി സാമീ”തി. “കസ്മാ ഇമം ദാരകം ഗണ്ഹീ”തി? “ഖാദിതും ഗണ്ഹാമി, സാമീ”തി. “അന്ധബാലേ, ത്വം പുബ്ബേപി പാപകമ്മം കത്വാ യക്ഖിനീ ജാതാസി, ഇദാനി പുനപി പാപം കരോസി, അഹോ അന്ധബാലാസീ”തി വത്വാ തം പഞ്ചസീലേസു പതിട്ഠാപേത്വാ “ഇതോ പട്ഠായ ഏവരൂപം പാപകമ്മം മാ അകാസീ”തി വത്വാ തം ഉയ്യോജേസി. ദാരകമാതാപി ദാരകം ലഭിത്വാ “ചിരം ജീവതു സാമീ”തി പണ്ഡിതം ഥോമേത്വാ പുത്തം ആദായ പക്കാമി.

ഗോതോതി ഏകോ കിര ലകുണ്ഡകത്താ ഗോതോ, കാളവണ്ണതാ ച കാളോതി ഗോതകാളോ നാമ പുരിസോ സത്തസംവച്ഛരാനി കമ്മം കത്വാ ഭരിയം ലഭി. സാ നാമേന ദീഘതാലാ നാമ. സോ ഏകദിവസം തം ആമന്തേത്വാ "ഭദ്ദേ, പൂവഖാദനീയം പചാഹി, മാതാപിതരോ ദട്ഠും ഗമിസ്സാമാ"തി വത്വാ "കിം തേ മാതാപിതൂഹീ"തി തായ പടിക്ഖിത്തോപി യാവതതിയം വത്വാ പൂവഖാദനീയം പചാപേത്വാ പാഥേയ്യഞ്ചേവ പണ്ണാകാരഞ്ച ആദായ തായ സദ്ധിം മഗ്ഗം പടിപന്നോ അന്തരാമഗ്ഗേ ഉത്താനവാഹിനിം ഏകം നദിം അദ്ദസ. തേ പന ദ്വേപി ഉദകഭീരുകജാതികാവ, തസ്മാ തം ഉത്തരിതും അവിസഹന്താ തീരേ അട്ഠംസു. തദാ ദീഘപിട്ഠി നാമേകോ ദുഗ്ഗതപുരിസോ അനുവിചരന്തോ തം ഠാനം പാപുണി. അഥ നം തേ ദിസ്വാ പുച്ഛിംസു "സമ്മ, അയം നദീ ഗമ്ഭീരാ ഉത്താനാ"തി. സോ തേസം കഥം സുത്വാ ഉദകഭീരുകഭാവം ഞത്വാ "സമ്മ, അയം നദീ ഗമ്ഭീരാ ബഹുചണ്ഡമച്ഛാകിണ്ണാ"തി ആഹ. "സമ്മ, കഥം ത്വം ഗമിസ്സസീ"തി? സോ ആഹ - "സംസുമാരമകരാനം അമ്ഹേഹി പരിചയോ അത്ഥി, തേന തേ അമ്ഹേ ന വിഹേഠേന്തീ"തി. "തേന ഹി, സമ്മ, അമ്ഹേപി നേഹീ"തി. സോ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛി. അഥസ്സ തേ ഖജ്ജഭോജനം അദംസു. സോ കതഭത്തകിച്ചോ "സമ്മ, കം പഠമം നേമീ"തി പുച്ഛി. സോ ആഹ - "തവ സഹായികം പഠമം നേഹി, മം പച്ഛാ നേഹീ"തി. സോ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തം ഖന്ധേ കത്വാ പാഥേയ്യഞ്ചേവ പണ്ണാകാരഞ്ച ഗഹേത്വാ നദിം ഓതരിത്വാ ഥോകം ഗന്ത്വാ ഉക്കുടികോ നിസീദിത്വാ പക്കാമി.

ഗോതകാളോ തീരേ ഠിതോവ "ഗമ്ഭീരാവതായം നദീ, ഏവം ദീഘസ്സപി നാമ ഏവരൂപാ, മയ്ഹം പന അപസയ്ഹാവ ഭവിസ്സതീ"തി ചിന്തേസി. ഇതരോപി തം നദീമജ്ഝം നേത്വാ "ഭദ്ദേ, അഹം തം പോസേസ്സാമി, സമ്പന്നവത്ഥാലങ്കാരാ ദാസിദാസപരിവുതാ വിചരിസ്സസി, കിം തേ അയം ലകുണ്ഡകവാമനകോ കരിസ്സതി, മമ വചനം കരോഹീ"തി ആഹ. സാ തസ്സ വചനം സുത്വാവ അത്തനോ സാമികേ സിനേഹം ഭിന്ദിത്വാ തംഖണഞ്ഞേവ തസ്മിം പടിബദ്ധചിത്താ ഹുത്വാ "സാമി, സചേ മം ന ഛഡ്ഡേസ്സസി, കരിസ്സാമി തേ വചന"ന്തി സമ്പടിച്ഛി. "ഭദ്ദേ, കിം വദേസി, അഹം തം പോസേസ്സാമീ"തി. തേ പരതീരം ഗന്ത്വാ ഉഭോപി സമഗ്ഗാ സമ്മോദമാനാ "ഗോതകാളം പഹായ തിട്ഠ ത്വ"ന്തി വത്വാ തസ്സ പസ്സന്തസ്സേവ ഖാദനീയം ഖാദന്താ പക്കമിംസു. സോ ദിസ്വാ "ഇമേ ഏകതോ ഹുത്വാ മം ഛഡ്ഡേത്വാ പലായന്തി മഞ്ഞേ"തി അപരാപരം ധാവന്തോ ഥോകം ഓതരിത്വാ ഭയേന നിവത്തിത്വാ പുന തേസു കോപേന "ജീവാമി വാ മരാമി വാ"തി ഉല്ലങ്ഘിത്വാ നദിയം പതിതോ ഉത്താനഭാവം ഞത്വാ നദിം ഉത്തരിത്വാ വേഗേന തം പാപുണിത്വാ "അമ്ഭോ ദുട്ഠചോര, കുഹിം മേ ഭരിയം നേസീ"തി ആഹ. ഇതരോപി തം "അരേ ദുട്ഠവാമനക, കുതോ തവ ഭരിയാ, മമേസാ ഭരിയാ"തി വത്വാ ഗീവായം ഗഹേത്വാ ഖിപി. സോ ദീഘതാലം ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാ"തിട്ഠ ത്വം കുഹിം ഗച്ഛസി, സത്ത സംവച്ഛരാനി കമ്മം കത്വാ ലദ്ധഭരിയാ മേസീ"തി വത്വാ തേന സദ്ധിം കലഹം കരോന്തോ സാലായ സന്തികം പാപുണി. മഹാജനോ സന്നിപതി.

പണ്ഡിതോ "കിം സദ്ദോ നാമേസോ"തി പുച്ഛിത്വാ തേ ഉഭോപി പക്കോസാപേത്വാ വചനപ്പടിവചനം സുത്വാ "മമ വിനിച്ഛയേ ഠസ്സഥാ"തി വത്വാ "ആമ, ഠസ്സാമാ"തി വുത്തേ പഠമം ദീഘപിട്ഠിം പക്കോസാപേത്വാ "ത്വം കോനാമോസീ"തി പുച്ഛി. "ദീഘപിട്ഠികോ നാമ, സാമീ"തി. "ഭരിയാ തേ കാ നാമാ"തി? സോ തസ്സാ നാമം അജാനന്തോ അഞ്ഞം കഥേസി. "മാതാപിതരോ

തേ കേ നാമാ''തി? ''അസുകാ നാമാ''തി. ''ഭരിയായ പന തേ മാതാപിതരോ കേ നാമാ''തി? സോ അജാനിത്വാ അഞ്ഞം കഥേസി. തസ്സ കഥം പരിസം ഗാഹാപേത്വാ തം അപനേത്വാ ഇതരം പക്കോസാപേത്വാ പുരിമനയേനേവ സബ്ബേസം നാമാനി പുച്ഛി. സോ യഥാഭൂതം ജാനന്തോ അവിരജ്ഝിത്വാ കഥേസി. തമ്പി അപനേത്വാ ദീഘതാലം പക്കോസാപേത്വാ ''ത്വം കാ നാമാ''തി പുച്ഛി. ''ദീഘതാലാ നാമ സാമീ''തി. ''സാമികോ തേ കോനാമോ''തി? സാ അജാനന്തീ അഞ്ഞം കഥേസി. ''മാതാപിതരോ തേ കേ നാമാ''തി. ''അസുകാ നാമ സാമീ''തി. ''സാമികസ്സ പന തേ മാതാപിതരോ കേ നാമാ''തി? സാപി വിലപന്തീ അഞ്ഞം കഥേസി . ഇതരേ ദ്വേ പക്കോസാപേത്വാ മഹാജനം പുച്ഛി ''കിം ഇമിസ്സാ ദീഘപിട്ഠിസ്സ വചനേന സമേതി, ഉദാഹു ഗോതകാളസ്സാ''തി. ''ഗോതകാളസ്സ പണ്ഡിതാ''തി. ''അയം ഏതിസ്സാ സാമികോ, ഇതരോ ചോരോ''തി. അഥ നം ''ചോരോസി, ന ചോരോസീ''തി പുച്ഛി. ''ആമ, സാമി, ചോരോമ്ഹീ''തി ചോരഭാവം സമ്പടിച്ഛി. പണ്ഡിതസ്സ വിനിച്ഛയേന ഗോതകാളോ അത്തനോ ഭരിയം ലഭിത്വാ മഹാസത്തം ഥോമേത്വാ തം ആദായ പക്കാമി. പണ്ഡിതോ ദീഘപിട്ഠിമാഹ ''മാ പുന ഏവമകാസീ''തി.

രഥേന ചാതി ഏകദിവസം ഏകോ പന പുരിസോ രഥേ നിസീദിത്വാ മുഖധോവനത്ഥായ നിക്ഖമി. തസ്മിം ഖണേ സക്കോ ആവജ്ജേന്തോ പണ്ഡിതം ദിസ്വാ ''മഹോസധബുദ്ധങ്കുരസ്സ പഞ്ഞാനുഭാവം പാകടം കരിസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ മനുസ്സവേസേനാഗന്ത്വാ രഥസ്സ പച്ഛാഭാഗം ഗഹേത്വാ പായാസി. രഥേ നിസിന്നോ പുരിസോ ''താത, കേനത്ഥേനാഗതോസീ''തി പുച്ഛിത്വാ ''തുമ്ഹേ ഉപട്ഠാതു''ന്തി വുത്തേ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ യാനാ ഓരുയ്ഹ സരീരകിച്ചത്ഥായ ഗതോ. തസ്മിം ഖണേ സക്കോ രഥം അഭിരുഹിത്വാ വേഗേന പാജേസി. രഥസാമികോ പന സരീരകിച്ചം കത്വാ നിക്ഖന്തോ സക്കം രഥം ഗഹേത്വാ പലായന്തം ദിസ്വാ വേഗേന ഗന്ത്വാ ''തിട്ഠ തിട്ഠ, കുഹിം മേ രഥം നേസീ''തി വത്വാ ''തവ രഥോ അഞ്ഞോ ഭവിസ്സതി, അയം പന മമ രഥോ''തി വുത്തേ തേന സദ്ധിം കലഹം കരോന്തോ സാലാദ്വാരം പത്തോ. പണ്ഡിതോ ''കിം നാമേത''ന്തി പുച്ഛിത്വാ തേ പക്കോസാപേത്വാ ആഗച്ഛന്തേ ദിസ്വാ നിബ്ഭയതായ ചേവ അക്ഖീനം അനിമിസതായ ച ''അയം സക്കോ, അയം രഥസാമികോ''തി അഞ്ഞാസി, ഏവം സന്തേപി വിവാദകാരണം പുച്ഛിത്വാ ''മമ വിനിച്ഛയേ ഠസ്സഥാ''തി വത്വാ ''ആമ, ഠസ്സാമാ''തി വുത്തേ ''അഹം രഥം പാജേസ്സാമി, തുമ്ഹേ ദ്വേപി രഥം പച്ഛതോ ഗഹേത്വാ ഗച്ഛഥ, രഥസാമികോ ന വിസ്സജ്ജേസ്സതി, ഇതരോ വിസ്സജ്ജേസ്സതീ''തി വത്വാ പുരിസം ആണാപേസി ''രഥം പാജേഹീ''തി. സോ തഥാ അകാസി.

ഇതരേപി ദ്വേ പച്ഛതോ ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തി. രഥസാമികോ ഥോകം ഗന്ത്വാ വിസ്സജ്ജേത്വാ ഠിതോ, സക്കോ പന രഥേന സദ്ധിം ഗന്ത്വാ രഥേനേവ സദ്ധിം നിവത്തി. പണ്ഡിതോ മനുസ്സേ ആചിക്ഖി ''അയം പുരിസോ ഥോകം ഗന്ത്വാ രഥം വിസ്സജ്ജേത്വാ ഠിതോ, അയം പന രഥേന സദ്ധിം ധാവിത്വാ രഥേനേവ സദ്ധിം നിവത്തി, നേവസ്സ സരീരേ സേദബിന്ദുമത്തമ്പി അത്ഥി, അസ്സാസപസ്സാസോപി നത്ഥി, അഭീതോ അനിമിസനേത്തോ, ഏസ സക്കോ ദേവരാജാ''തി. അഥ നം ''സക്കോ ദേവരാജാസീ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ആമ, പണ്ഡിതാ''തി വുത്തേ ''കസ്മാ ആഗതോസീ''തി വത്വാ ''തവേവ പഞ്ഞാപകാസനത്ഥം പണ്ഡിതാ''തി വുത്തേ ''തേന ഹി മാ പുന ഏവമകാസീ''തി ഓവദതി. സക്കോപി സക്കാനുഭാവം ദസ്സേന്തോ ആകാസേ

ഠത്വാ ''സുവിനിച്ഛിതോ പണ്ഡിതേന അഡ്ഢോ''തി പണ്ഡിതസ്സ ഥുതിം കത്വാ സകട്ഠാനമേവ ഗതോ. തദാ സോ അമച്ചോ സയമേവ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ ''മഹാരാജ, പണ്ഡിതേന ഏവം രഥഅഡ്ഢോ സുവിനിച്ഛിതോ, സക്കോപി തേന പരാജിതോ, കസ്മാ പുരിസവിസേസം ന ജാനാസി, ദേവാ''തി ആഹ. രാജാ സേനകം പുച്ഛി ''കിം, സേനക, ആനേമ പണ്ഡിത''ന്തി. സോ ലാഭമച്ഛരേന ''മഹാരാജ, എത്തകേന പണ്ഡിതോ നാമ ന ഹോതി, ആഗമേഥ താവ വീമംസിത്വാ ജാനിസ്സാമാ''തി ആഹ.

സത്തദാരകപഞ്ഹോ നിട്ഠിതോ.

ഗദ്രഭപഞ്ഹോ

ദണ്ഡോതി അഥേകദിവസം രാജാ ''പണ്ഡിതം വീമംസിസ്സാമാ''തി ഖദിരദണ്ഡം ആഹരാപേത്വാ തതോ വിദത്ഥിം ഗഹേത്വാ ചുന്ദകാരേ പക്കോസാപേത്വാ സുട്ഠു ലിഖാപേത്വാ പാചീനയവമജ്ഝകഗാമം പേസേസി ''പാചീനയവമജ്ഝകഗാമവാസിനോ കിര പണ്ഡിതാ, 'ഇമസ്സ ഖദിരദണ്ഡസ്സ ഇദം അഗ്ഗം, ഇദം മൂല'ന്തി ജാനന്തു, അജാനന്താനം സഹസ്സദണ്ഡോ''തി. ഗാമവാസിനോ സന്നിപതിത്വാ ജാനിതും അസക്കോന്താ സേട്ഠിനോ കഥയിംസു ''കദാചി മഹോസധപണ്ഡിതോ ജാനേയ്യ, പക്കോസാപേത്വാ തം പുച്ഛഥാ''തി. സേട്ഠി പണ്ഡിതം കീളാമണ്ഡലാ പക്കോസാപേത്വാ തമത്ഥം ആരോചേത്വാ ''താത, മയം ജാനിതും ന സക്കോമ, അപി നു ത്വം സക്ഖിസ്സസീ''തി പുച്ഛി. തം സുത്വാ പണ്ഡിതോ ചിന്തേസി ''രഞ്ഞോ ഇമസ്സ അഗ്ഗേന വാ മൂലേന വാ പയോജനം നത്ഥി, മമ വീമംസനത്ഥായ പേസിതം ഭവിസ്സതീ''തി. ചിന്തേത്വാ ച പന ''ആഹരഥ, താത, ജാനിസ്സാമീ''തി ആഹരാപേത്വാ ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാവ ''ഇദം അഗ്ഗം ഇദം മൂല''ന്തി ഞത്വാപി മഹാജനസ്സ ഹദയഗ്ഗഹണത്ഥം ഉദകപാതിം ആഹരാപേത്വാ ഖദിരദണ്ഡകസ്സ മജ്ഝേ സുത്തേന ബന്ധിത്വാ സുത്തകോടിയം ഗഹേത്വാ ഖദിരദണ്ഡകം ഉദകപിട്ഠേ ഠപേസി. മൂലം ഭാരിയതായ പഠമം ഉദകേ നിമുജ്ജി. തതോ മഹാജനം പുച്ഛി ''രുക്ഖസ്സ നാമ മൂലം ഭാരിയം ഹോതി, ഉദാഹു അഗ്ഗ''ന്തി? ''മൂലം പണ്ഡിതാ''തി. തേന ഹി ഇമസ്സ പഠമം നിമുഗ്ഗം പസ്സഥ, എതം മൂലന്തി ഇമായ സഞ്ഞായ അഗ്ഗഞ്ച മൂലഞ്ച ആചിക്ഖി. ഗാമവാസിനോ ''ഇദം അഗ്ഗം ഇദം മൂല''ന്തി രഞ്ഞോ പഹിണിംസു. രാജാ ''കോ ഇമം ജാനാതീ''തി പുച്ഛിത്വാ ''സിരിവഡ്ഢനസേട്ഠിനോ പുത്തോ മഹോസധപണ്ഡിതോ''തി സുത്വാ ''കിം, സേനക, ആനേമ പണ്ഡിത''ന്തി പുച്ഛി. അധിവാസേഹി, ദേവ, അഞ്ഞേനപി ഉപായേന നം വീമംസിസ്സാമാതി.

സീസന്തി അഥേകദിവസം ഇത്ഥിയാ ച പുരിസസ്സ ചാതി ദ്വേ സീസാനി ആഹരാപേത്വാ ''ഇദം ഇത്ഥിസീസം, ഇദം പുരിസസീസന്തി ജാനന്തു, അജാനന്താനം സഹസ്സദണ്ഡോ''തി പഹിണിംസു. ഗാമവാസിനോ അജാനന്താ പണ്ഡിതം പുച്ഛിംസു. സോ ദിസ്വാവ അഞ്ഞാസി. കഥം ജാനാതി? പുരിസസീസേ കിര സിബ്ബിനീ ഉജുകാവ ഹോതി, ഇത്ഥിസീസേ സിബ്ബിനീ വങ്കാ ഹോതി, പരിവത്തിത്വാ ഗച്ഛതി. സോ ഇമിനാ അഭിഞ്ഞാണേന ''ഇദം ഇത്ഥിയാ സീസം, ഇദം പുരിസസ്സ സീസ''ന്തി ആചിക്ഖി. ഗാമവാസിനോപി രഞ്ഞോ പഹിണിംസു. സേസം പുരിമസദിസമേവ.

അഹീതി അഥേകദിവസം സപ്പഞ്ച സപ്പിനിഞ്ച ആഹരാപേത്വാ "അയം സപ്പോ, അയം സപ്പിനീതി ജാനന്തു, അജാനന്താനം സഹസ്സദണ്ഡോ"തി വത്വാ ഗാമവാസീനം പേസേസും. ഗാമവാസിനോ അജാനന്താ പണ്ഡിതം പുച്ഛിംസു. സോ ദിസ്വാവ ജാനാതി. സപ്പസ്സ ഹി നങ്ഗുട്ഠം ഥൂലം ഹോതി, സപ്പിനിയാ തനുകം ഹോതി, സപ്പസ്സ സീസം പുഥുലം ഹോതി, സപ്പിനിയാ തനുകം ഹോതി, സപ്പസ്സ അക്ഖീനി മഹന്താനി, സപ്പിനിയാ ഖുദ്ദകാനി, സപ്പസ്സ സോവത്ഥികോ പരാബദ്ധോ ഹോതി, സപ്പിനിയാ വിച്ഛിന്നകോ. സോ ഇമേഹി അഭിഞ്ഞാണേഹി "അയം സപ്പോ, അയം സപ്പിനീ"തി ആചിക്ഖി. സേസം വുത്തനയമേവ.

കുക്കുടോതി അഥേകദിവസം "പാചീനയവമജ്ഝകഗാമവാസിനോ അമ്ഹാകം സബ്ബസേതം പാദവിസാണം സീസകകുധം തയോ കാലേ അനതിക്കമിത്വാ നദന്തം ഉസഭം പേസേന്തു, നോ ചേ പേസേന്തി, സഹസ്സദണ്ഡോ"തി പഹിണിംസു. തേ അജാനന്താ പണ്ഡിതം പുച്ഛിംസു. സോ ആഹ - "രാജാ വോ സബ്ബസേതം കുക്കുടം ആഹരാപേസി, സോ ഹി പാദനഖസിഖതായ പാദവിസാണോ നാമ, സീസചൂളതായ സീസകകുധോ നാമ, തിക്ഖത്തും വസ്സനതോ തയോ കാലേ അനതിക്കമിത്വാ നദതി നാമ, തസ്മാ ഏവരൂപം കുക്കുടം പേസേഥാ"തി ആഹ. തേ പേസയിംസു.

മണീതി സക്കേന കുസരഞ്ഞോ ദിന്നോ മണിക്ഖന്ധോ അട്ഠസു ഠാനേസു വങ്കോ ഹോതി. തസ്സ പുരാണസുത്തം ഛിന്നം, കോചി പുരാണസുത്തം നീഹരിത്വാ നവസുത്തം പവേസേതും ന സക്കോതി, തസ്മാ ഏകദിവസം "ഇമസ്മാ മണിക്ഖന്ധാ പുരാണസുത്തം നീഹരിത്വാ നവസുത്തം പവേസേന്തൂ"തി പേസയിംസു. ഗാമവാസിനോ പുരാണസുത്തം നീഹരിത്വാ നവസുത്തം പവേസേതും അസക്കോന്താ പണ്ഡിതസ്സ ആചിക്ഖിംസു. സോ "മാ ചിന്തയിത്ഥ, മധും ആഹരഥാ"തി ആഹരാപേത്വാ മണിനോ ദ്വീസു പസ്സേസു മധുനാ ഛിദ്ദം മക്ഖേത്വാ കമ്ബലസുത്തം വട്ടേത്വാ കോടിയം മധുനാ മക്ഖേത്വാ ഥോകം ഛിദ്ദേ പവേസേത്വാ കിപില്ലികാനം നിക്ഖമനട്ഠാനേ ഠപേസി. കിപില്ലികാ മധുഗന്ധേന നിക്ഖമിത്വാ മണിമ്ഹി പുരാണസുത്തം ഖാദമാനാ ഗന്ത്വാ കമ്ബലസുത്തകോടിയം ഡംസിത്വാ കഡ്ഢന്താ ഏകേന പസ്സേന നീഹരിംസു. പണ്ഡിതോ പവേസിതഭാവം ഞത്വാ "രഞ്ഞോ ദേഥാ"തി ഗാമവാസീനം അദാസി. തേ രഞ്ഞോ പേസയിംസു. സോ പവേസിതഉപായം സുത്വാ തുസ്സി.

വിജായനന്തി അഥേകദിവസം രഞ്ഞോ മങ്ഗലഉസഭം ബഹൂ മാസേ ഖാദാപേത്വാ മഹോദരം കത്വാ വിസാണാനി ധോവിത്വാ തേലേന മക്ഖേത്വാ ഹലിദ്ദിയാ ന്ഹാപേത്വാ ഗാമവാസീനം പഹിണിംസു "തുമ്ഹേ കിര പണ്ഡിതാ, അയഞ്ച രഞ്ഞോ മങ്ഗലഉസഭോ പതിട്ഠിതഗബ്ഭോ, ഏതം വിജായാപേത്വാ സവച്ഛകം പേസേഥ, അപേസേന്താനം സഹസ്സദണ്ഡോ"തി. ഗാമവാസിനോ "ന സക്കാ ഇദം കാതും, കിം നു ഖോ കരിസ്സാമാ"തി പണ്ഡിതം പുച്ഛിംസു. സോ "ഇമിനാ ഏകേന പഞ്ഹപടിഭാഗേന ഭവിതബ്ബ"ന്തി ചിന്തേത്വാ "സക്ഖിസ്സഥ പനേകം രഞ്ഞാ സദ്ധിം കഥനസമത്ഥം വിസാരദം പുരിസം ലദ്ധു"ന്തി പുച്ഛി. "ന ഗരു ഏതം, പണ്ഡിതാ"തി. "തേന ഹി നം പക്കോസഥാ"തി. തേ പക്കോസിംസു. അഥ നം മഹാസത്തോ "ഏഹി, ഭോ പുരിസ, ത്വം തവ കേസേ പിട്ഠിയം വികിരിത്വാ നാനപ്പകാരം ബലവപരിദേവം പരിദേവന്തോ രാജദ്വാരം ഗച്ഛ, അഞ്ഞേഹി പുച്ഛിതോപി

കിഞ്ചി അവത്വാവ പരിദേവ, രഞ്ഞാ പന പക്കോസാപേത്വാ പരിദേവകാരണം പുച്ഛിതോവ സമാനോ 'പിതാ മേ ദേവ വിജായിതും ന സക്കോതി, അജ്ജ സത്തമോ ദിവസോ, പടിസരണം മേ ഹോഹി, വിജായനുപായമസ്സ കരോഹീ'തി വത്വാ രഞ്ഞാ 'കിം വിലപസി അട്ഠാനമേതം, പുരിസോ നാമ വിജായന്തോ നത്ഥീ'തി വുത്തേ 'സചേ ദേവ, ഏവം നത്ഥി, അഥ കസ്മാ പാചീനയവമജ്ഝകഗാമവാസിനോ കഥം മങ്ഗലഉസഭം വിജായാപേസ്സന്തീ'തി വദേയ്യാസീ"തി ആഹ. സോ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തഥാ അകാസി. രാജാ "കേനിദം പഞ്ഹപടിഭാഗം ചിന്തിത"ന്തി പുച്ഛിത്വാ "മഹോസധപണ്ഡിതേനാ"തി സുത്വാ തുസ്സി.

ഓദനന്തി അപരസ്മിം ദിവസേ "പണ്ഡിതം വീമംസിസ്സാമാ"തി "പാചീനയവമജ്ഝകഗാമവാസിനോ അമ്ഹാകം അട്ഠങ്ഗസമന്നാഗതം അമ്ബിലോദനം പചിത്വാ പേസേന്തു. തത്രിമാനി അട്ഠങ്ഗാനി - ന തണ്ഡുലേഹി, ന ഉദകേന, ന ഉക്ഖലിയാ, ന ഉദ്ധനേന, ന അഗ്ഗിനാ, ന ദാരൂഹി, ന ഇത്ഥിയാ ന പുരിസേന, ന മഗ്ഗേനാതി. അപേസേന്താനം സഹസ്സദണ്ഡോ"തി പഹിണിംസു. ഗാമവാസിനോ തം കാരണം അജാനന്താ പണ്ഡിതം പുച്ഛിംസു. സോ "മാ ചിന്തയിത്ഥാ"തി വത്വാ "ന തണ്ഡുലേഹീതി കണികം ഗാഹാപേത്വാ, ന ഉദകേനാതി ഹിമം ഗാഹാപേത്വാ, ന ഉക്ഖലിയാതി അഞ്ഞം നവമത്തികാഭാജനം ഗാഹാപേത്വാ, ന ഉദ്ധനേനാതി ഖാണുകേ കോട്ടാപേത്വാ, ന അഗ്ഗിനാതി പകതിഅഗ്ഗിം പഹായ അരണിഅഗ്ഗിം ഗാഹാപേത്വാ, ന ദാരൂഹീതി പണ്ണാനി ഗാഹാപേത്വാ അമ്ബിലോദനം പചാപേത്വാ നവഭാജനേ പക്ഖിപിത്വാ ലഞ്ഛേത്വാ, ന ഇത്ഥിയാ ന പുരിസേനാതി പണ്ഡകേന ഉക്ഖിപാപേത്വാ, ന മഗ്ഗേനാതി മഹാമഗ്ഗം പഹായ ജങ്ഘമഗ്ഗേന രഞ്ഞോ പേസേഥാ"തി ആഹ. തേ തഥാ കരിംസു. രാജാ "കേന പനേസ പഞ്ഹോ ഞാതോ"തി പുച്ഛിത്വാ "മഹോസധപണ്ഡിതേനാ"തി സുത്വാ തുസ്സി.

വാലുകന്തി അപരസ്മിം ദിവസേ പണ്ഡിതസ്സ വീമംസനത്ഥം ഗാമവാസീനം പഹിണിംസു "രാജാ ദോലായ കീളിതുകാമോ, രാജകുലേ പുരാണയോത്തം ഛിന്നം, ഏകം വാലുകയോത്തം വട്ടേത്വാ പേസേന്തു, അപേസേന്താനം സഹസ്സദണ്ഡോ"തി. തേ പണ്ഡിതം പുച്ഛിംസു. പണ്ഡിതോ "ഇമിനാപി പഞ്ഹപടിഭാഗേനേവ ഭവിതബ്ബ"ന്തി ഗാമവാസിനോ അസ്സാസേത്വാ വചനകുസലേ ദ്വേ തയോ പുരിസേ പക്കോസാപേത്വാ "ഗച്ഛഥ തുമ്ഹേ, രാജാനം വദേഥ 'ദേവ, ഗാമവാസിനോ തസ്സ യോത്തസ്സ തനുകം വാ ഥൂലം വാ പമാണം ന ജാനന്തി, പുരാണവാലുകയോത്തതോ വിദത്ഥിമത്തം വാ ചതുരങ്ഗുലമത്തം വാ ഖണ്ഡം പേസേഥ, തം ഓലോകേത്വാ തേന പമാണേന വട്ടേസ്സന്തീ'തി. സചേ, വോ രാജാ 'അമ്ഹാകം ഘരേ വാലുകയോത്തം നാമ ന കദാചി സുതപുബ്ബ'ന്തി വദതി, അഥ നം 'സചേ, മഹാരാജ, വോ ഏവരൂപം ന സക്കാ കാതും, പാചീനയവമജ്ഝകഗാമവാസിനോ കഥം കരിസ്സന്തീ'തി വദേയ്യാഥാ"തി പേസേസി. തേ തഥാ കരിംസു. രാജാ "കേന ചിന്തിതം പഞ്ഹപടിഭാഗ"ന്തി പുച്ഛിത്വാ "മഹോസധപണ്ഡിതേനാ"തി സുത്വാ തുസ്സി.

തളാകന്തി അപരസ്മിം ദിവസേ പണ്ഡിതസ്സ വീമംസനത്ഥം "രാജാ ഉദകകീളം കീളിതുകാമോ, പഞ്ചവിധപദുമസച്ഛന്നം പോക്ഖരണിം പേസേന്തു, അപേസേന്താനം സഹസ്സദണ്ഡോ"തി ഗാമവാസീനം പേസയിംസു. തേ പണ്ഡിതസ്സ ആരോചേസും. സോ "ഇമിനാപി പഞ്ഹപടിഭാഗേനേവ ഭവിതബ്ബ"ന്തി

ചിന്തേത്വാ വചനകുസലേ കതിപയേ മനുസ്സേ പക്കോസാപേത്വാ ''ഏഥ തുമ്ഹേ ഉദകകീളം കീളിത്വാ അക്ഖീനി രത്താനി കത്വാ അല്ലകേസാ അല്ലവത്ഥാ കദ്ദമമക്ഖിതസരീരാ യോത്തദണ്ഡലേഡ്ഡുഹത്ഥാ രാജദ്വാരം ഗന്ത്വാ ദ്വാരേ ഠിതഭാവം രഞ്ഞോ ആരോചാപേത്വാ കതോകാസാ പവിസിത്വാ 'മഹാരാജ, തുമ്ഹേഹി കിര പാചീനയവമജ്ഝകഗാമവാസിനോ പോക്ഖരണിം പേസേന്തൂതി പഹിതാ മയം തുമ്ഹാകം അനുച്ഛവികം മഹന്തം പോക്ഖരണിം ആദായ ആഗതാ. സാ പന അരഞ്ഞവാസികത്താ നഗരം ദിസ്വാ ദ്വാരപാകാരപരിഖാഅട്ടാലകാദീനി ഓലോകേത്വാ ഭീതതസിതാ യോത്താനി ഛിന്ദിത്വാ പലായിത്വാ അരഞ്ഞമേവ പവിട്ഠാ, മയം ലേഡ്ഡുദണ്ഡാദീഹി പോഥേന്താപി നിവത്തേതും ന സക്ഖിമ്ഹാ, തുമ്ഹാകം അരഞ്ഞാ ആനീതം പുരാണപോക്ഖരണിം പേസേഥ, തായ സദ്ധിം യോജേത്വാ ഹരിസ്സാമാ'തി വത്വാ രഞ്ഞാന കദാചി മമ അരഞ്ഞതോ ആനീതപോക്ഖരണീ നാമ ഭൂതപുബ്ബാ, ന ച മയാ കസ്സചി യോജേത്വാ ആഹരണത്ഥായ പോക്ഖരണീ പേസിതപുബ്ബാ'തി വുത്തേ 'സചേ, ദേവ, വോ ഏവം ന സക്കാ കാതും, പാചീനയവമജ്ഝകഗാമവാസിനോ കഥം പോക്ഖരണിം പേസേസ്സന്തീ'തി വദേയ്യാഥാ''തി വത്വാ പേസേസി. തേ തഥാ കരിംസു. രാജാ പണ്ഡിതേന ഞാതഭാവം സുത്വാ തുസ്സി.

ഉയ്യാനന്തി പുനേകദിവസം ''മയം ഉയ്യാനകീളം കീളിതുകാമാ, അമ്ഹാകഞ്ച പുരാണഉയ്യാനം പരിജിണ്ണം, ഓഭഗ്ഗം ജാതം, പാചീനയവമജ്ഝകഗാമവാസിനോ സുപുപ്ഫിതതരുണരുക്ഖസഞ്ഛന്നം നവഉയ്യാനം പേസേന്തൂ''തി പഹിണിംസു. ഗാമവാസിനോ പണ്ഡിതസ്സ ആരോചേസും. പണ്ഡിതോ ''ഇമിനാപി പഞ്ഹപടിഭാഗേനേവ ഭവിതബ്ബ''ന്തി തേ സമസ്സാസേത്വാ മനുസ്സേ പേസേത്വാ പുരിമനയേനേവ കഥാപേസി.

തദാപി രാജാ തുസ്സിത്വാ സേനകം പുച്ഛി ''കിം, സേനക, ആനേമ പണ്ഡിത''ന്തി. സോ ലാഭമച്ഛരിയേന ''ഏത്തകേന പണ്ഡിതോ നാമ ന ഹോതി, ആഗമേഥ, ദേവാ''തി ആഹ. തസ്സ തം വചനം സുത്വാ രാജാ ചിന്തേസി ''മഹോസധപണ്ഡിതോ സത്തദാരകപഞ്ഹേഹി മമ മനം ഗണ്ഹി, ഏവരൂപേസുപിസ്സ ഗുയ്ഹപഞ്ഹവിസ്സജ്ജനേസു ചേവ പഞ്ഹപടിഭാഗേസു ച ബുദ്ധസ്സ വിയ ബ്യാകരണം, സേനകോ ഏവരൂപം പണ്ഡിതം ആനേതും ന ദേതി, കിം മേ സേനകേന, ആനേസ്സാമി ന''ന്തി. സോ മഹന്തേന പരിവാരേന തം ഗാമം പായാസി. തസ്സ മങ്ഗലഅസ്സം അഭിരുഹിത്വാ ഗച്ഛന്തസ്സ അസ്സസ്സ പാദോ ഫലിതഭൂമിയാ അന്തരം പവിസിത്വാ ഭിജ്ജി. രാജാ തതോവ നിവത്തിത്വാ നഗരം പാവിസി. അഥ നം സേനകോ ഉപസങ്കമിത്വാ പുച്ഛി ''മഹാരാജ, പണ്ഡിതം കിം ആനേതും പാചീനയവമജ്ഝകഗാമം അഗമിത്ഥാ''തി. ''ആമ, പണ്ഡിതാ''തി. ''മഹാരാജ, തുമ്ഹേ മം അനത്ഥകാമം കത്വാ പസ്സഥ, 'ആഗമേഥ താവാ'തി വുത്തേപി അതിതുരിതാ നിക്ഖമിത്ഥ, പഠമഗമനേനേവ മങ്ഗലഅസ്സസ്സ പാദോ ഭിന്നോ''തി.

സോ തസ്സ വചനം സുത്വാ തുണ്ഹീ ഹുത്വാ പുനേകദിവസം തേന സദ്ധിം മന്തേസി ''കിം, സേനക, ആനേമ പണ്ഡിത''ന്തി. ദേവ, സയം അഗന്ത്വാ ദൂതം പേസേഥ ''പണ്ഡിത, അമ്ഹാകം തവ സന്തികം ആഗച്ഛന്താനം അസ്സസ്സ പാദോ ഭിന്നോ, അസ്സതരം വാ നോ പേസേതു സേട്ഠതരം വാ''തി. ''യദി അസ്സതരം പേസേസ്സതി, സയം ആഗമിസ്സതി. സേട്ഠതരം പേസേന്തോ പിതരം പേസേസ്സതി, അയമേകോ നോ പഞ്ഹോ ഭവിസ്സതീ''തി. രാജാ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ

തഥാ കത്വാ ദൂതം പേസേസി. പണ്ഡിതോ ദൂതസ്സ വചനം സുത്വാ “രാജാ മമഞ്ചേവ പിതരഞ്ച പസ്സിതുകാമോ”തി ചിന്തേത്വാ പിതു സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ “താത, രാജാ തുമ്ഹേ ചേവ മമഞ്ച ദട്ഠുകാമോ, തുമ്ഹേ പഠമതരം സേട്ഠിസഹസ്സപരിവുതാ ഗച്ഛഥ, ഗച്ഛന്താ ച തുച്ഛഹത്ഥാ അഗന്ത്വാ നവസപ്പിപൂരം ചന്ദനകരണ്ഡകം ആദായ ഗച്ഛഥ. രാജാ തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കത്വാ ‘ഗഹപതി പതിരൂപം ആസനം ഞത്വാ നിസീദാഹീ’തി വക്ഖതി, അഥ തുമ്ഹേ തഥാരൂപം ആസനം ഞത്വാ നിസീദേയ്യാഥ. തുമ്ഹാകം നിസിന്നകാലേ അഹം ആഗമിസ്സാമി, രാജാ മയാപി സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കത്വാ ‘പണ്ഡിത, തവാനുരൂപം ആസനം ഞത്വാ നിസീദാ’തി വക്ഖതി, അഥാഹം തുമ്ഹേ ഓലോകേസ്സാമി, തുമ്ഹേ തായ സഞ്ഞായ ആസനാ വുട്ഠായ ‘താത മഹോസധ, ഇമസ്മിം ആസനേ നിസീദാ’തി വദേയ്യാഥ, അജ്ജ നോ ഏകോ പഞ്ഹോ മത്ഥകം പാപുണിസ്സതീ”തി ആഹ. സോ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ വുത്തനയേനേവ ഗന്ത്വാ അത്തനോ ദ്വാരേ ഠിതഭാവം രഞ്ഞോ ആരോചാപേത്വാ “പവിസതൂ”തി വുത്തേ പവിസിത്വാ രാജാനം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി.

രാജാ തേന സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കത്വാ “ഗഹപതി, തവപുത്തോ മഹോസധപണ്ഡിതോ കുഹി”ന്തി പുച്ഛി. “പച്ഛതോ ആഗച്ഛതി, ദേവാ”തി. രാജാ “പച്ഛതോ ആഗച്ഛതീ”തി സുത്വാ തുട്ഠമാനസോ ഹുത്വാ “മഹാസേട്ഠി അത്തനോ യുത്താസനം ഞത്വാ നിസീദാ”തി ആഹ. സോ അത്തനോ യുത്താസനം ഞത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. മഹാസത്തോപി അലങ്കതപടിയത്തോ ദാരകസഹസ്സപരിവുതോ അലങ്കതരഥേ നിസീദിത്വാ നഗരം പവിസന്തോ പരിഖാപിട്ഠേ ചരമാനം ഏകം ഗദ്രഭം ദിസ്വാ ഥാമസമ്പന്നേ മാണവേ പേസേസി “അമ്ഭോ, ഏതം ഗദ്രഭം അനുബന്ധിത്വാ യഥാ സദ്ദം ന കരോതി, ഏവമസ്സ മുഖബന്ധനം കത്വാ കിലഞ്ജേന വേഠേത്വാ തസ്മിം ഏകേനത്ഥരണേന പടിച്ഛാദേത്വാ അംസേനാദായ ആഗച്ഛഥാ”തി. തേ തഥാ കരിംസു. ബോധിസത്തോപി മഹന്തേന പരിവാരേന നഗരം പാവിസി. മഹാജനോ “ഏസ കിര സിരിവഡ്ഢനസേട്ഠിനോ പുത്തോ മഹോസധപണ്ഡിതോ നാമ, ഏസ കിര ജായമാനോ ഓസധഘടികം ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ ജാതോ, ഇമിനാ കിര ഏത്തകാനം വീമംസനപഞ്ഹാനം പഞ്ഹപടിഭാഗോ ഞാതോ”തി മഹാസത്തം അഭിത്ഥവന്തോ ഓലോകേന്തോപി തിത്തിം ന ഗച്ഛതി. സോ രാജദ്വാരം ഗന്ത്വാ പടിവേദേസി. രാജാ സുത്വാവ ഹട്ഠതുട്ഠോ “മമ പുത്തോ മഹോസധപണ്ഡിതോ ഖിപ്പം ആഗച്ഛതൂ”തി ആഹ. സോ ദാരകസഹസ്സപരിവുതോ പാസാദം അഭിരുഹിത്വാ രാജാനം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. രാജാ തം ദിസ്വാവ സോമനസ്സപ്പത്തോ ഹുത്വാ മധുരപടിസന്ഥാരം കത്വാ “പണ്ഡിത, പതിരൂപം ആസനം ഞത്വാ നിസീദാ”തി ആഹ. അഥ സോ പിതരം ഓലോകേസി. അഥസ്സ പിതാപി ഓലോകിതസഞ്ഞായ ഉട്ഠായ “പണ്ഡിത, ഇമസ്മിം ആസനേ നിസീദാ”തി ആഹ. സോ തസ്മിം ആസനേ നിസീദി.

തം തഥ നിസിന്നം ദിസ്വാവ സേനകപുക്കുസകാമിന്ദദേവിന്ദാ ചേവ അഞ്ഞേ ച അന്ധബാലാ പാണിം പഹരിത്വാ മഹാഹസിതം ഹസിത്വാ “ഇമം അന്ധബാലം ‘പണ്ഡിതോ’തി വദിംസു, സോ പിതരം ആസനാ വുട്ഠാപേത്വാ സയം നിസീദതി, ഇമം ‘പണ്ഡിതോ’തി വത്തും അയുത്ത”ന്തി പരിഹാസം കരിംസു. രാജാപി ദുമ്മുഖോ അനത്തമനോ അഹോസി. അഥ നം മഹാസത്തോ പുച്ഛി “കിം, മഹാരാജ, ദുമ്മുഖത്ഥാ”തി ? “ആമ പണ്ഡിത, ദുമ്മുഖോമ്ഹി,

സവനമേവ തേ മനാപം, ദസ്സനം പന അമനാപം ജാത''ന്തി. ''കിം കാരണാ, മഹാരാജാ''തി? ''പിതരം ആസനാ വുട്ഠാപേത്വാ നിസിന്നത്താ''തി. ''കിം പന ത്വം, മഹാരാജ, 'സബ്ബട്ഠാനേസു പുത്തേഹി പിതരോവ ഉത്തമാ'തി മഞ്ഞസീ''തി. ''ആമ, പണ്ഡിതാ''തി. അഥ മഹാസത്തോ ''നനു, മഹാരാജ, തുമ്ഹേഹി അമ്ഹാകം 'അസ്സതരം വാ പേസേതു സേട്ഠതരം വാ'തി സാസനം പഹിത''ന്തി വത്വാ ആസനാ വുട്ഠായ തേ മാണവേ ഓലോകേത്വാ ''തുമ്ഹേഹി ഗഹിതം ഗദ്രഭം ആനേഥാ''തി ആണാപേത്വാ രഞ്ഞോ പാദമൂലേ നിപജ്ജാപേത്വാ ''മഹാരാജ, അയം ഗദ്രഭോ കിം അഗ്ഘതീ''തി പുച്ഛി. ''പണ്ഡിത, സചേ ഉപകാരകോ, അട്ഠ കഹാപണേ അഗ്ഘതീ''തി. ''ഇമം പടിച്ച ജാതോ ആജാനീയവളവായ കുച്ഛിമ്ഹി വുട്ഠഅസ്സതരോ കിം അഗ്ഘതീ''തി? ''അനഗ്ഘോ പണ്ഡിതാ''തി. ''ദേവ, കസ്മാ ഏവം കഥേഥ, നനു തുമ്ഹേഹി ഇദാനേവ വുത്തം 'സബ്ബട്ഠാനേസു പുത്തേഹി പിതരോവ ഉത്തമാ'തി. സചേ തം സച്ചം, തുമ്ഹാകം വാദേ അസ്സതരതോ ഗദ്രഭോവ ഉത്തമോ ഹോതി, കിം പന, മഹാരാജ, തുമ്ഹാകം പണ്ഡിതാ ഏത്തകമ്പി ജാനിതും അസക്കോന്താ പാണിം പഹരിത്വാ ഹസന്തി, അഹോ തുമ്ഹാകം പണ്ഡിതാനം പഞ്ഞാസമ്പത്തി, കുതോ വോ ഏതേ ലദ്ധാ''തി ചത്താരോ പണ്ഡിതേ പരിഹസിത്വാ രാജാനം ഇമായ ഏകകനിപാതേ ഗാഥായ അജ്ഝഭാസി -

> ''ഹംചി തുവം ഏവമഞ്ഞസി 'സേയ്യോ, പുത്തേന പിതാ'തി രാജസേട്ഠ;
> ഹന്ദസ്സതരസ്സ തേ അയം, അസ്സതരസ്സ ഹി ഗദ്രഭോ പിതാ''തി. (ജാ॰ ൧.൧.൧൧൧);

തസ്സത്ഥോ - യദി, ത്വം രാജസേട്ഠ, സബ്ബട്ഠാനേസു സേയ്യോ പുത്തേന പിതാതി ഏവം മഞ്ഞസി, തവ അസ്സതരതോപി അയം ഗദ്രഭോ സേയ്യോ ഹോതു. കിം കാരണാ? അസ്സതരസ്സ ഹി ഗദ്രഭോ പിതാതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ മഹാസത്തോ ആഹ - ''മഹാരാജ , സചേ പുത്തതോ പിതാ സേയ്യോ, മമ പിതരം ഗണ്ഹഥ. സചേ പിതിതോ പുത്തോ സേയ്യോ, മം ഗണ്ഹഥ തുമ്ഹാകം അത്ഥായാ''തി. രാജാ സോമനസ്സപ്പത്തോ അഹോസി. സബ്ബാ രാജപരിസാപി ''സുകഥിതോ പണ്ഡിതേന പഞ്ഹോ''തി ഉന്നദന്താ സാധുകാരസഹസ്സാനി അദംസു, അങ്ഗുലിഫോടാ ചേവ ചേലുക്ഖേപാ ച പവത്തിംസു . ചത്താരോ പണ്ഡിതാപി ദുമ്മുഖാ പജ്ഝായന്താവ അഹേസും. നനു മാതാപിതൂനം ഗുണം ജാനന്തോ ബോധിസത്തേന സദിസോ നാമ നത്ഥി , അഥ സോ കസ്മാ ഏവമകാസീതി? ന സോ പിതു അവമാനനത്ഥായ, രഞ്ഞാ പന ''അസ്സതരം വാ പേസേതു സേട്ഠതരം വാ''തി പേസിതം, തസ്മാ തസ്സേവ പഞ്ഹസ്സ ആവിഭാവത്ഥം അത്തനോ ച പണ്ഡിതഭാവസ്സ ഞാപനത്ഥം ചതുന്നഞ്ച പണ്ഡിതാനം അപ്പടിഭാനകരണത്ഥം ഏവമകാസീതി.

ഗദ്രഭപഞ്ഹോ നിട്ഠിതോ.

ഏകൂനവീസതിമപഞ്ഹോ

രാജാ തുസ്സിത്വാ ഗന്ധോദകപുണ്ണം സുവണ്ണഭിങ്കാരം ആദായ ''പാചീനയവമജ്ഝകഗാമം രാജഭോഗേന പരിഭുഞ്ജതൂ''തി സേട്ഠിസ്സ ഹത്ഥേ ഉദകം പാതേത്വാ ''സേസസേട്ഠിനോ ഏതസ്സേവ ഉപട്ഠാകാ ഹോന്തൂ''തി വത്വാ ബോധിസത്തസ്സ മാതു ച സബ്ബാലങ്കാരേ പേസേത്വാ ഗദ്രഭപഞ്ഹേ പസന്നോ

ബോധിസത്തം പുത്തം കത്വാ ഗണ്ഹിതും സേട്ഠിം അവോച - "ഗഹപതി, മഹോസധപണ്ഡിതം മമ പുത്തം കത്വാ ദേഹീ"തി. "ദേവ, അതിതരുണോ അയം, അജ്ജാപിസ്സ മുഖേ ഖീരഗന്ധോ വായതി, മഹല്ലകകാലേ തുമ്ഹാകം സന്തികേ ഭവിസ്സതീ"തി. "ഗഹപതി, ത്വം ഇതോ പട്ഠായ ഏതസ്മിം നിരാലയോ ഹോഹി, അയം അജ്ജതഗ്ഗേ മമ പുത്തോ, അഹം മമ പുത്തം പോസേതും സക്ഖിസ്സാമി, ഗച്ഛ ത്വ"ന്തി തം ഉയ്യോജേസി. സോ രാജാനം വന്ദിത്വാ പണ്ഡിതം ആലിങ്ഗിത്വാ ഉരേ നിപജ്ജാപേത്വാ സീസേ ചുമ്ബിത്വാ "താത, അപ്പമത്തോ ഹോഹീ"തി ഓവാദമസ്സ അദാസി. സോപി പിതരം വന്ദിത്വാ "താത, മാ ചിന്തയിത്ഥാ"തി അസ്സാസേത്വാ പിതരം ഉയ്യോജേസി. രാജാ പണ്ഡിതം പുച്ഛി "താത, അന്തോഭത്തികോ ഭവിസ്സസി, ഉദാഹു ബഹിഭത്തികോ"തി. സോ "മഹാ മേ പരിവാരോ, തസ്മാ ബഹിഭത്തികേന മയാ ഭവിതും വട്ടതീ"തി ചിന്തേത്വാ "ബഹിഭത്തികോ ഭവിസ്സാമി, ദേവാ"തി ആഹ. അഥസ്സ രാജാ അനുരൂപം ഗേഹം ദാപേത്വാ ദാരകസഹസ്സം ആദിം കത്വാ പരിബ്ബയം ദാപേത്വാ സബ്ബപരിഭോഗേ ദാപേസി. സോ തതോ പട്ഠായ രാജാനം ഉപട്ഠാസി.

രാജാപി നം വീമംസിതുകാമോ അഹോസി. തദാ ച നഗരസ്സ ദക്ഖിണദ്വാരതോ അവിദൂരേ പോക്ഖരണിതീരേ ഏകസ്മിം താലരുക്ഖേ കാകകുലാവകേ മണിരതനം അഹോസി. തസ്സ ഛായാ പോക്ഖരണിയം പഞ്ഞായി. മഹാജനോ "പോക്ഖരണിയം മണി അത്ഥീ"തി രഞ്ഞോ ആരോചേസി. സോ സേനകം ആമന്തേത്വാ "പോക്ഖരണിയം കിര മണിരതനം പഞ്ഞായതി, കഥം തം ഗണ്ഹാപേസ്സാമാ"തി പുച്ഛിത്വാ "മഹാരാജ, ഉദകം നീഹരാപേത്വാ ഗണ്ഹിതും വട്ടതീ"തി വുത്തേ "തേന ഹി, ആചരിയ, ഏവം കരോഹീ"തി തസ്സേവ ഭാരമകാസി. സോ ബഹൂ മനുസ്സേ സന്നിപാതാപേത്വാ ഉദകഞ്ച കദ്ദമഞ്ച നീഹരാപേത്വാ ഭൂമിം ഭിന്ദിത്വാപി മണിം നാദ്ദസ. പുന പുണ്ണായ പോക്ഖരണിയാ മണിച്ഛായാ പഞ്ഞായി . സോ പുനപി തഥാ കത്വാ ന ച അദ്ദസ. തതോ രാജാ പണ്ഡിതം ആമന്തേത്വാ "താത, പോക്ഖരണിയം ഏകോ മണി പഞ്ഞായതി, സേനകോ ഉദകഞ്ച കദ്ദമഞ്ച നീഹരാപേത്വാ ഭൂമിം ഭിന്ദിത്വാപി നാദ്ദസ, പുന പുണ്ണായ പോക്ഖരണിയാ പഞ്ഞായതി, സക്ഖിസ്സസി തം മണിം ഗണ്ഹാപേതു"ന്തി പുച്ഛി. സോ "നേതം, മഹാരാജ, ഗരു, ഏഥ ദസ്സേസ്സാമീ"തി ആഹ. രാജാ തസ്സ വചനം തുസ്സിത്വാ "പസ്സിസ്സാമി അജ്ജ പണ്ഡിതസ്സ ഞാണബല"ന്തി മഹാജനപരിവുതോ പോക്ഖരണിതീരം ഗതോ.

മഹാസത്തോ തീരേ ഠത്വാ മണിം ഓലോകേന്തോ "നായം മണി പോക്ഖരണിയം, താലരുക്ഖേ കാകകുലാവകേ മണിനാ ഭവിതബ്ബ"ന്തി ഞത്വാ "നത്ഥി, ദേവ, പോക്ഖരണിയം മണീ"തി വത്വാ "നനു ഉദകേ പഞ്ഞായതീ"തി വുത്തേ "തേന ഹി ഉദകപാതിം ആഹരാ"തി ഉദകപാതിം ആഹരാപേത്വാ "പസ്സഥ, ദേവ, നായം മണി പോക്ഖരണിയംയേവ പഞ്ഞായതി, പാതിയമ്പി പഞ്ഞായതീ"തി വത്വാ "പണ്ഡിത, കത്ഥ പന മണിനാ ഭവിതബ്ബ"ന്തി വുത്തേ "ദേവ, പോക്ഖരണിയമ്പി പാതിയമ്പി ഛായാവ പഞ്ഞായതി, ന മണി, മണി പന താലരുക്ഖേ കാകകുലാവകേ അത്ഥി, പുരിസം ആണാപേത്വാ ആഹരാപേഹീ"തി ആഹ. രാജാ തഥാ കത്വാ മണിം ആഹരാപേസി. സോ ആഹരിത്വാ പണ്ഡിതസ്സ അദാസി. പണ്ഡിതോ തം ഗഹേത്വാ രഞ്ഞോ ഹത്ഥേ ഠപേസി. തം ദിസ്വാ മഹാജനോ പണ്ഡിതസ്സ സാധുകാരം ദത്വാ സേനകം

പരിഭാസന്തോ “മണിരതനം താലരുക്ഖേ കാകകുലാവകേ അത്ഥി, സേനകബാലോ ബഹൂ മനുസ്സേ പോക്ഖരണിമേവ ഭിന്ദാപേസി, പണ്ഡിതേന നാമ മഹോസധസദിസേന ഭവിതബ്ബ”ന്തി മഹാസത്തസ്സ ഥുതിമകാസി. രാജാപിസ്സ തുട്ഠോ അത്തനോ ഗീവായ പിളന്ധനം മുത്താഹാരം ദത്വാ ദാരകസഹസ്സാനമ്പി മുത്താവലിയോ ദാപേസി. ബോധിസത്തസ്സ ച പരിവാരസ്സ ച ഇമിനാ പരിഹാരേന ഉപട്ഠാനം അനുജാനീതി.

ഏകൂനവീസതിമപഞ്ഹോ നിട്ഠിതോ.

കകണ്ടകപഞ്ഹോ

പുനേകദിവസം രാജാ പണ്ഡിതേന സദ്ധിം ഉയ്യാനം അഗമാസി. തദാ ഏകോ കകണ്ടകോ തോരണഗ്ഗേ വസതി. സോ രാജാനം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ ഓതരിത്വാ ഭൂമിയം നിപജ്ജി. രാജാ തസ്സ തം കിരിയം ഓലോകേത്വാ “പണ്ഡിത, അയം കകണ്ടകോ കിം കരോതീ”തി പുച്ഛി. മഹാസത്തോ “മഹാരാജ, തുമ്ഹേ സേവതീ”തി ആഹ. “സചേ ഏവം അമ്ഹാകം സേവതി, ഏതസ്സ മാ നിപ്ഫലോ ഹോതു, ഭോഗമസ്സ ദാപേഹീ”തി. “ദേവ, തസ്സ ഭോഗേന കിച്ചം നത്ഥി, ഖാദനീയമത്തം അലമേതസ്സാ”തി . “കിം പനേസ, ഖാദതീ”തി? “മംസം ദേവാ”തി. “കിത്തകം ലദ്ധും വട്ടതീ”തി? “കാകണികമത്തഗ്ഘനകം ദേവാ”തി. രാജാ ഏകം പുരിസം ആണാപേസി “രാജദായോ നാമ കാകണികമത്തം ന വട്ടതി, ഇമസ്സ നിബദ്ധം അഡ്ഢമാസഗ്ഘനകം മംസം ആഹരിത്വാ ദേഹീ”തി. സോ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തതോ പട്ഠായ തഥാ അകാസി. സോ ഏകദിവസം ഉപോസഥേ മാഘാതേ മംസം അലഭിത്വാ തമേവ അഡ്ഢമാസകം വിജ്ഝിത്വാ സുത്തേന ആവുനിത്വാ തസ്സ ഗീവായം പിളന്ധി. അഥസ്സ തം നിസ്സായ മാനോ ഉപ്പജ്ജി. തം ദിവസമേവ രാജാ പുന മഹോസധേന സദ്ധിം ഉയ്യാനം അഗമാസി. സോ രാജാനം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാപി ധനം നിസ്സായ ഉപ്പന്നമാനവസേന “വേദേഹ, ത്വം നു ഖോ മഹദ്ധനോ, അഹം നു ഖോ”തി രഞ്ഞാ സദ്ധിം അത്താനം സമം കരോന്തോ അനോതരിത്വാ തോരണഗ്ഗേയേവ സീസം ചാലേന്തോ നിപജ്ജി. രാജാ തസ്സ തം കിരിയം ഓലോകേത്വാ “പണ്ഡിത, ഏസ പുബ്ബേ വിയ അജ്ജ ന ഓതരതി, കിം നു ഖോ കാരണ”ന്തി പുച്ഛന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> “നായം പുരേ ഉന്നമതി, തോരണഗ്ഗേ കകണ്ടകോ;
> മഹോസധ വിജാനാഹി, കേന ഥദ്ധോ കകണ്ടകോ”തി. (ജാ॰ ௧.൨൨.൩൯);

തത്ഥ **ഉന്നമതീ**തി യഥാ അജ്ജ അനോതരിത്വാ തോരണഗ്ഗേയേവ സീസം ചാലേന്തോ ഉന്നമതി, ഏവം പുരേ ന ഉന്നമതി. **കേന ഥദ്ധോ**തി കേന കാരണേന ഥദ്ധഭാവം ആപന്നോതി.

പണ്ഡിതോ തസ്സ വചനം സുത്വാ “മഹാരാജ, ഉപോസഥേ മാഘാതേ മംസം അലഭന്തേന രാജപുരിസേന ഗീവായ ബദ്ധം അഡ്ഢമാസകം നിസ്സായ തസ്സ മാനേന ഭവിതബ്ബ”ന്തി ഞത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> “അലദ്ധപുബ്ബം ലദ്ധാന, അഡ്ഢമാസം കകണ്ടകോ;
> അതിമഞ്ഞതി രാജാനം, വേദേഹം മിഥിലഗ്ഗഹ”ന്തി. (ജാ॰ ௧.൨൨.൪൦);

രാജാ തസ്സ വചനം സുത്വാ തം പുരിസം പക്കോസാപേത്വാ പുച്ഛി. സോ യഥാഭൂതം രഞ്ഞോ ആരോചേസി. രാജാ തം കഥം സുത്വാ "കഞ്ചി അപുച്ഛിത്വാവ സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധേന വിയ പണ്ഡിതേന കകണ്ടകസ്സ അജ്ഝാസയോ ഞാതോ"തി അതിവിയ പസീദിത്വാ പണ്ഡിതസ്സ ചതൂസു ദ്വാരേസു സുങ്കം ദാപേസി. കകണ്ടകസ്സ പന കുജ്ഝിത്വാ വത്തം ഹാരേതും ആരഭി. പണ്ഡിതോ പന "മാ ഹാരേഹി മഹാരാജാ"തി തം നിവാരേസി.

കകണ്ടകപഞ്ഹോ നിട്ഠിതോ.

സിരികാളകണ്ണിപഞ്ഹോ

അഥേകോ മിഥിലവാസീ പിങ്ഗുത്തരോ നാമ മാണവോ തക്കസിലം ഗന്ത്വാ ദിസാപാമോക്ഖാചരിയസ്സ സന്തികേ സിപ്പം സിക്ഖന്തോ ഖിപ്പമേവ സിക്ഖി. സോ അനുയോഗം ദത്വാ "ഗച്ഛാമഹ"ന്തി ആചരിയം ആപുച്ഛി. തസ്മിം പന കുലേ "സചേ വയപ്പത്താ ധീതാ ഹോതി, ജേട്ഠന്തേവാസികസ്സ ദാതബ്ബാ"തി വത്തംവ, തസ്മാ തസ്സ ആചരിയസ്സ വയപ്പത്താ ഏകാ ധീതാ അത്ഥി, സാ അഭിരൂപാ ദേവച്ഛരാപടിഭാഗാ. അഥ നം ആചരിയോ "ധീതരം തേ, താത, ദസ്സാമി, തം ആദായ ഗമിസ്സസീ"തി ആഹ. സോ പന മാണവോ ദുബ്ഭഗോ കാളകണ്ണീ, കുമാരികാ പന മഹാപുഞ്ഞാ. തസ്സ തം ദിസ്വാ ചിത്തം ന അല്ലീയതി. സോ തം അരോചേന്തോപി "ആചരിയസ്സ വചനം ന ഭിന്ദിസ്സാമീ"തി സമ്പടിച്ഛി. ആചരിയോ ധീതരം തസ്സ അദാസി. സോ രത്തിഭാഗേ അലങ്കതസിരിസയനേ നിപന്നോ തായ ആഗന്ത്വാ സയനം അഭിരുള്ഹമത്തായ അട്ടീയമാനോ ഹരായമാനോ ജിഗുച്ഛമാനോ പകമ്പമാനോ ഓതരിത്വാ ഭൂമിയം നിപജ്ജി. സാപി ഓതരിത്വാ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ നിപജ്ജി, സോ ഉട്ഠായ സയനം അഭിരുഹി. സാപി പുന സയനം അഭിരുഹി, സോ പുന സയനാ ഓതരിത്വാ ഭൂമിയം നിപജ്ജി. കാളകണ്ണീ നാമ സിരിയാ സദ്ധിം ന സമേതി. കുമാരികാ സയനേയേവ നിപജ്ജി, സോ ഭൂമിയം സയി.

ഏവം സത്താഹം വീതിനാമേത്വാ തം ആദായ ആചരിയം വന്ദിത്വാ നിക്ഖമി, അന്തരാമഗ്ഗേ ആലാപസല്ലാപമത്തമ്പി നത്ഥി. അനിച്ഛമാനാവ ഉഭോപി മിഥിലം സമ്പത്താ. അഥ പിങ്ഗുത്തരോ നഗരാ അവിദൂരേ ഫലസമ്പന്നം ഉദുമ്ബരരുക്ഖം ദിസ്വാ ഖുദായ പീളിതോ തം അഭിരുഹിത്വാ ഫലാനി ഖാദി. സാപി ഛാതജ്ഝത്താ രുക്ഖമൂലം ഗന്ത്വാ "സാമി, മയ്ഹമ്പി ഫലാനി പാതേഥാ"തി ആഹ. കിം തവ ഹത്ഥപാദാ നത്ഥി, സയം അഭിരുഹിത്വാ ഖാദാതി. സാ അഭിരുഹിത്വാ ഖാദി. സോ തസ്സാ അഭിരുള്ഹഭാവം ഞത്വാ ഖിപ്പം ഓതരിത്വാ രുക്ഖം കണ്ടകേഹി പരിക്ഖിപിത്വാ "മുത്തോമ്ഹി കാളകണ്ണിയാ"തി വത്വാ പലായി. സാപി ഓതരിതും അസക്കോന്തീ തത്ഥേവ നിസീദി. അഥ രാജാ ഉയ്യാനേ കീളിത്വാ ഹത്ഥിക്ഖന്ധേ നിസിന്നോ സായന്ഹസമയേ നഗരം പവിസന്തോ തം ദിസ്വാ പടിബദ്ധചിത്തോ ഹുത്വാ "സപരിഗ്ഗഹാ, അപരിഗ്ഗഹാ"തി പുച്ഛാപേസി. സാപി "അത്ഥി മേ, സാമി, കുലദത്തികോ പതി, സോ പന മം ഇധ നിസീദാപേത്വാ ഛഡ്ഡേത്വാ പലാതോ"തി ആഹ. അമച്ചോ തം കാരണം രഞ്ഞോ ആരോചേസി. രാജാ "അസാമികഭണ്ഡം നാമ രഞ്ഞോ പാപുണാതീ"തി തം ഓതാരേത്വാ ഹത്ഥിക്ഖന്ധം ആരോപേത്വാ നിവേസനം നേത്വാ അഭിസിഞ്ചിത്വാ അഗ്ഗമഹേസിട്ഠാനേ ഠപേസി. സാ തസ്സ പിയാ അഹോസി മനാപാ. ഉദുമ്ബരരുക്ഖേ ലദ്ധത്താ "ഉദുമ്ബരദേവീ"ത്വേവസ്സാ നാമം സഞ്ജാനിംസു.

അഥേകദിവസം രഞ്ഞോ ഉയ്യാനഗമനത്ഥായ ദ്വാരഗാമവാസികേഹി മഗ്ഗം പടിജഗ്ഗാപേസും. പിങ്ഗുത്തരോപി ഭതിം കരോന്തോ കച്ഛം ബന്ധിത്വാ കുദ്ദാലേന മഗ്ഗം തച്ഛി. മഗ്ഗേ അനിട്ഠിതേയേവ രാജാ ഉദുമ്ബരദേവിയാ സദ്ധിം രഥേ നിസീദിത്വാ നിക്ഖമി. ഉദുമ്ബരദേവീ കാളകണ്ണിം മഗ്ഗം തച്ഛന്തം ദിസ്വാ "ഏവരൂപം സിരിം ധാരേതും നാസക്ഖി അയം കാളകണ്ണീ"തി തം ഓലോകേന്തീ ഹസി. രാജാ ഹസമാനം ദിസ്വാ കുജ്ഝിത്വാ "കസ്മാ ഹസീ"തി പുച്ഛി. ദേവ, അയം മഗ്ഗതച്ഛകോ പുരിസോ മയ്ഹം പോരാണകസാമികോ, ഏസ മം ഉദുമ്ബരരുക്ഖം ആരോപേത്വാ കണ്ടകേഹി പരിക്ഖിപിത്വാ ഗതോ, ഇമാഹം ഓലോകേത്വാ "ഏവരൂപം സിരിം ധാരേതും നാസക്ഖി കാളകണ്ണീ അയ"ന്തി ചിന്തേത്വാ ഹസിന്തി. രാജാ "ത്വം മുസാവാദം കഥേസി, അഞ്ഞം കഞ്ചി പുരിസം ദിസ്വാ തയാ ഹസിതം ഭവിസ്സതി, തം മാരേസ്സാമീ"തി അസിം അഗ്ഗഹേസി. സാ ഭയപ്പത്താ "ദേവ, പണ്ഡിതേ താവ പുച്ഛഥാ"തി ആഹ. രാജാ സേനകം പുച്ഛി "സേനക, ഇമിസ്സാ വചനം ത്വം സദ്ദഹസീ"തി. "ന സദ്ദഹാമി, ദേവ, കോ നാമ ഏവരൂപം ഇത്ഥിരതനം പഹായ ഗമിസ്സതീ"തി. സാ തസ്സ കഥം സുത്വാ അതിരേകതരം ഭീതാ അഹോസി. അഥ രാജാ "സേനകോ കിം ജാനാതി, പണ്ഡിതം പുച്ഛിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ തം പുച്ഛന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

"ഇത്ഥീ സിയാ രൂപവതീ, സാ ച സീലവതീ സിയാ;
പുരിസോ തം ന ഇച്ഛേയ്യ, സദ്ദഹാസി മഹോസധാ"തി. (ജാ॰ ൧.൨.൨൯൩);

തത്ഥ **സീലവതീ**തി ആചാരഗുണസമ്പന്നാ.

തം സുത്വാ പണ്ഡിതോ ഗാഥമാഹ -

"സദ്ദഹാമി മഹാരാജ, പുരിസോ ദുബ്ഭഗോ സിയാ;
സിരീ ച കാളകണ്ണീ ച, ന സമേന്തി കുദാചന"ന്തി. (ജാ॰ ൧.൨.൨൯൪);

തത്ഥ **ന സമേന്തീ**തി സമുദ്ദസ്സ ഓരിമതീരപാരിമതീരാനി വിയ ച ഗഗനതലപഥവിതലാനി വിയ ച ന സമാഗച്ഛന്തി.

രാജാ തസ്സ വചനേന തം കാരണം സുത്വാ തസ്സാ ന കുജ്ഝി, ഹദയമസ്സ നിബ്ബായി. സോ തസ്സ തുസ്സിത്വാ "സചേ പണ്ഡിതോ നാഭവിസ്സ, അജ്ജാഹം ബാലസേനകസ്സ കഥായ ഏവരൂപം ഇത്ഥിരതനം ഹീനോ അസ്സം, തം നിസ്സായ മയാ ഏസാ ലദ്ധാ"തി സതസഹസ്സേന പൂജം കാരേസി. ദേവീപി രാജാനം വന്ദിത്വാ "ദേവ, പണ്ഡിതം നിസ്സായ മയാ ജീവിതം ലദ്ധം, ഇമാഹം കനിട്ഠഭാതികട്ഠാനേ ഠപേതും വരം യാചാമീ"തി ആഹ. "സാധു, ദേവി, ഗണ്ഹാഹി, ദമ്മി തേ വര"ന്തി. "ദേവ, അജ്ജ പട്ഠായ മമ കനിട്ഠം വിനാ കിഞ്ചി മധുരരസം ന ഖാദിസ്സാമി, ഇതോ പട്ഠായ വേലായ വാ അവേലായ വാ ദ്വാരം വിവരാപേത്വാ ഇമസ്സ മധുരരസം പേസേതും ലഭനകവരം ഗണ്ഹാമീ"തി. "സാധു, ഭദ്ദേ, ഇമഞ്ച വരം ഗണ്ഹാഹീ"തി.

സിരികാളകണ്ണിപഞ്ഹോ നിട്ഠിതോ.

മേണ്ഡകപഞ്ഹോ

അപരസ്മിം ദിവസേ രാജാ കതപാതരാസോ പാസാദസ്സ ദീഘന്തരേ ചങ്കമന്തോ വാതപാനന്തരേന ഓലോകേന്തോ ഏകം ഏളകഞ്ച സുനഖഞ്ച മിത്തസന്ഥവം കരോന്തം അദ്ദസ. സോ കിര ഏളകോ ഹത്ഥിസാലം ഗന്ത്വാ ഹത്ഥിസ്സ പുരതോ ഖിത്തം അനാമട്ഠതിണം ഖാദി. അഥ നം ഹത്ഥിഗോപകാ പോഥേത്വാ നീഹരിംസു. സോ വിരവിത്വാ പലായി. അഥ നം ഏകോ പുരിസോ വേഗേനാഗന്ത്വാ പിട്ഠിയം ദണ്ഡേന തിരിയം പഹരി. സോ പിട്ഠിം ഓനാമേത്വാ വേദനാപ്പത്തോ ഹുത്വാ ഗന്ത്വാ രാജഗേഹസ്സ മഹാഭിത്തിം നിസ്സായ പിട്ഠികായ നിപജ്ജി. തം ദിവസമേവ രഞ്ഞോ മഹാനസേ അട്ഠിചമ്മാദീനി ഖാദിത്വാ വഡ്ഢിതസുനഖോ ഭത്തകാരകേ ഭത്തം സമ്പാദേത്വാ ബഹി ഠത്വാ സരീരേ സേദം നിബ്ബാപേന്തേ മച്ഛമംസഗന്ധം ഘായിത്വാ തണ്ഹം അധിവാസേതും അസക്കോന്തോ മഹാനസം പവിസിത്വാ ഭാജനപിധാനം പാതേത്വാ മംസം ഖാദി. അഥ ഭത്തകാരകോ ഭാജനസദ്ദേന പവിസിത്വാ തം ദിസ്വാ ദ്വാരം പിദഹിത്വാ തം ലേഡ്ഡുദണ്ഡാദീഹി പോഥേസി. സോ ഖാദിതമംസം മുഖേനേവ ഛഡ്ഡേത്വാ വിരവിത്വാ നിക്ഖമി. ഭത്തകാരകോപി തസ്സ നിക്ഖന്തഭാവം ഞത്വാ അനുബന്ധിത്വാ പിട്ഠിയം ദണ്ഡേന തിരിയം പഹരി. സോ വേദനാപ്പത്തോ പിട്ഠിം ഓനാമേത്വാ ഏകം പാദം ഉക്ഖിപിത്വാ ഏളകസ്സ നിപന്നട്ഠാനമേവ പാവിസി. അഥ നം ഏളകോ "സമ്മ, കിം പിട്ഠിം ഓനാമേത്വാ ആഗച്ഛസി, കിം തേ വാതോ വിജ്ഝതീ"തി പുച്ഛി. സുനഖോപി "ത്വമ്പി പിട്ഠിം ഓനാമേത്വാ നിപന്നോസി, കിം തേ വാതോ വിജ്ഝതീ"തി പുച്ഛി. തേ അഞ്ഞമഞ്ഞം അത്തനോ പവത്തിം ആരോചേസും.

അഥ നം ഏളകോ പുച്ഛി "കിം പന ത്വം പുന ഭത്തഗേഹം ഗന്തും സക്ഖിസ്സസി സമ്മാ"തി? "ന സക്ഖിസ്സാമി, സമ്മ, ഗതസ്സ മേ ജീവിതം നത്ഥീ"തി. "ത്വം പന പുന ഹത്ഥിസാലം ഗന്തും സക്ഖിസ്സസീ"തി. "മയാപി തത്ഥ ഗന്തും ന സക്കാ, ഗതസ്സ മേ ജീവിതം നത്ഥീ"തി. തേ "കഥം നു ഖോ മയം ഇദാനി ജീവിസ്സാമാ"തി ഉപായം ചിന്തേസും. അഥ നം ഏളകോ ആഹ - "സചേ മയം സമഗ്ഗവാസം വസിതും സക്കോമ, അത്ഥേകോ ഉപായോ"തി. "തേന ഹി കഥേഹീ"തി. "സമ്മ, ത്വം ഇതോ പട്ഠായ ഹത്ഥിസാലം യാഹി, "നായം തിണം ഖാദതീ"തി തയി ഹത്ഥിഗോപകാ ആസങ്കം ന കരിസ്സന്തി, ത്വം മമ തിണം ആഹരേയ്യാസി. അഹമ്പി ഭത്തഗേഹം പവിസിസ്സാമി, "നായം മംസഖാദകോ"തി ഭത്തകാരകോ മയി ആസങ്കം ന കരിസ്സതി, അഹം തേ മംസം ആഹരിസ്സാമീ"തി. തേ "സുന്ദരോ ഉപായോ"തി ഉഭോപി സമ്പടിച്ഛിംസു. സുനഖോ ഹത്ഥിസാലം ഗന്ത്വാ തിണകലാപം ഡംസിത്വാ ആഗന്ത്വാ മഹാഭിത്തിപിട്ഠികായ ഠപേസി. ഇതരോപി ഭത്തഗേഹം ഗന്ത്വാ മംസഖണ്ഡം മുഖപൂരം ഡംസിത്വാ ആനേത്വാ തത്ഥേവ ഠപേസി. സുനഖോ മംസം ഖാദി, ഏളകോ തിണം ഖാദി. തേ ഇമിനാ ഉപായേന സമഗ്ഗാ സമ്മോദമാനാ മഹാഭിത്തിപിട്ഠികായ വസന്തി. രാജാ തേസം മിത്തസന്ഥവം ദിസ്വാ ചിന്തേസി "അദിട്ഠപുബ്ബം വത മേ കാരണം ദിട്ഠം, ഇമേ പച്ചാമിത്താ ഹുത്വാപി സമഗ്ഗവാസം വസന്തി. ഇദം കാരണം ഗഹേത്വാ പഞ്ഹം കത്വാ പഞ്ച പണ്ഡിതേ പുച്ഛിസ്സാമി, ഇമം പഞ്ഹം അജാനന്തം രട്ഠാ പബ്ബാജേസ്സാമി, തം ജാനന്തസ്സ 'ഏവരൂപോ പണ്ഡിതോ നത്ഥീ'തി മഹാസക്കാരം കരിസ്സാമി. അജ്ജ താവ അവേലാ, സ്വേ ഉപട്ഠാനം ആഗതകാലേ പുച്ഛിസ്സാമീ"തി. സോ പുനദിവസേ പണ്ഡിതേസു ആഗന്ത്വാ നിസിന്നേസു പഞ്ഹം പുച്ഛന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

“യേസം ന കദാചി ഭൂതപുബ്ബം, സഖ്യം സത്തപദമ്പിമസ്മി ലോകേ;
ജാതാ അമിത്താ ദുവേ സഹായാ, പടിസന്ധായ ചരന്തി കിസ്സ
ഹേതൂ”തി. (ജാ॰ ൧.൧൬.൯൮);

തത്ഥ **പടിസന്ധായാ**തി സദ്ദഹിത്വാ ഘടിതാ ഹുത്വാ.

ഇദഞ്ച പന വത്വാ പുന ഏവമാഹ -

“യദി മേ അജ്ജ പാതരാസകാലേ, പഞ്ഹം ന സക്കുണേയ്യാഥ
വത്തുമേതം;
രട്ഠാ പബ്ബാജയിസ്സാമി വോ സബ്ബേ, ന ഹി മത്ഥോ
ദുപ്പഞ്ഞജാതികേഹീ”തി. (ജാ॰ ൧.൧൬.൯൯);

തദാ പന സേനകോ അഗ്ഗാസനേ നിസിന്നോ അഹോസി, പണ്ഡിതോ പന പരിയന്തേ നിസിന്നോ. സോ തം പഞ്ഹം ഉപധാരേന്തോ തമത്ഥം അദിസ്വാ ചിന്തേസി “അയം രാജാ ദന്ധധാതുകോ ഇമം പഞ്ഹം ചിന്തേത്വാ സങ്ഖരിതും അസമത്ഥോ, കിഞ്ചിദേവ, തേന ദിട്ഠം ഭവിസ്സതി, ഏകദിവസം ഓകാസം ലഭന്തോ ഇമം പഞ്ഹം നീഹരിസ്സാമി, സേനകോ കേനചി ഉപായേന അജ്ജേകദിവസമത്തം അധിവാസാപേതൂ”തി. ഇതരേപി ചത്താരോ പണ്ഡിതാ അന്ധകാരഗബ്ഭം പവിട്ഠാ വിയ ന കിഞ്ചി പസ്സിംസു. സേനകോ “കാ നു ഖോ മഹോസധസ്സ പവത്തീ”തി ബോധിസത്തം ഓലോകേസി. സോപി തം ഓലോകേസി. സേനകോ ബോധിസത്തസ്സ ഓലോകിതാകാരേനേവ തസ്സ അധിപ്പായം ഞത്വാ “പണ്ഡിതസ്സപി ന ഉപട്ഠാതി, തേനേകദിവസം ഓകാസം ഇച്ഛതി, പൂരേസ്സാമിസ്സ മനോരഥ”ന്തി ചിന്തേത്വാ രഞ്ഞാ സദ്ധിം വിസ്സാസേന മഹാഹസിതം ഹസിത്വാ “കിം, മഹാരാജ, സബ്ബേവ അമ്ഹേ പഞ്ഹം കഥേതും അസക്കോന്തേ രട്ഠാ പബ്ബാജേസ്സസി, ഏതമ്പി ‘ഏകോ ഗണ്ഠിപഞ്ഹോ’തി ത്വം സല്ലക്ഖേസി, ന മയം ഏതം കഥേതും ന സക്കോമ, അപിച ഖോ ഥോകം അധിവാസേഹി. ഗണ്ഠിപഞ്ഹോ ഏസ, ന സക്കോമ മഹാജനമജ്ഝേ കഥേതും, ഏകമന്തേ ചിന്തേത്വാ പച്ഛാ തുമ്ഹാകം കഥേസ്സാമ , ഓകാസം നോ ദേഹീ”തി മഹാസത്തം ഓലോകേത്വാ ഇമം ഗാഥാദ്വയമാഹ -

“മഹാജനസമാഗമമ്ഹി ഘോരേ, ജനകോലാഹലസങ്ഗമമ്ഹി ജാതേ;
വിക്ഖിത്തമനാ അനേകചിത്താ, പഞ്ഹം ന സക്കുണോമ വത്തുമേതം.

“ഏകഗ്ഗചിത്താവ ഏകമേകാ, രഹസി ഗതാ അത്ഥം നിചിന്തയിത്വാ;
പവിവേകേ സമ്മസിത്വാന ധീരാ, അഥ വക്ഖന്തി ജനിന്ദ ഏതമത്ഥ”ന്തി.
(ജാ॰ ൧.൧൬.൧൦൦-൧൦൧);

തത്ഥ **സമ്മസിത്വാനാ**തി കായചിത്തവിവേകേ ഠിതാ ഇമേ ധീരാ ഇമം പഞ്ഹം സമ്മസിത്വാ അഥ വോ ഏതം അത്ഥം വക്ഖന്തി.

രാജാ തസ്സ കഥം സുത്വാ അനത്തമനോ ഹുത്വാപി “സാധു ചിന്തേത്വാ കഥേഥ, അകഥേന്തേ പന വോ പബ്ബാജേസ്സാമീ”തി തജ്ജേസിയേവ. ചത്താരോ പണ്ഡിതാ പാസാദാ ഓതരിംസു. സേനകോ ഇതരേ ആഹ - “സമ്മാ, രാജാ സുഖുമപഞ്ഹം പുച്ഛി, അകഥിതേ മഹന്തം ഭയം ഭവിസ്സതി, സപ്പായഭോജനം ഭുഞ്ജിത്വാ സമ്മാ ഉപധാരേഥാ”തി. തേ അത്തനോ അത്തനോ ഗേഹം ഗതാ.

പണ്ഡിതോപി ഉട്ഠായ ഉദുമ്ബരദേവിയാ സന്തികം ഗന്ത്വാ "ദേവി, അജ്ജ വാ ഹിയ്യോ വാ രാജാ കത്ഥ ചിരം അട്ഠാസീ"തി പുച്ഛി. "താത, ദീഘന്തരേ വാതപാനേന ഓലോകേന്തോ ചങ്കമതീ"തി. തതോ പണ്ഡിതോ ചിന്തേസി "രഞ്ഞാ ഇമിനാ പസ്സേന കിഞ്ചി ദിട്ഠം ഭവിസ്സതീ"തി. സോ തത്ഥ ഗന്ത്വാ ബഹി ഓലോകേന്തോ ഏളകസുനഖാനം കിരിയം ദിസ്വാ "ഇമേ ദിസ്വാ രഞ്ഞാ പഞ്ഹോ അഭിസങ്ഖതോ"തി സന്നിട്ഠാനം കത്വാ ഗേഹം ഗതോ. ഇതരേപി തയോ ചിന്തേത്വാ കിഞ്ചി അദിസ്വാ സേനകസ്സ സന്തികം അഗമംസു. സോ തേ പുച്ഛി "ദിട്ഠോ വോ പഞ്ഹോ"തി. "ന ദിട്ഠോ ആചരിയാ"തി. "യദി ഏവം രാജാ വോ പബ്ബാജേസ്സതി, കിം കരിസ്സഥാ"തി? "തുമ്ഹേഹി പന ദിട്ഠോ"തി? "അഹമ്പി ന പസ്സാമീ"തി. "തുമ്ഹേസു അപസ്സന്തേസു മയം കിം പസ്സാമ, രഞ്ഞോ പന സന്തികേ 'ചിന്തേത്വാ കഥേസ്സാമാ'തി സീഹനാദം നദിത്വാ ആഗതമ്ഹാ, അകഥിതേ അമ്ഹേ രാജാ കുജ്ഝിസ്സതി, കിം കരോമ, അയം പഞ്ഹോ ന സക്കാ അമ്ഹേഹി ദട്ഠും , പണ്ഡിതേന പന സതഗുണം സഹസ്സഗുണം സതസഹസ്സഗുണം കത്വാ ചിന്തിതോ ഭവിസ്സതി, ഏഥ തസ്സ സന്തികം ഗച്ഛാമാ"തി തേ ചത്താരോ പണ്ഡിതാ ബോധിസത്തസ്സ ഘരദ്വാരം ആഗതഭാവം ആരോചാപേത്വാ "പവിസന്തു പണ്ഡിതാ"തി വുത്തേ ഗേഹം പവിസിത്വാ പടിസന്ഥാരം കത്വാ ഏകമന്തം ഠിതാ മഹാസത്തം പുച്ഛിംസു "കിം പന, പണ്ഡിത, ചിന്തിതോ പഞ്ഹോ"തി? "ആമ, ചിന്തിതോ, മയി അചിന്തേന്തേ അഞ്ഞോ കോ ചിന്തയിസ്സതീ"തി. "തേന ഹി പണ്ഡിത അമ്ഹാകമ്പി കഥേഥാ"തി.

പണ്ഡിതോ "സചാഹം ഏതേസം ന കഥേസ്സാമി, രാജാ തേ രട്ഠാ പബ്ബാജേസ്സതി, മം പന സത്തഹി രതനേഹി പൂജേസ്സതി, ഇമേ അന്ധബാലാ മാ വിനസ്സന്തു, കഥേസ്സാമി തേസ"ന്തി ചിന്തേത്വാ തേ ചത്താരോപി നീചാസനേ നിസീദാപേത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗണ്ഹാപേത്വാ രഞ്ഞാ ദിട്ഠതം അജാനാപേത്വാ "രഞ്ഞാ പുച്ഛിതകാലേ ഏവം കഥേയ്യാഥാ"തി ചതുന്നമ്പി ചതസ്സോ ഗാഥായോ ബന്ധിത്വാ പാളിമേവ ഉഗ്ഗണ്ഹാപേത്വാ ഉയ്യോജേസി. തേ ദുതിയദിവസേ രാജുപട്ഠാനം ഗന്ത്വാ പഞ്ഞത്താസനേ നിസീദിംസു. രാജാ സേനകം പുച്ഛി "ഞാതോ തേ, സേനക, പഞ്ഹോ"തി? "മഹാരാജ, മയി അജാനന്തേ അഞ്ഞോ കോ ജാനിസ്സതീ"തി. "തേന ഹി കഥേഹീ"തി. "സുണാഥ ദേവാ"തി സോ ഉഗ്ഗഹിതനിയാമേനേവ ഗാഥമാഹ -

> "ഉഗ്ഗപുത്തരാജപുത്തിയാനം, ഉരബ്ഭസ്സ മംസം പിയം മനാപം;
> ന സുനഖസ്സ തേ അദേന്തി മംസം, അഥ മേണ്ഡസ്സ സുണേന സഖ്യമസ്സാ"തി. (ജാം ൧.൧൬.൯൭);

തത്ഥ **ഉഗ്ഗപുത്തരാജപുത്തിയാന**ന്തി ഉഗ്ഗതാനം അമച്ചപുത്താനഞ്ചേവ രാജപുത്താനഞ്ച.

ഗാഥം വത്വാപി സേനകോ അത്ഥം ന ജാനാതി. രാജാ പന അത്തനോ ദിട്ഠഭാവേന പജാനാതി, തസ്മാ "സേനകേന താവ ഞാതോ"തി പുക്കുസം പുച്ഛി. സോപിസ്സ "കിം അഹമ്പി അപണ്ഡിതോ"തി വത്വാ ഉഗ്ഗഹിതനിയാമേനേവ ഗാഥമാഹ -

> "ചമ്മം വിഹനന്തി ഏളകസ്സ, അസ്സപിട്ഠത്ഥരസ്സുഖസ്സ ഹേതു;

ന ച തേ സുനഖസ്സ അത്ഥരന്തി, അഥ മേണ്ഡസ്സ സുണേന സഖ്യമസ്സാ''തി. (ജാ॰ ൧.൧൨.൯൪);

തസ്സപി അത്ഥോ അപാകടോയേവ. രാജാ പന അത്തനോ പാകടത്താ ''ഇമിനാപി പുക്കുസേന ഞാതോ''തി കാമിന്ദം പുച്ഛി. സോപി ഉഗ്ഗഹിതനിയാമേനേവ ഗാഥമാഹ -

''ആവേല്ലിതസിങ്ഗികോ ഹി മേണ്ഡോ, ന ച സുനഖസ്സ വിസാണകാനി അത്ഥി;
തിണഭക്ഖോ മംസഭോജനോ ച, അഥ മേണ്ഡസ്സ സുണേന സഖ്യമസ്സാ''തി. (ജാ॰ ൧.൧൨.൧൦൦);

രാജാ ''ഇമിനാപി ഞാതോ''തി ദേവിന്ദം പുച്ഛി. സോപി ഉഗ്ഗഹിതനിയാമേനേവ ഗാഥമാഹ -

''തിണമാസി പലാസമാസി മേണ്ഡോ, ന ച സുനഖോ തിണമാസി നോ പലാസം;
ഗണ്ഹേയ്യ സുണോ സസം ബിളാരം, അഥ മേണ്ഡസ്സ സുണേന സഖ്യമസ്സാ''തി. (ജാ॰ ൧.൧൨.൧൦൧);

തത്ഥ **തിണമാസി പലാസമാസീ**തി തിണഖാദകോ ചേവ പണ്ണഖാദകോ ച. **നോ പലാസ**ന്തി പണ്ണമ്പി ന ഖാദതി.

അഥ രാജാ പണ്ഡിതം പുച്ഛി - ''താത, ത്വമ്പി ഇമം പഞ്ഹം ജാനാസീ''തി? ''മഹാരാജ, അവീചിതോ യാവ ഭവഗ്ഗാ മം ഠപേത്വാ കോ അഞ്ഞോ ഏതം ജാനിസ്സതീ''തി. ''തേന ഹി കഥേഹീ''തി. ''സുണ മഹാരാജാ''തി തസ്സ പഞ്ഹസ്സ അത്തനോ പാകടഭാവം പകാസേന്തോ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

''അട്ഠഡ്ഢപദോ ചതുപ്പദസ്സ, മേണ്ഡോ അട്ഠനഖോ അദിസ്സമാനോ;
ഛാദിയമാഹരതീ അയം ഇമസ്സ, മംസം ആഹരതീ അയം അമുസ്സ.

''പാസാദവരഗതോ വിദേഹസേട്ഠോ, വീതിഹാരം അഞ്ഞമഞ്ഞഭോജനാനം;
അദ്ദക്ഖി കിര സക്ഖികം ജനിന്ദോ, ബുഭുക്കസ്സ പുണ്ണംമുഖസ്സ ചേത''ന്തി. (ജാ॰ ൧.൧൨.൧൦൨-൧൦൩);

തത്ഥ **അട്ഠഡ്ഢപദോ**തി ബ്യഞ്ജനകുസലതായ ഏളകസ്സ ചതുപ്പാദം സന്ധായാഹ. **മേണ്ഡോ**തി ഏളകോ. **അട്ഠനഖോ**തി ഏകേകസ്മിം പാദേ ദ്വിന്നം ദ്വിന്നം ഖുരാനം വസേനേതം വുത്തം. **അദിസ്സമാനോ**തി മംസം ആഹരണകാലേ അപഞ്ഞായമാനോ. **ഛാദിയ**ന്തി ഗേഹച്ഛദനം. തിണന്തി അത്ഥോ. **അയം ഇമസ്സാ**തി സുനഖോ ഏളകസ്സ. **വീതിഹാര**ന്തി വീതിഹരണം. **അഞ്ഞമഞ്ഞഭോജനാന**ന്തി അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ ഭോജനാനം. മേണ്ഡോ ഹി സുനഖസ്സ ഭോജനം ഹരതി, സോ തസ്സ വീതിഹരതി, സുനഖോപി തസ്സ ഹരതി, ഇതരോ വീതിഹരതി. **അദ്ദക്ഖീ**തി തം തേസം അഞ്ഞമഞ്ഞഭോജനാനം വീതിഹരണം സക്ഖികം അത്തനോ പച്ചക്ഖം കത്വാ അദ്ദസ. **ബുഭുക്കസ്സാ**തി ഭുഭൂതി

സദ്ദകരണസുനഖസ്സ. **പുണ്ണംമുഖസ്സാ**തി മേണ്ഡസ്സ. ഇമേസം ഏതം മിത്തസന്ഥവം രാജാ സയം പസ്സീതി.

രാജാ ഇതരേഹി ബോധിസത്തം നിസ്സായ ഞാതഭാവം അജാനന്തോ "പഞ്ച പണ്ഡിതാ അത്തനോ അത്തനോ ഞാണബലേന ജാനിംസൂ"തി മഞ്ഞമാനോ സോമനസ്സപ്പത്തോ ഹുത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

"ലാഭാ വത മേ അനപ്പരൂപാ, യസ്സ മേദിസാ പണ്ഡിതാ കുലമ്ഹി;
പഞ്ഹസ്സ ഗമ്ഭീരഗതം നിപുണമത്ഥം, പടിവിജ്ഝന്തി സുഭാസിതേന
ധീരാ"തി. (ജാ॰ ൧.൧൬.൧൩൭);

തത്ഥ **പടിവിജ്ഝന്തീ**തി സുഭാസിതേന തേ വിദിത്വാ കഥേന്തി.

അഥ നേസം "തുട്ഠേന നാമ തുട്ഠാകാരോ കത്തബ്ബോ"തി തം കരോന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

"അസ്സതരിരഥഞ്ച ഏകമേകം, ഫീതം ഗാമവരഞ്ച ഏകമേകം;
സബ്ബേസം വോ ദമ്മി പണ്ഡിതാനം, പരമപ്പതീതമനോ സുഭാസിതേനാ"തി.
(ജാ॰ ൧.൧൬.൧൩൮);

ഇതി വത്വാ തേസം തം സബ്ബം ദാപേസി.

ദ്വാദസനിപാതേ മേണ്ഡകപഞ്ഹോ നിട്ഠിതോ.

സിരിമന്തപഞ്ഹോ

ഉദുമ്ബരദേവീ പന ഇതരേഹി പണ്ഡിതം നിസ്സായ പഞ്ഹസ്സ ഞാതഭാവം ഞത്വാ "രഞ്ഞാ മുഗ്ഗം മാസേന നിബ്ബിസേസകം കരോന്തേന വിയ പഞ്ചന്നം സമകോവ സക്കാരോ കതോ, നനു മയ്ഹം കനിട്ഠസ്സ വിസേസം സക്കാരം കാതും വട്ടതീ"തി ചിന്തേത്വാ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ പുച്ഛി "ദേവ, കേന വോ പഞ്ഹോ കഥിതോ"തി? "പഞ്ചഹി പണ്ഡിതേഹി, ഭദ്ദേ"തി. "ദേവ, ചത്താരോ ജനാ തം പഞ്ഹം കം നിസ്സായ ജാനിംസൂ"തി? "ന ജാനാമി, ഭദ്ദേ"തി. "മഹാരാജ, കിം തേ ജാനന്തി, പണ്ഡിതോ പന 'മാ നസ്സന്തു ഇമേ ബാലാ'തി പഞ്ഹം ഉഗ്ഗണ്ഹാപേസി, തുമ്ഹേ സബ്ബേസം സമകം സക്കാരം കരോഥ, അയുത്തമേതം, പണ്ഡിതസ്സ വിസേസകം കാതും വട്ടതീ"തി. രാജാ "അത്താനം നിസ്സായ ഞാതഭാവം ന കഥേസീ"തി പണ്ഡിതസ്സ തുസ്സിത്വാ അതിരേകതരം സക്കാരം കാതുകാമോ ചിന്തേസി "ഹോതു മമ പുത്തം ഏകം പഞ്ഹം പുച്ഛിത്വാ കഥിതകാലേ മഹന്തം സക്കാരം കരിസ്സാമീ"തി. സോ പഞ്ഹം ചിന്തേന്തോ സിരിമന്തപഞ്ഹം ചിന്തേത്വാ ഏകദിവസം പഞ്ചന്നം പണ്ഡിതാനം ഉപട്ഠാനം ആഗന്ത്വാ സുഖനിസിന്നകാലേ സേനകം ആഹ - "സേനക, പഞ്ഹം പുച്ഛിസ്സാമീ"തി. "പുച്ഛ ദേവാ"തി. രാജാ സിരിമന്തപഞ്ഹേ പഠമം ഗാഥമാഹ -

"പഞ്ഞായുപേതം സിരിയാ വിഹീനം, യസസ്സിനം വാപി
അപേതപഞ്ഞം;
പുച്ഛാമി തം സേനക ഏതമത്ഥം, കമേത്ഥ സേയ്യോ കുസലാ വദന്തീ"തി.
(ജാ॰ ൧.൧൭.൧൧൫);

തത്ഥ **കമേത്ഥ സേയ്യോ**തി ഇമേസു ദ്വീസു കതരം പണ്ഡിതാ സേയ്യോതി വദന്തി.

അയഞ്ച കിര പഞ്ഹോ സേനകസ്സ വംസാനുഗതോ, തേന നം ഖിപ്പമേവ കഥേസി -

“ധീരാ ച ബാലാ ച ഹവേ ജനിന്ദ, സിപ്പൂപപന്നാ ച അസിപ്പിനോ ച;
സുജാതിമന്തോപി അജാതിമസ്സ, യസസ്സിനോ പേസകരാ ഭവന്തി;
ഏതമ്പി ദിസ്വാന അഹം വദാമി, പഞ്ഞോ നിഹീനോ സിരീമാവ സേയ്യോ”തി. (ജാ॰ ൧.൧൭.൫൪);

തത്ഥ **പഞ്ഞോ നിഹീനോ**തി പഞ്ഞവാ നിഹീനോ, ഇസ്സരോവ ഉത്തമോതി അത്ഥോ.

രാജാ തസ്സ വചനം സുത്വാ ഇതരേ തയോ അപുച്ഛിത്വാ സങ്ഘനവകം ഹുത്വാ നിസിന്നം മഹോസധപണ്ഡിതം ആഹ -

“തുവമ്പി പുച്ഛാമി അനോമപഞ്ഞ, മഹോസധ കേവലധമ്മദസ്സി;
ബാലം യസസ്സിം പണ്ഡിതം അപ്പഭോഗം, കമേത്ഥ സേയ്യോ കുസലാ വദന്തീ”തി. (ജാ॰ ൧.൧൭.൫൫);

തത്ഥ **കേവലധമ്മദസ്സീ**തി സബ്ബധമ്മദസ്സി.

അഥസ്സ മഹാസത്തോ “സുണ, മഹാരാജാ”തി വത്വാ കഥേസി -

“പാപാനി കമ്മാനി കരോതി ബാലോ, ഇധമേവ സേയ്യോ ഇതി മഞ്ഞമാനോ;
ഇധലോകദസ്സീ പരലോകമദസ്സീ, ഉഭയത്ഥ ബാലോ കലിമഗ്ഗഹേസി;
ഏതമ്പി ദിസ്വാന അഹം വദാമി, പഞ്ഞോവ സേയ്യോ ന യസസ്സി ബാലോ”തി. (ജാ॰ ൧.൧൭.൫൬);

തത്ഥ **ഇധമേവ സേയ്യോ**തി ഇധലോകേ ഇസ്സരിയമേവ മയ്ഹം സേട്ഠന്തി മഞ്ഞമാനോ. **കലിമഗ്ഗഹേസീ**തി ബാലോ ഇസ്സരിയമാനേന പാപകമ്മം കത്വാ നിരയാദിം ഉപപജ്ജന്തോ പരലോകേ ച പുന തതോ ആഗന്ത്വാ നീചകുലേ ദുക്ഖഭാവം പത്വാ നിബ്ബത്തമാനോ ഇധലോകേ ചാതി ഉഭയത്ഥ പരാജയമേവ ഗണ്ഹാതി. ഏതമ്പി കാരണം അഹം ദിസ്വാ പഞ്ഞാസമ്പന്നോവ ഉത്തമോ, ഇസ്സരോ പന ബാലോ ന ഉത്തമോതി വദാമി.

ഏവം വുത്തേ രാജാ സേനകം ഓലോകേത്വാ “നനു മഹോസധോ പഞ്ഞവന്തമേവ ഉത്തമോതി വദതീ”തി ആഹ. സേനകോ “മഹാരാജ, മഹോസധോ ദഹരോ, അജ്ജാപിസ്സ മുഖേ ഖീരഗന്ധോ വായതി, കിമേസ ജാനാതീ”തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

“നിസിപ്പമേതം വിദധാതി ഭോഗം, ന ബന്ധുവാ ന സരീരവണ്ണോ യോ;
പസ്സേളമൂഗം സുഖമേധമാനം, സിരീ ഹി നം ഭജതേ ഗോരവിന്ദം;
ഏതമ്പി ദിസ്വാന അഹം വദാമി, പഞ്ഞോ നിഹീനോ സിരീമാവ സേയ്യോ”തി.

തത്ഥ **ഏളമൂഗ**ന്തി പഗ്ഘരിതലാലമുഖം. **ഗോരവിന്ദ**ന്തി സോ കിര തസ്മിംയേവ നഗരേ അസീതികോടിവിഭവോ സേട്ഠി വിരൂപോ. നാസ്സ പുത്തോ ന ച ധീതാ, ന കിഞ്ചി സിപ്പം ജാനാതി. കഥേന്തസ്സപിസ്സ ഹനുകസ്സ ഉഭോഹിപി പസ്സേഹി ലാലാധാരാ പഗ്ഘരതി. ദേവച്ഛരാ വിയ ദ്വേ ഇത്ഥിയോ സബ്ബാലങ്കാരേഹി വിഭൂസിതാ സുപുപ്ഫിതാനി നീലുപ്പലാനി ഗഹേത്വാ ഉഭോസു പസ്സേസു ഠിതാ തം ലാലം നീലുപ്പലേഹി സമ്പടിച്ഛിത്വാ നീലുപ്പലാനി വാതപാനേന ഛഡ്ഡേന്തി. സുരാസോണ്ഡാപി പാനാഗാരം പവിസന്താ നീലുപ്പലേഹി അത്ഥേ സതി തസ്സ ഗേഹദ്വാരം ഗന്ത്വാ "സാമി ഗോരവിന്ദ, സേട്ഠീ"തി വദന്തി. സോ തേസം സദ്ദം സുത്വാ വാതപാനേ ഠത്വാ "കിം, താതാ"തി വദതി. അഥസ്സ ലാലാധാരാ പഗ്ഘരതി . താ ഇത്ഥിയോ തം നീലുപ്പലേഹി സമ്പടിച്ഛിത്വാ നീലുപ്പലാനി അന്തരവീഥിയം ഖിപന്തി. സുരാധുത്താ താനി ഗഹേത്വാ ഉദകേന വിക്ഖാലേത്വാ പിളന്ധിത്വാ പാനാഗാരം പവിസന്തി. ഏവം സിരിസമ്പന്നോ അഹോസി. സേനകോ തം ഉദാഹരണം കത്വാ ദസ്സേന്തോ ഏവമാഹ.

തം സുത്വാ രാജാ "കീദിസം, താത, മഹോസധപണ്ഡിതാ"തി ആഹ. പണ്ഡിതോ "ദേവ, കിം സേനകോ ജാനാതി, ഓദനസിത്ഥട്ഠാനേ കാകോ വിയ ദധിം പാതും ആരദ്ധസുനഖോ വിയ ച യസമേവ പസ്സതി, സീസേ പതന്തം മഹാമുഗ്ഗരം ന പസ്സതി, സുണ, ദേവാ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> "ലദ്ധാ സുഖം മജ്ജതി അപ്പപഞ്ഞോ, ദുക്ഖേന ഫുട്ഠോപി പമോഹമേതി;
> ആഗന്തുനാ ദുക്ഖസുഖേന ഫുട്ഠോ, പവേധതി വാരിചരോവ ഘമ്മേ;
> ഏതമ്പി ദിസ്വാന അഹം വദാമി, പഞ്ഞോവ സേയ്യോ ന യസസ്സി ബാലോ"തി. (ജാ॰ ൧.൧൬.൮൮);

തത്ഥ **സുഖ**ന്തി ഇസ്സരിയസുഖം ലഭിത്വാ ബാലോ പമജ്ജതി, പമത്തോ സമാനോ പാപം കരോതി. **ദുക്ഖേനാ**തി കായികചേതസികദുക്ഖേന. **ആഗന്തുനാ**തി ന അജ്ഝത്തികേന. സത്താനഞ്ഹി സുഖമ്പി ദുക്ഖമ്പി ആഗന്തുകമേവ, ന നിച്ചപവത്തം. **ഘമ്മേ**തി ഉദകാ ഉദ്ധരിത്വാ ആതപേ ഖിത്തമച്ഛോ വിയ.

തം സുത്വാ രാജാ "കീദിസം ആചരിയാ"തി ആഹ. സേനകോ "ദേവ, കിമേസ ജാനാതി, തിട്ഠന്തു താവ മനുസ്സാ, അരഞ്ഞേ ജാതരുക്ഖേസുപി ഫലസമ്പന്നമേവ ബഹൂ വിഹങ്ഗമാ ഭജന്തീ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> "ദുമം യഥാ സാദുഫലം അരഞ്ഞേ, സമന്തതോ സമഭിസരന്തി പക്ഖീ;
> ഏവമ്പി അഡ്ഢം സധനം സഭോഗം, ബഹുജ്ജനോ ഭജതി അത്ഥഹേതു;
> ഏതമ്പി ദിസ്വാന അഹം വദാമി, പഞ്ഞോ നിഹീനോ സിരീമാവ സേയ്യോ"തി. (ജാ॰ ൧.൧൬.൮൯);

തത്ഥ **ബഹുജ്ജനോ**തി മഹാജനോ.

തം സുത്വാ രാജാ "കീദിസം താതാ"തി ആഹ. പണ്ഡിതോ "കിമേസ മഹോദരോ ജാനാതി, സുണ, ദേവാ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

“ന സാധു ബലവാ ബാലോ, സാഹസാ വിന്ദതേ ധനം;
കന്ദന്തമേതം ദുമ്മേധം, കഡ്ഢന്തി നിരയം ഭുസം;
ഏതമ്പി ദിസ്വാന അഹം വദാമി, പഞ്ഞോവ സേയ്യോ ന യസസ്സി
ബാലോ”തി. (ജാ॰ ൧.൧൬.൩൦);

തത്ഥ **സാഹസാ**തി സാഹസേന സാഹസികകമ്മം കത്വാ ജനം പീളേത്വാ ധനം വിന്ദതി. അഥ നം നിരയപാലാ കന്ദന്തമേവ ദുമ്മേധം ബലവവേദനം നിരയം കഡ്ഢന്തി.

പുന രഞ്ഞാ “കിം സേനകാ”തി വുത്തേ സേനകോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

“യാ കാചി നജ്ജോ ഗങ്ഗമഭിസ്സവന്തി, സബ്ബാവ താ നാമഗോത്തം ജഹന്തി;
ഗങ്ഗാ സമുദ്ദം പടിപജ്ജമാനാ, ന ഖായതേ ഇദ്ധിം പഞ്ഞോപി ലോകേ;
ഏതമ്പി ദിസ്വാന അഹം വദാമി, പഞ്ഞോ നിഹീനോ സിരീമാവ
സേയ്യോ”തി. (ജാ॰ ൧.൧൬.൩൧);

തത്ഥ **നജ്ജോ**തി നിന്നാ ഹുത്വാ സന്ദമാനാ അന്തമസോ കുന്നദിയോപി ഗങ്ഗം അഭിസ്സവന്തി. **ജഹന്തീ**തി ഗങ്ഗാത്വേവ സങ്ഖ്യം ഗച്ഛന്തി, അത്തനോ നാമഗോത്തം ജഹന്തി. **ന ഖായതേ**തി സാപി ഗങ്ഗാ സമുദ്ദം പടിപജ്ജമാനാ ന പഞ്ഞായതി, സമുദ്ദോത്വേവ നാമം ലഭതി. ഏവമേവ മഹാപഞ്ഞോപി ഇസ്സരസന്തികം പത്തോ ന ഖായതി ന പഞ്ഞായതി,സമുദ്ദം പവിട്ഠഗങ്ഗാ വിയ ഹോതി.

പുന രാജാ “കിം പണ്ഡിതാ”തി ആഹ. സോ “സുണ, മഹാരാജാ”തി വത്വാ ഇമം ഗാഥാദ്വയമാഹ -

“യമേതമക്ഖാ ഉദധിം മഹന്തം, സവന്തി നജ്ജോ സബ്ബകാലമസങ്ഖ്യം;
സോ സാഗരോ നിച്ചമുളാരവേഗോ, വേലം ന അച്ചേതി മഹാസമുദ്ദോ.

“ഏവമ്പി ബാലസ്സ പജപ്പിതാനി, പഞ്ഞം ന അച്ചേതി സിരീ കദാചി;
ഏതമ്പി ദിസ്വാന അഹം വദാമി, പഞ്ഞോവ സേയ്യോ ന യസസ്സി
ബാലോ”തി. (ജാ॰ ൧.൧൬.൩൨-൩൩);

തത്ഥ **യമേതമക്ഖാ**തി യം ഏതം അക്ഖാസി വദേസി. **അസങ്ഖ്യ**ന്തി അഗണനം. **വേലം ന അച്ചേതീ**തി ഉളാരവേഗോപി ഹുത്വാ ഊമിസഹസ്സം ഉക്ഖിപിത്വാപി വേലം അതിക്കമിതും ന സക്കോതി, വേലം പത്വാ അവസ്സം സബ്ബാ ഊമിയോ ഭിജ്ജന്തി. **ഏവമ്പി ബാലസ്സ പജപ്പിതാനീ**തി ബാലസ്സ വചനാനിപി ഏവമേവ പഞ്ഞവന്തം അതിക്കമിതും ന സക്കോന്തി, തം പത്വാവ ഭിജ്ജന്തി. **പഞ്ഞം ന അച്ചേതീ**തി പഞ്ഞവന്തം സിരിമാ നാമ നാതിക്കമതി. ന ഹി കോചി മനുജോ അത്ഥാനത്ഥേ ഉപ്പന്നകങ്ഖോ തംഛിന്ദനത്ഥായ പഞ്ഞവന്തം അതിക്കമിത്വാ ബാലസ്സ ഇസ്സരസ്സ പാദമൂലം ഗച്ഛതി, പഞ്ഞവന്തസ്സ പന പാദമൂലേയേവ വിനിച്ഛയോ നാമ ലബ്ഭതീതി.

തം സുത്വാ രാജാ “കഥം സേനകാ”തി ആഹ. സോ “സുണ, ദേവാ”തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

‘‘അസഞ്ഞതോ ചേപി പരേസമത്ഥം, ഭണാതി സന്ധാനഗതോ യസസ്സീ;
തസ്സേവ തം രൂഹതി ഞാതിമജ്ഝേ, സിരീ ഹി നം കാരയതേ ന പഞ്ഞാ;
ഏതമ്പി ദിസ്വാന അഹം വദാമി, പഞ്ഞോ നിഹീനോ സിരീമാവ സേയ്യോ’’തി. (ജാ॰ ൧.൧൭.൯൪);

തത്ഥ **അസഞ്ഞതോ ചേപീ**തി ഇസ്സരോ ഹി സചേപി കായാദീഹി അസഞ്ഞതോ ദുസ്സീലോ. **സന്ധാനഗതോ**തി വിനിച്ഛയേ ഠിതോ ഹുത്വാ പരേസം അത്ഥം ഭണതി, തസ്മിം വിനിച്ഛയമണ്ഡലേ മഹാപരിവാരപരിവുതസ്സ മുസാവാദം വത്വാ സാമികമ്പി അസ്സാമികം കരോന്തസ്സ തസ്സേവ തം വചനം രുഹതി. സിരീ ഹി നം തഥാ കാരയതേ ന പഞ്ഞാ, തസ്മാ പഞ്ഞോ നിഹീനോ, സിരിമാവ സേയ്യോതി വദാമി.

പുന രഞ്ഞാ ‘‘കിം, താതാ’’തി വുത്തേ പണ്ഡിതോ ‘‘സുണ, ദേവ, ബാലസേനകോ കിം ജാനാതീ’’തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

‘‘പരസ്സ വാ അത്തനോ വാപി ഹേതു, ബാലോ മുസാ ഭാസതി അപ്പപഞ്ഞോ;
സോ നിന്ദിതോ ഹോതി സഭായ മജ്ഝേ, പച്ഛാപി സോ ദുഗ്ഗതിഗാമീ ഹോതി;
ഏതമ്പി ദിസ്വാന അഹം വദാമി, പഞ്ഞോവ സേയ്യോ ന യസസ്സി ബാലോ’’തി. (ജാ॰ ൧.൧൭.൯൫);

തതോ സേനകോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

‘‘അത്ഥമ്പി ചേ ഭാസതി ഭൂരിപഞ്ഞോ, അനാള്ഹിയോ അപ്പധനോ ദലിദ്ദോ;
ന തസ്സ തം രൂഹതി ഞാതിമജ്ഝേ, സിരീ ച പഞ്ഞാണവതോ ന ഹോതി;
ഏതമ്പി ദിസ്വാന അഹം വദാമി, പഞ്ഞോ നിഹീനോ സിരീമാവ സേയ്യോ’’തി. (ജാ॰ ൧.൧൭.൯൬);

തത്ഥ **അത്ഥമ്പീ**തി കാരണമ്പി ചേ ഭാസതി. **ഞാതിമജ്ഝേ**തി പരിസമജ്ഝേ. **പഞ്ഞാണവതോ**തി മഹാരാജ, പഞ്ഞാണവന്തസ്സ സിരിസോഭഗ്ഗപ്പത്തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ പകതിയാ വിജ്ജമാനാപി സിരീ നാമ ന ഹോതി. സോ ഹി തസ്സ സന്തികേ സൂരിയുഗ്ഗമനേ ഖജ്ജോപനകോ വിയ ഖായതീതി ദസ്സേതി.

പുന രഞ്ഞാ ‘‘കീദിസം, താതാ’’തി വുത്തേ പണ്ഡിതോ ‘‘കിം ജാനാതി, സേനകോ, ഇധലോകമത്തമേവ ഓലോകേതി, ന പരലോക’’ന്തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

‘‘പരസ്സ വാ അത്തനോ വാപി ഹേതു, ന ഭാസതി അലികം ഭൂരിപഞ്ഞോ;
സോ പൂജിതോ ഹോതി സഭായ മജ്ഝേ, പച്ഛാപി സോ സുഗ്ഗതിഗാമീ ഹോതി;

ഏതമ്പി ദിസ്വാന അഹം വദാമി, പഞ്ഞോവ സേയ്യോ ന യസസ്സീ ബാലോ''തി. (ജാ᠎ം ൧.൧൭.൯൭);

തതോ സേനകോ ഗാഥമാഹ -

''ഹത്ഥീ ഗവാസ്സാ മണികുണ്ഡലാ ച, ഥിയോ ച ഇദ്ധേസു കുലേസു ജാതാ;
സബ്ബാവ താ ഉപഭോഗാ ഭവന്തി, ഇദ്ധസ്സ പോസസ്സ അനിദ്ധിമന്തോ;
ഏതമ്പി ദിസ്വാന അഹം വദാമി, പഞ്ഞോ നിഹീനോ സിരീമാവ സേയ്യോ''തി. (ജാ᠎ം ൧.൧൭.൯൮);

തത്ഥ **ഇദ്ധസ്സാ**തി ഇസ്സരസ്സ. **അനിദ്ധിമന്തോ**തി ന കേവലം താ നാരിയോവ, അഥ ഖോ സബ്ബേ അനിദ്ധിമന്തോപി സത്താ തസ്സ ഉപഭോഗാ ഭവന്തി.

തതോ പണ്ഡിതോ ''കിം ഏസ ജാനാതീ''തി വത്വാ ഏകം കാരണം ആഹരിത്വാ ദസ്സേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

''അസംവിഹിതകമ്മന്തം , ബാലം ദുമ്മേധമന്തിനം;
സിരീ ജഹതി ദുമ്മേധം, ജിണ്ണംവ ഉരഗോ തചം;
ഏതമ്പി ദിസ്വാന അഹം വദാമി;
പഞ്ഞോവ സേയ്യോ ന യസസ്സീ ബാലോ''തി. (ജാ᠎ം ൧.൧൭.൯൯);

തത്ഥ **''സിരീ ജഹതീ''**തി പദസ്സ **ചേതിയജാതകേന** (ജാ᠎ം ൧.൮.൪൭ ആദയോ) അത്ഥോ വണ്ണേതബ്ബോ.

അഥ സേനകോ രഞ്ഞാ ''കീദിസ''ന്തി വുത്തേ ''ദേവ, കിം ഏസ തരുണദാരകോ ജാനാതി, സുണാഥാ''തി വത്വാ ''പണ്ഡിതം അപ്പടിഭാനം കരിസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

''പഞ്ച പണ്ഡിതാ മയം ഭദ്ദന്തേ, സബ്ബേ പഞ്ജലികാ ഉപട്ഠിതാ;
ത്വം നോ അഭിഭുയ്യ ഇസ്സരോസി, സക്കോവ ഭൂതപതി ദേവരാജാ;
ഏതമ്പി ദിസ്വാന അഹം വദാമി, പഞ്ഞോ നിഹീനോ സിരീമാവ സേയ്യോ''തി. (ജാ᠎ം ൧.൧൭.൧൦൦);

ഇദം കിര സുത്വാ രാജാ ''സാധുരൂപം സേനകേന കാരണം ആഭതം, സക്ഖിസ്സതി നു ഖോ മേ പുത്തോ ഇമസ്സ വാദം ഭിന്ദിത്വാ അഞ്ഞം കാരണം ആഹരിതു''ന്തി ചിന്തേത്വാ ''കീദിസം പണ്ഡിതാ''തി ആഹ. സേനകേന കിര ഇമസ്മിം കാരണേ ആഭതേ ഠപേത്വാ ബോധിസത്തം അഞ്ഞോ തം വാദം ഭിന്ദിതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി, തസ്മാ മഹാസത്തോ അത്തനോ ഞാണബലേന തസ്സ വാദം ഭിന്ദന്തോ ''മഹാരാജ, കിമേസ ബാലോ ജാനാതി, യസമേവ ഓലോകേതി, പഞ്ഞായ വിസേസം ന ജാനാതി, സുണാഥാ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

''ദാസോവ പഞ്ഞസ്സ യസസ്സീ ബാലോ, അത്ഥേസു ജാതേസു തഥാവിധേസു;
യം പണ്ഡിതോ നിപുണം സംവിധേതി, സമ്മോഹമാപജ്ജതി തത്ഥ ബാലോ;

ഏതമ്പി ദിസ്വാന അഹം വദാമി, പഞ്ഞോാവ സേയ്യോ ന യസസ്സി ബാലോ''തി. (ജാ᠎ം ൧.൧൭.൧൦൧);

തത്ഥ **അത്ഥേസൂ**തി കിച്ചേസു ജാതേസു. **സംവിധേതീ**തി സംവിദഹതി.

ഇതി മഹാസത്തോ സിനേരുപാദതോ സുവണ്ണവാലുകം ഉദ്ധരന്തോ വിയ ഗഗനതലേ പുണ്ണചന്ദം ഉട്ഠാപേന്തോ വിയ ച നയകാരണം ദസ്സേസി. ഏവം മഹാസത്തേന പഞ്ഞാനുഭാവം ദസ്സേത്വാ കഥിതേ രാജാ സേനകം ആഹ - ''കീദിസം, സേനക, സക്കോന്തോ ഉത്തരിപി കഥേഹീ''തി. സോ കോട്ഠേ ഠപിതധഞ്ഞം വിയ ഉഗ്ഗഹിതകം ഖേപേത്വാ അപ്പടിഭാനോ മങ്കുഭൂതോ പജ്ഝായന്തോ നിസീദി. സചേ ഹി സോ അഞ്ഞം കാരണം ആഹരേയ്യ, ന ഗാഥാസഹസ്സേനപി ഇമം ജാതകം നിട്ഠായേഥ. തസ്സ പന അപ്പടിഭാനസ്സ ഠിതകാലേ ഗമ്ഭീരം ഓഘം ആനേന്തോ വിയ മഹാസത്തോ ഉത്തരിപി പഞ്ഞമേവ വണ്ണേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

''അദ്ധാ ഹി പഞ്ഞാവ സതം പസത്ഥാ, കന്താ സിരീ ഭോഗരതാ മനുസ്സാ;
ഞാണഞ്ച ബുദ്ധാനമതുല്യരൂപം, പഞ്ഞം ന അച്ചേതി സിരീ കദാചീ''തി.
(ജാ᠎ം ൧.൧൭.൧൦൨);

തത്ഥ **സത**ന്തി ബുദ്ധാദീനം സപ്പുരിസാനം. **ഭോഗരതാ**തി മഹാരാജ, യസ്മാ അന്ധബാലമനുസ്സാ ഭോഗരതാവ, തസ്മാ തേസം സിരീ കന്താ. യസോ നാമേസ പണ്ഡിതേഹി ഗരഹിതോ ബാലാനം കന്തോതി ചായം അത്ഥോ **ഭിസജാതകേന** (ജാ᠎ം ൧.൧൪.൭൮ ആദയോ) വണ്ണേതബ്ബോ. **ബുദ്ധാന**ന്തി സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധാനഞ്ച ഞാണം. **കദാചീ**തി കിസ്മിഞ്ചി കാലേ ഞാണവന്തം സിരീ നാമ നാതിക്കമതി, ദേവാതി.

തം സുത്വാ രാജാ മഹാസത്തസ്സ പഞ്ഹബ്യാകരണേന തുട്ഠോ ഘനവസ്സം വസ്സേന്തോ വിയ മഹാസത്തം ധനേന പൂജേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

''യം തം അപുച്ഛിമ്ഹ അകിത്തയീ നോ, മഹോസധ കേവലധമ്മദസ്സീ;
ഗവം സഹസ്സം ഉസഭഞ്ച നാഗം, ആജഞ്ഞയുത്തേ ച രഥേ ദസ ഇമേ;
പഞ്ഹസ്സ വേയ്യാകരണേന തുട്ഠോ, ദദാമി തേ ഗാമവരാനി സോളസാ''തി. (ജാ᠎ം ൧.൧൭.൧൦൩);

തത്ഥ **ഉസഭഞ്ച നാഗ**ന്തി തസ്സ ഗവം സഹസ്സസ്സ ഉസഭം കത്വാ അലങ്കതപടിയത്തം ആരോഹനീയം നാഗം ദമ്മീതി.

വീസതിനിപാതേ സിരിമന്തപഞ്ഹോ നിട്ഠിതോ.

ഛന്നപഥപഞ്ഹോ

തതോ പട്ഠായ ബോധിസത്തസ്സ യസോ മഹാ അഹോസി. തം സബ്ബം ഉദുമ്ബരദേവീയേവ വിചാരേസി. സാ തസ്സ സോളസവസ്സികകാലേ ചിന്തേസി ''മമ കനിട്ഠോ മഹല്ലകോ ജാതോ, യസോപിസ്സ മഹാ അഹോസി, ആവാഹമസ്സ കാതും വട്ടതീ''തി. സാ രഞ്ഞോ തമത്ഥം ആരോചേസി. രാജാ ''സാധു ജാനാപേഹി ന''ന്തി ആഹ. സാ തം ജാനാപേത്വാ തേന സമ്പടിച്ഛിതേ ''തേന ഹി, താത, തേ കുമാരികം ആനേമീ''തി ആഹ. അഥ മഹാസത്തോ

“കദാചി ഇമേഹി ആനീതാ മമ ന രുച്ചേയ്യ, സയമേവ താവ ഉപധാരേമീ”തി ചിന്തേത്വാ ഏവമാഹ - “ദേവി, കതിപാഹം മാ കിഞ്ചി രഞ്ഞോ വദേഥ, അഹം ഏകം കുമാരികം സയം പരിയേസിത്വാ മമ ചിത്തരുചിതം തുമ്ഹാകം ആചിക്ഖിസ്സാമീ”തി. “ഏവം കരോഹി, താതാ”തി. സോ ദേവിം വന്ദിത്വാ അത്തനോ ഘരം ഗന്ത്വാ സഹായകാനം സഞ്ഞം ദത്വാ അഞ്ഞാതകവേസേന തുന്നവായഉപകരണാനി ഗഹേത്വാ ഏകകോവ ഉത്തരദ്വാരേന നിക്ഖമിത്വാ ഉത്തരയവമജ്ഝകം പായാസി. തദാ പന തത്ഥ ഏകം പോരാണസേട്ഠികുലം പരിക്ഖീണം അഹോസി. തസ്സ കുലസ്സ ധീതാ അമരാദേവീ നാമ അഭിരൂപാ ദസ്സനീയാ പാസാദികാ സബ്ബലക്ഖണസമ്പന്നാ പുഞ്ഞവതീ. സാ തം ദിവസം പാതോവ യാഗും പചിത്വാ ആദായ “പിതു കസനട്ഠാനം ഗമിസ്സാമീ”തി നിക്ഖമിത്വാ തമേവ മഗ്ഗം പടിപജ്ജി. മഹാസത്തോ തം ആഗച്ഛന്തിം ദിസ്വാ “സബ്ബലക്ഖണസമ്പന്നായം ഇത്ഥീ, സചേ അപരിഗ്ഗഹാ, ഇമായ മേ പാദപരിചാരികായ ഭവിതും വട്ടതീ”തി ചിന്തേസി.

സാപി തം ദിസ്വാവ “സചേ ഏവരൂപസ്സ പുരിസസ്സ ഗേഹേ ഭവേയ്യം, സക്കാ മയാ കുടുമ്ബം സണ്ഠാപേതു”ന്തി ചിന്തേസി.

അഥ മഹാസത്തോ - “ഇമിസ്സാ സപരിഗ്ഗഹാപരിഗ്ഗഹഭാവം ന ജാനാമി, ഹത്ഥമുട്ഠിയാ നം പുച്ഛിസ്സാമി, സചേ ഏസാ പണ്ഡിതാ ഭവിസ്സതി, ജാനിസ്സതി. നോ ചേ, ന ജാനിസ്സതി, ഇധേവ നം ഛഡ്ഡേത്വാ ഗച്ഛാമീ”തി ചിന്തേത്വാ ദൂരേ ഠിതോവ ഹത്ഥമുട്ഠിമകാസി. സാപി “അയം മമ സസാമികാസാമികഭാവം പുച്ഛതീ”തി ഞത്വാ ഹത്ഥം പസാരേസി. സോ അപരിഗ്ഗഹഭാവം ഞത്വാ സമീപം ഗന്ത്വാ “ഭദ്ദേ, കാ നാമ ത്വ”ന്തി പുച്ഛി. “സാമി, അഹം അതീതേ വാ അനാഗതേ വാ ഏതരഹി വാ യം നത്ഥി, തന്നാമികാ”തി. “ഭദ്ദേ, ലോകേ അമരാ നാമ നത്ഥി, ത്വം അമരാ നാമ ഭവിസ്സസീ”തി. “ഏവം, സാമീ”തി. “ഭദ്ദേ, കസ്സ യാഗും ഹരിസ്സസീ”തി? “പുബ്ബദേവതായ, സാമീ”തി. “ഭദ്ദേ, പുബ്ബദേവതാ നാമ മാതാപിതരോ, തവ പിതു യാഗും ഹരിസ്സസി മഞ്ഞേ”തി. “ഏവം, സാമീ”തി. “ഭദ്ദേ, തവ പിതാ കിം കരോതീ”തി? “സാമി, ഏകം ദ്വിധാ കരോതീ”തി. “ഏകസ്സ ദ്വിധാകരണം നാമ കസനം, തവ പിതാ കസതീ”തി . “ഏവം, സാമീ”തി. “കതരസ്മിം പന ഠാനേ തേ പിതാ കസതീ”തി? “യത്ഥ സകിം ഗതാ ന ഏന്തി, തസ്മിം ഠാനേ, സാമീ”തി. “സകിം ഗതാനം ന പച്ചാഗമനട്ഠാനം നാമ സുസാനം, സുസാനസന്തികേ കസതി, ഭദ്ദേ”തി. “ഏവം, സാമീ”തി. “ഭദ്ദേ, അജ്ജേവ ഏസ്സസീ”തി. “സചേ ഏസ്സതി, ന ഏസ്സാ”മി. “നോ ചേ ഏസ്സതി, ഏസ്സാമി, സാമീ”തി. “ഭദ്ദേ, പിതാ തേ മഞ്ഞേ നദീപാരേ കസതി, ഉദകേ ഏന്തേ ന ഏസ്സസി, അനേന്തേ ഏസ്സസീ”തി. “ഏവം, സാമീ”തി. ഏത്തകം നാമ മഹാസത്തോ ആലാപസല്ലാപം കരോതി.

അഥ നം അമരാദേവീ “യാഗും പിവിസ്സസി, സാമീ”തി നിമന്തേസി. മഹാസത്തോ “പഠമമേവ പടിക്ഖിപനം നാമ അവമങ്ഗല”ന്തി ചിന്തേത്വാ “ആമ, പിവിസ്സാമീ”തി ആഹ. സാ പന യാഗുഘടം ഓതാരേസി. മഹാസത്തോ ചിന്തേസി “സചേ പാതിം അധോവിത്വാ ഹത്ഥധോവനം അദത്വാ ദസ്സതി, ഏത്ഥേവ നം പഹായ ഗമിസ്സാമീ”തി. സാ പന പാതിം ധോവിത്വാ പാതിയാ ഉദകം ആഹരിത്വാ ഹത്ഥധോവനം ദത്വാ തുച്ഛപാതിം ഹത്ഥേ അട്ഠപേത്വാ ഭൂമിയം ഠപേത്വാ ഘടം ആലുളേത്വാ യാഗുയാ പൂരേസി, തത്ഥ പന സിത്ഥാനി മഹന്താനി. അഥ നം മഹാസത്തോ ആഹ “കിം, ഭദ്ദേ, അതിബഹലാ യാഗൂ”തി. “ഉദകം ന ലദ്ധം, സാമീ”തി . “കേദാരേ ഉദകം ന ലദ്ധം ഭവിസ്സതി മഞ്ഞേ”തി.

“ഏവം, സാമീ”തി. സാ പിതു യാഗും ഠപേത്വാ ബോധിസത്തസ്സ അദാസി. സോ യാഗും പിവിത്വാ മുഖം വിക്ഖാലേത്വാ “ഭദ്ദേ, തുയ്ഹം മാതു ഗേഹം ഗമിസ്സാമി, മഗ്ഗം മേ ആചിക്ഖാ”തി ആഹ. സാ “സാധൂ”തി വത്വാ മഗ്ഗം ആചിക്ഖന്തീ ഏകകനിപാതേ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> “യേന സത്തുബിലങ്ഗാ ച, ദിഗുണപലാസോ ച പുപ്ഫിതോ;
> യേന ദദാമി തേന വദാമി, യേന ന ദദാമി ന തേന വദാമി;
> ഏസ മഗ്ഗോ യവമജ്ഝകസ്സ, ഏതം ഛന്നപഥം വിജാനാഹീ”തി. (ജാം ഫ.ഫ.ഫഫവ);

തസ്സത്ഥോ - “സാമി, അന്തോഗാമം പവിസിത്വാ ഏകം സത്തുആപണം പസ്സിസ്സസി, തതോ കഞ്ജികാപണം, തേസം പുരതോ ദിഗുണപണ്ണോ കോവിളാരോ സുപുപ്ഫിതോ, തസ്മാ ത്വം യേന സത്തുബിലങ്ഗാ ച കോവിളാരോ ച പുപ്ഫിതോ, തേന ഗന്ത്വാ കോവിളാരമൂലേ ഠത്വാ ദക്ഖിണം ഗണ്ഹ വാമം മുഞ്ച, ഏസ മഗ്ഗോ യവമജ്ഝകസ്സ യവമജ്ഝകഗാമേ ഠിതസ്സ അമ്ഹാകം ഗേഹസ്സ, ഏതം ഏവം പടിച്ഛാദേത്വാ മയാ വുത്തം ഛന്നപഥം പടിച്ഛന്നപഥം ഛന്നപഥം വാ പടിച്ഛന്നകാരണം വിജാനാഹീ”തി. ഏത്ഥ ഹി **യേന ദദാമീ**തി യേന ഹത്ഥേന ദദാമി, ഇദം ദക്ഖിണഹത്ഥം സന്ധായ വുത്തം, ഇതരം വാമഹത്ഥം. ഏവം സാ തസ്സ മഗ്ഗം ആചിക്ഖിത്വാ പിതു യാഗും ഗഹേത്വാ അഗമാസി.

ഛന്നപഥപഞ്ഹോ നിട്ഠിതോ.

അമരാദേവിപരിയേസനാ

സോപി തായ കഥിതമഗ്ഗേനേവ തം ഗേഹം ഗതോ. അഥ നം അമരാദേവിയാ മാതാ ദിസ്വാ ആസനം ദത്വാ “യാഗും പിവിസ്സസി, സാമീ”തി ആഹ. “അമ്മ, കനിട്ഠഭഗിനിയാ മേ അമരാദേവിയാ ഥോകാ യാഗു മേ ദിന്നാ”തി. തം സുത്വാ സാ “ധീതു മേ അത്ഥായ ആഗതോ ഭവിസ്സതീ”തി അഞ്ഞാസി. മഹാസത്തോ തേസം ദുഗ്ഗതഭാവം ജാനന്തോപി “അമ്മ, അഹം തുന്നവായോ, കിഞ്ചി സിബ്ബിതബ്ബയുത്തകം അത്ഥീ”തി പുച്ഛി. “അത്ഥി, സാമി, മൂലം പന നത്ഥീ”തി? “അമ്മ മൂലേന കമ്മം നത്ഥി, ആനേഹി, സിബ്ബിസ്സാമി ന”ന്തി. സാ ജിണ്ണസാടകാനി ആഹരിത്വാ അദാസി. ബോധിസത്തോ ആഹടാഹടം നിട്ഠാപേസിയേവ. പുഞ്ഞവതോ ഹി കിരിയാ നാമ സമിജ്ഝതിയേവ. അഥ നം ആഹ “അമ്മ, വീഥിഭാഗേന ആരോചേയ്യാസീ”തി. സാ സകലഗാമം ആരോചേസി. മഹാസത്തോ തുന്നവായകമ്മം കത്വാ ഏകാഹേനേവ സഹസ്സം കഹാപണം ഉപ്പാദേസി. മഹല്ലികാപിസ്സ പാതരാസഭത്തം പചിത്വാ ദത്വാ “താത, സായമാസം കിത്തകം പചാമീ”തി ആഹ. “അമ്മ, യത്തകാ ഇമസ്മിം ഗേഹേ ഭുഞ്ജന്തി, തേസം പമാണേനാ”തി. സാ അനേകസൂപബ്യഞ്ജനം ബഹുഭത്തം പചി. അമരാദേവീപി സായം സീസേന ദാരുകലാപം, ഉച്ഛങ്ഗേന പണ്ണം ആദായ അരഞ്ഞതോ ആഗന്ത്വാ പുരഗേഹദ്വാരേ ദാരുകലാപം നിക്ഖിപിത്വാ പച്ഛിമദ്വാരേന ഗേഹം പാവിസി. പിതാപിസ്സാ സായതരം ആഗമാസി. മഹാസത്തോ നാനഗ്ഗരസഭോജനം ഭുഞ്ജി. ഇതരാ മാതാപിതരോ ഭോജേത്വാ പച്ഛാ സയം ഭുഞ്ജിത്വാ മാതാപിതൂനം പാദേ ധോവിത്വാ മഹാസത്തസ്സ പാദേ ധോവി.

സോ തം പരിഗ്ഗണ്ഹന്തോ കതിപാഹം തഥേവ വസി. അഥ നം വീമംസന്തോ ഏകദിവസം ആഹ - ''ഭദ്ദേ, അഡ്ഢനാളികതണ്ഡുലേ ഗഹേത്വാ തതോ മയ്ഹം യാഗുഞ്ച പൂവഞ്ച ഭത്തഞ്ച പചാഹീ''തി. സാ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തണ്ഡുലേ കോട്ടേത്വാ മൂലതണ്ഡുലേഹി ഭത്തം, മജ്ഝിമതണ്ഡുലേഹി യാഗും, കണകാഹി പൂവം പചിത്വാ തദനുരൂപം സൂപബ്യഞ്ജനം സമ്പാദേത്വാ മഹാസത്തസ്സ സബ്യഞ്ജനം യാഗും അദാസി. സാ യാഗു മുഖേ ഠപിതമത്താവ സത്ത രസഹരണിസഹസ്സാനി ഫരിത്വാ അട്ഠാസി. സോ തസ്സാ വീമംസനത്ഥമേവ ''ഭദ്ദേ, യാഗും പചിതും അജാനന്തീ കിമത്ഥം മമ തണ്ഡുലേ നാസേസീ''തി കുദ്ധോ വിയ സഹ ഖേളേന നിട്ഠുഭിത്വാ ഭൂമിയം പാതേസി. സാ തസ്സ അകുജ്ഝിത്വാവ ''സാമി, സചേ യാഗു ന സുന്ദരാ, പൂവം ഖാദാ''തി പൂവം അദാസി. തമ്പി തഥേവ അകാസി. ''സചേ, സാമി, പൂവം ന സുന്ദരം, ഭത്തം ഭുഞ്ജാ''തി ഭത്തം അദാസി. ഭത്തമ്പി തഥേവ കത്വാ ''ഭദ്ദേ, ത്വം പചിതും അജാനന്തീ മമ സന്തകം കിമത്ഥം നാസേസീ''തി കുദ്ധോ വിയ തീണിപി ഏകതോ മദ്ദിത്വാ സീസതോ പട്ഠായ സകലസരീരം ലിമ്പിത്വാ ''ഗച്ഛ, ദ്വാരേ നിസീദാഹീ''തി ആഹ. സാ അകുജ്ഝിത്വാവ ''സാധു, സാമീ''തി ഗന്ത്വാ തഥാ അകാസി. സോ തസ്സാ നിഹതമാനഭാവം ഞത്വാ ''ഭദ്ദേ, ഏഹീ''തി ആഹ. സാ അകുജ്ഝിത്വാ ഏകവചനേനേവ ആഗതാ. മഹാസത്തോ പന ആഗച്ഛന്തോ കഹാപണസഹസ്സേന സദ്ധിം ഏകസാടകയുഗം തമ്ബൂലപസിബ്ബകേ ഠപേത്വാ ആഗതോ. അഥ സോ തം സാടകം നീഹരിത്വാ തസ്സാ ഹത്ഥേ ഠപേത്വാ ''ഭദ്ദേ, തവ സഹായികാഹി സദ്ധിം ന്ഹായിത്വാ ഇമം സാടകം നിവാസേത്വാ ഏഹീ''തി ആഹ. സാ തഥാ അകാസി.

പണ്ഡിതോ ഉപ്പാദിതധനഞ്ച, ആഭതധനഞ്ച സബ്ബം തസ്സാ മാതാപിതൂനം ദത്വാ സമസ്സാസേത്വാ സസുരേ ആപുച്ഛിത്വാ തം ആദായ നഗരാഭിമുഖോ അഗമാസി. അന്തരാമഗ്ഗേ തസ്സാ വീമംസനത്ഥായ ഛത്തഞ്ച ഉപാഹനഞ്ച ദത്വാ ഏവമാഹ - ''ഭദ്ദേ, ഇമം ഛത്തം ഗഹേത്വാ അത്താനം ധാരേഹി, ഉപാഹനം അഭിരുഹിത്വാ യാഹീ''തി. സാ തം ഗഹേത്വാ തഥാ അകത്വാ അബ്ഭോകാസേ സൂരിയസന്താപേ ഛത്തം അധാരേത്വാ വനന്തേ ധാരേത്വാ ഗച്ഛതി, ഥലട്ഠാനേ ഉപാഹനം പടിമുഞ്ചിത്വാ ഉദകട്ഠാനം സമ്പത്തകാലേ അഭിരുഹിത്വാ ഗച്ഛതി. ബോധിസത്തോ തം കാരണം ദിസ്വാ പുച്ഛി ''കിം, ഭദ്ദേ, ഥലട്ഠാനേ ഉപാഹനം പടിമുഞ്ചിത്വാ ഉദകട്ഠാനേ അഭിരുഹിത്വാ ഗച്ഛസി, സൂരിയസന്താപേ ഛത്തം അധാരേത്വാ വനന്തേ ധാരേത്വാ''തി? സാ ആഹ - ''സാമി, ഥലട്ഠാനേ കണ്ടകാദീനി പസ്സാമി, ഉദകട്ഠാനേ മച്ഛകച്ഛപകണ്ടകാദീനി ന പസ്സാമി, തേസു പാദേ പവിട്ഠേസു ദുക്ഖവേദനാ ഭവേയ്യ, അബ്ഭോകാസേ സുക്ഖരുക്ഖകണ്ടകാദീനി നത്ഥി, വനന്തരം പവിട്ഠാനം പന സുക്ഖരുക്ഖദണ്ഡാദികേസു മത്ഥകേ പതിതേസു ദുക്ഖവേദനാ ഭവേയ്യ, തസ്മാ താനി പടിഘാതനത്ഥായ ഏവം കരോമീ''തി.

ബോധിസത്തോ ദ്വീഹി കാരണേഹി തസ്സാ കഥം സുത്വാ തുസ്സിത്വാ ഗച്ഛന്തോ ഏകസ്മിം ഠാനേ ഫലസമ്പന്നം ഏകം ബദരരുക്ഖം ദിസ്വാ ബദരരുക്ഖമൂലേ നിസീദി. സാ ബദരരുക്ഖമൂലേ നിസിന്നം മഹാസത്തം ദിസ്വാ ''സാമി, അഭിരുഹിത്വാ ബദരഫലം ഗഹേത്വാ ഖാദാഹി, മയ്ഹമ്പി ദേഹീ''തി ആഹ. ''ഭദ്ദേ, അഹം കിലമാമി, അഭിരുഹിതും ന സക്കോമി, ത്വമേവ അഭിരുഹാ''തി. സാ തസ്സ വചനം സുത്വാ ബദരരുക്ഖം അഭിരുയ്ഹ സാഖന്തരേ നിസീദിത്വാ ഫലം ഓചിനി. ബോധിസത്തോ തം ആഹ - ''ഭദ്ദേ, ഫലം മയ്ഹം ദേഹീ''തി.

സാ “അയം പുരിസോ പണ്ഡിതോ വാ അപണ്ഡിതോ വാ വീമംസിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ തം ആഹ “സാമി, ഉണ്ഹഫലം ഖാദിസ്സസി, ഉദാഹു സീതഫല”ന്തി? സോ തം കാരണം അജാനന്തോ വിയ ഏവമാഹ - “ഭദ്ദേ, ഉണ്ഹഫലേന മേ അത്ഥോ”തി . സാ ഫലാനി ഭൂമിയം ഖിപിത്വാ “സാമി, ഖാദാ”തി ആഹ. ബോധിസത്തോ തം ഗഹേത്വാ ധമേന്തോ ഖാദി. പുന വീമംസമാനോ നം ഏവമാഹ - “ഭദ്ദേ, സീതലം മേ ദേഹീ”തി. അഥ സാ ബദരഫലാനി തിണഭൂമിയാ ഉപരി ഖിപി. സോ തം ഗഹേത്വാ ഖാദിത്വാ “അയം ദാരികാ അതിവിയ പണ്ഡിതാ”തി ചിന്തേത്വാ തുസ്സി. അഥ മഹാസത്തോ തം ആഹ - “ഭദ്ദേ, ബദരരുക്ഖതോ ഓതരാഹീ”തി. സാ മഹാസത്തസ്സ വചനം സുത്വാ രുക്ഖതോ ഓതരിത്വാ ഘടം ഗഹേത്വാ നദിം ഗന്ത്വാ ഉദകം ആനേത്വാ മഹാസത്തസ്സ അദാസി. മഹാസത്തോ പിവിത്വാ മുഖം വിക്ഖാലേത്വാ തതോ ഉട്ഠായ ഗച്ഛന്തോ നഗരമേവ സമ്പത്തോ.

അഥ സോ തം വീമംസനത്ഥായ ദോവാരികസ്സ ഗേഹേ ഠപേത്വാ ദോവാരികസ്സ ഭരിയായ ആചിക്ഖിത്വാ അത്തനോ നിവേസനം ഗന്ത്വാ പുരിസേ ആമന്തേത്വാ “അസുകഗേഹേ ഇത്ഥിം ഠപേത്വാ ആഗതോമ്ഹി, ഇമം സഹസ്സം ആദായ ഗന്ത്വാ തം വീമംസഥാ”തി സഹസ്സം ദത്വാ പേസേസി. തേ തഥാ കരിംസു. സാ ആഹ - “ഇദം മമ സാമികസ്സ പാദരജമ്പി ന അഗ്ഘതീ”തി. തേ ആഗന്ത്വാ പണ്ഡിതസ്സ ആരോചേസും. പുനപി യാവതതിയം പേസേത്വാ ചതുത്ഥേ വാരേ മഹാസത്തോ തേയേവ “തേന ഹി നം ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാ കഡ്ഢന്താ ആനേഥാ”തി ആഹ. തേ തഥാ കരിംസു. സാ മഹാസത്തം മഹാസമ്പത്തിയം ഠിതം ന സഞ്ജാനി, നം ഓലോകേത്വാ ച പന ഹസി ചേവ രോദി ച. സോ ഉഭയകാരണം പുച്ഛി. അഥ നം സാ ആഹ - “സാമി, അഹം ഹസമാനാ തവ സമ്പത്തിം ഓലോകേത്വാ ‘അയം അകാരണേന ന ലദ്ധാ, പുരിമഭവേ കുസലം കത്വാ ലദ്ധാ, അഹോ പുഞ്ഞാനം ഫലം നാമാ’തി ഹസിം. രോദമാനാ പന ‘ഇദാനി പരസ്സ രക്ഖിതഗോപിതവത്ഥുമ്ഹി അപരജ്ഝിത്വാ നിരയം ഗമിസ്സതീ’തി തയി കാരുഞ്ഞേന രോദി”ന്തി.

സോ തം വീമംസിത്വാ സുദ്ധഭാവം ഞത്വാ “ഗച്ഛഥ നം തത്ഥേവ നേഥാ”തി വത്വാ പേസേത്വാ പുന തുന്നവായവേസം ഗഹേത്വാ ഗന്ത്വാ തായ സദ്ധിം സയിത്വാ പുനദിവസേ പാതോവ രാജകുലം പവിസിത്വാ ഉദുമ്ബരദേവിയാ ആരോചേസി. സാ രഞ്ഞോ ആരോചേത്വാ അമരാദേവിം സബ്ബാലങ്കാരേഹി അലങ്കരിത്വാ മഹായോഗ്ഗേ നിസീദാപേത്വാ മഹന്തേന സക്കാരേന മഹാസത്തസ്സ ഗേഹം നേത്വാ മങ്ഗലം കാരേസി. രാജാ ബോധിസത്തസ്സ സഹസ്സമൂലം പണ്ണാകാരം പേസേസി. ദോവാരികേ ആദിം കത്വാ സകലനഗരവാസിനോ പണ്ണാകാരേ പഹിണിംസു. അമരാദേവീപി രഞ്ഞാ പഹിതം പണ്ണാകാരം ദ്വിധാ ഭിന്ദിത്വാ ഏകം കോട്ഠാസം രഞ്ഞോ പേസേസി. ഏതേനുപായേന സകലനഗരവാസീനമ്പി പണ്ണാകാരം പേസേത്വാ നഗരം സങ്ഗണ്ഹി. തതോ പട്ഠായ മഹാസത്തോ തായ സദ്ധിം സമഗ്ഗവാസം വസന്തോ രഞ്ഞോ അത്ഥഞ്ച ധമ്മഞ്ച അനുസാസി.

അമരാദേവിപരിയേസനാ നിട്ഠിതാ.

സബ്ബരതനഥേനവണ്ണനാ

അഥേകദിവസം സേനകോ ഇതരേ തയോ അത്തനോ സന്തികം ആഗതേ ആമന്തേസി "അമ്ഭോ, മയം ഗഹപതിപുത്തസ്സ മഹോസധസ്സേവ നപ്പഹോമ, ഇദാനി പന തേന അത്തനാ ബ്യത്തതരാ ഭരിയാ ആനീതാ, കിന്തി നം രഞ്ഞോ അന്തരേ പരിഭിന്ദേയ്യാമാ"തി. "ആചരിയ, മയം കിം ജാനാമ, ത്വംയേവ ജാനാഹീ"തി. "ഹോതു മാ ചിന്തയിത്ഥ, അത്ഥേകോ ഉപായോ, അഹം രഞ്ഞോ ചൂളാമണിം ഥേനേത്വാ ആഹരിസ്സാമി, പുക്കുസ, ത്വം സുവണ്ണമാലം ആഹര, കാമിന്ദ, ത്വം കമ്ബലം, ദേവിന്ദ, ത്വം സുവണ്ണപാദുകന്തി ഏവം മയം ചത്താരോപി ഉപായേന താനി ആഹരിസ്സാമ, തതോ അമ്ഹാകം ഗേഹേ അട്ഠപേത്വാ ഗഹപതിപുത്തസ്സ ഗേഹം പേസേസ്സാമാ"തി. അഥ ഖോ തേ ചത്താരോപി തഥാ കരിംസു. തേസു സേനകോ താവ ചൂളാമണിം തക്കഘടേ പക്ഖിപിത്വാ ദാസിയാ ഹത്ഥേ ഠപേത്വാ പേസേസി "ഇമം തക്കഘടം അഞ്ഞേസം ഗണ്ഹന്താനം അദത്വാ സചേ മഹോസധസ്സ ഗേഹേ ഗണ്ഹാതി, ഘടേനേവ സദ്ധിം ദേഹീ"തി. സാ പണ്ഡിതസ്സ ഘരദ്വാരം ഗന്ത്വാ "തക്കം ഗണ്ഹഥ, തക്കം ഗണ്ഹഥാ"തി അപരാപരം ചരതി.

അമരാദേവീ ദ്വാരേ ഠിതാ തസ്സാ കിരിയം ദിസ്വാ "അയം അഞ്ഞത്ഥ ന ഗച്ഛതി, ഭവിതബ്ബമേത്ഥ കാരണേനാ"തി ഇങ്ഗിതസഞ്ഞായ ദാസിയോ പടിക്കമാപേത്വാ സയമേവ "അമ്മ, ഏഹി തക്കം ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി പക്കോസിത്വാ തസ്സാ ആഗതകാലേ ദാസീനം സഞ്ഞം ദത്വാ താസു അനാഗച്ഛന്തീസു "ഗച്ഛ, അമ്മ, ദാസിയോ പക്കോസാഹീ"തി തമേവ പേസേത്വാ തക്കഘടേ ഹത്ഥം ഓതാരേത്വാ മണിം ദിസ്വാ തം ദാസിം പുച്ഛി "അമ്മ, ത്വം കസ്സ സന്തകാ"തി? "അയ്യേ, സേനകപണ്ഡിതസ്സ ദാസീമ്ഹീ"തി. തതോ തസ്സാ നാമം തസ്സാ ച മാതുയാ നാമം പുച്ഛിത്വാ "അസുകാ നാമാ"തി വുത്തേ "അമ്മ, ഇമം തക്കം കതിമൂല"ന്തി പുച്ഛി. "അയ്യേ, ചതുനാളിക"ന്തി. "തേന ഹി, അമ്മ, ഇമം തക്കം മേ ദേഹീ"തി വത്വാ "അയ്യേ, തുമ്ഹേസു ഗണ്ഹന്തീസു മൂലേന മേ കോ അത്ഥോ, ഘടേനേവ സദ്ധിം ഗണ്ഹഥാ"തി വുത്തേ "തേന ഹി യാഹീ"തി തം ഉയ്യോജേത്വാ സാ "അസുകമാസേ അസുകദിവസേ സേനകാചരിയോ അസുകായ നാമ ദാസിയാ ധീതായ അസുകായ നാമ ഹത്ഥേ രഞ്ഞോ ചൂളാമണിം പഹേനകത്ഥായ പഹിണീ"തി പണ്ണേ ലിഖിത്വാ തക്കം ഗണ്ഹി. പുക്കുസോപി സുവണ്ണമാലം സുമനപുപ്ഫചങ്കോടകേ ഠപേത്വാ സുമനപുപ്ഫേന പടിച്ഛാദേത്വാ തഥേവ പേസേസി. കാമിന്ദോപി കമ്ബലം പണ്ണപച്ഛിയം ഠപേത്വാ പണ്ണേഹി ഛാദേത്വാ പേസേസി. ദേവിന്ദോപി സുവണ്ണപാദുകം യവകലാപന്തരേ ബന്ധിത്വാ പേസേസി. സാ സബ്ബാനിപി താനി ഗഹേത്വാ പണ്ണേ അക്ഖരാനി ആരോപേത്വാ മഹാസത്തസ്സ ആചിക്ഖിത്വാ ഠപേസി.

തേപി ചത്താരോ പണ്ഡിതാ രാജകുലം ഗന്ത്വാ "കിം, ദേവ, തുമ്ഹേ ചൂളാമണിം ന പിളന്ധഥാ"തി ആഹംസു. രാജാ "പിളന്ധിസ്സാമി ആഹരഥാ"തി പുരിസേ ആഹ. തേ മണിം ന പസ്സിംസു, ഇതരാനിപി ന പസ്സിംസുയേവ. അഥ തേ ചത്താരോ പണ്ഡിതാ "ദേവ, തുമ്ഹാകം ആഭരണാനി മഹോസധസ്സ ഗേഹേ അത്ഥി, സോ താനി സയം വളഞ്ജേതി, പടിസത്തു തേ മഹാരാജ, ഗഹപതിപുത്തോ"തി തം ഭിന്ദിംസു. അഥസ്സ അത്ഥചരകാ മനുസ്സാ സീഘം ഗന്ത്വാ ആരോചേസും. സോ "രാജാനം ദിസ്വാ ജാനിസ്സാമീ"തി രാജുപട്ഠാനം അഗമാസി. രാജാ കുജ്ഝിത്വാ "കോ ജാനിസ്സതി, കിം ഭവിസ്സതി കിം കരിസ്സതീ"തി അത്താനം പസ്സിതും നാദാസി. പണ്ഡിതോ രഞ്ഞോ കുദ്ധഭാവം

ഞത്വാ അത്തനോ നിവേസനമേവ ഗതോ. രാജാ "നം ഗണ്ഹഥാ"തി ആണാപേസി. പണ്ഡിതോ അത്ഥചരകാനം വചനം സുത്വാ "മയാ അപഗന്തും വട്ടതീ"തി അമരാദേവിയാ സഞ്ഞം ദത്വാ അഞ്ഞാതകവേസേന നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ ദക്ഖിണയവമജ്ഝകഗാമം ഗന്ത്വാ തസ്മിം കുമ്ഭകാരകമ്മം അകാസി. നഗരേ "പണ്ഡിതോ പലാതോ"തി ഏകകോലാഹലം ജാതം.

സേനകാദയോപി ചത്താരോ ജനാ തസ്സ പലാതഭാവം ഞത്വാ "മാ ചിന്തയിത്ഥ, മയം കിം അപണ്ഡിതാ"തി അഞ്ഞമഞ്ഞം അജാനാപേത്വാവ അമരാദേവിയാ പണ്ണാകാരം പഹിണിംസു സാ തേഹി ചതൂഹി പേസിതപണ്ണാകാരം ഗഹേത്വാ "അസുക-അസുകവേലായ ആഗച്ഛതൂ"തി വത്വാ ഏകം കൂപം ഖണാപേത്വാ ഗൂഥരാസിനോ സഹ ഉദകേന തത്ഥ പൂരേത്വാ ഗൂഥകൂപസ്സ ഉപരിതലേ യന്തഫലകാഹി പിദഹിത്വാ കിളഞ്ജേന പടിച്ഛാദേത്വാ സബ്ബം നിട്ഠാപേസി. അഥ സേനകോ സായന്ഹസമയേ ന്ഹത്വാ അത്താനം അലങ്കരിത്വാ നാനഗ്ഗരസഭോജനം ഭുഞ്ജിത്വാ ബോധിസത്തസ്സ ഗേഹം അഗമാസി. സോ ഘരദ്വാരേ ഠത്വാ അത്തനോ ആഗതഭാവം ജാനാപേസി. സാ "ഏഹി, ആചരിയാ"തി ആഹ. സോ ഗന്ത്വാ തസ്സാ സന്തികേ അട്ഠാസി. സാ ഏവമാഹ - "സാമി, ഇദാനി അഹം തവ വസം ഗതാ, അത്തനോ സരീരം അന്ഹായിത്വാ സയിതും അയുത്ത"ന്തി. സോ തസ്സാ വചനം സുത്വാ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛി. സാ നിക്ഖമിത്വാ ഉദകപൂരം ഘടം ഗഹേത്വാ ആസിഞ്ചാ വിയ "ഏഹി, ആചരിയ, ന്ഹാനത്ഥായ ഫലകാനി ആരുഹാ"തി വത്വാ തസ്സ ഫലകാനി അഭിരുയ്ഹ ഠിതകാലേ ഗേഹം പവിസിത്വാ ഫലകകോടിയം അക്കമിത്വാ ഗൂഥകൂപേ പാതേസി.

പുക്കുസോപി സായന്ഹസമയേ ന്ഹത്വാ അലങ്കരിത്വാ നാനഗ്ഗരസഭോജനം ഭുഞ്ജിത്വാ ബോധിസത്തസ്സ ഗേഹം ഗന്ത്വാ ഘരദ്വാരേ ഠത്വാ അത്തനോ ആഗതഭാവം ജാനാപേസി. ഏകാ പരിചാരികാ ഇത്ഥീ അമരാദേവിയാ ആരോചേസി. സാ തസ്സാ വചനം സുത്വാ "ഏഹി, ആചരിയ, അത്തനോ സരീരം അന്ഹായിത്വാ സയിതും അയുത്ത"ന്തി ആഹ. സോ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛി. സാ നിക്ഖമിത്വാ ഉദകപൂരം ഘടം ഗഹേത്വാ ആസിഞ്ചമാനാ വിയ "ഏഹി, ആചരിയ, ന്ഹാനത്ഥായ ഫലകാനി അഭിരുഹാ"തി ആഹ. തസ്സ ഫലകാനി അഭിരുയ്ഹ ഠിതകാലേ സാ ഗേഹം പവിസിത്വാ ഫലകാനി ആകഡ്ഢിത്വാ ഗൂഥകൂപേ പാതേസി. പുക്കുസം സേനകോ "കോ ഏസോ"തി പുച്ഛി. "അഹം പുക്കുസോ"തി. "ത്വം കോ നാമ മനുസ്സോ"തി? "അഹം സേനകോ"തി അഞ്ഞമഞ്ഞം പുച്ഛിത്വാ അട്ഠംസു. തഥാ ഇതരേ ദ്വേപി തഥേവ പാതേസി. സബ്ബേപി തേ ജേഗുച്ഛേ ഗൂഥകൂപേ അട്ഠംസു. സാ വിഭാതായ രത്തിയാ തതോ ഉക്ഖിപാപേത്വാ, ചത്താരോപി ജനേ ഖുരമുണ്ഡേ കാരാപേത്വാ തണ്ഡുലാനി ഗാഹാപേത്വാ ഉദകേന തേമേത്വാ കോട്ടാപേത്വാ ചുണ്ണം ബഹലയാഗും പചാപേത്വാ മദ്ദിത്വാ സീസതോ പട്ഠായ സകലസരീരം വിലിമ്പാപേത്വാ തൂലപിചൂനി ഗാഹാപേത്വാ തഥേവ സീസതോ പട്ഠായ ഓകിരാപേത്വാ മഹാദുക്ഖം പാപേത്വാ കിലഞ്ജകുച്ഛിയം നിപജ്ജാപേത്വാ വേഠേത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേതുകാമാ ഹുത്വാ തേഹി സദ്ധിം ചത്താരി രതനാനി ഗാഹാപേത്വാ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ രാജാനം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിത്വാ - "ദേവ, സേതവാനരം നാമ മഹാപണ്ണാകാരം പടിഗ്ഗണ്ഹഥാ"തി വത്വാ ചത്താരി കിലഞ്ജാനി രഞ്ഞോ പാദമൂലേ ഠപാപേസി. അഥ രാജാ വിവരാപേത്വാ സേതമക്കടസദിസേ ചത്താരോപി ജനേ പസ്സി. അഥ സബ്ബേ

മനുസ്സാ ''അഹോ അദിട്ഠപുബ്ബാ, അഹോ മഹാസേതവാനരാ''തി വത്വാ മഹാഹസിതം ഹസിംസു. തേ ചത്താരോപി മഹാലജ്ജാ അഹേസും.

അഥ അമരാദേവീ അത്തനോ സാമിനോ നിദ്ദോസഭാവം കഥേന്തീ രാജാനം ആഹ - ''ദേവ, മഹോസധപണ്ഡിതോ ന ചോരോ, ഇമേ ചത്താരോവ ചോരാ. ഏതേസു ഹി സേനകോ മണിചോരോ, പുക്കുസോ സുവണ്ണമാലാചോരോ, കാമിന്ദോ കമ്ബലചോരോ, ദേവിന്ദോ സുവണ്ണപാദുകാചോരോ. ഇമേ ചോരാ അസുകമാസേ അസുകദിവസേ അസുകദാസിധീതാനം അസുകദാസീനം ഹത്ഥേ ഇമാനി രതനാനി പഹിണന്തി. ഇമം പണ്ണം പസ്സഥ, അത്തനോ സന്തകഞ്ച ഗണ്ഹഥ, ചോരേ ച, ദേവ, പടിച്ഛഥാ''തി. സാ ചത്താരോപി ജനേ മഹാവിപ്പകാരം പാപേത്വാ രാജാനം വന്ദിത്വാ അത്തനോ ഗേഹമേവ ഗതാ. രാജാ ബോധിസത്തസ്സ പലാതഭാവേന തസ്മിം ആസങ്കായ ച അഞ്ഞേസം പണ്ഡിതപതിമന്തീനം അഭാവേന ച തേസം കിഞ്ചി അവത്വാ ''പണ്ഡിതാ ന്ഹാപേത്വാ അത്തനോ ഗേഹാനി ഗച്ഛഥാ''തി പേസേസി. ചത്താരോ ജനാ മഹാവിപ്പകാരം പത്വാ രാജാനം വന്ദിത്വാ അത്തനോ ഗേഹമേവ ഗതാ.

സമ്ബരതനഥേനാ നിട്ഠിതാ.

ഖജ്ജോപനകപഞ്ഹോ

അഥസ്സ ഛത്തേ അധിവത്ഥാ ദേവതാ ബോധിസത്തസ്സ ധമ്മദേസനം അസ്സുണന്തീ ''കിം നു ഖോ കാരണ''ന്തി ആവജ്ജമാനാ തം കാരണം ഞത്വാ ''പണ്ഡിതസ്സ ആനയനകാരണം കരിസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ രത്തിഭാഗേ ഛത്തപിണ്ഡികം വിവരിത്വാ രാജാനം ചതുക്കനിപാതേ ദേവതായ പുച്ഛിതപഞ്ഹേ ആഗതേ ''ഹന്തി ഹത്ഥേഹി പാദേഹീ''തിആദികേ ചത്താരോ പഞ്ഹേ പുച്ഛി. രാജാ അജാനന്തോ ''അഹം ന ജാനാമി, അഞ്ഞേ പണ്ഡിതേ പുച്ഛിസ്സാമീ''തി ഏകദിവസം ഓകാസം യാചിത്വാ പുനദിവസേ ''ആഗച്ഛന്തൂ''തി ചതുന്നം പണ്ഡിതാനം സാസനം പേസേസി. തേഹി ''മയം ഖുരമുണ്ഡാ വീഥിം ഓതരന്താ ലജ്ജാമാ''തി വുത്തേ രാജാ ചത്താരോ നാളിപട്ടേ പേസേസി ''ഇമേ സീസേസു കത്വാ ആഗച്ഛന്തൂ''തി. തദാ കിര തേ നാളിപട്ടാ ഉപ്പന്നാ. തേ ആഗന്ത്വാ പഞ്ഞത്താസനേ നിസീദിംസു. അഥ രാജാ ''സേനക, അജ്ജ രത്തിഭാഗേ ഛത്തേ അധിവത്ഥാ ദേവതാ മം ചത്താരോ പഞ്ഹേ പുച്ഛി, അഹം പന അജാനന്തോ 'പണ്ഡിതേ പുച്ഛിസ്സാമീ'തി അവചം, കഥേഹി മേ തേ പഞ്ഹേ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> ''ഹന്തി ഹത്ഥേഹി പാദേഹി, മുഖഞ്ച പരിസുമ്ഭതി;
> സ വേ രാജ പിയോ ഹോതി, കം തേന ത്വാഭിപസ്സസീ''തി. (ജാ॰ ൧.൪.൧൭൩);

സേനകോ അജാനന്തോ ''കിം ഹന്തി, കഥം ഹന്തീ''തി തം തം വിലപിത്വാ നേവ അന്തം പസ്സി, ന കോടിം പസ്സി. സേസാപി അപ്പടിഭാനാ അഹേസും. അഥ രാജാ വിപ്പടിസാരീ ഹുത്വാ പുന രത്തിഭാഗേ ദേവതായ ''പഞ്ഹോ തേ ഞാതോ''തി പുട്ഠോ ''മയാ ചത്താരോ പണ്ഡിതാ പുട്ഠാ, തേപി ന ജാനിംസൂ''തി ആഹ. ദേവതാ ''കിം തേ ജാനിസ്സന്തി, ഠപേത്വാ മഹോസധപണ്ഡിതം അഞ്ഞോ കോചി ഏതേ പഞ്ഹേ കഥേതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി. സചേ തം പക്കോസാപേത്വാ ഏതേ പഞ്ഹേ ന കഥാപേസ്സസി,

ഇമിനാ തേ ജലിതേന അയകൂടേന സീസം ഭിന്ദിസ്സാമീ"തി രാജാനം തജ്ജേത്വാ "മഹാരാജ, അഗ്ഗിനാ അഥേ സതി ഖജ്ജോപനകം ധമിതും ന വട്ടതി, ഖീരേന അഥേ സതി വിസാണം ദുഹിതും ന വട്ടതീ"തി വത്വാ ഇമം പഞ്ചകനിപാതേ ഖജ്ജോപനകപഞ്ഹം ഉദാഹരി -

"കോ നു സന്തമ്ഹി പജ്ജോതേ, അഗ്ഗിപരിയേസനം ചരം;
അദ്ദക്ഖി രത്തി ഖജ്ജോതം, ജാതവേദം അമഞ്ഞഥ.

"സ്വസ്സ ഗോമയചുണ്ണാനി, അഭിമത്ഥം തിണാനി ച;
വിപരീതായ സഞ്ഞായ, നാസക്ഖി പജ്ജലേതവേ.

"ഏവമ്പി അനുപായേന, അത്ഥം ന ലഭതേ മിഗോ;
വിസാണതോ ഗവം ദോഹം, യത്ഥ ഖീരം ന വിന്ദതി.

"വിവിധേഹി ഉപായേഹി, അത്ഥം പപ്പോന്തി മാണവാ;
നിഗ്ഗഹേന അമിത്താനം, മിത്താനം പഗ്ഗഹേന ച.

"സേനാമോക്ഖപലാഭേന, വല്ലഭാനം നയേന ച;
ജഗതിം ജഗതിപാലാ, ആവസന്തി വസുന്ധര"ന്തി. (ജാ॰ ൧.൫.൭൫-൭൯);

തത്ഥ **സന്തമ്ഹി പജ്ജോതേ**തി അഗ്ഗിമ്ഹി സന്തേ. **ചര**ന്തി ചരന്തോ. **അദ്ദക്ഖീ**തി പസ്സി, ദിസ്വാ ച പന വണ്ണസാമഞ്ഞതായ ഖജ്ജോപനകം "ജാതവേദോ അയം ഭവിസ്സതീ"തി അമഞ്ഞിത്ഥ. **സ്വസ്സാ**തി സോ അസ്സ ഖജ്ജോപനകസ്സ ഉപരി സുഖുമാനി ഗോമയചുണ്ണാനി ചേവ തിണാനി ച. **അഭിമത്ഥ**ന്തി ഹത്ഥേഹി ഘംസിത്വാ ആകിരന്തോ ജണ്ണുകേഹി ഭൂമിയം പതിട്ഠായ മുഖേന ധമന്തോ ജാലേസ്സാമി നന്തി വിപരീതായ സഞ്ഞായ വായമന്തോപി ജാലേതും നാസക്ഖി. **മിഗോ**തി മിഗസദിസോ അന്ധബാലോ ഏവം അനുപായേന പരിയേസന്തോ അത്ഥം ന ലഭതി. **യത്ഥാ**തി യസ്മിം വിസാണേ ഖീരമേവ നത്ഥി, തതോ ഗാവിം ദുഹന്തോ വിയ ച അത്ഥം ന വിന്ദതി. **സേനാമോക്ഖപലാഭേനാ**തി സേനാമോക്ഖാനം അമച്ചാനം ലാഭേന. **വല്ലഭാന**ന്തി പിയമനാപാനം വിസ്സാസികാനം അമച്ചാനം നയേന ച. **വസുന്ധര**ന്തി വസുസങ്ഖാതാനം രതനാനം ധാരണതോ വസുന്ധരന്തി ലദ്ധനാമം ജഗതിം ജഗതിപാലാ രാജാനോ ആവസന്തി.

ന തേ തയാ സദിസാ ഹുത്വാ അഗ്ഗിമ്ഹി വിജ്ജമാനേയേവ ഖജ്ജോപനകം ധമന്തി. മഹാരാജ, ത്വം പന അഗ്ഗിമ്ഹി സതി ഖജ്ജോപനകം ധമന്തോ വിയ, തുലം ഛഡ്ഡേത്വാ ഹത്ഥേന തുലയന്തോ വിയ, ഖീരേന അഥേ ജാതേ വിസാണതോ ദുഹന്തോ വിയ ച, സേനകാദയോ പുച്ഛസി, ഏതേ കിം ജാനന്തി. ഖജ്ജോപനകസദിസാ ഹേതേ. അഗ്ഗിക്ഖന്ധസദിസോ മഹോസധോ പഞ്ഞായ ജലതി, തം പക്കോസാപേത്വാ പുച്ഛ. ഇമേ തേ പഞ്ഹേ അജാനന്തസ്സ ജീവിതം നത്ഥീതി രാജാനം തജ്ജേത്വാ അന്തരധായി.

ഖജ്ജോപനകപഞ്ഹോ നിട്ഠിതോ.

ഭൂരിപഞ്ഹോ

അഥ രാജാ മരണഭയതജ്ജിതോ പുനദിവസേ ചത്താരോ അമച്ചേ പക്കോസാപേത്വാ “താതാ, തുമ്ഹേ ചത്താരോ ചതൂസു രഥേസു ഠത്വാ ചതൂഹി നഗരദ്വാരേഹി നിക്ഖമിത്വാ യത്ഥ മമ പുത്തം മഹോസധപണ്ഡിതം പസ്സഥ, തത്ഥേവസ്സ സക്കാരം കത്വാ ഖിപ്പം ആനേഥാ”തി ആണാപേസി. തേപി ചത്താരോ ഏകേകേന ദ്വാരേന നിക്ഖമിംസു. തേസു തയോ ജനാ പണ്ഡിതം ന പസ്സിംസു. ദക്ഖിണദ്വാരേന നിക്ഖന്തോ പന ദക്ഖിണയവമജ്ഝകഗാമേ മഹാസത്തം മത്തികം ആഹരിത്വാ ആചരിയസ്സ ചക്കം വട്ടേത്വാ മത്തികാമക്ഖിതസരീരം പലാലപിട്ഠകേ നിസീദിത്വാ മുട്ഠിം മുട്ഠിം കത്വാ അപ്പസൂപം യവഭത്തം ഭുഞ്ജമാനം പസ്സി. കസ്മാ പനേസ ഏതം കമ്മം അകാസീതി? രാജാ കിര “നിസ്സംസയം പണ്ഡിതോ രജ്ജം ഗണ്ഹിസ്സതീ”തി ആസങ്കതി. “സോ ‘കുമ്ഭകാരകമ്മേന ജീവതീ’തി സുത്വാ നിരാസങ്കോ ഭവിസ്സതീ”തി ചിന്തേത്വാ ഏവമകാസീതി. സോ അമച്ചം ദിസ്വാ അത്തനോ സന്തികം ആഗതഭാവം ഞത്വാ “അജ്ജ മയ്ഹം യസോ പുന പാകതികോ ഭവിസ്സതി, അമരാദേവിയാ സമ്പാദിതം നാനഗ്ഗരസഭോജനമേവ ഭുഞ്ജിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ ഗഹിതം യവഭത്തപിണ്ഡം ഛഡ്ഡേത്വാ ഉട്ഠായ മുഖം വിക്ഖാലേത്വാ നിസീദി. തസ്മിം ഖണേ സോ അമച്ചോ തം ഉപസങ്കമി. സോ പന സേനകപക്ഖികോ, തസ്മാ നം ഘട്ടേന്തോ “പണ്ഡിത, ആചരിയസേനകസ്സ വചനം നിയ്യാനികം, തവ നാമ യസേ പരിഹീനേ തഥാരൂപാ പഞ്ഞാ പതിട്ഠാ ഹോതും നാസക്ഖി, ഇദാനി മത്തികാമക്ഖിതോ പലാലപിട്ഠേ നിസീദിത്വാ ഏവരൂപം ഭത്തം ഭുഞ്ജസീ”തി വത്വാ ദസകനിപാതേ ഭൂരിപഞ്ഹേ പഠമം ഗാഥമാഹ -

> “സച്ചം കിര, ത്വം അപി ഭൂരിപഞ്ഞ, യാ താദിസീ സിരീ ധിതീ മതീ ച;
> ന തായതേഭാവവസൂപനിതം, യോ യവകം ഭുഞ്ജസി അപ്പസൂപ”ന്തി.
> (ജാ° ൧.൧൦.൧൪൭);

തത്ഥ **സച്ചം കിരാ**തി യം ആചരിയസേനകോ ആഹ, തം കിര സച്ചമേവ. **സിരീ**തി ഇസ്സരിയം. **ധിതീ**തി അബ്ഭോച്ഛിന്നവീരിയം. **ന തായതേഭാവവസൂപനിത**ന്തി അഭാവസ്സ അവുഡ്ഢിയാ വസം ഉപനീതം തം ന രക്ഖതി ന ഗോപേതി, പതിട്ഠാ ഹോതും ന സക്കോതി. **യവക**ന്തി യവഭത്തം.

അഥ നം മഹാസത്തോ “അന്ധബാല, അഹം അത്തനോ പഞ്ഞാബലേന പുന തം യസം പാകതികം കാതുകാമോ ഏവം കരോമീ”തി വത്വാ ഇമം ഗാഥാദ്വയമാഹ -

> “സുഖം ദുക്ഖേന പരിപാചയന്തോ, കാലാകാലം വിചിനം ഛന്ദഛന്നോ;
> അത്ഥസ്സ ദ്വാരാനി അവാപുരന്തോ, തേനാഹം തുസ്സാമി യവോദനേന.
>
> “കാലഞ്ച ഞത്വാ അഭിജീഹനായ, മന്തേഹി അത്ഥം പരിപാചയിത്വാ;
> വിജമ്ഭിസ്സം സീഹവിജമ്ഭിതാനി, തായിദ്ധിയാ ദക്ഖസി മം
> പുനാപീ”തി. (ജാ° ൧.൧൦.൧൪൮-൧൪൯);

തത്ഥ **ദുക്ഖേനാ**തി ഇമിനാ കായികചേതസികദുക്ഖേന അത്തനോ പോരാണകസുഖം പടിപാകതികകരണേന **പരിപാചയന്തോ**വഡ്ഢേന്തോ. **കാലാകാല**ന്തി അയം പടിച്ഛന്നോ ഹുത്വാ ചരണകാലോ, അയം അപ്പടിച്ഛന്നോതി ഏവം കാലഞ്ച അകാലഞ്ച വിചിനന്തോ രഞ്ഞോ കുദ്ധകാലേ

ഛന്നേന ചരിതബ്ബന്തി ഞത്വാ ഛന്ദേന അത്തനോ രുചിയാ ഛന്നോ പടിച്ഛന്നോ ഹുത്വാ കുമ്ഭകാരകമ്മേന ജീവന്തോ അത്തനോ അത്ഥസ്സ കാരണസങ്ഖാതാനി ദ്വാരാനി അവാപുരന്തോ വിഹരാമി, തേന കാരണേനാഹം യവോദനേന തുസ്സാമീതി അത്ഥോ. **അഭിജീഹനായ**ാതി വീരിയകരണസ്സ. **മന്തേഹി അത്ഥം പരിപാചയിത്വ**ാതി അത്തനോ ഞാണബലേന മമ യസം വഡ്ഢേത്വാ മനോസിലാതലേ വിജമ്ഭമാനോ സീഹോ വിയ വിജമ്ഭിസ്സം, തായ ഇദ്ധിയാ മം പുനപി ത്വം പസ്സിസ്സസീതി.

അഥ നം അമച്ചോ ആഹ - ''പണ്ഡിത, ഛത്തേ അധിവത്ഥാ ദേവതാ രാജാനം പഞ്ഹം പുച്ഛി. രാജാ ചത്താരോ പണ്ഡിതേ പുച്ഛി. തേസു ഏകോപി തം പഞ്ഹം കഥേതും നാസക്ഖി, തസ്മാ രാജാ തവ സന്തികം മം പഹിണീ''തി. ''ഏവം സന്തേ പഞ്ഞായ ആനുഭാവം കസ്മാ ന പസ്സസി, ഏവരൂപേ ഹി കാലേ ന ഇസ്സരിയം പതിട്ഠാ ഹോതി, പഞ്ഞാസമ്പന്നോവ പതിട്ഠാ ഹോതീ''തി മഹാസത്തോ പഞ്ഞായ ആനുഭാവം വണ്ണേസി. അമച്ചോ രഞ്ഞാ ''പണ്ഡിതം ദിട്ഠട്ഠാനേയേവ സക്കാരം കത്വാ ആനേഥാ''തി ദിന്നം കഹാപണസഹസ്സം മഹാസത്തസ്സ ഹത്ഥേ ഠപേസി. കുമ്ഭകാരോ ''മഹോസധപണ്ഡിതോ കിര മയാ പേസകാരകമ്മം കാരിതോ''തി ഭയം ആപജ്ജി. അഥ നം മഹാസത്തോ ''മാ ഭായി, ആചരിയ, ബഹൂപകാരോ ത്വം അമ്ഹാക''ന്തി അസ്സാസേത്വാ സഹസ്സം ദത്വാ മത്തികാമക്ഖിതേനേവ സരീരേന രഥേ നിസീദിത്വാ നഗരം പാവിസി. അമച്ചോ രഞ്ഞോ ആരോചേത്വാ ''താത, കുഹിം പണ്ഡിതോ ദിട്ഠോ''തി വുത്തേ ''ദേവ, ദക്ഖിണയവമജ്ഝകഗാമേ കുമ്ഭകാരകമ്മം കത്വാ ജീവതി, തുമ്ഹേ പക്കോസഥാതി സുത്വാവ അന്ഹായിത്വാ മത്തികാമക്ഖിതേനേവ സരീരേന ആഗതോ''തി ആഹ. രാജാ ''സചേ മയ്ഹം പച്ചത്ഥികോ അസ്സ, ഇസ്സരിയവിധിനാ ചരേയ്യ, നായം മമ പച്ചത്ഥികോ''തി ചിന്തേത്വാ ''മമ പുത്തസ്സ 'അത്തനോ ഘരം ഗന്ത്വാ ന്ഹത്വാ അലങ്കരിത്വാ മയാ ദിന്നവിധാനേന ആഗച്ഛതൂ'തി വദേയ്യാഥാ''തി ആഹ. തം സുത്വാ പണ്ഡിതോ തഥാ കത്വാ ആഗന്ത്വാ ''പവിസതൂ''തി വുത്തേ പവിസിത്വാ രാജാനം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. രാജാ പടിസന്ഥാരം കത്വാ പണ്ഡിതം വീമംസന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> ''സുഖീപി ഹേകേ ന കരോന്തി പാപം, അവണ്ണസംസഗ്ഗഭയാ പുനേകേ;
> പഹൂ സമാനോ വിപുലത്ഥചിന്തീ, കിം കാരണാ മേ ന കരോസി ദുക്ഖ''ന്തി. (ജാ॰ ൧.൧.൧൪൮);

തത്ഥ **സുഖീ**തി പണ്ഡിത, ഏകച്ചേ ''മയം സുഖിനോ സമ്പന്നഇസ്സരിയാ, അലം നോ ഏത്തകേനാ''തി ഉത്തരി ഇസ്സരിയകാരണാ പാപം ന കരോന്തി, ഏകച്ചേ ''ഏവരൂപസ്സ നോ യസദായകസ്സ സാമികസ്സ അപരജ്ഝന്താനം അവണ്ണോ ഭവിസ്സതീ''തി അവണ്ണസംസഗ്ഗഭയാ ന കരോന്തി. ഏകോ ന സമത്ഥോ ഹോതി, ഏകോ മന്ദപഞ്ഞോ, ത്വം പന സമത്ഥോ ച വിപുലത്ഥചിന്തീ ച, ഇച്ഛന്തോ പന സകലജമ്ബുദീപേ രജ്ജമ്പി കാരേയ്യാസി. കിം കാരണാ മമ രജ്ജം ഗഹേത്വാ ദുക്ഖം ന കരോസീതി.

അഥ നം ബോധിസത്തോ ആഹ -

> ''ന പണ്ഡിതാ അത്തസുഖസ്സ ഹേതു, പാപാനി കമ്മാനി സമാചരന്തി;

ദുക്ഖേന ഫുട്ഠാ ഖലിതാപി സന്താ, ഛന്ദാ ച ദോസാ ന ജഹന്തി ധമ്മ''ന്തി. (ജാ॰ ൧.൧൦.൧൪൯);

തത്ഥ **ഖലിതാപീ**തി സമ്പത്തിതോ ഖലിത്വാ വിപത്തിയം ഠിതസഭാവാ ഹുത്വാപി. **ന ജഹന്തി ധമ്മ**ന്തി പവേണിയധമ്മമ്പി സുചരിതധമ്മമ്പി ന ജഹന്തി.

പുന രാജാ തസ്സ വീമംസനത്ഥം ഖത്തിയമായം കഥേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

''യേന കേനചി വണ്ണേന, മുദുനാ ദാരുണേന വാ;
ഉദ്ധരേ ദീനമത്താനം, പച്ഛാ ധമ്മം സമാചരേ''തി. (ജാ॰ ൧.൧൦.൧൫൦);

തത്ഥ **ദീന**ന്തി ദുഗ്ഗതം അത്താനം ഉദ്ധരിത്വാ സമ്പത്തിയം ഠപേയ്യാതി.

അഥസ്സ മഹാസത്തോ രുക്ഖൂപമം ദസ്സേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

''യസ്സ രുക്ഖസ്സ ഛായായ, നിസീദേയ്യ സയേയ്യ വാ;
ന തസ്സ സാഖം ഭഞ്ജേയ്യ, മിത്തദുബ്ഭോ ഹി പാപകോ''തി. (ജാ॰ ൧.൧൦.൧൫൧);

ഏവഞ്ച പന വത്വാ - ''മഹാരാജ, യദി പരിഭുത്തരുക്ഖസ്സ സാഖം ഭഞ്ജന്തോപി മിത്തദുബ്ഭീ ഹോതി , യേഹി തുമ്ഹേഹി മമ പിതാ ഉളാരേ ഇസ്സരിയേ പതിട്ഠാപിതോ, അഹഞ്ച മഹന്തേന അനുഗ്ഗഹേന അനുഗ്ഗഹിതോ, തേസു തുമ്ഹേസു അപരജ്ഝന്തോ അഹം കഥം നാമ മിത്തദുബ്ഭോ ന ഭവേയ്യ''ന്തി സബ്ബഥാപി അത്തനോ അമിത്തദുബ്ഭിഭാവം കഥേത്വാ രഞ്ഞോ ചിത്താചാരം ചോദേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

''യസ്സാപി ധമ്മം പുരിസോ വിജഞ്ഞാ, യേ ചസ്സ കങ്ഖം വിനയന്തി സന്തോ;
തം ഹിസ്സ ദീപഞ്ച പരായണഞ്ച, ന തേന മേത്തിം ജരയേഥ പഞ്ഞോ''തി. (ജാ॰ ൧.൧൦.൧൫൨);

തസ്സത്ഥോ - മഹാരാജ, യസ്സ ആചരിയസ്സ സന്തികാ യോ പുരിസോ അപ്പമത്തകമ്പി ധമ്മം കാരണം ജാനേയ്യ, യേ ചസ്സ സന്തോ ഉപ്പന്നം കങ്ഖം വിനയന്തി, തം തസ്സ പതിട്ഠാനട്ഠേന ദീപഞ്ചേവ പരായണഞ്ച, താദിസേന ആചരിയേന സദ്ധിം പണ്ഡിതോ മിത്തഭാവം നാമ ന ജീരേയ്യ ന നാസേയ്യ.

ഇദാനി തം ഓവദന്തോ ഇമം ഗാഥാദ്വയമാഹ -

''അലസോ ഗിഹീ കാമഭോഗീ ന സാധു, അസഞ്ഞതോ പബ്ബജിതോ ന സാധു;
രാജാ ന സാധു അനിസമ്മകാരീ, യോ പണ്ഡിതോ കോധനോ തം ന സാധു.

''നിസമ്മ ഖത്തിയോ കയിരാ, നാനിസമ്മ ദിസമ്പതി;
നിസമ്മകാരിനോ രാജ, യസോ കിത്തി ച വഡ്ഢതീ''തി. (ജാ॰ ൧.൧൦.൧൫൩-൧൫൪);

തത്ഥ **ന സാധൂ**തി ന സുന്ദരോ. **അനിസമ്മകാരീ**തി കിഞ്ചി സുത്വാ അനുപധാരേത്വാ അത്തനോ പച്ചക്ഖം അകത്വാ കാരകോ. **യസോ കിത്തി ചാ**തി ഇസ്സരിയപരിവാരോ ച ഗുണകിത്തി ച ഏകന്തേന വഡ്ഢതീതി.

ഭൂരിപഞ്ഹോ നിട്ഠിതോ.

ദേവതാപഞ്ഹോ

ഏവം വുത്തേ രാജാ മഹാസത്തം സമുസ്സിതസേതച്ഛത്തേ രാജപല്ലങ്കേ നിസീദാപേത്വാ സയം നീചാസനേ നിസീദിത്വാ ആഹ - ''പണ്ഡിത, സേതച്ഛത്തേ അധിവത്ഥാ ദേവതാ മം ചത്താരോ പഞ്ഹേ പുച്ഛി, തേ അഹം ന ജാനാമി. ചത്താരോപി പണ്ഡിതാ ന ജാനിംസു, കഥേഹി മേ, താത, തേ പഞ്ഹേ''തി. മഹാരാജ, ഛത്തേ അധിവത്ഥാ ദേവതാ വാ ഹോതു, ചാതുമഹാരാജികാദയോ വാ ഹോന്തു, യേന കേനചി പുച്ഛിതപഞ്ഹം അഹം കഥേതും സക്കോമി. വദ, മഹാരാജ, ദേവതായ പുച്ഛിതപഞ്ഹേതി. അഥ രാജാ ദേവതായ പുച്ഛിതനിയാമേനേവ കഥേന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

> ''ഹന്തി ഹത്ഥേഹി പാദേഹി, മുഖഞ്ച പരിസുമ്ഭതി;
> സ വേ രാജ പിയോ ഹോതി, കം തേന ത്വാഭിപസ്സസീ''തി. (ജാ॰ ൧൮.൧൮൩);

തത്ഥ **ഹന്തീ**തി പഹരതി. **പരിസുമ്ഭതീ**തി പഹരതിയേവ. **സ വേ**തി സോ ഏവം കരോന്തോ പിയോ ഹോതി. **കം തേന ത്വാഭിപസ്സസീ**തി തേന പഹരണകാരണേന പിയം കതമം പുഗ്ഗലം ത്വം, രാജ, അഭിപസ്സസീതി.

മഹാസത്തസ്സ തം കഥം സുത്വാവ ഗഗനതലേ പുണ്ണചന്ദോ വിയ അത്ഥോ പാകടോ അഹോസി. അഥ മഹാസത്തോ ''സുണ, മഹാരാജ, യദാ ഹി മാതുഅങ്കേ നിപന്നോ ദഹരകുമാരോ ഹട്ഠതുട്ഠോ കീളന്തോ മാതരം ഹത്ഥപാദേഹി പഹരതി, കേസേ ലുഞ്ചതി, മുട്ഠിനാ മുഖം പഹരതി, തദാ നം മാതാ 'ചോരപുത്തക, കഥം ത്വം നോ ഏവം പഹരസീ'തിആദീനി പേമസിനേഹവസേനേവ വത്വാ പേമം സന്ധാരേതും അസക്കോന്തീ ആലിങ്ഗിത്വാ ഥനന്തരേ നിപജ്ജാപേത്വാ മുഖം പരിചുമ്ബതി. ഇതി സോ തസ്സാ ഏവരൂപേ കാലേ പിയതരോ ഹോതി, തഥാ പിതുനോപീ''തി ഏവം ഗഗനമജ്ഝേ സൂരിയം ഉട്ഠാപേന്തോ വിയ പാകടം കത്വാ പഞ്ഹം കഥേസി. തം സുത്വാ ദേവതാ ഛത്തപിണ്ഡികം വിവരിത്വാ നിക്ഖമിത്വാ ഉപഡ്ഢം സരീരം ദസ്സേത്വാ ''സുകഥിതോ പണ്ഡിതേന പഞ്ഹോ''തി മധുരസ്സരേന സാധുകാരം ദത്വാ രതനചങ്കോടകം പൂരേത്വാ ദിബ്ബപുപ്ഫഗന്ധവാസേഹി ബോധിസത്തം പൂജേത്വാ അന്തരധായി. രാജാപി പണ്ഡിതം പുപ്ഫാദീഹി പൂജേത്വാ ഇതരം പഞ്ഹം യാചിത്വാ ''വദ, മഹാരാജാ''തി വുത്തേ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

> ''അക്കോസതി യഥാകാമം, ആഗമഞ്ചസ്സ ഇച്ഛതി;
> സ വേ രാജ പിയോ ഹോതി, കം തേന ത്വാഭിപസ്സസീ''തി. (ജാ॰ ൧൮.൧൮൪);

അഥസ്സ മഹാസത്തോ - "മഹാരാജ, മാതാ വചനപേസനം കാതും സമത്ഥം സത്തട്ഠവസ്സികം പുത്തം 'താത, ഖേത്തം ഗച്ഛ, അന്തരാപണം ഗച്ഛാ'തിആദീനി വത്വാ 'അമ്മ, സചേ ഇദഞ്ചിദഞ്ച ഖാദനീയം ഭോജനീയം ദസ്സസി, ഗമിസ്സാമീ'തി വുത്തേ 'സാധു, പുത്ത, ഗണ്ഹാഹീ'തി വത്വാ ദേതി. സോ ദാരകോ തം ഖാദിത്വാ ബഹി ഗന്ത്വാ ദാരകേഹി സദ്ധിം കീളിത്വാ മാതുപേസനം ന ഗച്ഛതി. മാതരാ "താത, ഗച്ഛാഹീ'തി വുത്തേ സോ മാതരം 'അമ്മ, ത്വം സീതായ ഘരച്ഛായായ നിസീദസി, കിം പന അഹം തവ ബഹി പേസനകമ്മം കരിസ്സാമി, അഹം തം വഞ്ചേമീ'തി വത്വാ ഹത്ഥവികാരമുഖവികാരേ കത്വാ ഗതോ. സാ ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ കുജ്ഝിത്വാ ദണ്ഡകം ഗഹേത്വാ 'ത്വം മമ സന്തകം ഖാദിത്വാ ഖേത്തേ കിച്ചം കാതും ന ഇച്ഛസീ'തി തജ്ജേന്തീ വേഗേന പലായന്തം അനുബന്ധിത്വാ പാപുണിതും അസക്കോന്തീ 'ചോരാ തം ഖണ്ഡാഖണ്ഡം ഛിന്ദന്തൂ'തിആദീനി വത്വാ യഥാകാമം അക്കോസതി പരിഭാസതി. യം പന മുഖേന ഭണതി, തഥാ ഹദയേ അപ്പമത്തകമ്പി ന ഇച്ഛതി, ആഗമനഞ്ചേസ്സ ഇച്ഛതി, സോ ദിവസഭാഗം കീളിത്വാ സായം ഗേഹം പവിസിതും അവിസഹന്തോ ഞാതകാനം സന്തികം ഗച്ഛതി. മാതാപിസ്സ ആഗമനമഗ്ഗം ഓലോകേന്തീ അനാഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ 'പവിസിതും ന വിസഹതി മഞ്ഞേ'തി സോകസ്സ ഹദയം പൂരേത്വാ അസ്സുപുണ്ണേഹി നേത്തേഹി ഞാതിഘരേ ഉപധാരേന്തീ പുത്തം ദിസ്വാ ആലിങ്ഗിത്വാ സീസേ ചുമ്ബിത്വാ ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി ദള്ഹം ഗഹേത്വാ 'താത പിയപുത്തക, മമ വചനം ഹദയേ ഠപേസീ'തി അതിരേകതരം പേമം ഉപ്പാദേസി. ഏവം, മഹാരാജ, മാതുയാ കുദ്ധകാലേ പുത്തോ പിയതരോ നാമ ഹോതീ"തി ദുതിയം പഞ്ഹം കഥേസി. ദേവതാ തഥേവ പൂജേസി.

രാജാപി പൂജേത്വാ തതിയം പഞ്ഹം യാചിത്വാ "വദ, മഹാരാജാ"തി വുത്തേ തതിയം ഗാഥമാഹ -

"അബ്ഭക്ഖാതി അഭൂതേന, അലികേനാഭിസാരയേ;
സ വേ രാജ പിയോ ഹോതി, കം തേന ത്വാഭിപസ്സസീ"തി. (ജാ॰ ൧.൧൮.൧൯);

അഥസ്സ മഹാസത്തോ "രാജ, യദാ ഉഭോ ജയമ്പതികാ രഹോഗതാ ലോകസ്സാദരതിയാ കീളന്താ 'ഭദ്ദേ, തവ മയി പേമം നത്ഥി, ഹദയം തേ ബഹി ഗത'ന്തി ഏവം അഞ്ഞമഞ്ഞം അഭൂതേന അബ്ഭാചിക്ഖന്തി, അലികേന സാരേന്തി ചോദേന്തി, തദാ തേ അതിരേകതരം അഞ്ഞമഞ്ഞം പിയായന്തി. ഏവമസ്സ പഞ്ഹസ്സ അത്ഥം ജാനാഹീ"തി കഥേസി. ദേവതാ തഥേവ പൂജേസി.

രാജാപി പൂജേത്വാ ഇതരം പഞ്ഹം യാചിത്വാ "വദ, മഹാരാജാ"തി വുത്തേ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

"ഹരം അന്നഞ്ച പാനഞ്ച, വത്ഥസേനാസനാനി ച;
അഞ്ഞദത്ഥുഹരാ സന്താ, തേ വേ രാജ പിയാ ഹോന്തി;
കം തേന ത്വാഭിപസ്സസീ"തി. (ജാ॰ ൧.൧൮.൨൦);

അഥസ്സ മഹാസത്തോ "മഹാരാജ, അയം പഞ്ഹോ ധമ്മികസമണബ്രാഹ്മണേ സന്ധായ വുത്തോ. സദ്ധാനി ഹി കുലാനി ഇധലോകപരലോകം സദ്ദഹിത്വാ ദേന്തി ചേവ ദാതുകാമാനി ച ഹോന്തി, താനി തഥാരൂപേ സമണബ്രാഹ്മണേ

യാചന്തേപി ലദ്ധം ഹരന്തേ ഭുഞ്ജന്തേപി ദിസ്വാ ‘അമ്ഹേയേവ യാചന്തി, അമ്ഹാകംയേവ സന്തകാനി അന്നപാനാദീനി പരിഭുഞ്ജന്തീ’തി തേസു അതിരേകതരം പേമം കരോന്തി. ഏവം ഖോ, മഹാരാജ, അഞ്ഞദത്ഥുഹരാ സന്താ ഏകംസേന യാചന്താ ചേവ ലദ്ധം ഹരന്താ ച സമാനാ പിയാ ഹോന്തീ”തി കഥേസി. ഇമസ്മിം പന പഞ്ഹേ കഥിതേ ദേവതാ തഥേവ പൂജേത്വാ സാധുകാരം ദത്വാ സത്തരതനപൂരം രതനചങ്കോടകം “ഗണ്ഹ, മഹാപണ്ഡിതാ”തി മഹാസത്തസ്സ പാദമൂലേ ഖിപി. രാജാപിസ്സ അതിരേകതരം പൂജം കരോന്തോ അതിവിയ പസീദിത്വാ സേനാപതിട്ഠാനം അദാസി. തതോ പട്ഠായ മഹാസത്തസ്സ യസോ മഹാ അഹോസി.

ദേവതാപഞ്ഹോ നിട്ഠിതോ.

പഞ്ചപണ്ഡിതപഞ്ഹോ

പുന തേ ചത്താരോ പണ്ഡിതാ “അമ്ഭോ, ഗഹപതിപുത്തോ ഇദാനി മഹന്തതരോ ജാതോ, കിം കരോമാ”തി മന്തയിംസു. അഥ നേ സേനകോ ആഹ - “ഹോതു ദിട്ഠോ മേ ഉപായോ, മയം ഗഹപതിപുത്തം ഉപസങ്കമിത്വാ ‘രഹസ്സം നാമ കസ്സ കഥേതും വട്ടതീ’തി പുച്ഛിസ്സാമ, സോ ‘ന കസ്സചി കഥേതബ്ബ’ന്തി വക്ഖതി. അഥ നം ‘ഗഹപതിപുത്തോ തേ, ദേവ, പച്ചത്ഥികോ ജാതോ’തി പരിഭിന്ദിസ്സാമാ”തി. തേ ചത്താരോപി പണ്ഡിതാ തസ്സ ഘരം ഗന്ത്വാ പടിസന്ഥാരം കത്വാ “പണ്ഡിത, പഞ്ഹം പുച്ഛിതുകാമമ്ഹാ”തി വത്വാ “പുച്ഛഥാ”തി വുത്തേ സേനകോ പുച്ഛി “പണ്ഡിത, പുരിസേന നാമ കത്ഥ പതിട്ഠാതബ്ബ”ന്തി? “സച്ചേ പതിട്ഠാതബ്ബ”ന്തി. “സച്ചേ പതിട്ഠിതേന കിം ഉപ്പാദേതബ്ബ”ന്തി? “ധനം ഉപ്പാദേതബ്ബ”ന്തി. “ധനം ഉപ്പാദേത്വാ കിം കാതബ്ബ”ന്തി? “മന്തോ ഗഹേതബ്ബോ”തി. “മന്തം ഗഹേത്വാ കിം കാതബ്ബ”ന്തി? “അത്തനോ രഹസ്സം പരസ്സ ന കഥേതബ്ബ”ന്തി. തേ “സാധു പണ്ഡിതാ”തി വത്വാ തുട്ഠമാനസാ ഹുത്വാ “ഇദാനി ഗഹപതിപുത്തസ്സ പിട്ഠിം പസ്സിസ്സാമാ”തി രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ “മഹാരാജ, ഗഹപതിപുത്തോ തേ പച്ചത്ഥികോ ജാതോ”തി വദിംസു. “നാഹം തുമ്ഹാകം വചനം സദ്ദഹാമി, ന സോ മയ്ഹം പച്ചത്ഥികോ ഭവിസ്സതീ”തി . സച്ചം, മഹാരാജ, സദ്ദഹഥ, അസദ്ദഹന്തോ പന തമേവ പുച്ഛഥ “പണ്ഡിത, അത്തനോ രഹസ്സം നാമ കസ്സ കഥേതബ്ബ”ന്തി? സചേ പച്ചത്ഥികോ ന ഭവിസ്സതി, “അസുകസ്സ നാമ കഥേതബ്ബ”ന്തി വക്ഖതി. സചേ പച്ചത്ഥികോ ഭവിസ്സതി, “കസ്സചി ന കഥേതബ്ബം, മനോരഥേ പരിപുണ്ണേ കഥേതബ്ബ”ന്തി വക്ഖതി. തദാ അമ്ഹാകം വചനം സദ്ദഹിത്വാ നിക്കങ്ഖാ ഭവേയ്യാഥാതി. സോ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ ഏകദിവസം സബ്ബേസു സമാഗന്ത്വാ നിസിന്നേസു വീസതിനിപാതേ പഞ്ചപണ്ഡിതപഞ്ഹേ പഠമം ഗാഥമാഹ -

> “പഞ്ച പണ്ഡിതാ സമാഗതാത്ഥ, പഞ്ഹാ മേ പടിഭാതി തം സുണാഥ;
> നിന്ദിയമത്ഥം പസംസിയം വാ, കസ്സേവാവികരേയ്യ ഗുയ്ഹമത്ഥ”ന്തി.
> (ജാ॰ ൧.൧൬.൩൫൬);

ഏവം വുത്തേ സേനകോ “രാജാനമ്പി അമ്ഹാകംയേവ അബ്ഭന്തരേ പക്ഖിപിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> “ത്വം ആവികരോഹി ഭൂമിപാല, ഭത്താ ഭാരസഹോ തുവം വദേതം;

തവ ഛന്ദരുചീനി സമ്മസിത്വാ, അഥ വക്ഖന്തി ജനിന്ദ പഞ്ച ധീരാ''തി.
(ജാ॰ ൧.൧൬.൩൬൩);

തത്ഥ **ഭത്താ**തി ത്വം അമ്ഹാകം സാമികോ ചേവ ഉപ്പന്നസ്സ ച ഭാരസ്സ സഹോ, പഠമം താവ ത്വമേവ ഏതം വദേഹി. **തവ ഛന്ദരുചീനീ**തി പച്ഛാ തവ ഛന്ദഞ്ചേവ രുച്ചനകാരണാനി ച സമ്മസിത്വാ ഇമേ പഞ്ച പണ്ഡിതാ വക്ഖന്തി.

അഥ രാജാ അത്തനോ കിലേസവസികതായ ഇമം ഗാഥമാഹ -

''യാ സീലവതീ അനഞ്ഞഥേയ്യാ, ഭത്തുച്ഛന്ദവസാനുഗാ പിയാ മനാപാ;
നിന്ദിയമത്ഥം പസംസിയം വാ, ഭരിയായാവികരേയ്യ ഗുയ്ഹമത്ഥ''ന്തി.
(ജാ॰ ൧.൧൬.൩൬൪);

തത്ഥ **അനഞ്ഞഥേയ്യാ**തി കിലേസവസേന അഞ്ഞേന ന ഥേനിതബ്ബാ.

തതോ സേനകോ ''ഇദാനി രാജാനം അമ്ഹാകം അബ്ഭന്തരേ പക്ഖിപിമ്ഹാ''തി തുസ്സിത്വാ സയംകതകാരണമേവ ദീപേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

''യോ കിച്ഛഗതസ്സ ആതുരസ്സ, സരണം ഹോതി ഗതീ പരായണഞ്ച;
നിന്ദിയമത്ഥം പസംസിയം വാ, സഖിനോവാവികരേയ്യ ഗുയ്ഹമത്ഥ''ന്തി.
(ജാ॰ ൧.൧൬.൩൬൫);

അഥ രാജാ പുക്കുസം പുച്ഛി ''കഥം, പുക്കുസ, പസ്സസി, നിന്ദിയം വാ പസംസിയം വാ രഹസ്സം കസ്സ കഥേതബ്ബ''ന്തി? സോ കഥേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

''ജേട്ഠോ അഥ മജ്ഝിമോ കനിട്ഠോ, യോ ചേ സീലസമാഹിതോ ഠിതത്തോ;
നിന്ദിയമത്ഥം പസംസിയം വാ, ഭാതുവാവികരേയ്യ ഗുയ്ഹമത്ഥ''ന്തി.
(ജാ॰ ൧.൧൬.൩൬൬);

തത്ഥ **ഠിതത്തോ**തി ഠിതസഭാവോ നിബ്ബിസേവനോ.

തതോ രാജാ കാമിന്ദം പുച്ഛി ''കഥം കാമിന്ദ പസ്സസി, രഹസ്സം കസ്സ കഥേതബ്ബ''ന്തി? സോ കഥേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

''യോ വേ പിതുഹദയസ്സ പദ്ധഗൂ, അനുജാതോ പിതരം അനോമപഞ്ഞോ;
നിന്ദിയമത്ഥം പസംസിയം വാ, പുത്തസ്സാവികരേയ്യ ഗുയ്ഹമത്ഥ''ന്തി.
(ജാ॰ ൧.൧൬.൩൬൭);

തത്ഥ **പദ്ധഗൂ**തി പേസനകാരകോ യോ പിതുസ്സ പേസനം കരോതി, പിതു ചിത്തസ്സ വസേ വത്തതി, ഓവാദക്ഖമോ ഹോതീതി അത്ഥോ. **അനുജാതോ**തി തയോ പുത്താ അതിജാതോ ച അനുജാതോ ച അവജാതോ ചാതി. അനുപ്പന്നം

യസം ഉപ്പാദേന്തോ അതിജാതോ, കുലഭാരോ അവജാതോ, കുലപവേണിരക്ഖകോ പന അനുജാതോ. തം സന്ധായ ഏവമാഹ.

തതോ രാജാ ദേവിന്ദം പുച്ഛി - “കഥം ദേവിന്ദ, പസ്സസി, രഹസ്സം കസ്സ കഥേതബ്ബ”ന്തി? സോ അത്തനോ കതകാരണമേവ കഥേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

“മാതാ ദ്വിപദാജനിന്ദസേട്ഠ, യാ നം പോസേതി ഛന്ദസാ പിയേന;
നിന്ദിയമത്ഥം പസംസിയം വാ, മാതുയാവികരേയ്യ ഗുയ്ഹമത്ഥ”ന്തി.
(ജാ॰ ൧.൧൬.൩൨൧);

തത്ഥ **ദ്വിപദാജനിന്ദസേട്ഠാ**തി ദ്വിപദാനം സേട്ഠ, ജനിന്ദ. **ഛന്ദസാ പിയേനാ**തി ഛന്ദേന ചേവ പേമേന ച.

ഏവം തേ പുച്ഛിത്വാ രാജാ പണ്ഡിതം പുച്ഛി “കഥം പസ്സസി, പണ്ഡിത, രഹസ്സം കസ്സ കഥേതബ്ബ”ന്തി. “മഹാരാജ, യാവ അത്തനോ ഇച്ഛിതം ന നിപ്ഫജ്ജതി, താവ പണ്ഡിതോ അധിവാസേയ്യ, കസ്സചി ന കഥേയ്യാ”തി സോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

“ഗുയ്ഹസ്സ ഹി ഗുയ്ഹമേവ സാധു, ന ഹി ഗുയ്ഹസ്സ പസത്ഥമാവികമ്മം;
അനിപ്ഫന്നതാ സഹേയ്യ ധീരോ, നിപ്ഫന്നോവ യഥാസുഖം ഭണേയ്യാ”തി. (ജാ॰ ൧.൧൬.൩൨൨);

തത്ഥ **അനിപ്ഫന്നതാ**തി മഹാരാജ, യാവ അത്തനോ ഇച്ഛിതം ന നിപ്ഫജ്ജതി, താവ പണ്ഡിതോ അധിവാസേയ്യ, ന കസ്സചി കഥേയ്യാതി.

പണ്ഡിതേന പന ഏവം വുത്തേ രാജാ അനത്തമനോ അഹോസി. സേനകോ രാജാനം ഓലോകേസി, രാജാപി സേനകമുഖം ഓലോകേസി. ബോധിസത്തോ തേസം കിരിയം ദിസ്വാവ ജാനി “ഇമേ ചത്താരോ ജനാ പഠമമേവ മം രഞ്ഞോ അന്തരേ പരിഭിന്ദിംസു, വീമംസനവസേന പഞ്ഹോ പുച്ഛിതോ ഭവിസ്സതീ”തി. തേസം പന കഥേന്താനഞ്ഞേവ സൂരിയോ അത്ഥങ്ഗതോ, ദീപാ ജലിതാ. പണ്ഡിതോ “രാജകമ്മാനി നാമ ഭാരിയാനി, ന പഞ്ഞായതി ‘കിം ഭവിസ്സതീ’തി, ഖിപ്പമേവ ഗന്തും വട്ടതീ”തി ഉട്ഠായാസനാ രാജാനം വന്ദിത്വാ നിക്ഖമിത്വാ ചിന്തേസി “ഇമേസു ഏകോ ‘സഹായകസ്സ കഥേതും വട്ടതീ’തി ആഹ , ഏകോ ‘ഭാതുസ്സ, ഏകോ പുത്തസ്സ, ഏകോ മാതു കഥേതും വട്ടതീ’തി ആഹ. ഇമേഹി ഏതം കതമേവ ഭവിസ്സതി, ദിട്ഠമേവ കഥിതന്തി മഞ്ഞാമി, ഹോതു അജ്ജേവ ഏതം ജാനിസ്സാമീ”തി. തേ പന ചത്താരോപി അഞ്ഞേസു ദിവസേസു രാജകുലാ നിക്ഖമിത്വാ രാജനിവേസനദ്വാരേ ഏകസ്സ ഭത്തഅമ്ബണസ്സ പിട്ഠേ നിസീദിത്വാ കിച്ചകരണീയാനി മന്തേത്വാ ഘരാനി ഗച്ഛന്തി. തസ്മാ പണ്ഡിതോ “അഹം ഏതേസം ചതുന്നം രഹസ്സം അമ്ബണസ്സ ഹേട്ഠാ നിപജ്ജിത്വാ ജാനിതും സക്കുണേയ്യ”ന്തി ചിന്തേത്വാ തം അമ്ബണം ഉക്ഖിപാപേത്വാ അത്ഥരണം അത്ഥരാപേത്വാ അമ്ബണസ്സ ഹേട്ഠാ പവിസിത്വാ പുരിസാനം സഞ്ഞം അദാസി “തുമ്ഹേ ചതൂസു പണ്ഡിതേസു മന്തേത്വാ ഗതേസു ആഗന്ത്വാ മം ആനേയ്യാഥാ”തി. തേ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ പക്കമിംസു. സേനകോപി രാജാനം ആഹ - “മഹാരാജ, അമ്ഹാകം വചനം ന സദ്ദഹഥ, ഇദാനി കിം കരിസ്സഥാ”തി. സോ തസ്സ വചനം ഗഹേത്വാ അനിസാമേത്വാവ ഭീതതസിതോ

ഹുത്വാ “ഇദാനി കിം കരോമ, സേനക പണ്ഡിതാ”തി പുച്ഛി. “മഹാരാജ, പപഞ്ചം അകത്വാ കഞ്ചി അജാനാപേത്വാ ഗഹപതിപുത്തം മാരേതും വട്ടതീ”തി. രാജാ “സേനക, ഠപേത്വാ തുമ്ഹേ അഞ്ഞോ മമ അത്ഥകാമോ നാമ നത്ഥി, തുമ്ഹേ അത്തനോ സുഹദേ ഗഹേത്വാ ദ്വാരന്തരേ ഠത്വാ ഗഹപതിപുത്തസ്സ പാതോവ ഉപട്ഠാനം ആഗച്ഛന്തസ്സ ഖഗ്ഗേന സീസം ഛിന്ദഥാ”തി അത്തനോ ഖഗ്ഗരതനം അദാസി. തേ “സാധു, ദേവ, മാ ഭായി, മയം തം മാരേസ്സാമാ”തി വത്വാ നിക്ഖമിത്വാ “ദിട്ഠാ നോ പച്ചാമിത്തസ്സ പിട്ഠീ”തി ഭത്തഅമ്ബണസ്സ പിട്ഠേ നിസീദിംസു. തതോ സേനകോ ആഹ “അമ്ഭോ, കോ ഗഹപതിപുത്തം മാരേസ്സതീ”തി. ഇതരേ “തുമ്ഹേയേവ ആചരിയ, മാരേഥാ”തി തസ്സേവ ഭാരം കരിംസു.

അഥ നേ സേനകോ പുച്ഛി “തുമ്ഹേ ‘രഹസ്സം നാമ അസുകസ്സ അസുകസ്സ കഥേതബ്ബ’ന്തി വദഥ, കിം വോ ഏതം കതം, ഉദാഹു ദിട്ഠം സുത”ന്തി? “കതം ഏതം, ആചരിയാ”തി. തുമ്ഹേ “രഹസ്സം നാമ സഹായകസ്സ കഥേതബ്ബ”ന്തി വദഥ, “കിം വോ ഏതം കതം, ഉദാഹു ദിട്ഠം സുത”ന്തി? “കതം ഏതം മയാ”തി? “കഥേഥ, ആചരിയാ”തി. “ഇമസ്മിം രഹസ്സേ രഞ്ഞാ ഞാതേ ജീവിതം മേ നത്ഥീ”തി. “മാ ഭായഥ ആചരിയ, ഇധ തുമ്ഹാകം രഹസ്സഭേദകോ നത്ഥി, കഥേഥാ”തി. സോ നഖേന അമ്ബണം കോട്ടേത്വാ “അത്ഥി നു ഖോ ഇമസ്സ ഹേട്ഠാ ഗഹപതിപുത്തോ”തി ആഹ. “ആചരിയ, ഗഹപതിപുത്തോ അത്തനോ ഇസ്സരിയേന ഏവരൂപം ഠാനം ന പവിസിസ്സതി, ഇദാനി യസേന മത്തോ ഭവിസ്സതി, കഥേഥ തുമ്ഹേ”തി. സേനകോ താവ അത്തനോ രഹസ്സം കഥേന്തോ ആഹ - “തുമ്ഹേ ഇമസ്മിം നഗരേ അസുകം നാമ വേസിം ജാനാഥാ”തി? “ആമ, ആചരിയാ”തി. “ഇദാനി സാ പഞ്ഞായതീ”തി. “ന പഞ്ഞായതി, ആചരിയാ”തി. “അഹം സാലവനുയ്യാനേ തായ സദ്ധിം പുരിസകിച്ചം കത്വാ തസ്സാ പിളന്ധനേസു ലോഭേന തം മാരേത്വാ തസ്സായേവ സാടകേന ഭണ്ഡികം കത്വാ ആഹരിത്വാ അമ്ഹാകം ഘരേ അസുകഭൂമികായ അസുകേ നാമ ഗബ്ഭേ നാഗദന്തകേ ലഗ്ഗേസിം, വളഞ്ജേതും ന വിസഹാമി, പുരാണഭാവമസ്സ ഓലോകേമി, ഏവരൂപം അപരാധകമ്മം കത്വാ മയാ ഏകസ്സ സഹായകസ്സ കഥിതം, ന തേന കസ്സചി കഥിതപുബ്ബം, ഇമിനാ കാരണേന ‘സഹായകസ്സ ഗുയ്ഹം കഥേതബ്ബ’ന്തി മയാ കഥിത”ന്തി. പണ്ഡിതോ തസ്സ രഹസ്സം സാധുകം വവത്ഥപേത്വാ സല്ലക്ഖേസി.

പുക്കുസോപി അത്തനോ രഹസ്സം കഥേന്തോ ആഹ - “മമ ഊരുയാ കുട്ഠം അത്ഥി, കനിട്ഠോ മേ പാതോവ കഞ്ചി അജാനാപേത്വാ തം ധോവിത്വാ ഭേസജ്ജേന മക്ഖേത്വാ ഉപരി പിലോതികം ദത്വാ ബന്ധതി. രാജാ മയി മുദുചിത്തോ ‘ഏഹി പുക്കുസാ’തി മം പക്കോസിത്വാ യേഭുയ്യേന മമ ഊരുയായേവ സയതി , സചേ പന ഏതം രാജാ ജാനേയ്യ, മം മാരേയ്യ. തം മമ കനിട്ഠം ഠപേത്വാ അഞ്ഞോ ജാനന്തോ നാമ നത്ഥി, തേന കാരണേന ‘രഹസ്സം നാമ ഭാതു കഥേതബ്ബ’ന്തി മയാ വുത്ത”ന്തി. കാമിന്ദോപി അത്തനോ രഹസ്സം കഥേന്തോ ആഹ - “മം കാളപക്ഖേ ഉപോസഥദിവസേ നരദേവോ നാമ യക്ഖോ ഗണ്ഹാതി, അഹം ഉമ്മത്തകസുനഖോ വിയ വിരവാമി, സ്വാഹം തമത്ഥം പുത്തസ്സ കഥേസിം. സോ മമ യക്ഖേന ഗഹിതഭാവം ഞത്വാ മം അന്തോഗേഹഗബ്ഭേ നിപജ്ജാപേത്വാ ദ്വാരം പിദഹിത്വാ നിക്ഖമിത്വാ മമ സദ്ദം പടിച്ഛാദനത്ഥം ദ്വാരേ സമജ്ജം കാരേസി, ഇമിനാ കാരണേന ‘രഹസ്സം നാമ പുത്തസ്സ കഥേതബ്ബ’ന്തി മയാ വുത്ത”ന്തി. തതോ തയോപി ദേവിന്ദം

പുച്ഛിംസു. സോ അത്തനോ രഹസ്സം കഥേന്തോ ആഹ - "മയാ മണിപഹംസനകമ്മം കരോന്തേന രഞ്ഞോ സന്തകം സക്കേന കുസരഞ്ഞോ ദിന്നം, സിരിപവേസനം മങ്ഗലമണിരതനം ഥേനേത്വാ മാതുയാ ദിന്നം. സാ കഞ്ചി അജാനാപേത്വാ മമ രാജകുലം പവിസനകാലേ തം മയ്ഹം ദേതി, അഹം തേന മണിനാ സിരിം പവേസേത്വാ രാജനിവേസനം ഗച്ഛാമി. രാജാ തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം അകഥേത്വാ പഠമതരം മയാ സദ്ധിം കഥേസി. ദേവസികം അട്ഠ, സോളസ, ദ്വത്തിംസ, ചതുസട്ഠി കഹാപണേ മമ പരിബ്ബയത്ഥായ ദേതി . സചേ തസ്സ മണിരതനസ്സ ഹരണഭാവം രാജാ ജാനേയ്യ, മയ്ഹം ജീവിതം നത്ഥി, ഇമിനാ കാരണേന 'രഹസ്സം നാമ മാതു കഥേതബ്ബ'ന്തി മയാ വുത്ത"ന്തി.

മഹാസത്തോ സബ്ബേസമ്പി ഗുയ്ഹം അത്തനോ പച്ചക്ഖം അകാസി . തേ പന അത്തനോ ഉദരം ഫാലേത്വാ അന്തം ബാഹിരം കരോന്താ വിയ രഹസ്സം അഞ്ഞമഞ്ഞം കഥേത്വാ "തുമ്ഹേ അപ്പമത്താ പാതോവ ആഗച്ഛഥ, ഗഹപതിപുത്തം മാരേസ്സാമാ"തി ഉട്ഠായ പക്കമിംസു. തേസം ഗതകാലേ പണ്ഡിതസ്സ പുരിസാ ആഗന്ത്വാ അമ്ബണം ഉക്ഖിപിത്വാ മഹാസത്തം ആദായ പക്കമിംസു. സോ ഘരം ഗന്ത്വാ ന്ഹത്വാ അലങ്കരിത്വാ സുഭോജനം ഭുഞ്ജിത്വാ "അജ്ജ മേ ഭഗിനീ ഉദുമ്ബരദേവീ രാജഗേഹതോ സാസനം പേസേസ്സതീ"തി ഞത്വാ ദ്വാരേ പച്ചായികം പുരിസം ഠപേസി "രാജഗേഹതോ ആഗതം സീഘം പവേസേത്വാ മമ ദസ്സേയ്യാസീ"തി. ഏവഞ്ച പന വത്വാ സയനപിട്ഠേ നിപജ്ജി. തസ്മിം ഖണേ രാജാപി സയനപിട്ഠേ നിപന്നോവ പണ്ഡിതസ്സ ഗുണം സരിത്വാ "മഹോസധപണ്ഡിതോ സത്തവസ്സികകാലതോ പട്ഠായ മം ഉപട്ഠഹന്തോ ന കിഞ്ചി മയ്ഹം അനത്ഥം അകാസി, ദേവതായ പുച്ഛിതപഞ്ഹേപി പണ്ഡിതേ അസതി ജീവിതം മേ ലദ്ധം ന സിയാ. വേരിപച്ചാമിത്താനം വചനം ഗഹേത്വാ 'അസമധുരം പണ്ഡിതം മാരേഥാ'തി ഖഗ്ഗം ദേന്തേന അയുത്തം മയാ കതം, സ്വേ ദാനി നം പസ്സിതും ന ലഭിസ്സാമീ"തി സോകം ഉപ്പാദേസി. സരീരതോ സേദാ മുച്ചിംസു. സോ സോകസമപ്പിതോ ചിത്തസ്സാദം ന ലഭി. ഉദുമ്ബരദേവീപി തേന സദ്ധിം ഏകസയനഗതാ തം ആകാരം ദിസ്വാ "കിം നു ഖോ മയ്ഹം കോചി അപരാധോ അത്ഥി, ഉദാഹു ദേവസ്സ കിഞ്ചി സോകകാരണം ഉപ്പന്നം, പുച്ഛിസ്സാമി താവ ന"ന്തി ഇമം ഗാഥമാഹ -

> "കിം ത്വം വിമനോസി രാജസേട്ഠ, ദ്വിപദജനിന്ദ വചനം സുണോമ മേതം;
> കിം ചിന്തയമാനോ ദുമ്മനോസി, നൂന ദേവ അപരാധോ അത്ഥി മയ്ഹ"ന്തി. (ജാ॰ ൧.൧൭.൩൨൩);

അഥ രാജാ കഥേന്തോ ഗാഥമാഹ -

> "പഞ്ഹേ വജ്ഝോ മഹോസധോതി, ആണത്തോ മേ വധായ ഭൂരിപഞ്ഞോ;
> തം ചിന്തയമാനോ ദുമ്മനോസ്മി, ന ഹി ദേവീ അപരാധോ അത്ഥി തുയ്ഹ"ന്തി. (ജാ॰ ൧.൧൭.൩൨൪);

തത്ഥ **ആണത്തോ**തി ഭദ്ദേ, ചത്താരോ പണ്ഡിതാ "മഹോസധോ മമ പച്ചത്ഥികോ"തി കഥയിംസു. മയാ തഥതോ അവിചിനിത്വാ "വധേഥ ന"ന്തി ഭൂരിപഞ്ഞോ വധായ ആണത്തോ. തം കാരണം ചിന്തയമാനോ ദുമ്മനോസ്മീതി.

തസ്സാ തസ്സ വചനം സുത്വാവ മഹാസത്തേ സിനേഹേന പബ്ബതമത്തോ സോകോ ഉപ്പജ്ജി. തതോ സാ ചിന്തേസി ‘‘ഏകേന ഉപായേന രാജാനം അസ്സാസേത്വാ രഞ്ഞോ നിദ്ദം ഓക്കമനകാലേ മമ കനിട്ഠസ്സ സാസനം പഹിണിസ്സാമീ’’തി. അഥ സാ ‘‘മഹാരാജ, തയാവേതം കതം ഗഹപതിപുത്തം മഹന്തേ ഇസ്സരിയേ പതിട്ഠാപേന്തേന, തുമ്ഹേഹി സോ സേനാപതിട്ഠാനേ ഠപിതോ, ഇദാനി കിര സോ തുമ്ഹാകംയേവ പച്ചത്ഥികോ ജാതോ, ന ഖോ പന പച്ചത്ഥികോ ഖുദ്ദകോ നാമ അത്ഥി, മാരേതബ്ബോവ, തുമ്ഹേ മാ ചിന്തയിത്ഥാ’’തി രാജാനം അസ്സാസേസി. സോ തനുഭൂതസോകോ നിദ്ദം ഓക്കമി. ദേവീ ഉട്ഠായ ഗബ്ഭം പവിസിത്വാ ‘‘താത മഹോസധ, ചത്താരോ പണ്ഡിതാ തം പരിഭിന്ദിംസു, രാജാ കുദ്ധോ സ്വേ ദ്വാരന്തരേ തം വധായ ആണാപേസി, സ്വേ രാജകുലം മാ ആഗച്ഛേയ്യാസി, ആഗച്ഛന്തോ പന നഗരം ഹത്ഥഗതം കത്വാ സമത്ഥോ ഹുത്വാ ആഗച്ഛേയ്യാസീ’’തി പണ്ണം ലിഖിത്വാ മോദകസ്സ അന്തോ പക്ഖിപിത്വാ മോദകം സുത്തേന വേഠേത്വാ നവഭാജനേ കത്വാ ഛാദേത്വാ ലഞ്ഛേത്വാ അത്ഥചാരികായ ദാസിയാ അദാസി ‘‘ഇമം മോദകം ഗഹേത്വാ മമ കനിട്ഠസ്സ ദേഹീ’’തി. സാ തഥാ അകാസി. ‘‘രത്തിം കഥം നിക്ഖന്താ’’തി ന ചിന്തേതബ്ബം. രഞ്ഞാ പഠമമേവ ദേവിയാ വരോ ദിന്നോ, തേന ന നം കോചി നിവാരേസി. ബോധിസത്തോ പണ്ണാകാരം ഗഹേത്വാ നം ഉയ്യോജേസി. സാ പുന ആഗന്ത്വാ ദിന്നഭാവം ആരോചേസി. തസ്മിം ഖണേ ദേവീ ആഗന്ത്വാ രഞ്ഞാ സദ്ധിം നിപജ്ജി. മഹാസത്തോപി മോദകം ഭിന്ദിത്വാ പണ്ണം വാചേത്വാ തമത്ഥം ഞത്വാ കത്തബ്ബകിച്ചം വിചാരേത്വാ സയനേ നിപജ്ജി.

ഇതരേപി ചത്താരോ ജനാ പാതോവ ഖഗ്ഗം ഗഹേത്വാ ദ്വാരന്തരേ ഠത്വാ പണ്ഡിതം അപസ്സന്താ ദുമ്മനാ ഹുത്വാ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ ‘‘കിം പണ്ഡിതാ മാരിതോ വോ ഗഹപതിപുത്തോ’’തി വുത്തേ ‘‘ന പസ്സാമ, ദേവാ’’തി ആഹംസു. മഹാസത്തോപി അരുണുഗ്ഗമനേയേവ നഗരം അത്തനോ ഹത്ഥഗതം കത്വാ തത്ഥ തത്ഥ ആരക്ഖം ഠപേത്വാ മഹാജനപരിവുതോ രഥം ആരുയ്ഹ മഹന്തേന പരിവാരേന രാജദ്വാരം അഗമാസി. രാജാ സീഹപഞ്ജരം ഉഗ്ഘാടേത്വാ ബഹി ഓലോകേന്തോ അട്ഠാസി. അഥ മഹാസത്തോ രഥാ ഓതരിത്വാ രാജാനം വന്ദിത്വാ അട്ഠാസി. രാജാ തം ദിസ്വാ ചിന്തേസി ‘‘സചേ അയം മമ പച്ചത്ഥികോ ഭവേയ്യ , ന മം വന്ദേയ്യാ’’തി. അഥ നം പക്കോസാപേത്വാ രാജാ ആസനേ നിസീദി. മഹാസത്തോപി ഏകമന്തം നിസീദി. ചത്താരോപി പണ്ഡിതാ തത്ഥേവ നിസീദിംസു. അഥ നം രാജാ കിഞ്ചി അജാനന്തോ വിയ ‘‘താത, ത്വം ഹിയ്യോ ഗന്ത്വാ ഇദാനി ആഗച്ഛസി, കിം മം പരിച്ചജസീ’’തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> ‘‘അഭിദോസഗതോ ദാനി ഏഹിസി, കിം സുത്വാ കിം സങ്കതേ മനോ തേ;
> കോ തേ കിമവോച ഭൂരിപഞ്ഞ, ഇങ്ഘ വചനം സുണോമ ബ്രൂഹി
> മേത’’ന്തി. (ജാ॰ ൨.൨൩.൬൪൩);

തത്ഥ **അഭിദോസഗതോതി** ഹിയ്യോ പഠമയാമേ ഗതോ ഇദാനി ആഗതോ. **കിം സങ്കതേതി** കിം ആസങ്കതേ. **കിമവോചാതി** കിം രഞ്ഞോ സന്തികം മാ ഗമീതി തം കോചി അവോച.

അഥ നം മഹാസത്തോ ‘‘മഹാരാജ, തയാ മേ ചതുന്നം പണ്ഡിതാനം വചനം ഗഹേത്വാ വധോ ആണത്തോ, തേനാഹം ന ഏമീ’’തി ചോദേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

“പണ്ഹേ വജ്ഝോ മഹോസധോതി, യദി തേ മന്തയിതം ജനിന്ദ ദോസം;
ഭരിയായ രഹോഗതോ അസംസി, ഗുയ്ഹം പാതുകതം സുതം മമേത”ന്തി. (ജാ൦ ൧.൧൬.൩൩);

തത്ഥ **യദി തേതി** യസ്മാ തയാ. **മന്തയിത**ന്തി കഥിതം. **ദോസ**ന്തി അഭിദോസം, രത്തിഭാഗേതി അത്ഥോ. കസ്സ കഥിതന്തി? ഭരിയായ. തഞ്ഹി ഹിയ്യോ തസ്സാ ഇമമത്ഥം രഹോഗതോ അസംസി. **ഗുയ്ഹം പാതുകത**ന്തി തസ്സാ ഏവരൂപം അത്തനോ രഹസ്സം പാതുകതം. **സുതം മമേത**ന്തി മയാ പനേതം തസ്മിം ഖണേയേവ സുതം.

രാജാ തം സുത്വാ “ഇമായ തങ്ഖണഞ്ഞേവ സാസനം പഹിതം ഭവിസ്സതീ”തി കുദ്ധോ ദേവിം ഓലോകേസി. തം ഞത്വാ മഹാസത്തോ “കിം, ദേവ, ദേവിയാ കുജ്ഝഥ, അഹം അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നം സബ്ബം ജാനാമി. ദേവ, തുമ്ഹാകം താവ രഹസ്സം ദേവിയാ കഥിതം ഹോതു, ആചരിയസേനകസ്സ പുക്കുസാദീനം വാ രഹസ്സം മമ കേന കഥിതം, അഹം ഏതേസമ്പി രഹസ്സം ജാനാമിയേവാ”തി സേനകസ്സ താവ രഹസ്സം കഥേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

“യം സാലവനസ്മിം സേനകോ, പാപകമ്മം അകാസി അസബ്ഭിരൂപം;
സഖിനോവ രഹോഗതോ അസംസി, ഗുയ്ഹം പാതുകതം സുതം മമേത”ന്തി. (ജാ൦ ൧.൧൬.൩൪);

തത്ഥ **അസബ്ഭിരൂപ**ന്തി അസാധുജാതികം ലാമകം അകുസലകമ്മം അകാസി. ഇമസ്മിംയേവ ഹി നഗരേ അസുകം നാമ വേസിം സാലവനുയ്യാനേ പുരിസകിച്ചം കത്വാ തം മാരേത്വാ അലങ്കാരം ഗഹേത്വാ തസ്സായേവ സാടകേന ഭണ്ഡികം കത്വാ അത്തനോ ഘരേ അസുകട്ഠാനേ നാഗദന്തകേ ലഗ്ഗേത്വാ ഠപേസി. **സഖിനോവാ**തി അഥ നം, മഹാരാജ, ഏകസ്സ സഹായകസ്സ രഹോഗതോ ഹുത്വാ അക്ഖാസി, തമ്പി മയാ സുതം. നാഹം ദേവസ്സ പച്ചത്ഥികോ, സേനകോയേവ. യദി തേ പച്ചത്ഥികേന കമ്മം അത്ഥി, സേനകം ഗണ്ഹാപേഹീതി.

രാജാ സേനകം ഓലോകേത്വാ “സച്ചം, സേനകാ”തി പുച്ഛിത്വാ “സച്ചം, ദേവാ”തി വുത്തേ തസ്സ ബന്ധനാഗാരപ്പവേസനം ആണാപേസി. പണ്ഡിതോ പുക്കുസസ്സ രഹസ്സം കഥേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

“പുക്കുസപുരിസസ്സ തേ ജനിന്ദ, ഉപ്പന്നോ രോഗോ അരാജയുത്തോ;
ഭാതുച്ച രഹോഗതോ അസംസി, ഗുയ്ഹം പാതുകതം സുതം മമേത”ന്തി. (ജാ൦ ൧.൧൬.൩൫);

തത്ഥ **അരാജയുത്തോതി** മഹാരാജ, ഏതസ്സ കുട്ഠരോഗോ ഉപ്പന്നോ, സോ രാജാനം പത്തും അയുത്തോ, ഛുപനാനുച്ഛവികോ ന ഹോതി. തുമ്ഹേ ച “പുക്കുസസ്സ ഊരു മുദുകോ”തി യേഭുയ്യേന തസ്സ ഊരുമ്ഹി നിപജ്ജഥ. സോ പനേസ വണബന്ധപിലോതികായ ഫസ്സോ, ദേവാതി.

രാജാ തമ്പി ഓലോകേത്വാ "സച്ചം പുക്കുസാ"തി പുച്ഛിത്വാ "സച്ചം ദേവാ"തി വുത്തേ തമ്പി ബന്ധനാഗാരം പവേസാപേസി. പണ്ഡിതോ കാമിന്ദസ്സപി രഹസ്സം കഥേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

"ആബാധോയം അസബ്ഭിരൂപോ, കാമിന്ദോ നരദേവേന ഫുട്ഠോ;
പുത്തസ്സ രഹോഗതോ അസംസി, ഗുയ്ഹം പാതുകതം സുതം
മമേത"ന്തി. (ജാ॰ ൧.൧൬.൩൨൯);

തത്ഥ **അസബ്ഭിരൂപോ**തി യേന സോ ആബാധേന ഫുട്ഠോ ഉമ്മത്തകസുനഖോ വിയ വിരവതി, സോ നരദേവയക്ഖാബാധോ അസബ്ഭിജാതികോ ലാമകോ, രാജകുലം പവിസിതും ന യുത്തോ, മഹാരാജാതി വദതി.

രാജാ തമ്പി ഓലോകേത്വാ "സച്ചം കാമിന്ദാ"തി പുച്ഛിത്വാ "സച്ചം ദേവാ"തി വുത്തേ തമ്പി ബന്ധനാഗാരം പവേസാപേസി. പണ്ഡിതോ ദേവിന്ദസ്സപി രഹസ്സം കഥേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

"അട്ഠവങ്കം മണിരതനം ഉളാരം, സക്കോ തേ അദദാ പിതാമഹസ്സ;
ദേവിന്ദസ്സ ഗതം തദജ്ജ ഹത്ഥം, മാതുച്ച രഹോഗതോ അസംസി;
ഗുയ്ഹം പാതുകതം സുതം മമേത"ന്തി. (ജാ॰ ൧.൧൬.൩൩൦);

തത്ഥ **പിതാമഹസ്സാ**തി തവ പിതാമഹസ്സ കുസരാജസ്സ. **തദജ്ജ ഹത്ഥ**ന്തി തം മങ്ഗലസമ്മതം മണിരതനം അജ്ജ ദേവിന്ദസ്സ ഹത്ഥഗതം, മഹാരാജാതി.

രാജാ തമ്പി ഓലോകേത്വാ "സച്ചം ദേവിന്ദാ"തി പുച്ഛിത്വാ "സച്ചം ദേവാ"തി വുത്തേ തമ്പി ബന്ധനാഗാരം പവേസാപേസി. ഏവം "ബോധിസത്തം വധിസ്സാമാ"തി ചിന്തേത്വാ സബ്ബേപി തേ ബന്ധനാഗാരം പവിട്ഠാ. ബോധിസത്തോ "മഹാരാജ, ഇമിനാ കാരണേനാഹം 'അത്തനോ ഗുയ്ഹം പരസ്സ ന കഥേതബ്ബ'ന്തി വദാമി, വദന്താ പന മഹാവിനാസം പത്താ"തി വത്വാ ഉത്തരി ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

"ഗുയ്ഹസ്സ ഹി ഗുയ്ഹമേവ സാധു, ന ഗുയ്ഹസ്സ പസത്ഥമാവികമ്മം;
അനിപ്ഫന്നതാ സഹേയ്യ ധീരോ, നിപ്ഫന്നോവ യഥാസുഖം ഭണേയ്യ.

"ന ഗുയ്ഹമത്ഥം വിവരേയ്യ, രക്ഖേയ്യ നം യഥാ നിധിം;
ന ഹി പാതുകതോ സാധു, ഗുയ്ഹോ അത്ഥോ പജാനതാ.

"ഥിയാ ഗുയ്ഹം ന സംസേയ്യ, അമിത്തസ്സ ച പണ്ഡിതോ;
യോ ചാമിസേന സംഹീരോ, ഹദയത്ഥേനോ ച യോ നരോ.

"ഗുയ്ഹമത്ഥം അസമ്ബുദ്ധം, സമ്ബോധയതി യോ നരോ;
മന്തഭേദഭയാ തസ്സ, ദാസഭൂതോ തിതിക്ഖതി.

"യാവന്തോ പുരിസസ്സത്ഥം, ഗുയ്ഹം ജാനന്തി മന്തിനം;
താവന്തോ തസ്സ ഉബ്ബേഗാ, തസ്മാ ഗുയ്ഹം ന വിസ്സജേ.

"വിവിച്ച ഭാസേയ്യ ദിവാ രഹസ്സം, രത്തിം ഗിരം നാതിവേലം പമുഞ്ചേ;

ഉപസ്സുതികാ ഹി സുണന്തി മന്തം, തസ്മാ മന്തോ ഖിപ്പമുപേതി ഭേദ''ന്തി. (ജാ॰ ൧.൧൭.൩൩൧-൩൩൬);

തത്ഥ **അമിത്തസ്സ ച**ാതി ഇത്ഥിയാ ച പച്ചത്ഥികസ്സ ച ന കഥേയ്യ. **സംഹീരോ**തി യോ ച യേന കേനചി ആമിസേന സംഹീരതി ഉപലാപതി സങ്ഗഹം ഗച്ഛതി, തസ്സപി ന സംസേയ്യ. **ഹദയത്ഥേനോ**തി യോ ച അമിത്തോ മിത്തപതിരൂപകോ മുഖേന അഞ്ഞം കഥേതി, ഹദയേന അഞ്ഞം ചിന്തേതി, തസ്സപി ന സംസേയ്യ. **അസമ്ബുദ്ധ**ന്തി പരേഹി അഞ്ഞാതം. ''അസമ്ബോധ''ന്തിപി പാഠോ, പരേസം ബോധേതും അയുത്തന്തി അത്ഥോ. **തിതിക്ഖതീ**തി തസ്സ അക്കോസമ്പി പരിഭാസമ്പി പഹാരമ്പി ദാസോ വിയ ഹുത്വാ അധിവാസേതി. **മന്തിന**ന്തി മന്തിതം, മന്തീനം വാ അന്തരേ യാവന്തോ ജാനന്തീതി അത്ഥോ. **താവന്തോ**തി തേ ഗുയ്ഹജാനനകേ പടിച്ച തത്തകാ തസ്സ ഉബ്ബേഗാ സന്താസാ ഉപ്പജ്ജന്തി. **ന വിസ്സജേ**തി ന വിസ്സജ്ജേയ്യ പരം ന ജാനാപേയ്യ. **വിവിച്ചാ**തി സചേ ദിവാ രഹസ്സം മന്തേതുകാമോ ഹോതി, വിവിത്തം ഓകാസം കാരേത്വാ സുപ്പടിച്ഛന്നട്ഠാനേ മന്തേയ്യ. **നാതിവേല**ന്തി രത്തിം രഹസ്സം കഥേന്തോ പന അതിവേലം മരിയാദാതിക്കന്തം മഹാസദ്ദം കരോന്തോ ഗിരം നപ്പമുഞ്ചേയ്യ. **ഉപസ്സുതികാ ഹീ**തി മന്തനട്ഠാനം ഉപഗന്ത്വാ തിരോകുട്ടാദീസു ഠത്വാ സോതാരോ. **തസ്മാ**തി മഹാരാജ, തേന കാരണേന സോ മന്തോ ഖിപ്പമേവ ഭേദമുപാഗമീതി.

രാജാ മഹാസത്തസ്സ കഥം സുത്വാ ''ഏതേ സയം രാജവേരിനോ ഹുത്വാ പണ്ഡിതം മമ വേരിം കരോന്തീ''തി കുജ്ഝിത്വാ ''ഗച്ഛഥ നേ നഗരാ നിക്ഖമാപേത്വാ സൂലേസു വാ ഉത്താസേഥ, സീസാനി വാ തേസം ഛിന്ദഥാ''തി ആണാപേസി. തേസു പച്ഛാബാഹം ബന്ധിത്വാ ചതുക്കേ ചതുക്കേ കസാഹി പഹാരസഹസ്സം ദത്വാ നീയമാനേസു പണ്ഡിതോ ''ദേവ, ഇമേ തുമ്ഹാകം പോരാണകാ അമച്ചാ, ഖമഥ നേസം അപരാധ''ന്തി രാജാനം ഖമാപേസി. രാജാ തസ്സ വചനം സുത്വാ ''സാധൂ''തി തേ പക്കോസാപേത്വാ തസ്സേവ ദാസേ കത്വാ അദാസി. സോ പന തേ തത്ഥേവ ഭുജിസ്സേ അകാസി. രാജാ ''തേന ഹി മമ വിജിതേ മാ വസന്തൂ''തി പബ്ബാജനീയകമ്മം ആണാപേസി. പണ്ഡിതോ ''ഖമഥ, ദേവ, ഏതേസം അന്ധബാലാനം ദോസ''ന്തി ഖമാപേത്വാ തേസം ഠാനന്തരാനി പുന പാകതികാനി കാരേസി. രാജാ ''പച്ചാമിത്തേസുപി താവസ്സ ഏവരൂപാ മേത്താ ഭവതി, അഞ്ഞേസു ജനേസു കഥം ന ഭവിസ്സതീ''തി പണ്ഡിതസ്സ അതിവിയ പസന്നോ അഹോസി. തതോ പട്ഠായ ചത്താരോ പണ്ഡിതാ ഉദ്ധതദാഠാ വിയ സപ്പാ നിബ്ബിസാ ഹുത്വാ കിഞ്ചി കഥേതും നാസക്ഖിംസു.

പഞ്ചപണ്ഡിതപഞ്ഹോ നിട്ഠിതോ.

നിട്ഠിതാ ച പരിഭിന്ദകഥാ.

യുദ്ധപരാജയകണ്ഡം

തതോ പട്ഠായ പണ്ഡിതോവ രഞ്ഞോ അത്ഥഞ്ച ധമ്മഞ്ച അനുസാസതി. സോ ചിന്തേസി ''രഞ്ഞോ സേതച്ഛത്തമത്തമേവ, രജ്ജം പന അഹമേവ വിചാരേമി , മയാ അപ്പമത്തേന ഭവിതും വട്ടതീ''തി. സോ നഗരേ മഹാപാകാരം നാമ കാരേസി, തഥാ അനുപാകാരഞ്ച ദ്വാരട്ടാലകേ അന്തരട്ടാലകേ ഉദകപരിഖം കദ്ദമപരിഖം സുക്ഖപരിഖന്തി തിസ്സോ

പരിഖായോ കാരേസി, അന്തോനഗരേ ജിണ്ണഗേഹാനി പടിസങ്ഖരാപേസി, മഹാപോക്ഖരണിയോ കാരേത്വാ താസു ഉദകനിധാനം കാരേസി, നഗരേ സബ്ബകോട്ഠാഗാരാനി ധഞ്ഞസ്സ പൂരാപേസി, ഹിമവന്തപ്പദേസതോ കുലുപകതാപസേഹി കുദ്രൂസകുമുദബീജാനി ആഹരാപേസി, ഉദകനിദ്ധമനാനി സോധാപേത്വാ തത്ഥ രോപാപേസി, ബഹിനഗരേപി ജിണ്ണസാലാപടിസങ്ഖരണകമ്മം കാരേസി. കിം കാരണാ? അനാഗതഭയപടിബാഹനത്ഥം. തതോ തതോ ആഗതവാണിജകേപി "സമ്മാ, തുമ്ഹേ കുതോ ആഗതത്ഥാ"തി പുച്ഛിത്വാ "അസുകട്ഠാനതോ"തി വുത്തേ "തുമ്ഹാകം രഞ്ഞാ കിം പിയ"ന്തി പുച്ഛിത്വാ "അസുകം നാമാ"തി വുത്തേ തേസം സമ്മാനം കാരേത്വാ ഉയ്യോജേത്വാ അത്തനോ ഏകസതേ യോധേ പക്കോസാപേത്വാ "സമ്മാ, മയാ ദിന്നേ പണ്ണാകാരേ ഗഹേത്വാ ഏകസതരാജധാനിയോ ഗന്ത്വാ ഇമേ പണ്ണാകാരേ അത്തനോ പിയകാമതായ തേസം രാജൂനം ദത്വാ തേയേവ ഉപട്ഠഹന്താ തേസം കിരിയം വാ മന്തം വാ ഞത്വാ മയ്ഹം സാസനം പേസേന്താ തത്ഥേവ വസഥ, അഹം വോ പുത്തദാരം പോസേസ്സാമീ"തി വത്വാ കേസഞ്ചി കുണ്ഡലേ, കേസഞ്ചി പാദുകായോ, കേസഞ്ചി ഖഗ്ഗേ, കേസഞ്ചി സുവണ്ണമാലായോ അക്ഖരാനി ഛിന്ദിത്വാ "യദാ മമ കിച്ചം അത്ഥി, തദാ പഞ്ഞായന്തൂ"തി അധിട്ഠഹിത്വാ തേസം ഹത്ഥേ ദത്വാ പേസേസി. തേ തത്ഥ തത്ഥ ഗന്ത്വാ തേസം തേസം രാജൂനം പണ്ണാകാരം ദത്വാ "കേനത്ഥേനാഗതാ"തി വുത്തേ "തുമ്ഹേവ ഉപട്ഠാതും ആഗതമ്ഹാ"തി വത്വാ "കുതോ ആഗതത്ഥാ"തി പുട്ഠാ ആഗതട്ഠാനം അവത്വാ അഞ്ഞാനി ഠാനാനി ആചിക്ഖിത്വാ "തേന ഹി സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിതേ ഉപട്ഠഹന്താ തേസം അബ്ഭന്തരികാ അഹേസും.

തദാ കപിലരട്ഠേ സങ്ഖബലകോ നാമ രാജാ ആവുധാനി സജ്ജാപേസി, സേനം സങ്കഡ്ഢി. തസ്സ സന്തികേ ഉപനിക്ഖിത്തകപുരിസോ പണ്ഡിതസ്സ സാസനം പേസേസി "സാമി, മയം ഇധ പവത്തിം 'ഇദം നാമ കരിസ്സതീ'തി ന ജാനാമ, ആവുധാനി സജ്ജാപേതി, സേനം സങ്കഡ്ഢതി, തുമ്ഹേ പുരിസവിസേസേ പേസേത്വാ ഇദം പവത്തിം തഥതോ ജാനാഥാ"തി. അഥ മഹാസത്തോ സുവപോതകം ആമന്തേത്വാ "സമ്മ, കപിലരട്ഠേ സങ്ഖബലകോ നാമ രാജാ ആവുധാനി സജ്ജാപേസി, ത്വം തത്ഥ ഗന്ത്വാ 'ഇമം നാമ കരോതീ'തി തഥതോ ഞത്വാ സകലജമ്ബുദീപം ആഹിണ്ഡിത്വാ മയ്ഹം പവത്തിം ആഹരാഹീ"തി വത്വാ മധുലാജേ ഖാദാപേത്വാ മധുപാനീയം പായേത്വാ സതപാകസഹസ്സപാകേഹി തേലേഹി പക്ഖന്തരം മക്ഖേത്വാ പാചീനസീഹപഞ്ജരേ ഠത്വാ വിസ്സജ്ജേസി. സോപി തത്ഥ ഗന്ത്വാ തസ്സ പുരിസസ്സ സന്തികാ തസ്സ രഞ്ഞോ പവത്തിം തഥതോ ഞത്വാ സകലജമ്ബുദീപം പരിഗ്ഗണ്ഹന്തോ കപിലരട്ഠേ ഉത്തരപഞ്ചാലനഗരം പാപുണി. തദാ തത്ഥ ചൂളനിബ്രഹ്മദത്തോ നാമ രാജാ രജ്ജം കാരേസി. തസ്സ കേവട്ടോ നാമ ബ്രാഹ്മണോ അത്ഥഞ്ച ധമ്മഞ്ച അനുസാസതി, പണ്ഡിതോ ബ്യത്തോ. സോ പച്ചൂസകാലേ പബുജ്ഝിത്വാ ദീപാലോകേന അലങ്കതപ്പടിയത്തം സിരിഗബ്ഭം ഓലോകേന്തോ അത്തനോ മഹന്തം യസം ദിസ്വാ "അയം മമ യസോ, കസ്സ സന്തകോ"തി ചിന്തേത്വാ "ന അഞ്ഞസ്സ സന്തകോ ചൂളനിബ്രഹ്മദത്തസ്സ , ഏവരൂപം പന യസദായകം രാജാനം സകലജമ്ബുദീപേ അഗ്ഗരാജാനം കാതും വട്ടതി, അഹഞ്ച അഗ്ഗപുരോഹിതോ ഭവിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ പാതോവ ന്ഹത്വാ ഭുഞ്ജിത്വാ അലങ്കരിത്വാ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ "മഹാരാജ, സുഖം സയിത്ഥാ"തി സുഖസേയ്യം പുച്ഛിത്വാ "ആമ, പണ്ഡിതാ"തി വുത്തേ രാജാനം

“ദേവ, മന്തേതബ്ബം അത്ഥീ”തി ആഹ. “വദ, ആചരിയാ”തി. “ദേവ, അന്തോനഗരേ രഹോ നാമ ന സക്കാ ലദ്ധും, ഉയ്യാനം ഗച്ഛാമാ”തി. “സാധു, ആചരിയാ”തി രാജാ തേന സദ്ധിം ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ ബലകായം ബഹി ഠപേത്വാ ആരക്ഖം കാരേത്വാ ബ്രാഹ്മണേന സദ്ധിം ഉയ്യാനം പവിസിത്വാ മങ്ഗലസിലാപട്ടേ നിസീദി.

തദാ സുവപോതകോപി തം കിരിയം ദിസ്വാ “ഭവിതബ്ബമേത്ഥ കാരണേന, അജ്ജ പണ്ഡിതസ്സ ആചിക്ഖിതബ്ബയുത്തകം കിഞ്ചി സുണിസ്സാമീ”തി ഉയ്യാനം പവിസിത്വാ മങ്ഗലസാലരുക്ഖസ്സ പത്തന്തരേ നിലീയിത്വാ നിസീദി. രാജാ “കഥേഥ, ആചരിയാ”തി ആഹ. “മഹാരാജ, തവ കണ്ണേ ഇതോ കരോഹി, ചതുക്കണ്ണോവ മന്തോ ഭവിസ്സതി. സചേ, മഹാരാജ, മമ വചനം കരേയ്യാസി, സകലജമ്ബുദീപേ തം അഗ്ഗരാജാനം കരോമീ”തി. സോ മഹാതണ്ഹതായ തസ്സ വചനം സുത്വാ സോമനസ്സപ്പത്തോ ഹുത്വാ “കഥേഥ, ആചരിയ, കരിസ്സാമി തേ വചന”ന്തി ആഹ. “ദേവ, മയം സേനം സങ്കഡ്ഢിത്വാ പഠമം ഖുദ്ദകനഗരം രുമ്ഭിത്വാ ഗണ്ഹിസ്സാമ, അഹഞ്ഹി ചൂളദ്വാരേന നഗരം പവിസിത്വാ രാജാനം വക്ഖാമി - മഹാരാജ, തവ യുദ്ധേന കിച്ചം നത്ഥി, കേവലം അമ്ഹാകം രഞ്ഞോ സന്തകോ ഹോഹി, തവ രജ്ജം തവേവ ഭവിസ്സതി, യുജ്ഝന്തോ പന അമ്ഹാകം ബലവാഹനസ്സ മഹന്തതായ ഏകന്തേന പരാജിസ്സസീ”തി. “സചേ മേ വചനം കരിസ്സതി, സങ്ഗണ്ഹിസ്സാമ നം. നോ ചേ, യുജ്ഝിത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേത്വാ ദ്വേ സേനാ ഗഹേത്വാ അഞ്ഞം നഗരം ഗണ്ഹിസ്സാമ, തതോ അഞ്ഞന്തി ഏതേനുപായേന സകലജമ്ബുദീപേ രജ്ജം ഗഹേത്വാ ‘ജയപാനം പിവിസ്സാമാ’തി വത്വാ ഏകസതരാജാനോ അമ്ഹാകം നഗരം ആനേത്വാ ഉയ്യാനേ ആപാനമണ്ഡപം കാരേത്വാ തത്ഥ നിസിന്നേ വിസമിസ്സകം സുരം പായേത്വാ സബ്ബേപി തേ രാജാനോ ജീവിതക്ഖയം പാപേത്വാ ഏകസതരാജധാനീസു രജ്ജം അമ്ഹാകം ഹത്ഥഗതം കരിസ്സാമ. ഏവം ത്വം സകലജമ്ബുദീപേ അഗ്ഗരാജാ ഭവിസ്സസീ”തി. സോപി “സാധു, ആചരിയ, ഏവം കരിസ്സാമീ”തി വദതി. “മഹാരാജ, ചതുക്കണ്ണോ മന്തോ നാമ, അയഞ്ഹി മന്തോ ന സക്കാ അഞ്ഞേന ജാനിതും, തസ്മാ പപഞ്ചം അകത്വാ സീഘം നിക്ഖമഥാ”തി. രാജാ തുസ്സിത്വാ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛി.

സുവപോതകോ തം സുത്വാ തേസം മന്തപരിയോസാനേ സാഖായം ഓലമ്ബകം ഓതാരേന്തോ വിയ കേവട്ടസ്സ സീസേ ഛകണപിണ്ഡം പാതേത്വാ “കിമേത”ന്തി മുഖം വിവരിത്വാ ഉദ്ധം ഓലോകേന്തസ്സ അപരമ്പി മുഖേ പാതേത്വാ “കിരി കിരീ”തി സദ്ദം വിരവന്തോ സാഖതോ ഉപ്പതിത്വാ “കേവട്ട, ത്വം ചതുക്കണ്ണമന്തോതി മഞ്ഞസി, ഇദാനേവ ഛക്കണ്ണോ ജാതോ, പുന അട്ഠകണ്ണോ ഭവിത്വാ അനേകസതകണ്ണോപി ഭവിസ്സതീ”തി വത്വാ “ഗണ്ഹഥ, ഗണ്ഹഥാ”തി വദന്താനഞ്ഞേവ വാതവേഗേന മിഥിലം ഗന്ത്വാ പണ്ഡിതസ്സ നിവേസനം പാവിസി. തസ്സ പന ഇദം വത്തം - സചേ കുതോചി ആഭതസാസനം പണ്ഡിതസ്സേവ കഥേതബ്ബം ഹോതി, അഥസ്സ അംസകൂടേ ഓതരതി, സചേ അമരാദേവിയാപി സോതും വട്ടതി, ഉച്ഛങ്ഗേ ഓതരതി, സചേ മഹാജനേന സോതബ്ബം, ഭൂമിയം ഓതരതി. തദാ സോ പണ്ഡിതസ്സ അംസകൂടേ ഓതരി. തായ സഞ്ഞായ “രഹസ്സേന ഭവിതബ്ബ”ന്തി മഹാജനോ പടിക്കമി. പണ്ഡിതോ തം ഗഹേത്വാ ഉപരിപാസാദതലം അഭിരുയ്ഹ “കിം തേ, താത, ദിട്ഠം സുത”ന്തി പുച്ഛി. അഥസ്സ സോ “അഹം, ദേവ, സകലജമ്ബുദീപേ വിചരന്തോ അഞ്ഞസ്സ രഞ്ഞോ സന്തികേ കിഞ്ചി ഗുയ്ഹം ന പസ്സാമി,

ഉത്തരപഞ്ചാലനഗരേ പന ചൂളനിബ്രഹ്മദത്തസ്സ പുരോഹിതോ കേവട്ടോ നാമ ബ്രാഹ്മണോ രാജാനം ഉയ്യാനം നേത്വാ ചതുക്കണ്ണമന്തം ഗണ്ഹി. അഥാഹം സാഖന്തരേ നിസീദിത്വാ തേസം മന്തം സുണിത്വാ മന്തപരിയോസാനേ തസ്സ സീസേ ച മുഖേ ച ഛകണപിണ്ഡം പാതേത്വാ ആഗതോമ്ഹീ''തി വത്വാ സബ്ബം കഥേസി. 'രഞ്ഞാ സമ്പടിച്ഛിത''ന്തി വുത്തേ ''സമ്പടിച്ഛി, ദേവാ''തി ആഹ.

അഥസ്സ പണ്ഡിതോ കത്തബ്ബയുത്തകം സക്കാരം കരിത്വാ തം മുദുപച്ചത്ഥരണേ സുവണ്ണപഞ്ജരേ സുട്ഠു സയാപേത്വാ ''കേവട്ടോ മമ മഹോസധസ്സ പണ്ഡിതഭാവം ന ജാനാതി മഞ്ഞേ, അഹം ന ദാനിസ്സ മന്തസ്സ മത്ഥകം പാപുണിതും ദസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ നഗരതോ ദുഗ്ഗതകുലാനി നീഹരാപേത്വാ ബഹി നിവാസാപേസി, രട്ഠജനപദദ്വാരഗാമേസു സമിദ്ധാനി ഇസ്സരിയകുലാനി ആഹരിത്വാ അന്തോനഗരേ നിവാസാപേസി, ബഹും ധനധഞ്ഞം കാരേസി. ചൂളനിബ്രഹ്മദത്തോപി കേവട്ടസ്സ വചനം ഗഹേത്വാ സേനങ്ഗപരിവുതോ ഗന്ത്വാ ഏകം ഖുദ്ദകനഗരം പരിക്ഖിപി. കേവട്ടോപി വുത്തനയേനേവ തത്ഥ പവിസിത്വാ തം രാജാനം സഞ്ഞാപേത്വാ അത്തനോ സന്തകമകാസി. ദ്വേ സേനാ ഏകതോ കത്വാ തതോ അഞ്ഞം നഗരം രുമ്ഭതി. ഏതേനുപായേന പടിപാടിയാ സബ്ബാനി താനി നഗരാനി ഗണ്ഹി. ഏവം ചൂളനിബ്രഹ്മദത്തോ കേവട്ടസ്സ ഓവാദേ ഠിതോ, ഠപേത്വാ വേദേഹരാജാനം സേസരാജാനോ സകലജമ്ബുദീപേ അത്തനോ സന്തകേ അകാസി. ബോധിസത്തസ്സ പന ഉപനിക്ഖിത്തകപുരിസാ ''ചൂളനിബ്രഹ്മദത്തേന ഏത്തകാനി നഗരാനി ഗഹിതാനി , അപ്പമത്തോ ഹോതൂ''തി നിച്ചം സാസനം പഹിണിംസു. സോപി തേസം ''അഹം ഇധ അപ്പമത്തോ വസാമി, തുമ്ഹേപി അനുക്കണ്ഠന്താ അപ്പമത്തോ ഹുത്വാ വസഥാ''തി പടിപേസേസി.

ചൂളനിബ്രഹ്മദത്തോ സത്തദിവസസത്തമാസാധികേഹി സത്തസംവച്ഛരേഹി വിദേഹരജ്ജം വജ്ജേത്വാ സേസം സകലജമ്ബുദീപേ രജ്ജം ഗഹേത്വാ കേവട്ടം ആഹ - ''ആചരിയ, മിഥിലായം വിദേഹരജ്ജം ഗണ്ഹാമാ''തി. ''മഹാരാജ, മഹോസധപണ്ഡിതസ്സ വസനനഗരേ രജ്ജം ഗണ്ഹിതും ന സക്ഖിസ്സാമ. സോ ഹി ഏവം ഞാണസമ്പന്നോ ഏവം ഉപായകുസലോ''തി സോ വിത്ഥാരേത്വാ ചന്ദമണ്ഡലം ഉട്ഠാപേന്തോ വിയ മഹോസധസ്സ ഗുണേ കഥേസി. അയഞ്ഹി സയമ്പി ഉപായകുസലോവ, തസ്മാ ''മിഥിലനഗരം നാമ ദേവ അപ്പമത്തകം, സകലജമ്ബുദീപേ രജ്ജം അമ്ഹാകം പഹോതി, കിം നോ ഏതേനാ''തി ഉപായേനേവ രാജാനം സല്ലക്ഖാപേസി. സേസരാജാനോപി ''മയം മിഥിലരജ്ജം ഗഹേത്വാവ ജയപാനം പിവിസ്സാമാ''തി വദന്തി. കേവട്ടോ തേപി നിവാരേത്വാ ''വിദേഹരജ്ജം ഗഹേത്വാ കിം കരിസ്സാമ, സോപി രാജാ അമ്ഹാകം സന്തകോവ, തസ്മാ നിവത്തഥാ''തി തേ ഉപായേനേവ ബോധേസി. തേ തസ്സ വചനം സുത്വാ നിവത്തിംസു. മഹാസത്തസ്സ ഉപനിക്ഖിത്തകപുരിസാ സാസനം പേസയിംസു ''ബ്രഹ്മദത്തോ ഏകസതരാജപരിവുതോ മിഥിലം ആഗച്ഛന്തോവ നിവത്തിത്വാ അത്തനോ നഗരമേവ ഗതോ''തി. സോപി തേസം ''ഇതോ പട്ഠായ തസ്സ കിരിയം ജാനന്തൂ''തി പടിപേസേസി. ബ്രഹ്മദത്തോപി കേവട്ടേന സദ്ധിം ''ഇദാനി കിം കരിസ്സാമീ''തി മന്തേത്വാ ''ജയപാനം പിവിസ്സാമാ''തി വുത്തേ ഉയ്യാനം അലങ്കരിത്വാ ചാടിസതേസു ചാടിസഹസ്സേസു സുരം ഠപേഥ, നാനാവിധാനി ച മച്ഛമംസാദീനി ഉപനേഥാ''തി സേവകേ ആണാപേസി. ഉപനിക്ഖിത്തകപുരിസാ തം പവത്തിം പണ്ഡിതസ്സ ആരോചേസും. തേ പന ''വിസേന സുരം യോജേത്വാ രാജാനോ മാരേതുകാമോ''തി ന ജാനിംസു.

മഹാസത്തോ പന സുവപോതകസ്സ സന്തികാ സുതത്താ തഥതോ ജാനിത്വാ “നേസം സുരാപാനദിവസം തഥതോ ജാനിത്വാ മമ പേസേഥാ”തി പടിസാസനം പേസേസി. തേ തഥാ കരിംസു.

പണ്ഡിതോ “മാദിസേ ധരമാനേ ഏത്തകാനം രാജൂനം മരണം അയുത്തം, അവസ്സയോ നേസം ഭവിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ സഹജാതം യോധസഹസ്സം പക്കോസാപേത്വാ “സമ്മാ, ചൂളനിബ്രഹ്മദത്തോ കിര ഉയ്യാനം അലങ്കാരാപേത്വാ ഏകസതരാജപരിവുതോ സുരം പാതുകാമോ, തുമ്ഹേ തത്ഥ ഗന്ത്വാ രാജൂനം ആസനേസു പഞ്ഞത്തേസു കിസ്മിഞ്ചി അനിസിന്നേയേവ ‘ചൂളനിബ്രഹ്മദത്തസ്സ അനന്തരം മഹാരഹം ആസനം അമ്ഹാകം രഞ്ഞോവ ദേഥാ’തി വദന്താ ഗഹേത്വാ തേസം പുരിസേഹി ‘തുമ്ഹേ കസ്സ പുരിസാ’തി വുത്തേ ‘വിദേഹരാജസ്സാ’തി വദേയ്യാഥ. തേ തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം ‘മയം സത്തദിവസസത്തമാസാധികാനി സത്തവസ്സാനി രജ്ജം ഗണ്ഹന്താ ഏകദിവസമ്പി വിദേഹരാജാനം ന പസ്സാമ, കിം രാജാ നാമേസ, ഗച്ഛഥ പരിയന്തേ ആസനം ഗണ്ഹഥാ’തി വദന്താ കലഹം കരിസ്സന്തി. അഥ തുമ്ഹേ ‘ഠപേത്വാ ബ്രഹ്മദത്തം അഞ്ഞോ അമ്ഹാകം രഞ്ഞോ ഉത്തരിതരോ ഇധ നത്ഥീ’തി കലഹം വഡ്ഢേത്വാ അമ്ഹാകം രഞ്ഞോ ആസനമത്തമ്പി അലഭന്താ ‘ന ദാനി വോ സുരം പാതും മച്ഛമംസം ഖാദിതും ദസ്സാമാ’തി നദന്താ വഗ്ഗന്താ മഹാഘോസം കരോന്താ തേസം സന്താസം ജനേന്താ മഹന്തേഹി ലേഡ്ഡുദണ്ഡേഹി സബ്ബചാടിയോ ഭിന്ദിത്വാ മച്ഛമംസം വിപ്പകിരിത്വാ അപരിഭോഗം കത്വാ ജവേന സേനായ അന്തരം പവിസിത്വാ ദേവനഗരം പവിട്ഠാ അസുരാ വിയ ഉല്ലോളം ഉട്ഠാപേത്വാ ‘മയം മിഥിലനഗരേ മഹോസധപണ്ഡിതസ്സ പുരിസാ, സക്കോന്താ അമ്ഹേ ഗണ്ഹഥാ’തി തുമ്ഹാകം ആഗതഭാവം ജാനാപേത്വാ ആഗച്ഛഥാ”തി പേസേസി. തേ “സാധൂ”തി തസ്സ വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ വന്ദിത്വാ സന്നദ്ധപഞ്ചാവുധാ നിക്ഖമിത്വാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ നന്ദനവനമിവ അലങ്കതഉയ്യാനം പവിസിത്വാ സമുസ്സിതസേതച്ഛത്തേ ഏകസതരാജപല്ലങ്കേ ആദിം കത്വാ അലങ്കതപ്പടിയത്തം സിരിവിഭവം ദിസ്വാ മഹാസത്തേന വുത്തനിയാമേനേവ സബ്ബം കത്വാ മഹാജനം സങ്ഖോഭേത്വാ മിഥിലാഭിമുഖാ പക്കമിംസു. രാജപുരിസാപി തം പവത്തിം തേസം രാജൂനം ആരോചേസും. ചൂളനിബ്രഹ്മദത്തോപി “ഏവരൂപസ്സ നാമ മേ വിസയോഗസ്സ അന്തരായോ കതോ”തി കുജ്ഝി. രാജാനോപി “അമ്ഹാകം ജയപാനം പാതും നാദാസീ”തി കുജ്ഝിംസു. ബലകായാപി “മയം അമൂലകം സുരം പാതും ന ലഭിമ്ഹാ”തി കുജ്ഝിംസു.

ചൂളനിബ്രഹ്മദത്തോ തേ രാജാനോ ആമന്തേത്വാ “ഏഥ, ഭോ, മിഥിലം ഗന്ത്വാ വിദേഹരാജസ്സ ഖഗ്ഗേന സീസം ഛിന്ദിത്വാ പാദേഹി അക്കമിത്വാ നിസിന്നാ ജയപാനം പിവിസ്സാമ, സേനം ഗമനസജ്ജം കരോഥാ”തി വത്വാ പുന രഹോഗതോ കേവട്ടസ്സപി ഏതമത്ഥം കഥേത്വാ “അമ്ഹാകം ഏവരൂപസ്സ മന്തസ്സ അന്തരായകരം പച്ചാമിത്തം ഗണ്ഹിസ്സാമ, ഏകസതരാജൂനം അട്ഠാരസഅക്ഖോഭണിസങ്ഖായ സേനായ പരിവുതാ ഗച്ഛാമ, ഏഥ, ആചരിയാ”തി ആഹ. ബ്രാഹ്മണോ അത്തനോ പണ്ഡിതഭാവേന ചിന്തേസി “മഹോസധപണ്ഡിതം ജിനിതും നാമ ന സക്കാ, അമ്ഹാകംയേവ ലജ്ജിതബ്ബം ഭവിസ്സതി, നിവത്താപേസ്സാമി ന”ന്തി. അഥ നം ഏവമാഹ - “മഹാരാജ, ന ഏസ വിദേഹരാജസ്സ ഥാമോ, മഹോസധപണ്ഡിതസ്സ സംവിധാനമേതം, മഹാനുഭാവോ പനേസ, തേന രക്ഖിതാ മിഥിലാ സീഹരക്ഖിതഗുഹാ വിയ

ന സക്കാ കേനചി ഗഹേതും, കേവലം അമ്ഹാകം ലജ്ജനകം ഭവിസ്സതി, അലം തത്ഥ ഗമനേനാ”തി. രാജാ പന ഖത്തിയമാനേന ഇസ്സരിയമദേന മത്തോ ഹുത്വാ “കിം സോ കരിസ്സതീ”തി വത്വാ ഏകസതരാജപരിവുതോ അട്ഠാരസഅക്ഖോഭണിസങ്ഖായ സേനായ സദ്ധിം നിക്ഖമി. കേവട്ടോപി അത്തനോ കഥം ഗണ്ഹാപേതും അസക്കോന്തോ “രഞ്ഞോ പച്ചനീകവുത്തി നാമ അയുത്താ”തി തേന സദ്ധിംയേവ നിക്ഖമി. തേപി യോധാ ഏകരത്തേനേവ മിഥിലം പത്വാ അത്തനാ കതകിച്ചം പണ്ഡിതസ്സ കഥയിംസു. പഠമം ഉപനിക്ഖിത്തകപുരിസാപിസ്സ സാസനം പഹിണിംസു. “ചൂളനിബ്രഹ്മദത്തോ ‘വിദേഹരാജാനം ഗണ്ഹിസ്സാമീ’തി ഏകസതരാജപരിവുതോ ആഗച്ഛതി, പണ്ഡിതോ അപ്പമത്തോ ഹോതു, അജ്ജ അസുകട്ഠാനം നാമ ആഗതോ, അജ്ജ അസുകട്ഠാനം, അജ്ജ നഗരം പാപുണിസ്സതീ”തി പണ്ഡിതസ്സ നിബദ്ധം പേസേന്തിയേവ. തം സുത്വാ മഹാസത്തോ അപ്പമത്തോ അഹോസി. വിദേഹരാജാ പന “ബ്രഹ്മദത്തോ കിര ഇമം നഗരം ഗഹേതും ആഗച്ഛതീ”തി പരമ്പരഘോസേന അസ്സോസി.

അഥ ബ്രഹ്മദത്തോ അഗ്ഗപദോസേയേവ ഉക്കാസതസഹസ്സേന ധാരിയമാനേന ആഗന്ത്വാ സകലനഗരം പരിവാരേസി. അഥ നം ഹത്ഥിപാകാരരഥപാകാരാദീഹി പരിക്ഖിപാപേത്വാ തേസു തേസു ഠാനേസു ബലഗുമ്ബം ഠപേസി. മനുസ്സാ ഉന്നാദേന്താ അപ്ഫോടേന്താ സേളേന്താ നച്ചന്താ ഗജ്ജന്താ തജ്ജേന്താ മഹാഘോസം കരോന്താ അട്ഠംസു. ദീപോഭാസേന ചേവ അലങ്കാരോഭാസേന ച സകലസത്തയോജനികാ മിഥിലാ ഏകോഭാസാ അഹോസി. ഹത്ഥിഅസ്സരഥതൂരിയാനം സദ്ദേന പഥവിയാ ഭിജ്ജനകാലോ വിയ അഹോസി. ചത്താരോ പണ്ഡിതാ ഉല്ലോളസദ്ദം സുത്വാ അജാനന്താ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ “മഹാരാജ, ഉല്ലോളസദ്ദോ ജാതോ, ന ഖോ പന മയം ജാനാമ, കിം നാമേതം, വീമംസിതും വട്ടതീ”തി ആഹംസു. തം സുത്വാ രാജാ “ചൂളനിബ്രഹ്മദത്തോ നു ഖോ ആഗതോ ഭവേയ്യാ”തി സീഹപഞ്ജരം വിവരിത്വാ ഓലോകേന്തോ തസ്സാഗമനഭാവം ഞത്വാ ഭീതതസിതോ “നത്ഥി അമ്ഹാകം ജീവിതം, സബ്ബേ നോ ജീവിതക്ഖയം പാപേസ്സതീ”തി തേഹി സദ്ധിം സല്ലപന്തോ നിസീദി. മഹാസത്തോ പന തസ്സാഗതഭാവം ഞത്വാ സീഹോ വിയ അഛമ്ഭിതോ സകലനഗരേ ആരക്ഖം സംവിദഹിത്വാ “രാജാനം അസ്സാസേസ്സാമീ”തി രാജനിവേസനം അഭിരുഹിത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. രാജാ തം ദിസ്വാവ പടിലദ്ധസ്സാസോ ഹുത്വാ “ഠപേത്വാ മമ പുത്തം മഹോസധപണ്ഡിതം അഞ്ഞോ മം ഇമമ്ഹാ ദുക്ഖാ മോചേതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥീ”തി ചിന്തേത്വാ തേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ ആഹ -

൬൯൦. “പഞ്ചാലോ സബ്ബസേനായ, ബ്രഹ്മദത്തോയമാഗതോ;
സായം പഞ്ചാലിയാ സേനാ, അപ്പമേയ്യോ മഹോസധ.

൬൯൧. “വീഥിമതീ പത്തിമതീ, സബ്ബസങ്ഗാമകോവിദാ;
ഓഹാരിനീ സദ്ദവതീ, ഭേരിസങ്ഖപ്പബോധനാ.

൬൯൨. “ലോഹവിജ്ജാലങ്കാരാഭാ, ധജിനീ വാമരോഹിനീ;
സിപ്പിയേഹി സുസമ്പന്നാ, സൂരേഹി സുപ്പതിട്ഠിതാ.

൬൯൩. “ദസേത്ഥ പണ്ഡിതാ ആഹു, ഭൂരിപഞ്ഞാ രഹോഗമാ;
മാതാ ഏകാദസീ രഞ്ഞോ, പഞ്ചാലിയം പസാസതി.

ഒൻർഅഥേത്ഥേകസതം ഖത്യാ, അനുയന്താ യസസ്സിനോ;
അച്ഛിന്നരട്ഠാ ബ്യഥിതാ, പഞ്ചാലിയം വസം ഗതാ.

ഒൻ൫. “യംവദാ തക്കരാ രഞ്ഞോ, അകാമാ പിയഭാണിനോ;
പഞ്ചാലമനുയായന്തി, അകാമാ വസിനോ ഗതാ.

ഒൻന്ന്. “തായ സേനായ മിഥിലാ, തിസന്ധിപരിവാരിതാ;
രാജധാനീ വിദേഹാനം, സമന്താ പരിഖഞ്ഞതി.

ഒൻ൮. “ഉദ്ധം താരകജാതാവ, സമന്താ പരിവാരിതാ;
മഹോസധ വിജാനാഹി, കഥം മോക്ഖോ ഭവിസ്സതീ”തി.

തത്ഥ **സബ്ബസേനായാ**തി സബ്ബായ ഏകസതരാജനായികായ അട്ഠാരസഅക്ഖോഭണിസങ്ഖായ സേനായ സദ്ധിം ആഗതോ കിര, താതാതി വദതി. **പഞ്ചാലിയാ**തി പഞ്ചാലരഞ്ഞോ സന്തകാ. **വീഥിമതീ**തി വീഥിയാ ആനീതേ ദബ്ബസമ്ഭാരേ ഗഹേത്വാ വിചരന്തേന വഡ്ഢകിഗണേന സമന്നാഗതാ. **പത്തിമതീ**തി പദസഞ്ചരേന ബലകായേന സമന്നാഗതാ. **സബ്ബസങ്ഗാമകോവിദാ**തി സബ്ബസങ്ഗാമേ കുസലാ. **ഓഹാരിനീ**തി പരസേനായ അന്തരം പവിസിത്വാ അപഞ്ഞായന്താവ പരസീസം ആഹരിതും സമത്ഥാ. **സദ്ദവതീ**തി ദസഹി സദ്ദേഹി അവിവിത്താ. **ഭേരിസങ്ഖപ്പബോധനാ**തി “ഏഥ യാഥ യുജ്ഝഥാ”തിആദീനി തത്ഥ വചീഭേദേന ജാനാപേതും ന സക്കാ, താദിസാനി പനേത്ഥ കിച്ചാനി ഭേരിസങ്ഖസദ്ദേഹേവ ബോധേന്തീതി ഭേരിസങ്ഖപ്പബോധനാ. **ലോഹവിജ്ജാലങ്കാരാഭാ**തി ഏത്ഥ **ലോഹവിജ്ജാ**തി ലോഹസിപ്പാനി. സത്തരതനപടിമണ്ഡിതാനം കവചചമ്മജാലികാസീസകരേണികാദീനം ഏതം നാമം. **അലങ്കാരാ**തി രാജമഹാമത്താദീനം അലങ്കാരാ. തസ്മാ ലോഹവിജ്ജാഹി ചേവ അലങ്കാരേഹി ച ഭാസതീതി ലോഹവിജ്ജാലങ്കാരാഭാതി അയമേത്ഥ അത്ഥോ. **ധജിനീ**തി സുവണ്ണാദിപടിമണ്ഡിതേഹി നാനാവത്ഥസമുജ്ജലേഹി രഥാദീസു സമുസ്സിതധജേഹി സമന്നാഗതാ. **വാമരോഹിനീ**തി ഹത്ഥീ ച അസ്സേ ച ആരോഹന്താ വാമപസ്സേന ആരോഹന്തി, തേന “വാമരോഹിനീ”തി വുച്ചന്തി, തേഹി സമന്നാഗതാ, അപരിമിതഹത്ഥിഅസ്സസമാകിണ്ണാതി അത്ഥോ. **സിപ്പിയേഹീ**തി ഹത്ഥിസിപ്പഅസ്സസിപ്പാദീസു അട്ഠാരസസു സിപ്പേസു നിപ്ഫത്തിം പത്തേഹി സുട്ഠു സമന്നാഗതാ സുസമാകിണ്ണാ. **സൂരേഹീ**തി താത, ഏസാ കിര സേനാ സീഹസമാനപരക്കമേഹി സൂരയോധേഹി സുപ്പതിട്ഠിതാ.

ആഹൂതി ദസ കിരേത്ഥ സേനായ പണ്ഡിതാതി വദന്തി. **ഭൂരിപഞ്ഞാ**തി പഥവിസമായ വിപുലായ പഞ്ഞായ സമന്നാഗതാ. **രഹോഗമാ**തി രഹോ ഗമനസീലാ രഹോ നിസീദിത്വാ മന്തനസീലാ. തേ കിര ഏകാഹദ്വീഹം ചിന്തേതും ലഭന്താ പഥവിം പരിവത്തേതും ആകാസേ ഗണ്ഹിതും സമത്ഥാ. **ഏകാദസീ**തി തേഹി കിര പണ്ഡിതേഹി അതിരേകതരപഞ്ഞാ പഞ്ചാലരഞ്ഞോ മാതാ. സാ തേസം ഏകാദസീ ഹുത്വാ പഞ്ചാലിയം സേനം പസാസതി അനുസാസതി.

ഏകദിവസം കിരേകോ പുരിസോ ഏകം തണ്ഡുലനാളിഞ്ച പുടകഭത്തഞ്ച കഹാപണസഹസ്സഞ്ച ഗഹേത്വാ “നദിം തരിസ്സാമീ”തി ഓതിണ്ണോ നദിമജ്ഝം പത്വാ തരിതും അസക്കോന്തോ തീരേ ഠിതേ മനുസ്സേ ഏവമാഹ - “അമ്ഭോ, മമ ഹത്ഥേ ഏകാ തണ്ഡുലനാളി പുടകഭത്തം കഹാപണസഹസ്സഞ്ച അത്ഥി,

ഇതോ യം മയ്ഹം രുച്ചതി, തം ദസ്സാമി. യോ സക്കോതി, സോ മം ഉത്താരേതൂ''തി. അഥേകോ ഥാമസമ്പന്നോ പുരിസോ ഗാള്ഹം നിവാസേത്വാ നദിം ഓഗാഹേത്വാ തം ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാ പരതീരം ഉത്താരേത്വാ ''ദേഹി മേ ദാതബ്ബ''ന്തി ആഹ. ''സോ തണ്ഡുലനാളിം വാ പുടകഭത്തം വാ ഗണ്ഹാഹീ''തി . ''സമ്മ, അഹം ജീവിതം അഗണേത്വാ തം ഉത്താരേസിം, ന മേ ഏതേഹി അത്ഥോ, കഹാപണം മേ ദേഹീ''തി. അഹം ''ഇതോ മയ്ഹം യം രുച്ചതി, തം ദസ്സാമീ''തി അവചം, ഇദാനി മയ്ഹം യം രുച്ചതി, തം ദമ്മി, ഇച്ഛന്തോ ഗണ്ഹാതി. സോ സമീപേ ഠിതസ്സ ഏകസ്സ കഥേസി. സോപി തം ''ഏസ അത്തനോ രുച്ചനകം തവ ദേതി, ഗണ്ഹാ''തി ആഹ. സോ ''അഹം ന ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി തം ആദായ വിനിച്ഛയം ഗന്ത്വാ വിനിച്ഛയാമച്ചാനം ആരോചേസി. തേപി സബ്ബം സുത്വാ തഥേവാഹംസു. സോ തേസം വിനിച്ഛയേന അതുട്ഠോ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ തമത്ഥം ആരോചേസി. രാജാപി വിനിച്ഛയാമച്ചേ പക്കോസാപേത്വാ തേസം സന്തികേ ഉഭിന്നം വചനം സുത്വാ വിനിച്ഛിനിതും അജാനന്തോ അത്തനോ ജീവിതം പഹായ നദിം ഓതിണ്ണം പരജ്ജാപേസി.

തസ്മിം ഖണേ രഞ്ഞോ മാതാ ചലാകദേവീ നാമ അവിദൂരേ നിസിന്നാ അഹോസി. സാ രഞ്ഞോ ദുബ്ബിനിച്ഛിതഭാവം ഞത്വാ ''താത, ഇമം അഡ്ഡം ഞത്വാവ സുട്ഠു വിനിച്ഛിത''ന്തി ആഹ. ''അമ്മ, അഹം ഏത്തകം ജാനാമി. സചേ തുമ്ഹേ ഉത്തരിതരം ജാനാഥ, തുമ്ഹേവ വിനിച്ഛിനഥാ''തി. സാ ''ഏവം കരിസ്സാമീ''തി വത്വാ തം പുരിസം പക്കോസാപേത്വാ ''ഏഹി, താത, തവ ഹത്ഥഗതാനി തീണിപി ഭൂമിയം ഠപേഹീ''തി പടിപാടിയാ ഠപാപേത്വാ ''താത, ത്വം ഉദകേ വുയ്ഹമാനോ ഇമസ്സ കിം കഥേസീ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇദം നാമയ്യേ''തി വുത്തേ ''തേന ഹി തവ രുച്ചനകം ഗണ്ഹാ''തി ആഹ. സോ സഹസ്സത്ഥവികം ഗണ്ഹി. അഥ നം സാ ഥോകം ഗതകാലേ പക്കോസാപേത്വാ ''താത, സഹസ്സം തേ രുച്ചതീ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ആമ, രുച്ചതീ''തി വുത്തേ ''താത, തയാ 'ഇതോ യം മയ്ഹം രുച്ചതി, തം ദസ്സാമീ'തി ഇമസ്സ വുത്തം, ന വുത്ത''ന്തി പുച്ഛിത്വാ ''വുത്തം ദേവീ''തി വുത്തേ ''തേന ഹി ഇമം സഹസ്സം ഏതസ്സ ദേഹീ''തി വത്വാ ദാപേസി. സോ രോദന്തോ പരിദേവന്തോ അദാസി. തസ്മിം ഖണേ രാജാ അമച്ചാ ച തുസ്സിത്വാ സാധുകാരം പവത്തയിംസു. തതോ പട്ഠായ തസ്സാ പണ്ഡിതഭാവോ സബ്ബത്ഥ പാകടോ ജാതോ. തം സന്ധായ വിദേഹരാജാ ''മാതാ ഏകാദസീ രഞ്ഞോ''തി ആഹ.

ഖത്യാതി ഖത്തിയാ. **അച്ഛിന്നരട്ഠാ**തി ചൂളനിബ്രഹ്മദത്തേന അച്ഛിന്ദിത്വാ ഗഹിതരട്ഠാ. **ബ്യഥിതാ**തി മരണഭയഭീതാ അഞ്ഞം ഗഹേതബ്ബഗഹണം അപസ്സന്താ. **പഞ്ചാലിയം വസം ഗതാ**തി ഏതസ്സ പഞ്ചാലരഞ്ഞോ വസം ഗതാതി അത്ഥോ. സാമിവചനത്ഥേ ഹി ഏതം ഉപയോഗവചനം. **യംവദാ തക്കരാ**തി യം മുഖേന വദന്തി, തം രഞ്ഞോ കാതും സക്കോന്താവ. **വസിനോ ഗതാ**തി പുബ്ബേ സയംവസിനോ ഇദാനി പനസ്സ വസം ഗതാതി അത്ഥോ. **തിസന്ധീ**തി പഠമം ഹത്ഥിപാകാരേന പരിക്ഖിത്താ, തതോ രഥപാകാരേന, തതോ അസ്സപാകാരേന, തതോ യോധപത്തിപാകാരേന പരിക്ഖിത്താതി ഇമേഹി ചതൂഹി സങ്ഖേപേഹി തിസന്ധീഹി പരിവാരിതാ. ഹത്ഥിരഥാനഞ്ഹി അന്തരം ഏകോ സന്ധി, രഥഅസ്സാനം അന്തരം ഏകോ സന്ധി, അസ്സപത്തീനം അന്തരം ഏകോ സന്ധി. **പരിഖഞ്ഞതീ**തി ഖനീയതി. ഇമഞ്ഹി ഇദാനി ഉപ്പാടേത്വാ ഗണ്ഹിതുകാമാ വിയ സമന്തതോ ഖനന്തി. **ഉദ്ധം താരകജാതാവാ**തി താത,

യായ സേനായ സമന്താ പരിവാരിതാ, സാ അനേകസതസഹസ്സദണ്ഡദീപികാഹി ഉദ്ധം താരകജാതാ വിയ ഖായതി. **വിജാനാഹീ**തി താത മഹോസധപണ്ഡിത, അവീചിതോ യാവ ഭവഗ്ഗാ അഞ്ഞോ തയാ സദിസോ ഉപായകുസലോ പണ്ഡിതോ നാമ നത്ഥി, പണ്ഡിതഭാവോ നാമ ഏവരൂപേസു ഠാനേസു പഞ്ഞായതി, തസ്മാ ത്വമേവ ജാനാഹി, കഥം അമ്ഹാകം ഇതോ ദുക്ഖാ പമോക്ഖോ ഭവിസ്സതീതി.

ഇമം രഞ്ഞോ കഥം സുത്വാ മഹാസത്തോ ചിന്തേസി "അയം രാജാ അതിവിയ മരണഭയഭീതോ, ഗിലാനസ്സ ഖോ പന വേജ്ജോ പടിസരണം, ഛാതസ്സ ഭോജനം, പിപാസിതസ്സ പാനീയം, ഇമസ്സപി മം ഠപേത്വാ അഞ്ഞം പടിസരണം നത്ഥി, അസ്സാസേസ്സാമി ന"ന്തി. അഥ മഹാസത്തോ മനോസിലാതലേ നദന്തോ സീഹോ വിയ "മാ ഭായി, മഹാരാജ, രജ്ജസുഖം അനുഭവ, അഹം ലേഡ്ഡും

ഗഹേത്വാ കാകം വിയ, ധനും ഗഹേത്വാ മക്കടം വിയ ച, ഇമം അട്ഠാരസഅക്ഖോഭണിസങ്ഖം സേനം ഉദരേ ബന്ധസാടകാനമ്പി അസ്സാമികം കത്വാ പലാപേസ്സാമീ"തി വത്വാ നവമം ഗാഥമാഹ -

൬൯൭. "പാദേ ദേവ പസാരേഹി, ഭുഞ്ജ കാമേ രമസ്സു ച;
ഹിത്വാ പഞ്ചാലിയം സേനം, ബ്രഹ്മദത്തോ പലായിതീ"തി.

തസ്സത്ഥോ - "ദേവ, ത്വം യഥാസുഖം അത്തനോ രജ്ജസുഖസങ്ഖാതേ തേ പാദേ പസാരേഹി, പസാരേന്തോ ച സങ്ഗാമേ ചിത്തം അകത്വാ ഭുഞ്ജ, കാമേ രമസ്സു ച, ഏസ ബ്രഹ്മദത്തോ ഇമം സേനം ഛഡ്ഡേത്വാ പലായിസ്സതീ"തി.

ഏവം പണ്ഡിതോ രാജാനം സമസ്സാസേത്വാ വന്ദിത്വാ രാജനിവേസനാ നിക്ഖമിത്വാ നഗരേ ഛണഭേരിം ചരാപേത്വാ നാഗരേ ആഹ - "അമ്ഭോ, തുമ്ഹേ മാ ചിന്തയിത്ഥ, സത്താഹം മാലാഗന്ധവിലേപനപാനഭോജനാദീനി സമ്പാദേത്വാ ഛണകീളം പട്ഠപേഥ. തത്ഥ തത്ഥ മനുസ്സാ യഥാരൂപം മഹാപാനം പിവന്തു, ഗന്ധബ്ബം കരോന്തു, വാദേന്തു വഗ്ഗന്തു സേളേന്തു നദന്തു നച്ചന്തു ഗായന്തു അപ്ഫോടേന്തു, പരിബ്ബയോ പന വോ മമ സന്തകോവ ഹോതു, അഹം മഹോസധപണ്ഡിതോ നാമ, പസ്സിസ്സഥ മേ ആനുഭാവ"ന്തി. തേ തഥാ കരിംസു. തദാ ഗീതവാദിതാദിസദ്ദം ബഹിനഗരേ ഠിതാ സുണന്തി, ചൂളദ്വാരേന മനുസ്സാ നഗരം പവിസന്തി. ഠപേത്വാ പടിസത്തും ദിട്ഠം ദിട്ഠം ന ഗണ്ഹന്തി, തസ്മാ സഞ്ചാരോ ന ഛിജ്ജതി, നഗരം പവിട്ഠമനുസ്സാ ഛണകീളനിസ്സിതം ജനം പസ്സന്തി.

ചൂളനിബ്രഹ്മദത്തോപി നഗരേ കോലാഹലം സുത്വാ അമച്ചേ ഏവമാഹ - "അമ്ഭോ, അമ്ഹേസു അട്ഠാരസഅക്ഖോഭണിയാ സേനായ നഗരം പരിവാരേത്വാ ഠിതേസു നഗരവാസീനം ഭയം വാ സാരജ്ജം വാ നത്ഥി, ആനന്ദിതാ സോമനസ്സപ്പത്താ അപ്ഫോടേന്തി നദന്തി സേളേന്തി നച്ചന്തി ഗായന്തി, കിം നാമേത"ന്തി? അഥ നം ഉപനിക്ഖിത്തകപുരിസാ മുസാവാദം കത്വാ ഏവമാഹംസു "ദേവ, മയം ഏകേന കമ്മേന ചൂളദ്വാരേന നഗരം പവിസിത്വാ ഛണനിസ്സിതം മഹാജനം ദിസ്വാ പുച്ഛിമ്ഹാ 'അമ്ഭോ , സകലജമ്ബുദീപരാജാനോ ആഗന്ത്വാ തുമ്ഹാകം നഗരം പരിക്ഖിപിത്വാ ഠിതാ, തുമ്ഹേ പന അതിപമത്താ, കിം നാമേത'ന്തി? തേ ഏവമാഹംസു 'അമ്ഭോ,

അമ്ഹാകം രഞ്ഞോ കുമാരകാലേ ഏകോ മനോരഥോ അഹോസി സകലജമ്ബുദീപരാജൂഹി നഗരേ പരിവാരിതേ ഛണം കരിസ്സാമീതി, തസ്സ അജ്ജ മനോരഥോ മത്ഥകം പത്തോ, തസ്മാ ഛണഭേരിം ചരാപേത്വാ സയം മഹാതലേ മഹാപാനം പിവതീ'"തി.

രാജാ തേസം കഥം സുത്വാ കുജ്ഝിത്വാ സേനം ആണാപേസി - "ഭോന്തോ, ഗച്ഛഥ, ഖിപ്പം ഇതോ ചിതോ ച നഗരം അവത്ഥരിത്വാ പരിഖം ഭിന്ദിത്വാ പാകാരം മദ്ദന്താ ദ്വാരട്ടാലകേ ഭിന്ദന്താ നഗരം പവിസിത്വാ സകടേഹി കുമ്ഭണ്ഡാനി വിയ മഹാജനസ്സ സീസാനി ഗണ്ഹഥ, വിദേഹരഞ്ഞോ സീസം ആഹരഥാ"തി. തം സുത്വാ സൂരയോധാ നാനാവുധഹത്ഥാ ദ്വാരസമീപം ഗന്ത്വാ പണ്ഡിതസ്സ പുരിസേഹി സക്ഖരവാലുകകലലസിഞ്ചനപാസാണപതനാദീഹി ഉപദ്ദുതാ പടിക്കമന്തി. "പാകാരം ഭിന്ദിസ്സാമാ"തി പരിഖം ഓതിണ്ണേപി അന്തരട്ടാലകേസു ഠിതാ ഉസുസത്തിതോമരാദീഹി വിജ്ഝന്താ മഹാവിനാസം പാപേന്തി. പണ്ഡിതസ്സ യോധാ ചൂളനിബ്രഹ്മദത്തസ്സ യോധേ ഹത്ഥവികാരാദീനി ദസ്സേത്വാ നാനപ്പകാരേഹി അക്കോസന്തി പരിഭാസന്തി തജ്ജേന്തി. "തുമ്ഹേ കിലമന്താ ഭത്തം അലഭന്താ ഥോകം പിവിസ്സഥ ഖാദിസ്സഥാ"തി സുരാപിട്ഠകാനി ചേവ മച്ഛമംസസൂലാനി ച പസാരേത്വാ സയമേവ പിവന്തി ഖാദന്തി, അനുപാകാരേ ചങ്കമന്തി. ഇതരേ കിഞ്ചി കാതും അസക്കോന്താ ചൂളനിബ്രഹ്മദത്തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ "ദേവ, ഠപേത്വാ ഇദ്ധിമന്തേ അഞ്ഞേഹി നിദ്ധരിതും ന സക്കാ"തി വദിംസു.

രാജാ ചതുപഞ്ചാഹം വസിത്വാ ഗഹേതബ്ബയുത്തകം അപസ്സന്തോ കേവട്ടം പുച്ഛി "ആചരിയ, നഗരം ഗണ്ഹിതും ന സക്കോമ, ഏകോപി ഉപസങ്കമിതും സമത്ഥോ നത്ഥി, കിം കാതബ്ബ"ന്തി. കേവട്ടോ "ഹോതു, മഹാരാജ, നഗരം നാമ ബഹിഉദകം ഹോതി, ഉദകക്ഖയേന നം ഗണ്ഹിസ്സാമ, മനുസ്സാ ഉദകേന കിലമന്താ ദ്വാരം വിവരിസ്സന്തീ"തി ആഹ. സോ "അത്ഥേസോ ഉപായോ"തി സമ്പടിച്ഛി. തതോ പട്ഠായ ഉദകം പവേസേതും ന ദേന്തി. പണ്ഡിതസ്സ ഉപനിക്ഖിത്തകപുരിസാ പണ്ണം ലിഖിത്വാ കണ്ഡേ ബന്ധിത്വാ തം പവത്തിം പേസേസും. തേനപി പഠമമേവ ആണത്തം "യോ യോ കണ്ഡേ പണ്ണം പസ്സതി, സോ സോ മേ ആഹരതൂ"തി. അഥേകോ പുരിസോ തം ദിസ്വാ പണ്ഡിതസ്സ ദസ്സേസി. സോ തം പവത്തിം ഞത്വാ "ന മേ പണ്ഡിതഭാവം ജാനന്തീ"തി സട്ഠിഹത്ഥം വേളും ദ്വിധാ ഫാലേത്വാ പരിസുദ്ധം സോധാപേത്വാ പുന ഏകതോ കത്വാ ചമ്മേന ബന്ധിത്വാ ഉപരി കലലേന മക്ഖേത്വാ ഹിമവന്തതോ ഇദ്ധിമന്തതാപസേഹി ആനീതം കുദ്രൂസകുമുദബീജം പോക്ഖരണിതീരേ കലലേസു രോപാപേത്വാ ഉപരി വേളും ഠപാപേത്വാ ഉദകസ്സ പൂരാപേസി. ഏകരത്തേനേവ വഡ്ഢിത്വാ പുപ്ഫം വേളുമത്ഥകതോ ഉഗ്ഗന്ത്വാ രതനമത്തം അട്ഠാസി.

അഥ നം ഉപ്പാടേത്വാ "ഇദം ചൂളനിബ്രഹ്മദത്തസ്സ ദേഥാ"തി അത്തനോ പുരിസാനം ദാപേസി. തേ തസ്സ ദണ്ഡകം വലയം കത്വാ "അമ്ഭോ, ബ്രഹ്മദത്തസ്സ പാദമൂലികാ ഛാതകേന മാ മരിത്ഥ, ഗണ്ഹഥേതം ഉപ്പലം പിളന്ധിത്വാ ദണ്ഡകം കുച്ഛിപൂരം ഖാദഥാ"തി വത്വാ ഖിപിംസു. തമേകോ പണ്ഡിതസ്സ ഉപനിക്ഖിത്തകപുരിസോ ഉട്ഠായ ഗണ്ഹി, അഥ തം രഞ്ഞോ സന്തികം ആഹരിത്വാ "പസ്സഥ, ദേവ, ഇമസ്സ ദണ്ഡകം, ന നോ ഇതോ പുബ്ബേ ഏവം ദീഘദണ്ഡകോ ദിട്ഠപുബ്ബോ"തി വത്വാ "മിനഥ ന"ന്തി വുത്തേ പണ്ഡിതസ്സ പുരിസാ സട്ഠിഹത്ഥം ദണ്ഡകം അസീതിഹത്ഥം കത്വാ മിനിംസു.

പുന രഞ്ഞാ "കഥേതം ജാത"ന്തി വുത്തേ ഏകോ മുസാവാദം കത്വാ ഏവമാഹ - "ദേവ, അഹം ഏകദിവസം പിപാസിതോ ഹുത്വാ 'സുരം പിവിസ്സാമീ'തി ചൂളദ്വാരേന നഗരം പവിട്ഠോ, നാഗരാനം ഉദകകീളത്ഥായ കതം മഹാപോക്ഖരണിം പസ്സിം, മഹാജനോ നാവായ നിസീദിത്വാ പുപ്ഫാനി ഗണ്ഹാതി. തത്ഥ ഇദം തീരപ്പദേസേ ജാതം, ഗമ്ഭീരട്ഠാനേ ജാതസ്സ പന ദണ്ഡകോ സതഹത്ഥോ ഭവിസ്സതീ"തി.

തം സുത്വാ രാജാ കേവട്ടം ആഹ - "ആചരിയ, ന സക്കാ ഉദകക്ഖയേന ഇദം ഗണ്ഹിതും, ഹരഥേകം ഉപായ"ന്തി. "തേന ഹി, ദേവ, ധഞ്ഞക്ഖയേന ഗണ്ഹിസ്സാമ, നഗരം നാമ ബഹിധഞ്ഞം ഹോതീ"തി. ഏവം ഹോതു ആചരിയാതി, പണ്ഡിതോ പുരിമനയേനേവ തം പവത്തിം ഞത്വാ "ന മേ കേവട്ടബ്രാഹ്മണോ പണ്ഡിതഭാവം ജാനാതീ"തി അനുപാകാരമത്ഥകേ കലലം കത്വാ വീഹിം തത്ഥ രോപാപേസി. ബോധിസത്താനം അധിപ്പായോ നാമ സമിജ്ഝതീതി വീഹീ ഏകരത്തേനേവ വുട്ഠായ പാകാരമത്ഥകേ നീലാ ഹുത്വാ പഞ്ഞായന്തി. തം ദിസ്വാ ചൂളനിബ്രഹ്മദത്തോ "അമ്ഭോ, കിമേതം പാകാരമത്ഥകേ നീലം ഹുത്വാ പഞ്ഞായതീ"തി പുച്ഛി. പണ്ഡിതസ്സ ഉപനിക്ഖിത്തകപുരിസോ രഞ്ഞോ വചനം മുഖതോ ജിവ്ഹം ലുഞ്ചന്തോ വിയ ഗഹേത്വാ "ദേവ, ഗഹപതിപുത്തോ മഹോസധപണ്ഡിതോ അനാഗതഭയം ദിസ്വാ പുബ്ബേവ രട്ഠതോ ധഞ്ഞം ആഹരാപേത്വാ കോട്ഠാഗാരാദീനി പൂരാപേത്വാ സേസധഞ്ഞം പാകാരപസ്സേ നിക്ഖിപാപേസി. തേ കിര വീഹയോ ആതപേന സുക്ഖന്താ വസ്സേന തേമേന്താ തത്ഥേവ സസ്സം ജനേസും. അഹം ഏകദിവസം ഏകേന കമ്മേന ചൂളദ്വാരേന പവിസിത്വാ പാകാരമത്ഥകേ വീഹിരാസിതോ വീഹിം ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ വീഥിയം ഛഡ്ഡേന്തേ പസ്സിം. അഥ തേ മം പരിഹാസന്താ 'ഛാതോസി മഞ്ഞേ, വീഹിംസാടകദസന്തേ ബന്ധിത്വാ തവ ഗേഹം ഹരിത്വാ കോട്ടേത്വാ പചാപേത്വാ ഭുഞ്ജാഹീ'തി വദിംസൂ"തി ആരോചേസി.

തം സുത്വാ രാജാ കേവട്ടം "ആചരിയ, ധഞ്ഞക്ഖയേനപി ഗണ്ഹിതും ന സക്കാ, അയമ്പി അനുപായോ"തി ആഹ. "തേന ഹി, ദേവ, ദാരുക്ഖയേന ഗണ്ഹിസ്സാമ, നഗരം നാമ ബഹിദാരുകം ഹോതീ"തി. "ഏവം ഹോതു, ആചരിയാ"തി. പണ്ഡിതോ പുരിമനയേനേവ തം പവത്തിം ഞത്വാ പാകാരമത്ഥകേ വീഹിം അതിക്കമിത്വാ പഞ്ഞായമാനം ദാരുരാസിം കാരേസി. പണ്ഡിതസ്സ മനുസ്സാ ചൂളനിബ്രഹ്മദത്തസ്സ പുരിസേഹി സദ്ധിം പരിഹാസം കരോന്താ "സചേ ഛാതത്ഥ, യാഗുഭത്തം പചിത്വാ ഭുഞ്ജഥാ"തി മഹന്തമഹന്താനി ദാരൂനി ഖിപിംസു. രാജാ "പാകാരമത്ഥകേന ദാരൂനി പഞ്ഞായന്തി, കിമേത"ന്തി പുച്ഛിത്വാ "ദേവ, ഗഹപതിപുത്തോ കിര മഹോസധപണ്ഡിതോ അനാഗതഭയം ദിസ്വാ ദാരൂനി ആഹരാപേത്വാ കുലാനം പച്ഛാഗേഹേസു ഠപാപേത്വാ അതിരേകാനി പാകാരം നിസ്സായ ഠപാപേസീ"തി ഉപനിക്ഖിത്തകാനഞ്ഞേവ സന്തികാ വചനം സുത്വാ കേവട്ടം ആഹ - "ആചരിയ, ദാരുക്ഖയേനപി ന സക്കാ അമ്ഹേഹി ഗണ്ഹിതും, ആഹരഥേകം ഉപായ"ന്തി. "മാ ചിന്തയിത്ഥ, മഹാരാജ, അഞ്ഞോ ഉപായോ അത്ഥീ"തി. "ആചരിയ, കിം ഉപായോ നാമേസ, നാഹം തവ ഉപായസ്സ അന്തം പസ്സാമി, ന സക്കാ അമ്ഹേഹി വേദേഹം ഗണ്ഹിതും, അമ്ഹാകം നഗരമേവ ഗമിസ്സാമാ"തി. "ദേവ, 'ചൂളനിബ്രഹ്മദത്തോ ഏകസതഖത്തിയേഹി സദ്ധിം വേദേഹം ഗണ്ഹിതും നാസക്ഖീ'തി അമ്ഹാകം ലജ്ജനകം ഭവിസ്സതി, കിം

പന മഹോസധോവ പണ്ഡിതോ, അഹമ്പി പണ്ഡിതോയേവ, ഏകം ലേസം കരിസ്സാമീ''തി. ''കിം ലേസോ നാമ, ആചരിയാ''തി. ''ധമ്മയുദ്ധം നാമ കരിസ്സാമ, ദേവാ''തി. ''കിമേതം ധമ്മയുദ്ധം നാമാ''തി? ''മഹാരാജ ന സേനാ യുജ്ഝിസ്സന്തി, ദ്വിന്നം പന രാജൂനം ദ്വേ പണ്ഡിതാ ഏകട്ഠാനേ ഭവിസ്സന്തി. തേസു യോ വന്ദിസ്സതി, തസ്സ പരാജയോ ഭവിസ്സതി. മഹോസധോ പന ഇമം മന്തം ന ജാനാതി, അഹം മഹല്ലകോ, സോ ദഹരോ, മം ദിസ്വാവ വന്ദിസ്സതി, തദാ വിദേഹോ പരാജിതോ നാമ ഭവിസ്സതി, അഥ മയം വിദേഹം പരാജേത്വാ അത്തനോ നഗരമേവ ഗമിസ്സാമ, ഏവം നോ ലജ്ജനകം ന ഭവിസ്സതി. ഇദം ധമ്മയുദ്ധം നാമാ''തി.

പണ്ഡിതോ തമ്പി രഹസ്സം പുരിമനയേനേവ ഞത്വാ ''സചേ കേവട്ടസ്സ പരജ്ജാമി, നാഹം പണ്ഡിതോസ്മീ''തി ചിന്തേസി. ചൂളനിബ്രഹ്മദത്തോപി ''സോഭനോ, ആചരിയ, ഉപായോ''തി വത്വാ ''സ്വേ ധമ്മയുദ്ധം ഭവിസ്സതി, ദ്വിന്നമ്പി പണ്ഡിതാനം ധമ്മേന ജയപരാജയോ ഭവിസ്സതി. യോ ധമ്മയുദ്ധം ന കരിസ്സതി, സോപി പരാജിതോ നാമ ഭവിസ്സതീ''തി പണ്ണം ലിഖാപേത്വാ ചൂളദ്വാരേന വേദേഹസ്സ പേസേസി. തം സുത്വാ വേദേഹോ പണ്ഡിതം പക്കോസാപേത്വാ തമത്ഥം ആചിക്ഖി. തം പവത്തിം സുത്വാ പണ്ഡിതോ ''സാധു, ദേവ, സ്വേ പാതോവ പച്ഛിമദ്വാരേ ധമ്മയുദ്ധമണ്ഡലം സജ്ജേസ്സന്തി, 'ധമ്മയുദ്ധമണ്ഡലം ആഗച്ഛതൂ'തി പേസേഥാ''തി ആഹ. തം സുത്വാ രാജാ ആഗതദൂതസ്സേവ ഹത്ഥേ പണ്ണകം അദാസി. പണ്ഡിതോ പുനദിവസേ ''കേവട്ടസ്സേവ പരാജയോ ഹോതൂ''തി പച്ഛിമദ്വാരേ ധമ്മയുദ്ധമണ്ഡലം സജ്ജാപേസി. തേപി ഖോ ഏകസതപുരിസാ ''കോ ജാനാതി, കിം ഭവിസ്സതീ''തി പണ്ഡിതസ്സ ആരക്ഖത്ഥായ കേവട്ടം പരിവാരയിംസു. തേപി ഏകസതരാജാനോ ധമ്മയുദ്ധമണ്ഡലം ഗന്ത്വാ പാചീനദിസം ഓലോകേന്താ അട്ഠംസു, തഥാ കേവട്ടബ്രാഹ്മണോപി.

ബോധിസത്തോ പന പാതോവ ഗന്ധോദകേന ന്ഹത്വാ സതസഹസ്സഗ്ഘനകം കാസികവത്ഥം നിവാസേത്വാ സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതോ നാനഗ്ഗരസഭോജനം ഭുഞ്ജിത്വാ മഹന്തേന പരിവാരേന രാജദ്വാരം ഗന്ത്വാ ''പവിസതു മേ പുത്തോ''തി വുത്തേ പവിസിത്വാ രാജാനം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം ഠത്വാ ''കുഹിം ഗമിസ്സസി, താതാ''തി വുത്തേ ''ധമ്മയുദ്ധമണ്ഡലം ഗമിസ്സാമീ''തി ആഹ. ''കിം ലദ്ധും വട്ടതീ''തി? ''ദേവ, കേവട്ടബ്രാഹ്മണം മണിരതനേന വഞ്ചേതുകാമോമ്ഹി, അട്ഠവങ്കം മണിരതനം ലദ്ധും വട്ടതീ''തി. ''ഗണ്ഹ, താതാ''തി. സോ തം ഗഹേത്വാ രാജാനം വന്ദിത്വാ രാജനിവേസനാ ഓതിണ്ണോ സഹജാതേഹി യോധസഹസ്സേഹി പരിവുതോ നവുതികഹാപണസഹസ്സഗ്ഘനകം സേതസിന്ധവയുത്തം രഥവരമാരുയ്ഹ പാതരാസവേലായ ദ്വാരസമീപം പാപുണി. കേവട്ടോ പന ''ഇദാനി ആഗമിസ്സതി, ഇദാനി ആഗമിസ്സതീ''തി തസ്സാഗമനം ഓലോകേന്തോയേവ അട്ഠാസി, ഓലോകനേന ദീഘഗീവതം പത്തോ വിയ അഹോസി, സൂരിയതേജേന സേദാ മുച്ചന്തി. മഹാസത്തോപി മഹാപരിവാരതായ മഹാസമുദ്ദോ വിയ അജ്ഝോത്ഥരന്തോ കേസരസീഹോ വിയ അഛമ്ഭിതോ വിഗതലോമഹംസോ ദ്വാരം വിവരാപേത്വാ നഗരാ നിക്ഖമ്മ രഥാ ഓരുയ്ഹ സീഹോ വിയ വിജമ്ഭമാനോ പായാസി. ഏകസതരാജാനോപി തസ്സ രൂപസിരിം ദിസ്വാ ''ഏസ കിര സിരിവഡ്ഢനസേട്ഠിപുത്തോ മഹോസധപണ്ഡിതോ പഞ്ഞായ സകലജമ്ബുദീപേ അദുതിയോ''തി ഉക്കുട്ഠിസഹസ്സാനി പവത്തയിംസു.

സോപി മരുഗണപരിവുതോ വിയ സക്കോ അനോമേന സിരിവിഭവേന തം മണിരതനം ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ കേവട്ടാഭിമുഖോ അഗമാസി. കേവട്ടോപി തം ദിസ്വാവ സകഭാവേന സണ്ഠാതും അസക്കോന്തോ പച്ചുഗ്ഗമനം കത്വാ ഏവമാഹ - "പണ്ഡിത മഹോസധ, മയം ദ്വേ പണ്ഡിതാ, അമ്ഹാകം തുമ്ഹേ നിസ്സായ ഏത്തകം കാലം വസന്താനം തുമ്ഹേഹി പണ്ണാകാരമത്തമ്പി ന പേസിതപുബ്ബം, കസ്മാ ഏവമകത്ഥാ"തി? അഥ നം മഹാസത്തോ "പണ്ഡിത, തുമ്ഹാകം അനുച്ഛവികം പണ്ണാകാരം ഓലോകേന്തോ അജ്ജ മയം ഇമം മണിരതനം ലഭിമ്ഹാ, ഹന്ദ, ഇമം മണിരതനം ഗണ്ഹഥ, ഏവരൂപം നാമ അഞ്ഞം മണിരതനം നത്ഥീ"തി ആഹ. സോ തസ്സ ഹത്ഥേ ജലമാനം മണിരതനം ദിസ്വാ "ദാതുകാമോ മേ ഭവിസ്സതീ"തി ചിന്തേത്വാ "തേന ഹി, പണ്ഡിത, ദേഹീ"തി ഹത്ഥം പസാരേസി. മഹാസത്തോ "ഗണ്ഹാഹി, ആചരിയാ"തി ഖിപിത്വാ പസാരിതഹത്ഥസ്സ അങ്ഗുലീസു പാതേസി. ബ്രാഹ്മണോ ഗരും മണിരതനം അങ്ഗുലീഹി ധാരേതും നാസക്ഖി. മണിരതനം പരിഗളിത്വാ മഹാസത്തസ്സ പാദമൂലേ പതി. ബ്രാഹ്മണോ ലോഭേന "ഗണ്ഹിസ്സാമി ന"ന്തി തസ്സ പാദമൂലേ ഓണതോ അഹോസി. അഥസ്സ മഹാസത്തോ ഉട്ഠാതും അദത്വാ ഏകേന ഹത്ഥേന ഖന്ധട്ഠികേ, ഏകേന പിട്ഠികച്ഛായം ഗഹേത്വാ "ഉട്ഠേഥ ആചരിയ, ഉട്ഠേഥ ആചരിയ, അഹം അതിദഹരോ തുമ്ഹാകം നത്തുമത്തോ, മാ മം വന്ദഥാ"തി വദന്തോ അപരാപരം കത്വാ മുഖം ഭൂമിയം ഘംസിത്വാ ലോഹിതമക്ഖിതം കത്വാ "അന്ധബാല, ത്വം മമ സന്തികാ വന്ദനം പച്ചാസീസസീ"തി ഗീവായം ഗഹേത്വാ ഖിപി. സോ ഉസഭമത്തേ ഠാനേ പതിത്വാ ഉട്ഠായ പലായി. മണിരതനം പന മഹാസത്തസ്സ മനുസ്സായേവ ഗണ്ഹിംസു.

ബോധിസത്തസ്സ പന "ഉട്ഠേഥ ആചരിയ, ഉട്ഠേഥ ആചരിയ, മാ മം വന്ദഥാ"തി വചീഘോസോ സകലപരിസം ഛാദേത്വാ അട്ഠാസി. "കേവട്ടബ്രാഹ്മണോ മഹോസധസ്സ പാദേ വന്ദതീ"തി പുരിസാപിസ്സ ഏകപ്പഹാരേനേവ ഉന്നാദാദീനി അകംസു. ബ്രഹ്മദത്തം ആദിം കത്വാ സബ്ബേപി തേ രാജാനോ കേവട്ടം മഹാസത്തസ്സ പാദമൂലേ ഓണതം അദ്ദസംസുയേവ. തേ "അമ്ഹാകം പണ്ഡിതേന മഹോസധോ വന്ദിതോ, ഇദാനി പരാജിതമ്ഹാ, ന നോ ജീവിതം ദസ്സതീ"തി അത്തനോ അത്തനോ അസ്സേ അഭിരുഹിത്വാ ഉത്തരപഞ്ചാലാഭിമുഖാ പലായിതും ആരഭിംസു. തേ പലായന്തേ ദിസ്വാ ബോധിസത്തസ്സ പുരിസാ "ചൂളനിബ്രഹ്മദത്തോ ഏകസതഖത്തിയേ ഗഹേത്വാ പലായതീ"തി പുന ഉക്കുട്ഠിമകംസു. തം സുത്വാ തേ രാജാനോ മരണഭയഭീതാ ഭിയ്യോസോമത്തായ പലായന്താ സേനങ്ഗം ഭിന്ദിംസു. ബോധിസത്തസ്സ പുരിസാപി നദന്താ വഗ്ഗന്താ സുട്ഠുതരം കോലാഹലമകംസു . മഹാസത്തോ സേനങ്ഗപരിവുതോ നഗരമേവ പാവിസി. ചൂളനിബ്രഹ്മദത്തസ്സ സേനാപി തിയോജനമത്തം പക്ഖന്ദി.

കേവട്ടോ അസ്സം അഭിരുയ്ഹ നലാടേ ലോഹിതം പുഞ്ഛമാനോ സേനം പത്വാ അസ്സപിട്ഠിയം നിസിന്നോവ "ഭോന്തോ മാ പലായഥ, ഭോന്തോ മാ പലായഥ, നാഹം ഗഹപതിപുത്തം വന്ദാമി, തിട്ഠഥ തിട്ഠഥാ"തി ആഹ. സേനാ അസദ്ദഹന്താ അട്ഠത്വാ ആഗച്ഛന്തം കേവട്ടം അക്കോസന്താ പരിഭാസന്താ "പാപധമ്മ ദുട്ഠബ്രാഹ്മണ, 'ധമ്മയുദ്ധം നാമ കരിസ്സാമീ'തി വത്വാ നത്തുമത്തം അപ്പഹോന്തമ്പി വന്ദതി, നത്ഥി തവ കത്തബ്ബ"ന്തി കഥം അസുണന്താ വിയ ഗച്ഛന്തേവ. സോ വേഗേന ഗന്ത്വാ സേനം പാപുണിത്വാ "ഭോന്തോ വചനം സദ്ദഹഥ മയ്ഹം, നാഹം തം വന്ദാമി, മണിരതനേന മം വഞ്ചേസീ"തി

സബ്ബേപി തേ രാജാനോ നാനാകാരണേഹി സമ്ബോധേത്വാ അത്തനോ കഥം ഗണ്ഹാപേത്വാ തഥാ ഭിന്നം സേനം പടിനിവത്തേസി. സാ പന താവ മഹതീ സേനാ സചേ ഏകേകപംസുമുട്ഠിം വാ ഏകേകലേഡ്ഡും വാ ഗഹേത്വാ നഗരാഭിമുഖാ ഖിപേയ്യ, പരിഖം പൂരേത്വാ പാകാരപ്പമാണാ രാസി ഭവേയ്യ. ബോധിസത്താനം പന അധിപ്പായോ നാമ സമിജ്ഝതിയേവ, തസ്മാ ഏകോപി പംസുമുട്ഠിം വാ ലേഡ്ഡും വാ നഗരാഭിമുഖം ഖിപന്തോ നാമ നാഹോസി. സബ്ബേപി തേ നിവത്തിത്വാ അത്തനോ അത്തനോ ഖന്ധാവാരട്ഠാനമേവ പച്ചാഗമിംസു .

രാജാ കേവട്ടം പുച്ഛി "കിം കരോമ, ആചരിയാ"തി. "ദേവ, കസ്സചി ചൂളദ്വാരേന നിക്ഖമിതും അദത്വാ സഞ്ചാരം ഛിന്ദാമ, മനുസ്സാ നിക്ഖമിതും അലഭന്താ ഉക്കണ്ഠിത്വാ ദ്വാരം വിവരിസ്സന്തി, അഥ മയം പച്ചാമിത്തം ഗണ്ഹിസ്സാമാ"തി. പണ്ഡിതോ തം പവത്തിം പുരിമനയേനേവ ഞത്വാ ചിന്തേസി "ഇമേസു ചിരം ഇധേവ വസന്തേസു ഫാസുകം നാമ നത്ഥി. ഉപായേനേവ തേ പലാപേതും വട്ടതീ"തി. സോ "മന്തേന തേ പലാപേസ്സാമീ"തി ഏകം മന്തകുസലം ഉപധാരേന്തോ അനുകേവട്ടം നാമ ബ്രാഹ്മണം ദിസ്വാ തം പക്കോസാപേത്വാ "ആചരിയ, അമ്ഹാകം ഏകം കമ്മം നിത്ഥരിതും വട്ടതീ"തി ആഹ. "കിം കരോമ, പണ്ഡിത, വദേഹീ"തി. "ആചരിയ, തുമ്ഹേ അനുപാകാരേ ഠത്വാ അമ്ഹാകം മനുസ്സാനം പമാദം ഓലോകേത്വാ അന്തരന്തരാ ബ്രഹ്മദത്തസ്സ മനുസ്സാനം പൂവമച്ഛമംസാദീനി ഖിപിത്വാ "അമ്ഭോ, ഇദഞ്ചിദഞ്ച ഖാദഥ മാ ഉക്കണ്ഠഥ, അഞ്ഞം കതിപാഹം വസിതും വായമഥ, നഗരവാസിനോ പഞ്ജരേ ബദ്ധകുക്കുടാ വിയ ഉക്കണ്ഠിതാ നചിരസ്സേവ വോ ദ്വാരം വിവരിസ്സന്തി. അഥ തുമ്ഹേ വേദേഹഞ്ച ദുട്ഠഗഹപതിപുത്തഞ്ച ഗണ്ഹിസ്സഥാ"തി വദേയ്യാഥ . അമ്ഹാകം മനുസ്സാ തം കഥം സുത്വാ തുമ്ഹേ അക്കോസിത്വാ തജ്ജേത്വാ ബ്രഹ്മദത്തസ്സ മനുസ്സാനം പസ്സന്താനഞ്ഞേവ തുമ്ഹേ ഹത്ഥപാദേസു ഗഹേത്വാ വേളുപേസികാദീഹി പഹരന്താ വിയ ഹുത്വാ കേസേ ഓഹാരേത്വാ പഞ്ച ചൂളാ ഗാഹാപേത്വാ ഇട്ഠകചുണ്ണേന ഓകിരാപേത്വാ കണവീരമാലം കണ്ണേ കത്വാ കതിപയപഹാരേ ദത്വാ പിട്ഠിയം രാജിയോ ദസ്സേത്വാ പാകാരം ആരോപേത്വാ സിക്കായ പക്ഖിപിത്വാ യോത്തേന ഓതാരേത്വാ "ഗച്ഛ മന്തഭേദക, ചോരാ"തി ചൂളനിബ്രഹ്മദത്തസ്സ മനുസ്സാനം ദസ്സന്തി. തേ തം രഞ്ഞോ സന്തികം ആനേസ്സന്തി. രാജാ തം ദിസ്വാ "കോ തേ അപരാധോ"തി പുച്ഛിസ്സതി. അഥസ്സ ഏവം വദേയ്യാഥ "മഹാരാജ, മയ്ഹം പുബ്ബേ യസോ മഹന്തോ, ഗഹപതിപുത്തോ മന്തഭേദകോ"തി മം കുജ്ഝിത്വാ രഞ്ഞോ കഥേത്വാ സബ്ബം മേ വിഭവം അച്ഛിന്ദി, "അഹം മമ യസഭേദകസ്സ ഗഹപതിപുത്തസ്സ സീസം ഗണ്ഹാപേസ്സാമീ"തി തുമ്ഹാകം മനുസ്സാനം ഉക്കണ്ഠിതമോചനേന ഏത്തേസം ഠിതാനം ഖാദനീയം വാ ഭോജനീയം വാ ദേമി. ഏത്തകേന മം പോരാണവേരം ഹദയേ കത്വാ ഇമം ബ്യസനം പാപേസി. "തം സബ്ബം തുമ്ഹാകം മനുസ്സാ ജാനന്തി, മഹാരാജാ"തി നാനപ്പകാരേഹി തം സദ്ദഹാപേത്വാ വിസ്സാസേ ഉപ്പന്നേ വദേയ്യാഥ "മഹാരാജ, തുമ്ഹേ മമം ലദ്ധകാലതോ പട്ഠായ മാ ചിന്തയിത്ഥ. ഇദാനി വേദേഹസ്സ ച ഗഹപതിപുത്തസ്സ ച ജീവിതം നത്ഥി, അഹം ഇമസ്മിം നഗരേ പാകാരസ്സ ഥിരട്ഠാനദുബ്ബലട്ഠാനഞ്ച പരിഖായം കുമ്ഭീലാദീനം അത്ഥിട്ഠാനഞ്ച നത്ഥിട്ഠാനഞ്ച ജാനാമി, ന ചിരസ്സേവ വോ നഗരം ഗഹേത്വാ ദസ്സാമീ"തി. അഥ സോ രാജാ സദ്ദഹിത്വാ തുമ്ഹാകം സക്കാരം കരിസ്സതി, സേനാവാഹനഞ്ച പടിച്ഛാപേസ്സതി. അഥസ്സ സേനം വാളകുമ്ഭീലട്ഠാനേസുയേവ ഓതാരേയ്യാഥ.

തസ്സ സേനാ കുമ്ഭീലഭയേന ന ഓതരിസ്സതി, തദാ തുമ്ഹേ രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ "തുമ്ഹാകം സേനായ, ദേവ, ഗഹപതിപുത്തേന ലഞ്ജോ ദിന്നോ, സബ്ബേ രാജാനോ ച ആചരിയകേവട്ടഞ്ച ആദിം കത്വാ ന കേനചി ലഞ്ജോ അഗ്ഗഹിതോ നാമ അത്ഥി. കേവലം ഏ്വതേ തുമ്ഹേ പരിവാരേത്വാ ചരന്തി, സബ്ബേ പന ഗഹപതിപുത്തസ്സ സന്തകാവ, അഹമേകോവ തുമ്ഹാകം പുരിസോ. സചേ മേ ന സദ്ദഹഥ, സബ്ബേ രാജാനോ അലങ്കരിത്വാ മം ദസ്സനായ ആഗച്ഛന്തൂ"തി പേസേഥ. "അഥ നേസം ഗഹപതിപുത്തേന അത്തനോ നാമരൂപം ലിഖിത്വാ ദിന്നേസു വത്ഥാലങ്കാരഖഗ്ഗാദീസു അക്ഖരാനി ദിസ്വാ നിട്ഠം ഗച്ഛേയ്യാഥാ"തി വദേയ്യാഥ. സോ തഥാ കത്വാ താനി ദിസ്വാ നിട്ഠം ഗന്ത്വാ ഭീതതസിതോ തേ രാജാനോ ഉയ്യോജേത്വാ "ഇദാനി കിം കരോമ പണ്ഡിതാ"തി തുമ്ഹേ പുച്ഛിസ്സതി. തമേനം തുമ്ഹേ ഏ്വവം വദേയ്യാഥ "മഹാരാജ, ഗഹപതിപുത്തോ ബഹുമായോ. സചേ അഞ്ഞാനി കതിപയദിവസാനി വസിസ്സഥ, സബ്ബം വോ സേനം അത്തനോ ഹത്ഥഗതം കത്വാ തുമ്ഹേ ഗണ്ഹിസ്സതി. തസ്മാ പപഞ്ചം അകത്വാ അജ്ജേവ മജ്ഝിമയാമാനന്തരേ അസ്സപിട്ഠിയം നിസീദിത്വാ പലായിസ്സാമ, മാ നോ പരഹത്ഥേ മരണം ഹോതൂ"തി. സോ തുമ്ഹാകം വചനം സുത്വാ തഥാ കരിസ്സതി. തുമ്ഹേ തസ്സ പലായനവേലായ നിവത്തിത്വാ അമ്ഹാകം മനുസ്സേ ജാനാപേയ്യാഥാതി.

തം സുത്വാ അനുകേവട്ടബ്രാഹ്മണോ "സാധു പണ്ഡിത, കരിസ്സാമി തേ വചന"ന്തി ആഹ. "തേന ഹി കതിപയപഹാരേ സഹിതും വട്ടതീ"തി. "പണ്ഡിത , മമ ജീവിതഞ്ച ഹത്ഥപാദേ ച ഠപേത്വാ സേസം അത്തനോ രുചിവസേന കരോഹീ"തി. സോ തസ്സ ഗേഹേ മനുസ്സാനം സക്കാരം കാരേത്വാ അനുകേവട്ടം വുത്തനയേന വിപ്പകാരം പാപേത്വാ യോത്തേന ഓതാരേത്വാ ബ്രഹ്മദത്തമനുസ്സാനം ദാപേസി. അഥ തേ തം ഗഹേത്വാ തസ്സ ദസ്സേസും. രാജാ തം വീമംസിത്വാ സദ്ദഹിത്വാ സക്കാരമസ്സ കത്വാ സേനം പടിച്ഛാപേസി. സോപി തം വാളകുമ്ഭീലട്ഠാനേസുയേവ ഓതാരേതി. മനുസ്സാ കുമ്ഭീലേഹി ഖജ്ജമാനാ അട്ടാലകട്ഠിതേഹി മനുസ്സേഹി ഉസുസത്തിതോമരേഹി വിജ്ഝിയമാനാ മഹാവിനാസം പാപുണന്തി. തതോ പട്ഠായ കോചി ഭയേന ഉപഗന്തും ന സക്കോതി. അനുകേവട്ടോ രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ "തുമ്ഹാകം അത്ഥായ യുജ്ഝനകാ നാമ നത്ഥി, സബ്ബേഹി ലഞ്ജോ ഗഹിതോ, അസദ്ദഹന്തോ പക്കോസാപേത്വാ നിവത്ഥവത്ഥാദീസു അക്ഖരാനി ഓലോകേഥാ"തി ആഹ. രാജാ തഥാ കത്വാ സബ്ബേസം വത്ഥാദീസു അക്ഖരാനി ദിസ്വാ "അദ്ധാ ഇമേഹി ലഞ്ജോ ഗഹിതോ"തി നിട്ഠം ഗന്ത്വാ "ആചരിയ, ഇദാനി കിം കത്തബ്ബ"ന്തി പുച്ഛിത്വാ "ദേവ, അഞ്ഞം കാതബ്ബം നത്ഥി. സചേ പപഞ്ചം കരിസ്സഥ, ഗഹപതിപുത്തോ വോ ഗണ്ഹിസ്സതി, ആചരിയകേവട്ടോപി കേവലം നലാടേ വണം കത്വാ ചരതി, ലഞ്ജോ പന ഏ്വതേനപി ഗഹിതോ. അയഞ്ഹി മണിരതനം ഗഹേത്വാ തുമ്ഹേ തിയോജനം പലാപേസി, പുന സദ്ദഹാപേത്വാ നിവത്തേസി, അയമ്പി പരിഭിന്ദകോവ. ഏ്വകരത്തിവാസോപി മയ്ഹം ന രുച്ചതി, അജ്ജേവ മജ്ഝിമയാമസമനന്തരേ പലായിതും വട്ടതി, മം ഠപേത്വാ അഞ്ഞോ തവ സുഹദയോ നാമ നത്ഥീ"തി വുത്തേ "തേന ഹി ആചരിയ തുമ്ഹേയേവ മേ അസ്സം കപ്പേത്വാ യാനസജ്ജം കരോഥാ"തി ആഹ.

ബ്രാഹ്മണോ തസ്സ നിച്ഛയേന പലായനഭാവം ഞത്വാ "മാ ഭായി, മഹാരാജാ"തി അസ്സാസേത്വാ ബഹി നിക്ഖമിത്വാ ഉപനിക്ഖിത്തകപുരിസാനം "അജ്ജ രാജാ പലായിസ്സതി, മാ നിദ്ദായിത്ഥാ"തി ഓവാദം ദത്വാ രഞ്ഞോ

അസ്സോ യഥാ ആകഡ്ഢിതോ സുട്ഠുതരം പലായതി, ഏവം അവകപ്പനായ കപ്പേത്വാ മജ്ഝിമയാമസമനന്തരേ “കപ്പിതോ, ദേവ, അസ്സോ, വേലം ജാനാഹീ”തി ആഹ. രാജാ അസ്സം അഭിരുഹിത്വാ പലായി. അനുകേവട്ടോപി അസ്സം അഭിരുഹിത്വാ തേന സദ്ധിം ഗച്ഛന്തോ വിയ ഥോകം ഗന്ത്വാ നിവത്തോ. അവകപ്പനായ കപ്പിതഅസ്സോ ആകഡ്ഢിയമാനോപി രാജാനം ഗഹേത്വാ പലായി. അനുകേവട്ടോ സേനായ അന്തരം പവിസിത്വാ “ചൂളനിബ്രഹ്മദത്തോ പലാതോ”തി ഉക്കുട്ഠിമകാസി. ഉപനിക്ഖിത്തകപുരിസാപി അത്തനോ മനുസ്സേഹി സദ്ധിം ഉപഘോസിംസു. സേസരാജാനോ തം സുത്വാ “മഹോസധപണ്ഡിതോ ദ്വാരം വിവരിത്വാ നിക്ഖന്തോ ഭവിസ്സതി, ന നോ ദാനി ജീവിതം ദസ്സതീ”തി ഭീതതസിതാ ഉപഭോഗപരിഭോഗഭണ്ഡാനിപി അനോലോകേത്വാ ഇതോ ചിതോ ച പലായിംസു. മനുസ്സാ “രാജാനോ പലായന്തീ”തി സുട്ഠുതരം ഉപഘോസിംസു. തം സുത്വാ ദ്വാരട്ടാലകാദീസു ഠിതാപി ഉന്നാദിംസു അപ്ഫോടയിംസു. ഇതി തസ്മിം ഖണേ പഥവീ വിയ ഭിജ്ജമാനാ സമുദ്ദോ വിയ സങ്ഖുഭിതോ സകലനഗരം അന്തോ ച ബഹി ച ഏകനിന്നാദം അഹോസി. അട്ഠാരസഅക്ഖോഭണിസങ്ഖാ മനുസ്സാ “മഹോസധപണ്ഡിതേന കിര ബ്രഹ്മദത്തോ ഏകസതരാജാനോ ച ഗഹിതാ”തി മരണഭയഭീതാ അത്തനോ അത്തനോ ഉദരബദ്ധസാടകമ്പി ഛഡ്ഡേത്വാ പലായിംസു. ഖന്ധാവാരട്ഠാനം തുച്ഛം അഹോസി. ചൂളനിബ്രഹ്മദത്തോ ഏകസതേ ഖത്തിയേ ഗഹേത്വാ അത്തനോ നഗരമേവ ഗതോ. പുനദിവസേ പന പാതോവ നഗരദ്വാരാനി വിവരിത്വാ ബലകായാ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ മഹാവിലോപം ദിസ്വാ “കിം കരോമ, പണ്ഡിതാ”തി മഹാസത്തസ്സ ആരോചയിംസു. സോ ആഹ - “ഏതേഹി ഛഡ്ഡിതം ധനം അമ്ഹാകം പാപുണാതി, സബ്ബേസം രാജൂനം സന്തകം അമ്ഹാകം രഞ്ഞോ, ദേഥ, സേട്ഠീനഞ്ച കേവട്ടബ്രാഹ്മണസ്സ ച സന്തകം അമ്ഹാകം ആഹരഥ, അവസേസം പന നഗരവാസിനോ ഗണ്ഹന്തൂ”തി. തേസം മഹഗ്ഘരതനഭണ്ഡമേവ ആഹരന്താനം അഡ്ഢമാസോ വീതിവത്തോ. സേസം പന ചതൂഹി മാസേഹി ആഹരിംസു. മഹാസത്തോ അനുകേവട്ടസ്സ മഹന്തം സക്കാരമകാസി. തതോ പട്ഠായ ച കിര മിഥിലവാസിനോ ബഹൂ ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണാ ജാതാ. ബ്രഹ്മദത്തസ്സപി തേഹി രാജൂഹി സദ്ധിം ഉത്തരപഞ്ചാലനഗരേ വസന്തസ്സ ഏകവസ്സം അതീതം.

ബ്രഹ്മദത്തസ്സ യുദ്ധപരാജയകണ്ഡം നിട്ഠിതം.

സുവകണ്ഡം

അഥേകദിവസം കേവട്ടോ ആദാസേ മുഖം ഓലോകേന്തോ നലാടേ വണം ദിസ്വാ “ഇദം ഗഹപതിപുത്തസ്സ കമ്മം, തേനാഹം ഏത്തകാനം രാജൂനം അന്തരേ ലജ്ജാപിതോ”തി ചിന്തേത്വാ സമുപ്പന്നകോധോ ഹുത്വാ “കദാ നു ഖ്വസ്സ പിട്ഠിം പസ്സിതും സമത്ഥോ ഭവിസ്സാമീ”തി ചിന്തേന്തോ “അത്ഥേസോ ഉപായോ, അമ്ഹാകം രഞ്ഞോ ധീതാ പഞ്ചാലചന്ദീ നാമ ഉത്തമരൂപധരാ ദേവച്ഛരാപടിഭാഗാ, തം വിദേഹരഞ്ഞോ ദസ്സാമാ”തി വത്വാ “വേദേഹം കാമേന പലോഭേത്വാ ഗിലിതബലിസം വിയ മച്ഛം സദ്ധിം മഹോസധേന ആനേത്വാ ഉഭോ തേ മാരേത്വാ ജയപാനം പിവിസ്സാമാ”തി സന്നിട്ഠാനം കത്വാ രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ ആഹ - “ദേവ, ഏകോ മന്തോ അത്ഥീ”തി. “ആചരിയ, തവ മന്തം നിസ്സായ ഉദരബദ്ധസാടകസ്സപി അസ്സാമിനോ ജാതമ്ഹാ, ഇദാനി കിം കരിസ്സസി, തുണ്ഹീ ഹോഹീ”തി. “മഹാരാജ, ഇമിനാ ഉപായേന സദിസോ

അഞ്ഞോ നത്ഥീ”തി. “തേന ഹി ഭണാഹീ”തി. “മഹാരാജ, അമ്ഹേഹി ദ്വീഹിയേവ ഏകതോ ഭവിതും വട്ടതീ”തി. “ഏവം ഹോതൂ”തി. അഥ നം ബ്രാഹ്മണോ ഉപരിപാസാദതലം ആരോപേത്വാ ആഹ - “മഹാരാജ, വിദേഹരാജാനം കിലേസേന പലോഭേത്വാ ഇധാനേത്വാ സദ്ധിം ഗഹപതിപുത്തേന മാരേസ്സാമാ”തി. “സുന്ദരോ, ആചരിയ, ഉപായോ, കഥം പന തം പലോഭേത്വാ ആനേസ്സാമാ”തി? “മഹാരാജ, ധീതാ വോ പഞ്ചാലചന്ദീ ഉത്തമരൂപധരാ, തസ്സാ രൂപസമ്പത്തിം ചാതുരിയവിലാസേന കവീഹി ഗീതം ബന്ധാപേത്വാ താനി കബ്ബാനി മിഥിലായം ഗായാപേത്വാ ‘ഏവരൂപം ഇത്ഥിരതനം അലഭന്തസ്സ വിദേഹനരിന്ദസ്സ കിം രജ്ജേനാ’തി തസ്സ സവനസംസഗ്ഗേനേവ പടിബദ്ധഭാവം ഞത്വാ അഹം തത്ഥ ഗന്ത്വാ ദിവസം വവത്ഥപേസ്സാമി. സോ മയി ദിവസം വവത്ഥപേത്വാ ആഗതേ ഗിലിതബളിസോ വിയ മച്ഛോ ഗഹപതിപുത്തം ഗഹേത്വാ ആഗമിസ്സതി, അഥ നേ മാരേസ്സാമാ”തി.

രാജാ തസ്സ വചനം സുത്വാ തുസ്സിത്വാ “സുന്ദരോ ഉപായോ, ആചരിയ, ഏവം കരിസ്സാമാ”തി സമ്പടിച്ഛി. തം പന മന്തം ചൂളനിബ്രഹ്മദത്തസ്സ സയനപാലികാ സാളികാ സുത്വാ പച്ചക്ഖമകാസി. രാജാ നിപുണേ കബ്ബകാരേ പക്കോസാപേത്വാ ബഹും ധനം ദത്വാ ധീതരം തേസം ദസ്സേത്വാ “താതാ, ഏതിസ്സാ രൂപസമ്പത്തിം നിസ്സായ കബ്ബം കരോഥാ”തി ആഹ. തേ അതിമനോഹരാനി ഗീതാനി ബന്ധിത്വാ രാജാനം സാവയിംസു. രാജാ തുസ്സിത്വാ ബഹും ധനം തേസം അദാസി. കവീനം സന്തികാ നടാ സിക്ഖിത്വാ സമജ്ജമണ്ഡലേ ഗായിംസു. ഇതി താനി വിത്ഥാരിതാനി അഹേസും. തേസു മനുസ്സാനം അന്തരേ വിത്ഥാരിതത്തം ഗതേസു രാജാ ഗായകേ പക്കോസാപേത്വാ ആഹ - “താതാ, തുമ്ഹേ മഹാസകുണേ ഗഹേത്വാ രത്തിഭാഗേ രുക്ഖം അഭിരുയ്ഹ തത്ഥ നിസിന്നാ ഗായിത്വാ പച്ചൂസകാലേ തേസം ഗീവാസു കംസതാലേ ബന്ധിത്വാ തേ ഉപ്പാതേത്വാ ഓതരഥാ”തി. സോ കിര “പഞ്ചാലരഞ്ഞോ ധീതു സരീരവണ്ണം ദേവതാപി ഗായന്തീ”തി പാകടഭാവകരണത്ഥം തഥാ കാരേസി. പുന രാജാ കവീ പക്കോസാപേത്വാ “താതാ, ഇദാനി തുമ്ഹേ ‘ഏവരൂപാ കുമാരികാ ജമ്ബുദീപതലേ അഞ്ഞസ്സ രഞ്ഞോ നാനുച്ഛവികാ, മിഥിലായം വേദേഹരഞ്ഞോ അനുച്ഛവികാ’തി രഞ്ഞോ ച ഇസ്സരിയം ഇമായ ച രൂപം വണ്ണേത്വാ ഗീതാനി ബന്ധഥാ”തി ആഹ. തേ തഥാ കത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചയിംസു.

രാജാ തേസം ധനം ദത്വാ പുന ഗായകേ പക്കോസാപേത്വാ “താതാ, മിഥിലം ഗന്ത്വാ തത്ഥ ഇമിനാവ ഉപായേന ഗായഥാ”തി പേസേസി. തേ താനി ഗായന്താ അനുപുബ്ബേന മിഥിലം ഗന്ത്വാ സമജ്ജമണ്ഡലേ ഗായിംസു. താനി സുത്വാ മഹാജനോ ഉക്കുട്ഠിസഹസ്സാനി പവത്തേത്വാ തേസം ബഹും ധനം അദാസി. തേ രത്തിസമയേ രുക്ഖേസുപി ഗായിത്വാ പച്ചൂസകാലേ സകുണാനം ഗീവാസു കംസതാലേ ബന്ധിത്വാ ഓതരന്തി. ആകാസേ കംസതാലസദ്ദം സുത്വാ “പഞ്ചാലരാജധീതു സരീരവണ്ണം ദേവതാപി ഗായന്തീ”തി സകലനഗരേ ഏകകോലാഹലം അഹോസി. രാജാ സുത്വാ ഗായകേ പക്കോസാപേത്വാ അന്തോനിവേസനേ സമജ്ജം കാരേത്വാ “ഏവരൂപം കിര ഉത്തമരൂപധരം ധീതരം ചൂളനിരാജാ മയ്ഹം ദാതുകാമോ”തി തുസ്സിത്വാ തേസം ബഹും ധനം അദാസി. തേ ആഗന്ത്വാ ബ്രഹ്മദത്തസ്സ ആരോചേസും. അഥ നം കേവട്ടോ ആഹ - “ഇദാനി, മഹാരാജ, ദിവസം വവത്ഥപനത്ഥായ ഗമിസ്സാമീ”തി. “സാധു, ആചരിയ, കിം ലദ്ധും വട്ടതീ”തി? “ഥോകം പണ്ണാകാര”ന്തി. “തേന ഹി

ഗണ്ഹാ”തി ദാപേസി. സോ തം ആദായ മഹന്തേന പരിവാരേന വേദേഹരട്ഠം പാപുണി. തസ്സാഗമനം സുത്വാ നഗരേ ഏകകോലാഹലം ജാതം “ചൂളനിരാജാ കിര വേദേഹേന ച മിത്തസന്ഥവം കരിസ്സന്തി, ചൂളനിരാജാ അത്തനോ ധീതരം അമ്ഹാകം രഞ്ഞോ ദസ്സതി , കേവട്ടോ ദിവസം വവത്ഥപേതും ഏതീ”തി. വേദേഹരാജാപി സുണി, മഹാസത്തോപി, സുത്വാന പനസ്സ ഏതദഹോസി “തസ്സാഗമനം മയ്ഹം ന രുച്ചതി, തഥതോ നം ജാനിസ്സാമീ”തി. സോ ചൂളനിസന്തികേ ഉപനിക്ഖിത്തകപുരിസാനം സാസനം പേസേസി “ഇമമത്ഥം തഥതോ ജാനിത്വാ പേസേന്തൂ”തി. അഥ തേ “മയമേതം തഥതോ ന ജാനാമ, രാജാ ച കേവട്ടോ ച സയനഗബ്ഭേ നിസീദിത്വാ മന്തേന്തി, രഞ്ഞോ പന സയനപാലികാ സാളികാ സകുണികാ ഏതമത്ഥം ജാനേയ്യാ”തി പടിപേസയിംസു.

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ ചിന്തേസി “യഥാ പച്ചാമിത്താനം ഓകാസോ ന ഹോതി, ഏവം സുവിഭത്തം കത്വാ സുസജ്ജിതം നഗരം അഹം കേവട്ടസ്സ ദട്ഠും ന ദസ്സാമീ”തി. സോ നഗരദ്വാരതോ യാവ രാജഗേഹാ, രാജഗേഹതോ ച യാവ അത്തഗേഹാ, ഗമനമഗ്ഗം ഉഭോസു പസ്സേസു കിലഞ്ജേഹി പരിക്ഖിപാപേത്വാ മത്ഥകേപി കിലഞ്ജേഹി പടിച്ഛാദാപേത്വാ ചിത്തകമ്മം കാരാപേത്വാ ഭൂമിയം പുപ്ഫാനി വികിരിത്വാ പുണ്ണഘടേ ഠപാപേത്വാ കദലിയോ ബന്ധാപേത്വാ ധജേ പഗ്ഗണ്ഹാപേസി. കേവട്ടോ നഗരം പവിസിത്വാ സുവിഭത്തം നഗരം അപസ്സന്തോ “രഞ്ഞാ മേ മഗ്ഗോ അലങ്കാരാപിതോ”തി ചിന്തേത്വാ നഗരസ്സ അദസ്സനത്ഥം കതഭാവം ന ജാനി. സോ ഗന്ത്വാ രാജാനം ദിസ്വാ പണ്ണാകാരം പടിച്ഛാപേത്വാ പടിസന്ഥാരം കത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിത്വാ രഞ്ഞാ കതസക്കാരസമ്മാനോ ആഗതകാരണം ആരോചേന്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൪൯൯. “രാജാ സന്ഥവകാമോ തേ, രതനാനി പവേച്ഛതി;
ആഗച്ഛന്തു ഇതോ ദൂതാ, മഞ്ജുകാ പിയഭാണിനോ.

൫൦൦. “ഭാസന്തു മുദുകാ വാചാ, യാ വാചാ പടിനന്ദിതാ;
പഞ്ചാലോ ച വിദേഹോ ച, ഉഭോ ഏകാ ഭവന്തു തേ”തി.

തത്ഥ **സന്ഥവകാമോ**തി മഹാരാജ, അമ്ഹാകം രാജാ തയാ സദ്ധിം മിത്തസന്ഥവം കാതുകാമോ. **രതനാനീ**തി ഇത്ഥിരതനം അത്തനോ ധീതരം ആദിം കത്വാ തുമ്ഹാകം സബ്ബരതനാനി ദസ്സതി. **ആഗച്ഛന്തൂ**തി ഇതോ പട്ഠായ കിര ഉത്തരപഞ്ചാലനഗരതോ പണ്ണാകാരം ഗഹേത്വാ മധുരവചനാ പിയഭാണിനോ ദൂതാ ഇധ ആഗച്ഛന്തു, ഇതോ ച തത്ഥ ഗച്ഛന്തു. **ഏകാ ഭവന്തൂ**തി ഗങ്ഗോദകം വിയ യമുനോദകേന സദ്ധിം സംസന്ദന്താ ഏകസദിസാവ ഹോന്തൂതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ “മഹാരാജ, അമ്ഹാകം രാജാ അഞ്ഞം മഹാമത്തം പേസേതുകാമോ ഹുത്വാപി ‘അഞ്ഞോ മനാപം കത്വാ സാസനം ആരോചേതും ന സക്ഖിസ്സതീ’തി മം പേസേസി ‘ആചരിയ, തുമ്ഹേ രാജാനം സാധുകം പബോധേത്വാ ആദായ ആഗച്ഛഥാ’തി, ഗച്ഛഥ രാജസേട്ഠ അഭിരൂപഞ്ച കുമാരികം ലഭിസ്സഥ, അമ്ഹാകഞ്ച രഞ്ഞാ സദ്ധിം മിത്തഭാവോ പതിട്ഠഹിസ്സതീ”തി ആഹ. സോ തസ്സ വചനം സുത്വാ തുട്ഠമാനസോ “ഉത്തമരൂപധരം കിര കുമാരികം ലഭിസ്സാമീ”തി സവനസംസഗ്ഗേന ബജ്ഝിത്വാ “ആചരിയ, തുമ്ഹാകഞ്ച കിര മഹോസധപണ്ഡിതസ്സ ച ധമ്മയുദ്ധേ വിവാദോ അഹോസി, ഗച്ഛഥ പുത്തം മേ പസ്സഥ, ഉഭോപി പണ്ഡിതാ അഞ്ഞമഞ്ഞം

ഖമാപേത്വാ മന്തേത്വാ ഏഥാ’’തി ആഹ. തം സുത്വാ കേവട്ടോ ‘‘പസ്സിസ്സാമി പണ്ഡിത’’ന്തി തം പസ്സിതും അഗമാസി. മഹാസത്തോപി തം ദിവസം ‘‘തേന മേ പാപധമ്മേന സദ്ധിം സല്ലാപോ മാ ഹോതൂ’’തി പാതോവ ഥോകം സപ്പിം പിവി, ഗേഹമ്പിസ്സ ബഹലേന അല്ലഗോമയേന ലേപാപേസി, ഥമ്ഭേ തേലേന മക്ഖേസി, തസ്സ നിപന്നമഞ്ചകം ഠപേത്വാ സേസാനി മഞ്ചപീഠാദീനി നീഹരാപേസി.

സോ മനുസ്സാനം സഞ്ഞമദാസി ‘‘താതാ, ബ്രാഹ്മണേ കഥേതും ആരദ്ധേ ഏവം വദേയ്യാഥ ‘ബ്രാഹ്മണ, മാ പണ്ഡിതേന സദ്ധിം കഥയിത്ഥ, അജ്ജ തേന തിഖിണസപ്പി പിവിത’ന്തി. മയി ച തേന സദ്ധിം കഥനാകാരം കരോന്തേപി ‘ദേവ തിഖിണസപ്പി തേ പിവിതം, മാ കഥേഥാ’തി മം നിവാരേഥാ’’തി. ഏവം വിചാരേത്വാ മഹാസത്തോ രത്തപടം നിവാസേത്വാ സത്തസു ദ്വാരകോട്ഠകേസു മനുസ്സേ ഠപേത്വാ സത്തമേ ദ്വാരകോട്ഠകേ പടമഞ്ചകേ നിപജ്ജി. കേവട്ടോപിസ്സ പഠമദ്വാരകോട്ഠകേ ഠത്വാ ‘‘കഹം പണ്ഡിതോ’’തി പുച്ഛി. അഥ നം തേ മനുസ്സാ ‘‘ബ്രാഹ്മണ, മാ സദ്ദമകരി, സചേപി ആഗച്ഛിതുകാമോ, തുണ്ഹീ ഹുത്വാ ഏഹി, അജ്ജ പണ്ഡിതേന തിഖിണസപ്പി പീതം, മഹാസദ്ദം കാതും ന ലബ്ഭതീ’’തി ആഹംസു. സേസദ്വാരകോട്ഠകേസുപി നം തഥേവ ആഹംസു. സോ സത്തമദ്വാരകോട്ഠകം അതിക്കമിത്വാ പണ്ഡിതസ്സ സന്തികം അഗമാസി. പണ്ഡിതോ കഥനാകാരം ദസ്സേസി. അഥ നം മനുസ്സാ ‘‘ദേവ, മാ കഥയിത്ഥ, തിഖിണസപ്പി തേ പീതം, കിം തേ ഇമിനാ ദുട്ഠബ്രാഹ്മണേന സദ്ധിം കഥിതേനാ’’തി വത്വാ വാരയിംസു. ഇതി സോ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ നേവ നിസീദിതും, ന ആസനം നിസ്സായ ഠിതട്ഠാനം ലഭി, അല്ലഗോമയം അക്കമിത്വാ അട്ഠാസി.

അഥ നം ഓലോകേത്വാ ഏകോ അക്ഖീനി നിമീലി, ഏകോ ഭമുകം ഉക്ഖിപി, ഏകോ കപ്പരം കണ്ഡൂയി. സോ തേസം കിരിയം ഓലോകേത്വാ മങ്കുഭൂതോ ‘‘ഗച്ഛാമഹം പണ്ഡിതാ’’തി വത്വാ അപരേന ‘‘അരേ ദുട്ഠബ്രാഹ്മണ, ‘മാ സദ്ദമകാസീ’തി വുത്തോ സദ്ദമേവ കരോസി, അട്ഠീനി തേ ഭിന്ദിസ്സാമീ’’തി വുത്തേ ഭീതതസിതോ ഹുത്വാ നിവത്തിത്വാ ഓലോകേസി. അഥ നം അഞ്ഞോ വേളുപേസികായ പിട്ഠിയം താലേസി, അഞ്ഞോ ഗീവായം ഗഹേത്വാ ഖിപി, അഞ്ഞോ പിട്ഠിയം ഹത്ഥതലേന പഹരി. സോ ദീപിമുഖാ മുത്തമിഗോ വിയ ഭീതതസിതോ നിക്ഖമിത്വാ രാജഗേഹം ഗതോ. രാജാ ചിന്തേസി ‘‘അജ്ജ മമ പുത്തോ ഇമം പവത്തിം സുത്വാ തുട്ഠോ ഭവിസ്സതി, ദ്വിന്നം പണ്ഡിതാനം മഹതിയാ ധമ്മസാകച്ഛായ ഭവിതബ്ബം, അജ്ജ ഉഭോ അഞ്ഞമഞ്ഞം ഖമാപേസ്സന്തി, ലാഭാ വത മേ’’തി. സോ കേവട്ടം ദിസ്വാ പണ്ഡിതേന സദ്ധിം സംസന്ദനാകാരം പുച്ഛന്തോ ഗാഥമാഹ -

൹ം൭. ‘‘കഥം നു കേവട്ട മഹോസധേന, സമാഗമോ ആസി തദിങ്ഘ ബ്രൂഹി;
കച്ചി തേ പടിനിജ്ഝത്തോ, കച്ചി തുട്ഠോ മഹോസധോ’’തി.

തത്ഥ **പടിനിജ്ഝത്തോ**തി ധമ്മയുദ്ധമണ്ഡലേ പവത്തവിഗ്ഗഹസ്സ വൂപസമനത്ഥം കച്ചി ത്വം തേന, സോ ച തയാ നിജ്ഝത്തോ ഖമാപിതോ. **കച്ചി തുട്ഠോ**തി കച്ചി തുമ്ഹാകം രഞ്ഞാ പേസിതം പവത്തിം സുത്വാ തുട്ഠോതി.

തം സുത്വാ കേവട്ടോ "മഹാരാജ, തുമ്ഹേ 'പണ്ഡിതോ'തി തം ഗഹേത്വാ വിചരഥ, തതോ അസപ്പുരിസതരോ നാമ നത്ഥീ"തി ഗാഥമാഹ -

ന്റ്റംഗ്"അനരിയരൂപോ പുരിസോ ജനിന്ദ, അസമ്മോദകോ ഥദ്ധോ
അസബ്ഭിരൂപോ;
യഥാ മൂഗോ ച ബധിരോ ച, ന കിഞ്ചിത്ഥം അഭാസഥാ"തി.

തത്ഥ **അസബ്ഭിരൂപോ**തി അപണ്ഡിതജാതികോ. **ന കിഞ്ചിത്ഥ**ന്തി മയാ സഹ കിഞ്ചി അത്ഥം ന ഭാസിത്ഥ, തേനേവ നം അപണ്ഡിതോതി മഞ്ഞാമീതി ബോധിസത്തസ്സ അഗുണം കഥേസി.

രാജാ തസ്സ വചനം അനഭിനന്ദിത്വാ അപ്പടിക്കോസിത്വാ തസ്സ ച തേന സദ്ധിം ആഗതാനഞ്ച പരിബ്ബയഞ്ചേവ നിവാസഗേഹഞ്ച ദാപേത്വാ "ഗച്ഛഥാചരിയ, വിസ്സമഥാ"തി തം ഉയ്യോജേത്വാ "മമ പുത്തോ പണ്ഡിതോ പടിസന്ഥാരകുസലോ, ഇമിനാ കിര സദ്ധിം നേവ പടിസന്ഥാരം അകാസി, ന തുട്ഠിം പവേദേസി. കിഞ്ചി തേന അനാഗതഭയം ദിട്ഠം ഭവിസ്സതീ"തി സയമേവ കഥം സമുട്ഠാപേസി -

ന്റ്റംഗ്"അദ്ധാ ഇദം മന്തപദം സുദുദ്ദസം, അത്ഥോ സുദ്ധോ നരവിരിയേന
ദിട്ഠോ;
തഥാ ഹി കായോ മമ സമ്പവേധതി, ഹിത്വാ സയം കോ
പരഹത്ഥമേസ്സതീ"തി.

തത്ഥ **ഇദ**ന്തി യം മമ പുത്തേന ദിട്ഠം, അദ്ധാ ഇദം മന്തപദം അഞ്ഞേന ഇതരപുരിസേന സുദുദ്ദസം. **നരവിരിയേനാ**തി വീരിയവന്തേന മഹോസധപണ്ഡിതേന സുദ്ധോ അത്ഥോ ദിട്ഠോ ഭവിസ്സതി. **സയ**ന്തി സകം രട്ഠം ഹിത്വാ കോ പരഹത്ഥം ഗമിസ്സതി.

"മമ പുത്തേന ബ്രാഹ്മണസ്സ ആഗമനേ ദോസോ ദിട്ഠോ ഭവിസ്സതി. അയഞ്ഹി ആഗച്ഛന്തോ ന മിത്തസന്ഥവത്ഥായ ആഗമിസ്സതി, മം പന കാമേന പലോഭേത്വാ നഗരം നേത്വാ ഗണ്ഹനത്ഥായ ആഗതേന ഭവിതബ്ബം. തം അനാഗതഭയം ദിട്ഠം ഭവിസ്സതി പണ്ഡിതേനാ"തി തസ്സ തമത്ഥം ആവജ്ജേത്വാ ഭീതതസിതസ്സ നിസിന്നകാലേ ചത്താരോ പണ്ഡിതാ ആഗമിംസു. രാജാ സേനകം പുച്ഛി "സേനക, രുച്ചതി തേ ഉത്തരപഞ്ചാലനഗരം ഗന്ത്വാ ചൂളനിരാജസ്സ ധീതു ആനയന"ന്തി? കിം കഥേഥ മഹാരാജ, ന ഹി സിരിം ആഗച്ഛന്തിം ദണ്ഡേന പഹരിത്വാ പലാപേതും വട്ടതി. സചേ തുമ്ഹേ തത്ഥ ഗന്ത്വാ തം ഗണ്ഹിസ്സഥ, ഠപേത്വാ ചൂളനിബ്രഹ്മദത്തം അഞ്ഞോ തുമ്ഹേഹി സമോ ജമ്ബുദീപതലേ ന ഭവിസ്സതി. കിം കാരണാ? ജേട്ഠരാജധീതായ ഗഹിതത്താ. സോ ഹി "സേസരാജാനോ മമ മനുസ്സാ, വേദേഹോ ഏകോവ മയാ സദിസോ"തി സകലജമ്ബുദീപേ ഉത്തമരൂപധരം ധീതരം തുമ്ഹാകം ദാതുകാമോ ജാതോ, കരോഥസ്സ വചനം. മയമ്പി തുമ്ഹേ നിസ്സായ വത്ഥാലങ്കാരേ ലഭിസ്സാമാതി. രാജാ സേസേപി പുച്ഛി. തേപി തഥേവ കഥേസും. തസ്സ തേഹി സദ്ധിം കഥേന്തസ്സേവ കേവട്ടബ്രാഹ്മണോ അത്തനോ നിവാസഗേഹാ നിക്ഖമിത്വാ "രാജാനം ആമന്തേത്വാ ഗമിസ്സാമീ"തി ആഗന്ത്വാ "മഹാരാജ, ന സക്കാ അമ്ഹേഹി പപഞ്ചം കാതും, ഗമിസ്സാമ മയം നരിന്ദാ"തി ആഹ. രാജാ തസ്സ സക്കാരം കത്വാ തം ഉയ്യോജേസി. മഹാസത്തോ തസ്സ ഗമനഭാവം ഞത്വാ ന്ഹത്വാ അലങ്കരിത്വാ രാജുപട്ഠാനം ആഗന്ത്വാ രാജാനം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം

നിസീദി. രാജാ ചിന്തേസി "പുത്തോ മേ മഹോസധപണ്ഡിതോ മഹാമന്തീ മന്തപാരങ്ഗതോ അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നം അത്ഥം ജാനാതി. അമ്ഹാകം തത്ഥ ഗന്തും യുത്തഭാവം വാ അയുത്തഭാവം വാ പണ്ഡിതോ ജാനിസ്സതീ"തി. സോ അത്തനാ പഠമം ചിന്തിതം അവത്വാ രാഗരത്തോ മോഹമൂള്ഹോ ഹുത്വാ തം പുച്ഛന്തോ ഗാഥമാഹ -

ന്ത്രംർ. "ഛന്നഞ്ഹി ഏകാവ മതീ സമേതി, യേ പണ്ഡിതാ ഉത്തമഭൂരിപത്താ;
യാനം അയാനം അഥ വാപി ഠാനം, മഹോസധ ത്വമ്പി മതിം
കരോഹീ"തി.

തത്ഥ **ഛന്ന**ന്തി പണ്ഡിത, കേവട്ടബ്രാഹ്മണസ്സ ച മമ ച ഇമേസഞ്ച ചതുന്നന്തി ഛന്നം അമ്ഹാകം **ഏകാവ മതി** ഏകോയേവ അജ്ഝാസയോ ഗങ്ഗോദകം വിയ യമുനോദകേന സംസന്ദതി സമേതി. യേ മയം ഛപി ജനാ പണ്ഡിതാ ഉത്തമഭൂരിപത്താ, തേസം നോ ഛന്നമ്പി ചൂളനിരാജധീതു ആനയനം രുച്ചതീതി. **ഠാന**ന്തി ഇധേവ വാസോ. **മതിം കരോഹീ**തി അമ്ഹാകം രുച്ചനകം നാമ അപ്പമാണം, ത്വമ്പി ചിന്തേഹി, കിം അമ്ഹാകം ആവാഹത്ഥായ തത്ഥ യാനം, ഉദാഹു അയാനം, അദു ഇധേവ വാസോ രുച്ചതീതി.

തം സുത്വാ പണ്ഡിതോ "അയം രാജാ അതിവിയ കാമഗിദ്ധോ അന്ധബാലഭാവേന ഇമേസം ചതുന്നം വചനം ഗണ്ഹാതി, ഗമനേ ദോസം കഥേത്വാ നിവത്തേസ്സാമി ന"ന്തി ചിന്തേത്വാ ചതസ്സോ ഗാഥായോ അഭാസി -

ന്ത്രംഢ. "ജാനാസി ഖോ രാജ മഹാനുഭാവോ, മഹബ്ബലോ ചൂളനിബ്രഹ്മദത്തോ;
രാജാ ച തം ഇച്ഛതി മാരണത്ഥം, മിഗം യഥാ ഓകചരേന ലുദ്ദോ.

ന്ത്രംന്ത്ര. "യഥാപി മച്ഛോ ബളിസം, വങ്കം മംസേന ഛാദിതം;
ആമഗിദ്ധോ ന ജാനാതി, മച്ഛോ മരണമത്തനോ.

ന്ത്രംത്ര. "ഏവമേവ തുവം രാജ, ചൂളനേയ്യസ്സ ധീതരം;
കാമഗിദ്ധോ ന ജാനാസി, മച്ഛോവ മരണമത്തനോ.

ന്ത്രംവ്വ. "സചേ ഗച്ഛസി പഞ്ചാലം, ഖിപ്പമത്തം ജഹിസ്സസി;
മിഗം പന്ഥാനുബന്ധംവ, മഹന്തം ഭയമേസ്സതീ"തി.

തത്ഥ **രാജാ**തി വിദേഹം ആലപതി. **മഹാനുഭാവോ**തി മഹായസോ. **മഹബ്ബലോ**തി അട്ഠാരസഅക്ഖോഭണിസങ്ഖേന ബലേന സമന്നാഗതോ. **മാരണത്ഥ**ന്തി മാരണസ്സ അത്ഥായ. **ഓകചരേനാ**തി ഓകചാരികായ മിഗിയാ. ലുദ്ദോ ഹി ഏകം മിഗിം സിക്ഖാപേത്വാ രജ്ജുകേന ബന്ധിത്വാ അരഞ്ഞം നേത്വാ മിഗാനം ഗോചരട്ഠാനേ ഠപേസി. സാ ബാലമിഗം അത്തനോ സന്തികം ആനേതുകാമാ സകസഞ്ഞായ രാഗം ജനേന്തീ വിരവതി. തസ്സാ സദ്ദം സുത്വാ ബാലമിഗോ മിഗഗണപരിവുതോ വനഗുമ്ബേ നിപന്നോ സേസമിഗീസു സഞ്ഞം അകത്വാ തസ്സാ സദ്ദസ്സവനസംസഗ്ഗേന ബദ്ധോ വുട്ഠായ നിക്ഖമിത്വാ ഗീവം ഉക്ഖിപിത്വാ കിലേസവസേന തം മിഗിം ഉപഗന്ത്വാ ലുദ്ദസ്സ പസ്സം ദത്വാ തിട്ഠതി. തമേനം സോ തിഖിണായ സത്തിയാ വിജ്ഝിത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേതി. തത്ഥ ലുദ്ദോ വിയ ചൂളനിരാജാ, ഓകചാരികാ വിയ അസ്സ ധീതാ, ലുദ്ദസ്സ ഹത്ഥേ ആവുധം വിയ കേവട്ടബ്രാഹ്മണോ. ഇതി യഥാ ഓകചരേന ലുദ്ദോ മിഗം മാരണത്ഥായ ഇച്ഛതി, ഏവം സോപി രാജാ തം ഇച്ഛതീതി അത്ഥോ.

ആമഗിദ്ധോതി ബ്യാമസതഗമ്ഭീരേ ഉദകേ വസന്തോപി തസ്മിം ബളിസസ്സ വങ്കട്ഠാനം ഛാദേത്വാ ഠിതേ ആമസങ്ഖാതേ ആമിസേ ഗിദ്ധോ ഹുത്വാ ബളിസം ഗിലതി, അത്തനോ മരണം ന ജാനാതി. ധീതരന്തി ചൂളനിബ്രഹ്മദത്തസ്സ കേവട്ടബ്രാഹ്മണസ്സ വചനബളിസം ഛാദേത്വാ ഠിതം ആമിസസദിസം. തസ്സ രഞ്ഞോ ധീതരം കാമഗിദ്ധോ ഹുത്വാ മച്ഛോ അത്തനോ മരണസങ്ഖാതം ആമിസം വിയ ന ജാനാസി. **പഞ്ചാലന്തി** ഉത്തരപഞ്ചാലനഗരം. **അത്തന്തി** അത്താനം. **പന്ഥാനുബന്ധന്തി** യഥാ ഗാമദ്വാരമഗ്ഗം അനുബന്ധമിഗം **മഹന്തം ഭയമേസ്സതി,** തഞ്ഹി മിഗം മാരണത്ഥായ ആവുധാനി ഗഹേത്വാ നിക്ഖന്തേസു മനുസ്സേസു യേ യേ പസ്സന്തി, തേ തേ മാരേന്തി, ഏവം ഉത്തരപഞ്ചാലനഗരം ഗച്ഛന്തമ്പി തം മഹന്തം മരണഭയം ഏസ്സതി ഉപഗമിസ്സതീതി.

ഏവം മഹാസത്തോ ചതൂഹി ഗാഥാഹി രാജാനം നിഗ്ഗണ്ഹിത്വാ കഥേസി. സോ രാജാ തേന അതിവിയ നിഗ്ഗഹിതോവ "അയം മം അത്തനോ ദാസം വിയ മഞ്ഞതി, രാജാതി സഞ്ഞമ്പി ന കരോതി, അഗ്ഗരാജേന 'ധീതരം ദസ്സാമീ'തി മമ സന്തികം പേസിതം ഞത്വാ ഏകമ്പി മങ്ഗലപടിസംയുത്തം കഥം അകഥേത്വാ മം 'ബാലമിഗോ വിയ, ഗിലിതബളിസമച്ഛോ വിയ പന്ഥാനുബന്ധമിഗോ വിയ, മരണം പാപുണിസ്സതീ'തി വദതീ"തി കുജ്ഝിത്വാ അനന്തരം ഗാഥമാഹ -

൩൦൯. "മയമേവ ബാലമ്ഹസേ ഏളമൂഗാ, യേ ഉത്തമത്ഥാനി തയീ ലപിമ്ഹാ;
കിമേവ ത്വം നങ്ഗലകോടിവഡ്ഢോ, അത്ഥാനി ജാനാസി യഥാപി അഞ്ഞേ"തി.

തത്ഥ **ബാലമ്ഹസേതി** ബാലാമ്ഹ. **ഏളമൂഗാതി** ലാലമുഖാ മയമേവ. **ഉത്തമത്ഥാനീതി** ഉത്തമഇത്ഥിരതനപടിലാഭകാരണാനി. **തയീ ലവിമ്ഹാതി** തവ സന്തികേ കഥയിമ്ഹാ. **കിമേവാതി** ഗരഹത്ഥേ നിപാതോ. **നങ്ഗലകോടിവഡ്ഢോതി** ഗഹപതിപുത്തോ ദഹരകാലതോ പട്ഠായ നങ്ഗലകോടിം വഹന്തോയേവ വഡ്ഢതി, തമത്ഥം സന്ധായ "ത്വം ഗഹപതികമ്മമേവ ജാനാസി, ന ഖത്തിയാനം മങ്ഗലകമ്മ"ന്തി ഇമിനാ അധിപ്പായേനേവമാഹ. **അഞ്ഞേതി** യഥാ കേവട്ടോ വാ സേനകാദയോ വാ അഞ്ഞേ പണ്ഡിതാ ഇമാനി ഖത്തിയാനം മങ്ഗലത്ഥാനി ജാനന്തി, തഥാ ത്വം താനി കിം ജാനാസി, ഗഹപതികമ്മജാനനമേവ തവാനുച്ഛവികന്തി.

ഇതി നം അക്കോസിത്വാ പരിഭാസിത്വാ "ഗഹപതിപുത്തോ മമ മങ്ഗലന്തരായം കരോതി, നീഹരഥ ന"ന്തി നീഹരാപേതും ഗാഥമാഹ -

൩൧൦. "ഇമം ഗലേ ഗഹേത്വാന, നാസേഥ വിജിതാ മമ;
യോ മേ രതനലാഭസ്സ, അന്തരായായ ഭാസതീ"തി.

സോ രഞ്ഞോ കുദ്ധഭാവം ഞത്വാ "സചേ ഖോ പന മം കോചി രഞ്ഞോ വചനം ഗഹേത്വാ ഹത്ഥേ വാ ഗീവായ വാ പരാമസേയ്യ, തം മേ അലം അസ്സ യാവജീവം ലജ്ജിതും, തസ്മാ സയമേവ നിക്ഖമിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ രാജാനം വന്ദിത്വാ അത്തനോ ഗേഹം ഗതോ. രാജാപി കേവലം കോധവസേനേവ വദതി, ബോധിസത്തേ പന ഗരുചിത്തതായ ന കഞ്ചി തഥാ കാതും ആണാപേസി. അഥ മഹാസത്തോ "അയം രാജാ ബാലോ അത്തനോ ഹിതാഹിതം ന ജാനാതി , കാമഗിദ്ധോ ഹുത്വാ 'തസ്സ ധീതരം ലഭിസ്സാമിയേവാ'തി അനാഗതഭയം അജാനിത്വാ ഗച്ഛന്തോ മഹാവിനാസം

പാപുണിസ്സതി. നാസ്സ കഥം ഹദയേ കാതും വട്ടതി, ബഹുപകാരോ മേ ഏസ മഹായസദായകോ, ഇമസ്സ മയാ പച്ചയേന ഭവിതും വട്ടതി. പഠമം ഖോ പന സുവപോതകം പേസേത്വാ തഥതോ ഞത്വാ പച്ഛാ അഹം ഗമിസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ സുവപോതകം പേസേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

"ഇതോ ച സോ അപക്കമ്മ, വേദേഹസ്സ ഉപന്തികാ;
അഥ ആമന്തയീ ദൂതം, മാധരം സുവപണ്ഡിതം.

"ഏഹി സമ്മ ഹരിതപക്ഖ, വേയ്യാവച്ചം കരോഹി മേ;
അത്ഥി പഞ്ചാലരാജസ്സ, സാളികാ സയനപാലികാ.

"തം ബന്ധനേന പുച്ഛസ്സു, സാ ഹി സബ്ബസ്സ കോവിദാ;
സാ തേസം സബ്ബം ജാനാതി, രഞ്ഞോ ച കോസിയസ്സ ച.

"ആമോതി സോ പടിസ്സുത്വാ, മാധരോ സുവപണ്ഡിതോ;
അഗമാസി ഹരിതപക്ഖോ, സാളികായ ഉപന്തികം.

"തതോ ച ഖോ സോ ഗന്ത്വാന, മാധരോ സുവപണ്ഡിതോ;
അഥാമന്തയി സുഘരം, സാളികം മഞ്ജുഭാണികം.

"കച്ചി തേ സുഘരേ ഖമനീയം, കച്ചി വേസ്സേ അനാമയം;
കച്ചി തേ മധുനാ ലാജാ, ലബ്ഭതേ സുഘരേ തുവം.

"കുസലഞ്ചേവ മേ സമ്മ, അഥോ സമ്മ അനാമയം;
അഥോ മേ മധുനാ ലാജാ, ലബ്ഭതേ സുവപണ്ഡിത.

"കുതോ നു സമ്മ ആഗമ്മ, കസ്സ വാ പഹിതോ തുവം;
ന ച മേസി ഇതോ പുബ്ബേ, ദിട്ഠോ വാ യദി വാ സുതോ''തി.

തത്ഥ **ഹരിതപക്ഖാ**തി ഹരിതപത്തസമാനപക്ഖാ. **വേയ്യാവച്ച**ന്തി "ഏഹി, സമ്മാ''തി വുത്തേ ആഗന്ത്വാ അങ്കേ നിസിന്നം "സമ്മ, അഞ്ഞേന മനുസ്സഭൂതേന കാതും അസക്കുണേയ്യം മമേകം വേയ്യാവടികം കരോഹീ''തി ആഹ.

"കിം കരോമി, ദേവാ''തി വുത്തേ "സമ്മ, കേവട്ടബ്രാഹ്മണസ്സ ദൂതേഹേയ്യനാഗതകാരണം ഠപേത്വാ രാജാനഞ്ച കേവട്ടഞ്ച അഞ്ഞേ ന ജാനന്തി, ഉഭോവ രഞ്ഞോ സയനഗബ്ഭേ നിസിന്നാ മന്തയിംസു. തസ്സ പന അത്ഥി പഞ്ചാലരാജസ്സ സാളികാ സയനപാലികാ. സാ കിര തം രഹസ്സം ജാനാതി, ത്വം തത്ഥ ഗന്ത്വാ തായ സദ്ധിം മേഥുനപടിസംയുത്തം വിസ്സാസം കത്വാ തേസം തം രഹസ്സം ബന്ധനേന പുച്ഛസ്സു. തം സാളികം പടിച്ഛന്നേ പദേസേ യഥാ തം കോചി ന ജാനാതി, ഏവം പുച്ഛ. സചേ ഹി തേ കോചി സദ്ദം സുണാതി, ജീവിതം തേ നത്ഥി, തസ്മാ പടിച്ഛന്നേ ഠാനേ സണികം പുച്ഛാ''തി. **സാ തേസം സബ്ബ**ന്തി സാ തേസം രഞ്ഞോ ച കോസിയഗോത്തസ്സ ച കേവട്ടസ്സാതി ദ്വിന്നമ്പി ജനാനം സബ്ബം രഹസ്സം ജാനാതി.

ആമോതീതി ഭിക്ഖവേ, സോ സുവപോതകോ പണ്ഡിതേന പുരിമനയേനേവ സക്കാരം കത്വാ പേസിതോ "ആമോ''തി തസ്സ പടിസ്സുത്വാ മഹാസത്തം വന്ദിത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ വിവടസീഹപഞ്ജരേന നിക്ഖമിത്വാ വാതവേഗേന സിവിരട്ഠേ അരിട്ഠപുരം നാമ ഗന്ത്വാ തത്ഥ പവത്തിം സല്ലക്ഖേത്വാ സാളികായ സന്തികം ഗതോ. കഥം? സോ ഹി രാജനിവേസനസ്സ

കഞ്ചനഥുപികായ നിസീദിത്വാ രാഗനിസ്സിതം മധുരരവം രവി. കിം കാരണാ? ഇമം സദ്ദം സുത്വാ സാളികാ പടിരവിസ്സതി, തായ സഞ്ഞായ തസ്സാ സന്തികം ഗമിസ്സാമീതി. സാപി തസ്സ സദ്ദം സുത്വാ രാജസയനസ്സ സന്തികേ സുവണ്ണപഞ്ജരേ നിസിന്നാ രാഗരത്തചിത്താ ഹുത്വാ തിക്ഖത്തും പടിരവി. സോ ഥോകം ഗന്ത്വാ പുനപ്പുനം സദ്ദം കത്വാ തായ കതസദ്ദാനുസാരേന കമേന സീഹപഞ്ജരഉമ്മാരേ ഠത്വാ പരിസ്സയാഭാവം ഓലോകേത്വാ തസ്സാ സന്തികം ഗതോ. അഥ നം സാ ''ഏഹി, സമ്മ, സുവണ്ണപഞ്ജരേ നിസീദാ''തി ആഹ. സോ ഗന്ത്വാ നിസീദി. **ആമന്തയീ**തി ഏവം സോ ഗന്ത്വാ മേഥുനപടിസംയുത്തം വിസ്സാസം കത്തുകാമോ ഹുത്വാ തം ആമന്തേസി. **സുഘര**ന്തി കഞ്ചനപഞ്ജരേ വസനതായ സുന്ദരഘരം. **വേസ്സേ**തി വേസ്സികേ വേസ്സജാതികേ. സാളികാ കിര സകുണേസു വേസ്സജാതികാ നാമ, തേന തം ഏവം ആലപതി. **തുവ**ന്തി സുഘരേ തം പുച്ഛാമി ''കച്ചി തേ മധുനാ സദ്ധിം ലാജാ ലബ്ഭതീ''തി. **ആഗമ്മാ**തി സമ്മ, കുതോ ആഗന്ത്വാ ഇധ പവിട്ഠോതി പുച്ഛതി. **കസ്സ വാ**തി കേന വാ പേസിതോ ത്വം ഇധാഗതോതി.

സോ തസ്സാ വചനം സുത്വാ ''സചാഹം 'മിഥിലതോ ആഗതോ'തി വക്ഖാമി, ഏസാ മരണമാപന്നാപി മയാ സദ്ധിം വിസ്സാസം ന കരിസ്സതി. സിവിരട്ഠേ ഖോ പന അരിട്ഠപുരം സല്ലക്ഖേത്വാ ആഗതോ, തസ്മാ മുസാവാദം കത്വാ സിവിരാജേന പേസിതോ ഹുത്വാ തതോ ആഗതഭാവം കഥേസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ ആഹ -

൩൭൯. ''അഹോസിം സിവിരാജസ്സ, പാസാദേ സയനപാലകോ;
തതോ സോ ധമ്മികോ രാജാ, ബദ്ധേ മോചേസി ബന്ധനാ''തി.

തത്ഥ **ബദ്ധേ**തി അത്തനോ ധമ്മികതായ സബ്ബേ ബദ്ധകേ ബന്ധനാ മോചേസി. ഏവം മോചേന്തോ മമ്പി സദ്ദഹിത്വാ ''മുഞ്ചഥ ന''ന്തി മോചാപേസി. സോഹം വിവടാ സുവണ്ണപഞ്ജരാ നിക്ഖമിത്വാപി ബഹിപാസാദേ യഥിച്ഛാമി, തത്ഥ ഗോചരം ഗഹേത്വാ സുവണ്ണപഞ്ജരേയേവ വസാമി. യഥാ ത്വം, ന ഏവം നിച്ചകാലം പഞ്ജരേയേവ അച്ഛാമീതി.

അഥസ്സ സാ അത്തനോ അത്ഥായ സുവണ്ണതട്ടകേ ഠപിതേ മധുലാജേ ചേവ മധുരോദകഞ്ച ദത്വാ ''സമ്മ, ത്വം ദൂരതോ ആഗതോ, കേനത്ഥേന ഇധാഗതോസീ''തി പുച്ഛി. സോ തസ്സാ വചനം സുത്വാ രഹസ്സം സോതുകാമോ മുസാവാദം കത്വാ ആഹ -

൩൮൦. ''തസ്സ മേകാ ദുതിയാസി, സാളികാ മഞ്ജുഭാണികാ;
തം തത്ഥ അവധീ സേനോ, പേക്ഖതോ സുഘരേ മമാ''തി.

തത്ഥ **തസ്സ മേകാ**തി തസ്സ മയ്ഹം ഏകാ. **ദുതിയാസീ**തി പുരാണദുതിയികാ അഹോസി.

അഥ നം സാ പുച്ഛി ''കഥം പന തേ ഭരിയം സേനോ അവധീ''തി? സോ തസ്സാ ആചിക്ഖന്തോ ''സുണ ഭദ്ദേ, ഏകദിവസം അമ്ഹാകം രാജാ ഉദകകീളം ഗച്ഛന്തോ മമ്പി പക്കോസി. അഥാഹം ഭരിയം ആദായ തേന സദ്ധിം ഗന്ത്വാ കീളിത്വാ സായന്ഹസമയേ തേനേവ സദ്ധിം പച്ചാഗന്ത്വാ രഞ്ഞാ സദ്ധിംയേവ പാസാദം അഭിരുയ്ഹ സരീരം സുക്ഖാപനത്ഥായ ഭരിയം ആദായ സീഹപഞ്ജരേന നിക്ഖമിത്വാ കൂടാഗാരകുച്ഛിയം നിസീദിം. തസ്മിം ഖണേ

ഏകോ സേനോ കൂടാഗാരാ നിക്ഖന്തോ അമ്ഹേ ഗണ്ഹിതും പക്ഖന്ദി. അഹം മരണഭയഭീതോ വേഗേന പലായിം. സാ പന തദാ ഗരുഗബ്ഭാ അഹോസി, തസ്മാ വേഗേന പലായിതും നാസക്ഖി. അഥ സോ മയ്ഹം പസ്സന്തസ്സേവ തം മാരേത്വാ ആദായ ഗതോ. അഥ മം തസ്സാ സോകേന രോദമാനം ദിസ്വാ അമ്ഹാകം രാജാ 'സമ്മ, കിം രോദസീ'തി പുച്ഛിത്വാ തമത്ഥം സുത്വാ 'മാ ബാള്ഹം, സമ്മ, രോദസി, അഞ്ഞം ഭരിയം പരിയേസാഹീ'തി വത്വാ 'കിം, ദേവ, അഞ്ഞായ അനാചാരായ ദുസ്സീലായ ഭരിയായ ആനീതായ, തതോപി ഏകകേനേവ ചരിതും വര'ന്തി വുത്തേ 'സമ്മ, അഹം ഏകം സകുണികം സീലാചാരസമ്പന്നം അസ്സോസിം, തവ ഭരിയായ സദിസമേവ. ചൂളനിരാജസ്സ ഹി സയനപാലികാ സാളികാ ഏവരൂപാ, ത്വം തത്ഥ ഗന്ത്വാ തസ്സാ മനം പുച്ഛിത്വാ ഓകാസം കാരേത്വാ സചേ തേ രുച്ചതി, ആഗന്ത്വാ അമ്ഹാകം ആചിക്ഖ. അഥാഹം വോ വിവാഹം കത്വാ മഹന്തേന പരിവാരേന തം ആനേസ്സാമാ'തി വത്വാ മം ഇധ പഹിണി, തേനമ്ഹി കാരണേനാഗതോ''തി വത്വാ ഗാഥം ആഹ -

ന്നവ്. "ത്വസ്സാ കാമാ ഹി സമ്മത്തോ, ആഗതോസ്മി തവന്തി കേ;
സചേ കരേയ്യ ഓകാസം, ഉഭയോവ വസാമസേ''തി.

സാ തസ്സ വചനം സുത്വാ സോമനസ്സപ്പത്താ അഹോസി. ഏവം സന്തേപി അത്തനോ പിയഭാവം അജാനാപേത്വാ അനിച്ഛമാനാ വിയ ആഹ -

ന്നവ്. "സുവോവ സുവിം കാമേയ്യ, സാളികോ പന സാളികം;
സുവസ്സ സാളികായേവ, സംവാസോ ഹോതി കീദിസോ''തി.

തത്ഥ **സുവോ**തി സമ്മ സുവപണ്ഡിത, സുവോവ സുവിം കാമേയ്യ. **കീദിസോ**തി അസമാനജാതികാനം സംവാസോ നാമ കീദിസോ ഹോതി. സുവോ ഹി സമാനജാതികം സുവിം ദിസ്വാ ചിരസന്ഥവമ്പി സാളികം ജഹിസ്സതി, സോ പിയവിപ്പയോഗോ മഹതോ ദുക്ഖായ ഭവിസ്സതി, അസമാനജാതികാനം സംവാസോ നാമ ന സമേതീതി.

ഇതരോ തം സുത്വാ "അയം മം ന പടിക്ഖിപതി, പരിഹാരമേവ കരോതി, അദ്ധാ മം ഇച്ഛിസ്സതി, നാനാവിധാഹി നം ഉപമാഹി സദ്ദഹാപേസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ ആഹ -

ന്നവ്. "യോയം കാമേ കാമയതി, അപി ചണ്ഡാലികാമപി;
സബ്ബോ ഹി സദിസോ ഹോതി, നത്ഥി കാമേ അസാദിസോ''തി.

തത്ഥ **ചണ്ഡാലികാമപീ**തി ചണ്ഡാലികം അപി. **സദിസോ**തി ചിത്തസദിസതായ സബ്ബോ സംവാസോ സദിസോവ ഹോതി. കാമസ്മിഞ്ഹി ചിത്തമേവ പമാണം, ന ജാതീതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ മനുസ്സേസു താവ നാനാജാതികാനം സമാനഭാവദസ്സനത്ഥം അതീതം ആഹരിത്വാ ദസ്സേന്തോ അനന്തരം ഗാഥമാഹ -

ന്നവ്. "അത്ഥി ജമ്പാവതീ നാമ, മാതാ സിവിസ്സ രാജിനോ;
സാ ഭരിയാ വാസുദേവസ്സ, കണ്ഹസ്സ മഹേസീ പിയാ''തി.

തത്ഥ **ജമ്പാവതീ**തി സിവിരഞ്ഞോ മാതാ ജമ്പാവതീ നാമ ചണ്ഡാലീ അഹോസി. സാ കണ്ഹായനഗോത്തസ്സ ദസഭാതികാനം ജേട്ഠകസ്സ വാസുദേവസ്സ പിയാ മഹേസീ അഹോസി. സോ കിരേകദിവസം ദ്വാരവതിതോ നിക്ഖമിത്വാ ഉയ്യാനം ഗച്ഛന്തോ നഗരം പവിസന്തിം ഏകമന്തേ ഠിതം അഭിരൂപം ഏകം ചണ്ഡാലികം ദിസ്വാവ പടിബദ്ധചിത്തോ ഹുത്വാ “കിം ജാതികാ”തി പുച്ഛാപേത്വാ “ചണ്ഡാലജാതികാ”തി സുത്വാപി പടിബദ്ധചിത്തതായ അസാമികഭാവം പുച്ഛാപേത്വാ “അസാമികാ”തി സുത്വാ തം ആദായ തതോ നിവത്തിത്വാ നിവേസനം നേത്വാ അഗ്ഗമഹേസിം അകാസി. സാ സിവിം നാമ പുത്തം വിജായി. സോ പിതു അച്ചയേന ദ്വാരവതിയം രജ്ജം കാരേസി. തം സന്ധായേതം വുത്തം.

ഇതി സോ ഇമം ഉദാഹരണം ആഹരിത്വാ “ഏവരൂപോപി നാമ ഖത്തിയോ ചണ്ഡാലിയാ സദ്ധിം സംവാസം കപ്പേസി, അമ്ഹേസു തിരച്ഛാനഗതേസു കിം വത്തബ്ബം, അഞ്ഞമഞ്ഞം സംവാസരോചനംയേവ പമാണ”ന്തി വത്വാ അപരമ്പി ഉദാഹരണം ആഹരന്തോ ആഹ -

ന്നവ്. “രട്ഠവതീ കിമ്പുരിസീ, സാപി വച്ഛം അകാമയി;
മനുസ്സോ മിഗിയാ സദ്ധിം, നത്ഥി കാമേ അസാദിസോ”തി.

തത്ഥ **വച്ഛ**ന്തി ഏവംനാമകം താപസം. കഥം പന സാ തം കാമേസീതി? അതീതസ്മിഞ്ഹി ഏകോ ബ്രാഹ്മണോ കാമേസു ആദീനവം ദിസ്വാ മഹന്തം യസം പഹായ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഹിമവന്തേ പണ്ണസാലം മാപേത്വാ വസി. തസ്സ പണ്ണസാലതോ അവിദൂരേ ഏകിസ്സാ ഗുഹായ ബഹൂ കിന്നരാ വസന്തി. തത്ഥേവ ഏകോ മക്കടകോ ദ്വാരേ വസതി. സോ ജാലം വിനേത്വാ തേസം സീസം ഭിന്ദിത്വാ ലോഹിതം പിവതി. കിന്നരാ നാമ ദുബ്ബലാ ഹോന്തി ഭീരുകജാതികാ. സോപി മക്കടകോ അതിവിസാലോ. തേ തസ്സ കിഞ്ചി കാതും അസക്കോന്താ തം താപസം ഉപസങ്കമിത്വാ കതപടിസന്ഥാരാ ആഗതകാരണം പുട്ഠാ “ദേവ, ഏകോ മക്കടകോ ജീവിതം നോ ഹനതി, തുമ്ഹേ ഠപേത്വാ അമ്ഹാകം അഞ്ഞം പടിസരണം ന പസ്സാമ, തം മാരേത്വാ അമ്ഹാകം സോത്ഥിഭാവം കരോഹീ”തി ആഹംസു. തം സുത്വാ താപസോ “അപേഥ ന മാദിസാ പാണാതിപാതം കരോന്തീ”തി അപസാദേസി. തേസു രട്ഠവതീ നാമ കിന്നരീ അഭിരൂപാ പാസാദികാ അസാമികാ അഹോസി. തേ തം അലങ്കരിത്വാ താപസസ്സ സന്തികം നേത്വാ “ദേവ, അയം തേ പാദപരിചാരികാ ഹോതു, അമ്ഹാകം പച്ചാമിത്തം വധേഹീ”തി ആഹംസു. താപസോ തം ദിസ്വാവ പടിബദ്ധചിത്തോ ഹുത്വാ തായ സദ്ധിം സംവാസം കപ്പേത്വാ ഗുഹാദ്വാരേ ഠത്വാ ഗോചരത്ഥായ നിക്ഖന്തം മക്കടകം മുഗ്ഗരേന പോഥേത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേസി. സോ തായ സദ്ധിം സമഗ്ഗവാസം വസന്തോ പുത്തധീതാഹി വഡ്ഢിത്വാ തത്ഥേവ കാലമകാസി. ഏവം സാ തം കാമേസി. സുവപോതകോ ഇമം ഉദാഹരണം ആഹരിത്വാ “വച്ഛതാപസോ താവ മനുസ്സോ ഹുത്വാ തിരച്ഛാനഗതായ കിന്നരിയാ സദ്ധിം സംവാസം കപ്പേസി, കിമങ്ഗം പന അമ്ഹാകം? മയഞ്ഹി ഉഭോ പക്ഖിനോവ തിരച്ഛാനഗതാവാ”തി ദീപേന്തോ **“മനുസ്സോ മിഗിയാ സദ്ധി”**ന്തി ആഹ. ഏവം മനുസ്സാ തിരച്ഛാനഗതാഹി സദ്ധിം സമഗ്ഗവാസം വസന്തി, നത്ഥി കാമേ അസാദിസോ നാമ, ചിത്തമേവ പമാണന്തി കഥേസി.

സാ തസ്സ വചനം സുത്വാ “സാമി, ചിത്തം നാമ സബ്ബകാലം ഏകസദിസം ന ഹോതി, പിയവിപ്പയോഗസ്സ ഭായാമീ”തി ആഹ. സോപി സുവപോതകോ ഇത്ഥിമായാസു കുസലോ, തേന തം വീമംസന്തോ പുന ഗാഥമാഹ -

ന്നവ്. “ഹന്ദ ഖാഹം ഗമിസ്സാമി, സാളികേ മഞ്ജുഭാണികേ;
പച്ചക്ഖാനുപദഞ്ഹേതം, അതിമഞ്ഞസി നൂന മ”ന്തി.

തത്ഥ **പച്ചക്ഖാനുപദം ഹേതന്തി** യം ത്വം വദേസി, സബ്ബമേതം പച്ചക്ഖാനസ്സ അനുപദം, പച്ചക്ഖാനകാരണം പച്ചക്ഖാനകോട്ഠാസോ പനേസ. **അതിമഞ്ഞസി നൂന മന്തി** “നൂന മം ഇച്ഛതി അയ”ന്തി ത്വം മം അതിക്കമിത്വാ മഞ്ഞസി, മയ്ഹം സാരം ന ജാനാസി . അഹഞ്ഹി രാജപൂജിതോ, ന മയ്ഹം ഭരിയാ ദുല്ലഭാ, അഞ്ഞം ഭരിയം പരിയേസിസ്സാമീതി.

സാ തസ്സ വചനം സുത്വാവ ഭിജ്ജമാനഹദയാ വിയ തസ്സ സഹ ദസ്സനേനേവ ഉപ്പന്നകാമരതിയാ അനുഡയ്ഹമാനാ വിയ ഹുത്വാപി അത്തനോ ഇത്ഥിമായായ അനിച്ഛമാനാ വിയ ഹുത്വാ ദിയഡ്ഢം ഗാഥമാഹ -

ന്നവ്. “ന സിരീ തരമാനസ്സ, മാധര സുവപണ്ഡിത;
ഇധേവ താവ അച്ഛസ്സു, യാവ രാജാന ദക്ഖസി;
സോസ്സി സദ്ദം മുദിങ്ഗാനം, ആനുഭാവഞ്ച രാജിനോ”തി.

തത്ഥ **ന സിരീ**തി സമ്മ സുവപണ്ഡിത, തരമാനസ്സ സിരീ നാമ ന ഹോതി, തരമാനേന കതകമ്മം ന സോഭതി, “ഘരാവാസോ ച നാമേസ അതിഗരുകോ”തി ചിന്തേത്വാ തുലേത്വാ കാതബ്ബോ. ഇധേവ താവ അച്ഛസ്സു, യാവ മഹന്തേന യസേന സമന്നാഗതം അമ്ഹാകം രാജാനം പസ്സിസ്സസി. **സോസ്സീ**തി സായന്ഹസമയേ കിന്നരിസമാനലീലാഹി ഉത്തമരൂപധരാഹി നാരീഹി വജ്ജമാനാനം മുദിങ്ഗാനം അഞ്ഞേസഞ്ച ഗീതവാദിതാനം സദ്ദം ത്വം സുണിസ്സസി, രഞ്ഞോ ച ആനുഭാവം മഹന്തം സിരിസോഭഗ്ഗം പസ്സിസ്സസി. “സമ്മ, കിം ത്വം തുരിതോസി, കിം ലേസമ്പി ന ജാനാസി, അച്ഛസ്സു താവ, പച്ഛാ ജാനിസ്സാമാ”തി.

അഥ തേ സായന്ഹസമനന്തരേ മേഥുനസംവാസം കരിംസു, സമഗ്ഗാ സമ്മോദമാനാ പിയസംവാസം വസിംസു. അഥ നം സുവപോതകോ “ന ഇദാനേസാ മയ്ഹം രഹസ്സം ഗുഹിസ്സതി, ഇദാനി നം പുച്ഛിത്വാ ഗന്തും വട്ടതീ”തി ചിന്തേത്വാ “സാളികേ”തി ആഹ. “കിം, സാമീ”തി? “അഹം കിഞ്ചി തേ വത്തുകാമോമ്ഹീ”തി. “വദ, സാമീ”തി. “ഹോതു, അജ്ജ അമ്ഹാകം മങ്ഗലദിവസോ, അഞ്ഞതരസ്മിം ദിവസേ ജാനിസ്സാമീ”തി. “സചേ മങ്ഗലപടിസംയുത്താ കഥാ ഭവിസ്സതി, കഥേഹി. നോ ചേ, മാ കഥേഹി സാമീ”തി. “മങ്ഗലകഥാവേസാ, ഭദ്ദേ”തി. “തേന ഹി കഥേഹീ”തി. അഥ നം “ഭദ്ദേ, സചേ സോതുകാമാ ഭവിസ്സസി, കഥേസ്സാമി തേ”തി വത്വാ തം രഹസ്സം പുച്ഛന്തോ ദിയഡ്ഢം ഗാഥമാഹ -

ന്നവ്. “യോ നു ഖായം തിബ്ബോ സദ്ദോ, തിരോജനപദേ സുതോ;
ധീതാ പഞ്ചാലരാജസ്സ, ഓസധീ വിയ വണ്ണിനീ;
തം ദസ്സതി വിദേഹാനം, സോ വിവാഹോ ഭവിസ്സതീ”തി.

തസ്സത്ഥോ - യോ നു ഖോ അയം സദ്ദോ തിബ്ബോ ബഹലോ, തിരോജനപദേ സുതോ പരരട്ഠേസു ജനപദേസു വിസ്സുതോ പഞ്ഞാതോ പാകടോ പത്ഥടോ. കിന്തി? ധീതാ പഞ്ചാലരാജസ്സ ഓസധീതാരകാ വിയ വിരോചമാനാ തായ ഏവ സമാനവണ്ണിനീ അത്ഥി, തം സോ വിദേഹാനം ദസ്സതി, സോ വിവാഹോ ഭവിസ്സതി. യോ സോ ഏവം പത്ഥടോ സദ്ദോ, അഹം തം സുത്വാ ചിന്തേസിം "അയം കുമാരികാ ഉത്തമരൂപധരാ, വിദേഹരാജാപി ചൂളനിരഞ്ഞോ പടിസത്തു അഹോസി. അഞ്ഞേ ബഹൂ രാജാനോ ചൂളനിബ്രഹ്മദത്തസ്സ വസവത്തിനോ സന്തി, തേസം അദത്വാ കിം കാരണാ വിദേഹസ്സ ധീതരം ദസ്സതീ"തി?

സാ തസ്സ വചനം സുത്വാ ഏവമാഹ - "സാമി, കിം കാരണാ മങ്ഗലദിവസേ അവമങ്ഗലം കഥേസീ"തി? "അഹം, ഭദ്ദേ, 'മങ്ഗല'ന്തി കഥേമി, ത്വം 'അവമങ്ഗല'ന്തി കഥേസി, കിം നു ഖോ ഏത"ന്തി? "സാമി, അമിത്താനമ്പി തേസം ഏവരൂപാ മങ്ഗലകിരിയാ മാ ഹോതൂ"തി. "കഥേഹി താവ ഭദ്ദേ"തി. "സാമി, ന സക്കാ കഥേതു"ന്തി. "ഭദ്ദേ, തയാ വിദിതം രഹസ്സം മമ അകഥിതകാലതോ പട്ഠായ നത്ഥി അമ്ഹാകം സമഗ്ഗസംവാസോ"തി. സാ തേന നിപ്പീളിയമാനാ "തേന ഹി, സാമി, സുണാഹീ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

ന്നവ്ൾ. "ഏദിസോ മാ അമിത്താനം, വിവാഹോ ഹോതു മാധര;
യഥാ പഞ്ചാലരാജസ്സ, വേദേഹേന ഭവിസ്സതീ"തി.

ഇമം ഗാഥം വത്വാ പുന തേന "ഭദ്ദേ, കസ്മാ ഏവരൂപം കഥം കഥേസീ"തി വുത്തേ "തേന ഹി സുണാഹി, ഏത്ഥ ദോസം തേ കഥേസ്സാമീ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

ന്നന്ട. "ആനയിത്വാന വേദേഹം, പഞ്ചാലാനം രഥേസഭോ;
തതോ നം ഘാതയിസ്സതി, നസ്സ സഖീ ഭവിസ്സതീ"തി.

തത്ഥ **തതോ നം ഘാതയിസ്സതീ**തി യദാ സോ ഇമം നഗരം ആഗതോ ഭവിസ്സതി, തദാ തേന സദ്ധിം സഖിഭാവം മിത്തധമ്മം ന കരിസ്സതി, ദട്ഠുമ്പിസ്സ ധീതരം ന ദസ്സതി. ഏകോ കിരസ്സ പന അത്ഥധമ്മാനുസാസകോ മഹോസധപണ്ഡിതോ നാമ അത്ഥി, തേന സദ്ധിം തം ഘാതേസ്സതി. തേ ഉഭോ ജനേ ഘാതേത്വാ ജയപാനം പിവിസ്സാമാതി കേവട്ടോ രഞ്ഞാ സദ്ധിം മന്തേത്വാ തം ഗണ്ഹിത്വാ ആഗന്തും ഗതോതി.

ഏവം സാ ഗുയ്ഹമന്തം നിസ്സേസം കത്വാ സുവപണ്ഡിതസ്സ കഥേസി. തം സുത്വാ സുവപണ്ഡിതോ "ആചരിയോ കേവട്ടോ ഉപായകുസലോ, അച്ഛരിയം തസ്സ രഞ്ഞോ ഏവരൂപേന ഉപായേന ഘാതന"ന്തി കേവട്ടം വണ്ണേത്വാ "ഏവരൂപേന അവമങ്ഗലേന അമ്ഹാകം കോ അത്ഥോ, തുണ്ഹീഭൂതാ സയാമാ"തി വത്വാ ആഗമനകമ്മസ്സ നിപ്ഫത്തിം ഞത്വാ തം രത്തിം തായ സദ്ധിം വസിത്വാ "ഭദ്ദേ, അഹം സിവിരട്ഠം ഗന്ത്വാ മനാപായ ഭരിയായ ലദ്ധഭാവം സിവിരഞ്ഞോ ദേവിയാ ച ആരോചേസ്സാമീ"തി ഗമനം അനുജാനാപേതും ആഹ -

ന്നന്ഥ. "ഹന്ദ ഖോ മം അനുജാനാഹി, രത്തിയോ സത്തമത്തിയോ;
യാവാഹം സിവിരാജസ്സ, ആരോചേമി മഹേസിനോ;
ലദ്ധോ ച മേ ആവസഥോ, സാളികായ ഉപന്തിക"ന്തി.

തത്ഥ **മഹേസിനോ**തി മഹേസിയാ ചസ്സ. **ആവസഥോ**തി വസനട്ഠാനം. **ഉപന്തിക**ന്തി അഥ നേ "ഏഥ തസ്സാ സന്തികം ഗച്ഛാമാ"തി വത്വാ അട്ഠമേ ദിവസേ ഇധാനേത്വാ മഹന്തേന പരിവാരേന തം ഗഹേത്വാ ഗമിസ്സാമി, യാവ മമാഗമനം, താവ മാ ഉക്കണ്ഠീതി.

തം സുത്വാ സാളികാ തേന വിയോഗം അനിച്ഛമാനാപി തസ്സ വചനം പടിക്ഖിപിതും അസക്കോന്തീ അനന്തരം ഗാഥമാഹ -

ന്നസ്ഹ. "ഹന്ദ ഖോ തം അനുജാനാമി, രത്തിയോ സത്തമത്തിയോ;
സചേ ത്വം സത്തരത്തേന, നാഗച്ഛസി മമന്തികേ;
മഞ്ഞേ ഓക്കന്തസത്തം മം, മതായ ആഗമിസ്സസീ"തി.

തത്ഥ **മഞ്ഞേ ഓക്കന്തസത്തം മ**ന്തി ഏവം സന്തേ അഹം മം അപഗതജീവിതം സല്ലക്ഖേമി. സോ ത്വം അട്ഠമേ ദിവസേ അനാഗച്ഛന്തോ മയി മതായ ആഗമിസ്സസി, തസ്മാ മാ പപഞ്ചം അകാസീതി.

ഇതരോപി "ഭദ്ദേ, കിം വദേസി, മയ്ഹമ്പി അട്ഠമേ ദിവസേ തം അപസ്സന്തസ്സ കുതോ ജീവിത"ന്തി വാചായ വത്വാ ഹദയേന പന "ജീവ വാ ത്വം മര വാ, കിം തയാ മയ്ഹ"ന്തി ചിന്തേത്വാ ഉട്ഠായ ഥോകം സിവിരട്ഠാഭിമുഖോ ഗന്ത്വാ നിവത്തിത്വാ മിഥിലം ഗന്ത്വാ പണ്ഡിതസ്സ അംസകൂടേ ഓതരിത്വാ മഹാസത്തേന പന തായ സഞ്ഞായ ഉപരിപാസാദം ആരോപേത്വാ പുട്ഠോ സബ്ബം തം പവത്തിം പണ്ഡിതസ്സ ആരോചേസി. സോപിസ്സ പുരിമനയേനേവ സബ്ബം സക്കാരമകാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

ന്നസ്ന. "തതോ ച ഖോ സോ ഗന്ത്വാന, മാഠരോ സുവപണ്ഡിതോ;
മഹോസധസ്സ അക്ഖാസി, സാളികാവചനം ഇദ"ന്തി.

തത്ഥ **സാളികാവചനം ഇദ**ന്തി ഇദം സാളികായ വചനന്തി സബ്ബം വിത്ഥാരേത്വാ കഥേസീതി.

സുവഖണ്ഡം നിട്ഠിതം.

മഹാഉമങ്ഗകണ്ഡം

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ ചിന്തേസി "രാജാ മമ അനിച്ഛമാനസ്സേവ ഗമിസ്സതി, ഗന്ത്വാ ച പന മഹാവിനാസം പാപുണിസ്സതി. അഥ മയ്ഹം 'ഏവരൂപസ്സ നാമ യസദായകസ്സ രഞ്ഞോ വചനം ഹദയേ കത്വാ തസ്സ സങ്ഗഹം നാകാസീ'തി ഗരഹാപി ഉപ്പജ്ജിസ്സതി, മാദിസേ പണ്ഡിതേ വിജ്ജമാനേ കിംകാരണാ ഏസ നസ്സിസ്സതി, അഹം രഞ്ഞോ പുരേതരമേവ ഗന്ത്വാ ചൂളനിം ദിസ്വാ സുവിഭത്തം കത്വാ വിദേഹരഞ്ഞോ നിവാസത്ഥായ നഗരം മാപേത്വാ ഗാവുതമത്തം ജങ്ഘഉമങ്ഗം, അഡ്ഢയോജനികഞ്ച മഹാഉമങ്ഗം, കാരേത്വാ ചൂളനിരഞ്ഞോ ധീതരം അഭിസിഞ്ചിത്വാ അമ്ഹാകം രഞ്ഞോപാദപരിചാരികം കത്വാ അട്ഠാരസഅക്ഖോഭണിസങ്ഖേഹി ബലേഹി ഏകസതരാജൂസു പരിവാരേത്വാ ഠിതേസ്വേവ അമ്ഹാകം രാജാനം രാഹുമുഖതോ ചന്ദം വിയ മോചേത്വാ ആദായാഗമനം നാമ മമ ഭാരോ"തി.

തസ്സേവം ചിന്തേന്തസ്സ സരീരേ പീതി ഉപ്പജ്ജി. സോ പീതിവേഗേന ഉദാനം ഉദാനേന്തോ ഇമം ഉപഡ്ഢഗാഥമാഹ -

ന്നസ്ജ. ‘‘യസ്സേവ ഘരേ ഭുഞ്ജേയ്യ ഭോഗം, തസ്സേവ അത്ഥം പുരിസോ ചരേയ്യാ’’തി.

തസ്സത്ഥോ - യസ്സ രഞ്ഞോ സന്തികേ പുരിസോ മഹന്തം ഇസ്സരിയം ലഭിത്വാ ഭോഗം ഭുഞ്ജേയ്യ, അക്കോസന്തസ്സപി പഹരന്തസ്സപി ഗലേ ഗഹേത്വാ നിക്കഡ്ഢന്തസ്സപി തസ്സേവ അത്ഥം ഹിതം വുഡ്ഢിം പണ്ഡിതോ കായദ്വാരാദീഹി തീഹി ദ്വാരേഹി ചരേയ്യ. ന ഹി മിത്തദുബ്ഭികമ്മം പണ്ഡിതേഹി കാതബ്ബന്തി.

ഇതി ചിന്തേത്വാ സോ ന്ഹത്വാ അലങ്കരിത്വാ മഹന്തേന യസേന രാജകുലം ഗന്ത്വാ രാജാനം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം ഠിതോ ആഹ - ‘‘കിം, ദേവ, ഗച്ഛിസ്സഥ ഉത്തരപഞ്ചാലനഗര’’ന്തി? ‘‘ആമ, താത, പഞ്ചാലചന്ദിം അലഭന്തസ്സ മമ കിം രജ്ജേന, മാ മം പരിച്ചജി, മയാ സദ്ധിംയേവ ഏഹി. തത്ഥ അമ്ഹാകം ഗതകാരണാ ദ്വേ അത്ഥാ നിപ്ഫജ്ജിസ്സന്തി, ഇത്ഥിരതനഞ്ച ലച്ഛാമി, രഞ്ഞാ ച മേ സദ്ധിം മേത്തി പതിട്ഠഹിസ്സതീ’’തി. അഥ നം പണ്ഡിതോ ‘‘തേന ഹി, ദേവ, അഹം പുരേ ഗന്ത്വാ തുമ്ഹാകം നിവേസനാനി മാപേസ്സാമി, തുമ്ഹേ മയാ പഹിതസാസനേന ആഗച്ഛേയ്യാഥാ’’തി വദന്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

‘‘ഹന്ദാഹം ഗച്ഛാമി പുരേ ജനിന്ദ, പഞ്ചാലരാജസ്സ പുരം സുരമ്മം;
നിവേസനാനി മാപേതും, വേദേഹസ്സ യസസ്സിനോ.

ന്നസ്ങ. ‘‘നിവേസനാനി മാപേത്വാ, വേദേഹസ്സ യസസ്സിനോ;
യദാ തേ പഹിണേയ്യാമി, തദാ ഏയ്യാസി ഖത്തിയാ’’തി.

തത്ഥ **വേദേഹസ്സാ**തി തവ വിദേഹരാജസ്സ. **ഏയ്യാസീ**തി ആഗച്ഛേയ്യാസീതി.

തം സുത്വാ രാജാ ‘‘ന കിര മം പണ്ഡിതോ പരിച്ചജതീ’’തി ഹട്ഠതുട്ഠോ ഹുത്വാ ആഹ - ‘‘താത, തവ പുരേ ഗച്ഛന്തസ്സ കിം ലദ്ധും വട്ടതീ’’തി? ‘‘ബലവാഹനം, ദേവാ’’തി. ‘‘യത്തകം ഇച്ഛസി, തത്തകം ഗണ്ഹ, താതാ’’തി. ‘‘ചത്താരി ബന്ധനാഗാരാനി വിവരാപേത്വാ ചോരാനം സങ്ഖലികബന്ധനാനി ഭിന്ദാപേത്വാ തേപി മയാ സദ്ധിം പേസേഥ ദേവാ’’തി. ‘‘യഥാരുചി കരോഹി, താതാ’’തി. മഹാസത്തോ ബന്ധനാഗാരദ്വാരാനി വിവരാപേത്വാ സൂരേ മഹായോധേ ഗതട്ഠാനേ കമ്മം നിപ്ഫാദേതും സമത്ഥേ നീഹരാപേത്വാ ‘‘മം ഉപട്ഠഹഥാ’’തി വത്വാ തേസം സക്കാരം കാരേത്വാ വഡ്ഢകികമ്മാരചമ്മകാരഇട്ഠകപാസാണകാരചിത്തകാരാദയോ നാനാസിപ്പകുസലാ അട്ഠാരസ സേനിയോ ആദായ വാസിഫരസുകുദ്ദാലഖണിത്തിആദീനി ബഹൂനി ഉപകരണാനി ഗാഹാപേത്വാ മഹാബലകായപരിവുതോ നഗരാ നിക്ഖമി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

ന്നസ്ന്ന. ‘‘തതോ ച പായാസി പുരേ മഹോസധോ, പഞ്ചാലരാജസ്സ പുരം സുരമ്മം;
നിവേസനാനി മാപേതും, വേദേഹസ്സ യസസ്സിനോ’’തി.

മഹാസത്തോപി ഗച്ഛന്തോ യോജനന്തരേ യോജനന്തരേ ഏകേകം ഗാമം നിവേസേത്വാ ഏകേകം അമച്ചം "തുമ്ഹേ രഞ്ഞോ പഞ്ചാലചന്ദിം ഗഹേത്വാ നിവത്തനകാലേ ഹത്ഥിഅസ്സരഥേ കപ്പേത്വാ രാജാനം ആദായ പച്ചാമിത്തേ പടിബാഹന്താ ഖിപ്പം മിഥിലം പാപേയ്യാഥാ"തി വത്വാ ഠപേസി. ഗങ്ഗാതീരം പന പത്വാ ആനന്ദകുമാരം പക്കോസാപേത്വാ "ആനന്ദ, ത്വം തീണി വഡ്ഢകിസതാനി ആദായ ഉദ്ധംഗങ്ഗം ഗന്ത്വാ സാരദാരൂനി ഗാഹാപേത്വാ തിസതമത്താ നാവാ മാപേത്വാ നഗരസ്സത്ഥായ തത്ഥേവ തച്ഛാപേത്വാ സല്ലഹുകാനം ദാരൂനം നാവായ പൂരാപേത്വാ ഖിപ്പം ആഗച്ഛേയ്യാസീ"തി പേസേസി. സയം പന നാവായ ഗങ്ഗം തരിത്വാ ഓതിണ്ണട്ഠാനതോ പട്ഠായ പദസഞ്ഞായേവ ഗണേത്വാ "ഇദം അഡ്ഢയോജനട്ഠാനം, ഏത്ഥ മഹാഉമങ്ഗോ ഭവിസ്സതി, ഇമസ്മിം ഠാനേ രഞ്ഞോ നിവേസനനഗരം ഭവിസ്സതി, ഇതോ പട്ഠായ യാവ രാജഗേഹാ ഗാവുതമത്തേ ഠാനേ ജങ്ഘഉമങ്ഗോ ഭവിസ്സതീ"തി പരിച്ഛിന്ദിത്വാ നഗരം പാവിസി. ചൂളനിരാജാ ബോധിസത്തസ്സ ആഗമനം സുത്വാ "ഇദാനി മേ മനോരഥോ മത്ഥകം പാപുണിസ്സതി, പച്ചാമിത്താനം പിട്ഠിം പസ്സിസ്സാമി, ഇമസ്മിം ആഗതേ വേദേഹോപി ന ചിരസ്സേവ ആഗമിസ്സതി, അഥ നേ ഉഭോപി മാരേത്വാ സകലജമ്ബുദീപതലേ ഏകരജ്ജം കരിസ്സാമീ"തി പരമതുട്ഠിം പത്തോ അഹോസി. സകലനഗരം സങ്ഖുഭി "ഏസ കിര മഹോസധപണ്ഡിതോ, ഇമിനാ കിര ഏകസതരാജാനോ ലേഡ്ഡുനാ കാകാ വിയ പലാപിതാ"തി.

മഹാസത്തോ നാഗരേസു അത്തനോ രൂപസമ്പത്തിം പസ്സന്തേസുയേവ രാജദ്വാരം ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ പടിവേദേത്വാ "പവിസതൂ"തി വുത്തേ പവിസിത്വാ രാജാനം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. അഥ നം രാജാ പടിസന്ഥാരം കത്വാ "താത, രാജാ കദാ ആഗമിസ്സതീ"തി പുച്ഛി. "മയാ പേസിതകാലേ, ദേവാ"തി. "ത്വം പന കിമത്ഥം ആഗതോസീ"തി. "അമ്ഹാകം രഞ്ഞോ നിവേസനം മാപേതും, ദേവാ"തി. "സാധു, താതാ"തി. അഥസ്സ സേനായ പരിബ്ബയം ദാപേത്വാ മഹാസത്തസ്സ മഹന്തം സക്കാരം കാരേത്വാ നിവേസനഗേഹം ദാപേത്വാ "താത, യാവ തേ രാജാ നാഗച്ഛതി, താവ അനുക്കണ്ഠമാനോ അമ്ഹാകമ്പി കത്തബ്ബയുത്തകം കരോന്തോവ വസാഹി ത്വ"ന്തി ആഹ. സോ കിര രാജനിവേസനം അഭിരുഹന്തോവ മഹാസോപാനപാദമൂലേ ഠത്വാ "ഇധ ജങ്ഘഉമങ്ഗദ്വാരം ഭവിസ്സതീ"തി സല്ലക്ഖേസി. അഥസ്സ ഏതദഹോസി "രാജാ 'അമ്ഹാകമ്പി കത്തബ്ബയുത്തകം കരോഹീ'തി വദതി, ഉമങ്ഗേ ഖണിയമാനേ യഥാ ഇദം സോപാനം ന ഓസക്കതി, തഥാ കാതും വട്ടതീ"തി. അഥ രാജാനം ഏവമാഹ - "ദേവ, അഹം പവിസന്തോ സോപാനപാദമൂലേ ഠത്വാ നവകമ്മം ഓലോകേന്തോ മഹാസോപാനേ ദോസം പസ്സിം. സചേ തേ രുച്ചതി, അഹം ദാരൂനി ലഭന്തോ മനാപം കത്വാ അത്ഥരേയ്യ"ന്തി. "സാധു, പണ്ഡിത, അത്ഥരാഹീ"തി. സോ "ഇധ ഉമങ്ഗദ്വാരം ഭവിസ്സതീ"തി സല്ലക്ഖേത്വാ തം പോരാണസോപാനം ഹരിത്വാ യത്ഥ ഉമങ്ഗദ്വാരം ഭവിസ്സതി, തത്ഥ പംസുനോ അപതനത്ഥായ ഫലകസന്ഥാരം കാരേത്വാ യഥാ സോപാനം ന ഓസക്കതി, ഏവം നിച്ചലം കത്വാ സോപാനം അത്ഥരി. രാജാ തം കാരണം അജാനന്തോ "മമ സിനേഹേന കരോതീ"തി മഞ്ഞി.

ഏവം തം ദിവസം തേനേവ നവകമ്മേന വീതിനാമേത്വാ പുനദിവസേ രാജാനം ആഹ - "ദേവ, സചേ അമ്ഹാകം രഞ്ഞോ വസനട്ഠാനം ജാനേയ്യാമ, മനാപം കത്വാ പടിജഗ്ഗേയ്യാമാ"തി. സാധു, പണ്ഡിത, ഠപേത്വാ മമ നിവേസനം

സകലനഗരേ യം നിവേസനം ഇച്ഛസി, തം ഗണ്ഹാതി. മഹാരാജ, മയം ആഗന്തുകാ, തുമ്ഹാകം ബഹൂ വല്ലഭാ യോധാ, തേ അത്തനോ അത്തനോ ഗേഹേസു ഗയ്ഹമാനേസു അമ്ഹേഹി സദ്ധിം കലഹം കരിസ്സന്തി. ''തദാ, ദേവ, തേഹി സദ്ധിം മയം കിം കരിസ്സാമാ''തി? ''തേസം വചനം മാ ഗണ്ഹ. യം ഇച്ഛസി, തം ഠാനമേവ ഗണ്ഹാപേഹീ''തി. ''ദേവ, തേ പുനപ്പുനം ആഗന്ത്വാ തുമ്ഹാകം കഥേസ്സന്തി, തേന തുമ്ഹാകം ചിത്തസുഖം ന ലഭിസ്സതി. സചേ പന ഇച്ഛേയ്യാഥ, യാവ മയം നിവേസനാനി ഗണ്ഹാമ, താവ അമ്ഹാകംയേവ മനുസ്സാ ദോവാരികാ അസ്സു. തതോ തേ ദ്വാരം അലഭിത്വാ നാഗമിസ്സന്തി. ഏവം സന്തേ തുമ്ഹാകമ്പി ചിത്തസുഖം ലഭിസ്സതീ''തി. രാജാ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛി.

മഹാസത്തോ സോപാനപാദമൂലേ സോപാനസീസേ മഹാദ്വാരേതി സബ്ബത്ഥ അത്തനോ മനുസ്സേയേവ ഠപേത്വാ ''കസ്സചി പവിസിതും മാ അദത്ഥാ''തി വത്വാ അഥ രഞ്ഞോ മാതു നിവേസനം ഗന്ത്വാ ''ഭിന്ദനാകാരം ദസ്സേഥാ''തി മനുസ്സേ ആണാപേസി. തേ ദ്വാരകോട്ഠകാലിന്ദതോ പട്ഠായ ഇട്ഠകാ ച മത്തികാ ച അപനേതും ആരഭിംസു. രാജമാതാ തം പവത്തിം സുത്വാ ആഗന്ത്വാ ''കിസ്സ, താതാ, മമ ഗേഹം ഭിന്ദഥാ''തി ആഹ. ''മഹോസധപണ്ഡിതോ ഭിന്ദാപേത്വാ അത്തനോ രഞ്ഞോ നിവേസനം കാതുകാമോ''തി. ''യദി ഏവം ഇധേവ വസഥാ''തി. ''അമ്ഹാകം രഞ്ഞോ മഹന്തം ബലവാഹനം, ഇദം നപ്പഹോതി, അഞ്ഞം മഹന്തം ഗേഹം കരിസ്സാമാ''തി. ''തുമ്ഹേ മം ന ജാനാഥ, അഹം രാജമാതാ, ഇദാനി പുത്തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ജാനിസ്സാമീ''തി. ''മയം രഞ്ഞോ വചനേന ഭിന്ദാമ, സക്കോന്തീ വാരേഹീ''തി. സാ കുജ്ഝിത്വാ ''ഇദാനി വോ കത്തബ്ബം ജാനിസ്സാമീ''തി രാജദ്വാരം അഗമാസി. അഥ നം ''മാ പവിസാ''തി ദോവാരികാ വാരയിംസു. ''അഹം രാജമാതാ''തി. ''ന മയം തം ജാനാമ, മയം രഞ്ഞാ 'കസ്സചി പവിസിതും മാ അദത്ഥാ'തി ആണത്താ, ഗച്ഛ ത്വ''ന്തി. സാ ഗഹേതബ്ബഗഹണം അപസ്സന്തീ നിവത്തിത്വാ അത്തനോ നിവേസനം ഓലോകേന്തീ അട്ഠാസി. അഥ നം ഏകോ പുരിസോ ''കിം ഇധ കരോസി, ഗച്ഛസി, ന ഗച്ഛസീ''തി ഗീവായ ഗഹേത്വാ ഭൂമിയം പാതേസി.

സാ ചിന്തേസി ''അദ്ധാ ഇമേ രഞ്ഞോ ആണത്താ ഭവിസ്സന്തി, ഇതരഥാ ഏവം കാതും ന സക്ഖിസ്സന്തി, പണ്ഡിതസ്സേവ സന്തികം ഗച്ഛിസ്സാമീ''തി. സാ ഗന്ത്വാ ''താത മഹോസധ, കസ്മാ മമ നിവേസനം ഭിന്ദാപേസീ''തി ആഹ. സോ തായ സദ്ധിം ന കഥേസി, സന്തികേ ഠിതോ പുരിസോ പനസ്സ ''ദേവി, കിം കഥേസീ''തി ആഹ. ''താത, മഹോസധപണ്ഡിതോ കസ്മാ മമ ഗേഹം ഭിന്ദാപേതീ''തി? ''വേദേഹരഞ്ഞോ വസനട്ഠാനം കാതു''ന്തി. ''കിം, താത, ഏവം മഹന്തേ നഗരേ അഞ്ഞത്ഥ നിവേസനട്ഠാനം ന ലബ്ഭതീ''തി മഞ്ഞതി. ''ഇമം സതസഹസ്സം ലഞ്ജം ഗഹേത്വാ അഞ്ഞത്ഥ ഗേഹം കാരേതൂ''തി. ''സാധു, ദേവി, തുമ്ഹാകം ഗേഹം വിസ്സജ്ജാപേസ്സാമി, ലഞ്ജസ്സ ഗഹിതഭാവം മാ കസ്സചി കഥയിത്ഥ. മാ നോ അഞ്ഞേപി ലഞ്ജം ദത്വാ ഗേഹാനി വിസ്സജ്ജാപേതുകാമാ അഹേസു''ന്തി. സാധു, താത, ''രഞ്ഞോ മാതാ ലഞ്ജം അദാസീ''തി മയ്ഹമ്പി ലജ്ജനകമേവ, തസ്മാ ന കസ്സചി കഥേസ്സാമീതി. സോ ''സാധൂ''തി തസ്സാ സന്തികാ സതസഹസ്സം ഗഹേത്വാ ഗേഹം വിസ്സജ്ജാപേത്വാ കേവട്ടസ്സ ഗേഹം അഗമാസി. സോപി ദ്വാരം ഗന്ത്വാ വേളുപേസികാഹി പിട്ഠിചമ്മുപ്പാടനം ലഭിത്വാ ഗഹേതബ്ബഗഹണം അപസ്സന്തോ പുന ഗേഹം ഗന്ത്വാ സതസഹസ്സമേവ

അദാസി. ഏതേനുപായേന സകലനഗരേ ഗേഹട്ഠാനം ഗണ്ഹന്തേന ലഞ്ജം ഗഹേത്വാ ലദ്ധകഹാപണാനഞ്ഞേവ നവ കോടിയോ ജാതാ.

മഹാസത്തോ സകലനഗരം വിചരിത്വാ രാജകുലം അഗമാസി. അഥ നം രാജാ പുച്ഛി "കിം, പണ്ഡിത, ലദ്ധം തേ വസനട്ഠാന"ന്തി? "മഹാരാജ, അദേന്താ നാമ നത്ഥി, അപിച ഖോ പന ഗേഹേസു ഗയ്ഹമാനേസു കിലമന്തി. തേസം പിയവിപ്പയോഗം കാതും അമ്ഹാകം അയുത്തം. ബഹിനഗരേ ഗാവുതമത്തേ ഠാനേ ഗങ്ഗായ ച നഗരസ്സ ച അന്തരേ അസുകട്ഠാനേ അമ്ഹാകം രഞ്ഞോ വസനനഗരം കരിസ്സാമീ"തി. തം സുത്വാ രാജാ "അന്തോനഗരേ യുജ്ഝിതുമ്പി ദുക്ഖം, നേവ സകസേനാ, ന പരസേനാ ഞാതും സക്കാ. ബഹിനഗരേ പന സുഖം യുദ്ധം കാതും, തസ്മാ ബഹിനഗരേയേവ തേ കോട്ടേത്വാ മാരേസ്സാമാ"തി തുസ്സിത്വാ "സാധു, പണ്ഡിത, തയാ സല്ലക്ഖിതട്ഠാനേയേവ കാരേഹീ"തി ആഹ. "മഹാരാജ, അഹം കാരേസ്സാമി, തുമ്ഹാകം പന മനുസ്സേഹി ദാരുപണ്ണാദീനം അത്ഥായ അമ്ഹാകം നവകമ്മട്ഠാനം നാഗന്തബ്ബം. ആഗച്ഛന്താ ഹി കലഹം കരിസ്സന്തി, തേനേവ തുമ്ഹാകഞ്ച അമ്ഹാകഞ്ച ചിത്തസുഖം ന ഭവിസ്സതീ"തി. "സാധു, പണ്ഡിത, തേന പസ്സേന നിസഞ്ചാരം കാരേഹീ"തി. "ദേവ, അമ്ഹാകം ഹത്ഥീ ഉദകാഭിരതാ ഉദകേയേവ കീളിസ്സന്തി. ഉദകേ ആവിലേ ജാതേ 'മഹോസധസ്സ ആഗതകാലതോ പട്ഠായ പസന്നം ഉദകം പാതും ന ലഭാമാ'തി സചേ നാഗരാ കുജ്ഝിസ്സന്തി, തമ്പി സഹിതബ്ബ"ന്തി . രാജാ "വിസ്സത്ഥാ തുമ്ഹാകം ഹത്ഥീ കീളന്തൂ"തി വത്വാ നഗരേ ഭേരിം ചരാപേസി - "യോ ഇതോ നിക്ഖമിത്വാ മഹോസധസ്സ നഗരമാപിതട്ഠാനം ഗച്ഛതി, തസ്സ സഹസ്സദണ്ഡോ"തി.

മഹാസത്തോ രാജാനം വന്ദിത്വാ അത്തനോ പരിസം ആദായ നിക്ഖമിത്വാ യഥാപരിച്ഛിന്നട്ഠാനേ നഗരം മാപേതും ആരഭി. പാരഗങ്ഗായ വഗ്ഗുലിം നാമ ഗാമം കാരേത്വാ ഹത്ഥിഅസ്സരഥവാഹനഞ്ചേവ ഗോബലിബദ്ദഞ്ച തത്ഥ ഠപേത്വാ നഗരകരണം വിചാരേന്തോ "എത്തകാ ഇദം കരോന്തൂ"തി സബ്ബകമ്മാനി വിഭജിത്വാ ഉമങ്ഗകമ്മം പട്ഠപേസി. മഹാഉമങ്ഗദ്വാരം ഗങ്ഗാതിത്ഥേ അഹോസി. സട്ഠിമത്താനി യോധസതാനി മഹാഉമങ്ഗം ഖണന്തി. മഹന്തേഹി ചമ്മപസിബ്ബകേഹി വാലുകപംസും ഹരിത്വാ ഗങ്ഗായ പാതേന്തി. പാതിതപാതിതം പംസും ഹത്ഥീ മദ്ദന്തി, ഗങ്ഗാ ആളുലാ സന്ദതി. നഗരവാസിനോ "മഹോസധസ്സ ആഗതകാലതോ പട്ഠായ പസന്നം ഉദകം പാതും ന ലഭാമ, ഗങ്ഗാ ആളുലാ സന്ദതി, കിം നു ഖോ എത"ന്തി വദന്തി. അഥ നേസം പണ്ഡിതസ്സ ഉപനിക്ഖിത്തകപുരിസാ ആരോചേന്തി "മഹോസധസ്സ കിര ഹത്ഥീ ഉദകം കീളന്താ ഗങ്ഗായ കദ്ദമം കരോന്തി, തേന ഗങ്ഗാ ആളുലാ സന്ദതീ"തി.

ബോധിസത്താനം അധിപ്പായോ നാമ സമിജ്ഝതി, തസ്മാ ഉമങ്ഗേ മൂലാനി വാ ഖാണുകാനി വാ മരുമ്ബാനി വാ പാസാണാനി വാ സബ്ബേപി ഭൂമിയം പവിസിംസു. ജങ്ഘഉമങ്ഗസ്സ ദ്വാരം തസ്മിംയേവ നഗരേ അഹോസി. തീണി പുരിസസതാനി ജങ്ഘഉമങ്ഗം ഖണന്തി , ചമ്മപസിബ്ബകേഹി പംസുംഹരിത്വാ തസ്മിം നഗരേ പാതേന്തി. പാതിതപാതിതം ഉദകേന മദ്ദാപേത്വാ പാകാരം ചിനന്തി, അഞ്ഞാനി വാ കമ്മാനി കരോന്തി. മഹാഉമങ്ഗസ്സ പവിസനദ്വാരം നഗരേ അഹോസി അട്ഠാരസഹത്ഥുബ്ബേധേന യന്തയുത്തദ്വാരേന സമന്നാഗതം. തഞ്ഹി എകായ ആണിയാ അക്കന്തായ പിധീയതി, എകായ ആണിയാ അക്കന്തായ വിവരീയതി. മഹാഉമങ്ഗസ്സ ദ്വീസു പസ്സേസു ഇട്ഠകാഹി

ചിനിത്വാ സുധാകമ്മം കാരേസി, മത്ഥകേ ഫലകേന ഛന്നം കാരേത്വാ ഉല്ലോകം മത്തികായ ലിമ്പാപേത്വാ സേതകമ്മം കാരേത്വാ ചിത്തകമ്മം കാരേസി. സബ്ബാനി പനേത്ഥ അസീതി മഹാദ്വാരാനി ചതുസട്ഠി ചൂളദ്വാരാനി അഹേസും, സബ്ബാനി യന്തയുത്താനേവ. ഏകായ ആണിയാ അക്കന്തായ സബ്ബാനേവ പിധീയന്തി, ഏകായ ആണിയാ അക്കന്തായ സബ്ബാനേവ വിവരീയന്തി. ദ്വീസു പസ്സേസു അനേകസതദീപാലയാ അഹേസും, തേപി യന്തയുത്തായേവ. ഏകസ്മിം വിവരിയമാനേ സബ്ബേ വിവരീയന്തി, ഏകസ്മിം പിധീയമാനേ സബ്ബേ പിധീയന്തി. ദ്വീസു പസ്സേസു ഏകസതാനം ഖത്തിയാനം ഏകസതസയനഗബ്ഭാ അഹേസും. ഏകേകസ്മിം ഗബ്ഭേ നാനാവണ്ണപച്ചത്ഥരണത്ഥതം ഏകേകം മഹാസയനം സമുസ്സിതസേതച്ഛത്തം, ഏകേകം മഹാസയനം നിസ്സായ ഏകേകം മാതുഗാമരൂപകം ഉത്തമരൂപധരം പതിട്ഠിതം. തം ഹത്ഥേന അപരാമസിത്വാ “മനുസ്സരൂപ”ന്തി ന സക്കാ ഞാതും, അപിച ഉമങ്ഗസ്സ ഉഭോസു പസ്സേസു കുസലാ ചിത്തകാരാ നാനപ്പകാരം ചിത്തകമ്മം കരിംസു. സക്കവിലാസസിനേരുസത്തപരിഭണ്ഡചക്കവാളസാഗരസത്തമഹാസര-ചതുമഹാദീപ-ഹിമവന്ത-അനോതത്തസര-മനോസിലാതല ചന്ദിമസൂരിയ-ചാതുമഹാരാജികാദിഛകാമാവചരസമ്പത്തിയോപി സബ്ബാ ഉമങ്ഗേയേവ ദസ്സയിംസു. ഭൂമിയം രജതപട്ടവണ്ണാ വാലുകാ ഓകിരിംസു, ഉപരി ഉല്ലോകപദുമാനി ദസ്സേസും. ഉഭോസു പസ്സേസു നാനപ്പകാരേ ആപണേപി ദസ്സയിംസു. തേസു തേസു ഠാനേസു ഗന്ധദാമപുപ്ഫദാമാദീനി ഓലമ്ബേത്വാ സുധമ്മാദേവസഭം വിയ ഉമങ്ഗം അലങ്കരിംസു.

താനിപി ഖോ തീണി വഡ്ഢകിസതാനി തീണി നാവാസതാനി ബന്ധിത്വാ നിട്ഠിതപരികമ്മാനം ദബ്ബസമ്ഭാരാനം പൂരേത്വാ ഗങ്ഗായ ആഹരിത്വാ പണ്ഡിതസ്സ ആരോചേസും . താനി സോ നഗരേ ഉപയോഗം നേത്വാ “മയാ ആണത്തദിവസേയേവ ആഹരേയ്യാഥാ”തി വത്വാ നാവാ പടിച്ഛന്നട്ഠാനേ ഠപാപേസി. നഗരേ ഉദകപരിഖാ, കദ്ദമപരിഖാ, സുക്ഖപരിഖാതി തിസ്സോ പരിഖായോ കാരേസി. അട്ഠാരസഹത്ഥോ പാകാരോ ഗോപുരട്ടാലകോ രാജനിവേസനാനി ഹത്ഥിസാലാദയോ പോക്ഖരണിയോതി സബ്ബമേതം നിട്ഠം അഗമാസി. ഇതി മഹാഉമങ്ഗോ ജങ്ഘഉമങ്ഗോ നഗരന്തി സബ്ബമേതം ചതൂഹി മാസേഹി നിട്ഠിതം. അഥ മഹാസത്തോ ചതുമാസച്ചയേന രഞ്ഞോ ആഗമനത്ഥായ ദൂതം പാഹേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

ന്ന്ക. “നിവേസനാനി മാപേത്വാ, വേദേഹസ്സ യസസ്സിനോ;
അഥസ്സ പാഹിണീ ദൂതം, വേദേഹം മിഥിലഗ്ഗഹം;
ഏഹി ദാനി മഹാരാജ, മാപിതം തേ നിവേസന”ന്തി.

തത്ഥ **പാഹിണീ**തി പേസേസി.

രാജാ ദൂതസ്സ വചനം സുത്വാ തുട്ഠചിത്തോ ഹുത്വാ മഹന്തേന പരിവാരേന നഗരാ നിക്ഖമി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

ന്ന്ക്ക. “തതോ ച രാജാ പായാസി, സേനായ ചതുരങ്ഗിയാ;
അനന്തവാഹനം ദട്ഠും, ഫീതം കപിലിയം പുര”ന്തി.

തത്ഥ **അനന്തവാഹന**ന്തി അപരിമിതഹത്ഥിഅസ്സാദിവാഹനം. **കപിലിയം പുര**ന്തി കപിലരട്ഠേ മാപിതം നഗരം.

സോ അനുപുബ്ബേന ഗന്ത്വാ ഗങ്ഗാതീരം പാപുണി. അഥ നം മഹാസത്തോ പച്ചുഗ്ഗന്ത്വാ അത്തനാ കതനഗരം പവേസേസി. സോ തത്ഥ പാസാദവരഗതോ നാനഗ്ഗരസഭോജനം ഭുഞ്ജിത്വാ ഥോകം വിസ്സമിത്വാ സായന്ഹസമയേ അത്തനോ ആഗതഭാവം ഞാപേതും ചൂളനിരഞ്ഞോ ദൂതം പേസേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

ന്നന്ന. ''അതോ ച ഖോ സോ ഗന്ത്വാന, ബ്രഹ്മദത്തസ്സ പാഹിണി;
ആഗതോസ്മി മഹാരാജ, തവ പാദാനി വന്ദിതും.

ന്നർ൦. ''ദദാഹി ദാനി മേ ഭരിയം, നാരിം സബ്ബങ്ഗസോഭിനിം;
സുവണ്ണേന പടിച്ഛന്നം, ദാസീഗണപുരക്ഖത''ന്തി.

തത്ഥ **വന്ദിതു**ന്തി വേദേഹോ മഹല്ലകോ, ചൂളനിരാജാ തസ്സ പുത്തനത്തമത്തോപി ന ഹോതി, കിലേസവസേന മുച്ഛിതോ പന ഹുത്വാ ''ജാമാതരേന നാമ സസുരോ വന്ദനീയോ''തി ചിന്തേത്വാ തസ്സ ചിത്തം അജാനന്തോവ വന്ദനസാസനം പഹിണി. **ദദാഹി ദാനീ**തി അഹം തയാ ''ധീതരം ദസ്സാമീ''തി പക്കോസാപിതോ, തം മേ ഇദാനി ദേഹീതി പഹിണി. **സുവണ്ണേന പടിച്ഛന്ന**ന്തി സുവണ്ണാലങ്കാരേന പടിമണ്ഡിതം.

ചൂളനിരാജാ ദൂതസ്സ വചനം സുത്വാ സോമനസ്സപ്പത്തോ ''ഇദാനി മേ പച്ചാമിത്തോ കുഹിം ഗമിസ്സതി, ഉഭിന്നമ്പി നേസം സീസാനി ഛിന്ദിത്വാ ജയപാനം പിവിസ്സാമാ''തി ചിന്തേത്വാ കേവലം സോമനസ്സം ദസ്സേന്തോ ദൂതസ്സ സക്കാരം കത്വാ അനന്തരം ഗാഥമാഹ -

ന്നർ൧. ''സ്വാഗതം തേവ വേദേഹ, അഥോ തേ അദുരാഗതം;
നക്ഖത്തഞ്ഞേവ പരിപുച്ഛ, അഹം കഞ്ഞം ദദാമി തേ;
സുവണ്ണേന പടിച്ഛന്നം, ദാസീഗണപുരക്ഖത''ന്തി.

തത്ഥ **വേദേഹാ**തി വേദേഹസ്സ സാസനം സുത്വാ തം പുരതോ ഠിതം വിയ ആലപതി. അഥ വാ ''ഏവം ബ്രഹ്മദത്തേന വുത്തന്തി വദേഹീ''തി ദൂതം ആണാപേന്തോ ഏവമാഹ.

തം സുത്വാ ദൂതോ വേദേഹസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ''ദേവ, മങ്ഗലകിരിയായ അനുച്ഛവികം നക്ഖത്തം കിര ജാനാഹി, രാജാ തേ ധീതരം ദേതീ''തി ആഹ. സോ ''അജ്ജേവ നക്ഖത്തം സോഭന''ന്തി പുന ദൂതം പഹിണി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

ന്നർ൨. ''തതോ ച രാജാ വേദേഹോ, നക്ഖത്തം പരിപുച്ഛഥ;
നക്ഖത്തം പരിപുച്ഛിത്വാ, ബ്രഹ്മദത്തസ്സ പാഹിണി.

ന്നർ൩. ''ദദാഹി ദാനി മേ ഭരിയം, നാരിം സബ്ബങ്ഗസോഭിനിം;
സുവണ്ണേന പടിച്ഛന്നം, ദാസീഗണപുരക്ഖത''ന്തി.

ചൂളനിരാജാപി -

ന്നർ൪. ''ദദാമി ദാനി തേ ഭരിയം, നാരിം സബ്ബങ്ഗസോഭിനിം;
സുവണ്ണേന പടിച്ഛന്നം, ദാസീഗണപുരക്ഖത''ന്തി. -

ഇമം ഗാഥം വത്വാ "ഇദാനി പേസേമി, ഇദാനി പേസേമീ"തി മുസാവാദം കത്വാ ഏകസതരാജൂനം സഞ്ഞം അദാസി "അട്ഠാരസഅക്ഖോഭണിസങ്ഖായ സേനായ സദ്ധിം സബ്ബേ യുദ്ധസജ്ജാ ഹുത്വാ നിക്ഖമന്തു, അജ്ജ ഉഭിന്നമ്പി പച്ചത്ഥികാനം സീസാനി ഛിന്ദിത്വാ സ്വേ ജയപാനം പിവിസ്സാമാ"തി. തേ സബ്ബേപി നിക്ഖമിംസു. സയം നിക്ഖന്തോ പന മാതരം ചലാകദേവിഞ്ച അഗ്ഗമഹേസിം, നന്ദാദേവിഞ്ച, പുത്തം പഞ്ചാലചന്ദഞ്ച, ധീതരം പഞ്ചാലചന്ദിഞ്ചാതി ചത്താരോ ജനേ ഓരോധേഹി സദ്ധിം പാസാദേ നിവാസാപേത്വാ നിക്ഖമി. ബോധിസത്തോപി വേദേഹരഞ്ഞോ ചേവ തേന സദ്ധിം ആഗതസേനായ ച മഹന്തം സക്കാരം കാരേസി . കേചി മനുസ്സാ സുരം പിവന്തി, കേചി മച്ഛമംസാദീനി ഖാദന്തി, കേചി ദൂരമഗ്ഗാ ആഗതത്താ കിലന്താ സയന്തി. വിദേഹരാജാ പന സേനകാദയോ ചത്താരോ പണ്ഡിതേ ഗഹേത്വാ അമച്ചഗണപരിവുതോ അലങ്കതമഹാതലേ നിസീദി.

ചൂളനിരാജാപി അട്ഠാരസഅക്ഖോഭണിസങ്ഖായ സേനായ സബ്ബം തം നഗരം തിസന്തിം ചതുസങ്ഖേപം പരിക്ഖിപിത്വാ അനേകസതസഹസ്സാഹി ഉക്കാഹി ധാരിയമാനാഹി അരുണേ ഉഗ്ഗച്ഛന്തേയേവ ഗഹണസജ്ജോ ഹുത്വാ അട്ഠാസി. തം ഞത്വാ മഹാസത്തോ അത്തനോ യോധാനം തീണി സതാനി പേസേസി "തുമ്ഹേ ജങ്ഘഉമങ്ഗേന ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ മാതരഞ്ച അഗ്ഗമഹേസിഞ്ച പുത്തഞ്ച ധീതരഞ്ച ജങ്ഘഉമങ്ഗേന ആനേത്വാ മഹാഉമങ്ഗേന നേത്വാ ഉമങ്ഗദ്വാരതോ ബഹി അകത്വാ അന്തോഉമങ്ഗേയേവ ഠപേത്വാ യാവ അമ്ഹാകം ആഗമനാ രക്ഖന്താ തത്ഥ ഠത്വാ അമ്ഹാകം ആഗമനകാലേ ഉമങ്ഗാ നീഹരിത്വാ ഉമങ്ഗദ്വാരേ മഹാവിസാലമാളകേ ഠപേഥാ"തി. തേ തസ്സ വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ ജങ്ഘഉമങ്ഗേന ഗന്ത്വാ സോപാനപാദമൂലേ ഫലകസന്ഥരണം ഉഗ്ഘാടേത്വാ സോപാനപാദമൂലേ സോപാനസീസേ മഹാതലേതി ഏത്തകേ ഠാനേ ആരക്ഖമനുസ്സേ ച ഖുജ്ജാദിപരിചാരികായോ ച ഹത്ഥപാദേസു ബന്ധിത്വാ മുഖഞ്ച പിദഹിത്വാ തത്ഥ തത്ഥ പടിച്ഛന്നട്ഠാനേ ഠപേത്വാ രഞ്ഞോ പടിയത്തം ഖാദനീയഭോജനീയം കിഞ്ചി ഖാദിത്വാ കിഞ്ചി ഭിന്ദിത്വാ ചുണ്ണവിചുണ്ണം കത്വാ അപരിഭോഗം കത്വാ ഛഡ്ഡേത്വാ ഉപരിപാസാദം അഭിരുഹിംസു. തദാ ചലാകദേവീ നന്ദാദേവിഞ്ച രാജപുത്തഞ്ച രാജധീതരഞ്ച ഗഹേത്വാ "കോ ജാനാതി, കിം ഭവിസ്സതീ"തി മഞ്ഞമാനാ അത്തനാ സദ്ധിം ഏകസയനേയേവ സയാപേസി. തേ യോധാ ഗബ്ഭദ്വാരേ ഠത്വാ പക്കോസിംസു. സാ നിക്ഖമിത്വാ "കിം, താതാ"തി ആഹ. "ദേവി, അമ്ഹാകം രാജാ വേദേഹഞ്ച മഹോസധഞ്ച ജീവിതക്ഖയം പാപേത്വാ സകലജമ്ബുദീപേ ഏകരജ്ജം കത്വാ ഏകസതരാജപരിവുതോ മഹന്തേന യസേന അജ്ജ മഹാജയപാനം പിവന്തോ തുമ്ഹേ ചത്താരോപി ജനേ ഗഹേത്വാ ആനേഹീ"തി അമ്ഹേ പഹിണീതി.

തേപി തേസം വചനം സദ്ദഹിത്വാ പാസാദാ ഓതരിത്വാ സോപാനപാദമൂലം അഗമിംസു. അഥ നേ ഗഹേത്വാ ജങ്ഘഉമങ്ഗം പവിസിംസു. തേ ആഹംസു "മയം ഏത്തകം കാലം ഇധ വസന്താ ഇമം വീഥിം ന ഓതിണ്ണപുബ്ബാ"തി. "ദേവി, ഇമം വീഥിം ന സബ്ബദാ ഓതരന്തി, മങ്ഗലവീഥി നാമേസാ, അജ്ജ മങ്ഗലദിവസഭാവേന രാജാ ഇമിനാ മഗ്ഗേന ആനേതും ആണാപേസീ"തി. തേ തേസം വചനം സദ്ദഹിംസു. അഥേകച്ചേ തേ ചത്താരോ ഗഹേത്വാ ഗച്ഛിംസു. ഏകച്ചേ നിവത്തിത്വാ രാജനിവേസനേ രതനഗബ്ഭേ വിവരിത്വാ യഥിച്ഛിതം രതനസാരം ഗഹേത്വാ ആഗമിംസു. ഇതരേപി ചത്താരോ ഖത്തിയാ പുരതോ

മഹാഉമങ്ഗം പത്വാ അലങ്കതദേവസഭം വിയ ഉമങ്ഗം ദിസ്വാ ‘‘രഞ്ഞോ അത്ഥായ സജ്ജിത’’ന്തി സഞ്ഞം കരിംസു. അഥ നേ ഗങ്ഗായ അവിദൂരഠാനം നേത്വാ അന്തോഉമങ്ഗേയേവ അലങ്കതഗബ്ഭേ നിസീദാപേത്വാ ഏകച്ചേ ആരക്ഖം ഗഹേത്വാ അച്ഛിംസു. ഏകച്ചേ തേസം ആനീതഭാവം ഞാപേതും ഗന്ത്വാ ബോധിസത്തസ്സ ആരോചേസും. സോ തേസം കഥം സുത്വാ ‘‘ഇദാനി മേ മനോരഥോ മത്ഥകം പാപുണിസ്സതീ’’തി സോമനസ്സജാതോ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. രാജാപി കിലേസാതുരതായ ‘‘ഇദാനി മേ ധീതരം പേസേസ്സതി, ഇദാനി മേ ധീതരം പേസേസ്സതീ’’തി പല്ലങ്കതോ ഉട്ഠായ വാതപാനേന ഓലോകേന്തോ അനേകേഹി ഉക്കാസതസഹസ്സേഹി ഏകോഭാസം ജാതം നഗരം മഹതിയാ സേനായ പരിവുതം ദിസ്വാ ആസങ്കിതപരിസങ്കിതോ ‘‘കിം നു ഖോ ഏത’’ന്തി പണ്ഡിതേഹി സദ്ധിം മന്തേന്തോ ഗാഥമാഹ -

൧൮൫. ‘‘ഹത്ഥീ അസ്സാ രഥാ പത്തീ, സേനാ തിട്ഠന്തി വമ്മിതാ;
ഉക്കാ പദിത്താ ഝായന്തി, കിം നു മഞ്ഞന്തി പണ്ഡിതാ’’തി.

തത്ഥ **കിം നു മഞ്ഞന്തീ**തി ചൂളനിരാജാ അമ്ഹാകം തുട്ഠോ, ഉദാഹു കുദ്ധോ, കിം നു പണ്ഡിതാ മഞ്ഞന്തീതി പുച്ഛി.

തം സുത്വാ സേനകോ ആഹ - ‘‘മാ ചിന്തയിത്ഥ, മഹാരാജ, അതിബഹൂ ഉക്കാ പഞ്ഞായന്തി, രാജാ തുമ്ഹാകം ദാതും ധീതരം ഗഹേത്വാ ഏതി മഞ്ഞേ’’തി. പുക്കുസോപി ‘‘തുമ്ഹാകം ആഗന്തുകസക്കാരം കാതും ആരക്ഖം ഗഹേത്വാ ഠിതോ ഭവിസ്സതീ’’തി ആഹ. ഏവം തേസം യം യം രുച്ചതി, തം തം കഥയിംസു. രാജാ പന ‘‘അസുകട്ഠാനേ സേനാ തിട്ഠന്തു, അസുകട്ഠാനേ ആരക്ഖം ഗണ്ഹഥ, അപ്പമത്താ ഹോഥാ’’തി വദന്താനം സദ്ദം സുത്വാ ഓലോകേന്തോ സന്നദ്ധപഞ്ചാവുധം സേനം പസ്സിത്വാ മരണഭയഭീതോ ഹുത്വാ മഹാസത്തസ്സ കഥം പച്ചാസീസന്തോ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

൧൮൬. ‘‘ഹത്ഥീ അസ്സാ രഥാ പത്തീ, സേനാ തിട്ഠന്തി വമ്മിതാ;
ഉക്കാ പദിത്താ ഝായന്തി, കിം നു കാഹന്തി പണ്ഡിതാ’’തി.

തത്ഥ **കിം നു കാഹന്തി പണ്ഡിതാ**തി പണ്ഡിത, കിം നാമ ചിന്തേസി, ഇമാ സേനാ അമ്ഹാകം കിം കരിസ്സന്തീതി.

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ ‘‘ഇമം അന്ധബാലം ഥോകം സന്താസേത്വാ പച്ഛാ മമ പഞ്ഞാബലം ദസ്സേത്വാ അസ്സാസേസ്സാമീ’’തി ചിന്തേത്വാ ആഹ -

൧൮൭. ‘‘രക്ഖതി തം മഹാരാജ, ചൂളനേയ്യോ മഹബ്ബലോ;
പദുട്ഠോ ബ്രഹ്മദത്തേന, പാതോ തം ഘാതയിസ്സതീ’’തി.

തം സുത്വാ സബ്ബേ മരണഭയതജ്ജിതാ ജാതാ. രഞ്ഞോ കണ്ഠോ സുസ്സി മുഖേ വേളോ പരിഛരിജ്ജി, സരീരേ ദാഹോ ഉപ്പജ്ജി. സോ മരണഭയഭീതോ പരിദേവന്തോ ദ്വേ ഗാഥാ ആഹ -

൧൮൮. ‘‘ഉബ്ബേധതി മേ ഹദയം, മുഖഞ്ച പരിസുസ്സതി;
നിബ്ബുതിം നാധിഗച്ഛാമി, അഗ്ഗിദഡ്ഢോവ ആതപേ.

൧൮൯. ‘‘കമ്മാരാനം യഥാ ഉക്കാ, അന്തോ ഝായതി നോ ബഹി;
ഏവമ്പി ഹദയം മയ്ഹം, അന്തോ ഝായതി നോ ബഹീ’’തി.

തത്ഥ **ഉബ്ബേധതീ**തി താത മഹോസധപണ്ഡിത, ഹദയം മേ മഹാവാതപ്പഹരിതം വിയ പല്ലവം കമ്പതി. **അന്തോ ഝായതീ**തി സോ “ഉക്കാ വിയ മയ്ഹം ഹദയമംസം അബ്ഭന്തരേ ഝായതി, ബഹി പന ന ഝായതീ”തി പരിദേവതി.

മഹാസത്തോ തസ്സ പരിദേവിതസദ്ദം സുത്വാ “അയം അന്ധബാലോ അഞ്ഞേസു ദിവസേസു മമ വചനം ന അകാസി, ഭിയ്യോ നം നിഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ ആഹ -

൩൭൦. “പമത്തോ മന്തനാതീതോ, ഭിന്നമന്തോസി ഖത്തിയ;
ഇദാനി ഖോ തം തായന്തു, പണ്ഡിതാ മന്തിനോ ജനാ.

൩൭൧. “അകത്വാമച്ചസ്സ വചനം, അത്ഥകാമഹിതേസിനോ;
അത്തപീതിരതോ രാജാ, മിഗോ കൂടേവ ഓഹിതോ.

൩൭൨. “യഥാപി മച്ഛോ ബളിസം, വങ്കം മംസേന ഛാദിതം;
ആമഗിദ്ധോ ന ജാനാതി, മച്ഛോ മരണമത്തനോ.

൩൭൩. “ഏവമേവ തുവം രാജ, ചൂളനേയ്യസ്സ ധീതരം;
കാമഗിദ്ധോ ന ജാനാസി, മച്ഛോവ മരണമത്തനോ.

൩൭൪. “സചേ ഗച്ഛസി പഞ്ചാലം, ഖിപ്പമത്തം ജഹിസ്സസി;
മിഗം പന്ഥാനുബന്ധംവ, മഹന്തം ഭയമേസ്സതി.

൩൭൫. “അനരിയരൂപോ പുരിസോ ജനിന്ദ, അഹീവ ഉച്ഛങ്ഗഗതോ ഡസേയ്യ;
ന തേന മിത്തിം കയിരാഥ ധീരോ, ദുക്ഖോ ഹവേ കാപുരിസേന സങ്ഗമോ.

൩൭൬. “യദേവ ജഞ്ഞാ പുരിസം ജനിന്ദ, സീലവായം ബഹുസ്സുതോ;
തേനേവ മിത്തിം കയിരാഥ ധീരോ, സുഖോ ഹവേ സപ്പുരിസേന സങ്ഗമോ”തി.

തത്ഥ **പമത്തോ**തി മഹാരാജ, ത്വം കാമേന പമത്തോ. **മന്തനാതീതോ**തി മയാ അനാഗതഭയം ദിസ്വാ പഞ്ഞായ പരിച്ഛിന്ദിത്വാ മന്തിതമന്തനം അതിക്കമന്തോ. **ഭിന്നമന്തോ**തി മന്തനാതിക്കന്തത്തായേവ ഭിന്നമന്തോ, യോ വാ തേ സേനകാദീഹി സദ്ധിം മന്തോ ഗഹിതോ, ഏസോ ഭിന്നോതിപി ഭിന്നമന്തോസി ജാതോ. **പണ്ഡിതാ**തി ഇമേ സേനകാദയോ ചത്താരോ ജനാ ഇദാനി തം രക്ഖന്തു, പസ്സാമി നേസം ബലന്തി ദീപേതി. **അകത്വാമച്ചസ്സാ**തി മമ ഉത്തമഅമച്ചസ്സ വചനം അകത്വാ. **അത്തപീതിരതോ**തി അത്തനോ കിലേസപീതിയാ അഭിരതോ ഹുത്വാ. **മിഗോ കൂടേവ ഓഹിതോ**തി യഥാ നാമ നിവാപലോഭേന ആഗതോ മിഗോ കൂടപാസേ ബജ്ഝതി, ഏവം മമ വചനം അഗ്ഗഹേത്വാ “പഞ്ചാലചണ്ഡിം ലഭിസ്സാമീ”തി കിലേസലോഭേന ആഗന്ത്വാ ഇദാനി കൂടപാസേ ബദ്ധോ മിഗോ വിയ ജാതോസീതി.

“യഥാപി മച്ഛോ”തി ഗാഥാദ്വയം “തദാ മയാ അയം ഉപമാ ആഭതാ”തി ദസ്സേതും വുത്തം. **“സചേ ഗച്ഛസീ”**തി ഗാഥാപി “ന കേവലം ഏത്തകമേവ, ഇമമ്പി അഹം ആഹരി”ന്തി ദസ്സേതും വുത്താ. **അനരിയരൂപോ**തി കേവട്ടബ്രാഹ്മണസദിസോ അസപ്പുരിസജാതികോ നില്ലജ്ജപുരിസോ. **ന തേന**

മിത്തിന്തി താദിസേന സദ്ധിം മിത്തിധമ്മം ന കയിരാഥ, ത്വം പന കേവട്ടേന സദ്ധിം മിത്തിധമ്മം കത്വാ തസ്സ വചനം ഗണ്ഹി. **ദുക്ഖോ**തി ഏവരൂപേന സദ്ധിം സങ്ഗമോ നാമ ഏകവാരമ്പി കതോ ഇധലോകേപി പരലോകേപി മഹാദുക്ഖാവഹനതോ ദുക്ഖോ നാമ ഹോതി. **യദേവാ**തി യം ഏവ, അയമേവ വാ പാഠോ. **സുഖോ**തി ഇധലോകേപി പരലോകേപി സുഖോയേവ.

അഥ നം ''പുന ഏവരൂപം കരിസ്സതീ''തി സുട്ഠുതരം നിഗ്ഗണ്ഹന്തോ പുബ്ബേ രഞ്ഞാ കഥിതകഥം ആഹരിത്വാ ദസ്സേന്തോ -

൧൦൭. ''ബാലോ തുവം ഏളമൂഗോസി രാജ, യോ ഉത്തമത്ഥാനി മയീ ലപിത്ഥോ;
കിമേവഹം നങ്ഗലകോടിവഡ്ഢോ, അത്ഥാനി ജാനാമി യഥാപി അഞ്ഞേ.

൧൦൮. ''ഇമം ഗലേ ഗഹേത്വാന, നാസേഥ വിജിതാ മമ;
യോ മേ രതനലാഭസ്സ, അന്തരായായ ഭാസതീ''തി. -

ഇമാ ദ്വേ ഗാഥാ വത്വാ ''മഹാരാജ, അഹം ഗഹപതിപുത്തോ, യഥാ തവ അഞ്ഞേ സേനകാദയോ പണ്ഡിതാ അത്ഥാനി ജാനന്തി, തഥാ കിമേവ അഹം ജാനിസ്സം, അഗോചരോ ഏസ മയ്ഹം, ഗഹപതിസിപ്പമേവാഹം ജാനാമി, അയം അത്ഥോ സേനകാദീനം പണ്ഡിതാനം പാകടോ ഹോതി, അജ്ജ തേ അട്ഠാരസഅക്ഖോഭണിസങ്ഖായ സേനായ പരിവാരിതസ്സ സേനകാദയോ അവസ്സയാ ഹോന്തു, മം പന ഗീവായം ഗഹേത്വാ നിക്കഡ്ഢിതും ആണാപേസി, ഇദാനി മം കസ്മാ പുച്ഛസീ''തി ഏവം സുനിഗ്ഗഹിതം നിഗ്ഗണ്ഹി.

തം സുത്വാ രാജാ ചിന്തേസി ''പണ്ഡിതോ മയാ കഥിതദോസമേവ കഥേതി. പുബ്ബേവ ഹി ഇദം അനാഗതഭയം ജാനി, തേന മം അതിവിയ നിഗ്ഗണ്ഹാതി, ന ഖോ പനായം ഏത്തകം കാലം നിക്കമ്മകോവ അച്ഛിസ്സതി, അവസ്സം ഇമിനാ മയ്ഹം സോത്ഥിഭാവോ കതോ ഭവിസ്സതീ''തി. അഥ നം പരിഗ്ഗണ്ഹന്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൦൯. ''മഹോസധ അതീതേന, നാനുവിജ്ഝന്തി പണ്ഡിതാ,
കിം മം അസ്സംവ സമ്ബദ്ധം, പതോദേനേവ വിജ്ഝസി.

൧൧൦. ''സചേ പസ്സസി മോക്ഖം വാ, ഖേമം വാ പന പസ്സസി;
തേനേവ മം അനുസാസ, കിം അതീതേന വിജ്ഝസീ''തി.

തത്ഥ **നാനുവിജ്ഝന്തീ**തി അതീതദോസം ഗഹേത്വാ മുഖസത്തീഹി ന വിജ്ഝന്തി. **അസ്സംവ സമ്ബദ്ധ**ന്തി സത്തുസേനായ പരിവുതത്താ സുട്ഠു ബന്ധിത്വാ ഠപിതം അസ്സം വിയ കിം മം വിജ്ഝസി. **തേനേവ മ**ന്തി ഏവം തേ മോക്ഖോ ഭവിസ്സതി, ഏവം ഖേമന്തി തേനേവ സോത്ഥിഭാവേന മം അനുസാസ അസ്സാസേഹി, തഞ്ഹി ഠപേത്വാ അഞ്ഞം മേ പടിസരണം നത്ഥീതി.

അഥ നം മഹാസത്തോ ''അയം രാജാ അതിവിയ അന്ധബാലോ, പുരിസവിസേസം ന ജാനാതി, ഥോകം കിലമേത്വാ പച്ഛാ തസ്സ അവസ്സയോ ഭവിസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ ആഹ -

൨൨൨. “അതീതം മാനുസം കമ്മം, ദുക്കരം ദുരഭിസമ്ഭവം;
ന തം സക്കോപി മോചേതും, ത്വം പജാനസ്സു ഖത്തിയ.

൨൨൩. “സന്തി വേഹായസാ നാഗാ, ഇദ്ധിമന്തോ യസസ്സിനോ;
തേപി ആദായ ഗച്ഛേയ്യും, യസ്സ ഹോന്തി തഥാവിധാ.

൨൨൪. “സന്തി വേഹായസാ അസ്സാ, ഇദ്ധിമന്തോ യസസ്സിനോ;
തേപി ആദായ ഗച്ഛേയ്യും, യസ്സ ഹോന്തി തഥാവിധാ.

൨൨൫. “സന്തി വേഹായസാ പക്ഖീ, ഇദ്ധിമന്തോ യസസ്സിനോ;
തേപി ആദായ ഗച്ഛേയ്യും, യസ്സ ഹോന്തി തഥാവിധാ.

൨൨൬. “സന്തി വേഹായസാ യക്ഖാ, ഇദ്ധിമന്തോ യസസ്സിനോ;
തേപി ആദായ ഗച്ഛേയ്യും, യസ്സ ഹോന്തി തഥാവിധാ.

൨൨൭. “അതീതം മാനുസം കമ്മം, ദുക്കരം ദുരഭിസമ്ഭവം;
ന തം സക്കോമി മോചേതും, അന്തലിക്ഖേന ഖത്തിയാ”തി.

തത്ഥ **കമ്മ**ന്തി മഹാരാജ, ഇദം ഇതോ തവ മോചനം നാമ അതീതം, മനുസ്സേഹി കത്തബ്ബകമ്മം അതീതം. **ദുക്കരം ദുരഭിസമ്ഭവ**ന്തി നേവ കാതും, ന സമ്ഭവിതും സക്കാ. **ന തം സക്കോമീ**തി അഹം തം ഇതോ മോചേതും ന സക്കോമി. **ത്വം പജാനസ്സു ഖത്തിയാ**തി മഹാരാജ, ത്വമേവേത്ഥ കത്തബ്ബം ജാനസ്സു. **വേഹായസാ**തി ആകാസേന ഗമനസമത്ഥാ. **നാഗാ**തി ഹത്ഥിനോ. **യസ്സാ**തി യസ്സ രഞ്ഞോ. **തഥാവിധാ**തി ഛദ്ദന്തകുലേ വാ ഉപോസഥകുലേ വാ ജാതാ നാഗാ ഹോന്തി, തം രാജാനം തേ ആദായ ഗച്ഛേയ്യും. **അസ്സാ**തി വലാഹകഅസ്സരാജകുലേ ജാതാ അസ്സാ. **പക്ഖീ**തി ഗരുള്ഹം സന്ധായാഹ. **യക്ഖാ**തി സാതാഗിരാദയോ യക്ഖാ. **അന്തലിക്ഖേനാ**തി അന്തലിക്ഖേന മോചേതും ന സക്കോമി, തം ആദായ ആകാസേന മിഥിലം നേതും ന സക്കോമീതി അത്ഥോ.

രാജാ തം സുത്വാ അപ്പടിഭാനോ നിസീദി. അഥ സേനകോ ചിന്തേസി “ഇദാനി രഞ്ഞോ ചേവ അമ്ഹാകഞ്ച ഠപേത്വാ പണ്ഡിതം അഞ്ഞം പടിസരണം നത്ഥി, രാജാ പനസ്സ കഥം സുത്വാ മരണഭയതജ്ജിതോ കിഞ്ചി വത്തും ന സക്കോതി, അഹം പണ്ഡിതം യാചിസ്സാമീ”തി. സോ യാചന്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൨൮. “അതീരദസ്സീ പുരിസോ, മഹന്തേ ഉദകണ്ണവേ;
യത്ഥ സോ ലഭതേ ഗാധം, തത്ഥ സോ വിന്ദതേ സുഖം.

൨൨൯. “ഏവം അമ്ഹഞ്ച രഞ്ഞോ ച, ത്വം പതിട്ഠാ മഹോസധ;
ത്വം നോസി മന്തിനം സേട്ഠോ, അമ്ഹേ ദുക്ഖാ പമോചയാ”തി.

തത്ഥ **അതീരദസ്സീ**തി സമുദ്ദേ ഭിന്നനാവോ തീരം അപസ്സന്തോ. **യത്ഥാ**തി ഊമിവേഗബ്ഭാഹതോ വിചരന്തോ യമ്ഹി പദേസേ പതിട്ഠം ലഭതി. **പമോചയാ**തി പുബ്ബേപി മിഥിലം പരിവാരേത്വാ ഠിതകാലേ തയാവ പമോചിതമ്ഹാ, ഇദാനിപി ത്വമേവ അമ്ഹേ ദുക്ഖാ മോചേഹീതി യാചി.

അഥ നം നിഗ്ഗണ്ഹന്തോ മഹാസത്തോ ഗാഥായ അജ്ഝഭാസി -

൩൬൯. അതീതം മാനുസം കമ്മം, ദുക്കരം ദുരഭിസമ്ഭവം;
ന തം സക്കോമി മോചേതും, ത്വം പജാനസ്സു സേനകാ’’തി.

തത്ഥ **പജാനസ്സു സേനക**ാതി സേനക, അഹം ന സക്കോമി, ത്വം പന ഇമം രാജാനം ആകാസേന മിഥിലം നേഹീതി.

രാജാ ഗഹേതബ്ബഗഹണം അപസ്സന്തോ മരണഭയതജ്ജിതോ മഹാസത്തേന സദ്ധിം കഥേതും അസക്കോന്തോ ‘‘കദാചി സേനകോപി കിഞ്ചി ഉപായം ജാനേയ്യ, പുച്ഛിസ്സാമി താവ ന’’ന്തി പുച്ഛന്തോ ഗാഥമാഹ -

൩൭൦. ‘‘സുണോഹി മേതം വചനം, പസ്സ സേനം മഹബ്ഭയം;
സേനകം ദാനി പുച്ഛാമി, കിം കിച്ചം ഇധ മഞ്ഞസീ’’തി.

തത്ഥ **കിം കിച്ച**ന്തി കിം കാതബ്ബയുത്തകം ഇധ മഞ്ഞസി, മഹോസധേനമ്ഹി പരിച്ചത്തോ, യദി ത്വം ജാനാസി, വദേഹീതി.

തം സുത്വാ സേനകോ ‘‘മം രാജാ ഉപായം പുച്ഛതി, സോഭനോ വാ ഹോതു മാ വാ, കഥേസ്സാമി ഏകം ഉപായ’’ന്തി ചിന്തേത്വാ ഗാഥമാഹ -

൩൭൧. ‘‘അഗ്ഗിം വാ ദ്വാരതോ ദേമ, ഗണ്ഹാമസേ വികന്തനം;
അഞ്ഞമഞ്ഞം വധിത്വാന, ഖിപ്പം ഹിസ്സാമ ജീവിതം;
മാ നോ രാജാ ബ്രഹ്മദത്തോ, ചിരം ദുക്ഖേന മാരയീ’’തി.

തത്ഥ **ദ്വാരതോ**തി ദ്വാരം പിദഹിത്വാ തത്ഥ അഗ്ഗിം ദേമ. **വികന്തന**ന്തി അഞ്ഞമഞ്ഞം വികന്തനം സത്ഥം ഗണ്ഹാമ. **ഹിസ്സാമ**ാതി ജീവിതം ഖിപ്പം ജഹിസ്സാമ, അലങ്കതപാസാദോയേവ നോ ദാരുചിതകോ ഭവിസ്സതി.

തം സുത്വാ രാജാ അനത്തമനോ ‘‘അത്തനോ പുത്തദാരസ്സ ഏവരൂപം ചിതകം കരോഹീ’’തി വത്വാ പുക്കുസാദയോ പുച്ഛി. തേപി അത്തനോ പതിരൂപാ ബാലകഥായേവ കഥയിംസു. തേന വുത്തം -

൩൭൨. ‘‘സുണോഹി മേതം വചനം, പസ്സ സേനം മഹബ്ഭയം;
പുക്കുസം ദാനി പുച്ഛാമി, കിം കിച്ചം ഇധ മഞ്ഞസി.

൩൭൩. ‘‘വിസം ഖാദിത്വാ മീയാമ, ഖിപ്പം ഹിസ്സാമ ജീവിതം;
മാ നോ രാജാ ബ്രഹ്മദത്തോ, ചിരം ദുക്ഖേന മാരയി.

൩൭൪. ‘‘സുണോഹി മേതം വചനം, പസ്സ സേനം മഹബ്ഭയം;
കാമിന്ദം ദാനി പുച്ഛാമി, കിം കിച്ചം ഇധ മഞ്ഞസി.

൩൭൫. ‘‘രജ്ജുയാ ബജ്ഝ മീയാമ, പപാതാ പപതാമസേ;
മാ നോ രാജാ ബ്രഹ്മദത്തോ, ചിരം ദുക്ഖേന മാരയി.

൩൭൬. ‘‘സുണോഹി മേതം വചനം, പസ്സ സേനം മഹബ്ഭയം;
ദേവിന്ദം ദാനി പുച്ഛാമി, കിം കിച്ചം ഇധ മഞ്ഞസി.

൩൭൭. ‘‘അഗ്ഗിം വാ ദ്വാരതോ ദേമ, ഗണ്ഹാമസേ വികന്തനം;
അഞ്ഞമഞ്ഞം വധിത്വാന, ഖിപ്പം ഹിസ്സാമ ജീവിതം;
ന നോ സക്കോതി മോചേതും, സുഖേനേവ മഹോസധോ’’തി.

അപിച ഏതേസു ദേവിന്ദോ “അയം രാജാ കിം കരോതി, അഗ്ഗിമ്ഹി സന്തേ ഖജ്ജോപനകം ധമതി, ഠപേത്വാ മഹോസധം അഞ്ഞോ ഇധ സോത്ഥിഭാവം കാതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി, അയം തം അപുച്ഛിത്വാ അമ്ഹേ പുച്ഛതി, മയം കിം ജാനാമാ”തി ചിന്തേത്വാ അഞ്ഞം ഉപായം അപസ്സന്തോ സേനകേന കഥിതമേവ കഥേത്വാ മഹാസത്തം വണ്ണേന്തോ ദ്വേ പാദേ ആഹ. തത്രായം അധിപ്പായോ - “മഹാരാജ, മയം സബ്ബേപി പണ്ഡിതമേവ യാചാമ. സചേ പന യാചിയമാനോപി ന നോ സക്കോതി മോചേതും സുഖേനേവ മഹോസധോ, അഥ സേനകസ്സ വചനം കരിസ്സാമാ”തി.

തം സുത്വാ രാജാ പുബ്ബേ ബോധിസത്തസ്സ കഥിതദോസം സരിത്വാ തേന സദ്ധിം കഥേതും അസക്കോന്തോ തസ്സ സുണന്തസ്സേവ പരിദേവന്തോ ആഹ -

ന്ന൩൮. “യഥാ കദലിനോ സാരം, അന്വേസം നാധിഗച്ഛതി;
ഏവം അന്വേസമാനാ നം, പഞ്ഹം നജ്ഝഗമാമസേ.

ന്ന൩൯. “യഥാ സിമ്ബലിനോ സാരം, അന്വേസം നാധിഗച്ഛതി;
ഏവം അന്വേസമാനാ നം, പഞ്ഹം നജ്ഝഗമാമസേ.

ന്നവ്വ൦. “അദേസേ വത നോ വുട്ഠം, കുഞ്ജരാനം വനോദകേ;
സകാസേ ദുമ്മനുസ്സാനം, ബാലാനം അവിജാനതം.

ന്നവ്വ൧. “ഉബ്ബേധതി മേ ഹദയം, മുഖഞ്ച പരിസുസ്സതി;
നിബ്ബുതിം നാധിഗച്ഛാമി, അഗ്ഗിദഡ്ഢോവ ആതപേ.

ന്നവ്വ൨. “കമ്മാരാനം യഥാ ഉക്കാ, അന്തോ ഝായതി നോ ബഹി;
ഏവമ്പി ഹദയം മയ്ഹം, അന്തോ ഝായതി നോ ബഹീ”തി.

തത്ഥ **കദലിനോ**തി യഥാ കദലിക്ഖന്ധസ്സ നിസ്സാരത്താ സാരത്ഥികോ പുരിസോ അന്വേസന്തോപി തതോ സാരം നാധിഗച്ഛതി, ഏവം മയം ഇമമ്ഹാ ദുക്ഖാ മുച്ചനുപായം പഞ്ഹം പഞ്ച പണ്ഡിതേ പുച്ഛിത്വാ അന്വേസമാനാപി പഞ്ഹം നജ്ഝഗമാമസേ. അമ്ഹേഹി പുച്ഛിതം ഉപായം അജാനന്താ അസ്സുണന്താ വിയ ജാതാ, മയം തം പഞ്ഹം നാധിഗച്ഛാമ. ദുതിയഗാഥായപി ഏസേവ നയോ. **കുഞ്ജരാനം വനോദകേ**തി യഥാ കുഞ്ജരാനം നിരുദകേ ഠാനേ വുട്ഠം അദേസേ വുട്ഠം നാമ ഹോതി, തേ ഹി തഥാരൂപേ നിരുദകേ വനഗഹനേ പദേസേ വസന്താ ഖിപ്പമേവ പച്ചാമിത്താനം വസം ഗച്ഛന്തി, ഏവം അമ്ഹേഹിപി ഇമേസം ദുമ്മനുസ്സാനം ബാലാനം സന്തികേ വസന്തേഹി അദേസേ വുട്ഠം. ഏത്തകേസു ഹി പണ്ഡിതേസു ഏകോപി മേ ഇദാനി പടിസരണം നത്ഥീതി നാനാവിധേന വിലപതി.

തം സുത്വാ പണ്ഡിതോ “അയം രാജാ അതിവിയ കിലമതി. സചേ നം ന അസ്സാസേസ്സാമി, ഹദയേന ഫലിതേന മരിസ്സതീ”തി ചിന്തേത്വാ അസ്സാസേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

ന്നവ്വ൩. “തതോ സോ പണ്ഡിതോ ധീരോ, അത്ഥദസ്സീ മഹോസധോ;
വേദേഹം ദുക്ഖിതം ദിസ്വാ, ഇദം വചനമബ്രവി.

ന്നവ്വ൪. “മാ ത്വം ഭായി മഹാരാജ, മാ ത്വം ഭായി രഥേസഭ;
അഹം തം മോചയിസ്സാമി, രാഹുഗ്ഗഹംവ ചന്ദിമം.

ന്നവ്വ൫. “മാ ത്വം ഭായി മഹാരാജ, മാ ത്വം ഭായി രഥേസഭ;
അഹം തം മോചയിസ്സാമി, രാഹുഗ്ഗഹംവ സൂരിയം.

ന്നവ്വ൬. “മാ ത്വം ഭായി മഹാരാജ, മാ ത്വം ഭായി രഥേസഭ;
അഹം തം മോചയിസ്സാമി, പങ്കേ സന്നംവ കുഞ്ജരം.

ന്നവ്വ൭. “മാ ത്വം ഭായി മഹാരാജ, മാ ത്വം ഭായി രഥേസഭ;
അഹം തം മോചയിസ്സാമി, പേളാബദ്ധംവ പന്നഗം.

ന്നവ്വ൮. “മാ ത്വം ഭായി മഹാരാജ, മാ ത്വം ഭായി രഥേസഭ;
അഹം തം മോചയിസ്സാമി, പക്ഖിം ബദ്ധംവ പഞ്ജരേ.

ന്നവ്വ൯. “മാ ത്വം ഭായി മഹാരാജ, മാ ത്വം ഭായി രഥേസഭ;
അഹം തം മോചയിസ്സാമി, മച്ഛേ ജാലഗതേരിവ.

ന്നൻ൦. “മാ ത്വം ഭായി മഹാരാജ, മാ ത്വം ഭായി രഥേസഭ;
അഹം തം മോചയിസ്സാമി, സയോഗ്ഗബലവാഹനം.

ന്നൻ൧. “മാ ത്വം ഭായി മഹാരാജ, മാ ത്വം ഭായി രഥേസഭ;
പഞ്ചാലം വാഹയിസ്സാമി, കാകസേനംവ ലേഡ്ഡുനാ.

ന്നൻ൨. “അദു പഞ്ഞാ കിമത്ഥിയാ, അമച്ചോ വാപി താദിസോ;
യോ തം സമ്ബാധപക്ഖന്ദം, ദുക്ഖാ ന പരിമോചയേ”തി.

തത്ഥ **ഇദന്തി** ദവഡാഹദഡ്ഢേ അരഞ്ഞേ ഘനവസ്സം വസ്സാപേന്തോ വിയ നം അസ്സാസേന്തോ ഇദം “മാ ത്വം ഭായി, മഹാരാജാ”തിആദികം വചനം അബ്രവി. തത്ഥ **സന്നന്തി** ലഗ്ഗം. **പേളാബദ്ധന്തി** പേളായ അബ്ഭന്തരഗതം സപ്പം. **പഞ്ചാലന്തി** ഏത്തം ഏവം മഹന്തിമ്പി പഞ്ചാലരഞ്ഞോ സേനം. **വാഹയിസ്സാമീതി** പലാപേസ്സാമി . **അദൂതി** നാമത്ഥേ നിപാതോ, പഞ്ഞാ നാമ കിമത്ഥിയാതി അത്ഥോ. **അമച്ചോ വാപി താദിസോതി** താദിസോ പഞ്ഞായ സമ്പന്നോ അമച്ചോ വാപി കിമത്ഥിയോ, യോ തം ഏവം മരണസമ്ബാധപ്പത്തം ദുക്ഖാ ന പരിമോചയേ. മഹാരാജ, അഹം പഠമതരം ആഗച്ഛന്തോ നാമ കിമത്ഥം ആഗതോതി മഞ്ഞസി. മാ ഭായി, അഹം തം ഇമമ്ഹാ ദുക്ഖാ മോചയിസ്സാമീതി അസ്സാസേസി.

സോപി തസ്സ വചനം സുത്വാ “ഇദാനി മേ ജീവിതം ലദ്ധ”ന്തി അസ്സാസം പടിലഭി. ബോധിസത്തേന സീഹനാദേ കതേ സബ്ബേ ച തുസ്സിംസു. അഥ നം സേനകോ പുച്ഛി “പണ്ഡിത, ത്വം സബ്ബേ അമ്ഹേ ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തോ കേനുപായേന ഗമിസ്സസീ”തി? “അലങ്കതഉമങ്ഗേന നേസ്സാമി, തുമ്ഹേ ഗമനസജ്ജാ ഹോഥാ”തി വത്വാ ഉമങ്ഗദ്വാരവിവരണത്ഥം യോധേ ആണാപേന്തോ ഗാഥമാഹ -

ന്നൻ൩. “ഏഥ മാണവാ ഉട്ഠേഥ, മുഖം സോധേഥ സന്ധിനോ;
വേദേഹോ സഹമച്ചേഹി, ഉമങ്ഗേന ഗമിസ്സതീ”തി.

തത്ഥ **മാണവാതി** തരുണാധിവചനം. **മുഖം സോധേഥാതി** ഉമങ്ഗദ്വാരം വിവരഥ. **സന്ധിനോതി** ഘരസന്ധിനോ ച ദ്വാരം സോധേഥ, ഏകസതാനം സയനഗബ്ഭാനം ദ്വാരം വിവരഥ, അനേകസതാനം ദീപാലയാനം ദ്വാരം വിവരഥാതി.

തേ ഉട്ഠായ ഉമങ്ഗദ്വാരം വിവരിംസു. സകലോ ഉമങ്ഗോ ഏകോഭാസോ അലങ്കതദേവസഭാ വിയ വിരോചി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

ന്ന്ൽ. ''തസ്സ തം വചനം സുത്വാ, പണ്ഡിതസ്സാനുചാരിനോ;
ഉമങ്ഗദ്വാരം വിവരിംസു, യന്തയുത്തേ ച അഗ്ഗളേ''തി.

തത്ഥ **അനുചാരിനോ**തി വേയ്യാവച്ചകരാ. **യന്തയുത്തേ ച അഗ്ഗളേ**തി സൂചിഘടികസമ്പന്നാനി ച ദ്വാരകവാടാനി.

തേ ഉമങ്ഗദ്വാരം വിവരിത്വാ മഹാസത്തസ്സ ആരോചേസും. സോ രഞ്ഞോ സഞ്ഞമദാസി ''കാലോ, ദേവ, പാസാദാ ഓതരഥാ''തി. തം സുത്വാ രാജാ ഓതരി. അഥ സേനകോ സീസതോ നാളിപട്ടം അപനേത്വാ സാടകം ഓമുഞ്ചിത്വാ കച്ഛം ദള്ഹം ബന്ധി. അഥ നം മഹാസത്തോ ദിസ്വാ ''സേനക, കിം കരോസീ''തി പുച്ഛി. ''പണ്ഡിത, ഉമങ്ഗേന ഗച്ഛന്തേഹി നാമ വേഠനം മോചേത്വാ കച്ഛം ദള്ഹം ബന്ധിത്വാ ഗന്തബ്ബ''ന്തി . ''സേനക, 'ഉമങ്ഗം പവിസന്തോ ഓനമിത്വാ ജണ്ണുകേഹി പതിട്ഠായ പവിസിസ്സാമീ'തി മാ സഞ്ഞമകാസി. സചേ ഹത്ഥിനാ ഗന്തുകാമോസി, ഹത്ഥിം അഭിരുയ്ഹ ഗച്ഛാഹി. സചേ അസ്സേന ഗന്തുകാമോസി, അസ്സം അഭിരുയ്ഹ ഗച്ഛാഹി. ഉച്ചോ ഉമങ്ഗോ അട്ഠാരസഹത്ഥുബ്ബേധോ വിസാലദ്വാരോ, ത്വം യഥാരുചിയാ അലങ്കതപ്പടിയത്തോ രഞ്ഞോ പുരതോ ഗച്ഛാഹീ''തി ആഹ. ബോധിസത്തോ കിര സേനകസ്സ ഗമനം പുരതോ വിചാരേത്വാ രാജാനം മജ്ഝേ കത്വാ സയം പച്ഛതോ അഹോസി. കിം കാരണാ? രാജാ അലങ്കതഉമങ്ഗം ഓലോകേന്തോ മാ സണികം അഗമാസീതി. ഉമങ്ഗേ മഹാജനസ്സ യാഗുഭത്തഖാദനീയാദീനി അപ്പമാണാനി അഹേസും. തേ മനുസ്സാ ഖാദന്താ പിവന്താ ഉമങ്ഗം ഓലോകേന്താ ഗച്ഛന്തി. മഹാസത്തോ ''യാഥ മഹാരാജ, യാഥ മഹാരാജാ''തി ചോദേന്തോ പച്ഛതോ യാതി. രാജാ അലങ്കതദേവസഭം വിയ ഉമങ്ഗം ഓലോകേന്തോ യാതി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

ന്ന്ൽ. ''പുരതോ സേനകോ യാതി, പച്ഛതോ ച മഹോസധോ;
മജ്ഝേ ച രാജാ വേദേഹോ, അമച്ചപരിവാരിതോ''തി.

രഞ്ഞോ ആഗതഭാവം ഞത്വാ തേ മാണവാ രാജമാതരഞ്ച ദേവിഞ്ച പുത്തഞ്ച ധീതരഞ്ച ഉമങ്ഗാ നീഹരിത്വാ മഹാവിസാലമാളകേ ഠപേസും. രാജാപി ബോധിസത്തേന സദ്ധിം ഉമങ്ഗാ നിക്ഖമി. തേ രാജാനഞ്ച പണ്ഡിതഞ്ച ദിസ്വാ ''നിസ്സംസയം പരഹത്ഥം ഗതമ്ഹാ, അമ്ഹേ ഗഹേത്വാ ആഗതേഹി പണ്ഡിതസ്സ പുരിസേഹി ഭവിതബ്ബ''ന്തി മരണഭയതജ്ജിതാ മഹാവിരവം വിരവിംസു. ചൂളനിരാജാപി കിര വേദേഹരഞ്ഞോ പലായനഭയേന ഗങ്ഗാതോ ഗാവുതമത്തട്ഠാനേ അട്ഠാസി. സോ സന്നിസിന്നായ രത്തിയാ തേസം വിരവം സുത്വാ ''നന്ദാദേവിയാ വിയ സദ്ദോ''തി വത്തുകാമോപി ''കുഹിം നന്ദാദേവിം പസ്സിസ്സസീ''തി പരിഹാസഭയേന ന കിഞ്ചി ആഹ. മഹാസത്തോ പന തസ്മിം ഠാനേ പഞ്ചാലചന്ദിം കുമാരികം രതനരാസിമ്ഹി ഠപേത്വാ അഭിസിഞ്ചിത്വാ ''മഹാരാജ, ത്വം ഇമിസ്സാ കാരണാ ആഗതോ, അയം തേ അഗ്ഗമഹേസീ ഹോതൂ''തി ആഹ. തീണി നാവാസതാനി ഉപട്ഠാപേസും, രാജാ വിസാലമാളകാ ഓതരിത്വാ അലങ്കതനാവം അഭിരുഹി. തേപി ചത്താരോ ഖത്തിയാ നാവം അഭിരുഹിംസു. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൨൯൬. “ഗങ്ഗാ നിക്ഖമിത്വാന, വേദേഹോ നാവമാരുഹി;
അഭിരുള്ഹഞ്ച തം ഞത്വാ, അനുസാസി മഹോസധോ.

൨൯൭. “അയം തേ സസുരോ ദേവ, അയം സസ്സു ജനാധിപ;
യഥാ മാതു പടിപത്തി, ഏവം തേ ഹോതു സസ്സുയാ.

൨൯൮. “യഥാപി നിയകോ ഭാതാ, സഉദരിയോ ഏകമാതുകോ;
ഏവം പഞ്ചാലചന്ദോ തേ, ദയിതബ്ബോ രഥേസഭ.

൨൯൯. “അയം പഞ്ചാലചന്ദീ തേ, രാജപുത്തീ അഭിച്ഛിതാ;
കാമം കരോഹി തേ തായ, ഭരിയാ തേ രഥേസഭാ”തി.

തത്ഥ **അനുസാസീ**തി ഏവം കിരസ്സ അഹോസി “കദാചി ഏസോ കുജ്ഝിത്വാ ചൂളനിരഞ്ഞോ മാതരം മാരേയ്യ, അഭിരൂപായ നന്ദാദേവിയാ സദ്ധിം സംവാസം കപ്പേയ്യ, രാജകുമാരം വാ മാരേയ്യ, പടിഞ്ഞമസ്സ ഗണ്ഹിസ്സാമീ”തി. തസ്മാ **“അയം തേ”**തിആദീനി വദന്തോ അനുസാസി. തത്ഥ **അയം തേ സസുരോ**തി അയം തവ സസുരസ്സ ചൂളനിരഞ്ഞോ പുത്തോ പഞ്ചാലചന്ദിയാ കനിട്ഠഭാതികോ, അയം തേ ഇദാനി സസുരോ. **അയം സസ്സൂ**തി അയം ഇമിസ്സാ മാതാ നന്ദാദേവീ നാമ തവ സസ്സു. **യഥാമാതൂ**തി യഥാ മാതു പുത്താ വത്തപ്പടിവത്തം കരോന്തി , ഏവം തേ ഏതിസ്സാ ഹോതു, ബലവതിം മാതുസഞ്ഞം പച്ചുപട്ഠാപേത്വാ മാ നം കദാചി ലോഭചിത്തേന ഓലോകേഹി. **നിയകോ**തി അജ്ഝത്തികോ ഏകപിതരാ ജാതോ. **ഏകമാതുകോ**തി ഏകമാതരാ ജാതോ. **ദയിതബ്ബോ**തി പിയായിതബ്ബോ. **ഭരിയാ**തി അയം തേ ഭരിയാ, മാ ഏതിസ്സാ അവമാനം അകാസീതി രഞ്ഞോ പടിഞ്ഞം ഗണ്ഹി.

രാജാപി “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛി. രാജമാതരം പന ആരബ്ഭ കിഞ്ചി ന കഥേസി. കിം കാരണാ? തസ്സാ മഹല്ലകഭാവേനേവ. ഇദം പന സബ്ബം ബോധിസത്തോ തീരേ ഠത്വാവ കഥേസി. അഥ നം രാജാ മഹാദുക്ഖതോ മുത്തതായ ഗന്തുകാമോ ഹുത്വാ “താത, ത്വം തീരേ ഠിതോവ കഥേസീ”തി വത്വാ ഗാഥമാഹ -

൩൦൦. “ആരുയ്ഹ നാവം തരമാനോ, കിം നു തീരമ്ഹി തിട്ഠസി;
കിച്ഛാ മുത്താമ്ഹ ദുക്ഖതോ, യാമ ദാനി മഹോസധാ”തി.

മഹാസത്തോ “ദേവ, തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം ഗമനം നാമ മയ്ഹം അയുത്ത”ന്തി വത്വാ ആഹ -

൩൦൧. “നേസ ധമ്മോ മഹാരാജ, യോഹം സേനായ നായകോ;
സേനങ്ഗം പരിഹാപേത്വാ, അത്താനം പരിമോചയേ.

൩൦൨. “നിവേസനമ്ഹി തേ ദേവ, സേനങ്ഗം പരിഹാപിതം;
തം ദിന്നം ബ്രഹ്മദത്തേന, ആനയിസ്സം രഥേസഭാ”തി.

തത്ഥ **ധമ്മോ**തി സഭാവോ. **നിവേസനമ്ഹീ**തി തം നഗരം സന്ധായാഹ. **പരിമോചയേ**തി പരിമോചേയ്യം. **പരിഹാപിത**ന്തി ഛഡ്ഡിതം. തേസു ഹി മനുസ്സേസു ദൂരമഗ്ഗം ആഗതത്താ കേചി കിലന്താ നിദ്ദം ഓക്കന്താ കേചി ഖാദന്താ പിവന്താ അമ്ഹാകം നിക്ഖന്തഭാവമ്പി ന ജാനിംസു, കേചി ഗിലാനാ.

മയാ സദ്ധിം ചത്താരോ മാസേ കമ്മം കത്വാ മമ ഉപകാരകാ മനുസ്സാ ചേത്ഥ ബഹൂ, ന സക്കാ മയാ ഏകമനുസ്സമ്പി ഛഡ്ഡേത്വാ ഗന്തും, അഹം പന നിവത്തിത്വാ സബ്ബമ്പി തം തവ സേനം ബ്രഹ്മദത്തേന ദിന്നം അപ്പടിവിദ്ധം ആനേസ്സാമി. തുമ്ഹേ, മഹാരാജ, കത്ഥചി അവിലമ്ബന്താ സീഘം ഗച്ഛഥ. മയാ ഏവാ അന്തരാമഗ്ഗേ ഹത്ഥിവാഹനാദീനി ഠപിതാനി, കിലന്തകിലന്താനി പഹായ സമത്ഥസമത്ഥേഹി സീഘം മിഥിലമേവ പവിസഥാതി.

തതോ രാജാ ഗാഥമാഹ -

൭൦൩. ‘‘അപ്പസേനോ മഹാസേനം, കഥം വിഗ്ഗയ്ഹ ഠസ്സസി;
ദുബ്ബലോ ബലവന്തേന, വിഹഞ്ഞിസ്സസി പണ്ഡിതാ’’തി.

തത്ഥ **വിഗ്ഗയ്ഹാ**തി പരിപ്ഫരിത്വാ. **വിഹഞ്ഞിസ്സസീ**തി ഹഞ്ഞിസ്സസി.

തതോ ബോധിസത്തോ ആഹ -

൭൦൪. ‘‘അപ്പസേനോപി ചേ മന്തീ, മഹാസേനം അമന്തിനം;
ജിനാതി രാജാ രാജാനോ, ആദിച്ചോവുദയം തമ’’ന്തി.

തത്ഥ **മന്തീ**തി മന്തായ സമന്നാഗതോ പഞ്ഞവാ ഉപായകുസലോ. **അമന്തിന**ന്തി അനുപായകുസലം ജിനാതി, പഞ്ഞവാ ദുപ്പഞ്ഞം ജിനാതി. **രാജാ രാജാനോ**തി ഏകോപി ച ഏവരൂപോ രാജാ ബഹൂപി ദുപ്പഞ്ഞരാജാനോ ജിനാതിയേവ. യഥാ കിന്തി? **ആദിച്ചോവുദയം തമ**ന്തി, യഥാ ആദിച്ചോ ഉദയന്തോ തമം വിദ്ധംസേത്വാ ആലോകം ദസ്സേതി, ഏവം ജിനാതി ചേവ സൂരിയോ വിയ വിരോചതി ച.

ഇദം വത്വാ മഹാസത്തോ രാജാനം ‘‘ഗച്ഛഥ തുമ്ഹേ’’തി വന്ദിത്വാ ഉയ്യോജേസി. സോ ‘‘മുത്തോ വതമ്ഹി അമിത്തഹത്ഥതോ, ഇമിസ്സാ ച ലദ്ധത്താ മനോരഥോപി മേ മത്ഥകം പത്തോ’’തി ബോധിസത്തസ്സ ഗുണേ ആവജ്ജേത്വാ ഉപ്പന്നപീതിപാമോജ്ജോ പണ്ഡിതസ്സ ഗുണേ സേനകസ്സ കഥേന്തോ ഗാഥമാഹ -

൭൦൫. ‘‘സുസുഖം വത സംവാസോ, പണ്ഡിതേഹീതി സേനക;
പക്ഖീവ പഞ്ജരേ ബദ്ധേ, മച്ഛേ ജാലഗതേരിവ;
അമിത്തഹത്ഥത്തഗതേ, മോചയീ നോ മഹോസധോ’’തി.

തത്ഥ **സുസുഖം വതാ**തി അതിസുഖം വത ഇദം, യോ സംവാസോ പണ്ഡിതേഹി. **ഇതീ**തി കാരണത്ഥേ നിപാതോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യസ്മാ അമിത്തഹത്ഥഗതേ മോചയി നോ മഹോസധോ, തസ്മാ, സേനക, വദാമി. സുസുഖം വത ഇദം, യോ ഏസ പണ്ഡിതേഹി സംവാസോതി.

തം സുത്വാ സേനകോപി പണ്ഡിതസ്സ ഗുണേ കഥേന്തോ ആഹ -

൭൦൬. ‘‘ഏവമേതം മഹാരാജ, പണ്ഡിതാ ഹി സുഖാവഹാ;
പക്ഖീവ പഞ്ജരേ ബദ്ധേ, മച്ഛേ ജാലഗതേരിവ;
അമിത്തഹത്ഥത്തഗതേ, മോചയീ നോ മഹോസധോ’’തി.

അഥ വേദേഹരാജാ നദിം ഉത്തരിത്വാ യോജനന്തരേ യോജനന്തരേ മഹാസത്തേന കാരിതഗാമം സമ്പത്തോ. തത്രസ്സ ബോധിസത്തേന ഠപിതമനുസ്സാ

ഹത്ഥിവാഹനാദീനി ചേവ അന്നപാനാദീനി ച അദംസു. സോ കിലന്തേ ഹത്ഥിഅസ്സരഥാദയോ ഠപേത്വാ ഇതരേ ആദായ തേഹി സദ്ധിം അഞ്ഞം ഗാമം പാപുണി. ഏതേനുപായേന യോജനസതികം മഗ്ഗം അതിക്കമിത്വാ പുനദിവസേ പാതോവ മിഥിലം പാവിസി. മഹാസത്തോപി ഉമങ്ഗദ്വാരം ഗന്ത്വാ അത്തനാ സന്നദ്ധഖഗ്ഗം ഓമുഞ്ചിത്വാ ഉമങ്ഗദ്വാരേ വാലുകം വിയൂഹിത്വാ ഠപേസി. ഠപേത്വാ ച പന ഉമങ്ഗം പവിസിത്വാ ഉമങ്ഗേന ഗന്ത്വാ നഗരം പവിസിത്വാ പാസാദം അഭിരുയ്ഹ ഗന്ധോദകേന ന്ഹത്വാ നാനഗ്ഗരസഭോജനം ഭുഞ്ജിത്വാ സയനവരഗതോ ''മനോരഥോ മേ മത്ഥകം പത്തോ''തി ആവജ്ജേന്തോ നിപജ്ജി. അഥ തസ്സാ രത്തിയാ അച്ചയേന ചൂളനിരാജാ സേനങ്ഗം വിചാരയമാനോ തം നഗരം ഉപാഗമി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൩൦൭. ''രക്ഖിത്വാ കസിണം രത്തിം, ചൂളനേയ്യോ മഹബ്ബലോ;
ഉദേന്തം അരുണുഗ്ഗസ്മിം, ഉപകാരിം ഉപാഗമി.

൩൦൮. ''ആരുയ്ഹ പവരം നാഗം, ബലവന്തം സട്ഠിഹായനം;
രാജാ അവോച പഞ്ചാലോ, ചൂളനേയ്യോ മഹബ്ബലോ.

൩൦൯. ''സന്നദ്ധോ മണിവമ്മേന, സരമാദായ പാണിനാ;
പേസിയേ അജ്ഝഭാസിത്ഥ, പുഥുഗുമ്ബേ സമാഗതേ''തി.

തത്ഥ **കസിണ**ന്തി സകലം നിസ്സേസം. **ഉദേന്ത**ന്തി ഉദേന്തേ. **ഉപകാരി**ന്തി പഞ്ചാലനഗരം ഉപാദായ മഹാസത്തേനകാരിതത്താ ''ഉപകാരീ''തി ലദ്ധനാമകം തം നഗരം ഉപാഗമി. **അവോചാ**തി അത്തനോ സേനം അവോച. **പേസിയേ**തി അത്തനോ പേസനകാരകേ. **അജ്ഝഭാസിത്ഥാ**തി അധിഅഭാസിത്ഥ, പുരേതരമേവ അഭാസിത്ഥ, **പുഥുഗുമ്ബേ**തി ബഹൂസു സിപ്പേസു പതിട്ഠിതേ അനേകസിപ്പജാനനകേതി.

ഇദാനി തേ സരൂപതോ ദസ്സേതുമാഹ -

൩൧൦. ''ഹത്ഥാരോഹേ അനീകട്ഠേ, രഥികേ പത്തികാരകേ;
ഉപാസനമ്ഹി കതഹത്ഥേ, വാലവേധേ സമാഗതേ''തി.

തത്ഥ **ഉപാസനമ്ഹീ**തി ധനുസിപ്പേ. **കതഹത്ഥേ**തി അവിരജ്ഝനവേധിതായ സമ്പന്നഹത്ഥേ.

ഇദാനി രാജാ വേദേഹം ജീവഗ്ഗാഹം ഗണ്ഹാപേതും ആണാപേന്തോ ആഹ -

൩൧൧. ''പേസേഥ കുഞ്ജരേ ദന്തീ, ബലവന്തേ സട്ഠിഹായനേ;
മദ്ദന്തു കുഞ്ജരാ നഗരം, വേദേഹേന സുമാപിതം.

൩൧൨. ''വച്ഛദന്തമുഖാ സേതാ, തിക്ഖഗ്ഗാ അട്ഠിവേധിനോ;
പണുന്നാ ധനുവേഗേന, സമ്പതന്തുതരീതരാ.

൩൧൩. ''മാണവാ വമ്മിനോ സൂരാ, ചിത്രദണ്ഡയുതാവുധാ;
പക്ഖന്ദിനോ മഹാനാഗാ, ഹത്ഥീനം ഹോന്തു സമ്മുഖാ.

൩൧൪. ''സത്തിയോ തേലധോതായോ, അച്ചിമന്താ പഭസ്സരാ;
വിജ്ജോതമാനാ തിട്ഠന്തു, സതരംസീവ താരകാ.

൭൮൫. “ആവുധബലവന്താനം , ഗുണികായൂരധാരിനം;
ഏതാദിസാനം യോധാനം, സങ്ഗാമേ അപലായിനം;
വേദേഹോ കുതോ മുച്ചിസ്സതി, സചേ പക്ഖീവ കാഹിതി.

൭൮൬. “തിംസ മേ പുരിസനാവുത്യോ, സബ്ബേവേകേകനിച്ചിതാ;
യേസം സമം ന പസ്സാമി, കേവലം മഹിമം ചരം.

൭൮൭. “നാഗാ ച കപ്പിതാ ദന്തീ, ബലവന്തോ സട്ഠിഹായനാ;
യേസം ഖന്ധേസു സോഭന്തി, കുമാരാ ചാരുദസ്സനാ.

൭൮൮. “പീതാലങ്കാരാ പീതവസനാ, പീതുത്തരനിവാസനാ;
നാഗഖന്ധേസു സോഭന്തി, ദേവപുത്താവ നന്ദനേ.

൭൮൯. “പാഠീനവണ്ണാ നേത്തിംസാ, തേലധോതാ പഭസ്സരാ;
നിട്ഠിതാ നരധീരേഭി, സമധാരാ സുനിസ്സിതാ.

൭൯൦. “വേല്ലാലിനോ വീതമലാ, സിക്കായസമയാ ദളാ;
ഗഹിതാ ബലവന്തേഭി, സുപ്പഹാരപ്പഹാരിഭി.

൭൯൧. “സുവണ്ണഥരുസമ്പന്നാ, ലോഹിതകച്ഛുപധാരിതാ;
വിവത്തമാനാ സോഭന്തി, വിജ്ജൂവബ്ഭഘനന്തരേ.

൭൯൨. “പടാകാ വമ്മിനോ സൂരാ, അസിചമ്മസ്സ കോവിദാ;
ധനുഗ്ഗഹാ സിക്ഖിതരാ, നാഗഖന്ധേ നിപാതിനോ.

൭൯൩. “ഏതാദിസേഹി പരിക്ഖിത്തോ, നത്ഥി മോക്ഖോ ഇതോ തവ;
പഭാവം തേ ന പസ്സാമി, യേന ത്വം മിഥിലം വജേ”തി.

തത്ഥ **ദന്തീ**തി സമ്പന്നദന്തേ. **വച്ഛദന്തമുഖാ**തി നിഖാദനസദിസമുഖാ. **പണുന്നാ**തി വിസ്സട്ഠാ. **സമ്പതന്തുതരീതരാ**തി ഏവരൂപാ സരാ ഇതരീതരാ സമ്പതന്തു സമാഗച്ഛന്തു. ഘനമേഘവസ്സം വിയ സരവസ്സം വസ്സഥാതി ആണാപേസി. **മാണവാ**തി തരുണയോധാ. **വമ്മിനോ**തി വമ്മഹത്ഥാ. **ചിത്രദണ്ഡയുതാവുധാ**തി ചിത്രദണ്ഡയുത്തേഹി ആവുധേഹി സമന്നാഗതാ. **പക്ഖന്ദിനോ**തി സങ്ഗാമപക്ഖന്ദികാ. **മഹാനാഗാ**തി മഹാനാഗേസു കോഞ്ചനാദം കത്വാ ആഗച്ഛന്തേസുപി നിച്ചലാ ഠത്വാ തേസം ദന്തേ ഗഹേത്വാ ലുഞ്ചിതും സമത്ഥാ യോധാ. **സതരംസീവ താരകാ**തി സതരംസീ വിയ ഓസധിതാരകാ. **ആവുധബലവന്താന**ന്തി ആവുധബലേന യുത്താനം സമന്നാഗതാനം. **ഗുണികായൂരധാരിന**ന്തി ഗുണി വുച്ചതി കവചം, കവചാനി ചേവ കായൂരാഭരണാനി ച ധാരേന്താനം, കവചസങ്ഖാതാനി വാ കായൂരാനി ധാരേന്താനം. **സചേ പക്ഖീവ കാഹിതീ**തി സചേപി പക്ഖീ വിയ ആകാസേ പക്ഖന്ദനം കരിസ്സതി, തഥാപി കിം മുച്ചിസ്സതീതി വദതി.

തിംസ മേ പുരിസനാവുത്യോതി പുരിസാനം തിംസസഹസ്സാനി നവുതിസതാനി തിംസനാവുത്യോതി വുച്ചന്തി. **സബ്ബേവേകേകനിച്ചിതാ**തി ഏത്തകാ മയ്ഹം പരേസം ഹത്ഥതോ ആവുധം ഗഹേത്വാ പച്ചാമിത്താനം സീസപാതനസമത്ഥാ ഏകേകം വിചിനിത്വാ ഗഹിതാ അനിവത്തിനോ യോധാതി ദസ്സേതി. **കേവലം മഹീമം ചര**ന്തി സകലമ്പി ഇമം മഹിം ചരന്തോ യേസം സമം സദിസം ന പസ്സാമി, കുതോ ഉത്തരിതരം, തേയേവ മേ യോധാ ഏത്തകാതി ദസ്സേതി. **ചാരുദസ്സനാ**തി ചാരു വുച്ചതി സുവണ്ണം, സുവണ്ണവണ്ണാതി അത്ഥോ.

പീതാലങ്കാരാതി പീതവണ്ണസുവണ്ണാലങ്കാരാ. **പീതവസനാ**തി പീതവണ്ണസുവണ്ണവത്ഥാ. **പീതുത്തരനിവാസനാ**തി പീതഉത്തരാസങ്ഗനിവത്ഥാ. **പാഠീനവണ്ണാ**തി പാസാണമച്ഛസദിസാ. **നേത്തിംസാ**തി ഖഗ്ഗാ. **നരധീരേഭീ**തി പണ്ഡിതപുരിസേഹി. **സുനിസ്സിതാ**തി സുനിസിതാ അതിതിഖിണാ.

വേല്ലാലിനോതി ഠിതമജ്ഝന്ഹികേ സൂരിയോ വിയ വിജ്ജോതമാനാ. **സിക്ഖായസമയാ**തി സത്ത വാരേ കോഞ്ചസകുണേ ഖാദാപേത്വാ ഗഹിതേന സിക്ഖായസേന കതാ. **സുപ്പഹാരപ്പഹാരിഭീ**തി ദള്ഹപ്പഹാരേഹി യോധേഹി. **ലോഹിതകച്ഛുപധാരിതാ**തി ലോഹിതവണ്ണായ കോസിയാ സമന്നാഗതാ. **പടാകാ**തി ആകാസേ പരിവത്തനസമത്ഥാ. **സൂരാ**തി ജാതിസൂരാ. **അസിചമ്മസ്സ കോവിദാ**തി ഏതേസം ഗഹണേ കുസലാ. **ധനുഗ്ഗഹാ**തി ധനുഗ്ഗഹകാ. **സിക്ഖിതരാ**തി ഏതസ്മിം ധനുഗ്ഗഹണേ അതിവിയ സിക്ഖിതാ. **നാഗഖന്ധേ നിപാതിനോ**തി ഹത്ഥിക്ഖന്ധേ ഖഗ്ഗേന ഛിന്ദിത്വാ നിപാതനസമത്ഥാ. **നത്ഥി മോക്ഖോ**തി അമ്ഭോ, വേദേഹ, ത്വം പഠമം താവ ഗഹപതിപുത്തസ്സാനുഭാവേന മുത്തോസി, ഇദാനി പന നത്ഥി തവ മോക്ഖോതി വദതി. **പഭാവം തേ**തി ഇദാനി തേ രാജാനുഭാവം ന പസ്സാമി, യേന ത്വം മിഥിലം ഗമിസ്സസി ഖിപ്പം, ജാലേ പവിട്ഠമച്ഛോ വിയ ജാതോസീതി.

ചൂളനിരാജാ വേദേഹം തജ്ജേന്തോ ''ഇദാനി നം ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി വജിരങ്കുസേന നാഗം ചോദേന്തോ ''ഗണ്ഹഥ, ഭിന്ദഥ, വിജ്ഝഥാ''തി സേനം ആണാപേന്തോ ഉപകാരിനഗരം അവത്ഥരന്തോ വിയ ഉപാഗമി. അഥ നം മഹാസത്തസ്സ ഉപനിക്ഖിത്തകപുരിസാ ''കോ ജാനാതി, കിം ഭവിസ്സതീ''തി അത്തനോ ഉപട്ഠാകേ ഗഹേത്വാ പരിവാരയിംസു. തസ്മിം ഖണേ ബോധിസത്തോ സിരിസയനാ വുട്ഠായ കതസരീരപ്പടിജഗ്ഗനോ ഭുത്തപാതരാസോ അലങ്കതപ്പടിയത്തോ സതസഹസ്സഗ്ഘനകം കാസികവത്ഥം നിവാസേത്വാ രത്തകമ്ബലം ഏകംസേ കരിത്വാ സത്തരതനവിചിത്തം വലഞ്ജനദണ്ഡകം ആദായ സുവണ്ണപാദുകം ആരുയ്ഹ ദേവച്ഛരായ വിയ അലങ്കതഇത്ഥിയാ വാലബീജനിയാ ബീജിയമാനോ അലങ്കതപാസാദേ സീഹപഞ്ജരം വിവരിത്വാ ചൂളനിരഞ്ഞോ അത്താനം ദസ്സേന്തോ സക്കദേവരാജലീലായ അപരാപരം ചങ്കമി. ചൂളനിരാജാപി തസ്സ രൂപസിരിം ഓലോകേത്വാ ചിത്തം പസാദേതും നാസക്ഖി, ''ഇദാനി നം ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി തുരിതതുരിതോവ ഹത്ഥിം പേസേസി. പണ്ഡിതോ ചിന്തേസി ''അയം 'വേദേഹോ മേ ലദ്ധോ'തി സഞ്ഞായ തുരിതതുരിതോവ ആഗച്ഛതി, ന ജാനാതി അത്തനോ പുത്തദാരം ഗഹേത്വാ അമ്ഹാകം രഞ്ഞോ ഗതഭാവം, സുവണ്ണാദാസസദിസം മമ മുഖം ദസ്സേത്വാ കഥേസ്സാമി തേന സദ്ധി''ന്തി. സോ വാതപാനേ ഠിതോവ മധുരസ്സരം നിച്ഛാരേത്വാ തേന സദ്ധിം കഥേന്തോ ആഹ -

൭൨൮. ''കിം നു സന്തരമാനോവ, നാഗം പേസേസി കുഞ്ജരം;
പഹട്ഠരൂപോ ആപതസി, സിദ്ധത്ഥോസ്മീതി മഞ്ഞസി.

൭൨൯. ''ഓഹരേതം ധനും ചാപം, ഖുരപ്പം പടിസംഹര;
ഓഹരേതം സുഭം വമ്മം, വേളുരിയമണിസന്ഥത''ന്തി.

തത്ഥ **കുഞ്ജര**ന്തി സേട്ഠം. **പഹട്ഠരൂപോ**തി ഹട്ഠതുട്ഠചിത്തോ സോമനസ്സജാതോ. **ആപതസീ**തി ആഗച്ഛസി. **സിദ്ധത്ഥോസ്മീ**തി നിപ്ഫന്നത്ഥോസ്മി, മനോരഥോ മേ മത്ഥകം പത്തോതി മഞ്ഞസി.

ഓഹരേതന്തി ഇമം ചാപസങ്ഖാതം ധനും ഓഹര, അവഹര, ഛഡ്ഡേഹി, കോ നു തേ ഏതേനത്ഥോ. **പടിസംഹരാ**തി അപനേത്വാ അഞ്ഞസ്സ വാ ദേഹി, പടിച്ഛന്നേ വാ ഠാനേ ഠപേഹി, കിം ഖുരപ്പേന കരിസ്സസി. **വമ്മ**ന്തി ഏതം വമ്മമ്പി അപനേഹി. ഇദം തയാ ഹിയ്യോ പടിമുക്കം ഭവിസ്സതി, ഛഡ്ഡേഹി നം, മാ തേ സരീരം ഉപ്പണ്ഡുകം അഹോസി, അകിലമേത്വാ പാതോവ നഗരം പവിസാഹീതി രഞ്ഞാ സദ്ധിം കേളിമകാസി.

സോ തസ്സ വചനം സുത്വാ “ഗഹപതിപുത്തോ മയാ സദ്ധിം കേളിം കരോതി, അജ്ജ തേ കത്തബ്ബം ജാനിസ്സാമീ”തി തം തജ്ജേന്തോ ഗാഥമാഹ -

൭൨൩. “പസന്നമുഖവണ്ണോസി , മ്ഹിതപുബ്ബഞ്ച ഭാസസി;
ഹോതി ഖോ മരണകാലേ, ഏദിസീ വണ്ണസമ്പദാ”തി.

തത്ഥ **മ്ഹിതപുബ്ബഞ്ചാ**തി പഠമം മ്ഹിതം കത്വാ പച്ഛാ ഭാസന്തോ മ്ഹിതപുബ്ബമേവ ഭാസസി, മം കിസ്മിഞ്ചി ന ഗണേസി. **ഹോതി ഖോ**തി മരണകാലേ നാമ വണ്ണസമ്പദാ ഹോതിയേവ, തസ്മാ ത്വം വിരോചസി, അജ്ജ തേ സീസം ഛിന്ദിത്വാ ജയപാനം പിവിസ്സാമാതി.

ഏവം തസ്സ തേന സദ്ധിം കഥനകാലേ മഹാബലകായോ മഹാസത്തസ്സ രൂപസിരിം ദിസ്വാ “അമ്ഭോ, അമ്ഹാകം രാജാ മഹോസധപണ്ഡിതേന സദ്ധിം മന്തേതി , കിം നു ഖോ കഥേസി, ഏതേസം കഥം സുണിസ്സാമാ”തി രഞ്ഞോ സന്തികമേവ അഗമാസി. പണ്ഡിതോപി തസ്സ കഥം സുത്വാ “ന മം ‘മഹോസധപണ്ഡിതോ’തി ജാനാസി. നാഹം അത്താനം മാരേതും ദസ്സാമി, മന്തോ തേ , ദേവ, ഭിന്നോ, കേവട്ടേന ച തയാ ച ഹദയേന ചിന്തിതം ന ജാതം, മുഖേന കഥിതമേവ ജാത”ന്തി പകാസേന്തോ ആഹ -

൭൨൪. മോഘം തേ ഗജ്ജിതം രാജ, ഭിന്നമന്തോസി ഖത്തിയ;
ദുഗ്ഗണ്ഹോസി തയാ രാജാ, ഖളുങ്കേനേവ സിന്ധവോ.

൭൨൫. “തിണ്ണോ ഹിയ്യോ രാജാ ഗങ്ഗം, സാമച്ചോ സപരിജ്ജനോ;
ഹംസരാജം യഥാ ധങ്കോ, അനുജ്ജവം പതിസ്സസീ”തി.

തത്ഥ **ഭിന്നമന്തോസീ**തി യോ തയാ കേവട്ടേന സദ്ധിം സയനഗബ്ഭേ മന്തോ ഗഹിതോ, തം മന്തം ന ജാനാതീതി മാ സഞ്ഞം കരി, പഗേവ സോ മയാ ഞാതോ, ഭിന്നമന്തോ അസി ജാതോ. **ദുഗ്ഗണ്ഹോസി തയാ**തി മഹാരാജ, തയാ അമ്ഹാകം രാജാ അസ്സഖളുങ്കേന സിന്ധവോ വിയ ദുഗ്ഗണ്ഹോസി, ഖളുങ്കം ആരുള്ഹേന ജവസമ്പന്നം ആജാനീയം ആരുയ്ഹ ഗച്ഛന്തോ വിയ ഗഹേതും ന സക്കാതി അത്ഥോ. ഖളുങ്കോ വിയ ഹി കേവട്ടോ, തം ആരുള്ഹപുരിസോ വിയ ത്വം, ജവസമ്പന്നോ സിന്ധവോ വിയ അഹം, തം ആരുള്ഹപുരിസോ വിയ അമ്ഹാകം രാജാതി ദസ്സേതി. **തിണ്ണോ ഹിയ്യോ**തി ഹിയ്യോവ ഉത്തിണ്ണോ. സോ ച ഖോ സാമച്ചോ സപരിജനോ, ന ഏകകോവ പലായിത്വാ ഗതോ. **അനുജ്ജവ**ന്തി സചേ പന ത്വം തം അനുജവിസ്സസി അനുബന്ധിസ്സസി, അഥ യഥാ സുവണ്ണഹംസരാജം അനുജവന്തോ ധങ്കോ അന്തരാവ പതിസ്സതി, ഏവം പതിസ്സസി, അന്തരാവ വിനാസം പാപുണിസ്സസീതി വദതി.

ഇദാനി സോ അഛമ്ഭിതകേസരസീഹോ വിയ ഉദാഹരണം ആഹരന്തോ ആഹ -

൩൮൯. “സിങ്ഗാലാ രത്തിഭാഗേന, ഫുല്ലം ദിസ്വാന കിംസുകം;
മംസപേസീതി മഞ്ഞന്താ, പരിബ്യൂള്ഹാ മിഗാധമാ.

൩൯൦. “വീതിവത്താസു രത്തീസു, ഉഗ്ഗതസ്മിം ദിവാകരേ;
കിം സുകം ഫുല്ലിതം ദിസ്വാ, ആസച്ഛിന്നാ മിഗാധമാ.

൩൯൧. “ഏവമേവ തുവം രാജ, വേദേഹം പരിവാരിയ;
ആസച്ഛിന്നോ ഗമിസ്സസി, സിങ്ഗാലാ കിംസുകം യഥാ”തി.

തത്ഥ **ദിസ്വാനാ**തി ചന്ദാലോകേന ഓലോകേത്വാ. **പരിബ്യൂള്ഹാ**തി പാതോവ മംസപേസിം ഖാദിത്വാ ഗമിസ്സാമാതി പരിവാരേത്വാ അട്ഠംസു. **വീതിവത്താസൂ**തി തേ യാസു യാസു രത്തീസു ഏവം അട്ഠംസു, താസു താസു രത്തീസു അതീതാസു. **ദിസ്വാ**തി സൂരിയാലോകേന കിംസുകം ദിസ്വാ “ന ഇദം മംസ”ന്തി ഞത്വാ ഛിന്നാസാ ഹുത്വാ പലായിംസു. **സിങ്ഗാലാ**തി യഥാ സിങ്ഗാലാ കിംസുകം പരിവാരേത്വാ ആസച്ഛിന്നാ ഗതാ, ഏവം തുവമ്പി ഇധ വേദേഹരഞ്ഞോ നത്ഥിഭാവം ഞത്വാ ആസച്ഛിന്നോ ഹുത്വാ ഗമിസ്സസി, സേനം ഗഹേത്വാ പലായിസ്സസീതി ദീപേതി.

രാജാ തസ്സ അഛമ്ഭിതവചനം സുത്വാ ചിന്തേസി “അയം ഗഹപതിപുത്തോ അതിസൂരോ ഹുത്വാ കഥേസി, നിസ്സംസയം വേദേഹോ പലാതോ ഭവിസ്സതീ”തി. സോ അതിവിയ കുജ്ഝിത്വാ “പുബ്ബേ മയം ഗഹപതിപുത്തം നിസ്സായ ഉദരസാടകസ്സപി അസ്സാമികാ ജാതാ, ഇദാനി തേന അമ്ഹാകം ഹത്ഥഗതോ പച്ചാമിത്തോ പലാപിതോ, ബഹുസ്സ വത നോ അനത്ഥസ്സ കാരകോ, ഉഭിന്നം കത്തബ്ബകാരണം ഇമസ്സേവ കരിസ്സാമീ”തി തസ്സ കാരണം കാതും ആണാപേന്തോ ആഹ -

൩൯൨. “ഇമസ്സ ഹത്ഥേ പാദേ ച, കണ്ണനാസഞ്ച ഛിന്ദഥ;
യോ മേ അമിത്തം ഹത്ഥഗതം, വേദേഹം പരിമോചയി.

൩൯൩. “ഇമം മംസംവ പാതബ്യം, സൂലേ കത്വാ പചന്തു നം;
യോ മേ അമിത്തം ഹത്ഥഗതം, വേദേഹം പരിമോചയി.

൩൯൪. “യഥാപി ആസഭം ചമ്മം, പഥബ്യാ വിതനീയതി;
സീഹസ്സ അഥോ ബ്യഗ്ഘസ്സ, ഹോതി സങ്കുസമാഹതം.

൩൯൫. “ഏവം തം വിതനിത്വാന, വേധയിസ്സാമി സത്തിയാ;
യോ മേ അമിത്തം ഹത്ഥഗതം, വേദേഹം പരിമോചയീ”തി.

തത്ഥ **പാതബ്യ**ന്തി പാചയിതബ്ബം പചിതബ്ബയുത്തകം മിഗാദീനം മംസം വിയ ഇമം ഗഹപതിപുത്തം സൂലേ ആവുണിത്വാ പചന്തു. **സീഹസ്സ അഥോ ബ്യഗ്ഘസ്സാ**തി ഏതേസഞ്ച യഥാ ചമ്മം സങ്കുസമാഹതം ഹോതി, ഏവം ഹോതു. **വേധയിസ്സാമീ**തി വിജ്ഝാപേസ്സാമി.

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ ഹസിതം കത്വാ “അയം രാജാ അത്തനോ ദേവിയാ ച ബന്ധവാനഞ്ച മയാ മിഥിലം പഹിതഭാവം ന ജാനാതി, തേന മേ ഇമം കമ്മകാരണം വിചാരേതി, കോധവസേന ഖോ പന മം ഉസുനാ വാ വിജ്ഝേയ്യ, അഞ്ഞം വാ അത്തനോ രുച്ചനകം കരേയ്യ, സോകാതുരം ഇമം

വേദനാപ്പത്തം കത്വാ ഹത്ഥിപിട്ഠേയേവ വിസഞ്ഞിം നം നിപജ്ജാപേതും തം കാരണം ആരോചേസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ ആഹ -

൭൩൬. ''സചേ മേ ഹത്ഥേ പാദേ ച, കണ്ണനാസഞ്ച ഛേച്ഛസി;
ഏവം പഞ്ചാലചന്ദസ്സ, വേദേഹോ ഛേദയിസ്സതി.

൭൩൭. ''സചേ മേ ഹത്ഥേ പാദേ ച, കണ്ണനാസഞ്ച ഛേച്ഛസി;
ഏവം പഞ്ചാലചന്ദിയാ, വേദേഹോ ഛേദയിസ്സതി.

൭൩൮. ''സചേ മേ ഹത്ഥേ പാദേ ച, കണ്ണനാസഞ്ച ഛേച്ഛസി;
ഏവം നന്ദായ ദേവിയാ, വേദേഹോ ഛേദയിസ്സതി.

൭൩൯. ''സചേ മേ ഹത്ഥേ പാദേ ച, കണ്ണനാസഞ്ച ഛേച്ഛസി;
ഏവം തേ പുത്തദാരസ്സ, വേദേഹോ ഛേദയിസ്സതി.

൭൪൦. ''സചേ മംസംവ പാതബ്യം, സൂലേ കത്വാ പചിസ്സസി;
ഏവം പഞ്ചാലചന്ദസ്സ, വേദേഹോ പാചയിസ്സതി.

൭൪൧. ''സചേ മംസംവ പാതബ്യം, സൂലേ കത്വാ പചിസ്സസി;
ഏവം പഞ്ചാലചന്ദിയാ, വേദേഹോ പാചയിസ്സതി.

൭൪൨. ''സചേ മംസംവ പാതബ്യം, സൂലേ കത്വാ പചിസ്സസി;
ഏവം നന്ദായ ദേവിയാ, വേദേഹോ പാചയിസ്സതി.

൭൪൩. ''സചേ മംസംവ പാതബ്യം, സൂലേ കത്വാ പചിസ്സസി;
ഏവം തേ പുത്തദാരസ്സ, വേദേഹോ പാചയിസ്സതി.

൭൪൪. ''സചേ മം വിതനിത്വാന, വേധയിസ്സസി സത്തിയാ;
ഏവം പഞ്ചാലചന്ദസ്സ, വേദേഹോ വേധയിസ്സതി.

൭൪൫. ''സചേ മം വിതനിത്വാന, വേധയിസ്സസി സത്തിയാ;
ഏവം പഞ്ചാലചന്ദിയാ, വേദേഹോ വേധയിസ്സതി.

൭൪൬. ''സചേ മം വിതനിത്വാന, വേധയിസ്സസി സത്തിയാ;
ഏവം നന്ദായ ദേവിയാ, വേദേഹോ വേധയിസ്സതി.

൭൪൭. ''സചേ മം വിതനിത്വാന, വേധയിസ്സസി സത്തിയാ;
ഏവം തേ പുത്തദാരസ്സ, വേദേഹോ വേധയിസ്സതി;
ഏവം നോ മന്തിതം രഹോ, വേദേഹേന മയാ സഹ.

൭൪൮. ''യഥാപി പലസതം ചമ്മം, കോന്തിമന്താസുനിട്ഠിതം;
ഉപേതി തനുതാണായ, സരാനം പടിഹന്തവേ.

൭൪൯. ''സുഖാവഹോ ദുക്ഖനുദോ, വേദേഹസ്സ യസസ്സിനോ;
മതിം തേ പടിഹഞ്ഞാമി, ഉസും പലസതേന വാ''തി.

തത്ഥ **ഛേദയിസ്സതീ**തി ''പണ്ഡിതസ്സ കിര ചൂളനിനാ ഹത്ഥപാദാ ഛിന്നാ''തി സുത്വാവ ഛേദയിസ്സതി. **പുത്തദാരസ്സാ**തി മമ ഏകസ്സ ഛിന്ദനപച്ചയാ തവ ദ്വിന്നം പുത്താനഞ്ചേവ അഗ്ഗമഹേസിയാ ചാതി തിണ്ണമ്പി ജനാനം അമ്ഹാകം രാജാ ഛേദയിസ്സതി. **ഏവം നോ മന്തിതം രഹോ**തി മഹാരാജ, മയാ ച വേദേഹരാജേന ച ഏവം രഹസി മന്തിതം ''യം യം ഇധ മയ്ഹം

ച്ചൂളനിരാജാ കാരേതി, തം തം തഥ തസ്സ പുത്തദാരാനം കാതബ്ബ''ന്തി. **പലസത**ന്തി പലസതപ്പമാണം ബഹൂ ഖാരേ ഖാദാപേത്വാ മുദുഭാവം ഉപനീതം ചമ്മം. **കോന്തിമന്താസുനിട്ഠിത**ന്തി കോന്തിമന്താ വുച്ചതി ചമ്മകാരസത്ഥം, തായ കന്തനലിഖിതാനം വസേന കതത്താ സുട്ഠു നിട്ഠിതം. **തനുതാണായാ**തി യഥാ തം ചമ്മം സങ്ഗാമേ സരാനം പടിഹന്തവേ സരീരതാണം ഉപേതി, സരേ പടിഹനിത്വാ സരീരം രക്ഖതി. **സുഖാവഹോ**തി മഹാരാജ, അഹമ്പി അമ്ഹാകം രഞ്ഞോ പച്ചാമിത്താനം വാരണത്ഥേന തം സരപരിത്താണചമ്മം വിയ സുഖാവഹോ. **ദുക്ഖനുദോ**തി കായികസുഖചേതസികസുഖഞ്ച ആവഹാമി, ദുക്ഖഞ്ച നുദേമി. **മതി**ന്തി തസ്മാ തവ മതിം പഞ്ഞം ഉസും തേന പലസതചമ്മേന വിയ അത്തനോ മതിയാ പടിഹനിസ്സാമീതി.

തം സുത്വാ രാജാ ചിന്തേസി ''ഗഹപതിപുത്തോ കിം കഥേതി, യഥാ കിര അഹം ഏതസ്സ കരിസ്സാമി, ഏവം വേദേഹരാജാ മമ പുത്തദാരാനം കമ്മകാരണം കരിസ്സതി, ന ജാനാതി മമ പുത്തദാരാനം ആരക്ഖസ്സ സുസംവിഹിതഭാവം, 'ഇദാനി മാരേസ്സതീ'തി മരണഭയേന വിലപതി, നാസ്സ വചനം സദ്ദഹാമീ''തി. മഹാസത്തോ ''അയം മം മരണഭയേന കഥേതീതി മഞ്ഞതി, ജാനാപേസ്സാമി ന''ന്തി ചിന്തേത്വാ ആഹ -

൭൫൦. ''ഇങ്ഘ പസ്സ മഹാരാജ, സുഞ്ഞം അന്തേപുരം തവ;
ഓരോധാ ച കുമാരാ ച, തവ മാതാ ച ഖത്തിയ;
ഉമങ്ഗാ നീഹരിത്വാന, വേദേഹസ്സുപനാമിതാ''തി.

തത്ഥ **ഉമങ്ഗാ**തി മഹാരാജ, മയാ അത്തനോ മാണവേ പേസേത്വാ പാസാദാ ഓതരാപേത്വാ ജങ്ഘഉമങ്ഗേന ആഹരാപേത്വാ മഹാഉമങ്ഗാ നീഹരിത്വാ ബന്ധവാ തേ വേദേഹസ്സ ഉപനാമിതാതി.

തം സുത്വാ രാജാ ചിന്തേസി ''പണ്ഡിതോ അതിവിയ ദള്ഹം കത്വാ കഥേതി, മയാ ച രത്തിഭാഗേ ഗങ്ഗാപസ്സേ നന്ദാദേവിയാ സദ്ദോ വിയ സുതോ, മഹാപഞ്ഞോ പണ്ഡിതോ കദാചി സച്ചം ഭണേയ്യാ''തി. സോ ഉപ്പന്നബലവസോകോപി സതിം ഉപട്ഠാപേത്വാ അസോചന്തോ വിയ ഏകം അമച്ചം പക്കോസാപേത്വാ ജാനനത്ഥായ പേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൭൫൧. ''ഇങ്ഘ അന്തേപുരം മയ്ഹം, ഗന്ത്വാന വിചിനാഥ നം;
യഥാ ഇമസ്സ വചനം, സച്ചം വാ യദി വാ മുസാ''തി.

സോ സപരിവാരോ രാജനിവേസനം ഗന്ത്വാ ദ്വാരം വിവരിത്വാ അന്തോ പവിസിത്വാ ഹത്ഥപാദേ ബന്ധിത്വാ മുഖഞ്ച പിദഹിത്വാ നാഗദന്തകേസു ഓലഗ്ഗിതേ അന്തേപുരപാലകേ ച ഖുജ്ജവാമനകാദയോ ച ഭാജനാനി ഭിന്ദിത്വാ തത്ഥ തത്ഥ വിപ്പകിണ്ണഖാദനീയഭോജനീയഞ്ച രതനഘരദ്വാരാനി വിവരിത്വാ കതരതനവിലോപം വിവടദ്വാരം സിരിഗബ്ഭഞ്ച യഥാവിവടേഹി ഏവ വാതപാനേഹി പവിസിത്വാ ചരമാനം കാകഗണഞ്ച ഛഡ്ഡിതഗാമസദിസം സുസാനഭൂമിയം വിയ ച നിസ്സിരികം രാജനിവേസനഞ്ച ദിസ്വാ പുനാഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേന്തോ ആഹ -

൭൫൨. ''ഏവമേതം മഹാരാജ, യഥാ ആഹ മഹോസധോ;
സുഞ്ഞം അന്തേപുരം സബ്ബം, കാകപട്ടനകം യഥാ''തി.

തത്ഥ **കാകപട്ടനകം യഥാ**തി മച്ഛഗന്ധേന ആഗതേഹി കാകഗണേഹി സമാകിണ്ണോ സമുദ്ദതീരേ ഛഡ്ഡിതഗാമകോ വിയ.

തം സുത്വാ രാജാ ചതുന്നം ജനാനം പിയവിപ്പയോഗസമ്ഭവേന സോകേന കമ്പമാനോ ''ഇദം മമ ദുക്ഖം ഗഹപതിപുത്തം നിസ്സായ ഉപ്പന്ന''ന്തി ദണ്ഡേന ഘട്ടിതോ ആസീവിസോ വിയ ബോധിസത്തസ്സ അതിവിയ കുജ്ഝി. മഹാസത്തോ തസ്സാകാരം ദിസ്വാ ''അയം രാജാ മഹായസോ കദാചി കോധവസേന 'കിം മമ ഏതേഹീ'തി ഖത്തിയമാനേന മം വിഹേഠേയ്യ, യംനൂനാഹം നന്ദാദേവിം ഇമിനാ അദിട്ഠപുബ്ബം വിയ കരോന്തോ തസ്സാ സരീരവണ്ണം വണ്ണേയ്യം. അഥ സോ തം അനുസ്സരിത്വാ 'സചാഹം മഹോസധം മാരേസ്സാമി, ഏവരൂപം ഇത്ഥിരതനം ന ലഭിസ്സാമി, അമാരേന്തോ പുന തം ലഭിസ്സാമീ'തി അത്തനോ ഭരിയായ സിനേഹേന ന കിഞ്ചി മയ്ഹം കരിസ്സതീ''തി ചിന്തേത്വാ അത്തനോ അനുരക്ഖണത്ഥം പാസാദേ ഠിതോവ രത്തകമ്ബലന്തരാ സുവണ്ണവണ്ണം ബാഹും നീഹരിത്വാ തസ്സാ ഗതമഗ്ഗാചിക്ഖനവസേന വണ്ണേന്തോ ആഹ -

൩൬[illegible] ''ഇതോ ഗതാ മഹാരാജ, നാരീ സബ്ബങ്ഗസോഭനാ;
കോസമ്ബഫലകസുസ്സോണീ, ഹംസഗഗ്ഗരഭാണിനീ.

൩൬[illegible] ''ഇതോ നീതാ മഹാരാജ, നാരീ സബ്ബങ്ഗസോഭനാ;
കോസേയ്യവസനാ സാമാ, ജാതരൂപസുമേഖലാ.

൩൬[illegible] ''സുരത്തപാദാ കല്യാണീ, സുവണ്ണമണിമേഖലാ;
പാരേവതക്ഖീ സുതനൂ, ബിമ്ബോട്ഠാ തനുമജ്ഝിമാ.

൩൬[illegible] ''സുജാതാ ഭുജലട്ഠീവ, വേദീവ തനുമജ്ഝിമാ;
ദീഘസ്സാ കേസാ അസിതാ, ഈസകഗ്ഗപവേല്ലിതാ.

൩൬[illegible] ''സുജാതാ മിഗഛാപാവ, ഹേമന്തഗ്ഗിസിഖാരിവ;
നദീവ ഗിരിദുഗ്ഗേസു, സഞ്ഛന്നാ ഖുദ്ദവേളുഭി.

൩൬[illegible] ''നാഗനാസൂരു കല്യാണീ, പരമാ തിമ്ബരുത്ഥനീ;
നാതിദീഘാ നാതിരസ്സാ, നാലോമാ നാതിലോമസാ''തി.

തത്ഥ **ഇതോ**തി ഉമങ്ഗം ദസ്സേതി. **കോസമ്ബഫലകസുസ്സോണീ**തി വിസാലകഞ്ചനഫലകം വിയ സുന്ദരസോണീ. **ഹംസഗഗ്ഗരഭാണിനീ**തി ഗോചരത്ഥായ വിചരന്താനം ഹംസപോതകാനം വിയ ഗഗ്ഗരേന മധുരേന സരേന സമന്നാഗതാ. **കോസേയ്യവസനാ**തി കഞ്ചനഖചിതകോസേയ്യവത്ഥവസനാ. **സാമാ**തി സുവണ്ണസാമാ. **പാരേവതക്ഖീ**തി പഞ്ചസു പസാദേസു രത്തട്ഠാനേ പാരേവതസകുണിസദിസക്ഖീ. **സുതനൂ**തി സോഭനസരീരാ. **ബിമ്ബോട്ഠാ**തി ബിമ്ബഫലം വിയ സുരഞ്ജിതമട്ഠോട്ഠപരിയോസാനാ. **തനുമജ്ഝിമാ**തി കരമിതതനുമജ്ഝിമാ. **സുജാതാ ഭുജലട്ഠീവാ**തി വിജമ്ഭനകാലേ വാതേരിതരത്തപല്ലവവിലാസിനീ സുജാതാ ഭുജലതാ വിയ വിരോചതി. **വേദീവാ**തി കഞ്ചനവേദി വിയ തനുമജ്ഝിമാ. **ഈസകഗ്ഗപവേല്ലിതാ**തി ഈസകം അഗ്ഗേസു ഓനതാ. ഈസകഗ്ഗപവേല്ലിതാ വാ നേത്തിംസായ അഗ്ഗം വിയ വിനതാ.

മിഗഛാപാവാതി പബ്ബതസാനുമ്ഹി സുജാതാ ഏകവസ്സികബ്യഗ്ഘപോതികാ വിയ വിലാസകുത്തിയുത്താ. **ഹേമന്തഗ്ഗിസിഖാരിവാതി** ഓഭാസസമ്പന്നതായ ഹേമന്തേ അഗ്ഗിസിഖാ വിയ സോഭതി. **ഖുദ്ദവേളൂഭീതി** യഥാ ഖുദ്ദകേഹി ഉദകവേളൂഹി സഞ്ഛന്നാ നദീ സോഭതി, ഏവം തനുകലോമായ ലോമരാജിയാ സോഭതി. **കല്യാണീ**തി ഛവിമംസകേസന്ഹാരുഅട്ഠീനം വസേന പഞ്ചവിധേന കല്യാണേന സമന്നാഗതാ. **പരമാ തിമ്ബരുത്ഥനീ**തി തിമ്ബരുത്ഥനീ പരമാ ഉത്തമാ, സുവണ്ണഫലകേ ഠപിതസുവണ്ണവണ്ണതിമ്ബരുഫലദ്വയമിവസ്സാ സുസണ്ഠാനസമ്പന്നം നിരന്തരം ഥനയുഗലം.

ഏവം മഹാസത്തേ തസ്സാ രൂപസിരിം വണ്ണേന്തേവ തസ്സ സാ പുബ്ബേ അദിട്ഠപുബ്ബാ വിയ അഹോസി, ബലവസിനേഹം ഉപ്പാദേസി. അഥസ്സ സിനേഹുപ്പത്തിഭാവം ഞത്വാ മഹാസത്തോ അനന്തരം ഗാഥമാഹ -

൭൭൯. ''നന്ദായ നൂന മരണേന, നന്ദസി സിരിവാഹന;
അഹഞ്ച നൂന നന്ദാ ച, ഗച്ഛാമ യമസാധന''ന്തി.

തത്ഥ **സിരിവാഹനാ**തി സിരിസമ്പന്നവാഹന മഹാരാജ, നൂന ത്വം ഏവം ഉത്തമരൂപധരായ നന്ദായ മരണേന നന്ദസീതി വദതി. **ഗച്ഛാമാ**തി സചേ ഹി ത്വം മം മാരേസ്സസി, ഏകംസേനേവ അമ്ഹാകം രാജാ നന്ദം മാരേസ്സതി. ഇതി നന്ദാ ച അഹഞ്ച യമസ്സ സന്തികം ഗമിസ്സാമ, യമോ അമ്ഹേ ഉഭോ ദിസ്വാ നന്ദം മയ്ഹമേവ ദസ്സതി, തസ്സ തുയ്ഹം മം മാരേത്വാ താദിസം ഇത്ഥിരതനം അലഭന്തസ്സ കിം രജ്ജേന, നാഹം അത്തനോ മരണേന പരിഹാനിം പസ്സാമി, ദേവാതി.

ഇതി മഹാസത്തോ ഏത്തകേ ഠാനേ നന്ദമേവ വണ്ണേസി, ന ഇതരേ തയോ ജനേ. കിംകാരണാ? സത്താ ഹി നാമ പിയഭരിയാസു വിയ സേസേസു ആലയം ന കരോന്തി, മാതരം വാ സരന്തോ പുത്തധീതരോപി സരിസ്സതീതി തസ്മാ തമേവ വണ്ണേസി, രാജമാതരം പന മഹല്ലികാഭാവേന ന വണ്ണേസി. ഞാണസമ്പന്നേ മഹാസത്തേ മധുരസ്സരേന വണ്ണേന്തേയേവ നന്ദാദേവീ ആഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ പുരതോ ഠിതാ വിയ അഹോസി. തതോ രാജാ ചിന്തേസി ''ഠപേത്വാ മഹോസധം അഞ്ഞോ മമ ഭരിയം ആനേതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥീ''തി. അഥസ്സ നം സരന്തസ്സ സോകോ ഉപ്പജ്ജി. അഥ നം മഹാസത്തോ ''മാ ചിന്തയിത്ഥ, മഹാരാജ, ദേവീ ച തേ പുത്തോ ച മാതാ ച തയോപി ആഗച്ഛിസ്സന്തി, മമ ഗമനമേവേത്ഥ പമാണം, തസ്മാ ത്വം അസ്സാസം പടിലഭ, നരിന്ദാ''തി രാജാനം അസ്സാസേസി. അഥ രാജാ ചിന്തേസി ''അഹം അത്തനോ നഗരം സുരക്ഖിതം സുഗോപിതം കാരാപേത്വാ ഇമം ഉപകാരിനഗരം ഏത്തകേന ബലവാഹനേന പരിക്ഖിപിത്വാവ ഠിതോ. അയം പന പണ്ഡിതോ ഏവം സുഗോപിതാപി മമ നഗരാ ദേവിഞ്ച മേ പുത്തഞ്ച മാതരഞ്ച ആനേത്വാ വേദേഹസ്സ ദാപേസി. അമ്ഹേസു ച ഏവം പരിവാരേത്വാ ഠിതേസ്വേവ ഏകസ്സപി അജാനന്തസ്സ വേദേഹം സസേനാവാഹനം പലാപേസി. കിം നു ഖോ ദിബ്ബമായം ജാനാതി, ഉദാഹു ചക്ഖുമോഹന''ന്തി. അഥ നം പുച്ഛന്തോ ആഹ -

൭൮൦. ''ദിബ്ബം അധീയസേ മായം, അകാസി ചക്ഖുമോഹനം;
യോ മേ അമിത്തം ഹത്ഥഗതം, വേദേഹം പരിമോചയീ''തി.

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ “അഹം ദിബ്ബമായം ജാനാമി, പണ്ഡിതാ ഹി നാമ ദിബ്ബമായം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ഭയേ സമ്പത്തേ അത്താനമ്പി പരമ്പി ദുക്ഖതോ മോചയന്തിയേവാ”തി വത്വാ ആഹ -

൩൬൪. “അധീയന്തി മഹാരാജ, ദിബ്ബമായിധ പണ്ഡിതാ;
തേ മോചയന്തി അത്താനം, പണ്ഡിതാ മന്തിനോ ജനാ.

൩൬൫. “സന്തി മാണവപുത്താ മേ, കുസലാ സന്ധിഛേദകാ;
യേസം കതേന മഗ്ഗേന, വേദഹോ മിഥിലം ഗതോ”തി.

തത്ഥ **ദിബ്ബമായിധാ**തി ദിബ്ബമായം ഇധ. **മാണവപുത്താ**തി ഉപട്ഠാകതരുണയോധാ. **യേസം കതേനാ**തി യേഹി കതേന. **മഗ്ഗേനാ**തി അലങ്കതഉമങ്ഗേന.

തം സുത്വാ രാജാ “അലങ്കതഉമങ്ഗേന കിര ഗതോ, കീദിസോ നു ഖോ ഉമങ്ഗോ”തി ഉമങ്ഗം ദട്ഠുകാമോ അഹോസി. അഥസ്സ ഇച്ഛിതം ഞത്വാ മഹാസത്തോ “രാജാ ഉമങ്ഗം ദട്ഠുകാമോ, ദസ്സേസ്സാമിസ്സ ഉമങ്ഗ”ന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ -

൩൬൬. “ഇങ്ഘ പസ്സ മഹാരാജ, ഉമങ്ഗം സാധു മാപിതം;
ഹത്ഥീനം അഥ അസ്സാനം, രഥാനം അഥ പത്തിനം;
ആലോകഭൂതം തിട്ഠന്തം, ഉമങ്ഗം സാധു മാപിത”ന്തി.

തത്ഥ **ഹത്ഥീന**ന്തി ഇട്ഠകകമ്മചിത്തകമ്മവസേന കതാനം ഏതേസം ഹത്ഥിആദീനം പന്തീഹി ഉപസോഭിതം അലങ്കതദേവസഭാസദിസം ഏകോഭാസം ഹുത്വാ തിട്ഠന്തം ഉമങ്ഗം പസ്സ, ദേവാതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ “മഹാരാജ, മമ പഞ്ഞായ മാപിതേ ചന്ദസ്സ ച സൂരിയസ്സ ച ഉട്ഠിതട്ഠാനേ വിയ പാകടേ അലങ്കതഉമങ്ഗേ അസീതിമഹാദ്വാരാനി ചതുസട്ഠിചൂളദ്വാരാനി ഏകസതസയനഗബ്ഭേ അനേകസതദീപഗബ്ഭേ ച പസ്സ, മയാ സദ്ധിം സമഗ്ഗോ സമ്മോദമാനോ ഹുത്വാ അത്തനോ ബലേന സദ്ധിം ഉപകാരിനഗരം പവിസ, ദേവാ”തി നഗരദ്വാരം വിവരാപേസി. രാജാ ഏകസതരാജപരിവാരോ നഗരം പാവിസി. മഹാസത്തോ പാസാദാ ഓരുയ്ഹ രാജാനം വന്ദിത്വാ സപരിവാരം ആദായ ഉമങ്ഗം പാവിസി. രാജാ അലങ്കതദേവസഭം വിയ ഉമങ്ഗം ദിസ്വാ ബോധിസത്തസ്സ ഗുണേ വണ്ണേന്തോ ആഹ -

൩൬൭. “ലാഭാ വത വിദേഹാനം, യസ്സിമേദിസാ പണ്ഡിതാ;
ഘരേ വസന്തി വിജിതേ, യഥാ ത്വംസി മഹോസധാ”തി.

തത്ഥ **വിദേഹാന**ന്തി ഏവരൂപാനം പണ്ഡിതാനം ആകരസ്സ ഉട്ഠാനട്ഠാനഭൂതസ്സ വിദേഹാനം ജനപദസ്സ ലാഭാ വത. **യസ്സിമേദിസാ**തി യസ്സ ഇമേ ഏവരൂപാ പണ്ഡിതാ ഉപായകുസലാ സന്തികേ വാ ഏകഘരേ വാ ഏകജനപദേ വാ ഏകരട്ഠേ വാ വസന്തി, തസ്സപി ലാഭാ വത. **യഥാ ത്വംസീ**തി യഥാ ത്വം അസി, താദിസേന പണ്ഡിതേന സദ്ധിംയേവ ഏകരട്ഠേ വാ ഏകജനപദേ വാ ഏകനഗരേ വാ ഏകഘരേ വാ വസിതും ലഭന്തി. തേസം വിദേഹരട്ഠവാസീനഞ്ചേവ മിഥിലനഗരവാസീനഞ്ച തയാ സദ്ധിം ഏകതോ വസിതും ലഭന്താനം ലാഭാ വതാതി വദതി.

അഥസ്സ മഹാസത്തോ ഏകസതസയനഗബ്ഭേ ദസ്സേതി. ഏകസ്സ ദ്വാരേ വിവടേ സബ്ബേസം വിവരീയതി. ഏകസ്സ ദ്വാരേ പിദഹിതേ സബ്ബേസം പിധീയതി. രാജാ ഉമങ്ഗം ഓലോകേന്തോ പുരതോ ഗച്ഛതി, പണ്ഡിതോ പന പച്ഛതോ. സബ്ബാ സേനാ ഉമങ്ഗമേവ പാവിസി. രാജാ ഉമങ്ഗതോ നിക്ഖമി. പണ്ഡിതോ തസ്സ നിക്ഖന്തഭാവം ഞത്വാ സയം നിക്ഖമിത്വാ അഞ്ഞേസം നിക്ഖമിതും അദത്വാ ഉമങ്ഗദ്വാരം പിദഹന്തോ ആണിം അക്കമി. താവദേവ അസീതിമഹാദ്വാരാനി ചതുസട്ഠിചൂളദ്വാരാനി ഏകസതസയനഗബ്ഭദ്വാരാനി അനേകസതദീപഗബ്ഭദ്വാരാനി ച ഏകപ്പഹാരേനേവ പിദഹിംസു. സകലോ ഉമങ്ഗോ ലോകന്തരിയനിരയോ വിയ അന്ധകാരോ അഹോസി. മഹാജനോ ഭീതതസിതോ അഹോസി. മഹാസത്തോ ഹിയ്യോ ഉമങ്ഗം പവിസന്തോ യം ഖഗ്ഗം വാലുകേ ഠപേസി, തം ഗഹേത്വാ ഭൂമിതോ അട്ഠാരസഹത്ഥുബ്ബേധം ആകാസം ഉല്ലങ്ഘിത്വാ ഓരുയ്ഹ രാജാനം ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാ അസിം ഉഗ്ഗിരിത്വാ താസേത്വാ "മഹാരാജ, സകലജമ്ബുദീപേ രജ്ജം കസ്സ രജ്ജ"ന്തി പുച്ഛി. സോ ഭീതോ "തുയ്ഹമേവ പണ്ഡിതാ"തി വത്വാ "അഭയം മേ ദേഹീ"തി ആഹ. "മാ ഭായിത്ഥ, മഹാരാജ, നാഹം തം മാരേതുകാമതായ ഖഗ്ഗം പരാമസിം, മമ പഞ്ഞാനുഭാവം ദസ്സേതും പരാമസി"ന്തി ഖഗ്ഗം രഞ്ഞോ അദാസി. അഥ നം ഖഗ്ഗം ഗഹേത്വാ ഠിതം "മഹാരാജ, സചേ മം മാരേതുകാമോസി, ഇദാനേവ ഇമിനാ ഖഗ്ഗേന മാരേഹി. അഥ അഭയം ദാതുകാമോ, അഭയം ദേഹീ"തി ആഹ. "പണ്ഡിത, മയാ തുയ്ഹമ്പി അഭയം ദിന്നമേവ, ത്വം മാ ചിന്തയീ"തി അസിം ഠപേത്വാ ഉഭോപി അഞ്ഞമഞ്ഞം അദുബ്ഭായ സപഥം കരിംസു.

അഥ രാജാ ബോധിസത്തം ആഹ - "പണ്ഡിത, ഏവം ഞാണബലസമ്പന്നോ ഹുത്വാ രജ്ജം കസ്മാ ന ഗണ്ഹാസീ"തി? "മഹാരാജ, അഹം ഇച്ഛമാനോ അജ്ജേവ സകലജമ്ബുദീപേ രാജാനോ മാരേത്വാ രജ്ജം ഗണ്ഹേയ്യം, പരം മാരേത്വാ ച യസഗ്ഗഹണം നാമ പണ്ഡിതേഹി ന പസത്ഥ"ന്തി. "പണ്ഡിത, മഹാജനോ ദ്വാരം അലഭമാനോ പരിദേവതി, ഉമങ്ഗദ്വാരം വിവരിത്വാ മഹാജനസ്സ ജീവിതദാനം ദേഹീ"തി . സോ ദ്വാരം വിവരി, സകലോ ഉമങ്ഗോ ഏകോഭാസോ അഹോസി. മഹാജനോ അസ്സാസം പടിലഭി. സബ്ബേ രാജാനോ അത്തനോ സേനായ സദ്ധിം നിക്ഖമിത്വാ പണ്ഡിതസ്സ സന്തികം ആഗമിംസു. സോ രഞ്ഞാ സദ്ധിം വിസാലമാളകേ അട്ഠാസി. അഥ നം തേ രാജാനോ ആഹംസു "പണ്ഡിത, തം നിസ്സായ ജീവിതം ലദ്ധം, സചേ മുഹുത്തം ഉമങ്ഗദ്വാരം ന വിവരിത്ഥ, സബ്ബേസം നോ തത്ഥേവ മരണം അഭവിസ്സാ"തി. "ന മഹാരാജാനോ ഇദാനേവ തുമ്ഹേഹി മഞ്ഞേവ നിസ്സായ ജീവിതം ലദ്ധം, പുബ്ബേപി ലദ്ധംയേവാ"തി. "കദാ, പണ്ഡിതാ"തി? "ഠപേത്വാ അമ്ഹാകം നഗരം സകലജമ്ബുദീപേ രജ്ജം ഗഹേത്വാ ഉത്തരപഞ്ചാലനഗരം ഗന്ത്വാ ഉയ്യാനേ ജയപാനം പാതും സുരായ പടിയത്തകാലം സരഥാ"തി? "ആമ, പണ്ഡിതാ"തി. തദാ ഏസ രാജാ കേവട്ടേന സദ്ധിം ദുമ്മന്തിതേന വിസയോജിതായ സുരായ ചേവ മച്ഛമംസേഹി ച തുമ്ഹേ മാരേതും കിച്ചമകാസി. അഥാഹം "മാദിസേ പണ്ഡിതേ ധരമാനേ ഇമേ അനാഥമരണം മാ മരന്തൂ"തി അത്തനോ യോധേ പേസേത്വാ സബ്ബഭാജനാനി ഭിന്ദാപേത്വാ ഏതേസം മന്തം ഭിന്ദിത്വാ തുമ്ഹാകം ജീവിതദാനം അദാസിന്തി.

തേ സബ്ബേപി ഉബ്ബിഗ്ഗമാനസാ ഹുത്വാ ചൂളനിരാജാനം പുച്ഛിംസു "സച്ചം കിര, മഹാരാജാ"തി? "ആമ, മയാ കേവട്ടസ്സ കഥം ഗഹേത്വാ കതം, സച്ചമേവ

പണ്ഡിതോ കഥേതീ''തി. തേ സബ്ബേപി മഹാസത്തം ആലിങ്ഗിത്വാ ''പണ്ഡിത, ത്വം സബ്ബേസം നോ പതിട്ഠാ ജാതോ, തം നിസ്സായ മയം ജീവിതം ലഭിമ്ഹാ''തി സബ്ബപസാധനേഹി മഹാസത്തസ്സ പൂജം കരിംസു. പണ്ഡിതോ രാജാനം ആഹ - ''മഹാരാജ, തുമ്ഹേ മാ ചിന്തയിത്ഥ, പാപമിത്തസംസഗ്ഗസ്സേവ ഏസ ദോസോ, ഇമേ രാജാനോ ഖമാപേഥാ''തി. രാജാ ''മയാ ദുപ്പുരിസം നിസ്സായ തുമ്ഹാകം ഏവരൂപം കതം, ഏസ മയ്ഹം ദോസോ, ഖമഥ മേ ദോസം, പുന ഏവരൂപം ന കരിസ്സാമീ''തി ഖമാപേസി. തേ അഞ്ഞമഞ്ഞം അച്ചയം ദേസേത്വാ സമഗ്ഗാ സമ്മോദമാനാ അഹേസും. അഥ രാജാ ബഹൂനി ഖാദനീയഭോജനീയഗന്ധമാലാദീനി ആഹരാപേത്വാ സബ്ബേഹി സദ്ധിം സത്താഹം ഉമങ്ഗേയേവ കീളിത്വാ നഗരം പവിസിത്വാ മഹാസത്തസ്സ മഹാസക്കാരം കാരേത്വാ ഏകസതരാജപരിവുതോ മഹാതലേ നിസീദിത്വാ പണ്ഡിതം അത്തനോ സന്തികേ വസാപേതുകാമതായ ആഹ -

൧൩൬. ''വുത്തിഞ്ച പരിഹാരഞ്ച, ദിഗുണം ഭത്തവേതനം;
ദദാമി വിപുലേ ഭോഗേ, ഭുഞ്ജ കാമേ രമസ്സു ച;
മാ വിദേഹം പച്ചഗമാ, കിം വിദേഹോ കരിസ്സതീ''തി.

തത്ഥ **വുത്തി**ന്തി യസനിസ്സിതം ജീവിതവുത്തിം. **പരിഹാര**ന്തി ഗാമനിഗമദാനം. **ഭത്ത**ന്തി നിവാപം. **വേതന**ന്തി പരിബ്ബയം. **ഭോഗേ**തി അഞ്ഞേപി തേ വിപുലേ ഭോഗേ ദദാമി.

പണ്ഡിതോ തം പടിക്ഖിപന്തോ ആഹ -

൧൩൭. ''യോ ചജേഥ മഹാരാജ, ഭത്താരം ധനകാരണാ;
ഉഭിന്നം ഹോതി ഗാരയ്ഹോ, അത്തനോ ച പരസ്സ ച;
യാവ ജീവേയ്യ വേദേഹോ, നാഞ്ഞസ്സ പുരിസോ സിയാ.

൧൩൮. ''യോ ചജേഥ മഹാരാജ, ഭത്താരം ധനകാരണാ;
ഉഭിന്നം ഹോതി ഗാരയ്ഹോ, അത്തനോ ച പരസ്സ ച;
യാവ തിട്ഠേയ്യ വേദേഹോ, നാഞ്ഞസ്സ വിജിതേ വസേ''തി.

തത്ഥ **അത്തനോ ച പരസ്സ ചാ**തി ഏവരൂപഞ്ഹി ''ധനകാരണാ മയാ അത്തനോ ഭത്താരം പരിച്ചജന്തേന പാപം കത''ന്തി അത്താപി അത്താനം ഗരഹതി, ''ഇമിനാ ധനകാരണാ അത്തനോ ഭത്താ പരിച്ചത്തോ, പാപധമ്മോ അയ''ന്തി പരോപി ഗരഹതി. തസ്മാ ന സക്കാ തസ്മിം ധരന്തേ മയാ അഞ്ഞസ്സ വിജിതേ വസിതുന്തി.

അഥ നം രാജാ ആഹ - ''തേന ഹി, പണ്ഡിത, തവ രഞ്ഞോ ദിവങ്ഗതകാലേ ഇധാഗന്തും പടിഞ്ഞം ദേഹീ''തി. സോ ''സാധു, ദേവ, അഹം ജീവന്തോ ആഗമിസ്സാമീ''തി ആഹ. അഥസ്സ രാജാ സത്താഹം മഹാസക്കാരം കത്വാ സത്താഹച്ചയേന പുന ആപുച്ഛനകാലേ ''അഹം തേ, പണ്ഡിത, ഇദഞ്ചിദഞ്ച ദമ്മീ''തി വദന്തോ ഗാഥമാഹ -

൧൩൯. ''ദമ്മി നിക്ഖസഹസ്സം തേ, ഗാമാസീതിഞ്ച കാസിസു;
ദാസിസതാനി ചത്താരി, ദമ്മി ഭരിയാസതഞ്ച തേ;
സബ്ബം സേനങ്ഗമാദായ, സോത്ഥിം ഗച്ഛ മഹോസധാ''തി.

തത്ഥ **നിക്ഖസഹസ്സ**ന്തി പഞ്ചസുവണ്ണേന നിക്ഖേന നിക്ഖാനം സഹസ്സം. **ഗാമാ**തി യേ ഗാമാ സംവച്ഛരേ സംവച്ഛരേ സഹസ്സസഹസ്സുട്ഠാനകാ, തേ ച ഗാമേ തേ ദമ്മി. **കാസിസൂ**തി കാസിരട്ഠേ. തം വിദേഹരട്ഠസ്സ ആസന്നം, തസ്മാ തത്ഥസ്സ അസീതിഗാമേ അദാസി.

സോപി രാജാനം ആഹ - ''മഹാരാജ, തുമ്ഹേ ബന്ധവാനം മാ ചിന്തയിത്ഥ, അഹം മമ രഞ്ഞോ ഗമനകാലേയേവ 'മഹാരാജ, നന്ദാദേവിം മാതുട്ഠാനേ ഠപേയ്യാസി, പഞ്ചാലചന്ദം കനിട്ഠട്ഠാനേ'തി വത്വാ ധീതായ തേ അഭിസേകം ദാപേത്വാ രാജാനം ഉയ്യോജേസിം, മാതരഞ്ച ദേവിഞ്ച പുത്തഞ്ച സീഘമേവ പേസേസ്സാമീ''തി. സോ ''സാധു, പണ്ഡിതാ''തി അത്തനോ ധീതു ദാതബ്ബാനി ദാസിദാസവത്ഥാലങ്കാരസുവണ്ണഹിരഞ്ഞഅലങ്കതഹത്ഥിഅസ്സരഥാദീനി ''ഇമാനി തസ്സാ ദദേയ്യാസീ''തി മഹാസത്തം പടിച്ഛാപേത്വാ സേനാവാഹനസ്സ കത്തബ്ബകിച്ചം വിചാരേന്തോ ആഹ -

൩൬൯. ''യാവ ദദന്തു ഹത്ഥീനം, അസ്സാനം ദിഗുണം വിധം;
തപ്പേന്തു അന്നപാനേന, രഥികേ പത്തികാരകേ''തി.

തത്ഥ **യാവാ**തി ന കേവലം ദിഗുണമേവ, യാവ പഹോതി, താവ ഹത്ഥീനഞ്ച അസ്സാനഞ്ച യവഗോധുമാദിവിധം ദേഥാതി വദതി. **തപ്പേന്തൂ**തി യത്തകേന തേ അന്തരാമഗ്ഗേ അകിലന്താ ഗച്ഛന്തി, തത്തകം ദേന്താ തപ്പേന്തു.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ പണ്ഡിതം ഉയ്യോജേന്തോ ആഹ -

൩൭൦. ''ഹത്ഥീ അസ്സേ രഥേ പത്തീ, ഗച്ഛേവാദായ പണ്ഡിത;
പസ്സതു തം മഹാരാജാ, വേദേഹോ മിഥിലം ഗത''ന്തി.

തത്ഥ **മിഥിലം ഗത**ന്തി സോത്ഥിനാ തം മിഥിലനഗരം സമ്പത്തം പസ്സതു.

ഇതി സോ പണ്ഡിതസ്സ മഹന്തം സക്കാരം കത്വാ ഉയ്യോജേസി. തേപി ഏകസതരാജാനോ മഹാസത്തസ്സ സക്കാരം കത്വാ ബഹും പണ്ണാകാരം അദംസു. തേസം സന്തികേ ഉപനിക്ഖിത്തകപുരിസാപി പണ്ഡിതമേവ പരിവാരയിംസു. സോ മഹന്തേന പരിവാരേന പരിവുതോ മഗ്ഗം പടിപജ്ജിത്വാ അന്തരാമഗ്ഗേയേവ ചൂളനിരഞ്ഞോ ദിന്നഗാമതോ ആയം ആഹരാപേതും പുരിസേ പേസേത്വാ വിദേഹരട്ഠം സമ്പാപുണി. സേനകോപി കിന്തരാമഗ്ഗേ അത്തനോ പുരിസം ഠപേസി ''ചൂളനിരഞ്ഞോ പുന ആഗമനം വാ അനാഗമനം വാ ജാനിത്വാ യസ്സ കസ്സചി ആഗമനഞ്ച മയ്ഹം ആരോചേയ്യാസീ''തി. സോ തിയോജനമത്ഥകേയേവ മഹാസത്തം ദിസ്വാ ആഗന്ത്വാ ''പണ്ഡിതോ മഹന്തേന പരിവാരേന ആഗച്ഛതീ''തി സേനകസ്സ ആരോചേസി. സോ തം സുത്വാ രാജകുലം അഗമാസി . രാജാപി പാസാദതലേ ഠിതോ വാതപാനേന ഓലോകേന്തോ മഹതിം സേനം ദിസ്വാ ''മഹോസധപണ്ഡിതസ്സ സേനാ മന്ദാ, അയം അതിവിയ മഹതീ സേനാ ദിസ്സതി, കിം നു ഖോ ചൂളനിരാജാ ആഗതോ സിയാ''തി ഭീതതസിതോ തമത്ഥം പുച്ഛന്തോ ആഹ -

൩൭൧. ''ഹത്ഥീ അസ്സാ രഥാ പത്തീ, സേനാ പദിസ്സതേ മഹാ;
ചതുരങ്ഗിനീ ഭീസരൂപാ, കിം നു മഞ്ഞസി പണ്ഡിതാ''തി.

അഥസ്സ സേനകോ തമത്ഥം ആരോചേന്തോ ആഹ -

൩൩൪. “ആനന്ദോ തേ മഹാരാജ, ഉത്തമോ പടിദിസ്സതി;
സബ്ബം സേനങ്ഗമാദായ, സോത്ഥിം പത്തോ മഹോസധോ”തി.

തം സുത്വാ രാജാ ആഹ - “സേനക, പണ്ഡിതസ്സ സേനാ മന്ദാ, അയം പന മഹതീ”തി. “മഹാരാജ, ചൂളനിരാജാ തേന പസാദിതോ ഭവിസ്സതി, തേനസ്സ പസന്നേന ദിന്നാ ഭവിസ്സതീ”തി. രാജാ നഗരേ ഭേരിം ചരാപേസി “നഗരം അലങ്കരിത്വാ പണ്ഡിതസ്സ പച്ചുഗ്ഗമനം കരോന്തൂ”തി. നാഗരാ തഥാ കരിംസു. പണ്ഡിതോ നഗരം പവിസിത്വാ രാജകുലം ഗന്ത്വാ രാജാനം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. അഥ നം രാജാ ഉട്ഠായ ആലിങ്ഗിത്വാ പല്ലങ്കവരഗതോ പടിസന്ഥാരം കരോന്തോ ആഹ -

൩൩൫. “യഥാ പേതം സുസാനസ്മിം, ഛഡ്ഡേത്വാ ചതുരോ ജനാ;
ഏവം കപിലയ്യേ ത്യമ്ഹ, ഛഡ്ഡയിത്വാ ഇധാഗതാ.

൩൩൬. “അഥ ത്വം കേന വണ്ണേന, കേന വാ പന ഹേതുനാ;
കേന വാ അത്ഥജാതേന, അത്താനം പരിമോചയീ”തി.

തത്ഥ **ചതുരോ ജനാ**തി പണ്ഡിത, യഥാ നാമ കാലകതം ചതുരോ ജനാ മഞ്ചകേന സുസാനം നേത്വാ തത്ഥ ഛഡ്ഡേത്വാ അനപേക്ഖാ ഗച്ഛന്തി, ഏവം കപിലയ്യേ രട്ഠേ തം ഛഡ്ഡേത്വാ മയം ഇമാഗതാതി അത്ഥോ. **കേന വണ്ണേനാ**തി കേന കാരണേന. **ഹേതുനാ**തി പച്ചയേന. **അത്ഥജാതേനാ**തി അത്ഥേന. **അത്താനം പരിമോചയീ**തി അമിത്തഹത്ഥഗതോ കേന കാരണേന പച്ചയേന കേന അത്ഥേന ത്വം അത്താനം പരിമോചേസീതി പുച്ഛതി.

തതോ മഹാസത്തോ ആഹ -

൩൩൭. “അത്ഥം അത്ഥേന വേദേഹ, മന്തം മന്തേന ഖത്തിയ;
പരിവാരയിം രാജാനം, ജമ്ബുദീപംവ സാഗരോ”തി.

തസ്സത്ഥോ - അഹം, മഹാരാജ, തേന ചിന്തിതം അത്ഥം അത്തനോ ചിന്തിതേന അത്ഥേന, തേന ച മന്തിതം മന്തം അത്തനോ മന്തിതേന മന്തേന പരിവാരേസിം. ന കേവലഞ്ച ഏത്തകമേവ, ഏകസതരാജപരിവാരം പന തം രാജാനം ജമ്ബുദീപം സാഗരോ വിയ പരിവാരയിസ്സന്തി. സബ്ബം അത്തനോ കതകമ്മം വിത്ഥാരേത്വാ കഥേസി.

തം സുത്വാ രാജാ അതിവിയ തുസ്സി. അഥസ്സ പണ്ഡിതോ ചൂളനിരഞ്ഞാ അത്തനോ ദിന്നം പണ്ണാകാരം ആചിക്ഖന്തോ ആഹ -

൩൩൮. “ദിന്നം നിക്ഖസഹസ്സം മേ, ഗാമാസീതി ച കാസിസു;
ദാസിസതാനി ചത്താരി, ദിന്നം ഭരിയാസതഞ്ച മേ;
സബ്ബം സേനങ്ഗമാദായ, സോത്ഥിനാമ്ഹി ഇധാഗതോ”തി.

തതോ രാജാ അതിവിയ തുട്ഠപഹട്ഠോ മഹാസത്തസ്സ ഗുണം വണ്ണേന്തോ തമേവ ഉദാനം ഉദാനേസി -

൩൩൯. “സുസുഖം വത സംവാസോ, പണ്ഡിതേഹീതി സേനക;
പക്ഖീവ പഞ്ജരേ ബദ്ധേ മച്ഛേ ജാലഗതേരിവ;
അമിത്തഹത്ഥത്തഗതേ, മോചയീ നോ മഹോസധോ”തി.

സേനകോപി തസ്സ വചനം സമ്പടിച്ഛന്തോ തമേവ ഗാഥമാഹ -

൩൭൮. ‘‘ഏവമേതം മഹാരാജ, പണ്ഡിതാ ഹി സുഖാവഹാ;
പക്ഖീവ പഞ്ജരേ ബദ്ധേ, മച്ഛേ ജാലഗതേരിവ;
അമിത്തഹത്ഥത്തഗതേ, മോചയീ നോ മഹോസധോ’’തി.

അഥ രാജാ നഗരേ ഛണഭേരിം ചരാപേത്വാ ‘‘സത്താഹം മഹാഛണം കരോന്തു, യേസം മയി സിനേഹോ അത്ഥി, തേ സബ്ബേ പണ്ഡിതസ്സ സക്കാരം സമ്മാനം കരോന്തൂ’’തി ആണാപേന്തോ ആഹ -

൩൭൯. ‘‘ആഹഞ്ഞന്തു സബ്ബവീണാ, ഭേരിയോ ദിന്ദിമാനി ച;
ധമേന്തു മാഗധാ സങ്ഖാ, വഗ്ഗൂ നദന്തു ദുന്ദുഭീ’’തി.

തത്ഥ **ആഹഞ്ഞന്തൂ**തി വാദിയന്തു. **മാഗധാ സങ്ഖാ**തി മഗധരട്ഠേ സഞ്ജാതാ സങ്ഖാ. **ദുന്ദുഭീ**തി മഹാഭേരിയോ.

അഥ തേ നാഗരാ ച ജാനപദാ ച പകതിയാപി പണ്ഡിതസ്സ സക്കാരം കാതുകാമാ ഭേരിസദ്ദം സുത്വാ അതിരേകതരം അകംസു. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൩൮൦. ‘‘ഓരോധാ ച കുമാരാ ച, വേസിയാനാ ച ബ്രാഹ്മണാ;
ബഹും അന്നഞ്ച പാനഞ്ച, പണ്ഡിതസ്സാഭിഹാരയും.

൩൮൧. ‘‘ഹത്ഥാരോഹാ അനീകട്ഠാ, രഥികാ പത്തികാരകാ;
ബഹും അന്നഞ്ച പാനഞ്ച, പണ്ഡിതസ്സാഭിഹാരയും.

൩൮൨. ‘‘സമാഗതാ ജാനപദാ, നേഗമാ ച സമാഗതാ;
ബഹും അന്നഞ്ച പാനഞ്ച, പണ്ഡിതസ്സാഭിഹാരയും.

൩൮൩. ‘‘ബഹുജനോ പസന്നോസി, ദിസ്വാ പണ്ഡിതമാഗതം;
പണ്ഡിതമ്ഹി അനുപ്പത്തേ, ചേലുക്ഖേപോ അവത്തഥാ’’തി.

തത്ഥ **ഓരോധാ**തി ഉദുമ്ബരദേവിം ആദിം കത്വാ അന്തേപുരികാ. **അഭിഹാരയു**ന്തി അഭിഹാരാപേസും, പഹിണിംസൂതി അത്ഥോ. **ബഹുജനോ**തി ഭിക്ഖവേ, നഗരവാസിനോ ച ചതുദ്വാരഗാമവാസിനോ ച ജനപദവാസിനോ ചാതി ബഹുജനോ പസന്നോ അഹോസി. **ദിസ്വാ പണ്ഡിതമാഗത**ന്തി പണ്ഡിതം മിഥിലം ആഗതം ദിസ്വാ. **അവത്തഥാ**തി പണ്ഡിതമ്ഹി മിഥിലം അനുപ്പത്തേ ‘‘അയം നോ പഠമമേവ പച്ചാമിത്തവസം ഗതം രാജാനം മോചേത്വാ പേസേത്വാ പച്ഛാ ഏകസതരാജാനോ അഞ്ഞമഞ്ഞം ഖമാപേത്വാ സമഗ്ഗേ കത്വാ ചൂളനിം പസാദേത്വാ തേന ദിന്നം മഹന്തം യസം ആദായ ആഗതോ’’തി തുട്ഠചിത്തേന ജനേന പവത്തിതോ ചേലുക്ഖേപോ പവത്തഥ.

അഥ മഹാസത്തോ ഛണാവസാനേ രാജകുലം ആഗന്ത്വാ ‘‘മഹാരാജ, ചൂളനിരഞ്ഞോ മാതരഞ്ച ദേവിഞ്ച പുത്തഞ്ച സീഘം പേസേതും വട്ടതീ’’തി ആഹ. ‘‘സാധു, താത, പേസേഹീ’’തി. സോ തേസം തിണ്ണം ജനാനം മഹന്തം സക്കാരം കത്വാ അത്തനാ സദ്ധിം ആഗതസേനായപി സക്കാരം സമ്മാനം കാരേത്വാ തേ തയോ ജനേ മഹന്തേന പരിവാരേന അത്തനോ പുരിസേഹി സദ്ധിം പേസേസി. രഞ്ഞാ അത്തനോ ദിന്നാ സതഭരിയാ ച ചത്താരി

ദാസിസതാനി ച നന്ദാദേവിയാ സദ്ധിം പേസേസി, അത്തനാ സദ്ധിം ആഗതസേനമ്പി തേഹി സദ്ധിംയേവ പേസേസി. തേ മഹന്തേന പരിവാരേന ഉത്തരപഞ്ചാലനഗരം പാപുണിംസു. അഥ രാജാ മാതരം പുച്ഛി "കിം, അമ്മ, വേദേഹരാജേന തേ സങ്ഗഹോ കതോ"തി? "കിം താത, കഥേസി, മം ദേവതാഠാനേ ഠപേത്വാ സക്കാരമകാസി, നന്ദാദേവിമ്പി മാതുട്ഠാനേ ഠപേസി, പഞ്ചാലചന്ദം കനിട്ഠഭാതികട്ഠാനേ ഠപേസീ"തി. തം സുത്വാ രാജാ അതിവിയ തുസ്സിത്വാ ബഹും പണ്ണാകാരം പേസേസി. തതോ പട്ഠായ തേ ഉഭോപി സമഗ്ഗാ സമ്മോദമാനാ വസിംസൂതി.

മഹാഉമങ്ഗഖണ്ഡം നിട്ഠിതം.

ദകരക്ഖസപഞ്ഹോ

പഞ്ചാലചന്ദീ വിദേഹരഞ്ഞോ പിയാ അഹോസി മനാപാ. സാ ദുതിയേ സംവച്ഛരേ പുത്തം വിജായി. തസ്സ ദസമേ സംവച്ഛരേ വേദേഹരാജാ കാലമകാസി. ബോധിസത്തോ തസ്സ ഛത്തം ഉസ്സാപേത്വാ "ദേവ, അഹം തവ അയ്യകസ്സ ചൂളനിരഞ്ഞോ സന്തികം ഗമിസ്സാമീ"തി ആപുച്ഛി. പണ്ഡിത, മാ മം ദഹരം ഛഡ്ഡേത്വാ ഗമിത്ഥ, അഹം തം പിതുട്ഠാനേ ഠപേത്വാ സക്കാരം കരിസ്സാമീതി. പഞ്ചാലചന്ദീപി നം "പണ്ഡിത, തുമ്ഹാകം ഗതകാലേ അഞ്ഞം പടിസരണം നത്ഥി, മാ ഗമിത്ഥാ"തി യാചി. സോപി "മയാ രഞ്ഞോ പടിഞ്ഞാ ദിന്നാ, ന സക്കാ അഗന്തു"ന്തി മഹാജനസ്സ കലുനം പരിദേവന്തസ്സേവ അത്തനോ ഉപട്ഠാകേ ഗഹേത്വാ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ ഉത്തരപഞ്ചാലനഗരം ഗതോ. രാജാ തസ്സാഗമനം സുത്വാ പച്ചുഗ്ഗന്ത്വാ മഹന്തേന സക്കാരേന നഗരം പവേസേത്വാ മഹന്തം ഗേഹം ദത്വാ ഠപേത്വാ പഠമദിന്നേ അസീതിഗാമേ ന അഞ്ഞം ഭോഗം അദാസി. സോ തം രാജാനം ഉപട്ഠാസി.

തദാ ഭേരീ നാമ പരിബ്ബാജികാ രാജഗേഹേ ഭുഞ്ജതി, സാ പണ്ഡിതാ ബ്യത്താ. തായ മഹാസത്തോ ന ദിട്ഠപുബ്ബോ, "മഹോസധപണ്ഡിതോ കിര രാജാനം ഉപട്ഠാതീ"തി സദ്ദമേവ സുണാതി. തേനപി സാ ന ദിട്ഠപുബ്ബാ, "ഭേരീ നാമ പരിബ്ബാജികാ രാജഗേഹേ ഭുഞ്ജതീ"തി സദ്ദമേവ സുണാതി. നന്ദാദേവീ പന "പിയവിപ്പയോഗം കത്വാ അമ്ഹേ കിലമാപേസീ"തി ബോധിസത്തേ അനത്തമനാ അഹോസി. സാ പഞ്ചസതാ വല്ലഭിത്ഥിയോ ആണാപേസി "മഹോസധസ്സ ഏകം ദോസം ഉപധാരേത്വാ രഞ്ഞോ അന്തരേ പരിഭിന്ദിതും വായമഥാ"തി. താ തസ്സ അന്തരം ഓലോകേന്തിയോ വിചരന്തി.

അഥേകദിവസം സാ പരിബ്ബാജികാ ഭുഞ്ജിത്വാ രാജഗേഹാ നിക്ഖന്തീ ബോധിസത്തം രാജുപട്ഠാനം ആഗച്ഛന്തം രാജങ്ഗണേ പസ്സി. സോ തം വന്ദിത്വാ അട്ഠാസി. സാ "അയം കിര പണ്ഡിതോ, ജാനിസ്സാമി താവസ്സ പണ്ഡിതഭാവം വാ അപണ്ഡിതഭാവം വാ"തി ഹത്ഥമുദ്ദായ പഞ്ഹം പുച്ഛന്തീ ബോധിസത്തം ഓലോകേത്വാ ഹത്ഥം പസാരേസി. സാ കിര "കീദിസം, പണ്ഡിത, രാജാ തം പരദേസതോ ആനേത്വാ ഇദാനി പടിജഗ്ഗതി, ന പടിജഗ്ഗതീ"തി മനസാവ പഞ്ഹം പുച്ഛി. ബോധിസത്തോ "അയം ഹത്ഥമുദ്ദായ മം പഞ്ഹം പുച്ഛതീ"തി ഞത്വാ പഞ്ഹം വിസ്സജ്ജേന്തോ ഹത്ഥമുട്ഠിം അകാസി. സോ കിര "അയ്യേ, മമ പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ പക്കോസിത്വാ ഇദാനി രാജാ ഗാള്ഹമുട്ഠിവ ജാതോ, ന മേ അപുബ്ബം കിഞ്ചി ദേതീ"തി മനസാവ പഞ്ഹം വിസ്സജ്ജേസി. സാ തം കാരണം ഞത്വാ ഹത്ഥം ഉക്ഖിപിത്വാ അത്തനോ സീസം പരാമസി. തേന ഇദം

ദസ്സേതി “പണ്ഡിത, സചേ കിലമസി, മയം വിയ കസ്മാ ന പബ്ബജസീ”തി? തം ഞത്വാ മഹാസത്തോ അത്തനോ കുച്ഛിം പരാമസി. തേന ഇദം ദസ്സേതി “അയ്യേ, മമ പോസിതബ്ബാ പുത്തദാരാ ബഹുതരാ, തേന ന പബ്ബജാമീ”തി. ഇതി സാ ഹത്ഥമുദ്ദായ പഞ്ഹം പുച്ഛിത്വാ അത്തനോ ആവാസമേവ അഗമാസി. മഹാസത്തോപി തം വന്ദിത്വാ രാജുപട്ഠാനം ഗതോ.

നന്ദാദേവിയാ പയുത്താ വല്ലഭിത്ഥിയോ സീഹപഞ്ജരേ ഠിതാ തം കിരിയം ദിസ്വാ ചൂളനിരഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ “ദേവ, മഹോസധോ ഭേരിപരിബ്ബാജികായ സദ്ധിം ഏകതോ ഹുത്വാ തുമ്ഹാകം രജ്ജം ഗണ്ഹിതുകാമോ, തുമ്ഹാകം പച്ചത്ഥികോ ഹോതീ”തി പരിഭിന്ദിംസു. രാജാ ആഹ - “കിം വോ ദിട്ഠം വാ സുതം വാ”തി? മഹാരാജ , പരിബ്ബാജികാ ഭുഞ്ജിത്വാ ഓതരന്തീ മഹോസധം ദിസ്വാ രാജാനം ഹത്ഥതലം വിയ ഖലമണ്ഡലം വിയ ച സമം കത്വാ “രജ്ജം അത്തനോ ഹത്ഥഗതം കാതും സക്കോസീ”തി ഹത്ഥം പസാരേസി. മഹോസധോപി ഖഗ്ഗഗ്ഗഹണാകാരം ദസ്സേന്തോ “കതിപാഹച്ചയേന സീസം ഛിന്ദിത്വാ രജ്ജം അത്തനോ ഹത്ഥഗതം കരിസ്സാമീ”തി മുട്ഠിം അകാസി. സാ “സീസമേവ ഛിന്ദാഹീ”തി അത്തനോ ഹത്ഥം ഉക്ഖിപിത്വാ സീസം പരാമസി. മഹോസധോ “മജ്ഝേയേവ നം ഛിന്ദിസ്സാമീ”തി കുച്ഛിം പരാമസി. അപ്പമത്താ, മഹാരാജ, ഹോഥ, മഹോസധം ഘാതേതും വട്ടതീതി. സോ താസം കഥം സുത്വാ ചിന്തേസി “ന സക്കാ പണ്ഡിതേന മയി ദുസ്സിതും, പരിബ്ബാജികം പുച്ഛിസ്സാമീ”തി.

സോ പുനദിവസേ പരിബ്ബാജികായ ഭുത്തകാലേ തം ഉപസങ്കമിത്വാ പുച്ഛി “അയ്യേ, കച്ചി തേ മഹോസധപണ്ഡിതോ ദിട്ഠോ”തി? “ആമ, മഹാരാജ, ഹിയ്യോ ഇതോ ഭുഞ്ജിത്വാ നിക്ഖന്തിയാ ദിട്ഠോ”തി. “കോചി പന വോ കഥാസല്ലാപോ അഹോസീ”തി. “മഹാരാജ, സല്ലാപോ നത്ഥി, ‘സോ പന പണ്ഡിതോ’തി സുത്വാ ‘സചേ പണ്ഡിതോ, ഇദം ജാനിസ്സതീ’തി ഹത്ഥമുദ്ദായ നം പഞ്ഹം പുച്ഛന്തീ “പണ്ഡിത, കച്ചി തേ രാജാ പസാരിതഹത്ഥോ, ന സങ്കുചിതഹത്ഥോ, കച്ചി തേ സങ്ഗണ്ഹാതീ”തി ഹത്ഥം പസാരേസിം. പണ്ഡിതോ - “രാജാ മമ പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ പക്കോസിത്വാ ഇദാനി കിഞ്ചി ന ദേതീ”തി മുട്ഠിമകാസി. അഥാഹം - “സചേ കിലമസി, മയം വിയ കസ്മാ ന പബ്ബജസീ”തി സീസം പരാമസിം. സോ - “മമ പോസേതബ്ബാ പുത്തദാരാ ബഹുതരാ, തേന ന പബ്ബജാമീ”തി അത്തനോ കുച്ഛിം പരാമസീതി. “പണ്ഡിതോ, അയ്യേ, മഹോസധോ”തി? “ആമ, മഹാരാജ, പഥവിതലേ പഞ്ഞായ തേന സദിസോ നാമ നത്ഥീ”തി. രാജാ തസ്സാ കഥം സുത്വാ തം വന്ദിത്വാ ഉയ്യോജേസി. തസ്സാ ഗതകാലേ പണ്ഡിതോ രാജുപട്ഠാനം പവിട്ഠോ. അഥ നം പുച്ഛി “കച്ചി തേ, പണ്ഡിത, ഭേരീ നാമ പരിബ്ബാജികാ ദിട്ഠാ”തി? “ആമ, മഹാരാജ, ഹിയ്യോ ഇതോ നിക്ഖന്തിം പസ്സിം, സാ ഹത്ഥമുദ്ദായ ഏവം മം പഞ്ഹം പുച്ഛി, അഹഞ്ചസ്സാ തഥേവ വിസ്സജ്ജേസി”ന്തി തായ കഥിതനിയാമേനേവ കഥേസി. രാജാ തം ദിവസം പസീദിത്വാ പണ്ഡിതസ്സ സേനാപതിട്ഠാനം അദാസി, സബ്ബകിച്ചാനി തമേവ പടിച്ഛാപേസി. തസ്സ യസോ മഹാ അഹോസി.

രഞ്ഞോ ദിന്നയസാനന്തരമേവ സോ ചിന്തേസി “രഞ്ഞാ ഏകപ്പഹാരേനേവ മയ്ഹം അതിമഹന്തം ഇസ്സരിയം ദിന്നം, രാജാനോ ഖോ പന മാരേതുകാമാപി ഏവം കരോന്തിയേവ, യംനൂനാഹം ‘മമ സുഹദയോ വാ നോ വാ’തി രാജാനം വീമംസേയ്യം, ന ഖോ പനഞ്ഞോ ജാനിതും സക്ഖിസ്സതി, ഭേരീ പരിബ്ബാജികാ ഞാണസമ്പന്നാ, സാ ഏകേനുപായേന ജാനിസ്സതീ”തി. സോ

ബഹൂനി ഗന്ധമാലാദീനി ഗഹേത്വാ പരിബ്ബാജികായ ആവാസം ഗന്ത്വാ തം പൂജയിത്വാ വന്ദിത്വാ "അയ്യേ, തുമ്ഹേഹി രഞ്ഞോ മമ ഗുണകഥായ കഥിതദിവസതോ പട്ഠായ രാജാ അജ്ഝോത്ഥരിത്വാ മയ്ഹം അതിമഹന്തം യസം ദേതി, തം ഖോ പന 'സഭാവേന വാ ദേതി, നോ വാ'തി ന ജാനാമി, സാധു വതസ്സ, സചേ ഏകേനുപായേന രഞ്ഞോ മയി സിനേഹഭാവം ജാനേയ്യാഥാ"തി ആഹ. സാ "സാധൂ"തി പടിസ്സുണിത്വാ പുനദിവസേ രാജഗേഹം ഗച്ഛമാനാ ദകരക്ഖസപഞ്ഹം നാമ ചിന്തേസി. ഏവം കിരസ്സാ അഹോസി "അഹം ചരപുരിസോ വിയ ഹുത്വാ ഉപായേന രാജാനം പഞ്ഹം പുച്ഛിത്വാ 'പണ്ഡിതസ്സ സുഹദയോ വാ, നോ വാ'തി ജാനിസ്സാമീ"തി. സാ ഗന്ത്വാ കതഭത്തകിച്ചാ നിസീദി. രാജാപി നം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. തസ്സാ ഏതദഹോസി "സചേ രാജാ പണ്ഡിതസ്സ ഉപരി ദുഹദയോ ഭവിസ്സതി, പഞ്ഹം പുട്ഠോ അത്തനോ ദുഹദയഭാവം മഹാജനമജ്ഝേയേവ കഥേസ്സതി, തം അയുത്തം, ഏകമന്തേ നം പഞ്ഹം പുച്ഛിസ്സാമീ"തി. സാ "രഹോ പച്ചാസീസാമി, മഹാരാജാ"തി ആഹ. രാജാ മനുസ്സേ പടിക്കമാപേസി. അഥ നം സാ ആഹ - "മഹാരാജ, തം പഞ്ഹം പുച്ഛാമീ"തി. "പുച്ഛ, അയ്യേ, ജാനന്തോ കഥേസ്സാമീ"തി. അഥ സാ ദകരക്ഖസപഞ്ഹേ പഠമം ഗാഥമാഹ -

> "സചേ വോ വുയ്ഹമാനാനം, സത്തന്നം ഉദകണ്ണവേ;
> മനുസ്സബലിമേസാനോ, നാവം ഗണ്ഹേയ്യ രക്ഖസോ;
> അനുപുബ്ബം കഥം ദത്വാ, മുഞ്ചേസി ദകരക്ഖസാ"തി. (ജാ॰ ൧.൧൬.൨൨൬);

തത്ഥ **സത്തന്ന**ന്തി തുമ്ഹാകം മാതാ ച നന്ദാദേവീ ച തിഖിണമന്തികുമാരോ ച ധനുസേഖസഹായോ ച പുരോഹിതോ ച മഹോസധോ ച തുമ്ഹേ ചാതി ഇമേസം സത്തന്നം. **ഉദകണ്ണവേ**തി ഗമ്ഭീരവിത്ഥതേ ഉദകേ. **മനുസ്സബലിമേസാനോ**തി മനുസ്സബലിം ഗവേസന്തോ. **ഗണ്ഹേയ്യാ**തി ഥാമസമ്പന്നോ ദകരക്ഖസോ ഉദകം ദ്വിധാ കത്വാ നിക്ഖമിത്വാ തം നാവം ഗണ്ഹേയ്യ, ഗഹേത്വാ ച പന "മഹാരാജ, ഇമേ ഛ ജനേ മമ അനുപടിപാടിയാ ദേഹി, തം വിസ്സജ്ജേസ്സാമീ"തി വദേയ്യ. അഥ ത്വം അനുപുബ്ബം കഥം ദത്വാ മുഞ്ചേസി ദകരക്ഖസാ, കം പഠമം ദത്വാ...പേ॰... കം ഛട്ഠം ദത്വാ ദകരക്ഖസതോ മുഞ്ചേയ്യാസീതി?

തം സുത്വാ രാജാ അത്തനോ യഥാജ്ഝാസയം കഥേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> "മാതരം പഠമം ദജ്ജം, ഭരിയം ദത്വാന ഭാതരം;
> തതോ സഹായം ദത്വാന, പഞ്ചമം ദജ്ജം ബ്രാഹ്മണം;
> ഛട്ഠാഹം ദജ്ജമത്താനം, നേവ ദജ്ജം മഹോസധ"ന്തി. (ജാ॰ ൧.൧൬.൨൨൭);

തത്ഥ **ഛട്ഠാഹ**ന്തി അയ്യേ, പഞ്ചമേ ഖാദിതേ അഥാഹം "ഭോ ദകരക്ഖസ, മുഖം വിവരാ"തി വത്വാ തേന മുഖേ വിവടേ ദള്ഹം കച്ഛം ബന്ധിത്വാ ഇമം രജ്ജസിരിം അഗണേത്വാ "ഇദാനി മം ഖാദാ"തി തസ്സ മുഖേ പതേയ്യം, ന ത്വേവ ജീവമാനോ മഹോസധപണ്ഡിതം ദദേയ്യന്തി, ഏത്തകേന അയം പഞ്ഹോ നിട്ഠിതോ.

ഏവം ഞാതം പരിബ്ബാജികായ രഞ്ഞോ മഹാസത്തേ സുഹദയതം, ന പന ഏത്തകേനേവ പണ്ഡിതസ്സ ഗുണോ ചന്ദോ വിയ പാകടോ ഹോതി. തേനസ്സാ ഏതദഹോസി "അഹം മഹാജനമജ്ഝേ ഏതേസം ഗുണം കഥയിസ്സാമി, രാജാ തേസം അഗുണം കഥേത്വാ പണ്ഡിതസ്സ ഗുണം കഥേസ്സതി, ഏവം പണ്ഡിതസ്സ ഗുണോ നഭേ പുണ്ണചന്ദോ വിയ പാകടോ ഭവിസ്സതീ"തി. സാ സബ്ബം അന്തേപുരജനം സന്നിപാതാപേത്വാ ആദിതോ പട്ഠായ പുന രാജാനം തമേവ പഞ്ഹം പുച്ഛിത്വാ തേന തഥേവ വുത്തേ "മഹാരാജ, ത്വം 'മാതരം പഠമം ദസ്സാമീ'തി വദസി, മാതാ നാമ മഹാഗുണാ, തുയ്ഹഞ്ച മാതാ ന അഞ്ഞേസം മാതുസദിസാ. ബഹൂപകാരാ തേ ഏസാ"തി തസ്സാ ഗുണം കഥേന്തീ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

"പോസേതാ തേ ജനേത്തീ ച, ദീഘരത്താനുകമ്പികാ;
ഛബ്ഭീ തയി പദുസ്സതി, പണ്ഡിതാ അത്ഥദസ്സിനീ;
അഞ്ഞം ഉപനിസം കത്വാ, വധാ തം പരിമോചയി.

"തം താദിസിം പാണദദിം, ഓരസം ഗബ്ഭധാരിനിം;
മാതരം കേന ദോസേന, ദജ്ജാസി ദകരക്ഖിനോ"തി. (ജാ॰
൧.൧൮.൨൨൮-൨൨൯);

തത്ഥ **പോസേതാ**തി ദഹരകാലേ ദ്വേ തയോ വാരേ ന്ഹാപേത്വാ പായേത്വാ ഭോജേത്വാ തം പോസേസി. **ദീഘരത്താനുകമ്പികാ**തി ചിരകാലം മുദുനാ ഹിതചിത്തേന അനുകമ്പികാ. **ഛമ്ഭീ തയി പദുസ്സതീ**തി യദാ തയി ഛമ്ഭീ നാമ ബ്രാഹ്മണോ പദുസ്സി, തദാ സാ പണ്ഡിതാ അത്ഥദസ്സിനീ അഞ്ഞം തവ പടിരൂപകം കത്വാ തം വധാ പരിമോചയി.

ചൂളനിസ്സ കിര മഹാചൂളനീ നാമ പിതാ അഹോസി. സാ ഇമസ്സ ദഹരകാലേ പുരോഹിതേന സദ്ധിം മേഥുനം പടിസേവിത്വാ രാജാനം വിസേന മാരാപേത്വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ ഛത്തം ഉസ്സാപേത്വാ തസ്സ അഗ്ഗമഹേസീ ഹുത്വാ ഏകദിവസം "അമ്മ, ഛാതോമ്ഹീ"തി വുത്തേ പുത്തസ്സ ഫാണിതേന സദ്ധിം പൂവഖജ്ജകം ദാപേസി. അഥ നം മക്ഖികാ പരിവാരയിംസു, സോ "ഇമം നിമ്മക്ഖികം കത്വാ ഖാദിസ്സാമീ"തി ഥോകം പടിക്കമിത്വാ ഭൂമിയം ഫാണിതബിന്ദൂനി പാതേത്വാ അത്തനോ സന്തികേ മക്ഖികാ പോഥേത്വാ പലാപേസി. താ ഗന്ത്വാ ഇതരം ഫാണിതം പരിവാരയിംസു. സോ നിമ്മക്ഖികം കത്വാ ഖജ്ജകം ഖാദിത്വാ ഹത്ഥം ധോവിത്വാ മുഖം വിക്ഖാലേത്വാ പക്കാമി. ബ്രാഹ്മണോ തസ്സ തം കിരിയം ദിസ്വാ ചിന്തേസി "അയം ദാരകോ ഇദാനേവ നിമ്മക്ഖികം ഫാണിതം ഖാദതി, വുഡ്ഢിപ്പത്തോ മമ രജ്ജം ന ദസ്സതി, ഇദാനേവ നം മാരേസ്സാമീ"തി. സോ ദേവിയാ തമത്ഥം ആരോചേസി.

സാ "സാധൂ, ദേവ, അഹം തയി സിനേഹേന അത്തനോ സാമികമ്പി മാരേസിം, ഇമിനാ മേ കോ അത്ഥോ, മഹാരാജ, ഏകമ്പി അജാനാപേത്വാ രഹസ്സേന നം മാരേസ്സാമീ"തി ബ്രാഹ്മണം വഞ്ചേത്വാ "അത്ഥേസോ ഉപായോ"തി പണ്ഡിതം ഉപായകുസലം ഭത്തകാരകം പക്കോസാപേത്വാ "സമ്മ, മമ പുത്തോ ചൂളനികുമാരോ ച തവ പുത്തോ ധനുസേഖകുമാരോ ച ഏകദിവസം ജാതാ ഏകതോ കുമാരപരിഹാരേന വഡ്ഢിതാ പിയസഹായകാ, ഛബ്ഭിബ്രാഹ്മണോ മമ പുത്തം മാരേതുകാമോ, ത്വം തസ്സ ജീവിതദാനം ദേഹീ"തി വത്വാ "സാധു,

ദേവി, കിം കരോമീ"തി വുത്തേ "മമ പുത്തോ അഭിണ്ഹം തവ ഗേഹേ ഹോതു, ത്വഞ്ച തേ ച കതിപാഹം നിരാസങ്കഭാവത്ഥായ മഹാനസേയേവ സുപഥ. തതോ നിരാസങ്കഭാവം ഞത്വാ തുമ്ഹാകം സയനട്ഠാനേ ഏളകട്ഠിനി ഠപേത്വാ മനുസ്സാനം സയനവേലായ മഹാനസേ അഗ്ഗിം ദത്വാ കഞ്ചി അജാനാപേത്വാ മമ പുത്തഞ്ച തവ പുത്തഞ്ച ഗഹേത്വാ അഗ്ഗദ്വാരേനേവ നിക്ഖമിത്വാ തിരോരട്ഠം ഗന്ത്വാ മമ പുത്തസ്സ രാജപുത്തഭാവം അനാചിക്ഖിത്വാ ജീവിതം അനുരക്ഖാഹീ"തി ആഹ.

സോ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛി. അഥസ്സ സാ രതനസാരം അദാസി. സോ തഥാ കത്വാ കുമാരഞ്ച പുത്തഞ്ച ആദായ മദ്ദരട്ഠേ സാഗലനഗരം ഗന്ത്വാ രാജാനം ഉപട്ഠാസി. സോ പോരാണഭത്തകാരകം അപനേത്വാ തസ്സ തം ഠാനം അദാസി. ദ്വേപി കുമാരാ തേന സദ്ധിംയേവ രാജനിവേസനം ഗച്ഛന്തി. രാജാ "കസ്സേതേ പുത്താ കുമാരാ"തി പുച്ഛി. ഭത്തകാരകോ "മയ്ഹം പുത്താ"തി ആഹ. "നനു ദ്വേ അസദിസാ"തി? "ദ്വിന്നം ഇത്ഥീനം പുത്താ, ദേവാ"തി. തേ ഗച്ഛന്തേ കാലേ വിസ്സാസികാ ഹുത്വാ മദ്ദരഞ്ഞോ ധീതായ സദ്ധിം രാജനിവേസനേയേവ കീളന്തി. അഥ ചൂളനികുമാരോ ച രാജധീതാ ച അഭിണ്ഹദസ്സനേന അഞ്ഞമഞ്ഞം പടിബദ്ധചിത്താ അഹേസും. കീളനട്ഠാനേ കുമാരോ രാജധീതരം ഗേണ്ഡുകമ്പി പാസകമ്പി ആഹരാപേതി. അനാഹരന്തിം സീസേ പഹരതി, സാ രോദതി. അഥസ്സാ സദ്ദം സുത്വാ രാജാ "കേന മേ ധീതാ പഹടാ"തി വദതി. ധാതിയോ ആഗന്ത്വാ പുച്ഛന്തി. കുമാരികാ "സചാഹം 'ഇമിനാ പഹടാമ്ഹീ'തി വക്ഖാമി , പിതാ മേ ഏതസ്സ രാജദണ്ഡം കരിസ്സതീ"തി സിനേഹേന ന കഥേതി, "നാഹം കേനചി പഹടാ"തി വദതി.

അഥേകദിവസം മദ്ദരാജാ നം പഹരന്തം അദ്ദസ. ദിസ്വാനസ്സ ഏതദഹോസി "അയം കുമാരോ ന ച ഭത്തകാരകേന സദിസോ അഭിരൂപോ പാസാദികോ അതിവിയ അഛമ്ഭിതോ, ന ഇമിനാ ഏതസ്സ പുത്തേന ഭവിതബ്ബ"ന്തി. സോ തതോ പട്ഠായ തം പരിഗ്ഗണ്ഹി. ധാതിയോ കീളനട്ഠാനേ ഖാദനീയം ആഹരിത്വാ രാജധീതായ ദേന്തി, സാ അഞ്ഞേസമ്പി ദാരകാനം ദേതി. തേ ജണ്ണുനാ പതിട്ഠായ ഓനതാ ഗണ്ഹന്തി. ചൂളനികുമാരോ പന ഠിതകോവ തസ്സാ ഹത്ഥതോ അച്ഛിന്ദിത്വാ ഗണ്ഹാതി. രാജാപി തം കിരിയം അദ്ദസ. അഥേകദിവസം ചൂളനികുമാരസ്സ ഗേണ്ഡുകോ രഞ്ഞോ ചൂളസയനസ്സ ഹേട്ഠാ പാവിസി. കുമാരോ തം ഗണ്ഹന്തോ അത്തനോ ഇസ്സരമാനേന "ഇമസ്സ പച്ചന്തരഞ്ഞോ ഹേട്ഠാസയനേ ന പവിസാമീ"തി തം ദണ്ഡകേന നീഹരിത്വാ ഗണ്ഹി. രാജാ തമ്പി കിരിയം ദിസ്വാ "നിച്ഛയേനേസ ന ഭത്തകാരകസ്സ പുത്തോ"തി തം പക്കോസാപേത്വാ "കസ്സേസോ പുത്തോ"തി പുച്ഛി. "മയ്ഹം പുത്തോ, ദേവാ"തി. "അഹം തവ പുത്തഞ്ച അപുത്തഞ്ച ജാനാമി, സഭാവം മേ കഥേഹി, നോ ചേ കഥേസി, ജീവിതം തേ നത്ഥീ"തി ഖഗ്ഗം ഉഗ്ഗിരി. സോ മരണഭയഭീതോ "കഥേമി, ദേവ, രഹോ പന പച്ചാസീസാമീ"തി വത്വാ രഞ്ഞോ ഓകാസേ കതേ അഭയം യാചിത്വാ യഥാഭൂതം ആരോചേസി. രാജാ തഥതോ ഞത്വാ അത്തനോ ധീതരം അലങ്കരിത്വാ തസ്സ പാദപരിചാരികം കത്വാ അദാസി.

ഇമേസം പന പലാതദിവസേ "ഭത്തകാരകോ ച ചൂളനികുമാരോ ച ഭത്തകാരകസ്സ പുത്തോ ച മഹാനസേ പദിത്തേയേവ ദഡ്ഢാ"തി സകലനഗരേ ഏകകോലാഹലം അഹോസി. ചലാകദേവീപി തം പവത്തിം സുത്വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ ആരോചേസി "ദേവ, തുമ്ഹാകം മനോരഥോ മത്ഥകം പത്തോ, തേ കിര തയോപി ഭത്തഗേഹേയേവ ദഡ്ഢാ"തി. സോ തുട്ഠഹട്ഠോ അഹോസി.

ചലാകദേവീപി "ചൂളനികുമാരസ്സ അട്ഠീനീ"തി ഏളകസ്സ അട്ഠീനി ആഹരാപേത്വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ ദസ്സേത്വാ ഛഡ്ഡാപേസി. ഇമമത്ഥം സന്ധായ പരിബ്ബാജികാ "അഞ്ഞം ഉപനിസം കത്വാ, വധാ തം പരിമോചയീ"തി ആഹ. സാ ഹി ഏളകസ്സ അട്ഠീനി "മനുസ്സഅട്ഠീനീ"തി ദസ്സേത്വാ തം വധാ മോചേസി. **ഓരസന്തി** യായ ത്വം ഉരേ കത്വാ വഡ്ഢിതോ, തം ഓരസം പിയം മനാപം. **ഗബ്ഭധാരിനിന്തി** യായ ത്വം കുച്ഛിനാ ധാരിതോ, തം ഏവരൂപം മാതരം കേന ദോസേന ദകരക്ഖസസ്സ ദസ്സസീതി.

തം സുത്വാ രാജാ "അയ്യേ, ബഹൂ മമ മാതു ഗുണാ, അഹഞ്ചസ്സാ മമ ഉപകാരഭാവം ജാനാമി, തതോപി പന മമേവ ഗുണാ ബഹുതരാ"തി മാതു അഗുണം കഥേന്തോ ഇമം ഗാഥാദ്വയമാഹ -

"ദഹരാ വിയലങ്കാരം, ധാരേതി അപിളന്ധനം;
ദോവാരികേ അനീകട്ഠേ, അതിവേലം പജഗ്ഘതി.

"അഥോപി പടിരാജൂനം, സയം ദൂതാനി സാസതി;
മാതരം തേന ദോസേന, ദജ്ജാഹം ദകരക്ഖിനോ"തി. (ജാ॰ ൧.൧൬.൨൨൨-൨൨൩);

തത്ഥ **ദഹരാ വിയാ**തി മഹല്ലികാപി ഹുത്വാ തരുണീ വിയ. **ധാരേതി അപിളന്ധനന്തി** പിളന്ധിതും അയുത്തം അലങ്കാരം ധാരേതി. സാ കിര വജിരപൂരിതം കഞ്ചനമേഖലം പിളന്ധിത്വാ രഞ്ഞോ അമച്ചേഹി സദ്ധിം മഹാതലേ നിസിന്നകാലേ അപരാപരം ചങ്കമതി, മേഖലാസദ്ദേന രാജനിവേസനം ഏകനിന്നാദം ഹോതി. **പജഗ്ഘതീ**തി ഏസാ ദോവാരികേ ച ഹത്ഥിആചരിയാദികേ അനീകട്ഠേ ച, യേ ഏതിസ്സാ ഉച്ഛിട്ഠകമ്പി ഭുഞ്ജിതും അയുത്തരൂപാ, തേപി ആമന്തേത്വാ തേഹി സദ്ധിം അതിവേലം മഹാഹസിതം ഹസതി. **പടിരാജൂനന്തി** അഞ്ഞേസം രാജൂനം. **സയം ദൂതാനി സാസതീ**തി മമ വചനേന സയം പണ്ണം ലിഖിത്വാ ദൂതേപി പേസേതി "മമ മാതാ കാമേ പരിഭുഞ്ജനവയസ്മിംയേവ ഠിതാ, അസുകരാജാ കിര ആഗന്ത്വാ തം ആനേതൂ"തി. തേ "മയം രഞ്ഞോ ഉപട്ഠാകാ, കസ്മാ നോ ഏവം വദേസീ"തി പടിപണ്ണാനി പേസേന്തി. തേസു പരിസമജ്ഝേ വാചിയമാനേസു മമ സീസം ഛിന്ദനകാലോ വിയ ഹോതി, മാതരം തേന ദോസേന ദകരക്ഖസസ്സ ദസ്സാമീതി.

അഥ പരിബ്ബാജികാ "മഹാരാജ , മാതരം താവ ഇമിനാ ദോസേന ദേഹി, ഭരിയാ പന തേ ബഹൂപകാരാ"തി തസ്സാ ഗുണം കഥേന്തീ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

"ഇത്ഥിഗുമ്ബസ്സ പവരാ, അച്ചന്തം പിയഭാണിനീ;
അനുഗ്ഗതാ സീലവതീ, ഛായാവ അനപായിനീ.

"അക്കോധനാ പുഞ്ഞവതീ, പണ്ഡിതാ അത്ഥദസ്സിനീ;
ഉബ്ബരിം കേന ദോസേന, അജ്ജാസി ദകരക്ഖിനോ"തി. (ജാ॰ ൧.൧൬.൨൨൪-൨൨൫);

തത്ഥ **ഇത്ഥിഗുമ്ബസ്സാ**തി ഇത്ഥിഗണസ്സ. **അനുഗ്ഗതാ**തി ദഹരകാലതോ പട്ഠായ അനുഗതാ. **"അക്കോധനാ"**തിആദികേന പനസ്സാ ഗുണേ കഥേതി.

മദ്ദരട്ഠേ സാഗലനഗരേ വസനകാലേ പഹടാപി തവ ആണാകരണഭയേന തയി സിനേഹേന മാതാപിതൂനം ന കഥേസി, ഏവമേസാ അക്കോധനാ പുഞ്ഞവതീ പണ്ഡിതാ അത്ഥദസ്സിനീതി. ഇദം ദഹരകാലേ അക്കോധനാദിഭാവം സന്ധായാഹ. **ഉബ്ബരി**ന്തി ഓരോധം. ഏവം ഗുണസമ്പന്നം നന്ദാദേവിം കേന ദോസേന ദകരക്ഖസസ്സ ദസ്സസീതി വദതി.

സോ തസ്സാ അഗുണം കഥേന്തോ ആഹ -

"ഖിഡ്ഡാരതിസമാപന്നം, അനത്ഥവസമാഗതം;
സാ മം സകാന പുത്താനം, അയാചം യാചതേ ധനം.

"സോഹം ദദാമി സാരത്തോ, ബഹും ഉച്ചാവചം ധനം;
സുദുച്ചജം ചജിത്വാന, പച്ഛാ സോചാമി ദുമ്മനോ;
ഉബ്ബരിം തേന ദോസേന, ദജ്ജാഹം ദകരക്ഖിനോ"തി. (ജാ॰ ൧.൧൬.൨൩൨-൨൩൩);

തത്ഥ **അനത്ഥവസമാഗത**ന്തി തായ ഖിഡ്ഡാരതിയാ കാമകീളായ അനത്ഥകാരകാനം കിലേസാനം വസം ആഗതം മം വിദിത്വാ. **സാ മ**ന്തി സാ നന്ദാദേവീ മം. **സകാന പുത്താന**ന്തി യം മയാ അത്തനോ പുത്തധീതാനഞ്ച ഭരിയാനഞ്ച ദിന്നം പിളന്ധനം, തം അയാചിതബ്ബരൂപം "മയ്ഹം ദേഹീ"തി യാചതി. **പച്ഛാ സോചാമീ**തി സാ ദുതിയദിവസേ "ഇമാനി പിളന്ധനാനി രഞ്ഞാ മേ ദിന്നാനി, ആഹരഥേതാനീ"തി തേസം രോദന്താനം ഓമുഞ്ചിത്വാ ഗണ്ഹാതി. അഥാഹം തേ രോദമാനേ മമ സന്തികം ആഗതേ ദിസ്വാ പച്ഛാ സോചാമി. ഏവം ദോസകാരികാ ഏസാ. ഇമിനാ നം ദോസേന ദകരക്ഖസസ്സ ദസ്സാമീതി.

അഥ നം പരിബ്ബാജികാ "ഇമം താവ ഇമിനാ ദോസേന ദേഹി, കനിട്ഠോ പന തേ തിഖിണമന്തികുമാരോ ഉപകാരകോ, തം കേന ദോസേന ദസ്സതീ"തി പുച്ഛന്തീ ആഹ -

"യേനോചിതാ ജനപദാ, ആനീതാ ച പടിഗ്ഗഹം;
ആഭതം പരരജ്ജേഭി, അഭിട്ഠായ ബഹും ധനം.

ധനുഗ്ഗഹാനം പവരം, സൂരം തിഖിണമന്തിനം;
ഭാതരം കേന ദോസേന, ദജ്ജാസി ദകരക്ഖിനോ"തി. (ജാ॰ ൧.൧൬.൨൩൪-൨൩൫);

തത്ഥ **ഓചിതാ**തി വഡ്ഢിതാ. **പടിഗ്ഗഹ**ന്തി യേന ച തുമ്ഹേ പരദേസേ വസന്താ പുന ഗേഹം ആനീതാ. **അഭിട്ഠായാ**തി അഭിഭവിത്വാ. **തിഖിണമന്തിന**ന്തി തിഖിണപഞ്ഞം.

സോ കിര മാതു ബ്രാഹ്മണേന സദ്ധിം വസനകാലേ ജാതോ. അഥസ്സ വയപ്പത്തസ്സ ബ്രാഹ്മണോ ഖഗ്ഗം ഹത്ഥേ ദത്വാ "ഇമം ഗഹേത്വാ മം ഉപട്ഠഹാ"തി ആഹ. സോ ബ്രാഹ്മണം "പിതാ മേ"തി സഞ്ഞായ ഉപട്ഠാസി. അഥ നം ഏകോ അമച്ചോ "കുമാര, ന ത്വം ഏതസ്സ പുത്തോ, തവ കുച്ഛിഗതകാലേ ചലാകദേവീ രാജാനം മാരേത്വാ ഏതസ്സ ഛത്തം ഉസ്സാപേസി, ത്വം മഹാചൂളനിരഞ്ഞോ പുത്തോ"തി ആഹ. സോ കുജ്ഝിത്വാ "ഏകേന ഉപായേന നം മാരേസ്സാമീ"തി രാജകുലം പവിസന്തോ തം ഖഗ്ഗം ഏകസ്സ

പാദമൂലികസ്സ ദത്വാ അപരം “ത്വം രാജദ്വാരേ ‘മമേസോ ഖഗ്ഗോ’തി ഇമിനാ സദ്ധിം വിവാദം കരേയ്യാസീ”തി വത്വാ പാവിസി. തേ കലഹം കരിംസു. സോ “കിം ഏസ കലഹോ”തി ഏകം പുരിസം പേസേസി. സോ ആഗന്ത്വാ “ഖഗ്ഗത്ഥായാ”തി ആഹ. ബ്രാഹ്മണോ തം സുത്വാ “കിം ഏത”ന്തി പുച്ഛി. സോ കിര തുമ്ഹേഹി മമ ദിന്നഖഗ്ഗോ പരസ്സ സന്തകോതി. “കിം വദേസി, താത, തേന ഹി ആഹരാപേഹി, സഞ്ജാനിസ്സാമി ന”ന്തി ആഹ. സോ തം ആഹരാപേത്വാ കോസതോ നിക്കഡ്ഢിത്വാ “പസ്സഥാ”തി തം സഞ്ഝാനാപേന്തോ വിയ ഉപഗന്ത്വാ ഏകപ്പഹാരേനേവ തസ്സ സീസം ഛിന്ദിത്വാ അത്തനോ പാദമൂലേ പാതേസി. തതോ രാജഗേഹം പടിജഗ്ഗിത്വാ നഗരം അലങ്കരിത്വാ തസ്സ അഭിസേകേ ഉപനീതേ മാതാ ചൂളനികുമാരസ്സ മദ്ദരട്ഠേ വസനഭാവം ആചിക്ഖി. തം സുത്വാ കുമാരോ സേനങ്ഗപരിവുതോ തത്ഥ ഗന്ത്വാ ഭാതരം ആനേത്വാ രജ്ജം പടിച്ഛാപേസി. തതോ പട്ഠായ തം “തിഖിണമന്തീ”തി സഞ്ജാനിംസു. പരിബ്ബാജികാ തം “ഏവരൂപം ഭാതരം കേന ദോസേന ദകരക്ഖസസ്സ ദജ്ജാസീ”തി പുച്ഛി.

രാജാ തസ്സ ദോസം കഥേന്തോ ആഹ -

“യേനോചിതാ ജനപദാ, ആനീതാ ച പടിഗ്ഗഹം;
ആഭതം പരരജ്ജേഭി, അഭിട്ഠായ ബഹും ധനം.

“ധനുഗ്ഗഹാനം പവരോ, സൂരോ തിഖിണമന്തി ച;
മയായം സുഖിതോ രാജാ, അതിമഞ്ഞതി ദാരകോ.

“ഉപട്ഠാനമ്പി മേ അയ്യേ, ന സോ ഏതി യഥാ പുരേ;
ഭാതരം തേന ദോസേന, ദജ്ജാഹം ദകരക്ഖിനോ”തി. (ജാം ൧.൧൬.൧൫൫-൧൫൭);

തത്ഥ **പരരജ്ജേഭീ**തി ഇമസ്സ പരരജ്ജതോ ച ബഹു ധനം ആഭതം, അയഞ്ച പരരജ്ജേ വസന്തോ പുന ഇമം ഗേഹം ആനേത്വാ “ഏസ മയാ മഹതി യസേ പതിട്ഠാപിതോ”തി വദതി. **യഥാ പുരേ**തി പുബ്ബേ പാതോവ ആഗച്ഛതി, ഇദാനി പന ന തഥാ ഏതി. ഇമിനാ നം ദോസേന ദകരക്ഖസസ്സ ദസ്സാമീതി.

അഥ പരിബ്ബാജികാ “ഭാതു താവ കോ ദോസോ ഹോതു, ധനുസേഖകുമാരോ പന തയി സിനേഹഗുണയുത്തോ ബഹൂപകാരോ”തി തസ്സ ഗുണം കഥേന്തീ ആഹ -

“ഏകരത്തേന ഉഭയോ, ത്വഞ്ചേവ ധനുസേഖ ച;
ഉഭോ ജാതേത്ഥ പഞ്ചാലാ, സഹായാ സുസമാവയാ.

“ചരിയാ തം അനുബന്ധിത്ഥോ, ഏകദുക്ഖസുഖോ തവ;
ഉസ്സുക്കോ തേ ദിവാരത്തിം, സബ്ബകിച്ചേസു ബ്യാവടോ;
സഹായം കേന ദോസേന, ദജ്ജാസി ദകരക്ഖിനോ”തി. (ജാം ൧.൧൬.൧൫൮-൧൬൦);

തത്ഥ **ധനുസേഖചാ**തി ധനുസേഖോ ച, ധനുസേഖകുമാരോ ചാതി അത്ഥോ. **ഏത്ഥാ**തി ഇധേവ നഗരേ. **പഞ്ചാലാ**തി ഉത്തരപഞ്ചാലനഗരേ ജാതത്താ ഏവംവോഹാരാ. **സുസമാവയാ**തി സുട്ഠു സമവയാ. **ചരിയാ തം**

അനുബന്ധിത്ഥോതി ദഹരകാലേ ജനപദചാരികായ പക്കന്തം തം അനുബന്ധി, ഛായാവ ന വിജഹി. **ഉസ്സുക്കോ**തി തവ കിച്ചേസു രത്തിന്ദിവം ഉസ്സുക്കോ ഛന്ദജാതോ നിച്ചം ബ്യാവടോ. തം കേന ദോസേന ദകരക്ഖസസ്സ ദസ്സസീതി.

അഥസ്സ രാജാ ദോസം കഥേന്തോ ആഹ -

“ചരിയാ മം അയം അയ്യേ, പജഗ്ഘിത്ഥോ മയാ സഹ;
അജ്ജാപി തേന വണ്ണേന, അതിവേലം പജഗ്ഘതി.

“ഉബ്ബരിയാപിഹം അയ്യേ, മന്തയാമി രഹോഗതോ;
അനാമന്തോ പവിസതി, പുബ്ബേ അപ്പടിവേദിതോ.

“ലദ്ധദ്വാരോ കതോകാസോ, അഹിരികം അനാദരം;
സഹായം തേന ദോസേന, ദജ്ജാഹം ദകരക്ഖിനോ”തി. (ജാ॰
൧.൧൬.൨൪൧-൨൪൩);

തത്ഥ **അജ്ജാപി തേന വണ്ണേനാ**തി യഥാ ചരിയായ പുബ്ബേ മം അനുബന്ധന്തോ മയാ അനാഥേന സദ്ധിം ഏകതോവ ഭുഞ്ജന്തോ സയന്തോ ഹത്ഥം പഹരിത്വാ മഹാഹസിതം ഹസി, അജ്ജാപി തഥേവ ഹസതി, ദുഗ്ഗതകാലേ വിയ മം മഞ്ഞതി. **അനാമന്തോ**തി രഹോ നന്ദാദേവിയാ സദ്ധിം മന്തേന്തേപി മയി അജാനാപേത്വാ സഹസാവ പവിസതി. ഇമിനാ ദോസേന തം അഹിരികം അനാദരം ദകരക്ഖസസ്സ ദസ്സാമീതി.

അഥ പരിബ്ബാജികാ “മഹാരാജ, തവ സഹായകസ്സ താവ ഏസോ ദോസോ ഹോതു, പുരോഹിതോ പന തവ ബഹൂപകാരോ”തി തസ്സ ഗുണം കഥേന്തീ ആഹ -

“കുസലോ സബ്ബനിമിത്താനം, രുതഞ്ഞൂ ആഗതാഗമോ;
ഉപ്പാതേ സുപിനേ യുത്തോ, നിയ്യാനേ ച പവേസനേ.

“പട്ഠോ ഭൂമന്തലിക്ഖസ്മിം, നക്ഖത്തപദകോവിദോ;
ബ്രാഹ്മണം കേന ദോസേന, ദജ്ജാസി ദകരക്ഖിനോ”തി. (ജാ॰
൧.൧൬.൨൪൪-൨൪൫);

തത്ഥ **സബ്ബനിമിത്താന**ന്തി “ഇമിനാ നിമിത്തേന ഇദം ഭവിസ്സതി, ഇമിനാ ഇദ”ന്തി ഏവം സബ്ബനിമിത്തേസു കുസലോ. **രുതഞ്ഞൂ**തി സബ്ബരവം ജാനാതി. **ഉപ്പാതേ**തി ചന്ദഗ്ഗാഹസൂരിയഗ്ഗാഹഉക്കാപാതദിസാഡാഹാദികേ ഉപ്പാതേ. **സുപിനേ യുത്തോ**തി സുപിനേ ച തസ്സ നിപ്ഫത്തിജാനനവസേന യുത്തോ. **നിയ്യാനേ ച പവേസനേ**തി ഇമിനാ നക്ഖത്തേന നിയ്യായിതബ്ബം, ഇമിനാ പവിസിതബ്ബന്തി ജാനാതി. **പട്ഠോ**തി ഛേകോ പടിബലോ, ഭൂമിയഞ്ച അന്തലിക്ഖേ ച ദോസഗുണേ ജാനിതും സമത്ഥോ. **നക്ഖത്തപദകോവിദോ**തി അട്ഠവീസതിയാ നക്ഖത്തകോട്ഠാസേസു ഛേകോ. തം കേന ദോസേന ദകരക്ഖസസ്സ ദസ്സസീതി.

രാജാ തസ്സ ദോസം കഥേന്തോ ആഹ -

“പരിസായമ്പി മേ അയ്യേ, ഉമ്മീലേത്വാ ഉദിക്ഖതി;

തസ്മാ അച്ചഭമും ലുദ്ദം, ദജ്ജാഹം ദകരക്ഖിനോ''തി. (ജാ॰ ഫ.ഫന്റ.വർന്റ);

തസ്സത്ഥോ - അയ്യേ, എസ മം പരിസമജ്ഝേ ഓലോകേന്തോപി അക്ഖീനി ഉമ്മീലേത്വാ കുദ്ധോ വിയ ഉദിക്ഖതി, തസ്മാ എവം അതിക്കമിത്വാ ഠിതഭമും അമനാപേന ഉക്ഖിത്തഭമുകം വിയ ലുദ്ദം ഭയാനകം തം അഹം ദകരക്ഖസസ്സ ദസ്സാമീതി.

തതോ പരിബ്ബാജികാ ''മഹാരാജ, ത്വം 'മാതരം ആദിം കത്വാ ഇമേ പഞ്ച ദകരക്ഖസസ്സ ദമ്മീ'തി വദസി, 'എവരൂപഞ്ച സിരിവിഭവം അഗണേത്വാ അത്തനോ ജീവിതമ്പി മഹോസധസ്സ ദമ്മീ'തി വദസി, കം തസ്സ ഗുണം പസ്സസീ''തി പുച്ഛന്തീ ഇമാ ഗാഥായോ ആഹ -

''സസമുദ്ദപരിയായം, മഹിം സാഗരകുണ്ഡലം;
വസുന്ധരം ആവസതി, അമച്ചപരിവാരിതോ.

''ചാതുരന്തോ മഹാരട്ഠോ, വിജിതാവീ മഹബ്ബലോ;
പഥബ്യാ ഏകരാജാസി, യസോ തേ വിപുലം ഗതോ.

''സോളസിത്ഥിസഹസ്സാനി, ആമുത്തമണികുണ്ഡലാ;
നാനാജനപദാ നാരീ, ദേവകഞ്ഞൂപമാ സുഭാ.

''ഏവം സബ്ബങ്ഗസമ്പന്നം, സബ്ബകാമസമിദ്ധിനം;
സുഖിതാനം പിയം ദീഘം, ജീവിതം ആഹു ഖത്തിയ.

''അഥ ത്വം കേന വണ്ണേന, കേന വാ പന ഹേതുനാ;
പണ്ഡിതം അനുരക്ഖന്തോ, പാണം ചജസി ദുച്ചജ''ന്തി. (ജാ॰ ഫ.ഫന്റ.വർ൭-വ൫൧);

തത്ഥ **സസമുദ്ദപരിയായ**ന്തി സമുദ്ദമരിയാദസങ്ഖാതേന സമുദ്ദപരിക്ഖേപേന സമന്നാഗതം. **സാഗരകുണ്ഡല**ന്തി പരിക്ഖിപിത്വാ ഠിതസ്സ സാഗരസ്സ കുണ്ഡലഭൂതം. **വിജിതാവീ**തി വിജിതസങ്ഗാമോ. **ഏകരാജാ**തി അഞ്ഞസ്സ അത്തനോ സദിസസ്സ രഞ്ഞോ അഭാവതോ ഏകോവ രാജാ. **സബ്ബകാമസമിദ്ധിന**ന്തി സബ്ബേസമ്പി വത്ഥുകാമകിലേസകാമാനം സമിദ്ധിയാ സമന്നാഗതാനം. **സുഖിതാന**ന്തി ഏവരൂപാനം സുഖിതാനം സത്താനം ഏവം സബ്ബങ്ഗസമ്പന്നം ജീവിതം ദീഘമേവ പിയം, ന തേ അപ്പം ജീവിതമിച്ഛന്തീതി പണ്ഡിതാ വദന്തി. **പാണ**ന്തി ഏവരൂപം അത്തനോ ജീവിതം കസ്മാ പണ്ഡിതം അനുരക്ഖന്തോ ചജസീതി.

രാജാ തസ്സാ കഥം സുത്വാ പണ്ഡിതസ്സ ഗുണം കഥേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

''യതോപി ആഗതോ അയ്യേ, മമ ഹത്ഥം മഹോസധോ;
നാഭിജാനാമി ധീരസ്സ, അണുമത്തമ്പി ദുക്കടം.

''സചേ ച കിസ്മിചി കാലേ, മരണം മേ പുരേ സിയാ;
സോ മേ പുത്തേ പപുത്തേ ച, സുഖാപേയ്യ മഹോസധോ.

‘‘അനാഗതം പച്ചുപ്പന്നം, സബ്ബമത്ഥമ്പി പസ്സതി;
അനാപരാധകമ്മന്തം, ന ദജ്ജം ദകരക്ഖിനോ’’തി. (ജാ॰ ൧.൧൬.൨൭൭-൨൭൮);

തത്ഥ **കിസ്മിചീ**തി കിസ്മിഞ്ചി കാലേ. **സുഖാപേയ്യാ**തി സുഖസ്മിംയേവ പതിട്ഠാപേയ്യ. **സബ്ബമത്ഥ**ന്തി ഏസ അനാഗതഞ്ച പച്ചുപ്പന്നഞ്ച അതീതഞ്ച സബ്ബം അത്ഥം സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധോ വിയ പസ്സതി. **അനാപരാധകമ്മന്ത**ന്തി കായകമ്മാദീസു അപരാധരഹിതം. **ന ദജ്ജ**ന്തി അയ്യേ, ഏവം അസമധുരം പണ്ഡിതം നാഹം ദകരക്ഖസസ്സ ദസ്സാമീതി ഏവം സോ മഹാസത്തസ്സ ഗുണേ ചന്ദമണ്ഡലം ഉദ്ധരന്തോ വിയ ഉക്ഖിപിത്വാ കഥേസി.

ഇതി ഇമം ജാതകം യഥാനുസന്ധിപ്പത്തം. അഥ പരിബ്ബാജികാ ചിന്തേസി ‘‘ഏത്തകേനപി പണ്ഡിതസ്സ ഗുണാ പാകടാ ന ഹോന്തി, സകലനഗരവാസീനം മജ്ഝേ സാഗരപിട്ഠേ ആസിത്തതേലം വിപ്പകിരന്തീ വിയ തസ്സ ഗുണേ പാകടേ കരിസ്സാമീ’’തി രാജാനം ഗഹേത്വാ പാസാദാ ഓരുയ്ഹ രാജങ്ഗണേ ആസനം പഞ്ഞപേത്വാ തത്ഥ നിസീദാപേത്വാ നാഗരേ സന്നിപാതാപേത്വാ പുന രാജാനം ആദിതോ പട്ഠായ ദകരക്ഖസസ്സ പഞ്ഹം പുച്ഛിത്വാ തേന ഹേട്ഠാ കഥിതനിയാമേനേവ കഥിതകാലേ നാഗരേ ആമന്തേത്വാ ആഹ -

‘‘ഇദം സുണാഥ പഞ്ചാലാ, ചൂളനേയ്യസ്സ ഭാസിതം;
പണ്ഡിതം അനുരക്ഖന്തോ, പാണം ചജതി ദുച്ചജം.

‘‘മാതു ഭരിയായ ഭാതുച്ച, സഖിനോ ബ്രാഹ്മണസ്സ ച;
അത്തനോ ചാപി പഞ്ചാലോ, ഛന്നം ചജതി ജീവിതം.

‘‘ഏവം മഹത്ഥികാ പഞ്ഞാ, നിപുണാ സാധുചിന്തിനീ;
ദിട്ഠധമ്മഹിതത്ഥായ, സമ്പരായസുഖായ ചാ’’തി. (ജാ॰ ൧.൧൬.൨൭൯-൨൮൧);

തത്ഥ **മഹത്ഥികാ**തി മഹന്തം അത്ഥം ഗഹേത്വാ ഠിതാ. **ദിട്ഠധമ്മഹിതത്ഥായാ**തി ഇമസ്മിംയേവ അത്തഭാവേ ഹിതത്ഥായ ച പരലോകേ സുഖത്ഥായ ച ഹോതീതി.

ഇതി സാ രതനഘരസ്സ മണിക്ഖന്ധേന കൂടം ഗണ്ഹന്തീ വിയ മഹാസത്തസ്സ ഗുണേഹി ദേസനാകൂടം ഗണ്ഹീതി.

ദകരക്ഖസപഞ്ഹോ നിട്ഠിതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ തഥാഗതോ പഞ്ഞവാ, പുബ്ബേപി പഞ്ഞവായേവാ’’തി ജാതകം സമോധാനേന്തോ ഓസാനഗാഥാ ആഹ -

‘‘ഭേരീ ഉപ്പലവണ്ണാസി, പിതാ സുദ്ധോദനോ അഹു;
മാതാ ആസി മഹാമായാ, അമരാ ബിമ്ബസുന്ദരീ.

‘‘സുവോ അഹോസി ആനന്ദോ, സാരിപുത്തോ ച ചൂളനീ;
ദേവദത്തോ ച കേവട്ടോ, ചലാകാ ഥുല്ലനന്ദിനീ.

‘‘പഞ്ചാലചന്ദീ സുന്ദരീ, സാളികാ മല്ലികാ അഹു;
അമ്ബട്ഠോ ആസി കാമിന്ദോ, പോട്ഠപാദോ ച പുക്കുസോ.

‘‘പിലോതികോ ച ദേവിന്ദോ, സേനകോ ആസി കസ്സപോ;
ഉദുമ്ബരാ മങ്ഗലികാ, വേദേഹോ കാളുദായകോ;
മഹോസധോ ലോകനാഥോ, ഏവം ധാരേഥ ജാതക’’ന്തി.

ഉമങ്ഗജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

(ഛട്ഠോ ഭാഗോ നിട്ഠിതോ.)